

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยและประสานงานเพื่อสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน

โดย ผศ.ดร.ธานี ชัยวัฒน์ และคณะ

กันยายน 2561

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยและประสานงานเพื่อสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน

คณะผู้วิจัย

1. ผศ.ดร.ธานี ชัยวัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รศ.ดร.นวนน้อย ตริรัตน์	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ผศ.ดร.พงศ์ศักดิ์ เหลืองอร่าม	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. อ.ดร.เนื่อแพร เล็กเฟื่องฟู	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. รศ.ดร.สิทธิเดช พงษ์กิจวรสิน	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. รศ.ดร.กิริยา กุลกลการ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. อ.ดร.สวรัย บุญยमानนท์	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. ผศ.ดร.เขมรัฐ เถลิงศรี	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10. อ.ดร.ต่อภัสสร ยมนา	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11. ดร.โสเมรัศม์ จันทรัตน์	สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์
12. รศ.ดร.ธนะพงษ์ โพธิ์ปิติ	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13. ผศ.ดร.กุลลีนี มุทธากุลิน	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14. อ.ดร.นฤตล จันทรจาร์	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
15. ผศ.ดร.ประจักษ์ ก้องกีรติ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชุดโครงการ “การวิจัยเพื่อสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน” ปีงบประมาณ 2559

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานฉบับนี้เป็นของผู้วิจัย วช. - สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

แผนงานทำทนายไทย เรื่อง สังคมไทยไร้คอร์รัปชัน (Corruption Free Thailand) เป็นแผนงานวิจัยที่ได้รับอนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2559 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (ต่อเนื่องปี 2560-2561) เพื่อออกแบบงานวิจัยสำหรับแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันบนฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ สร้างความท้าทายใหม่ในการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ พัฒนาระบบและเครื่องมือใหม่ในการป้องกันและลดคอร์รัปชันในระดับพื้นที่ ซึ่งจะเป็นกลไกหนุนเสริมการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันโดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอิสระต่อไป ทั้งนี้ ในระยะที่ผ่านมา สกว. ได้ดำเนินการสนับสนุนโครงการวิจัยภายใต้แผนงานดังกล่าวจำนวน 5 โครงการ โดยเป็นโครงการวิจัยและประสานงาน จำนวน 1 โครงการ ในนาม SIAM Lab ซึ่งมี ผศ.ดร.ธานี ชัยวัฒน์และคณะ สังกัด คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหัวหน้าโครงการ และโครงการวิจัย จำนวน 4 โครงการ โดยเป็นการวิจัยระบบการให้เบาะแสการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐ 1 โครงการ ดำเนินการโดย อ.ดร.วิษณุพงษ์ โพธิ์พิรุฬห์และคณะ สังกัด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ 3 โครงการ ได้แก่ กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร ดำเนินการโดย ผศ.ดร.อมรรัตน์ กุลสุจริตและคณะ สังกัด มหาวิทยาลัยเกริก กรณีศึกษาน่าน ดำเนินการโดย นายอภิสิทธิ์ ลัมยศและคณะ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน และกรณีศึกษานครราชสีมา ดำเนินการโดย ดร.ปรีชา อุยตระกูลและคณะ สังกัด มูลนิธิชุมชนโคราชและมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

แผนงานดังกล่าว อยู่ภายใต้การบริหารจัดการสนับสนุนการวิจัยโดยหน่วยวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ (SRI Unit) ที่รับผิดชอบกรอบประเด็นวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Research Issue) SRI6 ของ สกว. เรื่อง “ธรรมาภิบาลและการลดคอร์รัปชัน” แต่มีลักษณะการบริหารจัดการที่มีการใช้เครื่องมือ กระบวนการ และมุมมองใหม่ในการศึกษาวิจัย ซึ่งแตกต่างจากที่ สกว. เคยดำเนินการมาก่อนหน้านี้ ประการแรก กระบวนการทำงานเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง นักวิจัยที่เป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัยต่างจังหวัด และนักวิจัยชาวบ้านของฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. ประการที่สอง มีการใช้เครื่องมือใหม่ในการศึกษา เช่น เศรษฐศาสตร์พฤติกรรม การทดลอง เกมส์ แอปพลิเคชัน Big data Text-mining และ GIS ซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับแนวทางใหม่ในการศึกษาธรรมาภิบาลและคอร์รัปชันในสังคมไทย ที่ปัจจุบันมีรูปแบบการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายซับซ้อน สัมพันธ์กันทั้งในเชิงระบบ ทศนคติ และพฤติกรรม ดังนั้น จึงต้องมีการออกแบบกลไก (Mechanism design) ใหม่เพื่อติดตาม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่

เกิดขึ้น ประการที่สาม เป็นการศึกษาธรรมาภิบาลและการลดคอร์รัปชันแบบล่างสู่บน (Bottom up) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในระดับพื้นที่ และประการที่สี่ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายสถาบัน/องค์กร/หน่วยงานที่ทำงานด้านการสร้างธรรมาภิบาลและต่อต้านคอร์รัปชัน สร้างความร่วมมือด้านข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กรด้านสื่อภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ และองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ประการที่ห้า โครงการย่อยทุกโครงการถูกเชื่อมโยงเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทัศนคติ พฤติกรรมของคนไทยเกี่ยวกับคอร์รัปชัน เพื่อออกแบบเครื่องมือประเมินคอร์รัปชันในภาพรวม และสร้างกลไกการต้านคอร์รัปชันในระดับพื้นที่ที่สร้างการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม โดยมีชาวบ้านเป็นผู้ออกแบบ เป็นเจ้าภาพขับเคลื่อนกลไกที่ภาคส่วนอื่น ๆ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างใดก็ได้ ยังคงต้องพัฒนากลไกและกระบวนการดังกล่าวต่อเนื่องอีกระยะหนึ่งโดย SRI Unit สกว. กำลังออกแบบโครงการระยะที่สองร่วมกับทีมวิจัย ซึ่งคาดว่าจะได้รับทุนจากแผนงานท้าทายไทย สนับสนุนการวิจัยต่อเนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ผลการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ สกว. อนุมัติทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณรวม 24,902,656.40 บาท (จาก 25,000,000 บาท คงเหลืองบประมาณ จำนวน 97,343.60 บาท) จำนวน 5 โครงการ จัดประชุมหารือผู้เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และส่วนกลาง เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโจทย์วิจัยที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นต่อแนวทางการศึกษาวิจัย จัดประชุมเพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนความเห็นต่อรายงานความก้าวหน้า และรายงานฉบับสมบูรณ์ของงานวิจัย ลงพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัย ร่วมประชุม/สังเกตการณ์ และติดตามการดำเนินงานของโครงการวิจัยพื้นที่ ร่วมกับทีมวิจัยส่วนกลางจากคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ในทุกพื้นที่ของโครงการวิจัย เพื่อติดตาม/กำกับกำกับการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบและวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาติดตามและประเมินผลฯ และจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการพิจารณาติดตามและประเมินผลฯ จำนวน 3 ครั้ง ครั้งที่ 1/2559 วันที่ 20 ธันวาคม 2559 ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 15 สกว. เพื่อนำเสนอข้อมูลแผนงาน และข้อเสนอโครงการวิจัยในระดับพื้นที่ต่อที่ประชุมเพื่อพิจารณา และรับฟังข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานวิจัยแผนงานท้าทายไทย เรื่องสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน (Corruption Free Thailand) ในภาพรวม ครั้งที่ 1/2560 วันที่ 20 กรกฎาคม 2560 ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 15 สกว. เพื่อรับฟังการนำเสนอความก้าวหน้าการดำเนินโครงการ ครั้งที่ 2 และร่วมให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการในระยะต่อไป ครั้งที่ 1/2561 วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2561 ณ ห้องประชุม Victory ชั้น 2 โรงแรม Vic3 เพื่อรับฟังการนำเสนอร่างรายงาน

การวิจัยฉบับสมบูรณ์ การวิจัยระยะที่หนึ่ง และเพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาติดตามและประเมินผลฯ ร่วมให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการในระยะต่อไป

นอกจากนี้ ยังได้จัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนศักยภาพการวิจัยของทีมพื้นที่ทั้งน่านนครราชสีมา และกรุงเทพมหานคร จัดเวทีนำเสนอผลงานภาคสนามของทีมวิจัยพื้นที่เพื่อรับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแนวทางการสร้างกลไกด้านคอร์รัปชันโดยภาคประชาชน เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของทีมวิจัยพื้นที่ และจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ทีมวิจัยพื้นที่ ในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและการขับเคลื่อนกลไกในการต่อต้านคอร์รัปชันในระดับพื้นที่ อาทิ กฎหมายและวิธีตรวจกลไก การแจ้งเบาะแส และการสร้างการมีส่วนร่วมและกระบวนการภาคประชาชน เป็นต้น โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเป็นวิทยากร นอกเหนือจากการหนุนเสริมทางวิชาการในพื้นที่ของทีมวิจัยส่วนกลาง ตลอดจนการอนุมัติให้ทีมวิจัยไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามพื้นที่และต่างประเทศ

การลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการพัฒนาศูนย์ทดลองการออกแบบสถาปัตยกรรมและกลไกสร้างสำนักต่อสังคม (Social Integrity Architecture and Mechanism design Lab: SIAM Lab) เพื่อเป็นศูนย์ที่มีความเป็นเลิศในการศึกษาประเด็นปัญหาสังคมร่วมสมัย อาทิ การโกง ธรรมาภิบาลและการทุจริตคอร์รัปชัน และเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความร่วมมือในฐานะตัวแทนภาควิชาการเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาสังคมดังกล่าวร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรระหว่างประเทศ ร่วมมือกันขับเคลื่อนสังคมไทยให้ไร้คอร์รัปชัน โดยการสร้าง “วัฒนธรรมต้านคอร์รัปชัน” ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

การสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิจัยผ่านโครงการการจัดการความรู้และสื่อสารสาธารณะการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หรือ Knowledge Farm โดยการจัดเสวนา: Knowledge Farm Talk ครั้งที่ 4 “จากห้องทดลองสู่โลกจริง: เข้าใจคอร์รัปชันในสังคมไทย”¹ และจัดทำคลิปความรู้: ทำไมคนไทยขี้โกง?² พร้อมบทความเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ <http://knowledgefarm.in.th/> Facebook: knowledgefarmpage, Youtube: knowledge farm และ Twitter: @knowledge_farm

โครงการวิจัยและประสานงานเพื่อสังคมไทยไร้คอร์รัปชันได้ดำเนินการประสานงานตามวัตถุประสงค์ของแผนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย ในการใช้การวิจัยและพัฒนาเป็น

¹ คลิปวงเสวนา “หลาภมิตติคอร์รัปชัน หลายประเด็นพุดตัก : ประสบการณ์จากนักวิจัย” จากงาน Knowledge Farm Talk ครั้งที่ 4 “จากห้องทดลองสู่โลกจริง: เข้าใจคอร์รัปชันในสังคมไทย” <https://www.youtube.com/watch?v=-f0aP5jwAvM&feature=youtu.be&t=59m48s>

² คลิปความรู้: ทำไมคนไทยขี้โกง? <http://knowledgefarm.in.th/clip-why-thai-people-cheat/>

เครื่องมือสร้างการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

(1) เพื่อสร้างดัชนีบ่งชี้โอกาสการคอร์รัปชันในระดับจังหวัด (PROVINCIAL Corruption Probability Index) 77 จังหวัด ที่จะเป็เครื่องมือชี้ความก้าวหน้าของการลดคอร์รัปชันเปรียบเทียบกับในระดับจังหวัด สร้างความตื่นตัวของประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่

(2) เพื่อพัฒนาต้นแบบและแนวทางขยายผลระบบบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาลในหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน โดยพัฒนากระบวนการสำคัญ เช่น การเปิดเผยข้อมูล และอื่น ๆ ที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในติดตามตรวจสอบและร่วมแก้ไขปัญหาคได้

(3) เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน โดยการสร้างการเรียนรู้จากกรณีศึกษาทุจริตคอร์รัปชันในโครงการขนาดใหญ่ การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์คอร์รัปชันระดับครัวเรือน และการแบ่งปันประสบการณ์ร่วม

ข้อค้นพบที่น่าสนใจในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การสร้างดัชนีบ่งชี้โอกาสการคอร์รัปชันสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. โครงการย่อย Corruption Literacy จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของประชากรประเทศไทยทั้งประเทศตามหลักการทางสถิติ พบว่า คนไทยส่วนใหญ่ให้นิยามของคอร์รัปชัน หมายถึง การที่ “นักการเมืองและข้าราชการยักยอกเงิน” ซึ่งการให้ความหมายในลักษณะนี้เป็นการให้ความหมายที่แคบใน 2 ประการ หนึ่งคือหมายรวมเฉพาะนักการเมืองและข้าราชการ ซึ่งแท้จริงแล้วบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือองค์กรอื่น ๆ ก็มีโอกาสแสดงพฤติกรรมคอร์รัปชันเช่นเดียวกัน ทำให้พฤติกรรมของบุคคลอื่นนอกเหนือไปจากนักการเมืองและข้าราชการได้หายไปจากบริบทนิยามของการคอร์รัปชันในมุมมองของคนไทย และสองคือ เป็นการให้ความสำคัญกับการยักยอกเงินเท่านั้น แม้ว่าอาจจะหมายรวมถึงงบประมาณ แต่ในแง่ของการเอื้อประโยชน์ทางเครือข่าย การใช้ทรัพย์สินสาธารณะในทางที่ผิดไม่ได้ถูกรวมเข้าไปด้วย

นอกจากนี้ การสำรวจยังชี้ให้เห็นว่า คนไทยส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจว่า สิ่งใดเป็นหรือไม่เป็นการคอร์รัปชันในเรื่องของการให้สินบนในระดับที่ดีพอสมควร แต่หากเป็นคอร์รัปชันในรูปแบบอื่น เช่น การช่วยเหลือพวกพ้องหรือการช่วยเหลือคนในครอบครัวในทางที่ผิด ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่มาก โดยเฉพาะเป็นการทับซ้อนกับความหมายของคำว่า “น้ำใจ” และ “บุญคุณ” ซึ่งค่านิยม 2 ประการนี้เป็นค่านิยมหลักที่เสริมให้การคอร์รัปชันที่ซับซ้อนกว่าดำรงอยู่ในประเทศไทย

2. โครงการย่อย Norm Priority จากการวิเคราะห์ความสำคัญของค่านิยมของคนไทย โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Choice Experiment พบว่า ค่านิยมความกตัญญูหรือการสำนึกในบุญคุณ

เป็นค่านิยมที่สำคัญที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับค่านิยมทางด้านความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม และความซื่อสัตย์สุจริต โดยค่านิยมความกตัญญูในการสำนึกในบุญคุณถือได้ว่าเป็นค่านิยมหนึ่งที่รองรับการคอร์รัปชันในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามช่วงอายุ พบว่า การให้น้ำหนักกับค่านิยมความกตัญญูและการสำนึกบุญคุณค่อย ๆ ลดลงตามอายุ ในขณะที่ค่านิยมของความขยันหมั่นเพียรค่อย ๆ สูงขึ้น แต่ค่านิยมของความซื่อสัตย์สุจริตมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากและกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในระดับที่ไม่สูงมากนัก

3. โครงการย่อย Corruption Perception การศึกษาภายใต้โครงการนี้ได้ทำการร่วมมือกับศูนย์ประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อออกแบบสอบถามในการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากศูนย์ประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสต้องทำการประเมินหน่วยงานภาครัฐและให้คะแนนทุกปี โดยเป็นไปตามข้อบังคับที่ทุกหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องทำตาม ดังนั้น ทางโครงการจึงเห็นว่าการสร้างความร่วมมือเพื่อปรับปรุงแบบสอบถามดังกล่าวร่วมกันจะช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการประเมินภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ทั้งในรายจังหวัดและรายหน่วยงาน โดยในปัจจุบันแบบประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสดังกล่าวได้ผนวกแบบประเมินตามหลักการของการประเมินภาพลักษณ์คอร์รัปชันเข้าไปเรียบร้อยแล้ว และได้ถูกนำเข้าไปประชุมเพื่อใช้ในการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐทุกแห่งในปีงบประมาณ 2561 เป็นต้นไป

4. โครงการย่อย Bribery Experience จากการสำรวจพบว่า ในภาพรวม ประสบการณ์การจ่ายสินบนของคนในสังคมไทยมีแนวโน้มลดลงค่อนข้างมาก สิ่งสำคัญที่ทำให้การจ่ายสินบนมีแนวโน้มลดลงก็คือ การนำเทคโนโลยีที่เข้ามาใช้ในการติดต่อบริการ ซึ่งช่วยให้การติดต่อระหว่างหน่วยงานราชการสามารถกระทำผ่าน Internet ได้ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานหลายแห่งที่ยังคงต้องใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและไม่สามารถติดต่อผ่าน Internet ได้ ยังมีระดับการเรียกสินบนที่ค่อนข้างสูง เช่น กรณีที่ดิน นอกจากนี้ หลายหน่วยงานที่ยังมีระดับการใช้ดุลพินิจที่ค่อนข้างสูงแต่มีธุรกิจเอกชนเข้ามาช่วยบริหารจัดการการต่อรองและการดำเนินการ ภายใต้กระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อนเพื่อแสวงหากำไรจากส่วนต่าง ผลก็คือ ประชาชนจำนวนหนึ่งรู้สึกว่าได้จ่ายสินบนให้กับหน่วยงานของรัฐลดลง เช่น กรณีสรรพากร หรือคดีความที่เกี่ยวข้องกับตำรวจ แต่ในอีกด้านหนึ่ง สังคมอาจต้องพิจารณาว่ามันเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้ Privatize สินบนหรือไม่

5. โครงการย่อย Psychology Test จากการสำรวจเพื่อเป็นตัวแทนของทั้งประเทศพบว่า ระบบการศึกษาในโรงเรียนที่มุ่งหวังผลสัมฤทธิ์จากคะแนนสอบ เป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างการยอมรับความไม่เป็นธรรมในสังคม ยกตัวอย่างเช่น พ่อแม่จำนวนมากสามารถยอมรับได้ที่ลูกโกงข้อสอบ แต่ขอให้สอบผ่านเลื่อนชั้น รวมทั้งเด็ก ๆ ในชั้นเรียนก็พบการโกงของนักเรียนร่วมชั้นจน

เป็นเรื่องปกติ และรู้สึกว่าการให้เพื่อนลอกการบ้านเป็นการแสดงน้ำใจอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ บทบาทของครูที่ให้ความนิยมนชมชอบกับเด็กบางกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กที่เรียนเก่งก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กที่ไม่ได้รับความชื่นชมจากครูยินดีที่จะทำสิ่งที่ผิดเพื่อเอาตัวรอด ดังนั้น การเรียนที่มุ่งหวังเฉพาะผลสอบเป็นหลักและโครงสร้างของโรงเรียนที่มีลักษณะอำนาจนิยม เป็นเครื่องมือในการสร้างการยอมรับต่อการโกงในสังคมไทย

6. โครงการย่อย Cash Flow จากการวิเคราะห์บัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมืองที่จำเป็นต้องเปิดเผยตามกฎหมาย พบว่า เครื่องมือในการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินยังใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ด้วยเหตุผล 2 ประการ ประการแรกคือ มูลค่าทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้รับการแจ้งต่อสาธารณะมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก และเกือบทั้งหมดแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย ไม่ว่าจะเป็นได้รับตำแหน่งใด ๆ ก็ตาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมีเจตนาปิดบังซ่อนเร้น ประการที่สองคือ เมื่อมีการแจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินแล้ว สิ่งที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำได้ก็คือ ตรวจสอบความมียุ่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินนั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะพบว่ามียุ่จริง แต่ปัญหาสำคัญกว่านั้นคือทรัพย์สินที่ไม่ถูกแจ้งในบัญชี และสำนักงาน ป.ป.ช. เองก็ไม่สามารถตรวจสอบหรือไม่สามารถรับรู้ได้ว่ามียุ่จริง ซึ่งปัญหาทั้งสองประการนี้ต้องได้รับการแก้ไขโดยโครงการได้ดูวิธีการปฏิบัติของต่างประเทศหลายประเทศ และได้ร่วมมือในการพัฒนารูปแบบการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินกับทางสำนักงาน ป.ป.ช. และสำนักงาน กพ. แล้ว

7. โครงการย่อย Land Tenure จากการวิเคราะห์บัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมืองที่ได้รับการเปิดเผยในส่วนของการถือครองที่ดิน พบความน่าสนใจบางประการ คณะรัฐมนตรีหรือผู้มีอำนาจในรัฐบาลจะมีการได้มาของที่ดินผืนใหม่ที่ค่อนข้างสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบายของรัฐบาลชุดนั้น ๆ และลักษณะการได้มาของที่ดินได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ยกตัวอย่างเช่น ในอดีตจะเป็นการได้มาของที่ดินผืนใหม่ตามแนวการตัดถนน แต่ในยุคหลังจะเป็นการได้มาของที่ดินผืนใหม่ตามแนวเขตเศรษฐกิจพิเศษ แม้ว่าอาจจะไม่สามารถบอกถึงการคอร์รัปชันได้โดยตรง แต่อาจจะตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการทำ Insider trading ได้ในอนาคต

8. โครงการย่อย Political Network จากการวิเคราะห์เครือข่ายความสัมพันธ์ของนักการเมืองในจังหวัดน่าน 4 จังหวัด ได้แก่ น่าน นครราชสีมา สงขลา และกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมพบความสัมพันธ์ของนักการเมืองไม่มากนัก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสาเหตุ 2 ประการ ประการแรกคือการพิจารณาเครือข่ายความสัมพันธ์ของนักการเมืองในงานวิจัยนี้ใช้ความเป็นนามสกุลเดียวกันเป็นหลัก แต่ความสัมพันธ์ของนักการเมืองในประเทศไทยอาจจะเกี่ยวพันผ่านช่องทางอื่น เช่น การเป็นญาติพี่น้องหรือการเป็นเพื่อนสนิท เป็นต้น ทำให้พบความสัมพันธ์ไม่มากนัก ประการที่สองคือ จำนวนตำแหน่งที่นับว่าเป็นนักการเมืองในแต่ละจังหวัดมีมากกว่า 5,000 ตำแหน่ง ยกตัวอย่างเช่น

สมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดก็ถูกนับว่าเป็นนักการเมือง ซึ่งแท้จริงแล้วมีอำนาจน้อยมากในการกำหนดนโยบาย หรือนั่นหมายความว่ามีโอกาสน้อยมากในการคอร์รัปชัน ดังนั้น การศึกษาประเด็นความสัมพันธ์ของนักการเมืองในอนาคตอาจจะต้องลดจำนวนตำแหน่งลง โดยพิจารณาเฉพาะตำแหน่งหลักหลักหรือตำแหน่งใหญ่ ๆ ที่มีโอกาสในการคอร์รัปชันได้เท่านั้น

9. โครงการย่อย Media Report จากการวิเคราะห์โดยใช้ Text mining ของเนื้อหาข่าวในหนังสือพิมพ์ที่มีการนำเสนอในประเทศไทย พบว่า การนำเสนอข่าวคอร์รัปชันเพิ่มขึ้นสูงเรื่อย ๆ ในระยะหลัง แม้ว่าอาจจะมีความแตกต่างกันบ้างตามช่วงเวลาของคณะรัฐมนตรีแต่ละชุด แต่หากดูแนวโน้มระยะยาวแล้ว ถือว่ามีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างชัดเจน นั่นหมายความว่าสื่อมวลชนและสังคมน่าจะให้ความสำคัญกับคอร์รัปชันสูงขึ้น อย่างไรก็ดี ข่าวคอร์รัปชันที่อยู่ในหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะอยู่ในหน้าแรกน้อยมาก ซึ่งหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่สุด แต่ข่าวคอร์รัปชันส่วนใหญ่มักจะไปอยู่ในหน้าด้านในและส่วนใหญ่เป็นรายงานของบทวิเคราะห์และความคิดเห็น ซึ่งเท่ากับสะท้อนให้เห็นว่า ข้อเท็จจริงของคอร์รัปชันในประเทศไทยถูกตีแผ่ ถูกนำเสนอ หรือถูกค้นพบน้อยมาก การรายงานข่าวคอร์รัปชันส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเป็นหลักเท่านั้น

10. โครงการย่อย Proceeding Report จากการวิเคราะห์โดยใช้ Text mining ของเรื่องกล่าวหาที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิด พบว่า คดีที่ถูกตัดสินว่ามีความผิดส่วนใหญ่คือ คดีเกี่ยวกับการแจ้งบัญชีทรัพย์สินหนี้สินที่เป็นเท็จ และคดีเหล่านี้ตกอยู่กับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นจำนวนมาก สาเหตุประการหนึ่งที่เป็นไปได้เกี่ยวกับการตัดสินหรือชี้มูลคดีนี้เป็นส่วนใหญ่ ก็เนื่องมาจากคดีเหล่านี้เป็นคดีที่ค่อนข้างเล็ก การตรวจสอบหลักฐานทำได้ง่าย และมีความชัดเจน รวมทั้งเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองที่ไม่สูงมากนัก หากเปรียบเทียบกับคดีระดับชาติหรือระดับจังหวัด ผลที่ตามมาก็คือ หากรวบรวมหน่วยงานที่กระทำความผิดแล้วอาจชี้นำไปในทิศทางที่ผิดได้ว่าหน่วยงานในกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลมีการคอร์รัปชันสูงมากกว่าหน่วยงานอื่น จึงควรตั้งข้อสังเกตว่าอาจเป็นเพราะการจับผิดหรือการตรวจสอบหน่วยงานอื่นกระทำได้ยากกว่าหรือไม่

ข้อค้นพบที่น่าสนใจในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาต้นแบบและแนวทางขยายผลระบบบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาลในพื้นที่ สามารถสรุปจำแนกตามพื้นที่ได้ดังนี้

1. โครงการย่อยพื้นที่กรุงเทพมหานคร จากการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่กรุงเทพมหานครร่วมกับมหาวิทยาลัยเกริก พบว่า ลักษณะของประชากรในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นประชากรที่ค่อนข้างมีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับคอร์รัปชันและกระบวนการทำงานประมาณที่ดีพอสมควร แต่การรวมกลุ่มหรือต่อสู้กับการคอร์รัปชันในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครมีความยากด้วยเหตุผลบางประการ ได้แก่

ประการแรก ประชากรในเขตกรุงเทพฯ มีค่าเสียโอกาสในกาของการใช้เวลา เพื่อการต่อสู้กับคอร์รัปชันค่อนข้างสูงเพราะสภาพทางเศรษฐกิจที่มีรายได้รัดตัวและมีมูลค่าของการทำงานที่สูง ทำให้ประชากรเหล่านี้ใช้เวลากับการทำงานเป็นส่วนใหญ่และมีเวลาน้อยในการต่อสู้กับคอร์รัปชัน

ประการที่สอง ลักษณะของชุมชนของคนในเขตกรุงเทพมหานครเป็นชุมชนที่มีลักษณะของการผูกพันกันผ่านความสนใจมากกว่าการเป็นชุมชนทางภูมิศาสตร์ ยกตัวอย่างเช่น คนที่ทำงานในลักษณะเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกัน จะรู้จักมักคุ้นกันมากกว่าคนที่อยู่บ้านใกล้ ๆ กัน ในขณะที่ความสัมพันธ์หรือกระบวนการงบประมาณที่เอื้อให้เกิดคอร์รัปชันนั้น มีลักษณะของชุมชนเชิงภูมิศาสตร์ จึงส่งผลให้การต่อสู้กับคอร์รัปชันที่มีลักษณะความครอบคลุมของชุมชนไม่เหมือนกันนั้นทำได้ยาก

ประการที่สาม ลักษณะการคอร์รัปชันจากงบประมาณที่เห็นได้ชัดมักจะอยู่กับชุมชนที่มีการย้ายถิ่นมาจากที่อื่น ซึ่งทำให้ชุมชนเหล่านี้มีความรู้และพลังน้อยในการต่อสู้กับการคอร์รัปชัน จึงเป็นจุดที่ถูกเอาเปรียบได้ง่าย รวมทั้งมักจะมีอิทธิพลมาเกี่ยวข้องทำให้คนในชุมชนมีความยากในการรวมตัวเพื่อต่อสู้ร่วมกัน

2. โครงการย่อยพื้นที่นำร่อง จากการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับทีมวิจัยพื้นที่บ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่า ประชากรในชุมชนจังหวัดน่านมีความสามารถในการรวมตัวกันได้ง่ายและมีความเต็มใจในการทำงานร่วมกันค่อนข้างมากอาจเนื่องมาจากความผูกพันระหว่างกันและกันเป็นชุมชน แต่ในการต่อสู้กับคอร์รัปชันนั้นชุมชนยังมีปัญหาบางประการ ได้แก่

ประการแรก ประชากรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน การถูกเอาเปรียบ หรือทางเลือกอื่นที่ถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาล กล่าวคือ มักได้รับการให้ข้อเสนอบางประการจากภาครัฐที่มีการคอร์รัปชันมาเกี่ยวข้อง แต่ชาวบ้านไม่ทราบว่ามีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า ทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคอร์รัปชันไปโดยปริยาย

ประการที่สอง ชาวบ้านมักให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ดังนั้น กระบวนการต่อสู้เพื่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนจะมีความเข้มแข็งมากกว่ากระบวนการต่อสู้ในเรื่องอื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น หากมีการคอร์รัปชันในการสร้างถนนก็จะได้รับความสนใจน้อยกว่าการรุกที่ป่า เป็นต้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องผิดปกติ เพียงแต่ในภาพรวมควรจะทำให้ชาวบ้านเห็นว่าการกิจกรรมของภาครัฐมีอะไรบ้างอย่างครอบคลุม

ประการที่สาม ลักษณะของนโยบายที่ถูกนำมาใช้กับชุมชนที่จังหวัดน่าน มักเป็นลักษณะของนโยบายจากบนลงล่าง กระบวนการนโยบายเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านขาดความสนใจในนโยบายของรัฐเนื่องจากไม่มีความรู้สึกของการมีส่วนร่วมและไม่รู้สึกว่าตนเองสามารถเป็นผู้กำหนดนโยบายได้ผล ที่

ตามมาก็คือยังเป็นนโยบายจากบนลงล่างมากเกินไป โอกาสในการคอร์รัปชันของหน่วยงานราชการก็มีมากขึ้นเท่านั้น

3. โครงการย่อยพื้นที่นครราชสีมา จากการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับคณะวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พบว่า ประชากรในจังหวัดนครราชสีมา กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงจากการขยายตัวของทุนขนาดใหญ่ นั้นหมายความว่า มีทั้งประชากรท้องถิ่นอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพลังทางการเมืองจากการเลือกตั้ง และกลุ่มทุนนอกจังหวัดที่เข้าไปทำธุรกิจในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีพลังทางการเมืองจากเงินทุนขนาดใหญ่ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา นั้นทำได้ยากด้วยเหตุผลบางประการ ได้แก่

ประการแรก เนื่องจากนครราชสีมาเป็นประตูสู่ภาคอีสาน ทำให้มีประชากรจากหลากหลายพื้นที่เข้ามาทำธุรกิจ และเข้ามาดำเนินชีวิตอยู่ในจังหวัด ดังนั้น จึงมีทั้งประชากรท้องถิ่น และประชากรที่มาจากต่างถิ่น ผลก็คือนโยบายที่จะส่งผลให้ประชากรในท้องถิ่นได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อตนเองได้รับประโยชน์ทางการเมืองนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงประชากรที่มาจากพื้นที่อื่น ๆ ด้วย นั้นหมายความว่า ตัวนโยบายเองจะต้องคำนึงถึงประเด็นที่มากกว่าประชากรในพื้นที่ จึงส่งผลให้นโยบายมีความซับซ้อนและตรวจสอบได้ยาก

ประการที่สอง ในจังหวัดนครราชสีมา มีทั้งประชากรท้องถิ่น และประชากรจากเมือง โดยเฉพาะจากกรุงเทพฯ ไปแสวงหาผลประโยชน์ ทำให้มีลักษณะของประชากรที่แตกต่างกันสองกลุ่มอย่างชัดเจน ความร่วมมือกันระหว่างประชากรสองกลุ่มนี้ที่มีความคาดหวังต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไม่เหมือนกันของจังหวัด ทำให้เกิดความร่วมมือกันค่อนข้างยาก

ประการที่สาม เนื่องจากประชากรส่วนหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา ยังเป็นประชากรพื้นถิ่นซึ่งอยู่กันด้วยสายสัมพันธ์ที่ดีและเคารพในกันและกัน ตรงจุดนี้เองส่งผลให้เมื่อมีการใช้งบประมาณที่ไม่ถูกต้อง หน่วยงานรัฐบางแห่งจึงอาศัยการกระจายงบประมาณไปสู่หน่วยต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยย่อย ๆ จำนวนมาก หรืออาศัยการรับรองจากหน่วยย่อย ๆ ในการใช้งบประมาณดังกล่าว ทำให้การตรวจสอบคอร์รัปชันทำได้ยากขึ้น

ข้อค้นพบที่น่าสนใจในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชนสามารถสรุปได้ดังนี้

1. โครงการย่อย Behavioral Economics จากการทดลองในห้องทดลองที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมทดลองสามารถโกงได้ พบว่า ผู้เข้าร่วมการทดลองจำนวนร้อยละ 30 เลือกที่จะโกงเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้นซึ่งเป็นค่ามาตรฐานที่สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม

หากเพิ่มระบบกำกับดูแลเข้าไปในห้องทดลองจะพบว่าผู้เข้าร่วมการทดลองมีการโกงลดลงอย่างเห็นได้ชัด นั่นหมายความว่า กระบวนการกำกับดูแลที่มีความชัดเจนสามารถลดการโกงได้

2. โครงการย่อย Folk Tale จากการสำรวจวรรณกรรมปริทัศน์ของนิทานในสังคมไทยพบว่า นิทานที่มีคำสอนหลักเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตและการมีจิตสาธารณะนั้น มีอยู่น้อยมาก นอกจากนี้ นิทานส่วนใหญ่ที่มีการสอนเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต มักจะอยู่ใน 2 กลุ่มกลุ่มที่ 1 คือ ความซื่อสัตย์สุจริตที่มีต่อพระมหากษัตริย์ เช่น พันท้ายนรสิงห์ และกลุ่มที่ 2 คือ ความซื่อสัตย์สุจริตของภรรยาหรือผู้หญิงที่มีต่อสามีหรือชายคนรัก ไม่ให้มีการนอกใจ ซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตในความหมายของทั้งสองกลุ่มนั้น ไม่ใช่ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตในเชิงจิตสาธารณะหรือผลประโยชน์สาธารณะที่ไม่ก่อให้เกิดการโกง อย่างไรก็ตาม ในยุคหลังมีความพยายามสร้างนิทานหรือตัวการ์ตูนที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตและจิตสาธารณะเพิ่มสูงขึ้น แต่จากการสำรวจก็ยังไม่พบการรับรู้ของเด็กที่ได้เรียนรู้จากนิทานเหล่านี้มากนัก

3. โครงการย่อย Corruption Game จากการสร้างเกมออนไลน์ที่สามารถดาวน์โหลดมาเล่นได้ฟรีในโทรศัพท์มือถือ และมียอดการเล่นเกือบ 100,000 ครั้ง พบว่า หากทำการแบ่งการโกงออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การจ่ายสินบนและการช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ผิด การศึกษาพบว่า สัดส่วนของคนจ่ายสินบนนั้นมีน้อยกว่าการช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ผิดอย่างมาก รวมทั้งระยะเวลาที่ใช้ในการคิดเพื่อการไม่จ่ายสินบนนั้นน้อยกว่าระยะเวลาที่ใช้ในการคิดของการจ่ายสินบน นั่นหมายความว่า สำหรับผู้เล่นเกมแล้ว การต้องจ่ายสินบน พวกเขาจำเป็นต้องคิด มากกว่า ในขณะที่หากเป็นการช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ผิด ระยะเวลาในการคิดที่จะไม่ช่วยเพื่อนนั้นมากกว่าระยะเวลาที่คิดจะช่วยเพื่อน นั่นหมายความว่าตรงกันข้ามว่า สำหรับผู้เล่นเกมแล้วการไม่ช่วยเหลือเพื่อนจำเป็นต้องคิดมากกว่า ผลลัพธ์ของข้อสรุปจากเกมนี้ก็คือ หากจะแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน การแก้ไขปัญหาหรือการระดมพลังในการลดการจ่ายสินบนทำได้ง่ายกว่าการแก้ปัญหาหรือการระดมพลังเพื่อช่วยเหลือเพื่อนหรือสายสัมพันธ์ในทางที่ผิด

นอกจากนี้ เกมออนไลน์ที่ทำการผลิตขึ้นได้รับรางวัลเกมออนไลน์ยอดเยี่ยมของประเทศไทย และกำลังถูกบรรจุให้เป็นกิจกรรมนอกห้องเรียนของกระทรวงศึกษาธิการด้วย

4. โครงการย่อย Viral Clip ปัญหาประการหนึ่งของการต่อต้านคอร์รัปชันคือ องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันนั้นมีหลากหลายและมักจะไม่ได้ทำงานร่วมกันเมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานหรือกลุ่มคนที่ตัดสินใจคอร์รัปชัน จะมีการทำงานร่วมกันได้ดีกว่า ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการผลิตคลิปขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ และได้นำเสนอไปในบางส่วนแล้วนั้น เป็นการผลิตคลิปที่เพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการต่อต้านการคอร์รัปชันและสร้างความรู้จักกัน

เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในอนาคต นอกจากนี้ ยังได้ให้การช่วยเหลือ HAND ENTERPRISE ในการสร้างแพลตฟอร์มเพื่อการติดต่อสื่อสารร่วมกันของหน่วยงานที่ทำงานต่อต้านคอร์รัปชันระหว่างกัน

5. โครงการย่อย Inspiring Book และ 6. โครงการย่อย TV Programmes สิ่งหนึ่งที่ขาดหายไปในการผลิตสื่อในอดีตที่ผ่านมา คือ การสัมภาษณ์แนวคิดในการต่อต้านคอร์รัปชันของคนที่ทำงานเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชันโดยตรง โดยเฉพาะประเด็นแรงบันดาลใจ ทั้งนี้เนื่องจากการต่อต้านคอร์รัปชันไม่ใช่งานที่เป็นความฝันของเด็กและไม่มีใครเกิดมาพร้อมกับความฝันที่จะกลายเป็นคนต่อต้านคอร์รัปชัน แต่เพราะอะไรบุคคลเหล่านี้ จึงตัดสินใจเข้ามาทำงานต่อต้านคอร์รัปชันอย่างเต็มตัว การสัมภาษณ์ได้ดำเนินการกับคนที่ทำงานทางด้านในจำนวน 20 คนและพบว่าส่วนใหญ่ตัดสินใจเข้ามาทำงานคอร์รัปชัน เนื่องจากมี Pain บางอย่างในใจ ซึ่งอาจจะเป็นความเจ็บปวดที่เกิดจากตนเองหรือความเจ็บปวดที่ได้เห็นคนอื่นถูกรังแก จึงตัดสินใจเข้ามาทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน ประกอบกับมักจะเริ่มจากการทำงานต่อต้านคอร์รัปชันที่เป็นเรื่องเล็ก ๆ และประสบความสำเร็จก่อน จึงจะขยายต่อมาเป็นเรื่องที่ใหญ่ขึ้น มีประสบการณ์และมีความกล้าในการต่อสู้มากขึ้น ดังนั้น การสนับสนุนให้คนต่อสู้กับคอร์รัปชันในเรื่องเล็ก ๆ และเอาชนะให้ได้ จึงเป็นเรื่องสำคัญในการสร้างคนที่จะต่อสู้กับคอร์รัปชันในภาพใหญ่ต่อไป

จะเห็นได้ว่าด้วยรูปแบบการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายซับซ้อนของปัญหาคอร์รัปชัน สัมพันธ์กันทั้งในเชิงระบบ ทักษะคน และพฤติกรรม ทำให้ต้องมีการคิดใหม่ ใช้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ เครื่องมือใหม่ ออกแบบกลไก (Mechanism design) ใหม่ที่หลากหลาย เพื่อติดตาม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งกลไกและเครื่องมือดังกล่าวต้องค่อย ๆ พัฒนา ทดลองปรับใช้ในพื้นที่จริงเพื่อให้ได้ต้นแบบที่สมบูรณ์ในการดำเนินงานระยะต่อไป ทั้งนี้ ความท้าทายของชุดโครงการนี้คือ “การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ พัฒนาระบบและเครื่องมือใหม่ในการป้องกันและต้านคอร์รัปชันในระดับพื้นที่” ซึ่งจะเป็นกลไกหนุนเสริมการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันโดยหน่วยงานรัฐและองค์กรอิสระ และจะช่วยเป็นกลไกสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประเทศไทยในการบรรลุยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) โดยการสนับสนุนการสร้างสังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต (วัตถุประสงค์ข้อ 2, 3 ของแผนงานวิจัย) หาแนวทางสกัดกั้นการทุจริตเชิงนโยบาย (วัตถุประสงค์ข้อ 2, 3) พัฒนาระบบป้องกันการทุจริตเชิงรุก ปฏิรูปกลไกและกระบวนการปราบปรามการทุจริต (วัตถุประสงค์ข้อ 1, 2, 3) ซึ่งทั้งหมดจะช่วยยกระดับดัชนีการรับรู้การทุจริตของไทยให้ดีขึ้น (วัตถุประสงค์ข้อ 1, 2, 3) และทำให้ประเทศไทยลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันลงได้ในที่สุด

EXECUTIVE SUMMARY

‘Corruption Free Thailand’ is a research project under the research agenda approved by The National Research Council of Thailand (NRCT) in its annual budget in 2016 (and continued in 2017-2018) with the objective of solving corruption issues through active participation of the public and other sectors. This project poses challenges in shaping the new paradigm in developing new system and tools to prevent and reduce corruption at the local level, which would further support mechanisms in preventing and suppressing corruption for government offices and NGOs. Recently, The Thailand Research Fund (TRF) has supported 5 research projects under this research agenda. One of these operates under the name of ‘SIAM Lab’ with Asst. Prof. Dr. Thanee Chaiwat and the team from the Faculty of Economics, Chulalongkorn University as project leader. 4 projects study system reporting corruption issues in the government offices. One of these 4 projects is led by Dr. Wisanupong Potipiroon and the team from the Faculty of Management, Prince of Songkla University. The other 3 projects concern empirical research through local participation, namely Bangkok area led by Asst. Prof. Dr. Amonrat Kulsujarit and the team from Krirk University, Nan Province led by Mr. Apisit Lumyod and the team from the Local Research Coordinating Center at Nan Province, and Nakhon Ratchasima Province led by Dr. Preecha Uitagool and the team from Korat Community Foundation and Nakhon Ratchasima Rajabhat University.

The above agenda, which falls under the management of the SRI Unit responsible for TRF’s 6th Strategic Research Issue (SRI6) “Good governance and anti-corruption”, has applied new tools and perspectives to the research arena which are distinct from any work done by TRF in the past. First, the project was a collaborative effort between researchers, who are academicians at universities in Bangkok and other provinces, and TRF researchers at the local provinces. Second, new tools, including behavioral economics, experiments, applications, Big Data analysis, Text-mining, and GIS, have been employed. Such efforts reflect the need to apply new technologies in

research related to good governance and anti-corruption measures in Thailand. These issues are becoming increasingly complex with systematic and behavioral relationships. Therefore, new mechanism design to track, prevent and reduce corruption is essential. Third, the agenda uses a bottom-up approach to examine the issue of good governance and anti-corruption through Participatory Action Research at the local level. Fourth, the agenda connected networks of different institutions and agencies working for good governance and anti-corruption to collaborate efforts in various dimensions of anti-corruption measures. Last, all projects under the agenda work toward the same goal, which is to understand the perception and behavior of Thai people related to corruption with the aim of designing tool to evaluate corruption and mechanism to combat corruption at the local level through public learning and participation. Local people themselves design and utilize these tools with support from other organizations. Nonetheless, these mechanisms must be continued while the SRI Unit of TRF and the research teams are currently working on the Phase 2 of the agenda, which is expected to receive funding from the NRCT.

Regarding the management, TRF granted a research funding of 24,902,656.40 Thai Baht (from 25,000,000 Thai Baht with 97,343.60 Thai Baht remaining) for these 5 research projects. Meetings for concerned individuals were hosted to exchange opinions in order to develop appropriate research questions for a particular local area. Also, seminars for progress and final report were hosted for general discussion. Together with the research team of the Faculty of Economics, Chulalongkorn University, the teams visited every local area to develop research questions, attend meetings, and follow-up on the progress of the local research team on regular basis so to achieve the goal set in the agenda. In addition, a committee was set to up to follow-up and evaluate the work progress. In total, 3 meets were held. On 20th December 2016, the first meeting was held at Meeting room 1, 15th Floor, TRF building for agenda and research project proposal under the umbrella of ‘Corruption Free Thailand’ project. On 20th July 2017, the second meeting was held at Meeting room 1, 15th Floor, TRF building for progress report presentation. On 14th February 2018, the third meeting was held at Vic3 hotel for the presentation of the

final report of Phase 1 and for the committee to evaluate and offer suggestions for the next phase. In addition, activities were conducted to enhance research potentials of the local teams at Nan, Nakhon Ratchasima, and Bangkok with opportunities to present research outputs to receive constructive suggestions from the panel. Meetings related to practical guidelines for anti-corruption were arranged to exchange opinions among the teams and the public. Qualified persons were also invited as guest speakers. These activities raised important aspects of the corruption problems like laws and regulations, whistleblowing mechanism, and active public participation. Team members were given opportunities to learn from domestic and international field trips as well.

To this end, an MOU was signed with The Faculty of Economics, Chulalongkorn University to develop the Social Integrity Architecture and Mechanism design Lab or SIAM Lab with the aim of becoming an excellent research center specialized in solving social problems such as cheating, governance and corruption issues and an intermediary unit to bring about collaboration among academicians in mobilizing solutions with the government offices, private sector, public and international organizations so to create an ‘anti-corruption culture’ in Thailand.

Dissemination of research outcomes in the past has been processed through Knowledge Farm via the 4th Knowledge Farm Talk- ‘From laboratory to real world: Understanding corruption in Thai society’. A media clip ‘Why Thai people like to cheat?’ was posted on <http://knowledgefarm.in.th>, Facebook page: knowledgefarmpage, Youtube channel: knowledge farm and official Twitter: @knowledge_farm.

Regarding the team’s research outcome to create new options in reducing corruption in Thailand through active public participation and tools from research to enhance the effectiveness of the existing mechanism under 3 research objectives, significant findings are as follow:

Objective 1: To construct Provincial Corruption Probability Index in 77 provinces which would be used as an indicator to compare reduction corruption at provincial level, and to raise awareness among the public and local agencies via

database related to corruption and development of anti-corruption mechanism with data science.

To respond to the first objective, a review of literature reveals that definition of corruption is complex and varied. Therefore, it is essential to understand the perception and behavior of Thai people who are likely to engage in corrupt behavior. To this end, 3 subprojects were created; ‘Corruption Literacy’ analyzed general understanding, ‘Norm Priority’ analyzed norms and values, and ‘Psychology Test’ analyzed data from schools. It has been found that in the case of bribery, most Thais know what is and is not considered ‘corruption’. However, other forms of corruption are ambiguous, especially when considering the case of ‘generosity’ and ‘favor’ as both values contribute to perpetuating corruption culture in Thailand. Gratitude and obligation to return favor are considered the most important values compared to other values like ‘working hard’, ‘frugality’, and ‘honesty’. Thus, values like gratitude and obligation to return favor are the basis of corruption in Thai society. In addition, Thai education system emphasizes on academic grades from examination, which partly engenders issues related to unfairness in Thai society. Many Thai parents find it acceptable if their children cheat in exam given they will be promoted to the next class. Thai children also perceive academic cheating as a common practice and feel that allowing friends to copy homework is one way to show kindness towards friends. Hence, education system that focuses on grades and the authoritarian-like structure of schools are mechanisms that build tolerance for corruption in Thai society.

Apart from understanding various definitions of corruption and dimensions of perception and values, it is necessary to develop tools to reflect different dimensions that might engender corruption (similar to CPI which is an international indicator with different elements). To this end, SIAM Lab studied many dimensions through various subprojects. A subproject ‘Bribery Experience’ analyzed the experience of Thai people. It has been found that technology assists in connecting different government offices via internet, while many other offices have discretionary power and cannot be connected via internet, causing incidence of asking for bribe to remain frequent. A subproject ‘Cash Flow’ analyzed the asset and liability account of

politicians which are legal obligations to be fulfilled and found that tool to disclose such account is not fully utilized as account activities are not active during audit and it is also possible that some assets are not listed. A subproject ‘Land Tenure’ analyzed land holding data as disclosed in the asset and liability account of politicians and found a relationship between development project by the government and land acquisition by the politicians with possibility related to insider trading issue. A subproject ‘Political Network’ conducted a network analysis using surname of politicians in the 4 provinces (Nan, Nakhon Ratchasima, Songkla, and Bangkok) and found little relationship of politicians since new tool needs to be developed. A subproject ‘Media Report’ analyzed newspaper content via text mining and found that most corruption news tends to be printed inside with most content being analysis and opinions. This reflects the fact that corruption in Thailand is discovered but rarely surfaces, with what unfolds mainly featuring opinions, and suggestions. A subproject ‘Proceeding Report’ analyzed the allegations made at the National Anti-Corruption Commission with the verdict resolved as guilty using text-mining technique. It has been found that most verdicts resolved as guilty concern false submission of asset and liability account by Sub-district Administration Organizations, which are relatively small allegations, easy to be audited and involve those with not very high political power. Though it can be concluded that corruption level in Sub-district Administration Organizations is higher than in other offices, it might be due to the fact that auditing other government offices is relatively difficult.

It is important that that tools developed from research can be utilized in real world. To achieve this, the research teams at SIAM Lab worked with users to develop preventive and tracking system to create transparency and good governance among government offices to perpetuate corruption assessment at provincial and unit level. A subproject ‘Corruption Perception’, which is a collaboration with Integrity and Transparency Assessment (ITA) Unit of the National Anti-Corruption Commission, designed a questionnaire survey in assessing integrity and transparency of government offices. This questionnaire survey has been appended in accordance to the principles of evaluation of corruption perception and has been brought into the meeting to be

considered as an evaluation pertaining to integrity and transparency for every government office from the budget year 2018 and onwards. Collaboration has also been made on measures to disclose asset and liability account with the National Anti-Corruption Commission and the Office of the Civil Service Commission.

The Research Board approved with changing Objective 1 to utilizing research data to developing an evaluation form for offices with power to conduct evaluation process.

Objective 2: To develop a prototype and guideline for good governance among offices directly in touch with the public through vital mechanisms such as data transparency, system that promotes whistleblowing and offers protection so that the public can follow up on the audit and contribute in solving corruption problems.

From the empirical research conducted through active public participation at 3 areas (Bangkok, Nakhon Ratchasima and Nan), it was found that characteristics of population in Bangkok tend to have knowledge and the understanding of corruption and budgeting process. However, group formation to fight against corruption in Bangkok is difficult due opportunity cost of time. Characteristics of community in Bangkok area mostly stem from common interest and shared benefits rather than geographical reason. In addition, corruption related to budgeting mostly occur in communities that have moved from other localities, resulting in lack of knowledge and power to combat corruption which often involves people with local power, making it difficult for local people to join hand. Overall, this project in Bangkok area in 4 communities received great local participation, where people designed anti-corruption process for their community and their committee. Collaboration with District office would be ensued in the future.

As for the situation of Bo Kluea District, Nan Province, people in the community are able to form group with ease and are willing to work together, which might be due to relationship at the community level. However, combating corruption at the community level encounter certain problems such as lack of knowledge about corruption among certain groups of people and issues related to exploitation. Major

concern among Nan people relate to environmental issues. This causes concentration of community efforts to preserve the environment compared to other issues facing them. In addition, policies implemented in communities in Nan are of top-down in nature which make local people feel aloof by government policies. Such situation results in lack of sentiment and public participation as local people feel inefficient to implement own policies. These factors engender opportunities for corruption in government offices. The success from the project in Nan is an increased public participation in the research area which result in knowledge dissemination, increased awareness about corruption and new mechanism design to keep track of local government policies.

For the case of Nakhon Ratchasima Province, local people are facing changes from the expansion of capital investment. This consists of local people who possess political election power and capitalists from other provinces who possess political power through large financial capital. As a result, public movement against corruption in Nakhon Ratchasima is difficult to carry out due to conflict of interest. Difficulty to cooperate further causes complexity in policies which are hard to audit. Nonetheless, local research teams will come up with appropriate anti-corruption measures for their localities and put to test in the next phase.

Research related to reporting system indicates that offices that are directly responsible (such as the National Anti-Corruption Commission and Office of Public Sector Anti-Corruption Commission) must continue with their campaign to raise public awareness regarding the importance of reporting and surveilling corruption and the need to develop various mechanisms so to be in line with guidelines laid down by developed countries. This can be done through legal amendments to emphasize the importance of whistleblowing by amending provisions in The Prevention and Suppression of Corruption B.E. 2542 (NACC) and The Administrative Measures in Preventing and Suppressing Corruption B.E. 2551 (PACC) to reflect on clear intention and lay down guidelines to protect whistleblowers against unfair treatments. More importantly, emphasis should be made regarding internal reporting system so to promote the role of public in transmitting information to the government sector with

ease and trust. This would lead to efficient mechanism in reporting corruption issues while providing protection for whistleblowers.

Objective 3: To raise public awareness regarding corruption

From the tool of Behavioral Economics, an experiment in which subjects have an opportunity to cheat was conducted. It was found that 30% of the subjects cheated to increase their payment which is in line with other research conducted in Thailand. Nonetheless, if monitoring system is implemented, cheating would decrease. This implies that monitoring mechanism can reduce cheating.

Related to literature review about Folk Tales in Thailand, it has been found that very few folk tales emphasize on honesty and public mind. In addition, those that emphasize honesty fall under 2 categories namely, honesty (or loyalty) towards kings, and honesty towards wife/husband or beloved woman/man. Both values do not imply honesty in the sense of public mind, and thus would not prevent corrupt behavior.

An online game which is freely downloadable on mobile device has been created and played almost 100,000 times. It has been found that if there are 2 corrupt practices namely, paying bribe or wrongfully helping friend, proportion of people paying bribe is lower than wrongfully helping friend. Moreover, it was found that response time to 'not to pay bribe' is shorter than 'to pay bribe'. This implies that for these game players, paying bribe requires more thinking. On the other hand, wrongfully helping friends requires shorter response time than not helping friend, which implies that for these game players, to 'not help friend' requires more thinking. It can be concluded that anti-corruption measures against bribery are more likely to succeed compared to those measures that discourage wrongfully helping friends. This online game received the best game award for Thailand and has been added as an extra-curricular activity by the Ministry of Education.

It is evident that the issues of corruption have evolved and become increasingly complex, with relationships with institutional system, attitude, and behaviors. Therefore, it is essential to apply new knowledge and innovative tools to develop mechanism design that can track, prevent, and solve corruption problems.

Nonetheless, new mechanisms require time as they need to be experimented, redesigned, and tailored for specific regions in order to successfully implement them. A challenge of this project lies with ‘a paradigm shift and development of new mechanism and tools to prevent and suppress corruption at local levels’ which would further support anti-corruption measures by the government sector and NGOs. More importantly, this would support mechanism in the National Strategy related to anti-corruption in the 3rd Phase (2017-2021) by promoting zero tolerance against corruption (Objective 2 and 3 of the research agenda), preventing policy fraud (Objective 2 and 3), developing a proactive fraud prevention, transforming mechanisms to suppress corruption (Objective 1 - 3); all of which would uplift the Corruption Perception Index for Thailand (Objective 1 - 3) and eventually reduce corruption in Thailand.

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทสรุปผู้บริหารภาษาอังกฤษ	ฅ
สารบัญ	ธ
สารบัญภาพ	ฟ
สารบัญตาราง	ว
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1. บทนำ	1-1
1.2. วัตถุประสงค์	1-7
1.3. กรอบความคิดในการทำงาน (Conceptual framework)	1-8
1.4. ขอบเขตของแผนการทำการกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย	1-9
1.5. วิธีดำเนินการกิจกรรม	1-11
บทที่ 2 การสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ	2-1
2.1. ระเบียบวิธี	2-1
2.2. ผลการสำรวจโครงการสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ	2-2
บทที่ 3 การสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาตัวอย่างนักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ	3-1
3.1. ระเบียบวิธี	3-1
3.2. ผลการสำรวจโครงการสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาตัวอย่างนักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ	3-2

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 4 การสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาตัวอย่าง ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ใน 4 จังหวัด กรุงเทพมหานคร น่าน นครราชสีมา และสงขลา	4-1
4.1. ระเบียบวิธี	4-1
4.2. ผลการสำรวจโครงการสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ใน 4 จังหวัด กรุงเทพมหานคร น่าน นครราชสีมา และสงขลา	4-3
บทที่ 5 การสำรวจความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริตและ คอร์รัปชันของกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่	5-1
5.1. บทนำ	5-1
5.2. อธิบายหลักการสร้างแบบสำรวจรายบุคคลที่เพิ่มเติมด้านกลุ่มตัวอย่าง และด้านชุดคำถาม	5-2
5.3. ระเบียบวิธีสำรวจ กลุ่มตัวอย่างในชุดสำรวจ	5-5
5.4. คำถามด้านพฤติกรรม กลุ่มคำถามลักษณะนิสัยพื้นฐาน Big five personality traits และลักษณะนิสัยแบบ HEXACO	5-11
5.5. การมอง “สังคม” และผลต่อการตีค่าเสียหายของผลลัพธ์ การกระทำเชิงทุจริต หรือคอร์รัปชันของตน และผู้อื่น	5-16
5.6. ใครโกง ใครตรวจสอบ ใครเสียหาย และใครจะแก้	5-20
5.7. สถานการณ์สมมติด้านพฤติกรรมโกงของประชาชนทั่วไป	5-35
5.8. การเรียน การสอบ และพฤติกรรมจำเป็นของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน- นักศึกษาทั่วประเทศ	5-37

สารบัญ

	หน้า
5.9 ความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะนิสัยพื้นฐาน และพฤติกรรมด้าน การทุจริตของบุคคล	5-46
5.10. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	5-50
บทที่ 6 ข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของครอบครัวนักการเมือง ปี พ.ศ 2551-ปัจจุบัน	6-1
6.1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2551	6-1
6.2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2554	6-7
6.3. สมาชิกวุฒิสภาปี 2551	6-12
6.4. สมาชิกวุฒิสภาจากการสรรหาปี 2551	6-20
6.5. สมาชิกวุฒิสภาปี 2554	6-25
6.6. สมาชิกวุฒิสภาปี 2557	6-31
6.7 รัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ	6-37
6.8. รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์	6-41
6.9. รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์	6-47
6.10. รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์	6-53
บทที่ 7 เครือข่ายเครือญาติในส่วนราชการในประเทศไทย (กรณีศึกษา 4 จังหวัด)	7-1
7.1. บทนำ	7-1
7.2. พื้นที่ในการศึกษา ขอบเขตของข้อมูล และฐานข้อมูลรายชื่อ ในการวิเคราะห์ลักษณะเครือข่ายของเครือญาติ (Kinship network)	7-2
7.3. วิธีการวิเคราะห์ลักษณะเครือข่าย (Network) ของเครือญาติ ผ่านนามสกุลตรง	7-5
7.4. ผลการวิเคราะห์ลักษณะเครือข่ายของเครือญาติผ่านนามสกุลตรง	7-8
7.5. ตารางเปรียบเทียบค่าสถิติของเครือข่ายแต่ละพื้นที่	7-20

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 8 บทสังเคราะห์งานวิจัยเชิงข้อมูล	8-1
8.1. บทนำ	8-1
8.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8-1
8.3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	8-1
8.4. วิธีการศึกษา	8-1
8.5. ผลการศึกษา	8-2
8.6. เครือข่ายเครือข่ายตีในส่วนราชการในประเทศไทย	8-3
8.7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	8-4
บทที่ 9 การก่อร่างทุนทางสังคมกับการพัฒนาธรรมาภิบาลในบริบทชุมชนเมือง	9-1
9.1. บทนำ	9-1
9.2. ลักษณะพื้นที่ที่ศึกษาและข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์	9-7
9.3. ผลการศึกษา	9-9
9.4. บทสรุป	9-39
บทที่ 10 การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในจังหวัดนครราชสีมา	10-1
10.1. ปัจจัยพื้นฐานเชิงสถาบันที่มีผลต่อความร่วมมือในการสร้าง ธรรมาภิบาลและการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ในจังหวัดนครราชสีมา	10-1
10.2. สถานการณ์ธรรมาภิบาลและการทุจริตคอร์รัปชันใน จังหวัดนครราชสีมา	10-13
10.3. การทำงานของทีมวิจัยท้องถิ่นในการเสริมสร้างธรรมาภิบาล ท้องถิ่นของภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการ ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา	10-17

สารบัญ

	หน้า
10.4. สรุปสาระสำคัญ	10-19
บทที่ 11 มุมมองของประชาชนที่มีต่อการคอร์รัปชันในพื้นที่ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน	11-1
11.1 ลักษณะพื้นที่	11-2
11.2. ความเห็นที่มีต่อประเด็นการคอร์รัปชันในด้านต่าง ๆ	11-9
11.3. บทสรุป	11-29
บทที่ 12 บทสังเคราะห์งานวิจัยเชิงพื้นที่	12-1
12.1. บทนำ	12-1
12.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษาในส่วนนี้	12-1
12.3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	12-2
12.4. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา	12-2
12.5. วิธีการศึกษา	12-8
12.6. ผลการศึกษา	12-9
12.7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	12-27
บทที่ 13 สื่อกับการปลูกฝังความเข้าใจปัญหาการคอร์รัปชันในเด็ก	13-1
บทที่ 14 การศึกษาการโกงข้อสอบด้วยการทดลองทางเศรษฐศาสตร์	14-1
14.1. บทนำ	14-1
14.2. การโกงข้อสอบ: กรณีศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	14-2
14.3. วรรณกรรมปริทัศน์	14-4
14.4. การออกแบบการทดลอง	14-11
14.5. ผลจากการทดลอง	14-14

สารบัญ

	หน้า
14.6. สรุปผลการศึกษา	14-21
บทที่ 15 เครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย	15-1
15.1. บทนำ	15-1
15.2. พัฒนาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย	15-5
15.3. การประเมินข้อจำกัดและข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันในไทย	15-7
15.4. แนวความคิดเรื่องเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative network)	15-10
15.5. สมมุติฐานงานวิจัย	15-15
15.6. ระเบียบวิธีวิจัย	15-16
15.7. ข้อมูลเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม	15-17
15.8. ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์	15-33
15.9. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	15-52
บทที่ 16 ใจบันดาลแรงใจสู่แรงบันดาลใจ เพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน	16-1
16.1 บทนำ	16-1
16.2. กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	16-5
16.3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	16-11
16.4. บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	16-23
16.5. บทสรุป	16-26
บทที่ 17 บทสังเคราะห์งานวิจัยเชิงการสื่อสาร	17-1
17.1. บทนำ	17-1

สารบัญ

	หน้า
17.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	17-1
17.3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	17-2
17.4. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา	17-2
17.5. วิธีการศึกษา	17-3
17.6. ผลการศึกษา	17-3
17.7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	17-11

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1-1 แสดงกรอบความคิด (Conceptual framework) ในการดำเนินการ	1-9
ภาพที่ 5-1 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุคนที่โกงที่สุดในสังคมไทย	5-21
แบ่งตามระดับการศึกษาของผู้ตอบ	
ภาพที่ 5-2 แสดงสัดส่วนของกลุ่มนักเรียน ตามความคิดเห็นด้านการติดสินบน	5-22
ในสถานที่ต่าง ๆ	
ภาพที่ 5-3 แสดงคะแนนเฉลี่ยด้านการติดสินบนในสถานที่ต่าง ๆ แบ่งตามความ	5-23
สนใจด้านข่าวการเมือง เศรษฐกิจและการทำงานของรัฐบาล	
ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน	
ภาพที่ 5-4 แสดงคะแนนเฉลี่ย (0-1) ของระดับการมีส่วนร่วมช่วยต่อต้านการคอร์รัปชัน	5-26
ของสถาบันที่ต่อต้านการฉ้อโกงหรือการคอร์รัปชัน ตามความคิดเห็น	
ของกลุ่มประชาชนทั่วไป	
ภาพที่ 5-5 ก แสดงร้อยละของเยาวชนที่ตอบว่า "ไม่มีผลกระทบใด ๆ เลยจาก	5-28
ปัญหาเหล่านี้ แบ่งตามการศึกษา	
ภาพที่ 5-5 ข แสดงร้อยละของประชาชนที่ตอบว่า "ไม่มีผลกระทบใด ๆ เลยจาก	5-29
ปัญหาเหล่านี้ แบ่งตามการศึกษา	
ภาพที่ 5-6 แสดงคะแนนที่กลุ่มเยาวชนให้ต่อระดับปัญหา แบ่งตามความสนใจ	5-29
ข่าวสาร (คะแนน 0-1)	
ภาพที่ 4-7 แสดงร้อยละของกลุ่มเยาวชนที่ตอบว่า "ไม่มีผลกระทบใด ๆ เลยจาก	5-30
ปัญหาเหล่านี้ แบ่งตามการศึกษา	
ภาพที่ 5-8 ก แสดงร้อยละของเยาวชน แบ่งตามระดับการสูญเสียรายได้ของ	5-31
ครอบครัวแต่ละเดือนจากคอร์รัปชัน	

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 5-8 ข แสดงร้อยละของประชาชนทั่วไป แบ่งตามระดับการสูญเสียรายได้ของ ครอบครัวแต่ละเดือนจากคอร์รัปชัน	5-31
ภาพที่ 5-9 แสดงระดับความหวังจากการลงทุนด้วยเงินตนเองเพื่อแก้ไขปัญหา คอร์รัปชัน (จาก 0-6)	5-34
ภาพที่ 5-10 แสดงร้อยละของประชาชนทั่วไปที่ระบุจะยอมขโมยยาในฐานะที่เป็นหมอ ตามสาเหตุต่าง ๆ	5-36
ภาพที่ 5-11 แสดงประสบการณ์ในการโกงข้อสอบของกลุ่ม นร.-นศ.ในภาพรวม และแบ่งตามระดับการศึกษา	5-38
ภาพที่ 5-12 ระดับความรู้สึกผิดในการทุจริตการสอบ เมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ ต่าง ๆ (0 คือ รู้สึกผิดแน่นอน และ 1 คือไม่รู้สึกผิด)	5-40
ภาพที่ 5-13 ร้อยละที่เห็นว่าบุคคล (ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู) น่าจะยอมรับพฤติกรรมกรรมการโกงต่าง ๆ เหล่านี้ได้	5-42
ภาพที่ 5-14 แสดงร้อยละที่เห็นว่าบุคคล (ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู) หากผู้ตอบทุจริตเอง	5-44
ภาพที่ 5-15 ก แสดงค่าแสดงพฤติกรรมของประชาชนทั่วไป แบ่งตามพฤติกรรม สมมติเรื่อง การขโมยยา	5-47
ภาพที่ 5-15.ข แสดงค่าแสดงพฤติกรรมของ นร.-นศ. แบ่งตามพฤติกรรม โกงข้อสอบ	5-47
ภาพที่ 7-1 แสดงความแตกต่างของค่า Average degree	7-7
ภาพที่ 7-2 แสดงความแตกต่างของความสัมพันธ์ที่เป็นเส้นตรง	7-7
ภาพที่ 7-3 แสดงความแตกต่างของค่า Graph density	7-7
ภาพที่ 7-4 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน (กรุงเทพมหานคร)	7-8

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 7-5 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน (กรุงเทพมหานคร)	7-10
ภาพที่ 7-6 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน (นครราชสีมา)	7-11
ภาพที่ 7-7 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน (นครราชสีมา)	7-13
ภาพที่ 7-8 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน (น่าน)	7-14
ภาพที่ 7-9 เครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน (น่าน)	7-16
ภาพที่ 7-10 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน (สงขลา)	7-17
ภาพที่ 7-11 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน (สงขลา)	7-19
ภาพที่ 9-1 แสดงชุมชนบางบัว	9-17
ภาพที่ 9-2 แสดงชุมชนพุนทรัพย์	9-18
ภาพที่ 9-3 แสดงชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา	9-19
ภาพที่ 11-1 แสดงที่ตั้งของอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	11-3
ภาพที่ 11-2 แสดงที่ตั้งของพื้นที่ตำบลบ่อเกลือใต้ ตำบลภูฟ้า และตำบลดงพญา	11-7
อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน	
ภาพที่ 11-3 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น	11-13
ภาพที่ 11-4 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามตำบล	11-14
ภาพที่ 11-5 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามเพศ	11-15
ภาพที่ 11-6 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตาม	11-16
จำนวนรุ่นของคนที่ย้ายในครัวเรือน	
ภาพที่ 11-7 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามอายุ	11-16
ภาพที่ 11-8 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการ	11-17
มีสมาชิกครัวเรือนไปทำงานต่างพื้นที่	
ภาพที่ 11-9 ความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามชาติพันธุ์	11-18

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 11-10 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตาม การเป็นสมาชิกในกลุ่มในชุมชน	11-19
ภาพที่ 11-11 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการ มีส่วนในการออกค่าใช้จ่าย	11-20
ภาพที่ 11-12 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการ รับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชน	11-21
ภาพที่ 11-13 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการ เปลี่ยนแปลงผู้นำ	11-22
ภาพที่ 11-14 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตาม ความยากง่ายในการตรวจสอบและลงโทษ	11-23
ภาพที่ 11-15 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตาม การตรวจสอบการใช้งบประมาณ	11-24
ภาพที่ 11-16 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตาม การรับรู้ข้อมูลการใช้งบประมาณ	11-25
ภาพที่ 11-17 ความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามความถี่ ของการไปติดต่อราชการ	11-25
ภาพที่ 11-18 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตาม ระดับความช่วยเหลือที่ได้รับ	11-27
ภาพที่ 11-19 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตาม การประกอบอาชีพ	11-28
ภาพที่ 11-20 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามรายได้	11-29
ภาพที่ 12-1 แสดงประเภทของโครงสร้างสถาบัน	12-3

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 12-2 แสดงจำนวนข้อร้องเรียนของจังหวัดนครราชสีมา	12-12
ภาพที่ 14-1 แสดงตัวอย่างข้อสอบที่ใช้ในการทดลอง โดยให้กากบาทตัวเลข 2 ตัว ที่มีผลรวมเท่ากับ 10	14-11
ภาพที่ 14-2 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จริงกับคะแนนที่แจ้งของ 4 รอบ การทดลอง	14-15
ภาพที่ 15-1 ผลข้อมูลความถี่ของข่าวที่มีคำว่า "คอร์รัปชัน" หรือ "ทุจริต" และ "ร่วมมือ" หรือ "เครือข่าย" ในหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2549 ถึง เดือนมิถุนายน 2560	15-2
ภาพที่ 15-2 อัตราส่วนข้อมูลความถี่ของข่าวที่มีคำว่า "คอร์รัปชัน" หรือ "ทุจริต" และ "ร่วมมือ" หรือ "เครือข่าย" กับ ข่าวที่มีคำว่า “คอร์รัปชัน” หรือ “ทุจริต” ทั้งหมด ในหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2549 ถึง เดือนมิถุนายน 2560	15-3
ภาพที่ 15-3 แสดงตัวอย่างหน่วยงานรัฐและประชาสังคมที่มีพันธกิจโดยตรง หรือเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย แบ่งตาม บทบาทหน้าที่และสถานะ	15-7
ภาพที่ 15-4 แสดงเครือข่ายแบบรวมศูนย์และไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง	15-11
ภาพที่ 15-5 แสดงเครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง	15-12
ภาพที่ 15-6 เครือข่ายแบบรวมศูนย์ แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่าง กันเอง	15-13
ภาพที่ 15-7 แสดงเครือข่ายสมบูรณ์แบบตามหลักทฤษฎี	15-14
ภาพที่ 15-8 แสดงเครือข่ายแบบการกระจายอำนาจ	15-15

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 15-9 แสดงเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันใน ประเทศไทย	15-22
ภาพที่ 15-10 แสดงเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย	15-26
ภาพที่ 15-11 แสดงกลุ่มเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานต่อ ต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย	15-32
ภาพที่ 15-12 แสดงพันธกิจขององค์กรตัวอย่างที่วิเคราะห์ด้วยเครือข่ายทางสังคม	15-38
ภาพที่ 17-1 แสดงตัวอย่างข้อสอบที่ใช้ในการมทดลอง โดยให้กากบาทตัวเลข 2 ตัว ที่มีผลรวมเท่ากับ 10	17-6

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-1 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	2-2
ตารางที่ 2-2 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	2-2
ตารางที่ 2-3 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลัก	2-3
ตารางที่ 2-4 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะอาชีพหลัก	2-4
/ สาขาวิชาหลักที่เรียน	
ตารางที่ 2-5 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา	2-4
ชั้นสูงสุดที่จบ	
ตารางที่ 2-6 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ส่วนบุคคล	2-5
เฉลี่ยต่อเดือน	
ตารางที่ 2-7 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้โดยรวม	2-6
ต่อเดือนของครอบครัว	
ตารางที่ 2-8 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อ	2-6
“ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง	
ตารางที่ 2-9 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับราชการของ	2-8
คนในครอบครัว	
ตารางที่ 2-10 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสวัสดิการสังคมพิเศษ	2-8
เช่น บำนาญ ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ ที่ครอบครัวได้รับ	
ตารางที่ 2-11 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีที่ดิน	2-9
หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว	
ตารางที่ 2-12 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีบุตร	2-9
ตารางที่ 2-13 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุอายุของบุตร	2-9
เฉพาะผู้ที่ตอบว่ามีบุตร	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-14 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อการ เป็นคนเมือง หรือคนชนบท	2-10
ตารางที่ 2-15 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีโทรศัพท์มือถือ ที่ใช้อินเทอร์เน็ต	2-11
ตารางที่ 2-16 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุช่องทางอินเทอร์เน็ต ที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือเฉพาะตัวอย่างที่มีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต	2-11
ตารางที่ 2-17 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุแอปพลิเคชันที่ใช้ในการ สื่อสารทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์	2-11
ตารางที่ 2-18 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะกิจกรรมที่ทำ ผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์	2-12
ตารางที่ 2-19 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุค่านิยมที่สำคัญ ซึ่งเด็กควรได้รับการปลูกฝังที่บ้าน	2-13
ตารางที่ 2-20 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะพีเลียง ที่ต้องการจ้างเพื่อสอนคุณธรรมให้ลูกภายใต้เงื่อนไขคุณธรรมที่สอน และค่าจ้างที่แตกต่างกัน (กรณีที่ไม่มีลูก ให้สมมุติว่ามีลูก)	2-14
ตารางที่ 2-21 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับ ลักษณะของคนดี	2-21
ตารางที่ 2-22 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความหมายของการทำความดี	2-22
ตารางที่ 2-23 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสิ่งที่นึกถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”	2-23

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-24 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับ ลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน“สังคม”	2-24
ตารางที่ 2-25 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะ ของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย”	2-24
ตารางที่ 2-26 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุคนที่โกงที่สุดในสังคมไทย	2-25
ตารางที่ 2-27 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของสิ่ง ต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง (1A)	2-26
ตารางที่ 2-28 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของสิ่ง ต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม (2A)	2-27
ตารางที่ 2-29 แสดงผลการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จ ในชีวิตของตนเอง (ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (1A)	2-28
ตารางที่ 2-30 แสดงผลการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จ ในชีวิตของคนในสังคม (ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (1B)	2-28
ตารางที่ 2-31 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับของผลกระทบที่ได้รับจาก ปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน	2-30
ตารางที่ 2-32 แสดงการจัดอันดับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน (ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก)	2-32
ตารางที่ 2-33 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยินดีจ่ายเงินเพื่อ แก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ	2-33
ตารางที่ 2-34 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยินดีจ่ายเงินเพื่อ แก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของไทย	2-33

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-35 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความมั่นใจ ต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาคอร์รัปชันของไทย เมื่อจ่ายเงิน ให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชัน	2-34
ตารางที่ 2-36 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเปอร์เซ็นต์การสูญเสีย จากการคอร์รัปชันในสังคมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัว หาได้ในแต่ละเดือน	2-35
ตารางที่ 2-37 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุวิธีที่ใช้เรียกสถานการณ์ต่อไปนี้	2-36
ตารางที่ 2-38 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นต่อสถาบัน ในการมีส่วนช่วยต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน	2-38
ตารางที่ 2-39 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการประสบ พบเห็น กรณีการฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันด้วยตัวเอง ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา	2-40
ตารางที่ 2-40 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับรู้ถึงวิธีในการ รายงาน หรือแจ้งเรื่องกรณีเกิดการฉ้อโกง คอร์รัปชัน	2-40
ตารางที่ 2-41 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการกระทำ เมื่อพบเห็น การฉ้อโกง หรือการคอร์รัปชัน	2-40
ตารางที่ 2-42 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุหน่วยงาน หรือสถาบัน ที่ตัดสินใจไปแจ้งความเมื่อพบเห็นการฉ้อโกง หรือการคอร์รัปชัน	2-41
ตารางที่ 2-43 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นต่อ การแจ้งเรื่องกรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันในวงการราชการนั้น จะส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ	2-41
ตารางที่ 2-44 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสาเหตุที่ไม่รายงาน กรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันที่พบเห็น	2-42

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-45 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระดับความเสี่ยงต่อการทุจริต	2-44
ด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานที่ทำงานปัจจุบัน	
ตารางที่ 2-46 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระดับความเห็นต่อข้อความ	2-45
ที่อธิบายถึงตนเอง (Hexaco)	
ตารางที่ 2-47 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระดับความเห็นต่อข้อความ	2-48
ที่อธิบายถึงตนเอง (Locus of control)	
ตารางที่ 2-48 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุบุคลิกภาพที่ใกล้เคียงกับตนเอง	2-50
ตารางที่ 2-49 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดที่จะยอมขโมยยา	2-52
เพื่อรักษามารดาที่ป่วย เมื่อสามารถเข้าถึงยาราคาแพง	
ที่ไม่สามารถหาซื้อได้ด้วยตนเอง ในฐานะที่เป็นหมอ	
ตารางที่ 2-50 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเป้าหมายในชีวิตของตนเอง	2-53
ตารางที่ 2-51 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับ	2-54
ความหมายของ การคอร์รัปชั่น	
ตารางที่ 2-52 แสดงผลการเจ้านับ Staircase: กรณีเลือกวิธีเสี่ยงดวงด้วยการ	2-55
โยนเหรียญ (ได้เงิน)	
ตารางที่ 2-53 แสดงผลการเจ้านับ Staircase: กรณีเลือกวิธีเสี่ยงดวงด้วยการ	2-57
โยนเหรียญ (เสียเงิน)	
ตารางที่ 2-54 แสดงผลการเจ้านับ Staircase: กรณีเลือกวิธีเสี่ยงดวงด้วยการ	2-59
โยนเหรียญ (ได้-เสียเงิน)	
ตารางที่ 2-55 แสดงผลการเจ้านับ Staircase: กรณีเลือกช่วงเวลาได้เงินระหว่าง	2-62
วันนี้ กับ 3 เดือนข้างหน้า	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-56 แสดงผลการแรงแงนั้บ Staircase: กรณีเลือกช่วงเวลาได้เงิน ระหว่าง 3 เดือน กับ 6 เดือนข้างหน้า	2-64
ตารางที่ 3-1 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	3-2
ตารางที่ 3-2 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อการ เป็นคนเมือง หรือคนชนบท	3-2
ตารางที่ 3-3 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุคนที่เป็นผู้ตัดสินใจ แทนคนในบ้าน	3-2
ตารางที่ 3-4 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา ในปัจจุบัน	3-3
ตารางที่ 3-5 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง จำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสมทุกเทอม (GPAX)	3-3
ตารางที่ 3-6 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อ “ระดับความเก่งในการเรียน” ของตนเอง เมื่อเทียบกับเพื่อนร่วมสถาบัน	3-4
ตารางที่ 3-7 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน” ตนเอง	3-4
ตารางที่ 3-8 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับราชการของคน ในครอบครัว	3-5
ตารางที่ 3-9 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุด ของผู้ปกครอง	3-6
ตารางที่ 3-10 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับการศึกษาสูงสุด ที่ผู้ปกครองอยากให้สำเร็จการศึกษา	3-6

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3-11 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความต้องการให้ศึกษา ในระดับปริญญาตรี ของทางบ้าน	3-7
ตารางที่ 3-12 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีโทรศัพท์มือถือ ที่ใช้อินเทอร์เน็ต	3-9
ตารางที่ 3-13 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุช่องทางอินเทอร์เน็ต ที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือ เฉพาะตัวอย่างที่มีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต	3-9
ตารางที่ 3-14 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุแอปพลิเคชันที่ใช้ ในการสื่อสาร ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์	3-9
ตารางที่ 3-15 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะกิจกรรมที่ทำผ่าน อินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์	3-10
ตารางที่ 3-16 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นต่อ ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจหรือข่าวการทำงานของรัฐบาล	3-10
ตารางที่ 3-17 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุแหล่งที่ใช้ติดตาม ข่าวสาร ข้อมูล	3-11
ตารางที่ 3-18 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสิ่งที่นึกถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”	3-11
ตารางที่ 3-19 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับ ลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “สังคม”	3-12
ตารางที่ 3-20 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะ ของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย”	3-12
ตารางที่ 3-21 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุคนที่โง่งที่สุดในสังคมไทย	3-13

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3-22 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ย ของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการ ประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง	3-14
ตารางที่ 3-23 แสดงร้อยละ และผลการจัดอันดับ สิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบ ความสำเร็จในชีวิตของตนเอง	3-16
ตารางที่ 3-24 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน	3-17
ตารางที่ 3-25 แสดงการจัดอันดับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน	3-19
ตารางที่ 3-26 ที่ระบุการยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ	3-19
ตารางที่ 3-27 แสดงจำนวนร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ย ของตัวอย่างที่ระบุการยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของไทย	3-20
ตารางที่ 3-28 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความมั่นใจต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาคอร์รัปชัน ของไทย เมื่อจ่ายเงินให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อ แก้ปัญหาคอร์รัปชัน	3-21
ตารางที่ 3-29 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเปอร์เซ็นต์การสูญเสีย จากการคอร์รัปชันในสังคมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัวห าได้ในแต่ละเดือน	3-21
ตารางที่ 3-30 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุวิธีที่ใช้เรียกสถานการณ์ต่อไปนี้	3-23
ตารางที่ 3-31 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเป็นจริงของ ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	3-25
ตารางที่ 3-32 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความคิดเห็นต่อ ข้อความที่เกี่ยวกับการทุจริต การโกง	3-27

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3-33 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความรู้สึกผิดในการทุจริตการสอบ เมื่ออยู่ภายใต้ สถานการณ์ต่าง ๆ	3-29
ตารางที่ 3-34 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยอมรับของบุคคล รอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู เมื่อตนเองทุจริตการเรียนในลักษณะต่าง ๆ	3-31
ตารางที่ 3-35 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยอมรับของบุคคล รอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนๆในกลุ่ม คนทั่วไป และครู เมื่อเพื่อนสนิทของตนทุจริตการเรียนในลักษณะต่าง ๆ (2A)	3-33
ตารางที่ 3-36 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยอมรับของบุคคล รอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู เมื่อนักเรียนคนหนึ่งทุจริตการเรียนในลักษณะต่าง ๆ (2B)	3-35
ตารางที่ 3-37 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยอมรับของบุคคล รอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู เมื่อตนเองพบเห็นว่ามีคนทุจริตการเรียนลักษณะต่าง ๆ แต่เลือก ที่จะไม่แจ้งหรือรายงาน (2C)	3-37
ตารางที่ 3-38 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์ ในการโกงข้อสอบ	3-39
ตารางที่ 3-39 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์ โกงข้อสอบในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	3-39
ตารางที่ 3-40 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุจำนวนครั้งสูงสุดที่ สามารถให้อภัยคนที่โกงข้อสอบเพื่อให้ปรับปรุงตนเอง	3-39

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3-41 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์ในการ พบเจอสถานการณ์ต่าง ๆ	3-40
ตารางที่ 3-42 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความถี่ (บ่อย) ในการขาดสอนครูของครูในสมัยประถม	3-41
ตารางที่ 3-43 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ตัวอย่าง ที่ระบุความถี่ (บ่อย) ในการมาสายของครูในสมัยประถม	3-42
ตารางที่ 3-44 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการติดสินบนในสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน	3-42
ตารางที่ 3-45 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง (Hexaco)	3-44
ตารางที่ 3-46 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง (Locus of control)	3-47
ตารางที่ 3-47 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุบุคลิกภาพที่ใกล้เคียงกับตนเอง	3-48
ตารางที่ 3-48 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุเปอร์เซ็นต์ที่มีโอกาสเป็นไปได้เกี่ยวกับอายุของตนเองในอนาคต	3-50
ตารางที่ 3-49 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสิ่งที่จะทำต่อภายใน 1 ปี หลังจบการศึกษาในปัจจุบัน	3-51
ตารางที่ 3-50 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับการศึกษาสูงสุดที่ฝัน จะเรียนให้ถึง ถ้าไม่มีข้อขัดข้อง	3-51

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3-51 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระดับการศึกษาสูงสุด ที่คาดว่าจะเรียนให้ถึงตามความเป็นจริง	3-52
ตารางที่ 3-52 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุโอกาสที่จะเป็นไปได้เกี่ยวกับการศึกษา และการมีงานทำ	3-53
ตารางที่ 3-53 แสดงค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย ของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับ จากการทำงานในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ใน 2 กรณี คือ 1) กรณีเรียนจบตามที่ฝันไว้ และ 2) กรณีเรียนจบตามความเป็นจริง	3-53
ตารางที่ 3-54 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสาขาที่จะเลือกเรียน หรือกำลังศึกษาอยู่	3-55
ตารางที่ 3-55 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุโอกาสความเป็นไปได้ของการมีรายได้ระดับต่าง ๆ ในช่วงของ การเริ่มต้นทำงานและภายหลังจากทำงานไปแล้ว 10 ปี ของคนที่จะ จบระดับการศึกษา หรือสาขาวิชาเดียวกันกับที่ตัวเองกำลังศึกษาในปัจจุบัน	3-56
ตารางที่ 3-56 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุโอกาสเป็นไปได้ของการมีรายได้ระดับต่าง ๆ ในช่วงของการ เริ่มต้นทำงานและภายหลังจากทำงานไปแล้ว 10 ปี ของคนที่จะจบ สาขาทางแพทย์ (แพทยศาสตร์)	3-57
ตารางที่ 3-57 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุโอกาสเป็นไปได้ของการมีรายได้ระดับต่าง ๆ ในช่วงของการ เริ่มต้นทำงานและภายหลังจากทำงานไปแล้ว 10 ปี ของคนที่จะจบ สาขาทางช่างอุตสาหกรรมขั้นสูง (ปวส.)	3-58

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3-58 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่โอกาสเป็นไปได้ของการมีรายได้ระดับต่าง ๆ ในช่วงของการ เริ่มต้นทำงาน และภายหลังจากทำงานไปแล้ว 10 ปี ของคนที่ จะจบสาขาทางการบริหารจัดการ พาณิชยศาสตร์	3-59
ตารางที่ 4-1 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามเพศ และจังหวัด	4-3
ตารางที่ 4-2 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ และจังหวัด	4-3
ตารางที่ 4-3 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลัก และจังหวัด	4-4
ตารางที่ 4-4 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะอาชีพหลัก / สาขาวิชาหลักที่เรียน และจังหวัด	4-5
ตารางที่ 4-5 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ และจังหวัด	4-6
ตารางที่ 4-6 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน และจังหวัด	4-6
ตารางที่ 4-7 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้โดยรวมต่อเดือนของ ครอบครัว และจังหวัด	4-7
ตารางที่ 4-8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็น ต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน” ตนเอง จำแนกตามจังหวัด	4-7
ตารางที่ 4-9 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับราชการของคนในครอบครัว จำแนกตามจังหวัด	4-8
ตารางที่ 4-10 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุอาชีพของคนในครอบครัวที่รับราชการ จำแนกตามจังหวัด	4-8

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4-11 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสวัสดิการสังคมพิเศษ เช่น บำนาญ ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ ที่ครอบครัวได้รับ จำแนกตามจังหวัด	4-9
ตารางที่ 4-12 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของ ครอบครัว จำแนกตามจังหวัด	4-10
ตารางที่ 4-13 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีบุตร จำแนกตามจังหวัด	4-10
ตารางที่ 4-14 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุอายุของบุตร จำแนกตามจังหวัด	4-10
ตารางที่ 4-15 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อการเป็นคนเมือง หรือคนชนบท จำแนกตามจังหวัด	4-11
ตารางที่ 4-16 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต จำแนกตามจังหวัด	4-11
ตารางที่ 4-17 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ใช้ใน โทรศัพท์มือถือ จำแนกตามจังหวัด	4-12
ตารางที่ 4-18 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุแอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์	4-12
ตารางที่ 4-19 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะกิจกรรมที่ทำผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์	4-13
ตารางที่ 4-20 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุค่านิยมที่สำคัญ ซึ่งเด็กควรได้รับ การปลูกฝังที่บ้าน จำแนกตามจังหวัด	4-14
ตารางที่ 4-21 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะพี่เลี้ยง ที่ต้องการจ้างเพื่อ สอนคุณธรรมให้ลูกภายใต้เงื่อนไขคุณธรรมที่สอน และค่าจ้างที่แตกต่างกัน (กรณีที่ไม่มีลูก ให้สมมุติว่ามีลูก) จำแนกตามจังหวัด (3A)	4-15

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4-22 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะ ของคนดี จำแนกตามจังหวัด	4-27
ตารางที่ 4-23 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความหมายของการทำความดี จำแนกตามจังหวัด	4-28
ตารางที่ 4-24 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสิ่งที่นึกถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม” จำแนกตามจังหวัด	4-29
ตารางที่ 4-25 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของ คนส่วนใหญ่ใน “สังคม” จำแนกตามจังหวัด (สังคมแบบที่นึกถึง ในตารางที่ 4-24)	4-30
ตารางที่ 4-26 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคน ส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย” จำแนกตามจังหวัด	4-30
ตารางที่ 4-27 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นต่อคนที่โกงที่สุด ในสังคมไทย จำแนกตามจังหวัด	4-31
ตารางที่ 4-28 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุ ระดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จ ในชีวิตของตนเอง จำแนกตามจังหวัด (3A)	4-32
ตารางที่ 4-29 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุ ระดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จ ในชีวิตของคนในสังคม จำแนกตามจังหวัด (3B)	4-34
ตารางที่ 4-30 แสดงผลการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จ ในชีวิตของตนเอง จำแนกตามจังหวัด (ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (3A)	4-36

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4-31 แสดงผลการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จ ในชีวิตของคนในสังคม จำแนกตามจังหวัด (ค่าร้อยละวงน้ำหนั) (3B)	4-36
ตารางที่ 4-32 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่างของตัวอย่าง ที่ระบุระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ ปัจจุบันจำแนกตามจังหวัด	4-38
ตารางที่ 4-33 แสดงการจัดอันดับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน จำแนกตามจังหวัด (ค่าร้อยละวงน้ำหนั)	4-40
ตารางที่ 4-34 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยินดีจ่ายเงิน และจำนวนเงินเฉลี่ย ที่ยินดีจ่ายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ จำแนกตามจังหวัด	4-41
ตารางที่ 4-35 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหา คอร์รัปชันของไทย จำแนกตามจังหวัด	4-42
ตารางที่ 4-36 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุระดับ ความมั่นใจต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาคอร์รัปชันของไทย เมื่อจ่ายเงินให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด	4-43
ตารางที่ 4-37 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเปอร์เซ็นต์การสูญเสียจากการ คอร์รัปชันในสังคมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัวหา ได้ในแต่ละเดือน จำแนกตามจังหวัด	4-43
ตารางที่ 4-38 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะความคิดเห็นต่อ สถานการณ์ต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด	4-44

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4-39 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่างของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสุจริตในการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด	4-52
ตารางที่ 4-40 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่างของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสุจริตในการทำงานขององค์กรต่อไปนี้ จำแนกตามจังหวัด	4-55
ตารางที่ 4-41 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเคยมีประสบการณ์ ติดต่อ/ใช้บริการ กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด	4-57
ตารางที่ 4-42 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุมีเคยมีประสบการณ์ ติดต่อ/ใช้บริการ กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา และค่าเฉลี่ย ความถี่การไปติดต่อ/ใช้บริการ	4-58
ตารางที่ 4-43 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุ ระดับคุณภาพในการให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา จำแนกตามจังหวัด	4-59
ตารางที่ 4-44 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการเปรียบเทียบคุณภาพ ในการให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา กับปีก่อนหน้า จำแนกตามจังหวัด	4-50
ตารางที่ 4-45 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์เกี่ยวกับการร้อง ขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษจากการใช้บริการกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด	4-62

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4-46 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับ ความเสี่ยงต่อการทุจริตลักษณะต่าง ๆ ของหน่วยงานที่ทำงาน ปัจจุบันจำแนกตามจังหวัด	4-71
ตารางที่ 4-47 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับ คิดเห็น (เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย) เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม (กระบวนการศาล) ด้านต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด	4-72
ตารางที่ 4-48 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์การจ่ายเงิน / ให้ของ ขวัญกับเจ้าหน้าที่เพื่อให้ได้มาซึ่งบริการหรือการแก้ไขปัญหา ที่ต้องการ จำแนกตามจังหวัด	4-73
ตารางที่ 4-49 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับ ความมั่นใจต่อความเร็วและคุณภาพของการบริการหรือการ แก้ไขปัญหาที่ต้องการภายหลังจากที่ได้จ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่ จำแนกตามจังหวัด (เฉพาะตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์จ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่)	4-73
ตารางที่ 4-50 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับ ความพึงพอใจในบริการหรือการแก้ไขปัญหาที่ต้องการเมื่อเปรียบ เทียบกับมูลค่าของเงิน / ของขวัญที่จ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ จำแนกตามจังหวัด (เฉพาะตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์จ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่)	4-74
ตารางที่ 4-51 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อ กระบวนการยุติธรรม จำแนกตามจังหวัด	4-75

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4-52 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับ ความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการยุติธรรม จำแนกตามจังหวัด	4-76
ตารางที่ 4-53 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับ การมีส่วนร่วมต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันของหน่วยงานต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด	4-77
ตารางที่ 4-54 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการประสบ พบเห็น กรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันด้วยตัวเอง ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา จำแนกตามจังหวัด	4-79
ตารางที่ 4-55 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับรู้ถึงวิธีในการรายงาน หรือแจ้งเรื่อง กรณีเกิดการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด	4-79
ตารางที่ 4-56 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการกระทำ เมื่อพบเห็นการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด	4-79
ตารางที่ 4-57 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุหน่วยงาน หรือสถาบัน ที่ตัดสินใจ ไปแจ้งความ เมื่อพบเห็นการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด	4-80
ตารางที่ 4-58 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุความคิด เห็นต่อ การแจ้งเรื่องกรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันในวงการราชการนั้น จะส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ จำแนกตามจังหวัด	4-80
ตารางที่ 4-59 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสาเหตุที่ไม่ตัดสินใจรายงานกรณี การฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันที่ได้ประสบพบเห็น จำแนกตามจังหวัด	4-81
ตารางที่ 4-60 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของ การคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด	4-81

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 5-1 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	5-7
ตารางที่ 5-2 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	5-7
ตารางที่ 5-3 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลัก	5-7
ตารางที่ 5-4 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับราชการของคน ในครอบครัว	5-8
ตารางที่ 5-5 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา ในปัจจุบัน	5-10
ตารางที่ 5-6 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	5-10
ตารางที่ 5-7 แสดงสถิติของเกรดเฉลี่ยสะสมทุกเทอม (GPAX) จากตัวอย่าง นักเรียน-นักศึกษา	5-11
ตารางที่ 5-8 แสดงข้ออธิบายถึงบุคลิกภาพใหญ่ 5 อย่าง	5-12
ตารางที่ 5-9 แสดงระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Big five (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไป	5-13
ตารางที่ 5-10 แสดงระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Big five (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษา	5-14
ตารางที่ 5-11 แสดงข้ออธิบายถึงบุคลิกภาพ 4 ด้านใน Hexaco personality trait	5-15
ตารางที่ 5-12 แสดงระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Hexaco (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไป	5-15
ตารางที่ 5-13 แสดงระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Hexaco (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษา	5-16
ตารางที่ 5-14 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุสิ่งที่นึกถึงเมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”	5-18

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 5-15 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะ ของคนส่วนใหญ่ใน“สังคม” (ตามสังคมแบบที่นึกถึง ในตารางที่ 5-14)	5-19
ตารางที่ 5-16 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะ ของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย”	5-19
ตารางที่ 5-17 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุคนที่โง่งที่สุดในสังคมไทย	5-20
ตารางที่ 5-18 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุไม่ได้ว่า มีการติดสินบนในสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชนหรือไม่ (กลุ่มนักเรียน)	5-23
ตารางที่ 5-19 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมช่วยต่อต้านการคอร์รัปชัน ของสถาบันที่ต่อต้านการฉ้อโกงหรือการคอร์รัปชัน (0-1) ในกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไป	5-24
ตารางที่ 5-20 แสดงระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน	5-27
ตารางที่ 5-21 แสดงร้อยละที่ยินดีการจ่ายเงิน เพื่อแก้ไขปัญหที่ได้รับผลกระทบ และเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน	5-32
ตารางที่ 5-22 แสดงจำนวนที่ยินดีจ่าย (สำหรับคนที่ยินดีจะจ่าย) เพื่อแก้ไขปัญห ที่ได้รับผลกระทบและเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน	5-33
ตารางที่ 5-23 แสดงระดับผลตอบแทนที่คาดหวัง (สำหรับคนที่ยินดีจะจ่าย) จากการลงทุน เงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน คิดจากความคาดหวัง	5-34
ตารางที่ 5-24 แสดงจำนวนครั้งที่โง่งข้อสอบในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	5-38
ตารางที่ 5-25 แสดงจำนวนครั้ง (เฉลี่ย) ของการโง่งข้อสอบที่ยังให้อภัยได้ (แบ่งตามพฤติกรรมการโง่งข้อสอบ และ ระดับการศึกษา)	5-39

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 5-26 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่างที่ระบุประสบการณ์ในการ พบเจอสถานการณ์ต่าง ๆ	5-45
ตารางที่ 5-27 แสดงผลจากสมการ Regression หาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การโกงและปัจจัยเกี่ยวข้องต่าง ๆ (กลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไป มีตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมสมมติว่าขโมยยาหรือไม่ และกลุ่ม ตัวอย่างเยาวชนมีตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมว่าเคยโกงข้อสอบหรือไม่)	5-48
ตารางที่ 6-1 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2551 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-2
ตารางที่ 6-2 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2551 หลังพ้นตำแหน่ง	6-4
ตารางที่ 6-3 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2551 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-6
ตารางที่ 6-4 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2554 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-8
ตารางที่ 6-5 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2554 หลังพ้นตำแหน่ง	6-10
ตารางที่ 6-6 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2554 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-12
ตารางที่ 6-7 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการเลือกตั้งปี 2551	6-14
ตารางที่ 6-8 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการเลือกตั้งปี 2551 หลังพ้นตำแหน่ง	6-16

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 6-9 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการเลือกตั้งปี 2551 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-18
ตารางที่ 6-10 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการสรรหาปี 2551 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-20
ตารางที่ 6-11 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการสรรหาปี 2551 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง หลังพ้นตำแหน่ง	6-22
ตารางที่ 6-12 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการสรรหาปี 2551 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-24
ตารางที่ 6-13 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสมาชิก วุฒิสภาจากการสรรหาปี 2554 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-26
ตารางที่ 6-14 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสมาชิก วุฒิสภาจากการสรรหาปี 2554 หลังพ้นตำแหน่ง	6-28
ตารางที่ 6-15 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสมาชิก วุฒิสภาจากการสรรหาปี 2554 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-30
ตารางที่ 6-16 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการเลือกตั้งปี 2557 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-32
ตารางที่ 6-17 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการเลือกตั้งปี 2557 หลังพ้นตำแหน่ง	6-34
ตารางที่ 6-18 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภา จากการเลือกตั้งปี 2557 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-36
ตารางที่ 6-19 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-38

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 6-20 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรี รัฐบาลทักษิณ หลังพ้นตำแหน่ง	6-39
ตารางที่ 6-21 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล ทักษิณ หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-40
ตารางที่ 6-22 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล อภิสิทธิ์ ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-42
ตารางที่ 6-23 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล อภิสิทธิ์ หลังพ้นตำแหน่ง	6-44
ตารางที่ 6-24 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล อภิสิทธิ์ หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-46
ตารางที่ 6-25 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-48
ตารางที่ 6-26 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ หลังพ้นตำแหน่ง	6-50
ตารางที่ 6-27 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล ยิ่งลักษณ์ หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-52
ตารางที่ 6-28 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล ประยุทธ์ ก่อนเข้ารับตำแหน่ง	6-54
ตารางที่ 6-29 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล ประยุทธ์ หลังพ้นตำแหน่ง	6-56
ตารางที่ 6-30 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาล ประยุทธ์ หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี	6-58

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 7-1 แสดงจำนวน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา	7-3
ตารางที่ 7-2 สรุปสถิติจำนวนนามสกุล แบ่งตามฝ่ายงานต่าง ๆ ของฐานข้อมูล ทั้ง 4 จังหวัด	7-4
ตารางที่ 7-3 สรุปจำนวนนามสกุล แบ่งตามระดับตำแหน่งงานต่าง ๆ ในองค์กร ของฐานข้อมูลทั้ง 4 จังหวัด	7-5
ตารางที่ 7-4 แสดงการเปรียบเทียบค่าสถิติของเครือข่ายแต่ละพื้นที่	7-21
ตารางที่ 7-5 Within density ของแต่ละฝ่าย (ทุกจังหวัด)	7-22
ตารางที่ 7-6 Within density ของแต่ละตำแหน่งงาน (กรุงเทพฯ และนครราชสีมา)	7-23
ตารางที่ 7-7 Within density ของแต่ละตำแหน่งงาน (น่าน และสงขลา)	7-24
ตารางที่ 7-8 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละฝ่าย (กรุงเทพมหานคร)	7-25
ตารางที่ 7-9 แสดง Transition matrix ของแต่ละตำแหน่ง (กรุงเทพมหานคร)	7-25
ตารางที่ 7-10 Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละฝ่าย (นครราชสีมา)	7-26
ตารางที่ 7-11 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละตำแหน่ง (นครราชสีมา)	7-27
ตารางที่ 7-12 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละฝ่าย (น่าน)	7-27
ตารางที่ 7-13 Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละตำแหน่ง (น่าน)	7-28
ตารางที่ 7-14 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละฝ่าย (สงขลา)	7-29
ตารางที่ 7-15 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละตำแหน่ง (สงขลา)	7-29
ตารางที่ 9-1 แสดงมุมมองของคนในชุมชนต่อสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชน	9-10

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 11-1 แสดงการเปรียบเทียบปัจจัยตามกรอบเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบัน ของพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล	11-10
ตารางที่ 13-1 แสดงวีวีนิทาน Animation และสื่อเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน สำหรับเด็ก	13-3
ตารางที่ 14-1 แสดงการหาเหตุผลเพื่ออธิบายพฤติกรรมการโกง	14-6
ตารางที่ 14-2 แสดงรอบของการทดลองและรายละเอียดต่าง ๆ	14-14
ตารางที่ 14-3 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกหกตามรอบการทดลอง	14-15
ตารางที่ 14-4 แสดงค่าทางสถิติเบื้องต้นปริมาณคะแนนที่โกง	14-16
ตารางที่ 14-5 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกหกตามการเตือนทางศีลธรรม	14-16
ตารางที่ 14-6 แสดงปริมาณการโกงแยกตามการเตือนทางศีลธรรม	14-17
ตารางที่ 14-7 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกหกตามการจัดที่นั่ง	14-17
ตารางที่ 14-8 แสดงปริมาณการโกงแบบโกหกกับการนั่งติดกับเพื่อน	14-18
ตารางที่ 14-9 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกหกตามวิธีคิดค่าตอบแทน	14-18
ตารางที่ 14-10 แสดงปริมาณการโกงแบบโกหกตามวิธีคิดคะแนน	14-19
ตารางที่ 14-11 แสดง OLS Regression (ตัวแปรตาม = Similarity index)	14-20
ตารางที่ 14-12 แสดง OLS Regression (ตัวแปรตาม = Actual Score)	14-21
ตารางที่ 15-1 แสดงหน่วยงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยที่ งานวิจัยนี้ศึกษารวบรวม	15-17
ตารางที่ 15-2 แสดงค่าความเป็นศูนย์กลางทั้งสามประเภทที่จะใช้ในการศึกษา โครงสร้างเครือข่าย	15-21

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 15-3 แสดงค่าความเป็นศูนย์กลางจากการวิเคราะห์เครือข่ายความร่วมมือขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (เรียงลำดับองค์กรที่มีค่า Degree จากมากไปน้อย)	15-23
ตารางที่ 15-4 แสดงค่าความเป็นศูนย์กลางจากการวิเคราะห์เครือข่ายความร่วมมือขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน เมื่อกรองความสัมพันธ์ระดับต่ำกว่า 8 ออกจากการวิเคราะห์ (เรียงลำดับองค์กรที่มีค่า Degree จากมากไปน้อย)	15-27
ตารางที่ 15-5 แสดงจุดเด่นและข้อจำกัดขององค์กรที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางแต่ละประเภทสูง	15-30
ตารางที่ 15-6 แสดงพันธกิจขององค์กรตัวอย่าง	15-35
ตารางที่ 15-7 แสดงสัญลักษณ์แทนอุปสรรคที่พบในการสร้างความร่วมมือ	15-41
ตารางที่ 15-9 แสดงทรัพยากรที่เป็นจุดแข็งขององค์กรและที่องค์กรต้องการเพิ่มเติม	15-46
ตารางที่ 15-10 แสดงทรัพยากรขององค์กรตัวอย่าง* ช่องสี่เหลี่ยม แทนองค์กรภาคประชาสังคม ช่องสี่เหลี่ยม แทนองค์กรภาครัฐ	15-46
ตารางที่ 16-1 แสดงรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่สัมภาษณ์	16-10
ตารางที่ 16-2 แสดงผลสรุปแรงบันดาลใจสู่จุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน	16-12
ตารางที่ 16-3 อุปสรรคประเภทต่าง ๆ ในการทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันของผู้ทรงคุณวุฒิ	16-16
ตารางที่ 16-4 แสดงแรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชัน	16-18
ตารางที่ 16-5 แสดงผลของแรงบันดาลใจสู่ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในอนาคต	16-20

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 16-6 แสดงบทสรุปแรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันของผู้ทรงคุณวุฒิ 16-24

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมา

คอร์รัปชัน หมายถึง การใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายในทางมิชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน (Transparency International, 1993)¹ องค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย (2543) ให้ความหมายว่า “การกระทำใด ๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน”

คอร์รัปชันในประเทศไทยเป็นปัญหาที่รุนแรง รื้อรัง และปรับเปลี่ยนรูปแบบตามเวลา ดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน หรือ Corruption Perceptions Index (CPI) ที่สำรวจโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่บ่งบอกสถานการณ์คอร์รัปชันในประเทศไทยโดยเปรียบเทียบกับทั่วโลก ผลล่าสุดปี พ.ศ.2560 พบว่า อันดับการคอร์รัปชันของไทยอยู่อันดับที่ 96 โดยได้คะแนน 37 คะแนน เพิ่มขึ้นจากปี 2559 จำนวน 2 คะแนน แต่คะแนนยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโลกที่ได้ 43 คะแนน ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับย้อนหลัง 5 ปี ประเทศไทยได้อันดับและคะแนน ดังนี้ ปี 2559 ได้ 35 คะแนน อันดับที่ 101 ปี 2558 ได้ 38 คะแนน อันดับที่ 76 ปี 2557 ได้ 38 คะแนน อันดับที่ 85 ปี 2556 ได้ 35 คะแนน อันดับที่ 102 (ซึ่งเป็นอันดับต่ำที่สุดที่ไทยเคยได้รับ) และปี 2555 ได้ 37 คะแนน อันดับที่ 88 อย่างไรก็ตาม แม้คะแนนและอันดับการคอร์รัปชันของไทยจะดีขึ้น แต่ก็ยังอยู่ในอันดับที่ต่ำกว่าสิงคโปร์ และมาเลเซียอยู่มาก (สิงคโปร์ 84 คะแนน อันดับที่ 6 และมาเลเซีย 47 คะแนน อันดับที่ 62 ในปี 2560 ตามลำดับ)²

งานวิจัย เรื่อง “คอร์รัปชันในระบบราชการไทย การสำรวจทัศนคติประสบการณ์ของหัวหน้าครัวเรือน” ของผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ (2557) สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สำรวจประสบการณ์ของหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 6,048 รายทั่วประเทศ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 4.8 มีประสบการณ์ถูกเรียกสินบน/เงินพิเศษเมื่อไปติดต่อราชการ โดยส่วนใหญ่ที่ถูกเรียกจ่ายเป็นเงินไม่เกิน 1,000 บาท นับว่าลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับผลการสำรวจในปี พ.ศ. 2542 ที่หัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 10 ถูกเรียกเงินสินบน

แม้ว่าภาพรวมระดับการคอร์รัปชันที่หัวหน้าครัวเรือนประสบในการติดต่อกับหน่วยงานราชการได้ลดลงในรอบ 15 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับ ข้อมูลปี พ.ศ. 2557 กับข้อมูล ปี พ.ศ. 2542 แต่ก็

¹ Transparency International หรือ องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ ได้ให้ความหมายว่า “Corruption is the abuse of entrusted power for private gain”

² https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 [ออนไลน์]

ยังมีปัญหาร้ายแรงในบางหน่วยงาน ผลการวิจัยชี้ว่า หน่วยงานที่หัวหน้าครัวเรือนระบุว่าไปติดต่อแล้ว ถูกเรียกสินบนบ่อยที่สุดแม้จะมีแนวโน้มลดลงจากปี พ.ศ. 2542 คือ สำนักงานที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 7.2 ของครัวเรือน รองลงมา ได้แก่ สถานีตำรวจ ร้อยละ 6.1 กรมศุลกากร ร้อยละ 2.4 และกรมการขนส่งทางบก (ใบขับขี่/ทะเบียนรถ) ร้อยละ 1.9 ในแง่จำนวนเงินสินบน พบว่า สำนักงานที่ดินเป็นหน่วยงานที่หัวหน้าครัวเรือนไปติดต่อแล้วมีการเรียกเงินสินบนก้อนใหญ่มากกว่า 100,000 บาท/ราย รองลงมาคือ กรมศุลกากร ตำรวจ และกรมสรรพากร 10,000-100,000 บาท/ราย ที่น่าสนใจคือ มีสองหน่วยงานที่มีการเรียกเงินสินบนเพิ่มขึ้นมาก คือ โรงเรียนของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเรียกเงินสินบนที่โรงเรียนของรัฐบาลมีมูลค่าเฉลี่ย 11,796 บาท/ราย ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เงินที่เรียกมีมูลค่าไม่เกิน 1,000 บาท สินบนในวงการศึกษาดูเหมือนจะมีความร้ายแรงเพิ่มขึ้นอย่างน่าวิตกในปัจจุบัน โดยโรงเรียนรัฐบาลมีมูลค่ารวมของการเรียกเงินสินบนมากที่สุดเป็นอันดับสาม มูลค่า 640 ล้านบาทในปี พ.ศ.2557 รองจากสำนักงานที่ดินซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 1,922 ล้านบาท และสถานีตำรวจ มูลค่า 1,792 ล้านบาท การเรียกเงินสินบนรวมทั้งสิ้นของหน่วยงานทั้งหมด 10 แห่ง ประมาณ 4,944 ล้านบาทต่อปี (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ, 2557)

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ (2557) ยังชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่า การที่พบว่าระดับการคอร์รัปชันและจำนวนเงินที่ประชาชนถูกร้องขอเป็นสินบน/เงินพิเศษลดลงในปี พ.ศ.2557 นั้น อาจต่ำกว่าความเป็นจริงด้วยสาเหตุ 2 ประการ คือ ข้าราชการต่อต้านคอร์รัปชันทำให้ผู้ตอบระมัดระวังตัวมากขึ้น และการให้สินบนอาจมีรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน คำอธิบายดังกล่าวของผู้วิจัยสะท้อนว่าคอร์รัปชันเป็นพฤติกรรมที่มีพัฒนาการ และรูปแบบคอร์รัปชันได้เปลี่ยนไปเมื่อเวลาเปลี่ยนไป

คอร์รัปชันภาคครัวเรือนข้างต้น เป็นคอร์รัปชันที่ประชาชนอาจประสบในชีวิตประจำวัน แม้สินบนจะมีวงเงินไม่สูงมาก แต่ก็ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก คอร์รัปชันในรูปของสินบนอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การจัดซื้อจัดจ้าง และโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ นักธุรกิจได้รับผลกระทบมาก และเป็นประเด็นที่ประชาชนรับทราบเรื่องนี้จากสื่อมวลชนเสมอ จากผลงานที่ สกว. สนับสนุนทุนวิจัยอีก 2 ชิ้น คือ รายงานคู่มือประชาชนรู้ทันคอร์รัปชัน (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556) ซึ่งรวบรวมกรณีศึกษาเรื่องการคอร์รัปชันขนาดใหญ่ในประเทศไทย 35 เรื่อง และ โครงการจำนำข้าว (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2557) พบว่า คอร์รัปชันแต่ละเรื่องก่อให้เกิดมูลค่าความเสียหายทางเศรษฐกิจมากนับแสนหรือล้านบาท แม้บางครั้งจำนวนเงินคอร์รัปชันจะดูเหมือนไม่มากนัก แต่มักจะนำไปสู่ความเสียหายแก่สังคมรุนแรงกว่าเงินสินบนที่ให้หรือรับ เช่น การรับสินบนทำให้เจ้าหน้าที่ปล่อยปละละเลยไม่ควบคุมธุรกิจผิดกฎหมายที่ก่อให้เกิดผลกระทบข้างเคียงทางเศรษฐกิจ และสังคม เช่น กับเยาวชน ความไม่เข้มงวดกับความปลอดภัยของอาคารจนเกิดอุบัติเหตุไฟไหม้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก จนประมาณค่ามิได้ เป็นต้น

รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน โดยได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ไว้ 6 ด้าน โดยยุทธศาสตร์ด้านที่ 6 คือ ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ กำหนดให้มีการดำเนินงานที่สำคัญ 7 เรื่อง เรื่องหนึ่งคือ “การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ” ขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้นำยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ มาเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ในช่วงเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) โดยยุทธศาสตร์ด้านที่ 6 ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 คือ ยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพและธรรมาภิบาลในภาครัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารจัดการภาครัฐมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและตรวจสอบได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งประชาชนมีส่วนร่วม มีการกระจายอำนาจ และแบ่งภารกิจรับผิดชอบที่เหมาะสมระหว่างส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมีการลดคอร์รัปชันด้วยการบริหารจัดการที่ดี (SDG16 : Peace, Justice and Strong Institutions) ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal : SDG) ที่ประเทศไทยรับเป็นเป้าหมายหนึ่งของการพัฒนาประเทศในระยะ 15 ปี ข้างหน้าอีกด้วย (พ.ศ. 2559-2573)

และจากกรอบยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ดังกล่าว นำมาสู่ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) โดยสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ที่มีพันธกิจในการ “สร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตยกระดับธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ และปฏิรูปกระบวนการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทั้งระบบ ให้มีมาตรฐานสากล” เพื่อยกระดับมาตรฐานจริยธรรม คุณธรรม และความโปร่งใสของประเทศไทยในทุกมิติให้มีมาตรฐานตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention against Corruption: UNCAC) ภายในปี พ.ศ. 2564 และต้องการยกระดับคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ของไทยให้สูงกว่าร้อยละ 50 เป็นการแปลงยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทั้งสองฉบับที่ผ่านมาสู่การปฏิบัติด้วย

ในระดับนโยบายและปฏิบัติการ ประเทศไทยพยายามอย่างยิ่งที่จะแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามักเป็นการแก้ไขโดยใช้โครงสร้างระดับบนเพื่อกำกับดูแลโดยเน้นการใช้กลไกทางกฎหมายในการป้องกันปราบปรามเป็นหลัก ยังไม่ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ (Engagement) จากประชาชนอย่างจริงจัง โดยก่อนหน้านี้ รัฐเน้นการป้องกันปราบปรามโดยใช้กลไก เช่น สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (ส.ต.ง.) หรือการตั้งองค์กรอิสระอย่างคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) การออกพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ.2540 เป็นต้น แม้แต่การกระจายหน่วยงาน ป.ป.ช. ลงสู่พื้นที่ โดยการจัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ช. ประจำจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ก็ยังคงเป็นลักษณะกำกับดูแลด้วยกลไก

ควบคุมทางกฎหมาย ซึ่งถ้าพึงกลไกเหล่านี้ยังมีข้อจำกัดในการทำงานเมื่อเทียบกับขนาดและความซับซ้อนของปัญหาคอร์รัปชันในประเทศไทย นอกจากนี้ ในปี พ.ศ.2557 ป.ป.ช. ได้วางแนวทางในการป้องกันโดยมีแนวคิดโครงการสร้าง "หมู่บ้านซื่อสัตย์" ปลอดภัยขึ้น โดยมอบหมายให้นักศึกษาหลักสูตรนักบริหารยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับสูง (นยปส.) รุ่นที่ 5 ค้นคว้าวิจัยต้นแบบของ “หมู่บ้านซื่อสัตย์” ณ บ้านท่าคอยนาง ต.สวาย อ.ปรางค์กู จ.ศรีสะเกษ³ โดยมี 4 ยุทธศาสตร์ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของคนในชุมชน อันประกอบด้วย ยุทธศาสตร์กายสะอาด ยุทธศาสตร์พฤติกรรมสะอาด ยุทธศาสตร์จิตใจสะอาด และยุทธศาสตร์ปัญญาสะอาด อีกทั้งชุมชนมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ได้แก่ชาวบ้านยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเป็นหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ชุมชนได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านตัวอย่างของจังหวัดศรีสะเกษ ชุมชนมีทรัพยากรสมบูรณ์ หมู่บ้านมีผังเมืองและภูมิทัศน์ของชุมชนที่ดี ซึ่งส่งผลทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในชุมชนมากยิ่งขึ้น⁴

ส่วนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 นั้น ก็ยุ่งยาก ชาวบ้านยังเข้าไม่ถึงข้อมูล หรือหน่วยงานยังไม่ให้ความสำคัญเรื่องการเปิดเผยข้อมูลในฐานะกลไกหนึ่งของการสร้างธรรมาภิบาลในองค์กร ตัวอย่างงานศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) อ้างถึงผลสำรวจการปรับปรุงขั้นตอนทางราชการตามรายงาน Doing Business 2016 ของธนาคารโลก (www.doingbusiness.org) ระบุว่า เกณฑ์ปี พ.ศ. 2559 ในเรื่องการจดทะเบียนทรัพย์สินของไทยมีแนวโน้มแย่ลง ปัญหาหลักเกิดจากการที่หน่วยงานรัฐไม่มีฐานข้อมูลที่ติดออนไลน์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) โดยความร่วมมือกับกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)⁵ มีความพยายามที่จะพัฒนาระบบข้อมูลของหน่วยงานรัฐแต่ยังไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้มากนัก

ขณะที่กลไกภาคประชาสังคมเป็นกลไกโดยสมัครใจ ต่างจากการควบคุมโดยกฎหมาย แม้กระบวนการดังกล่าวจะก่อตัวชัดเจนขึ้นในสังคมไทยแต่ก็ยังคงต้องการแรงขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมต้านคอร์รัปชัน โดยเมื่อปี พ.ศ. 2543 ประเทศไทยได้มีองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทยเป็นเครือข่ายองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International-TI) ซึ่งมีภารกิจที่สำคัญคือสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ทำให้โลกปราศจากการคอร์รัปชัน โดยจัดทำดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ด้วยคาดว่าจะเป็เครื่องมือหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยได้

³ <http://www.komchadluek.net/news/lifestyle/196279> [ออนไลน์]

⁴ รายงานการศึกษาดูงานหมู่บ้านซื่อสัตย์ โครงการ “แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมที่ปลอดภัย” โดยความร่วมมือของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตบางเขน เขตสายไหม เขตดอนเมือง และเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร” ซึ่งมี ผศ.ดร.อมรรัตน์ กุลสุจริต สังกัด คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก เป็นหัวหน้าโครงการ

⁵ ปัจจุบัน (2559) เป็นกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ต้นตัวจากการเห็นดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชันของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ซึ่งดัชนีดังกล่าวมีผลต่อการตื่นตัวของคนไทยในระดับคนชั้นกลางและภาคเอกชนมากขึ้น

รายงาน “รู้เท่าทันคอร์รัปชัน” (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556) ที่ สกว. สนับสนุนให้สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) รวบรวมกรณีศึกษาคอร์รัปชัน 35 เรื่องนั้น แม้จะพยายามทำให้เข้าใจได้ง่าย แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว เนื้อหาก็ยังมีความซับซ้อน ควรต้องดำเนินการจัดกลุ่มกรณีศึกษาและวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เกิดชุดความรู้อย่างเป็นระบบ และถ่ายทอดความเข้าใจมากขึ้นกว่าเดิม รวมถึงหารูปแบบการสื่อสารอื่น ๆ นอกจากรูปแบบหนังสือ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ได้มากขึ้นด้วย ดังนั้น แม้ความเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคเอกชน (เช่น องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย) และภาควิชาการจะประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งในการสร้างความตระหนักรู้และเผยแพร่ความเข้าใจต่อประชาชนเรื่องการสร้างธรรมาภิบาล และการป้องกันคอร์รัปชัน แต่สังคมยังมีช่องว่างหรือขาดการสนับสนุนจากประชาชนธรรมดาทั่วไป อย่างมีพลังพอที่จะสร้าง “วัฒนธรรมและกลไกต้านคอร์รัปชัน” ในสังคมไทยได้

แผนงานทำทนายไทย เรื่อง สังคมไทยไร้คอร์รัปชัน (Corruption Free Thailand) จึงจะออกแบบการวิจัยและกิจกรรมในรูปแบบที่แตกต่างจากที่ผ่านมา เพื่ออุดช่องว่างดังกล่าว บนฐานคิดที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนธรรมดาทั่วไปได้เข้าใจความหมายของคอร์รัปชัน เข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน โดยต่อยอดหรือใช้ความรู้เดิมจากโครงการวิจัยที่ สกว. ได้สนับสนุนไว้จำนวนมาก หน่วยวิเคราะห์จะมีทั้งในระดับสมาชิกในชุมชน ระดับองค์กรในพื้นที่ และการเรียนรู้คอร์รัปชันในโครงการของรัฐ ซึ่งความท้าทายของแผนงานนี้คือ “การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ พัฒนาระบบ และเครื่องมือใหม่ ในการป้องกันและต้านคอร์รัปชันในระดับพื้นที่” ซึ่งจะเป็นกลไกหนุนเสริมการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชันโดยหน่วยงานรัฐและองค์กรอิสระ ทำให้ประเทศไทยปราศจากคอร์รัปชันในที่สุด

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า รูปแบบการคอร์รัปชันมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา และนี่คือสาเหตุสำคัญที่ระดับการคอร์รัปชันในบางสังคมไม่สามารถลดลงได้โดยง่าย หากสังคมหนึ่ง ๆ มีการคอร์รัปชันในหลากหลายรูปแบบของกิจกรรม ก็ย่อมเป็นการยากในการแก้ไข เนื่องจากตัวกิจกรรมการคอร์รัปชันเองสามารถปรับเปลี่ยนไปได้หลายรูปแบบ กลายเป็นชุดทางเลือก (Choice set) อันหลากหลายที่เป็นข้อได้เปรียบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันเองอีกด้วย

ฉะนั้น หากจะทำความเข้าใจพัฒนาการของการคอร์รัปชัน เพื่อให้เห็นการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา จำเป็นต้องเห็นถึงรูปแบบของการคอร์รัปชันที่หลากหลาย นั้นย่อมเท่ากับว่า บุคคลและระบบที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันมีทางเลือกในการดำเนินการมากขึ้น ซึ่งขนาดของโลกได้จำแนกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันออกเป็น 5 ประเภทกว้าง ๆ ดังนี้

1) การคอร์รัปชัน หมายถึง การเสนอ การให้ การรับ หรือการเรียกร้องสิ่งใดก็ตามที่มีมูลค่า ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้มีอิทธิพลที่ไม่เหมาะสมต่อการกระทำของผู้อื่น (A corrupt practice is the offering, giving, receiving or soliciting, directly or indirectly, anything of value to influence improperly the actions of another party.)

2) การฉ้อฉล (Fraud) หมายถึง การกระทำหรือหลีกเลี่ยงการกระทำ รวมถึงการสำแดงผิด ไม่ว่าจะรู้ หรือเดาสุ่ม หรือพยายามหลอกล่อ ต่อพรรคพวกเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์อื่น หรือเพื่อหลีกเลี่ยงข้อบังคับ (A fraudulent practice is any act or omission, including a misrepresentation, that knowingly or recklessly misleads, or attempts to mislead, a party to obtain a financial or other benefit or to avoid an obligation.)

3) การฉ้อ (Collusion) หมายถึง ความร่วมมือในการดำเนินการระหว่างสองคนหรือสองกลุ่มขึ้นไป เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการมีอิทธิพลที่ไม่เหมาะสมกับผู้อื่น (A collusive practice is an arrangement between two or more parties designed to achieve an improper purpose, including influencing improperly the actions of another party.)

4) การบีบบังคับ (Coercion) หมายถึง การสร้างความเสียหาย การทำร้าย หรือการข่มขู่ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้อื่น หรือทรัพย์สินของผู้อื่น เพื่อให้มีอิทธิพลอย่างไม่เหมาะสมกับการกระทำของผู้นั้น (A coercive practice is impairing or harming, or threatening to impair or harm, directly or indirectly, any party or the property of the party to influence improperly the actions of a party.)

5) การขัดขวางกระบวนการยุติธรรม (Obstruction) หมายถึง การทำลาย การสำแดงเท็จ การเบี่ยงเบน หรือการปกปิดวัตถุพยานของการสืบสวน หรือสร้างเอกสารเท็จ โดยมีการไตร่ตรองไว้ก่อน เพื่อให้การสืบสวนชะงัก (An obstructive practice is deliberately destroying, falsifying, altering or concealing of evidence material to the investigation or making false statements to investigators in order to materially impede an investigation.)

ทั้งนี้ ในความเป็นจริงกิจกรรมการคอร์รัปชันยังสามารถจำแนกได้อีกหลายมิติ และยังสามารถแบ่งออกเป็นประเภทกิจกรรมย่อย ๆ ได้อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้นจะมีกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน และหากบุคคลและระบบที่มีความเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันของสังคมนั้นๆ สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว การคอร์รัปชันก็จะยังดำรงอยู่ต่อไป

นอกจากนี้ แม้ว่าองค์กรความโปร่งใสนานาชาติ ได้ให้ความหมายของการคอร์รัปชันว่า “การกระทำใด ๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน” (The abuse of

entrusted power for private gain) แต่ในปัจจุบัน หลายประเทศเริ่มหันมาสนใจสาเหตุของการคงอยู่ของคอร์รัปชันว่า มาจากวัฒนธรรมการคอร์รัปชันของสังคมนั้น ๆ ในเชิงของพฤติกรรม การคอร์รัปชันที่ไม่ได้ฝังตัวอยู่แค่ที่ผู้มีอำนาจดังที่องค์กรความโปร่งใสนานาชาติกล่าวไว้เท่านั้น แต่วัฒนธรรมการเอาตัวรอด การโกง การละเมิดสิทธิผู้อื่น หรือแม้แต่ความเห็นอกเห็นใจในทางที่ผิด ที่ทำให้ระบบกฎหมายไม่เข้มแข็งอย่างที่ควรจะเป็นนั้น ต่างก็พื้นฐานรองรับการคอร์รัปชันของผู้มีอำนาจได้เป็นอย่างดี ซึ่งการทำความเข้าใจเรื่องของวัฒนธรรมการคอร์รัปชันก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นกัน

การขับเคลื่อน “โครงการสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน” ซึ่งมีเป้าหมายชัดเจนในการลดการคอร์รัปชันในสังคมไทยนั้น จึงต้องดำเนินการควบคู่กันไปหลายระดับ ทั้งในระดับประเทศ ระดับพื้นที่ และระดับปัจเจกและหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติของการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยความร่วมมือจากทั้งประชาชนหรือเอกชนในฐานะผู้ให้เงิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้รับเงิน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้รับผิดชอบในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการโครงการที่มีประสิทธิภาพ เป็นเอกภาพ และมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างเป้าหมายและมิติต่าง ๆ ซึ่งความสำเร็จของโครงการต้องได้รับความร่วมมือจากองคาพยพที่เกี่ยวข้องไปพร้อม ๆ กัน การบริหารจัดการโครงการให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องทำการรวบรวมกลุ่มนักวิชาการและผู้สนใจในการศึกษาปัญหาคอร์รัปชัน เพื่อมาร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหา พัฒนางค์ความรู้ ประสานงานเพื่อทำงานร่วมกัน และเผยแพร่ผลงานวิจัยของโครงการ รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทยต่อไป

1.2. วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างทางเลือกใหม่เพิ่มเติมในลดการคอร์รัปชันในประเทศไทยด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชน ใช้การวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย โดย สกว. และคณะผู้วิจัย ได้ปรับปรุงวัตถุประสงค์การศึกษา ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้เกิดความชัดเจน เหมาะสม และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1) เพื่อสร้างดัชนีบ่งชี้โอกาสการคอร์รัปชันในระดับจังหวัด (PROVINCIAL Corruption Probability Index) 77 จังหวัด ที่จะเป็เครื่องมือชี้ความก้าวหน้าของการลดคอร์รัปชันเปรียบเทียบในระดับจังหวัด สร้างความตื่นตัวของประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่

2) เพื่อพัฒนาต้นแบบและแนวทางขยายผลระบบบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาลในหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน โดยพัฒนากระบวนการสำคัญ เช่น การเปิดเผยข้อมูล และอื่น ๆ ที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในติดตามตรวจสอบและร่วมแก้ไขปัญหาคได้

3) เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน โดยการสร้างการเรียนรู้จากกรณีศึกษาทุจริตคอร์รัปชันในโครงการขนาดใหญ่ การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์คอร์รัปชันระดับครัวเรือน และการแบ่งปันประสบการณ์ร่วม

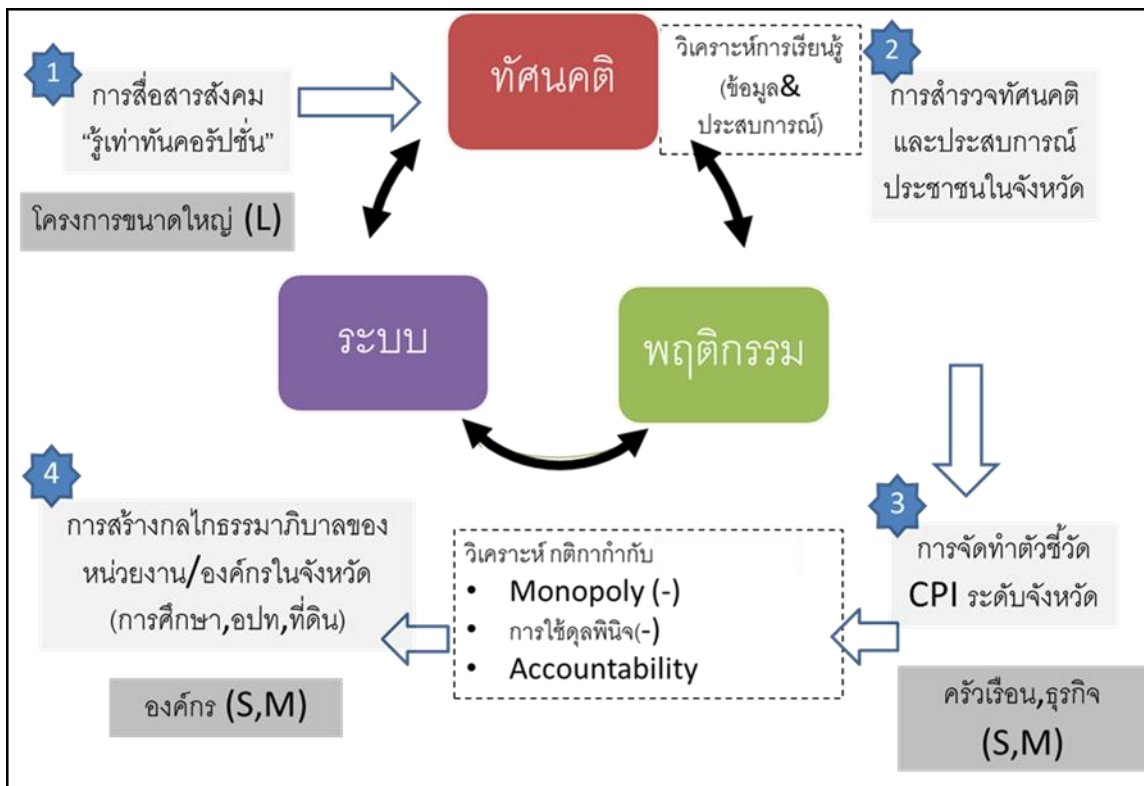
1.3. กรอบความคิดในการทำงาน (Conceptual framework)

กรอบความคิดในการออกแบบกิจกรรมเป็นดังภาพที่ 1-1 กล่าวคือ การคอร์รัปชันเป็น พฤติกรรมที่สัมพันธ์กับทัศนคติ การให้คุณค่า (ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรม) หรือเป้าหมายของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ภายใต้ ระบบหรือกติกา ที่เป็นเงื่อนไขกำกับพฤติกรรมของเขา การลดคอร์รัปชัน จึงอาจจะกระทำได้โดยการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม หรือเป้าหมาย และการเปลี่ยนแปลงระบบหรือกติกาที่เป็นเงื่อนไขที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรมการคอร์รัปชัน

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม หรือ เป้าหมาย จะกระทำได้โดยการสร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ใหม่ ที่ทำให้บุคคลหันมาให้คุณค่าต่อความสุจริต เข้าใจความหมาย รูปแบบ และเกรงกลัวต่อการคอร์รัปชัน อาจเนื่องมาจากการเห็นผลลัพธ์ด้านลบต่อตนเองและต่อสังคม การเรียนรู้ที่สร้างสำนึกรับผิดชอบต่อผู้อื่น ทัศนคติ การให้คุณค่าความซื่อสัตย์ของคนจำนวนมากอาจเป็นพื้นฐานของการเกิดกลไกสังคม เช่น Social sanction ที่ไม่ยอมรับผู้ทุจริต เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงระบบ หรือ กติกา เป็นการเปลี่ยนแปลงกฎกติกา กลไกที่เพิ่มโอกาสในการถูกจับได้ว่ากระทำผิด และเพิ่มภาระต้นทุน (ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน) หรือโทษของการกระทำผิด โดยองค์กรหรือหน่วยงานที่สร้างโอกาสในการกระทำการทุจริตคอร์รัปชัน จะมีลักษณะสำคัญคือ มีการผูกขาดหรือเป็นเจ้าของอำนาจที่ผู้อื่นไม่มี (Monopoly) มีการใช้ดุลยพินิจมาก (Discretion) และขาดการรับผิดชอบ (Accountability) ไม่โปร่งใส ไม่เปิดเผยข้อมูล หรือสาธารณะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลขององค์กรได้ การเปลี่ยนแปลงระบบอาจกระทำได้ด้วยการสร้างกติกาใหม่ การสร้างกลไกใหม่ เพื่อลดอำนาจผูกขาด ลดการใช้ดุลยพินิจ การสร้างภาระรับผิดชอบ เช่น ระบบเปิดเผยข้อมูล ระบบธรรมาภิบาล การยกเลิกกฎหมายหรือนโยบายที่เปิดโอกาสให้คอร์รัปชัน การมีองค์กรตรวจสอบ การลดต้นทุนในการตรวจสอบ และการเพิ่มโทษของการคอร์รัปชัน เป็นต้น

ภาพที่ 1-1 แสดงกรอบความคิด (Conceptual framework) ในการดำเนินการ

ที่มา: สกว.

1.4. ขอบเขตของแผนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย

การตอบวัตถุประสงค์ข้างต้น จะดำเนินการโดย 3 โครงการย่อย ประกอบด้วย

1) โครงการสร้างดัชนีบ่งชี้โอกาสการคอร์รัปชันในระดับจังหวัด (PROVINCIAL Corruption Probability Index) โดยเป็นการสำรวจทัศนคติ และประสบการณ์ครัวเรือนเรื่องคอร์รัปชันในประเทศไทย และจัดทำดัชนีจากการสำรวจประสบการณ์ครัวเรือนใน 77 จังหวัด ร่วมกับองค์กรประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมองว่า การคอร์รัปชันเป็นรูปแบบหนึ่งของการตัดสินใจที่ไม่ได้อิงกับความมีเหตุมีผลเสมอไป กล่าวคือ คนจำนวนมากทราบดีว่า การคอร์รัปชันเป็นสิ่งไม่ดีและไม่ต้องการสนับสนุน ซึ่งการออกแบบสอบถามทั่วไปอาจไม่ได้คำตอบที่แท้จริง งานวิจัยจำนวนหนึ่ง จึงเริ่มหันมาทำการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามที่อิงกับจิตวิทยาในรูปแบบของแบบสอบถามเชิงความชอบ (Preference survey) หรือการสำรวจเชิงทดลอง (Experimental survey) จากนั้นจะนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์แบบ Choice experiments เพื่อประเมินความสำคัญของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยประเมินจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกในชุดทางเลือก ไม่ใช่การประเมินจากความ

คิดเห็นที่แสดงออกมา อย่างไรก็ตาม การทำวิจัยในลักษณะนี้ที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชัน ยังไม่มีให้เห็นในประเทศไทย และโครงการสังคมไทยไร้คอร์รัปชันจะพยายามนำเอาแนวคิดนี้มาใช้ในการสำรวจจัดทำดัชนีบ่งชี้โอกาสการคอร์รัปชันในระดับจังหวัด นอกจากนี้ การพัฒนาดัชนีที่พยายามวัดระดับปัจจัยอื่นที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น Cronyism index หรือ Political kinship index ก็มีความน่าสนใจในการนำมาทดลองใช้กับประเทศไทยด้วย ซึ่งจะช่วยให้มีเครื่องมือการสำรวจใหม่ ๆ เป็นทางเลือกสำหรับการทำวิจัยในอนาคต

อย่างไรก็ดี เนื่องจากประเทศไทย ได้เริ่มมีการพัฒนาตัวชี้วัด โดย ITA ซึ่งเป็นหน่วยงานของ ป.ป.ช. คณะผู้วิจัยเห็นว่า การวิจัยโดยสร้างดัชนี 77 จังหวัดขึ้นมาใหม่จะมีส่วนซ้ำซ้อนและจะเป็นตัวชี้วัดอีกชุดที่อาจยากในการขยายผล วิธีการที่มีประสิทธิภาพมากกว่า คือ การใช้งานวิจัยสนับสนุนการพัฒนาตัวชี้วัดที่ ITA ดำเนินการอยู่ โดย ITA จะเป็นเจ้าของตัวชี้วัดผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

2) โครงการ Corruption Free Areas เพื่อพัฒนาต้นแบบและแนวทางขยายผลระบบบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาลในหน่วยงาน/องค์กรในพื้นที่ ค้นหาแนวทางการลดการคอร์รัปชันในพื้นที่ตัวอย่าง 4 จังหวัด โดยมีกรอบการทำงานอย่างน้อย 1 ประเด็นจาก 3 ประเด็น-คือ (1) โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (2) ราชการส่วนภูมิภาค เช่น ที่ดิน (3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากกลุ่มงานดังกล่าวถูกระบุในผลงานของผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ (2557) ที่ประชาชนตอบว่าน่าจะมีการคอร์รัปชันมาก และส่วนงานเหล่านี้มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในกระบวนการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องสร้างความโปร่งใส เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชน และรองรับการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ การเลือกกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ จะใช้หลักการความสมัครใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เน้นแนวทางการพัฒนากระบวนการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานและการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน การเรียนรู้จากพื้นที่หรือหน่วยงานที่ปฏิบัติงานดีและมีธรรมาภิบาล รวมถึงกลไกอื่น ๆ

ทั้งนี้ ในระยะหลัง งานวิจัยภาคสนามจำนวนหนึ่งในต่างประเทศ เริ่มนำเอาเครื่องมือการทดลองไปใช้ในการทำวิจัยภาคสนามในพื้นที่ เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของนโยบายหรือมาตรการที่จะนำมาใช้ โดยการสร้างกลุ่มควบคุม (Control group) และกลุ่ม Treatment ซึ่งได้รับการแทรกแซงบางอย่าง (Interventions) ตัวอย่างงานศึกษาที่มีชื่อเสียงคือ งานของ Benjamin Olken เรื่อง “Monitoring Corruption: Evidence from a Field Experiment in Indonesia” รวมถึงงานที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์พัฒนาการหลายชิ้นของ Esther Duflo ที่ทำการประเมินประสิทธิภาพของมาตรการการลดคอร์รัปชันในพื้นที่จริง อย่างไรก็ตาม การทำวิจัยแบบนี้ที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันยัง

ไม่มีให้เห็นในประเทศไทย และโครงการสังคมไทยไร้คอร์รัปชันจะพยายามนำเอาแนวคิดนี้มาใช้ในการศึกษาเชิงพื้นที่ด้วย

3) โครงการรู้เท่าทันคอร์รัปชัน สื่อสารความรู้ด้านคอร์รัปชันแก่ประชาชน โดยการสร้างการเรียนรู้จากกรณีศึกษาทุจริตคอร์รัปชันในโครงการขนาดใหญ่ที่ต่อยอดจากโครงการ “รู้เท่าทันคอร์รัปชัน” เดิมที่ สกว. เคยได้ให้สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ดำเนินการเพื่อสร้างการเรียนรู้จากข้อมูลการสำรวจประสบการณ์คอร์รัปชันในระดับครัวเรือน และการแบ่งปันประสบการณ์ร่วม เป็นต้น

งานวิจัยนี้ ได้ลองทดสอบวิธีการสื่อสารแบบต่าง ๆ ได้ทดลองใช้เครื่องมือช่องทางสื่อสาร (Channels) รูปแบบใหม่ ๆ ตลอดจนทดสอบประสิทธิภาพของสาระ (Contents) ที่ใช้สื่อสารที่จะมีผลต่อการเรียนรู้ รับรู้ของประชาชนในฐานะผู้รับสาร (Receivers) ในเรื่องคอร์รัปชันด้วย โดยในระยะแรกของโครงการ ยังคงทดสอบสารที่เป็นเรื่องใกล้ตัวประชาชนมากกว่าจะสื่อสารเรื่องคอร์รัปชันในโครงการขนาดใหญ่ดังที่วางแผนไว้แต่เดิม เมื่อได้ความรู้เกี่ยวกับการรับรู้สารและวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจากโครงการวิจัยระยะที่ 1 แล้ว การทดสอบการสื่อสารเรื่องโครงการขนาดใหญ่จะดำเนินการในระยะที่สองต่อไป

1.5. วิธีดำเนินการกิจกรรม

1.5.1 โครงสร้างการดำเนินงาน

การดำเนินการทั้ง 3 แผนงานย่อยดังกล่าวข้างต้น จะดำเนินการผ่านการให้ทุนสนับสนุนองค์กร สถาบันการศึกษาในเครือข่ายวิจัยของ สกว. โดยจะทำการคัดเลือก และทาบทามสถาบันการศึกษาและทีมวิจัยรวมถึงนักวิจัยที่มีศักยภาพมาเข้าร่วมดำเนินโครงการ ซึ่งเครือข่ายวิจัยของ สกว. มีอยู่ 3 ระดับ ดังนี้

1) มหาวิทยาลัย/องค์การวิจัยส่วนกลาง ที่มีผลงานวิจัยด้านคอร์รัปชัน ซึ่งหลายสถาบันทำงานวิจัยภายใต้การสนับสนุนของ สกว. อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ สกว. ได้เลือกศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นทีมวิจัยส่วนกลางที่จะติดตามองค์ความรู้ และเครื่องมือในระดับสากล ศึกษาทัศนคติและทดลองพฤติกรรมคนไทย รวมทั้งจะทำหน้าที่วิเคราะห์สังเคราะห์ประสบการณ์จาก 4 พื้นที่ สร้างเป็นองค์ความรู้สำหรับประเทศไทย และนำความรู้เหล่านั้นมาออกแบบเครื่องมือมาตรการต้านคอร์รัปชันข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะมีประสิทธิภาพประสิทธิผลสำหรับสังคมไทย นอกจากนี้ยังทำหน้าที่หนุนเสริมความรู้ใหม่ ๆ ให้กับทีมพื้นที่เพื่อพัฒนากลไกในระดับพื้นที่ด้วย

2) มหาวิทยาลัยในพื้นที่เป้าหมาย โดย สกว. จะทำการคัดเลือกจากมหาวิทยาลัยในภูมิภาคที่ สกว. สนับสนุนทุนวิจัยเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่อยู่ทั่วประเทศ

3) นักวิจัยชาวบ้านที่ทำงานร่วมกับ สกว. เช่น งานวิจัยยุติธรรมชุมชน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งมีเครือข่ายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ (จากฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.)

นอกจากนี้ ยังได้ร่วมมือกับหน่วยงานในเครือข่ายการทำงานของ สกว. ที่มีความสนใจและสมัครเข้าร่วมการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบธรรมาภิบาลในลักษณะนำร่อง อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบางพื้นที่ที่สนใจ เป็นต้น รวมถึงหน่วยงานที่อาจจะเข้าร่วมให้ความคิดเห็น แบ่งปันประสบการณ์ แลกเปลี่ยนแนวทางการทำงาน และประสานการทำงานร่วมกัน อาทิ สำนักงาน ป.ป.ช. จังหวัด สำนักงานหอการค้าจังหวัด พรรคการเมือง วัดหรือองค์กรศาสนา สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค (จังหวัดอำเภอ) ภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนทั้งส่วนกลางและในพื้นที่ เป็นต้น

ทั้งนี้ จากการระดมความคิดเห็นและหารือร่วมกันระหว่าง สกว. และเครือข่ายวิจัย สกว. ได้ออกแบบโครงสร้างการดำเนินโครงการ ดังนี้

ทีมวิจัยส่วนกลาง หรือทีม SIAM Lab (Social Integrity Architecture and Mechanism design Lab หรือ ห้องทดลองทางสถาปัตยกรรมและการออกแบบกลไกคุณธรรมทางสังคม) จะทำหน้าที่วิจัยและประสานงานโครงการในภาพรวม ดำเนินโครงการวิจัยดัชนีบ่งชี้โอกาสการคอร์รัปชันในระดับจังหวัด (PROVINCIAL Corruption Probability Index) โครงการ Corruption Free Areas และโครงการรู้เท่าทันคอร์รัปชัน และทำหน้าที่ประสานงานให้การดำเนินกิจกรรมการวิจัยทั้ง 3 เรื่องข้างต้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ประสานงานกับทีมวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ และ สกว. รวมถึงประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก และสื่อมวลชนด้วย ทั้งนี้ สกว. ได้คัดเลือกทีมวิจัยจากศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมี ผศ.ดร.ธานี ชัยวัฒน์ เป็นหัวหน้าโครงการ ให้เป็นทีมวิจัยส่วนกลาง เนื่องจากเป็นทีมที่มีศักยภาพสูง และเป็นผู้เชี่ยวชาญในประเด็นธรรมาภิบาลและคอร์รัปชันของ สกว. ซึ่ง สกว. ได้เนินการอนุมัติทุนสนับสนุนโครงการ “โครงการวิจัยและประสานงานเพื่อสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน” ซึ่งมี ผศ.ดร.ธานี ชัยวัฒน์ สังกัด คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหัวหน้าโครงการ เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมา ในวงเงิน 18,998,696.40 บาท โดยมีระยะเวลาดำเนินการวิจัย 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2559 ถึงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2560 ตามสัญญาเลขที่ SRI59X0604 (ขยายระยะเวลาโครงการถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2561 เพื่อให้ครอบคลุมถึงระยะสิ้นสุดแผนงานวิจัยท้าทายไทย เรื่อง สังคมไทยไร้คอร์รัปชัน ตามสัญญาบริบทระหว่าง วช. และ สกว. และเพื่อให้โครงการมีเวลาในการสังเคราะห์ภาพรวมงานวิจัยทั้งหมดมากขึ้น) ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดทำเล่มรายงาน

ฉบับสมบูรณ์ส่ง สกว. โดยได้ดำเนินการประสานงานกิจกรรมการวิจัยกับทีมวิจัยที่ทำหน้าที่วิจัยดัชนี บ่งชี้โอกาสการคอร์รัปชันในระดับจังหวัด (PROVINCIAL Corruption Probability Index) ทีมวิจัย Corruption Free Areas และทีมวิจัยการจัดทำสื่อเพื่อรู้เท่าทันคอร์รัปชัน นอกจากนี้ ยังได้เข้าร่วม ประชุมหารือพัฒนาโจทย์วิจัยเชิงปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ในจังหวัดนครราชสีมา น่าน และ กรุงเทพมหานคร ที่ สกว. จัดขึ้นด้วย

โครงสร้างการทำงานของทีมวิจัยส่วนกลาง “โครงการวิจัยและประสานงานเพื่อ สังคมไทยไร้คอร์รัปชัน” หรือ ทีม SIAM Lab ประกอบด้วยบุคลากร ดังนี้

- 1) ผู้อำนวยการ มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารโครงการโดยภาพรวมและการ ดำเนินงานเพื่อกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มงานวิจัย การสร้างเครือข่ายกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง การจัดเวที ผู้เชี่ยวชาญ และการเผยแพร่ข้อมูลผ่าน สกว. หรือสื่ออื่น ๆ
- 2) ผู้ประสานงาน มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการติดต่อประสานงาน ติดตามการ ดำเนินงานและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับโครงการหรือชุดโครงการวิจัยที่เกิดขึ้นจาก โครงการนี้ รวบรวมข้อมูล ความก้าวหน้า จัดทำรายงานตามระยะเวลาที่กำหนด และปฏิบัติงานตามที่ ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการ รวมทั้งการติดตามงานวิจัยและบทวิจารณ์งานวิจัยในโครงการ
- 3) นักวิจัยประจำโครงการฯ มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการผลิตองค์ความรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัยในอดีต และข้อมูลที่มีปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อการ วางแผนและให้คำแนะนำเบื้องต้นกับผู้อำนวยการโครงการฯ และเพื่อการเผยแพร่สาธารณะ รวมทั้ง ภารกิจอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
- 4) ที่ปรึกษา มีหน้าที่ให้คำแนะนำและคำปรึกษากับการดำเนินการของโครงการฯ และ ให้ความเห็นต่อโครงการวิจัยในภาพรวม
- 5) คณะกรรมการกำกับทิศทาง (Steering committee) มีหน้าที่ความรับผิดชอบใน การให้คำแนะนำ กำกับทิศทางในการดำเนินงานของโครงการฯ และนโยบายในการกำหนดกรอบวิจัย ตลอดจนพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยที่นักวิจัยโครงการย่อยเสนอขอทุน
- 6) เจ้าหน้าที่ธุรการและการเงิน มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการงานเอกสาร งาน ธุรการ ตลอดจนจัดทำบัญชีการเงินงบประมาณ และรายงานการเงินเสนอต่อผู้อำนวยการฯ และ สกว. ต่อไป

รูปแบบการทำงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย (1) การสร้างดัชนีบ่งชี้โอกาสการ คอร์รัปชันในระดับจังหวัด (PROVINCIAL Corruption Probability Index) (2) พัฒนาด้านแบบและ แนวทางขยายผลระบบบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาลในหน่วยงาน/องค์กรในจังหวัด คั่นหา

แนวทางการลดการคอร์รัปชันในพื้นที่ และ (3) โครงการรู้เท่าทันคอร์รัปชัน สื่อสารความรู้ด้านคอร์รัปชันแก่ประชาชน ทีม SIAM Lab จะแบ่งทีมวิจัยย่อยตามวัตถุประสงค์ข้างต้น ดังนี้

1) #teamDATA หรือ ทีมข้อมูล เป็นทีมวิจัยด้าน Data science ทำหน้าที่เก็บข้อมูลและประเมินพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันในสังคมไทย โดยใช้ Data science และ Behavioral questionnaire หรือ แบบสอบถามทางจิตวิทยา เป็นเครื่องมือในการวิจัย

2) #teamFIELD หรือ ทีมพื้นที่ เป็นทีมวิจัยที่ศึกษาปัญหาคอร์รัปชันจากพื้นที่จริง แบ่งรูปแบบการทำงานเป็น ก) การถอดบทเรียน (Lesson learnt) เพื่อเป็นการถอดบทเรียนโดยเฉพาะผลกระทบของบริบทเชิงพื้นที่และกลไกการเคลื่อนไหวระหว่างทีมพื้นที่ส่วนกลางและท้องถิ่นในการทำงานร่วมกัน ผ่านเครื่องมือการทำงานแบบ PAR เพื่อให้ได้มาซึ่งรายงานการถอดบทเรียนการเคลื่อนไหวของแต่ละพื้นที่ ข) Field experiment เพื่อนำเสนอแนวทางการแทรกแซงนโยบายเพื่อลดการคอร์รัปชัน (Policy intervention) ผ่านการทดลองเชิงพื้นที่ (Field experiment) ซึ่งจะเป็นการทดลองเพื่อให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหามหาภาพรวม และ Feedback กลับมาที่การประเมิน ณ เวลาที่ $t+1$ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของแนวทางการดำเนินนโยบายเพื่อลดการคอร์รัปชันในสังคมไทย

3) #teamBEHAVIOR หรือ ทีมพฤติกรรม เป็นทีมวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมเพื่อออกแบบสถาบันหรือกระบวนการสร้างวิธีคิดรูปแบบใหม่ โดยเน้นที่การสื่อสาร ทั้งเนื้อหากระบวนการ และช่องทางในการสื่อสารที่ส่งผลต่อการต่อสู้กับคอร์รัปชัน เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการคอร์รัปชันให้กับสังคมไทย โดยใช้ Social media, Apps, Lab experiment เป็นเครื่องมือในการสร้างสื่อต่าง ๆ ที่ให้แนวทางแก้ไขปัญหามหาภาพรวม เพื่อสร้างแนวทางการตระหนักรู้และสื่อตัวอย่างเกี่ยวกับการคอร์รัปชันในสังคมไทย

นอกจากนี้ ทีมวิจัยส่วนกลางมีหน้าที่พิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยเบื้องต้น โดยจะดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาข้อเสนอของผู้วิจัยแต่ละเรื่อง ซึ่งคณะกรรมการจะประกอบด้วยผู้ประสานงาน ผู้ช่วยผู้ประสานงาน ผู้แทน สกว. และผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวอีกจำนวนหนึ่ง โดยข้อเสนอโครงการวิจัยต้องได้รับการปรับปรุงรายละเอียดภายใต้การดูแลของผู้ประสานงานและผู้ช่วยผู้ประสานงาน ก่อนที่จะนำเสนอ สกว. ต่อไป และการติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัย จะดำเนินการหลังจากการอนุมัติโครงการวิจัยเป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัยแต่ละเรื่อง ผู้ช่วยประสานงานจะทำหน้าที่ติดตามและประเมินผล เพื่อเสนอต่อผู้ประสานงาน ซึ่งหลังจากได้รับรายงาน ผู้ประสานงานอาจแจ้งผลการประเมินและข้อเสนอแนะไปยังผู้วิจัยเพื่อทราบและดำเนินการส่งต่อเพื่อขออนุมัติการเบิกจ่ายเงินงวดตามระเบียบของ สกว. ต่อไป

บทที่ 2

การสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ

2.1. ระเบียบวิธี

2.1.1. ประชากรเป้าหมาย

ประชาชนทั่วไป อายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ อ้างอิงฐานข้อมูลระบบสถิติทางการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2559 จำนวน 50,512,861 คน

2.1.2. การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง

กำหนดการสุ่มตั้งแต่ระดับอำเภอไปจนถึงชุมชน (กรณีกรุงเทพมหานคร) และตำบล (กรณีต่างจังหวัด) จากนั้นลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่สุ่มได้ โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified multi-stage sampling) และมีการควบคุมสัดส่วนตัวอย่างที่เก็บให้สอดคล้องกับคุณลักษณะทางประชากรจริงด้านพื้นที่ เพศ และอายุ (Probability proportional to size sampling)

คำนวณจำนวนตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคาดเคลื่อน +/- 2 จากนั้นทำการปรับค่าที่คำนวณได้ ด้วยค่าผลกระทบจากการออกแบบวิจัย (Design Effect) เท่ากับ 1.4 และอัตราความร่วมมือ (Response Rate) เท่ากับ 90% ดังตาราง

Confidence Level	Confidence Interval	Sample size
95	+/- 2	2,401
ปรับค่าด้วยผลกระทบจากการออกแบบวิจัย Design Effect = 1.4		
อัตราความร่วมมือ Response rate 90		
95	+/- 2	3,818

ระยะเวลาการดำเนินงาน ระหว่าง 15 กรกฎาคม ถึง 30 สิงหาคม 2560

2.2. ผลการสำรวจโครงการสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ

ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 2-1 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

ลำดับ	เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1	ชาย	1,888	47.5
2	หญิง	2,087	52.4
3	เพศทางเลือก	5	0.1
รวม		3,980	100.0

ตารางที่ 2-2 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

ลำดับ	ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
1	18 – 20 ปี	340	8.5
2	21 – 30 ปี	705	17.7
3	31 – 40 ปี	756	19.0
4	41 – 50 ปี	809	20.3
5	51 – 60 ปี	747	18.8
6	มากกว่า 60 ปี	623	15.7
รวม		3,980	100.0

ตารางที่ 2-1 และตารางที่ 2-2 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.4 เป็นเพศชาย ร้อยละ 20.3 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี รองลงมา คือ ร้อยละ 19.0 และร้อยละ 18.8 มีอายุ 31 – 40 ปี และ 51 – 60 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 2-3 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลัก

ลำดับ	อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
1	ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	236	5.9
2	พนักงานบริษัทเอกชน	462	11.6
3	ค้าขายรายย่อย/บริการรายย่อย	745	18.7
4	ธุรกิจส่วนตัว/ผู้ประกอบการ	204	5.1
5	ผู้ใช้แรงงาน/ รับจ้างทั่วไป	641	16.1
6	เกษียณ/ บำนาญ หรือชราภาพ	73	1.8
7	เกษตรกร/ ประมง	504	12.7
8	อาชีพอิสระ อาทิ หนายความ สถาปนิก	26	0.7
9	นักเรียน/ นักศึกษา	400	10.1
10	พ่อบ้าน/ แม่บ้าน	507	12.7
11	ว่างงาน	133	3.3
12	อื่นๆ อาทิ ลูกจ้างรัฐ ลูกจ้างชั่วคราว อบต.	34	0.9
13	ทำงานโดยไม่รับค่าจ้างให้กิจการของครอบครัว (ไม่ใช่เกษตรกร)	15	0.4
รวม		3,980	100.0

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 18.7 ประกอบอาชีพ ค้าขายรายย่อย/บริการรายย่อย เป็นอาชีพหลัก รองลงมาร้อยละ 16.1 และร้อยละ 12.7 ประกอบอาชีพ ผู้ใช้แรงงาน/ รับจ้างทั่วไป พนักงานบริษัทเอกชน และ เกษตรกร/ ประมง พ่อบ้าน/ แม่บ้าน ตามลำดับ ขณะที่เพียงร้อยละ 0.4 เท่านั้นที่ทำงานโดยไม่รับค่าจ้างให้กิจการของครอบครัว (ไม่ใช่เกษตรกร)

ตารางที่ 2-4 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะอาชีพหลัก / สาขาวิชาหลักที่เรียน

ลำดับ	ลักษณะอาชีพหลัก / สาขาวิชาหลักที่เรียน	จำนวน	ร้อยละ
1	วิชาชีพ วิชาการ และ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน	584	14.7
2	งานบริหาร ธุรกิจและจัดดำเนินการ	290	7.3
3	งานเสมียน	89	2.2
4	งานขาย และเกี่ยวกับการค้า	1,143	28.7
5	เกษตรกรรม ประมง ลำสัตว์ ทำไม้ เหมืองแร่	903	22.7
6	อาชีพเกี่ยวกับการขนส่งและการคมนาคม	83	2.1
7	ช่าง หรือคนงานในกระบวนการผลิตและกรรมกร	435	10.9
8	งานบริการ กีฬา สันทนาการ และการเล่นต่างๆ	194	4.9
9	อื่นๆ อาทิ กำลังศึกษา แม่บ้าน รับจ้างทั่วไป	148	3.7
10	ไม่เคยทำงาน / ไม่ได้เรียน	108	2.7
11	ไม่ระบุ	3	0.1
รวม		3,980	100.0

ตารางที่ 2-4 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 28.7 ทำงานในลักษณะงานขาย และเกี่ยวกับการค้า ขณะที่ร้อยละ 22.7 ทำงานเกี่ยวกับเกษตรกรรม ประมง ลำสัตว์ ทำไม้ เหมืองแร่ และร้อยละ 14.7 ทำงานเกี่ยวกับวิชาชีพ วิชาการ และ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน

ตารางที่ 2-5 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ

ลำดับ	ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่เคยเข้ารับการศึกษ	46	1.1
2	ประถมศึกษาปีที่ 1 - 3	121	3.0
3	ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6	1,285	32.3
4	มัธยมศึกษาตอนต้น	581	14.6

ลำดับ	ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ	จำนวน	ร้อยละ
5	มัธยมศึกษาตอนปลาย	718	18.0
6	ปวช.	230	5.8
7	ปวส.	293	7.4
8	ปริญญาตรี	644	16.2
9	สูงกว่าปริญญาตรี	60	1.5
10	ไม่ระบุ	2	0.1
รวม		3,980	100.0

ตารางที่ 2-6 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน

ลำดับ	รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
1	ต่ำกว่า 2,500 บาท	302	7.6
2	2,500 - 5,000 บาท	770	19.3
3	5,001 - 10,000 บาท	1,338	33.6
4	10,001 - 20,000 บาท	1,096	27.5
5	20,001 - 50,000 บาท	338	8.5
6	50,001 - 100,000 บาท	46	1.2
7	มากกว่า 100,000 บาท	8	0.2
8	ไม่ตอบ	42	1.1
9	ไม่มีรายได้	40	1.0
รวม		3,980	100.0

ตารางที่ 2-7 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้โดยรวมต่อเดือนของครอบครัว

ลำดับ	รายได้โดยรวมต่อเดือนของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1	ต่ำกว่า 2,500 บาท	44	1.1
2	2,500 - 5,000 บาท	137	3.4
3	5,001 - 10,000 บาท	629	15.8
4	10,001 - 20,000 บาท	1241	31.2
5	20,001 - 50,000 บาท	1341	33.7
6	50,001 - 100,000 บาท	374	9.4
7	มากกว่า 100,000 บาท	71	1.8
8	ไม่ตอบ	47	1.2
9	ไม่ทราบ	96	2.4
รวม		3,980	100.0

ข้อมูลในตารางที่ 2-5 ถึงตารางที่ 2-7 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 32.3 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ขณะที่ร้อยละ 18.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 16.2 จบปริญญาตรี เมื่อพิจารณารายได้ส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 60.5 มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน เมื่อพิจารณารายได้ของครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 33.7 มีรายได้ระหว่าง 20,001 - 50,000 บาทต่อเดือน ขณะที่ร้อยละ 31.2 มีรายได้ระหว่าง 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 2-8 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของ ครัวเรือน”ตนเอง

(1 คือ จนที่สุด จนถึง 10 คือ รวยที่สุด)

	ความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
1	1 (จนที่สุด)	55	1.4
2	2	339	8.5
3	3	648	16.3

	ความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
4	4	998	25.1
5	5	1323	33.2
6	6	350	8.8
7	7	182	4.6
8	8	40	1.0
9	9	5	0.1
10	10 (รวยที่สุด)	1	0.0
11	ไม่ระบุ	39	1.0
	รวม	3,980	100.0
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		1.36
	ค่าเฉลี่ย		4.32

เมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง โดยให้เลือกตอบระหว่าง 1 ถึง 10 (จนที่สุด – รวยที่สุด) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 33.2 ระบุว่ามีความรวยระดับ 5 ขณะที่ร้อยละ 25.1 และร้อยละ 8.8 ระบุว่ามีความรวยระดับ 4 และระดับ 6 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้สึกกว่าตนเองเป็นคนที่มีระดับรายได้ปานกลางของสังคม

ตารางที่ 2-9 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับราชการของคนในครอบครัว

ลำดับ	การรับราชการของคนในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1	มีคนในครอบครัวรับราชการ จำแนกเป็น	897	22.5
	ครู / อาจารย์	408	45.5
	ทหาร	150	16.7
	ตำรวจ	131	14.6
	นักการเมือง	9	1.0
	หมอ / พยาบาล	134	14.9
	ข้าราชการอื่นๆ อาทิ		
	ข้าราชการพลเรือนสังกัด	197	22.0
	กระทรวงต่างๆ ข้าราชการ		
	สังกัด อบท.		
2	ไม่มีคนในครอบครัวรับราชการ	3,083	77.5
	รวม	3,980	100.0

ตารางที่ 2-10 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสวัสดิการสังคมพิเศษ เช่น บำนาญ
ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ ที่ครอบครัวได้รับ

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)			
ลำดับ	สวัสดิการสังคมพิเศษที่ครอบครัวได้รับ	จำนวน	ร้อยละ
1	บำนาญ/ บำนาญ	358	9.0
2	ทุนช่วยเหลือผู้พิการ	100	2.5
3	เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	1,668	41.9
4	ทุนการศึกษา	178	4.5
5	อื่นๆ	177	4.4
6	ไม่มีคนในครอบครัวได้รับสวัสดิการสังคมพิเศษ	1,913	48.1

ตารางที่ 2-11 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว

ลำดับ	การมีที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1	มี	3,287	82.6
2	ไม่มี	599	15.1
3	ไม่ระบุ	94	2.3
	รวม	3,980	100.0

ตารางที่ 2-9 ถึงตารางที่ 2-11 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ไม่มีคนในครอบครัวรับราชการ และไม่มีคนในครอบครัวได้รับสวัสดิการสังคมพิเศษ อย่างไรก็ตามร้อยละ 41.9 ระบุว่ามีคนในครอบครัวรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจากภาครัฐ เมื่อถามถึงการครอบครองที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 82.6 ระบุว่ามีการมีที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว

ตารางที่ 2-12 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีบุตร

ลำดับ	การมีบุตร	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่มีบุตร	1,265	31.7
2	มีบุตร	2,713	68.2
3	ไม่ระบุ	2	0.1
	รวม	3,980	100.0

ตารางที่ 2-13 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุอายุของบุตร เฉพาะผู้ที่ตอบว่ามีบุตร

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) (n =2677)

ลำดับ	อายุบุตร	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่เกิน 5 ปี	410	7.8
2	6-10 ปี	560	10.7
3	11-15 ปี	507	9.7
4	16-20 ปี	627	12.0

ลำดับ	อายุบุตร	จำนวน	ร้อยละ
5	21-25 ปี	693	13.2
6	26-30 ปี	791	15.1
7	31-35 ปี	514	9.8
8	36-40 ปี	545	10.4
9	มากกว่า 40 ปี	597	11.4

จากการสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 68.2 มีบุตร โดยส่วนใหญ่บุตรมีอายุระหว่าง 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.1 รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 21-25 ปีและระหว่าง 16-20 ปี คิดเป็น 13.2 และ 12.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 2-14 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อการเป็นคนเมือง หรือคนชนบท

ลำดับ	การเป็นคนเมือง หรือคนชนบท	จำนวน	ร้อยละ
1	คิดว่าตัวเองเป็นคนเมือง	1,792	45.0
2	คิดว่าตัวเองเป็นคนชนบท	2,173	54.6
3	ไม่ระบุ	15	0.4
	รวม	3,980	100.0

เมื่อถามถึงความเห็นต่อการเป็นคนเมือง หรือคนชนบท กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54.6 คิดว่าตนเองเป็นคนชนบท

ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือสื่อสารยุคใหม่

ตารางที่ 2-15 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต

ลำดับ	การมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต	จำนวน	ร้อยละ
1	มี	2,555	64.2
2	ไม่มี	1,420	35.7
3	ไม่ระบุ	5	0.1
	รวม	3,980	100.0

ตารางที่ 2-16 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือ เฉพาะตัวอย่างที่มีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 2,555)

ลำดับ	ช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือ	จำนวน	ร้อยละ
1	WIFI หรืออินเทอร์เน็ตบ้าน เช่น 3BB, TOT, TRUE-INTERNET	1,337	52.3
2	3G/4G หรืออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ เช่น AIS, DTAC, TRUE-MOVE	2,350	92.0
3	WIFI หรืออินเทอร์เน็ตในที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า, สถานที่ราชการ, รถโดยสาร ฯลฯ	464	18.2

ตารางที่ 2-17 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุแอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสารทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	แอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร	จำนวน	ร้อยละ
1	LINE	2,326	58.4
2	FACEBOOK	2,317	58.2
3	INSTAGRAM	634	15.9
4	FACETIME	217	5.5

ลำดับ	แอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร	จำนวน	ร้อยละ
5	E-MAIL	496	12.5
6	Twitter	213	5.4
7	อื่นๆ อาทิ YOUTUBE BEETALK	44	1.1
8	ไม่ได้ใช้แอปพลิเคชันในการสื่อสารใดๆ	1,507	37.9

ตารางที่ 2-18 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะกิจกรรมที่ทำผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์

(เฉพาะตัวอย่างที่มีการใช้แอปพลิเคชันในการสื่อสาร และเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 2,473)

ลำดับ	ลักษณะกิจกรรมที่ทำผ่านอินเทอร์เน็ต	จำนวน	ร้อยละ
1	ทำธุรกรรมเกี่ยวกับการเงิน เช่น เชื้อคยอด/โอนเงิน	618	25.1
2	ดูแผนที่/ใช้นำทางการเดินทาง	803	32.6
3	ดูรายการทีวี/YOUTUBE/ฟังเพลง/เล่นเกมส์	2,019	82.0
4	หาข้อมูลต่างๆ นานาตามต้องการ	1,592	64.7
5	สื่อสาร/chat/คุยผ่านเสียง/วิดีโอ/พิมพ์	2,198	89.3
6	ซื้อ/ขายสินค้า เช่น LAZADA, Weloveshopping	568	23.1

เมื่อถามถึงพฤติกรรมการใช้เครื่องมือสื่อสารยุคใหม่ ตารางที่ 2-15 ถึงตารางที่ 2-18 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 92.0 ใช้ 3G/4G หรืออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ โดยใช้ LINE และ FACEBOOK เป็นแอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมทำผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ สามลำดับแรก ได้แก่ สื่อสาร/chat/คุยผ่านเสียง/วิดีโอ/พิมพ์ ดูรายการทีวี/YOUTUBE/ฟังเพลง/เล่นเกมส์ และหาข้อมูลต่างๆ นานาตามต้องการ ตามลำดับ

ข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยม

ตารางที่ 2-19 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุค่านิยมที่สำคัญ ซึ่งเด็กควรได้รับการปลูกฝังที่บ้าน (เลือกได้ 3 ข้อ)

ลำดับ	ค่านิยมที่สำคัญ ที่เด็กควรได้รับการปลูกฝังที่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
1	กล้าแสดงออก	1,143	28.8
2	เชื่อฟังผู้ใหญ่	2,186	55.1
3	ศรัทธาในศาสนา	777	19.6
4	ไม่เห็นแก่ตัว	1,369	34.5
5	พึ่งพาตนเองได้	1,412	35.6
6	ขยันทำงาน/ทำงานหนัก	1,266	31.9
7	มีความรับผิดชอบ	1,568	39.5
8	มีจินตนาการ	396	10.0
9	ประหยัดอดออม	823	20.8
10	มุ่งมั่น	497	12.5
11	ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น	571	14.4

เมื่อถามถึงค่านิยมที่สำคัญ ซึ่งเด็กควรได้รับการปลูกฝังที่บ้าน ค่านิยมสามลำดับแรกที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเด็กควรได้รับการปลูกฝังมาจากที่บ้าน ได้แก่ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ร้อยละ 55.1 รองลงมา คือ มีความรับผิดชอบ ร้อยละ 39.5 และพึ่งพาตนเองได้ ร้อยละ 35.6

ตารางที่ 2-20 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะพี่เลี้ยง ที่ต้องการจ้างเพื่อสอน คุณธรรมให้ลูกภายใต้เงื่อนไขคุณธรรมที่สอน และค่าจ้างที่แตกต่างกัน (กรณีที่ไม่มีลูก ให้สมมุติว่ามีลูก)

ตารางที่ 2-20.1.1 กรณีที่ 1 (1A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				1,029	51.4
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				786	39.3
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				187	9.3
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
รวม					2,002	100.0

ตารางที่ 2-20.1.2 กรณีที่ 2 (1A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				1,038	51.9
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	400				
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				719	35.9
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน		

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
3	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน	244	12.2
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
	พี่เลี้ยงคนที่ 3					
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัดอดออม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
ค่าจ้างต่อวัน	400					
รวม					2001	100.0

ตารางที่ 2-20.1.3 กรณีที่ 3 (1A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก					จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1					247	12.4
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัดอดออม	ไม่สอน			
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน			
	ค่าจ้างต่อวัน	300					
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2					1589	79.5
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัดอดออม	ไม่สอน			
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน			
	ค่าจ้างต่อวัน	400					
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3					164	8.1
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัดอดออม	ไม่สอน			
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน			
	ค่าจ้างต่อวัน	400					
รวม						2000	100.0

ตารางที่ 2-20.1.4 กรณีที่ 4 (1A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก					จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1					1,393	69.6
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน			
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน			
	ค่าจ้างต่อวัน	500					
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2					456	22.8
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	สอน			
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน			
	ค่าจ้างต่อวัน	400					
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3					152	7.6
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	สอน			
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน			
	ค่าจ้างต่อวัน	300					
รวม						2,001	100.0

ตารางที่ 2-20.1.5 กรณีที่ 5 (1A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก					จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1					579	28.9
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	สอน			
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน			
	ค่าจ้างต่อวัน	300					
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2					895	44.7
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน			
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน			
	ค่าจ้างต่อวัน	400					
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3					527	26.4
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน			

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
	ชื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
รวม					2,001	100.0

ตารางที่ 2-20.1.6 กรณีที่ 6 (1A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				382	19.1
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัดอดออม	ไม่สอน		
	ชื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				658	32.9
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัดอดออม	สอน		
	ชื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	400				
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				961	48.0
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัดอดออม	สอน		
	ชื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
รวม					2,001	100.0

ตาราง 2-20.2.1 กรณีที่ 1 (1B)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				263	13.3
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัดอดออม	ไม่สอน		
	ชื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				1,292	65.3
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				423	21.4
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
รวม					1,978	100.0

ตารางที่ 2-20.2.2 กรณีที่ 2 (1B)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				1,507	76.2
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				277	14.0
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	400				
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				194	9.8
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
รวม					1,978	100.0

ตารางที่ 2-20.2.3 กรณีที่ 3 (1B)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				771	39.0
	กัตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดออม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				494	25.0
	กัตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดออม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				713	36.0
	กัตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดออม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
รวม					1,978	100.0

ตารางที่ 2-20.2.4 กรณีที่ 4 (1B)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				258	13.0
	กัตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดออม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				685	34.6
	กัตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดออม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	400				
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				1,035	52.4

ลำดับ	ลักษณะที่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัดอดออม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
รวม					1,978	100.0

ตารางที่ 2-20.2.5 กรณีที่ 5 (1B)

ลำดับ	ลักษณะที่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				878	44.4
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัดอดออม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				699	35.4
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัดอดออม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				400	20.2
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัดอดออม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	500				
รวม					1,977	100.0

ตารางที่ 2-20.2.6 กรณีที่ 6 (1B)

ลำดับ	ลักษณะที่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				จำนวน	ร้อยละ
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				379	19.2
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัดอดออม	สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				

2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				745	37.7
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัต์ดอคอม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	300				
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				853	43.1
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัต์ดอคอม	ไม่สอน		
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน		
	ค่าจ้างต่อวัน	400				
รวม					1,977	100.0

ทัศนคติทั่วไปเกี่ยวกับความดีและการโกง

ตารางที่ 2-21 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนดี

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 3,969)

ลำดับ	ลักษณะของคนดี	จำนวน	ร้อยละ
1	มีความกตัญญู	300	7.6
2	ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง	1072	27.0
3	มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร	282	7.1
4	เสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม	237	6.0
5	เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี	85	2.1
6	มีศีลธรรม มีคุณธรรม ปฏิบัติตามหลักศาสนา	187	4.7
7	ไม่สร้างความเดือดร้อน สร้างปัญหา	306	7.7
8	ไม่คิดร้าย ใส่ร้ายผู้อื่น	65	1.6
9	ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ	28	0.7
10	ไม่เบียดเบียน เอาเปรียบผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว	391	9.9
11	จิตใจดี มีน้ำใจ	528	13.3
12	คิดดี พูดดี ทำดี ปฏิบัติตัวดี	262	6.6
13	รักชาติบ้านเมือง รักพระมหากษัตริย์	46	1.2
14	ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข อาทิจา เหล้า บุหรี่ ยาเสพติด	68	1.7

ลำดับ	ลักษณะของคนดี	จำนวน	ร้อยละ
15	พูดจริง ทำจริง ไม่โกหก	125	3.1
16	อภัยคดียดี มนุษย์สัมพันธ์ดี	31	0.8
17	ทำแต่สิ่งที่ดี รู้ว่าอะไรถูกผิด	67	1.7
18	ประหยัดอดออม ไม่เป็นหนี้ รู้จักใช้เงิน	23	0.6
19	สุขภาพ เรียบร้อย มีมารยาท	40	1.0
20	เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ใหญ่	54	1.4
21	มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	146	3.7
22	ไม่ลักขโมย	28	0.7
23	อื่นๆ อาทิ ยุติธรรม ไม่ส่งเสริมคนทำผิด บริจาคเงิน สิ่งของ รู้จักให้อภัย เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นต้น	37	2.2

ตารางที่ 2-21 แสดงถึงทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของคนดี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 27.0 ให้ทัศนะว่า คนดี คือ ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง รองลงมาร้อยละ 13.3 ระบุว่าคนดี คือคนที่จิตใจดี มีน้ำใจ และร้อยละ 9.9 ระบุว่าคนดี คือ คนดีคือคนที่ไม่เบียดเบียน เอาเปรียบผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว

ตารางที่ 2-22 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของการทำความดี

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 3,966)

ลำดับ	ความหมายของการทำความดี	จำนวน	ร้อยละ
1	มีความกตัญญู	362	9.1
2	ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง	358	9.0
3	มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร	126	3.2
4	เสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม	1589	40.1
5	เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี	103	2.6
6	มีศีลธรรม มีคุณธรรม ปฏิบัติตามหลักศาสนา	268	6.8
7	ไม่สร้างความเดือดร้อน สร้างปัญหา	372	9.4
8	ไม่คิดร้าย ใส่ร้ายผู้อื่น	31	0.8
9	ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ	39	1.0

ลำดับ	ความหมายของการทำความดี	จำนวน	ร้อยละ
10	ไม่เบียดเบียน เอาเปรียบผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว	222	5.6
11	จิตใจดี มีน้ำใจ	64	1.6
12	คิดดี พูดดี ทำดี ปฏิบัติตัวดี	142	3.6
13	รักษาดินแดนเมือง รักพระมหากษัตริย์	14	0.4
14	ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข อาทิ เหล้า บุหรี่ ยาเสพติด	17	0.4
15	พูดจริง ทำจริง ไม่โกหก	72	1.8
16	อภัยภัยดี มนุษยสัมพันธ์ดี	17	0.4
17	ทำแต่สิ่งที่ดี รู้ว่าอะไรถูกผิด	73	1.8
18	สุขภาพ ระเบียบร้อย มีมารยาท	21	0.5
19	เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ใหญ่	30	0.8
20	บริจาคเงิน สิ่งของช่วยเหลือคนอื่น	73	1.8
21	มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	92	2.3
22	ไม่ลักขโมย	49	1.2
23	อื่นๆ อาทิ ยอมรับความคิดเห็นคนอื่น ใฝ่ดี ไม่นินทา รู้จักการให้อภัย ประหยัด	30	0.7

เมื่อถามถึงความหมายของการทำความดี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 40.1 ให้ทัศนะว่า การทำความดี คือ การเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม รองลงมาร้อยละ 9.4 ระบุว่า การทำความดี คือ การไม่สร้างความเดือดร้อน สร้างปัญหา

ตารางที่ 2-23 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสิ่งที่นึกถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”

ลำดับ	สิ่งที่นึกถึงเมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”	จำนวน	ร้อยละ
1	คนในบ้าน	465	11.7
2	เครือข่าย	392	9.8
3	สถานที่ทำงาน	279	7.0
4	ชุมชน	1,948	48.9
5	จังหวัด/ภาค	243	6.1
6	ประเทศ	651	16.4
7	ไม่ระบุ	2	0.1
รวม		3,980	100.0

ตารางที่ 2-24 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน“สังคม”

(สังคมแบบนี้ถึงในตารางที่ 2-23)

ลำดับ	ลักษณะของคนส่วนใหญ่ในสังคม	จำนวน	ร้อยละ
1	สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้	1,378	34.6
2	ต้องระมัดระวังในการคบหา	2,602	65.4
รวม		3,980	100.0

ตารางที่ 2-25 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย”

ลำดับ	ลักษณะของคนส่วนใหญ่ในประเทศไทย	จำนวน	ร้อยละ
1	สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้	420	10.6
2	ต้องระมัดระวังในการคบหา	3560	89.4
รวม		3,980	100.0

เมื่อถามถึงสิ่งที่นี้ถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม” กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 48.9 คิดถึงสังคมในระดับชุมชน รองลงมา ร้อยละ 16.4 คิดถึงสังคมในระดับประเทศ ขณะที่ร้อยละ 7.0 เท่านั้นที่คิดถึงสังคมในระดับของการทำงาน เมื่อถามต่อไปถึงความไว้น้ำใจเชื่อใจในสังคมตามทัศนคติของแต่ละคน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65.4 ระบุว่า ต้องระมัดระวังในการคบหา ขณะที่ร้อยละ 34.6 ระบุว่าสังคมสามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้ เมื่อถามถึงลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย” กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 89.4 ระบุว่า คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยต้องระมัดระวังในการคบหา แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการไว้น้ำใจเชื่อใจในสังคมค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 2-26 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุคนที่โง่ที่สุดในสังคมไทย

ลำดับ	คนที่โง่ที่สุดในสังคมไทย	จำนวน	ร้อยละ
1	นักการเมือง	1,803	45.3
2	ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ	1,264	31.8
3	นักธุรกิจ/พ่อค้า	386	9.7
4	พวกเราตัวเอง (ประชาชน)	521	13.0
5	ไม่ระบุ	6	0.2
รวม		3,980	100.0

เมื่อถามถึงคนโง่ในสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.3 ระบุว่า คนโง่ คือนักการเมือง ขณะที่ร้อยละ 31.8 ระบุว่าคนโง่ คือ ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ

ตารางที่ 2-27 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง (1A)

สิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อ การประสบความสำเร็จในชีวิต	ระดับความสำคัญ												ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่สำคัญเลย		สำคัญน้อย		ปานกลาง		สำคัญมาก		สำคัญมากที่สุด		รวม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1 เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย	447	22.3	411	20.5	694	34.7	360	18.0	90	4.5	2,002	100.0	1.15	2.62
2 มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคนใหญ่คนโต	394	19.7	455	22.7	672	33.6	394	19.7	87	4.3	2,002	100.0	1.13	2.66
3 เกิดเป็นคนในเมือง	463	23.1	514	25.7	725	36.3	245	12.3	52	2.6	1,999	100.0	1.05	2.45
4 เป็นคนดี	17	0.9	66	3.3	355	17.8	609	30.4	953	47.6	2,000	100.0	0.91	4.21
5 เกิดเป็นผู้ชาย	593	29.7	460	23.0	600	30.0	260	13.0	85	4.3	1,998	100.0	1.16	2.39
6 มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้	24	1.2	122	6.1	442	22.1	750	37.5	663	33.1	2,001	100.0	0.95	3.95
7 ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ	6	0.3	65	3.2	418	20.9	768	38.4	744	37.2	2,001	100.0	0.85	4.09
8 จบการศึกษาสูง	135	6.8	243	12.1	608	30.4	656	32.8	359	17.9	2,001	100.0	1.12	3.43
9 จบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง	296	14.8	308	15.4	763	38.2	482	24.1	149	7.5	1,998	100.0	1.13	2.94
10 มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	341	17.1	351	17.6	765	38.2	416	20.8	126	6.3	1,999	100.0	1.13	2.82

เมื่อถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุด คือ เป็นคนดี โดยได้คะแนนเฉลี่ย 4.21 จากคะแนนเต็ม 5 รองลงมาคือ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.09 จากคะแนนเต็ม 5

ตารางที่ 2-28 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม (2A)

สิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อ การประสบความสำเร็จในชีวิต	ระดับความสำคัญ												ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่สำคัญเลย		สำคัญน้อย		ปานกลาง		สำคัญมาก		สำคัญมากที่สุด		รวม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1 เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย	476	24.1	405	20.5	578	29.3	395	20.0	122	6.1	1,976	100.0	1.22	2.64
2 มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคนใหญ่คนโต	415	21.0	456	23.1	598	30.3	374	18.9	133	6.7	1,976	100.0	1.19	2.67
3 เกิดเป็นคนในเมือง	486	24.6	489	24.8	664	33.6	292	14.8	43	2.2	1,974	100.0	1.08	2.45
4 เป็นคนดี	16	0.8	77	3.9	314	15.9	665	33.7	904	45.7	1,976	100.0	0.90	4.20
5 เกิดเป็นผู้ชาย	576	29.2	433	22.0	613	31.1	273	13.8	77	3.9	1,972	100.0	1.16	2.41
6 มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้	31	1.6	82	4.1	475	24.0	800	40.5	588	29.8	1,976	100.0	0.92	3.93
7 ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ	11	0.6	65	3.3	440	22.3	772	39.1	685	34.7	1,973	100.0	0.87	4.04
8 จบการศึกษาสูง	137	6.9	260	13.2	622	31.5	636	32.2	320	16.2	1,975	100.0	1.11	3.38
9 จบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง	303	15.3	279	14.1	753	38.1	491	24.9	149	7.6	1,975	100.0	1.14	2.95
10 มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	335	17.0	284	14.4	755	38.3	453	23.0	143	7.3	1,970	100.0	1.15	2.89

เมื่อถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุด คือ เป็นคนดี โดยได้คะแนนเฉลี่ย 4.20 จากคะแนนเต็ม 5 รองลงมาคือ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.04 จากคะแนนเต็ม 5 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในตารางที่ 27

ตารางที่ 2-29 แสดงผลการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง
(ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (1A)

ลำดับ	สิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต	ร้อยละ
1	เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย	5.8
2	มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคนใหญ่คนโต	3.2
3	เกิดเป็นคนในเมือง	2.3
4	เป็นคนดี	32.1
5	เกิดเป็นผู้ชาย	2.2
6	มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้	21.6
7	ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ	18.2
8	จบการศึกษาสูง	10.5
9	จบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง	2.2
10	มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	1.9
รวม		100.0

ตารางที่ 2-30 แสดงผลการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม (ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (1B)

ลำดับ	สิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต	ร้อยละ
1	เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย	5.9
2	มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคนใหญ่คนโต	3.8
3	เกิดเป็นคนในเมือง	2.2
4	เป็นคนดี	33.8
5	เกิดเป็นผู้ชาย	2.4
6	มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้	20.6
7	ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ	17.6
8	จบการศึกษาสูง	9.7
9	จบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง	2.1
10	มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	1.9
รวม		100.0

เมื่อสำรวจถึงการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง และการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม พบข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับเป็นคนดี เป็นอันดับหนึ่ง มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ เป็นอันดับสอง และทำงานหนักด้วยความตั้งใจ เป็นอันดับสาม

ผลกระทบของปัญหาต่อระดับตนเอง

ตารางที่ 2-31 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน

ปัญหา	ระดับผลกระทบ									ค่า	
	← ไม่กระทบ → มากที่สุด								รวม	เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	0	1	2	3	4	5	6	7			
1 ค่าครองชีพแพง	1.0	0.8	2.8	7.5	13.4	18.9	26.8	28.8	100.0	1.52	5.39
2 ค่าเล่าเรียนแพง	13.9	5.3	8.1	10.4	15.9	18.4	16.7	11.3	100.0	2.23	3.88
3 ค่ารักษาพยาบาลแพง	14.9	7.5	7.4	13.9	14.5	16.6	13.8	11.4	100.0	2.27	3.68
4 การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชั่น ภายในบริษัทเอกชน	24.1	5.5	6.6	11.6	18.3	15.4	11.6	6.9	100.0	2.31	3.21
5 เศรษฐกิจไม่ดี	0.9	2.6	3.2	6.5	13.1	16.8	24.4	32.5	100.0	1.65	5.39
6 อาชญากรรมและความรุนแรง	7.4	6.5	8.0	13.1	19.1	19.3	15.3	11.3	100.0	2.01	4.06
7 บริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ	11.0	7.2	7.4	13.3	20.4	20.6	11.7	8.4	100.0	2.05	3.76
8 ถนนหนทางคุณภาพไม่ดีหรือไม่เพียงพอ	8.5	6.4	7.4	14.0	22.7	20.2	12.8	8.0	100.0	1.95	3.88
9 ปัญหายาเสพติด	7.8	6.4	6.6	11.8	20.9	18.3	15.5	12.7	100.0	2.04	4.12
10 บริการสาธารณะมีราคาแพง	12.4	7.1	7.0	10.7	19.2	22.2	12.6	8.8	100.0	2.12	3.78
11 การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชั่นภายในวงราชการ	16.0	6.7	6.2	10.6	19.2	17.6	13.5	10.2	100.0	2.25	3.69
12 ปัญหามลภาวะ	5.9	5.9	7.7	15.3	21.2	19.3	14.3	10.4	100.0	1.91	4.07

13 ปัญหาอื่นๆ อาทิ การไม่เคารพกฎจราจร คน ไม่มีบ้าน ว่างงาน ภาษี	3.9	0.0	0.0	7.7	11.5	7.7	11.5	57.7	100.0	1.81	5.81

หมายเหตุ: คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 0 ถึง 7

ตารางที่ 2-31 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าส่งผลกระทบต่อตนเองมากที่สุด คือ ปัญหาอื่นๆ อาทิ การไม่เคารพกฎจราจร คนไม่มีบ้าน ว่างงาน ภาษี ได้คะแนน 5.81 จากคะแนนเต็ม 7 รองลงมาคือ ค่าครองชีพแพง และ เศรษฐกิจไม่ดี ได้คะแนนเท่ากันที่ 5.39 จากคะแนนเต็ม 7

ตารางที่ 2-32 แสดงการจัดอันดับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน (ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก)

ลำดับ	อันดับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ	ร้อยละ
1	ค่าครองชีพแพง	27.8
2	ค่าเล่าเรียนแพง	7.0
3	ค่ารักษาพยาบาลแพง	6.3
4	การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชัน ภายในบริษัทเอกชน	3.3
5	เศรษฐกิจไม่ดี	24.0
6	อาชญากรรมและความรุนแรง	6.3
7	บริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ	4.5
8	ถนนหนทางคุณภาพไม่ดีหรือไม่เพียงพอ	3.3
9	ปัญหายาเสพติด	6.4
10	บริการสาธารณะมีราคาแพง	3.4
11	การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันภายในวงการ	3.6
12	ปัญหามลภาวะ	4.0
13	ปัญหาอื่นๆ อาทิ การไม่เคารพกฎจราจร คนไม่มีบ้าน ว่างงาน ภาษี	0.1
รวม		100.0

ตารางที่ 2-33 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยืมดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ

ลำดับ	การจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ			จำนวน	ร้อยละ
1	ยินดีจ่ายเงิน			461	11.6
	โดยจำนวนที่จ่าย คือ	จำนวน	ร้อยละ		
	ไม่เกิน 100 บาท	246	53.4		
	101 – 200 บาท	56	12.2		
	201 – 1,000 บาท	132	28.7		
	มากกว่า 1,000 บาท	26	5.7		
	รวม	460	100.0		
	ค่าเฉลี่ย	691.45			
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2,763.20			
2	ไม่ยินดีจ่ายเงิน			3,519	88.4
	รวม			3,980	100.0

เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างจัดลำดับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ข้อมูลจากตารางที่ 37 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาที่ส่งผลกระทบสูงสุดเป็นลำดับแรก คือ ค่าครองชีพแพง ร้อยละ 27.8 จากคะแนนเต็ม 100 รองลงมาคือ เศรษฐกิจไม่ดี และ ค่าเล่าเรียนแพง คิดเป็นร้อยละ 24.0 และ 7.0 ตามลำดับ จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างระบุถึงการจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบพบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.4 ไม่ยืมดีจ่ายเงิน มีเพียงร้อยละ 11.6 ที่ยืมดีจ่ายเงิน โดยมูลค่าที่จ่ายโดยเฉลี่ยเท่ากับ 691.45 บาท

ตารางที่ 2-34 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยืมดีจ่ายเงินเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชันของไทย

ลำดับ	การจ่ายเงินเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชันของไทย		จำนวน	ร้อยละ
1	ยืมดีจ่ายเงิน		256	6.4
	โดยจำนวนที่จ่าย คือ	จำนวน	ร้อยละ	
	ไม่เกิน 100 บาท	135	52.7	
	101 – 200 บาท	28	10.9	
	201 – 1,000 บาท	75	29.4	
	มากกว่า 1,000 บาท	18	7.0	

ลำดับ	การจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของไทย	จำนวน	ร้อยละ
	รวม	256	100.0
	ค่าเฉลี่ย	767.34	
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2,168.15	
2	ไม่ยินดีจ่ายเงิน	3,724	93.6
	รวม	3,980	100.0

ตารางที่ 2-35 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความมั่นใจต่อความสำเร็จในการ
แก้ปัญหาคอร์รัปชันของไทย เมื่อจ่ายเงินให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชัน

(เฉพาะตัวอย่างที่ระบุ ยินดีที่จะจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน n = 256)

ลำดับ	คะแนนความมั่นใจในการแก้ปัญหาคอร์รัปชันของไทย	จำนวน	ร้อยละ
1	1 (ไม่มั่นใจเลย)	19	7.4
2	2	28	10.9
3	3	47	18.4
4	4	82	32.0
5	5	42	16.4
6	6	13	5.1
7	7 (มั่นใจว่าแก้ไขปัญหาได้อย่างแน่นอน)	4	1.6
8	ไม่ระบุ	21	8.2
	รวม	256	100.0
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1.36	
	ค่าเฉลี่ย	3.66	

หมายเหตุ คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

ตารางที่ 2-36 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเปอร์เซ็นต์การสูญเสียจากการคอร์รัปชัน ในสังคมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัวหาได้ในแต่ละเดือน

ลำดับ	การสูญเสียรายได้ของครัวแต่ละเดือน จากการคอร์รัปชันในสังคมไทย	จำนวน	ร้อยละ
1	สูญเสียรายได้ เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับรายได้ ต่อเดือน	370	9.3
	ไม่เกิน 5%	103	27.9
	6 – 10%	71	19.2
	11 – 20%	47	12.7
	21 – 50%	103	27.8
	มากกว่า 50%	46	12.4
	รวม	370	100.0
	ค่าเฉลี่ย	24.97	
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	22.34	
2	สูญเสียแต่ไม่แน่ใจว่ามากนักน้อยเพียงใด	856	21.5
3	ไม่สูญเสียเลย	2,728	68.5
4	ไม่ระบุ	26	0.7
	รวม	3,980	100.0

เมื่อสอบถามถึงความเต็มใจจะจ่ายเงินเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 93.6 ตอบว่าไม่ยินดีจ่ายเงิน ขณะที่เพียงร้อยละ 6.4 เท่านั้นที่ตอบว่า ยินดีจ่ายเงิน โดยมีมูลค่าการจ่ายเงินเฉลี่ยอยู่ที่ 767.34 บาท และเมื่อถามกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหา คอร์รัปชันว่ามีระดับความมั่นใจต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาเมื่อจ่ายเงินให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชันในระดับใด ร้อยละ 32.0 มีความมั่นใจในระดับ 4 จากคะแนนเต็ม 7 ร้อยละ 18.4 มีความมั่นใจในระดับ 3 จากคะแนนเต็ม 7 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่มีความมั่นใจในระดับปานกลางเท่านั้น

เมื่อถามถึงผลกระทบจากปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์การสูญเสียเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัวหาได้ในแต่ละเดือน พบว่า ร้อยละ 68.5 ของกลุ่มตัวอย่างระบุว่าไม่สูญเสียเลย มีเพียงร้อยละ 9.3 เท่านั้นที่เห็นว่าสูญเสีย โดยมูลค่าการสูญเสียโดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 24.97 เทียบกับรายได้ต่อเดือนของครัวเรือน

การแจ้ง/รายงานปัญหาต่อระดับชั้น

ตารางที่ 2-37 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุวิธีที่ใช้เรียกสถานการณ์ต่อไปนี้

สถานการณ์	วิธีที่ใช้เรียกสถานการณ์									
	สินน้ำใจ	ค่าน้ำร้อน น้ำชา	การ ประพฤติ มิชอบ	สินบน	การ ทุจริตต่อ หน้าที่	คอร์รัปชัน	เงินใต้โต๊ะ	อื่นๆ	ตอบไม่ได้	รวม
1 ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เลื่อนตำแหน่งให้แก่ญาติหรือพวกพ้องของตนแทนที่จะพิจารณาจากผลงาน	4.6	4.9	21.9	8	28.4	20.6	4.6	0.6	6.4	100.0
2 นักธุรกิจจ่ายเงินให้กับผู้มีหน้าที่เลือกโครงการก่อสร้างเพื่อให้บริษัทของเขาได้รับอนุมัติงานก่อสร้าง	2.8	5.8	12.4	19.3	10.7	21.2	21.1	0.4	6.3	100.0
3 การจ่ายเงินให้ตำรวจจราจร เวลาทำผิดกฎจราจร เพื่อจะได้ไม่ต้องไปโรงพัก	2.1	5	13.2	44.8	11.4	9.3	9.3	0.3	4.6	100.0
4 พนักงานบริษัทเอารถ และของใช้ของบริษัทมาใช้เองที่บ้าน	1.9	3.1	41.1	8.7	23.4	10.5	3.1	0.6	7.6	100.0
5 พนักงานบริษัทไปทำงานสาย และก็กลับก่อนเวลา	1.2	2.1	39.5	9.5	27.7	7.6	3.3	0.9	8.2	100.0
6 นักธุรกิจจ่ายเงินเพิ่มให้กับข้าราชการและนักการเมืองเป็นพิเศษเพื่อให้ได้สัญญาหรือการประมูลต่าง ๆ	2.4	4.7	10.3	19.9	13.2	23	18.6	0.6	7.3	100.0

สถานการณ์	วิธีที่ใช้เรียกสถานการณ์									
	สินน้ำใจ	ค่าน้ำร้อน น้ำชา	การ ประพาด มี ชอบ	สินบน	การ ทุจริตต่อ หน้าที่	คอร์รัปชั่น	เงินใต้โต๊ะ	อื่นๆ	ตอบไม่ได้	รวม
7 ข้าราชการจ่ายเงินให้กับนายที่มีตำแหน่งสูงกว่า เพื่อให้ได้เลื่อนตำแหน่ง	1.2	4.2	10.4	22.7	19.6	16.6	18.4	0.6	6.3	100.0
8 เจ้าของธุรกิจรับเหมา ให้ตัวเครื่องบินไปกลับเชียงใหม่ แก่ข้าราชการกระทรวงที่ทำโครงการก่อสร้างด้วยกัน	16.8	7.1	10.1	20.1	11.2	17.1	8.6	0.4	8.6	100.0
9 หมอรับเงินจากพนักงานขาย (เซลล์) ที่อยากขายยาให้กับโรงพยาบาล	7.5	7.7	13.3	21.4	15.4	15.3	10	0.5	8.9	100.0
10 นักธุรกิจจ่ายเงินอย่างลับๆ ให้รัฐมนตรี เพื่อให้ได้สัมปทานในโครงการ	2.3	5.9	8.9	17.3	12.3	22	25.1	0.5	5.7	100.0
11 การมอบเช็คของขวัญให้แก่ข้าราชการที่ช่วยธุรกิจของตัวเอง	19.5	9.3	9.6	20.7	11	14.6	7.2	1.2	6.9	100.0
12 บริษัทที่ขายยาให้ราชการเป็นประจำ จัดทัวร์ไปชมดอกซากุระที่ประเทศญี่ปุ่นเพื่อตอบแทนกลุ่มลูกค้า และเชิญผู้ใหญ่ระดับอธิบดีที่ซื้อยาไปร่วมทัวร์ด้วย โดยออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด	23.9	6.8	9.3	20.1	10.5	14.6	4.5	1.1	9.2	100.0

สถาบันที่ต่อต้านการฉ้อโกงหรือการคอร์รัปชัน	ระดับการมีส่วนร่วมช่วยต่อต้านการคอร์รัปชัน										ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่ช่วยเลย								ช่วยมากที่สุด			
	1	2	3	4	5	6	7	ไม่ทราบ	รวม			
4 องค์กรเอกชน (เอ็นจีโอ)	8.4	9.1	15.8	17.6	12.8	5.1	2.1	29.1	100.0	1.53	3.58	
5 สื่อมวลชน	6.8	8.3	15.5	20.3	18.1	11.5	5.4	14.1	100.0	1.61	4.05	
6 สถาบันการศึกษา (โรงเรียนและมหาวิทยาลัย)	8.0	11.1	18.8	20.3	14.8	9.9	3.7	13.4	100.0	1.59	3.78	
7 สำนักงานกรมอัยการ	8.5	9.7	17.1	18.3	15.4	8.0	3.5	19.5	100.0	1.60	3.75	
8 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)	16.9	15.1	17.2	14.9	11.1	4.2	2.0	18.6	100.0	1.61	3.11	
9 สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)	16.7	14.4	17.8	14.8	11.3	4.2	1.9	18.9	100.0	1.60	3.12	
10 เครือข่ายต่อต้านการคอร์รัปชันภาคเอกชน	8.1	7.6	13.9	19.8	16.0	8.7	7.5	18.4	100.0	1.70	4.03	

หมายเหตุ คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

ตารางที่ 2-38 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสถาบันที่มีส่วนช่วยต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน มากที่สุดคือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้คะแนนเฉลี่ย 4.17 จากคะแนนเต็ม 7 ขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เป็นสถาบันที่มีส่วนช่วยต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน น้อยที่สุด ได้คะแนนเฉลี่ย 3.11 จากคะแนนเต็ม 7 ซึ่งเป็นคะแนนที่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม

ตารางที่ 2-39 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการประสบ พบเห็น กรณีการฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันด้วยตัวเอง ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา

ลำดับ	การประสบพบเห็นการคอร์รัปชัน	จำนวน	ร้อยละ
1	พบ	519	13.0
2	ไม่พบ	3,461	87.0
	รวม	3,980	100.0

ตารางที่ 2-40 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับรู้ถึงวิธีในการรายงาน หรือแจ้งเรื่องกรณีเกิดการฉ้อโกง คอร์รัปชัน

ลำดับ	การรับรู้ถึงวิธีการรายงาน กรณีเกิดการคอร์รัปชัน	จำนวน	ร้อยละ
1	ทราบ	250	48.2
2	ไม่ทราบ	269	51.8
	รวม	519	100.0

ตารางที่ 2-41 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการกระทำ เมื่อพบเห็นการฉ้อโกง หรือการคอร์รัปชัน

ลำดับ	การกระทำ เมื่อพบเห็นการฉ้อโกง หรือการคอร์รัปชัน	จำนวน	ร้อยละ
1	ทำการแจ้ง	67	26.8
2	ไม่ได้คิดจะแจ้ง	55	22.0
3	คิดแต่ไม่ได้แจ้ง	128	51.2
	รวม	250	100.0

ข้อมูลจากตารางที่ 2-39 ถึงตารางที่ 2-41 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 87.0 ไม่พบว่ามีกรณีการฉ้อโกงหรือคอร์รัปชัน ด้วยตัวเอง ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างไม่ทราบถึงวิธีในการรายงาน หรือแจ้งเรื่องในกรณีที่พบเห็นการฉ้อโกง คอร์รัปชัน และตัวอย่างครึ่งหนึ่งระบุว่าเมื่อตนเองพบเห็นการฉ้อโกง หรือการคอร์รัปชันคิดจะแจ้งและไม่ได้แจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

ตารางที่ 2-42 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุหน่วยงาน หรือสถาบัน ที่ตัดสินใจไปแจ้งความเมื่อพบเห็นการฉ้อโกง หรือการคอร์รัปชัน (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

(เฉพาะกลุ่มที่พบเห็นการฉ้อโกง / คอร์รัปชันและแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง n = 67)

ลำดับ	การรับรู้ถึงวิธีการรายงาน กรณีเกิดการคอร์รัปชัน	จำนวน	ร้อยละ
1	ตำรวจ	33	49.3
2	ป.ป.ช.	26	38.8
3	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)	4	6.0
4	สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)	4	6.0
5	สื่อมวลชน	11	16.4
6	พระ/บาทหลวง/โต๊ะอิหม่าม/นักบวช	5	7.5
7	ผู้นำชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน	15	22.4
8	อื่นๆ อาทิ ศูนย์ดำรงธรรม ปลัดจังหวัด โขชัยลมีเดีย	5	7.5

ตารางที่ 2-43 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นต่อ การแจ้งเรื่องกรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันในวงการราชการนั้น จะส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ (n = 67)

ลำดับ	การแจ้งเรื่องคอร์รัปชันในวงการราชการ มีผลให้ผู้กระทำความผิดโดนลงโทษ	จำนวน	ร้อยละ
1	1 (ไม่มีผลเลย)	7	10.3
2	2	6	9.0
3	3	17	25.4
4	4	16	23.9
5	5	13	19.4
6	6	6	9.0
7	7 (มีผลมากที่สุด)	2	3.0
รวม		67	100.0
ค่าเฉลี่ย		3.72	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		1.53	

หมายเหตุ คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่าพบเห็นการฉ้อโกง / คอร์รัปชันและแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสำรวจ การสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่ไปแจ้งกับตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 49.3 และแจ้งต่อป.ป.ช. คิดเป็นร้อยละ 38.8 จากนั้นได้สอบถามกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวว่าการแจ้งเรื่องกรณีการฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันในวงราชการการดังกล่าวนั้น จะส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 49.5 คิดว่าส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดโดนลงโทษในระดับปานกลาง คือ 3-4 คะแนน จากคะแนนเต็ม 7

ตารางที่ 2-44 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสาเหตุที่ไม่รายงานกรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันที่พบเห็น (เฉพาะผู้ที่พบเห็นแต่ไม่ได้แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง n = 183)

ลำดับ	สาเหตุที่ไม่รายงานกรณีคอร์รัปชันที่พบเห็น	จำนวน	ร้อยละ
1	กลัว/ไม่อยากเดือดร้อน	88	44.2
2	ไม่อยากรุ้	8	4.0
3	เสียเวลา	3	1.5
4	ไม่อยากมีปัญหา	8	4.0
5	ไม่มีหลักฐาน	10	5.0
6	ไม่มีประโยชน์	50	25.1
7	คอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติ/ไม่ใช่เรื่องใหญ่เรื่องโต	6	3.0
8	กระบวนการไม่โปร่งใส/เจ้าหน้าที่โกง/ไม่มั่นใจในหน่วยงาน/มีส่วนได้ส่วนเสีย	9	4.5
9	แจ้งแล้วไม่ได้รับความเชื่อถือ / ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ	4	2.0
10	ไม่มีเวลาไปแจ้ง	4	2.0
11	ไม่ใช่เรื่องตนเอง	12	6.0
12	มีหน่วยงานรับผิดชอบอยู่แล้ว	3	1.5
13	ไม่สามารถต่อสู้กับขบวนการได้ / พวกคนใหญ่คนโต	5	2.5
14	อื่นๆ ดำเนินเขาไปในเวลานั้นแล้วเพื่อให้เขาได้รู้สึกตัวและสำนึก/คิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวมากกว่า เพราะเป็นการตัดสินใจของแต่ละบุคคล เนื่องจาก ความคิดก่อนจะลงมือกระทำ/อยากให้คนทำผิดละอายใจ	10	5.0

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่พบเห็นการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน แต่ไม่ได้แจ้ง
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ ระบุว่าที่ตนเองไม่รายงานกรณีคอร์รัปชันที่พบเห็น เนื่องจาก กลัว/ไม่
อยากเดือดร้อน คิดเป็นร้อยละ 44.2 และคิดว่า ไม่มีประโยชน์ ร้อยละ 25.1

การคอร์รัปชันในหน่วยงานที่คุณทำอยู่

ตารางที่ 2-45 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความเสี่ยงต่อการทุจริตด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานที่ทำงานปัจจุบัน

(เฉพาะตัวอย่างที่มีงานทำ ยกเว้น พ่อบ้าน แม่บ้าน และอาชีพอิสระ)

ประเภทการกระทำที่ทุจริต	ระดับความเสี่ยงต่อการทุจริต									ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	←—————→										
	ไม่เสี่ยงเลย							เสี่ยงมากที่สุด			
	1	2	3	4	5	6	7	ไม่ตอบ	รวม		
1. การใช้สินทรัพย์ของหน่วยงานผิดประเภท หรือนำไปใช้ส่วนตัว	4.6	5.3	5.6	3.5	3.4	3.2	3.0	71.4	100.0	1.94	3.61
2. การยกยอก หรือลักขโมยเงินหรือสินทรัพย์ของหน่วยงาน	4.9	4.5	5.0	3.0	2.9	4.0	4.0	71.7	100.0	2.07	3.79
3. การทำบัญชีปลอม หรือทำใบเสร็จปลอมเพื่อเบิกเงินเกินจริง	5.1	4.5	4.8	2.7	2.3	2.8	5.9	71.9	100.0	2.19	3.86

หมายเหตุ คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีงานทำ ยกเว้น พ่อบ้าน แม่บ้าน และอาชีพอิสระ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ระบุระดับความเสี่ยงต่อการทุจริตด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานที่ทำงานปัจจุบันว่าประเภทการกระทำที่มีระดับความเสี่ยงต่อการทุจริตสูงสุด คือ การทำบัญชีปลอม หรือทำใบเสร็จปลอมเพื่อเบิกเงินเกินจริง รองลงมาคือ การยกยอก หรือลักขโมยเงินหรือสินทรัพย์ของหน่วยงาน และการใช้สินทรัพย์ของหน่วยงานผิดประเภท หรือนำไปใช้ส่วนตัว ซึ่งคะแนนความเสี่ยงที่ได้ไม่แตกต่างกันมากนัก

Hexaco (Big Five)**ตารางที่ 2-46** แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง (Hexaco)

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง							ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	←————→					เห็นด้วย อย่างยิ่ง			
	1	2	3	4	5	ไม่ระบุ	รวม			
1 ไม่คิดสร้างภาพให้ตนเองดูดีขึ้น	11.8	10.2	18.6	23.3	36.0	0.1	100.0	1.37	3.62	
2 ประจบประแจงผู้อื่นเพื่อความก้าวหน้า	50.5	27.1	13.0	6.1	3.2	0.1	100.0	1.07	1.84	
3 พุดเอาใจคนอื่น เพื่อให้เขาทำในสิ่งที่ฉันต้องการ	46.7	32.0	15.4	4.4	1.4	0.1	100.0	0.94	1.82	
4 ชื่นชมเอาใจคนอื่นอย่างออกนอกหน้า	47.5	33.1	14.0	3.8	1.4	0.2	100.0	0.92	1.78	
5 เปลี่ยนกลุ่มไปตามผลประโยชน์ได้เรื่อย ๆ	45.3	33.2	15.5	4.5	1.4	0.1	100.0	0.94	1.83	
6 ปรับบุคลิกไปเรื่อย ๆ ให้คนประทับใจ	37.6	33.8	19.9	6.7	1.9	0.1	100.0	1.01	2.01	
7 แสร้งทำเป็นห่วงผู้อื่น	54.8	27.8	12.4	3.8	1.1	0.1	100.0	0.91	1.68	
8 เปลี่ยนเป็นคนละคนตามโอกาส	40.5	34.0	19.0	4.8	1.6	0.1	100.0	0.96	1.93	
9 ชอบคอยเอาใจคนใหญ่คนโต	48.2	30.8	14.0	5.5	1.4	0.1	100.0	0.96	1.81	
10 ยอมให้คนอื่นได้หน้าบ้างถึงแม้ว่าตนเองจะโดยเอาเปรียบ	26.3	26.9	28.7	13.2	4.9	0.1	100.0	1.15	2.43	
11 ไม่เคยเอาของของผู้อื่น	5.3	11.8	15.9	28.4	38.4	0.1	100.0	1.21	3.83	
12 ไม่โก่งการจ่ายภาษีแน่ ๆ	3.8	5.5	14.5	30.0	46.2	0.1	100.0	1.08	4.10	

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง							ค่าเบี่ยงเบน ค่าเฉลี่ย	
	ไม่เห็นด้วย ←————→ เห็นด้วย					มาตรฐาน			
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง				เห็นด้วย อย่างยิ่ง				
	1	2	3	4	5	ไม่ระบุ	รวม		
13 คินเงินเมื่อฉันรู้ว่าแคชเชียร์ทอนเงินผิด	2.3	5.1	15.6	33.7	43.2	0.1	100.0	0.99	4.11
14 รู้สึกผิดมากถ้ารู้ตัวว่าขโมยของคนอื่นมา	2.4	5.8	17.4	32.6	41.8	0.1	100.0	1.02	4.06
15 พยายามทำตามกฎเกณฑ์	3.5	8.1	18.8	32.5	36.9	0.2	100.0	1.09	3.91
16 ชื่นชมกับกลอุบายฉลาดๆที่เอาไว้ออกคนอื่น	46.8	26.2	16.6	6.0	4.2	0.2	100.0	1.12	1.95
17 โกงบ้างถ้าช่วยให้ก้าวหน้า	59.9	24.1	12.1	2.7	1.1	0.1	100.0	0.88	1.61
18 ขโมยของ	74.0	15.3	7.6	2.3	0.7	0.1	100.0	0.78	1.40
19 หลอกหลวงคนอื่นที่ยอมเชื่อใจฉัน	61.4	25.3	10.1	2.7	0.4	0.1	100.0	0.81	1.55
20 ไม่เสียใจถ้าบังเอิญเกิดเอาเปรียบผู้อื่นโดยไม่ได้ตั้งใจ	41.6	28.3	20.6	6.0	3.4	0.1	100.0	1.08	2.01
21 ไม่ชอบการเป็นคนดัง/ดาราดัง	22.1	22.3	21.8	18.9	14.8	0.1	100.0	1.36	2.82
22 พยายามที่ทำตัวไม่หุหุ	12.7	21.8	26.6	21.0	17.7	0.2	100.0	1.28	3.09
23 ชอบความหุหุ	40.3	30.2	20.7	7.0	1.7	0.1	100.0	1.02	1.99
24 อยากมีอำนาจ	32.8	27.4	30.7	7.5	1.5	0.1	100.0	1.02	2.18
25 อยากจะมีหน้ามีตาในสังคม	24.1	25.4	34.2	13.3	2.9	0.1	100.0	1.08	2.45
26 การมีกินมีใช้เป็นเรื่องสำคัญของชีวิต	5.8	11.5	24.3	24.6	33.7	0.1	100.0	1.21	3.69
27 อยากเป็นหนุ่มเป็นสาวตลอดไป	19.0	19.9	30.6	19.0	11.4	0.1	100.0	1.26	2.84

ทัศนคติต่อการควบคุมสิ่งต่าง (Locus of control)

ตารางที่ 2-47 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง (Locus of control)

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง										ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง						เห็นด้วย อย่างยิ่ง					
	1	2	3	4	5	6	7	ไม่ระบุ		รวม		
1 อะไรต่างๆในชีวิตฉัน ฉันมีอำนาจควบคุมมันเพียงน้อยนิด	18.8	17.5	25.1	19.9	13.3	3.9	1.5	0.0	100.0	1.50	3.09	
2 ปัญหาหลายๆอย่างที่เกิดขึ้นกับฉัน ฉันไม่มีทางแก้มันได้ด้วยตัวเองแน่ๆ	18.2	23.4	22.4	22.3	9.6	3.3	0.7	0.1	100.0	1.41	2.95	
3 หลายสิ่งและหลายเหตุการณ์สำคัญในชีวิตฉัน ฉันรู้ว่าตัวเองแทบจะไม่มีทางเปลี่ยนแปลงมันได้เลย	18.7	21.5	25.1	20.5	10.8	2.6	0.7	0.1	100.0	1.39	2.94	
4 บ่อยครั้งที่ฉันรู้สึกหมดหนทางกับการแก้ไขปัญหาในชีวิต	18.1	19.4	24.2	24.1	10.7	2.7	0.8	0.0	100.0	1.40	3.01	
5 ชีวิตของฉัน ส่วนมากเป็นไปตามที่คนนั้นคนนี้กำหนดให้	20.6	17.6	22.9	23.0	12.1	2.8	0.9	0.1	100.0	1.45	3.00	
6 อนาคตฉัน ฉันกำหนดเอง	1.6	7.3	16.6	23.9	21.6	13.2	15.8	0.0	100.0	1.55	4.60	

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง									ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		↔					เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
	1	2	3	4	5	6	7	ไม่ระบุ	รวม		
7 ถ้าฉันมุ่งมั่นทำอะไรให้สำเร็จ ฉันทำมันได้เสมอ	1.1	5.8	15.9	24.2	21.2	14.9	16.9	0.0	100.0	1.52	4.71

หมายเหตุ: คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 0 ถึง 7

เมื่อถามถึงทัศนคติต่อการควบคุมสิ่งต่าง (Locus of control) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่า ถ้าฉันมุ่งมั่นทำอะไรให้สำเร็จ ฉันทำมันได้เสมอ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.71 จากคะแนนเต็ม 7 รองลงมาคือ อนาคตฉัน ฉันกำหนดเอง ได้คะแนนเฉลี่ย 4.60 จากคะแนนเต็ม 7

Personality Traits

ตารางที่ 2-48 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุบุคลิกภาพที่ใกล้เคียงกับตนเอง

(โดยที่ 1 หมายถึง บุคลิกภาพของตนตรงกับบุคลิกภาพด้านซ้ายมากที่สุด ไปจนถึง 5 หมายถึง บุคลิกภาพของตนตรงกับบุคลิกภาพด้านขวามากที่สุด)

ลำดับ	บุคลิกภาพ	1	2	3	4	5	ไม่ระบุ	บุคลิกภาพ	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
1	เรื่อย ๆ สบาย ๆ	25.6	21.8	24.0	19.3	9.2	0.0	ทะเยอทะยาน	1.30	2.65
2	ชอบอยู่คนเดียว	9.8	16.6	36.9	22.3	14.4	0.0	ชอบอยู่เป็นกลุ่ม	1.16	3.15
3	เป็นคนจริงจัง	14.1	19.4	40.9	20.0	5.7	0.1	เป็นคนช่างฝัน	1.08	2.84
4	ไม่มีมารยาท	2.0	6.2	36.2	36.4	19.1	0.1	สุภาพ นอบน้อม	0.93	3.64
5	ไม่มีระเบียบ	2.3	5.6	38.6	36.1	17.4	0.1	ประณีต มีระเบียบ	0.91	3.61
6	ตัดสินใจด้วยความมั่นใจ	6.4	11.0	35.6	27.7	19.2	0.1	ตัดสินใจด้วยความระมัดระวัง	1.11	3.42
7	มองโลกในแง่ร้าย	1.7	4.8	29.6	38.0	25.8	0.1	มองโลกในแง่ดี	0.93	3.82
8	นึกถึงตัวเองเป็นหลัก	3.6	4.4	35.0	34.2	22.7	0.0	เอื้ออาทร	0.99	3.68
9	รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น	20.2	22.6	28.1	20.7	8.3	0.1	ตัดสินใจด้วยตัวเอง	1.23	2.74
10	มีความหวังเสมอ	24.1	27.5	30.1	13.7	4.5	0.1	ท้อแท้ง่าย	1.13	2.47
11	ชอบความเป็นส่วนตัวสูง	10.3	19.9	46.8	19.7	3.3	0.0	ชอบเป็นที่จับตามอง	0.96	2.86
12	ทำตามคำสั่ง	4.0	11.6	45.5	29.5	9.3	0.1	ทำตามความคิดของตนเอง	0.93	3.29
13	ถูกรบกวนได้ง่าย	2.0	8.9	42.9	32.6	13.5	0.1	มีสมาธิ	0.91	3.47

ลำดับ	บุคลิกภาพ	1	2	3	4	5	ไม่ระบุ	บุคลิกภาพ	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
14	ไม่สนใจใคร	3.6	7.6	40.7	35.7	12.4	0.1	ใส่ใจในคำพูดคนอื่น	0.93	3.46
15	ไม่กระตือรือร้น	2.0	8.5	39.7	33.5	16.1	0.1	ชอบทำกิจกรรม	0.93	3.53
16	ชอบสิ่งเดิม ๆ	3.2	8.4	38.6	32.1	17.7	0.1	ชอบค้นหาสิ่งใหม่	0.98	3.53
17	ชอบทำงานคนเดียว	4.7	9.6	39.6	30.0	16.0	0.1	ชอบทำงานเป็นทีม	1.02	3.43
18	งานไม่จำเป็นต้องมีระเบียบ	2.8	8.0	37.3	33.2	18.7	0.1	ชอบงานที่มีระเบียบ	0.97	3.57
19	หนักแน่น	19.9	23.5	36.9	15.0	4.6	0.1	วอกแวก ไขว้เขวง่าย	1.10	2.61
20	ช่างคิด	13.8	18.1	45.9	17.2	4.9	0.1	ช่างพูด	1.03	2.81
21	ชอบความชัดเจน	25.9	20.0	35.8	13.5	4.7	0.1	ทนต่อสิ่งที่กำกวม น่าสงสัยได้	1.15	2.51
22	ไม่เชื่อใจใคร	6.6	11.0	54.8	21.5	6.0	0.1	ไวใจคนง่าย	0.91	3.09
23	ทำงานเสร็จเมื่อไหร่ก็เมื่อนั้น	2.8	5.4	41.6	26.7	23.5	0.1	ทำงานให้เสร็จตามเวลา	0.99	3.63

เมื่อถามถึงบุคลิกภาพของตนเอง ข้อมูลจากตารางที่ 2-48 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองมองโลกในแง่ดีและมีความเอื้ออาทร

ตารางที่ 2-49 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดที่จะยอมขโมยยา เพื่อรักษา มารดาที่ป่วย เมื่อสามารถเข้าถึงยาราคาแพง ที่ไม่สามารถหาซื้อได้ด้วยตนเอง ในฐานะที่เป็นหมอ

ลำดับ	ความคิดที่จะยอมขโมยยา เพื่อรักษามารดาที่ป่วย	จำนวน	ร้อยละ
1	ยอม	521	13.1
	เหตุผลที่ยอม (เลือกได้เพียงข้อเดียว) เพราะ	จำนวน	ร้อยละ
	การดูแลแม่เป็นหน้าที่ของลูกที่ดี	342	65.6
	สามารถทำความดีหรือบริจาคเงินคืน		
	โรงพยาบาล	131	25.1
	ในภายหลังเมื่อพร้อม		
	คิดว่าบริษัทยาเอาเปรียบในการตั้งราคาแพง	28	5.4
	ไม่อยากจ่ายเงินเอง	15	2.9
	อื่นๆ อาทิ กลัวแม่ตาย รักแม่ รู้ว่าผิดแต่ต้องทำ	5	1.0
	รวม	521	100.0
2	ไม่ยอม	3,451	86.7
	เหตุผลที่ไม่ยอม (เลือกได้เพียงข้อเดียว) เพราะ	จำนวน	ร้อยละ
	กลัวถูกจับได้	968	28.0
	ผิดศีลธรรม	1,458	42.2
	อาจทำให้คนอื่นต้องเดือดร้อน เช่น ผอ.	507	14.7
	โรงพยาบาล		
	รักศักดิ์ศรี	471	13.6
	อื่นๆ อาทิ ผิดจรรยาบรรณ ไม่จำเป็นต้องใช้ยา	47	1.5
	ราคาแพง หาทางออกวิธีอื่น		
	รวม	3,451	100.0
3	ไม่ระบุ	8	0.2
	รวม	3,980	100.0

ในการสมมติสถานการณ์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นหมอ ที่สามารถเข้าถึงยารักษาได้ โดยให้เลือกระหว่างขโมยยา ที่ไม่สามารถหาซื้อได้ด้วยตนเองเพื่อรักษามารดาที่ป่วย กับไม่ขโมยยา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.7 ไม่ขโมยยา โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าผิดศีลธรรม

ตารางที่ 2-50 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเป้าหมายในชีวิตของตนเอง

ลำดับ	เป้าหมายในชีวิตของตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
1	ลูกหลานประสบความสำเร็จ/ เรียนจบสูงๆ/ ได้ทำงานดีๆ	479	12.0
2	ครอบครัวมีความสุข/ อบอุ่น	423	10.6
3	เศรษฐกิจดี/ ฐานะร่ำรวย/ อยู่ดีกินดี	408	10.3
4	มีอาชีพสุจริต/ มีงานทำที่ดี	350	8.8
5	สุขภาพดี	254	6.4
6	ประสบความสำเร็จ/ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	249	6.3
7	ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง/ พออยู่พอกิน	206	5.2
8	ดูแลพ่อแม่/ ครอบครัวได้	203	5.1
9	มีชีวิตที่มีความสุข	192	4.8
10	มีบ้านเป็นของตัวเอง/ มีรถ	154	3.9
11	เรียนจบ/ เรียนสูงๆ	149	3.7
12	เป็นคนดี	136	3.4
13	มีธุรกิจเป็นของตนเอง	116	2.9
14	ไม่มีหนี้สิน	89	2.2
15	มีคุณภาพชีวิตที่ดี	74	1.9
16	ทำทุกวันให้ดีที่สุด	68	1.7
17	ใช้ชีวิตอย่างสงบ เรียบง่าย เข้าวัดฟังธรรม	66	1.7
18	ลูกหลานเป็นคนดีของสังคม	56	1.4
19	ใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย	37	0.9
20	ประเทศชาติสงบสุข	29	0.7
21	ได้ช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาส คนที่เดือดร้อน/ เป็นที่พึ่งให้คนอื่นๆ	28	0.7
22	ท่องเที่ยวต่างประเทศ	26	0.7
23	ได้ทำในสิ่งที่ต้องการ	22	0.6
24	ทำการเกษตร	21	0.5
25	มีชื่อเสียง	9	0.2
26	กลับไปใช้ชีวิตที่บ้านเกิด/ ต่างจังหวัด	7	0.2
27	ไม่ระบุ	129	3.2
รวม		3,980	100.0

ตารางที่ 2-50 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการที่ลูกหลานประสบ
ความสำเร็จ/ เรียนจบสูงๆ/ ได้ทำงานดีๆ มากที่สุด รองลงมาคือ ครอบครัวมีความสุข/ อบอุ่น และ
เศรษฐกิจดี/ ฐานะร่ำรวย/ อยู่ดีกินดี ตามลำดับ

ตารางที่ 2-51 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของ
การคอร์รัปชัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ n = 3,785)

ลำดับ	ความหมาย การคอร์รัปชัน	จำนวน	ร้อยละ
1	โกงกิน / ฉ้อโกง	2,752	72.7
2	ทุจริต	315	8.3
3	ไม่ซื่อสัตย์	131	3.5
4	ทำผิดกฎหมาย	26	0.7
5	สินบน เงินใต้โต๊ะ	153	4.0
6	เอื้อผลประโยชน์ให้ตนเองในทางที่ผิด / การหา ผลประโยชน์ให้ตัวเอง	32	0.8
7	ไม่โปร่งใส	21	0.6
8	ใช้อำนาจในทางที่ผิด	10	0.3
9	ยกยอก	43	1.1
10	โกงกินภาษี / เอาเงินรัฐไปใช้ส่วนตัว	72	1.9
11	เอาเปรียบผู้อื่น/เบียดเบียนผู้อื่น	120	3.2
12	ลักขโมย	39	1.0
13	คนไม่ดี / ประพฤติมิชอบ / ทำไม่ดี	64	1.7
14	เอาของคนอื่นมาเป็นของตน	50	1.3
15	ทำลายชาติ / ทรยศชาติ	170	4.5
16	ทำผิดต่อหน้าที่	66	1.7
17	อื่นๆ อาทิ เห็นแก่ตัว / ฟอกเงิน / ไม่ช่วยเหลือคนจน / เล่นพรรคเล่นพวก / ไม่ยุติธรรม เป็นต้น	80	2.1

เมื่อถามถึงความหมายของการคอร์รัปชัน กลุ่มตัวอย่างตอบว่า คอร์รัปชัน คือ โกงกิน
/ ฉ้อโกง ถึงร้อยละ 72.7 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 0.3 เท่านั้นที่คิดว่าคอร์รัปชัน คือ การใช้
อำนาจในทางที่ผิด

ตารางที่ 2-52 แสดงผลการเจนนับ Staircase: กรณีเลือกวิธีเสี่ยงดวงด้วยการโยนเหรียญ (ได้เงิน)

เลือกโยนเหรียญ H ได้เงิน 3,000 บาท T ไม่ได้เงิน (n = 1,988)	เลือกโยนเหรียญ (n = 1,770)	เลือกโยนเหรียญ (n = 1,649)	เลือกโยนเหรียญ (n = 1,526)	เลือกโยนเหรียญ (n = 1,403)
			เลือกรับเงิน	เลือกรับเงิน 3,100 บาท (n = 122)
			3,000 บาท (n = 123)	เลือกโยนเหรียญ (n = 22)
			เลือกโยนเหรียญ	เลือกรับเงิน 2,900 บาท (n = 101)
		เลือกรับเงิน 2,800 บาท (n = 121)	(n = 38)	เลือกโยนเหรียญ (n = 23)
			เลือกรับเงิน	เลือกรับเงิน 2,700 บาท (n = 15)
			2,600 บาท (n = 83)	เลือกโยนเหรียญ (n = 18)
			เลือกโยนเหรียญ	เลือกรับเงิน 2,500 บาท (n = 65)
	เลือกรับเงิน 2,400 บาท (n = 218)	เลือกโยนเหรียญ (n = 98)	(n = 51)	เลือกโยนเหรียญ (n = 30)
			เลือกรับเงิน	เลือกรับเงิน 2,300 บาท (n = 21)
			2,200 บาท (n = 47)	เลือกโยนเหรียญ (n = 27)
			เลือกโยนเหรียญ	เลือกรับเงิน 2,100 บาท (n = 20)
		เลือกรับเงิน 2,000 บาท (n = 120)	(n = 31)	เลือกโยนเหรียญ (n = 25)
			เลือกรับเงิน	เลือกรับเงิน 1,900 บาท (n = 6)
			1,800 บาท (n = 89)	เลือกโยนเหรียญ (n = 14)
				เลือกรับเงิน 1,700 บาท (n = 75)

เลือกรับเงิน 1,600 บาท (n = 1,985)	เลือกโยนเหรียญ (n = 180)	เลือกโยนเหรียญ (n = 92)	เลือกโยนเหรียญ (n = 51)	เลือกโยนเหรียญ (n = 35)
			เลือกรับเงิน	เลือกรับเงิน 1,500 บาท (n = 16)
			1,400 บาท (n = 41)	เลือกโยนเหรียญ (n = 17)
		เลือกรับเงิน 1,200 บาท (n = 88)	เลือกโยนเหรียญ (n = 57)	เลือกรับเงิน 1,300 บาท (n = 24)
			เลือกรับเงิน	เลือกโยนเหรียญ (n = 25)
			1,000 บาท (n = 31)	เลือกรับเงิน 1,100 บาท (n = 32)
	เลือกรับเงิน 8,000 บาท (n = 1,805)	เลือกโยนเหรียญ (n = 100)	เลือกโยนเหรียญ	เลือกโยนเหรียญ (n = 12)
			(n = 83)	เลือกรับเงิน 900 บาท (n = 19)
			เลือกรับเงิน	เลือกโยนเหรียญ (n = 60)
		เลือกรับเงิน 400 บาท (n = 1,705)	600 บาท (n = 17)	เลือกรับเงิน 700 บาท (n = 23)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 47)	เลือกโยนเหรียญ (n = 4)
			เลือกรับเงิน	เลือกรับเงิน 500 บาท (n = 13)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 47)	เลือกโยนเหรียญ (n = 40)
			200 บาท (n = 1,658)	เลือกรับเงิน 300 บาท (n = 7)
				เลือกโยนเหรียญ (n = 14)
				เลือกรับเงิน 100 บาท (n = 1,644)

ตารางที่ 2-53 แสดงผลการเจนนับ Staircase: กรณีเลือกวิธีเสี่ยงดวงด้วยการโยนเหรียญ (เสียเงิน)

เลือกโยนเหรียญ H เสียเงิน 3,000บาท T ไม่เสียเงิน (n = 2,542)	เลือกโยนเหรียญ (n = 2,405)	เลือกโยนเหรียญ (n = 2,233)	เลือกโยนเหรียญ (n = 2,095)	เลือกโยนเหรียญ (n = 2,037)
			เลือกเสียเงิน 200 บาท (n = 138)	เลือกเสียเงิน 100 บาท (n = 58)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 46)	เลือกโยนเหรียญ (n = 21)
			เลือกเสียเงิน 400 บาท (n = 126)	เลือกเสียเงิน 300 บาท (n = 117)
		เลือกเสียเงิน 400 บาท (n = 172)	เลือกโยนเหรียญ (n = 44)	เลือกโยนเหรียญ (n = 33)
			เลือกเสียเงิน 600 บาท (n = 126)	เลือกเสียเงิน 500 บาท (n = 13)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 25)	เลือกโยนเหรียญ (n = 24)
			เลือกเสียเงิน 800 บาท (n = 102)	เลือกเสียเงิน 700 บาท (n = 102)
	เลือกเสียเงิน 800 บาท (n = 136)	เลือกโยนเหรียญ (n = 80)	เลือกโยนเหรียญ (n = 44)	เลือกโยนเหรียญ (n = 25)
			เลือกเสียเงิน 1,000 บาท (n = 36)	เลือกเสียเงิน 900 บาท (n = 19)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 15)	เลือกโยนเหรียญ (n = 15)
			เลือกเสียเงิน 1,100 บาท (n = 21)	เลือกเสียเงิน 1,100 บาท (n = 21)
		เลือกเสียเงิน 1,200 บาท (n = 56)	เลือกโยนเหรียญ (n = 17)	เลือกโยนเหรียญ (n = 17)
			เลือกเสียเงิน 1,300 บาท (n = 3)	เลือกเสียเงิน 1,300 บาท (n = 3)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 6)	เลือกโยนเหรียญ (n = 6)
			เลือกเสียเงิน 1,400 บาท (n = 30)	เลือกเสียเงิน 1,500 บาท (n = 30)

เลือกเสียเงิน 1,600 บาท (n = 1,432)	เลือกโยนเหรียญ (n = 123)	เลือกโยนเหรียญ (n = 84)	เลือกโยนเหรียญ (n = 64)	เลือกโยนเหรียญ (n = 53)
			เลือกเสียเงิน 1,800 บาท (n = 20)	เลือกเสียเงิน 1,700 บาท (n = 11)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 24)	เลือกโยนเหรียญ (n = 10)
		เลือกเสียเงิน 2,000 บาท (n = 39)	เลือกเสียเงิน 2,200 บาท (n = 15)	เลือกเสียเงิน 1,900 บาท (n = 10)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 58)	เลือกโยนเหรียญ (n = 12)
			เลือกเสียเงิน 2,600 บาท (n = 19)	เลือกเสียเงิน 2,100 บาท (n = 12)
			เลือกโยนเหรียญ (n = 47)	เลือกโยนเหรียญ (n = 5)
		เลือกโยนเหรียญ (n = 77)	เลือกเสียเงิน 3,000 บาท (n = 1,185)	เลือกเสียเงิน 2,300 บาท (n = 10)
				เลือกโยนเหรียญ (n = 42)
				เลือกเสียเงิน 2,500 บาท (n = 16)
เลือกเสียเงิน 2,400 บาท (n = 1,309)		เลือกโยนเหรียญ (n = 77)	เลือกโยนเหรียญ (n = 40)	เลือกโยนเหรียญ (n = 7)
		เลือกเสียเงิน 2,800 บาท (n = 1,232)	เลือกโยนเหรียญ (n = 17)	เลือกเสียเงิน 2,700 บาท (n = 12)
				เลือกโยนเหรียญ (n = 40)
				เลือกเสียเงิน 2,900 บาท (n = 7)
				เลือกโยนเหรียญ (n = 17)
				เลือกเสียเงิน 3,100 บาท (n = 1,168)

ตารางที่ 2-54 แสดงผลการแจกแจง Staircase: กรณีเลือกวิธีเสี่ยงดวงด้วยการโยนเหรียญ (ได้-เสียเงิน)

เลือกโยนเหรียญ H ได้เงิน 3,000 บาท T เสียเงิน 1,600 บาท (n = 1,634)	เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 2,400 (n = 1,507)	เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 2,800 (n = 1,378)	เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 3,000 (n = 1,321)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 3,100 (n = 1,281)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 57)	เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 40)
		เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 129)	เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 2,600 (n = 62)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 2,900 (n = 13)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 67)	เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 44)
			เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 2,200 (n = 31)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 2,700 (n = 20)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 37)	เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 42)
	เลือกไม่โยน เหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 127)	เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 2,000 (n = 68)	เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 1,800 (n = 17)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 2,500 (n = 17)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 59)	เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 50)
		เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 59)	เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 1,800 (n = 17)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 2,300 (n = 22)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 5)	เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 9)
			เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 1,800 (n = 17)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 2,100 (n = 20)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 5)	เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 17)

เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 2,339)	เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 2,245)	เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 1,200 (n = 50)	เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 42)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 1,700 (n = 9)
			เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 1,400 (n = 38)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 1,500 (n = 28)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 12)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 1,300 (n = 5)
			เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 1,000 (n = 23)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 1,100 (n = 17)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 21)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 900 (n = 5)
			เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 600 (n = 70)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 700 (n = 57)
			เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 33)	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 500 (n = 28)
			เลือกโยนเหรียญ ได้ 3,000 / เสีย 200	เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 300 (n = 85)
				เลือกไม่โยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 5)

(n = 2,142)

(n = 90)

เลือกไมโยนเหรียญ

เลือกโยนเหรียญได้ 3,000 / เสีย 100 (n = 59)

ไม่ได้ / ไม่เสีย

เลือกไมโยนเหรียญ ไม่ได้ / ไม่เสีย (n = 1,992)

(n = 2,052)

ตารางที่ 2-55 แสดงผลการแจกแจง Staircase: กรณีเลือกช่วงเวลาได้เงินระหว่างวันนี้ กับ 3 เดือนข้างหน้า

ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 2,893)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 2,742)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 2,630)	ได้วันนี้ 1,000	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 2,440)
			(n = 2,529)	3 เดือนรับ 2,150 บาท (n = 89)
		3 เดือนรับ	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 21)	
		2,100 บาท (n = 101)	3 เดือนรับ 2,060 บาท (n = 80)	
		3 เดือนรับ 2,020 บาท (n = 112)	ได้วันนี้ 1,000 (n = 28)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 16)
				3 เดือนรับ 1,970 บาท (n = 12)
	3 เดือนรับ		ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 31)	
	1,930 บาท (n = 84)		3 เดือนรับ 1,890 บาท (n = 53)	
	3 เดือนรับ 1,850 บาท (n = 151)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 56)	ได้วันนี้ 1,000 (n = 37)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 22)
				3 เดือนรับ 1,810 บาท (n = 15)
		3 เดือนรับ	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 7)	
		1,770 บาท (n = 19)	3 เดือนรับ 1,730 บาท (n = 12)	
3 เดือนรับ 1,690 บาท (n = 95)		ได้วันนี้ 1,000 (n = 37)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 27)	
			3 เดือนรับ 1,650 บาท (n = 10)	
	3 เดือนรับ	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 9)		
		1,610 บาท (n = 58)	3 เดือนรับ 1,580 บาท (n = 49)	

3 เดือนรับ 1,540 บาท (n = 1,081)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 81)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 44)	ได้วันนี้ 1,000 (n = 27)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 18)
				3 เดือนรับ 1,500 บาท (n = 9)
			3 เดือนรับ 1,460 บาท (n = 17)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 4)
				3 เดือนรับ 1,430 บาท (n = 13)
		3 เดือนรับ 1,390 บาท (n = 37)	ได้วันนี้ 1,000 (n = 14)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 9)
			3 เดือนรับ	3 เดือนรับ 1,360 บาท (n = 5)
			1,320 บาท (n = 23)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 3)
				3 เดือนรับ 1,290 บาท (n = 20)
		ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 83)	ได้วันนี้ 1,000 (n = 75)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 63)
			3 เดือนรับ	3 เดือนรับ 1,220 บาท (n = 12)
3 เดือนรับ 1,250 บาท (n = 999)			1,190 บาท (n = 8)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 5)
				3 เดือนรับ 1,160 บาท (n = 3)
		3 เดือนรับ 1,120 บาท (n = 916)	ได้วันนี้ 1,000 (n = 85)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 83)
			3 เดือนรับ	3 เดือนรับ 1,090 บาท (n = 2)
			1,060 บาท (n = 831)	ได้วันนี้ 1,000 บาท (n = 11)
				3 เดือนรับ 1,030 บาท (n = 820)

ตารางที่ 2-56 แสดงผลการเจนนับ Staircase: กรณีเลือกช่วงเวลาได้เงินระหว่าง 3 เดือน กับ 6 เดือนข้างหน้า

3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 2,805)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 2,671)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 2,547)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 2,444)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 2,390)
			6 เดือนรับ 2,100 บาท (n = 103)	6 เดือนรับ 2,150 บาท (n = 54)
		6 เดือนรับ 2,020 บาท (n = 124)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 32)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 24)
			6 เดือนรับ	6 เดือนรับ 2,060 บาท (n = 79)
			3 เดือนรับ 1,000 บาท	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 21)
			6 เดือนรับ	6 เดือนรับ 1,970 บาท (n = 11)
	6 เดือนรับ 1,850 บาท (n = 134)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 61)	6 เดือนรับ	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 18)
			1,930 บาท (n = 92)	6 เดือนรับ 1,890 บาท (n = 74)
		6 เดือนรับ 1,690 บาท (n = 73)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 34)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 26)
			6 เดือนรับ	6 เดือนรับ 1,810 บาท (n = 8)
			3 เดือนรับ 1,000 บาท	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 13)
			6 เดือนรับ	6 เดือนรับ 1,730 บาท (n = 14)
		3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 15)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 9)	
		6 เดือนรับ	6 เดือนรับ 1,650 บาท (n = 6)	
		6 เดือนรับ	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 6)	
		1,610 บาท (n = 58)	6 เดือนรับ 1,580 บาท (n = 52)	

6 เดือนรับ 1,540 บาท (n = 1,169)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 162)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 110)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 77)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 64)
				6 เดือนรับ 1,500 บาท (n = 13)
			6 เดือนรับ 1,460 บาท (n = 33)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 3)
				6 เดือนรับ 1,430 บาท (n = 30)
		6 เดือนรับ 1,390 บาท (n = 52)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 21)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 11)
			6 เดือนรับ	6 เดือนรับ 1,360 บาท (n = 10)
			1,320 บาท (n = 31)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 9)
				6 เดือนรับ 1,290 บาท (n = 22)
		3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 91)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 83)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 65)
			6 เดือนรับ	6 เดือนรับ 1,220 บาท (n = 18)
6 เดือนรับ 1,250 บาท (n = 1,007)			1,190 บาท (n = 8)	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 0)
		6 เดือนรับ	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 81)	6 เดือนรับ 1,160 บาท (n = 8)
				3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 79)
			6 เดือนรับ	6 เดือนรับ 1,090 บาท (n = 2)
		1,120 บาท (n = 916)	6 เดือนรับ	3 เดือนรับ 1,000 บาท (n = 11)
			1,060 บาท (n = 835)	6 เดือนรับ 1,030 บาท (n = 824)

บทที่ 3

การสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาตัวอย่างนักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ

3.1. ระเบียบวิธี

3.1.1. ประชากรเป้าหมาย

นักเรียน นักศึกษาในระบบการศึกษาปกติ ทั้งสายสามัญ และอาชีพ ครอบคลุมตั้งแต่ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 จนถึงนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทุกสังกัดการศึกษา ครอบคลุมดังนี้

- 1) นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถึง 6 ในระบบการศึกษาสายสามัญ
- 2) นักเรียนระดับชั้นปวช. 1 ถึง 3 ในระบบการศึกษาสายอาชีพ
- 3) นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และปริญญาตรี

การศึกษาครั้งนี้ไม่นับรวมระบบการศึกษาแบบพิเศษต่างๆ เช่น การศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียนสอนผู้พิการ ฯลฯ

3.1.2. การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง

กำหนดการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งตามประเภทและสังกัดสถาบันการศึกษา คือ สถาบันการศึกษารัฐ สถาบันการศึกษาเอกชน และสถาบันการศึกษาราชภัฏราชชมงคล โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิหลายขั้น (Stratified multi-stage sampling) และมีการควบคุมสัดส่วนตัวอย่างที่เก็บให้สอดคล้องกับคุณลักษณะทางประชากรจริงด้านพื้นที่ เพศ และอายุ (Probability proportional to size sampling)

คำนวณจำนวนตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคาดเคลื่อน +/- 2 จากนั้นทำการปรับค่าที่คำนวณได้ ด้วยค่าผลกระทบจากการออกแบบวิจัย (Design effect) เท่ากับ 1.2 และ อัตรา ความร่วมมือ (Response Rate) เท่ากับ 90% รายละเอียดดังตาราง

Confidence Level	Confidence Interval	Sample size
95	+/- 2	2,400
ปรับค่าด้วยผลกระทบจากการออกแบบวิจัย Design Effect = 1.2		
อัตราความร่วมมือ Response rate 90		
95	+/- 2	3,168

ระยะเวลาการดำเนินงาน

ระหว่าง 11 สิงหาคม ถึง 15 กันยายน 2560

3.2. ผลการสำรวจโครงการสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส:กรณีศึกษาตัวอย่างนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศ

ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 3-1 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

ลำดับ	ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่เกิน 15 ปี	411	12.2
2	16 - 18 ปี	1,589	47.2
3	19 - 20 ปี	944	28.1
4	21 - 22 ปี	371	11.0
5	23 ปีขึ้นไป	50	1.5
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-2 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อการเป็นคนเมือง หรือคนชนบท

ลำดับ	การเป็นคนเมือง หรือคนชนบท	จำนวน	ร้อยละ
1	คิดว่าตัวเองเป็นคนเมือง	1,987	59.0
2	คิดว่าตัวเองเป็นคนชนบท	1,361	40.4
3	ไม่ระบุ	17	0.6
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-3 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุคนที่เป็นผู้ตัดสินใจแทนคนในบ้าน

ลำดับ	คนที่เป็นผู้ตัดสินใจแทนคนในบ้าน	จำนวน	ร้อยละ
1	ตัวเอง	628	18.7
2	พ่อ	1,402	41.7
3	แม่	1,120	33.3
4	อื่นๆ อาทิ ญาติผู้ใหญ่ ที่ ช่วยกันตัดสินใจ	181	5.3
5	ไม่ระบุ	34	1.0
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-1 และตารางที่ 3-2 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.2 มีอายุระหว่าง 16 - 18 ปี รองลงมาคือ ร้อยละ 28.1 และร้อยละ 12.2 มีอายุ 19 – 20 ปี และ ไม่เกิน 15 ปีตามลำดับ เมื่อถามว่าใครเป็นผู้ตัดสินใจแทนคนในบ้าน ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 41.7 ระบุว่า เป็นพ่อ ขณะที่ร้อยละ 33.3 ระบุว่า เป็นแม่

ตารางที่ 3-4 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษาในปัจจุบัน

ลำดับ	ระดับการศึกษาในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
1	ม. 3	296	8.8
2	ม.ปลาย	1,144	34.0
3	ปวช.	355	10.5
4	ปวส.	330	9.8
5	ป.ตรี	1,240	36.9
	รวม	3,365	100.0

ตารางที่ 3-5 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง จำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสมทุกเทอม (GPAX)

ลำดับ	เกรดเฉลี่ยสะสมทุกเทอม (GPAX)	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่เกิน 1.00	6	0.2
2	1.01 – 2.00	123	3.7
3	2.01 – 3.00	1,504	44.7
4	มากกว่า 3.00	1,605	47.7
5	ไม่ระบุ	127	3.7
	รวม	3,365	100.0
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	0.50	
	ค่าเฉลี่ย	3.05	

เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.9 กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ขณะที่ร้อยละ 34.0 กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง คือมีเกรดเฉลี่ยสะสมทุกเทอม (GPAX) อยู่ระหว่าง 2.00 – 3.00

ตารางที่ 3-6 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็น
ต่อ “ระดับความเก่งในการเรียน” ของตนเอง เมื่อเทียบกับเพื่อนร่วมสถาบัน

(1 คือ ไม่เก่ง จนถึง 10 คือ เก่งที่สุด)

ลำดับ	ความเก่งเมื่อเทียบกับเพื่อนร่วมสถาบัน	จำนวน	ร้อยละ
1	1 (ไม่เก่ง)	30	0.9
2	2	75	2.2
3	3	292	8.7
4	4	510	15.2
5	5	1,291	38.4
6	6	603	17.9
7	7	350	10.4
8	8	130	3.9
9	9	31	0.9
10	10 (เก่งที่สุด)	30	0.9
11	ไม่ระบุ	23	0.6
รวม		3,365	100.0
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		1.46	
ค่าเฉลี่ย		5.16	

เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างประเมิน “ระดับความเก่งในการเรียน” ของตนเอง เมื่อเทียบกับ
เพื่อนร่วมสถาบัน ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.5 คิดว่าตนเองมีความเก่งอยู่ในระดับปานกลาง
กล่าวคือ อยู่ในระดับ 4-6 จาก 10 ระดับ

ตารางที่ 3-7 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อ
“ระดับความรวย จน ของครัวเรือน” ตนเอง

(1 คือ จนที่สุด จนถึง 10 คือ รวยที่สุด)

ลำดับ	ความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
1	1 (จนที่สุด)	26	0.8
2	2	150	4.5
3	3	363	10.8
4	4	613	18.2

ลำดับ	ความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
5	5	1,306	38.8
6	6	557	16.6
7	7	225	6.7
8	8	82	2.4
9	9	10	0.3
10	10 (รวยที่สุด)	11	0.3
11	ไม่ระบุ	22	0.6
รวม		3,365	100.0
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		1.38	
ค่าเฉลี่ย		4.84	

เมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง โดยให้เลือกตอบระหว่าง 1 ถึง 10 (จนที่สุด – รวยที่สุด) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 38.8 ระบุว่า มีระดับความรวยระดับ 5 ขณะที่ร้อยละ 18.2 และร้อยละ 16.6 ระบุว่ามีความรวยระดับ 4 และระดับ 6 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้สึกว่าเป็นคนที่มีระดับรายได้ปานกลางของสังคม

ตารางที่ 3-8 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับราชการของคนในครอบครัว

ลำดับ	การรับราชการของคนในครอบครัวในปัจจุบัน		จำนวน	ร้อยละ
1	มีคนในครอบครัวรับราชการ		1,062	31.6
	จำแนกตามอาชีพ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน	ร้อยละ	
	ครู / อาจารย์	483	45.5	
	ทหาร	259	24.4	
	ตำรวจ	225	21.2	
	นักการเมือง	37	3.5	
	หมอ / พยาบาล	186	17.5	
	ข้าราชการอื่นๆ	104	9.8	
2	ไม่มีคนในครอบครัวรับราชการ		2,300	68.3
3	ไม่ระบุ		3	0.1
รวม			3,365	100.0

ตารางที่ 3-8 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 68.3 ไม่มีคนในครอบครัวรับราชการ มีเพียงร้อยละ 31.6 เท่านั้นที่มีคนในครอบครัวรับราชการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครู / อาจารย์

ตารางที่ 3-9 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ปกครอง

ลำดับ	ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ปกครอง	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่ได้เรียน	37	1.1
2	ประถม	362	10.8
3	ม.ต้น	303	9.0
4	ม.ปลาย	486	14.4
5	ปวช.	176	5.2
6	ปวส.	282	8.4
7	ป.ตรี	1,191	35.4
8	ป.โท	319	9.5
9	ป.เอก	78	2.3
10	ครู	40	1.2
11	การศึกษาทางทหาร/ตำรวจ	76	2.3
12	อื่นๆ	10	0.3
13	ไม่ระบุ	5	0.1
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-10 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับการศึกษาสูงสุด ที่ผู้ปกครองอยากให้สำเร็จการศึกษา

ลำดับ	ระดับการศึกษาสูงสุด ที่ผู้ปกครองอยากให้สำเร็จการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่ต้องเรียน	14	0.4
2	ประถม	5	0.1
3	ม.ต้น	6	0.2
4	ม.ปลาย	21	0.6
5	ปวช.	19	0.6

ลำดับ	ระดับการศึกษาสูงสุด ที่ผู้ปกครองอยาก ให้สำเร็จการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
6	ปวส.	145	4.3
7	ป.ตรี	1,854	55.1
8	ป.โท	684	20.3
9	ป.เอก	359	10.7
10	ครู	77	2.3
11	การศึกษาทางทหาร/ตำรวจ	149	4.4
12	ผู้ปกครองให้ตัดสินใจด้วยตัวเอง	17	0.6
13	ไม่ระบุ	15	0.4
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-11 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความต้องการให้ศึกษาในระดับ
ปริญญาตรี ของทางบ้าน

ลำดับ	ความต้องการให้ศึกษาในระดับป.ตรี ของทางบ้าน	จำนวน	ร้อยละ
1	อยากให้เรียน	3,206	95.3
จำแนกตามสาขาวิชา		ร้อยละ ถ่วงน้ำหนัก	
การฝึกหัดครูและศึกษาศาสตร์		10.0	
ศิลปกรรมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์		4.4	
รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา		3.9	
เศรษฐศาสตร์		3.9	
ธุรกิจและการบริหารจัดการ พาณิชยศาสตร์		9.4	
วารสารศาสตร์และสารสนเทศ		1.2	
กฎหมาย นิติศาสตร์		4.3	
แพทย์ ทันตแพทย์ สัตวแพทย์ พยาบาล		12.2	
ผู้ช่วยแพทย์ เทคนิคการแพทย์ ด้านสุขภาพ		2.0	
จัดการและควบคุมด้านสิ่งแวดล้อม		0.5	
การทหาร และตำรวจ		6.4	

ลำดับ	ความต้องการให้ศึกษาในระดับป.ตรี ของทางบ้าน	จำนวน	ร้อยละ
	สายช่างเทคโนโลยีสารสนเทศ	1.2	
	สายช่างอุตสาหกรรม ด้านไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์	1.9	
	สายช่างอุตสาหกรรม ด้านช่างยนต์	1.7	
	ช่างกลโรงงาน ช่างซ่อมบำรุง		
	วิทยาศาสตร์	3.1	
	คณิตศาสตร์และสถิติ	1.3	
	คอมพิวเตอร์	4.1	
	วิศวกรรมศาสตร์	8.2	
	สถาปัตยกรรม	2.3	
	เกษตรศาสตร์	1.2	
	โรงแรมและการจัดการ การท่องเที่ยว	4.4	
	และธุรกิจการท่องเที่ยว		
	อื่นๆ อาทิ สาธารณสุขศาสตร์ อาหาร	1.6	
	และโภชนาการ โลจิสติกส์		
	ไม่มี/ ไม่ได้คาดหวังเรื่องสาขาที่จะเรียน	10.8	
	รวม	100.0	
2	ไม่อยากให้เรียน	159	4.7
	รวม	3,365	100.0

ตารางที่ 3-9 แสดงระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผู้ปกครองจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 35.4 รองลงมา คือ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 14.4 เมื่อสำรวจถึงระดับการศึกษาสูงสุด ที่ผู้ปกครองอยากให้สำเร็จการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าผู้ปกครองต้องการให้ตนเองจบการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 55.1 รองลงมา คือ จบการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 20.3 แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังคงต้องการให้ลูกจบการศึกษาสูงกว่าตนเอง เมื่อถามกลุ่มตัวอย่างว่าทางบ้านความต้องการให้ศึกษาในระดับป.ตรี หรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดตอบว่าทางบ้านต้องการให้เรียนในระดับปริญญาตรี โดย สาขาที่ต้องการให้เรียนสูงสุด คือ แพทย์ ทันตแพทย์ สัตวแพทย์ พยาบาล

ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือสื่อสารยุคใหม่

ตารางที่ 3-12 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต

ลำดับ	การมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต	จำนวน	ร้อยละ
1	มี	3,313	98.5
2	ไม่มี	52	1.5
	รวม	3,365	100.0

ตารางที่ 3-13 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือ เฉพาะตัวอย่างที่มีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 3,313)

ลำดับ	ช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือ	จำนวน	ร้อยละ
1	WIFI หรืออินเทอร์เน็ตบ้าน เช่น 3BB, TOT, TRUE-INTERNET	2,289	69.1
2	3G/4G หรืออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ เช่น AIS, DTAC, TRUE-MOVE	2,942	88.8
3	WIFI หรืออินเทอร์เน็ตในที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า, สถานที่ราชการ, รถโดยสาร ฯลฯ	1,277	38.5

ตารางที่ 3-14 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุแอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 3,365)

ลำดับ	แอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร	จำนวน	ร้อยละ
1	LINE	3,068	91.2
2	FACEBOOK	3,268	97.1
3	INSTAGRAM	2,275	67.6
4	FACETIME	408	12.1
5	E-MAIL	1,200	35.7
6	Twitter	909	27.0
7	อื่น ๆ อาทิ Google Kakao talk MSN Skype	68	2.0
8	ไม่ได้ใช้แอปพลิเคชันในการสื่อสารใดๆ	11	0.3

ตารางที่ 3-15 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะกิจกรรมที่ทำผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์

(เฉพาะตัวอย่างที่มีการใช้แอปพลิเคชันในการสื่อสาร และเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 3,354)

ลำดับ	ลักษณะกิจกรรมที่ทำผ่านอินเทอร์เน็ต	จำนวน	ร้อยละ
1	ทำธุรกรรมเกี่ยวกับการเงิน เช่น เชื้อคยอด/โอนเงิน	1,113	33.3
2	ดูแผนที่/ใช้นำทางการเดินทาง	1,560	46.6
3	ดูรายการทีวี/YOUTUBE/ฟังเพลง/เล่นเกมส์	2,991	89.4
4	หาข้อมูลต่างๆ นานาตามต้องการ	2,528	75.6
5	สื่อสาร/chat/คุยผ่านเสียง/วิดีโอ/พิมพ์	2,934	87.7
6	ซื้อ/ขายสินค้า เช่น LAZADA, Weloveshopping	1,224	36.6

เมื่อถามถึงพฤติกรรมการใช้เครื่องมือสื่อสารยุคใหม่ ตารางที่ 3-12 ถึงตารางที่ 3-15 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 88.8 ใช้ 3G/4G หรืออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ และร้อยละ 69.1 ใช้ WIFI หรืออินเทอร์เน็ตบ้าน เช่น 3BB, TOT, TRUE-INTERNET นอกจากนั้นยังมีการใช้ FACEBOOK และ LINE เป็นแอปพลิเคชันหลักที่ใช้ในการสื่อสาร สำหรับกิจกรรมทำผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ สามลำดับแรก ได้แก่ ดูรายการทีวี/YOUTUBE/ฟังเพลง/เล่นเกมส์ สื่อสาร/chat/คุยผ่านเสียง/วิดีโอ/พิมพ์ และหาข้อมูลต่าง ๆ นานาตามต้องการ

ตารางที่ 3-16 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นต่อข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจหรือข่าวการทำงานของรัฐบาล

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อข่าวการเมือง เศรษฐกิจ และการทำงานของรัฐบาล	จำนวน	ร้อยละ
1	เรื่องไกลตัวมาก	469	13.9
2	ถ้าโตกว่านี้จะสนใจ	649	19.3
3	รู้ไว้เพื่อสอบ	527	15.7
4	เป็นเรื่องสำคัญในชีวิต	1,670	49.6
5	ไม่ระบุ	50	1.5
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-17 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุแหล่งที่ใช้ติดตามข่าวสาร ข้อมูล

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ) (n = 3,365)

ลำดับ	แหล่งที่ใช้ติดตามข่าวสาร ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1	สิ่งพิมพ์	216	6.4
2	ข่าว (News Feed) บน Facebook หรือ ข้อความ จาก Line/ Whatsapp (forward mail/line)	2,979	88.7
3	วิทยุ หรือ โทรทัศน์	1,225	36.5
4	สำนักข่าวบนโลก Online เช่น เพจ หรือ Youtube	2,157	64.2

เมื่อถามถึงความคิดเห็นต่อข่าวการเมือง เศรษฐกิจและการทำงานของรัฐบาล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประมาณครึ่งหนึ่งตอบว่าเป็นเรื่องสำคัญในชีวิต โดยส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารข้อมูล ผ่านทางข่าว (News Feed) บน Facebook หรือ ข้อความจาก Line/ Whatsapp (forward mail/line) เป็นหลัก

ทัศนคติทั่วไปเกี่ยวกับความดีและการโกง

ตารางที่ 3-18 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสิ่งที่นึกถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”

ลำดับ	สิ่งที่นึกถึงเมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”	จำนวน	ร้อยละ
1	คนในบ้าน	507	15.1
2	เครือข่าย	292	8.7
3	สถานที่ทำงาน	323	9.6
4	ชุมชน	1,264	37.6
5	จังหวัด / ภาค	122	3.6
6	ประเทศ	848	25.2
7	ไม่ระบุ	9	0.2
	รวม	3,365	100.0

ตารางที่ 3-19 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “สังคม”

(สังคมแบบที่นึกถึง ในตารางที่ 3-18)

ลำดับ	ลักษณะของคนส่วนใหญ่ในสังคม	จำนวน	ร้อยละ
1	สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้	907	27.0
2	ต้องระมัดระวังในการคบหา	2,450	72.8
3	ไม่ระบุ	8	0.2
	รวม	3,365	100.0

ตารางที่ 3-20 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย”

ลำดับ	ลักษณะของคนส่วนใหญ่ในประเทศไทย	จำนวน	ร้อยละ
1	สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้	388	11.5
2	ต้องระมัดระวังในการคบหา	2,970	88.3
3	ไม่ระบุ	7	0.2
	รวม	3,365	100.0

เมื่อถามถึงสิ่งที่นึกถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม” กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 37.6 คิดถึงสังคมในระดับชุมชน รองลงมา ร้อยละ 25.2 คิดถึงสังคมในระดับประเทศ ขณะที่เพียงร้อยละ 3.6 เท่านั้นที่คิดถึงสังคมในระดับจังหวัด / ภาค เมื่อถามต่อไปถึงความไว้น้ำใจเชื่อใจในสังคมตามทัศนคติของแต่ละคน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 72.8 ระบุว่า ต้องระมัดระวังในการคบหา ขณะที่ร้อยละ 27.0 ระบุว่าสามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้ เมื่อถามถึงลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย” กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 88.3 ระบุว่า คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยต้องระมัดระวังในการคบหา แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการไว้น้ำใจเชื่อใจในสังคมค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 3-21 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุคนที่โงงที่สุดในสังคมไทย

ลำดับ	คนที่โงงที่สุดในสังคมไทย	จำนวน	ร้อยละ
1	นักการเมือง	1,378	41.0
2	ข้าราชการ / เจ้าหน้าที่รัฐ	928	27.6
3	นักธุรกิจ / พ่อค้า	263	7.8
4	พวกเราตัวเอง (ประชาชน)	781	23.2
5	ไม่ระบุ	15	0.4
รวม		3,365	100.0

เมื่อถามถึงคนโงงในสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 41.0 ระบุว่า คนโงง คือนักการเมือง ขณะที่ร้อยละ 27.6 ระบุว่าคนโงง คือ ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ และร้อยละ 23.2 ระบุว่าคนโงง คือ พวกเราตัวเอง (ประชาชน)

ตารางที่ 3-22 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง

สิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อ การประสบความสำเร็จในชีวิต	ระดับความสำคัญ												ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่สำคัญเลย		สำคัญน้อย		ปานกลาง		สำคัญมาก		สำคัญมากที่สุด		รวม			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
1 เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย	423	12.6	553	16.4	1,477	43.9	667	19.8	244	7.3	3,364	100.0	1.07	2.93
2 มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคนใหญ่ คนโต	319	9.5	666	19.8	1,264	37.5	833	24.8	281	8.4	3,363	100.0	1.08	3.03
3 เกิดเป็นคนในเมือง	542	16.1	687	20.4	1,274	37.9	658	19.6	200	6.0	3,361	100.0	1.11	2.79
4 เป็นคนดี	46	1.4	115	3.4	516	15.4	915	27.2	1,767	52.6	3,359	100.0	0.93	4.26
5 เกิดเป็นผู้ชาย	906	27.0	483	14.4	1,022	30.4	608	18.1	340	10.1	3,359	100.0	1.31	2.70
6 มีความทะเยอทะยานไม่ยอม แพ้	57	1.7	144	4.3	600	17.9	1,163	34.6	1,395	41.5	3,359	100.0	0.95	4.10
7 ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ	47	1.4	109	3.2	598	17.9	1,174	34.9	1,432	42.6	3,360	100.0	0.92	4.14
8 จบการศึกษาสูง	68	2.0	191	5.7	970	28.8	1,259	37.5	873	26.0	3,361	100.0	0.96	3.80
9 จบการศึกษาจากสถาบันที่มี ชื่อเสียง	322	9.6	461	13.7	1,298	38.6	933	27.8	346	10.3	3,360	100.0	1.09	3.15
10 มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคน ทั่วไป	362	10.8	555	16.5	1,358	40.5	816	24.3	264	7.9	3,355	100.0	1.07	3.02

เมื่อถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุด คือ เป็นคนดี โดยได้คะแนนเฉลี่ย 4.26 จากคะแนนเต็ม 5 รองลงมาคือ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.14 จากคะแนนเต็ม 5

ตารางที่ 3-23 แสดงร้อยละ และผลการจัดอันดับ สิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง

(ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (n = 3,359)

ลำดับ	สิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต	ร้อยละ
1	เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย	4.9
2	มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคนใหญ่คนโต	2.9
3	เกิดเป็นคนในเมือง	2.2
4	เป็นคนดี	30.8
5	เกิดเป็นผู้ชาย	2.9
6	มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้	22.0
7	ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ	17.1
8	จบการศึกษาสูง	13.2
9	จบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง	2.3
10	มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	1.7
รวม		100.0

เมื่อสำรวจถึงการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับเป็นคนดี เป็นอันดับหนึ่ง มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ เป็นอันดับสอง และทำงานหนักด้วยความตั้งใจ เป็นอันดับสาม

ผลกระทบของปัญหาที่รับรู้ขั้นตนเอง

ตารางที่ 3-24 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน

ปัญหา	ระดับผลกระทบ									ค่า	
	ไม่กระทบ	น้อย ← → มากที่สุด							รวม	เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	6	7			
1 ค่าครองชีพแพง (n = 3,351)	3.1	3.2	3.9	10.9	18.1	22.7	17.9	20.2	100.0	1.79	4.78
2 ค่าเล่าเรียนแพง (n = 3,352)	1.9	2.2	3.6	10.1	17.8	25.4	21.4	17.6	100.0	1.63	4.89
3 ค่ารักษาพยาบาลแพง (n = 3,351)	2.2	2.6	4.5	10.7	20.1	23.9	19.2	16.8	100.0	1.68	4.76
4 การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชัน ภายในบริษัทเอกชน (n = 3,350)	7.7	3.3	4.4	9.1	20.0	22.6	16.9	16.0	100.0	1.98	4.46
5 เศรษฐกิจไม่ดี (n = 3,352)	1.6	1.5	2.9	7.2	17.5	19.6	21.2	28.5	100.0	1.63	5.23
6 อาชญากรรมและความรุนแรง (n = 3,355)	2.8	2.0	2.7	7.7	14.9	23.5	20.7	25.7	100.0	1.72	5.11
7 บริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ (n = 3,351)	1.9	2.8	3.3	9.4	18.0	26.9	21.9	15.8	100.0	1.61	4.86
8 ถนนหนทางคุณภาพไม่ดีหรือไม่เพียงพอ (n = 3,354)	1.6	2.1	3.6	9.6	17.7	26.6	21.3	17.5	100.0	1.59	4.92
9 ปัญหายาเสพติด (n = 3,356)	5.4	2.8	3.4	6.9	13.5	21.2	20.6	26.2	100.0	1.94	4.97
10 บริการสาธารณะมีราคาแพง (n = 3,352)	2.0	2.7	4.8	10.8	18.7	25.6	19.4	16.0	100.0	1.66	4.76
11 การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันภายในวงการ (n = 3,350)	5.6	2.8	3.6	8.5	16.7	21.0	18.6	23.2	100.0	1.94	4.81

12 ปัญหาภาวะ (n = 3,351)	1.3	1.4	2.6	8.7	16.7	24.3	20.0	25.0	100.0	1.57	5.16
13 ปัญหาอื่นๆ อาทิ การศึกษาไม่มีคุณภาพ การจราจรติดขัด อุบัติเหตุ (n = 74)	1.4	1.4	0.0	4.0	8.0	8.1	25.7	51.4	100.0	1.46	6.00

ตารางที่ 3-24 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าส่งผลกระทบต่อตนเองมากที่สุด คือ ปัญหาอื่นๆ อาทิ การศึกษาไม่มีคุณภาพการจราจรติดขัด อุบัติเหตุ ได้คะแนน 6.00 จากคะแนนเต็ม 7 รองลงมาคือ เศรษฐกิจไม่ดี และอาชญากรรมและความรุนแรง ได้คะแนนเท่ากันที่ 5.11 จากคะแนนเต็ม 7

ตารางที่ 3-25 แสดงการจัดอันดับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน

(ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (n = 3,358)

ลำดับ	อันดับผลกระทบจากปัญหา	ร้อยละ
1	ค่าครองชีพแพง	13.7
2	ค่าเล่าเรียนแพง	13.1
3	ค่ารักษาพยาบาลแพง	5.6
4	การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชัน ภายในบริษัทเอกชน	4.6
5	เศรษฐกิจไม่ดี	16.2
6	อาชญากรรมและความรุนแรง	9.5
7	บริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ	6.2
8	ถนนหนทางคุณภาพไม่ดีหรือไม่เพียงพอ	4.2
9	ปัญหายาเสพติด	8.7
10	บริการสาธารณะมีราคาแพง	5.1
11	การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันภายในวงการ	5.4
12	ปัญหามลภาวะ	7.4
13	ปัญหาอื่นๆ อาทิการศึกษาไม่มีคุณภาพ จราจรติดขัด	0.3
รวม		100.0

ตารางที่ 3-26 ที่ระบุการยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ

ลำดับ	การจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ		จำนวน	ร้อยละ
1	ยินดีจ่ายเงิน		485	14.4
	โดยจำนวนที่จ่ายคือ	จำนวน	ร้อยละ	
	ไม่เกิน 100 บาท	165	34.7	
	101 – 200 บาท	25	5.3	
	201 – 1,000 บาท	193	40.5	
	มากกว่า 1,000 บาท	93	19.5	
	รวม	476	100.0	
	ค่าเฉลี่ย	2,032.30		
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	4087.00		

ลำดับ	การจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ	จำนวน	ร้อยละ
2	ไม่ยินดีจ่ายเงิน	2,880	85.6
รวม		3,365	100.0

เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างจัดลำดับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ข้อมูลจากตารางที่ 32 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาที่ส่งผลกระทบสูงสุดเป็นลำดับแรก คือ เศรษฐกิจไม่ดี ร้อยละ 16.2 จากคะแนนเต็ม 100รองลงมาคือ ค่าครองชีพแพง และ ค่าเล่าเรียนแพง คิดเป็นร้อยละ 13.7 และ 13.1 ตามลำดับ จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างระบุถึงการจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบพบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.6 ไม่ยินดีจ่ายเงิน มีเพียงร้อยละ 14.4 เท่านั้นที่ยินดีจ่ายเงิน โดยมูลค่าที่จ่ายโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2,032.30 บาท

ตารางที่ 3-27 แสดงจำนวนร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ย ของตัวอย่างที่ระบุการยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของไทย

ลำดับ	การจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของไทย			จำนวน	ร้อยละ
1	ยินดีจ่ายเงิน			333	9.9
	โดยจำนวนที่จ่ายคือ	จำนวน	ร้อยละ		
	ไม่เกิน 100 บาท	147	44.8		
	101 – 200 บาท	12	3.7		
	201 – 1,000 บาท	118	36.0		
	มากกว่า 1,000 บาท	51	15.5		
	รวม	328	100.0		
	ค่าเฉลี่ย	1,489.95			
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	3313.75			
2	ไม่ยินดีจ่ายเงิน			3,032	90.1
	รวม			3,365	100.0

ตารางที่ 3-28 แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความมั่นใจต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาคอร์รัปชันของไทย เมื่อจ่ายเงินให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อ แก้ปัญหาคอร์รัปชัน

(เฉพาะตัวอย่างที่ระบุ ยินดีที่จะจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน n = 333)

ลำดับ	คะแนนความมั่นใจในการแก้ปัญหาคอร์รัปชันของ ไทย	จำนวน	ร้อยละ
1	1 (ไม่มั่นใจเลย)	38	11.4
2	2	42	12.6
3	3	71	21.3
4	4	97	29.2
5	5	42	12.6
6	6	15	4.5
7	7 (มั่นใจว่าแก้ไขปัญหได้อย่างแน่นอน)	11	3.3
8	ไม่ระบุ	17	5.1
รวม		333	100.0
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน		1.49	
ค่าเฉลี่ย		3.48	

ตารางที่ 3-29 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเปอร์เซ็นต์การสูญเสียจากการคอร์รัปชันในสังคมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัวหาได้ในแต่ละเดือน

ลำดับ	การสูญเสียรายได้ของครอบครัวแต่ละเดือน จากการคอร์รัปชันในสังคมไทย		จำนวน	ร้อยละ
1	สูญเสียรายได้		575	17.1
	เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับ รายได้ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ	
	ไม่เกิน 5%	65	11.7	
	6 – 10%	104	18.7	
	11 – 20%	109	19.6	
	21 – 50%	179	32.2	
	มากกว่า 50%	99	17.8	

ลำดับ	การสูญเสียรายได้ของครอบครัวแต่ละเดือน จากการคอร์รัปชันในสังคมไทย		จำนวน	ร้อยละ
	รวม	556		
	ค่าเฉลี่ย	32.95		
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	26.68		
2	สูญเสียแต่ไม่แน่ใจว่ามากนักน้อยเพียงใด	627	18.7	
3	ไม่สูญเสียเลย	2,158	64.1	
4	ไม่ระบุ	5	0.1	
	รวม	3,365	100.0	

เมื่อสอบถามถึงความเต็มใจจะจ่ายเงินเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 90.1 ตอบว่าไม่ยินดีจ่ายเงิน ขณะที่เพียงร้อยละ 9.9 เท่านั้นที่ตอบว่า ยินดีจ่ายเงิน โดยมีมูลค่าการจ่ายเงินเฉลี่ยอยู่ที่ 1,489.95 บาท และเมื่อถามกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันว่ามีระดับความมั่นใจต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาเมื่อจ่ายเงินให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในระดับใด ร้อยละ 29.2 มีความมั่นใจในระดับ 4 จากคะแนนเต็ม 7 ร้อยละ 21.3 มีความมั่นใจในระดับ 3 จากคะแนนเต็ม 7 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่มีความมั่นใจในระดับปานกลางเท่านั้น

เมื่อถามถึงผลกระทบจากปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์การสูญเสียเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัวหาได้ในแต่ละเดือน พบว่า ร้อยละ 64.1 ของกลุ่มตัวอย่างระบุว่า ไม่สูญเสียเลย มีเพียงร้อยละ 17.1 เท่านั้นที่เห็นว่าสูญเสีย โดยมีมูลค่าการสูญเสียโดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 32.95 เทียบกับรายได้ต่อเดือนของครัวเรือน

ตารางที่ 3-30 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุวิธีที่ใช้เรียกสถานการณ์ต่อไปนี้

สถานการณ์	วิธีที่ใช้เรียกสถานการณ์									
	สินน้ำใจ	ค่าน้ำร้อน น้ำชา	การ ประพาด มิชอบ	สินบน	การ ทุจริต ต่อ หน้าที่	คอร์รัปชั่น	เงินได้ โต๊ะ	อื่นๆ	ตอบ ไม่ได้	รวม
1 ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เลื่อนตำแหน่งให้แก่ญาติหรือพวกพ้อง ของตน แทนที่จะพิจารณาจากผลงาน	3.5	3.2	16.0	10.7	26.2	19.7	8.8	2.0	9.9	100.0
2 นักธุรกิจจ่ายเงินให้กับผู้มีหน้าที่เลือกโครงการก่อสร้าง เพื่อให้บริษัทของเขาได้รับอนุมัติงานก่อสร้าง	3.7	4.6	10.4	21.6	8.6	13.8	26.8	1.1	9.4	100.0
3 การจ่ายเงินให้ตำรวจจราจร เวลาทำผิดกฎจราจร เพื่อจะได้ ไม่ต้องไปโรงพัก	2.4	5.4	10.2	40.4	10.7	8.9	13.6	0.8	7.6	100.0
4 พนักงานบริษัทเอารถ และของใช้ของบริษัทมาใช้เองที่บ้าน งาน	1.9	3.2	39.2	8.5	21.9	9.6	2.7	2.9	10.1	100.0
5 พนักงานบริษัทไปทำงานสาย และก็กลับก่อนเวลา	1.2	2.1	38.8	9.2	26.6	7.0	3.0	3.1	9.0	100.0
6 นักธุรกิจจ่ายเงินเพิ่มให้กับข้าราชการและนักการเมืองเป็น พิเศษเพื่อให้ได้สัญญาหรือการประมูลต่างๆ	3.4	5.4	8.6	21.8	9.9	22.1	18.8	0.9	9.1	100.0
7 ข้าราชการจ่ายเงินให้กับนายที่มีตำแหน่งสูงกว่า เพื่อให้ได้ เลื่อนตำแหน่ง	2.5	4.2	7.8	21.8	13.9	14.4	26.1	0.8	8.5	100.0
8 เจ้าของธุรกิจรับเหมา ให้ตัวเครื่องบินไปกลับเชียงใหม่แก่ ข้าราชการกระทรวง	21.9	8.1	8.7	17.9	8.7	16.2	5.5	1.5	11.5	100.0

สถานการณ์	วิธีที่ใช้เรียกสถานการณ์									
	สินน้ำใจ	ค่าน้ำร้อน น้ำชา	การ ประพจน์ มิชอบ	สินบน	การ ทุจริต ต่อ หน้าที่	คอร์รัปชั่น	เงินใต้ โต๊ะ	อื่นๆ	ตอบ ไม่ได้	รวม
ที่ทำโครงการก่อสร้างด้วยกัน										
9 หมอรับเงินจากพนักงานขาย (เซลล์) ที่อยากขายยาให้กับ โรงพยาบาล	7.9	8.6	10.8	17.6	15.5	12.5	11.6	2.7	12.8	100.0
10 นักธุรกิจจ่ายเงินอย่างลับๆ ให้รัฐมนตรี เพื่อให้ได้สัมปทาน ในโครงการ	4.2	7.8	6.5	14.5	10.3	17.5	28.7	1.4	9.1	100.0
11 การมอบเช็คของขวัญให้แก่ข้าราชการที่ช่วยธุรกิจของ ตัวเอง	22.7	12.4	7.9	16.1	8.6	12.7	7.4	1.4	10.8	100.0
12 บริษัทที่ขายยาให้ราชการเป็นประจำ จัดทัวร์ไปชมดอก ซากุระที่ประเทศญี่ปุ่นเพื่อตอบแทนกลุ่มลูกค้า และเชิญ ผู้ใหญ่ระดับอธิบดีที่ซื้อยาไปร่วมทัวร์ด้วย โดยออกค่าใช้จ่าย ให้ทั้งหมด	24.5	7.2	7.2	14.2	8.7	18.9	4.0	2.9	12.4	100.0
13 ข้าราชการผู้ใหญ่ขึ้นเงินเดือนให้แก่ตนเองและพวกพ้อง	7.8	5.9	12.8	9.1	21.3	25.4	5.3	2.5	9.9	100.0
14 การมอบเงินให้กับเจ้าหน้าที่ ข้าราชการเป็นพิเศษ 200 บาท เนื่องจากไปติดต่อราชการแล้ว ได้รับการบริการด้วย ความเต็มใจ และมีความรวดเร็วเป็นพิเศษ	31.3	11.4	4.4	13.0	6.7	11.1	10.7	1.6	9.8	100.0

แรงจูงใจในการเรียน (Motivation for studying)

ตารางที่ 3-31 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเป็นจริงของข้อความที่อธิบายถึงตนเอง

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	ใช่		ไม่ใช่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ฉันอ่านแต่เนื้อหาที่จำเป็นแค่ให้สอบผ่าน	2,021	60.1	1,342	39.9	3,363	100.0
ฉันคิดว่า การเข้าใจเนื้อหาวิชาอย่างถ่องแท้ สำคัญกว่า การได้เกรดดี ๆ	2,730	81.2	633	18.8	3,363	100.0
เหตุผลหลักที่ฉันตั้งใจเรียนคือ ต้องการมีใบปริญญา / ประกาศนียบัตร	2,355	70.0	1,008	30.0	3,363	100.0
ฉันตั้งใจเรียนเพราะฉันต้องการเชี่ยวชาญในสาขาที่เรียน	2,616	77.8	747	22.2	3,363	100.0
ฉันตั้งใจเรียนเฉพาะสิ่งที่ฉันคิดว่าจะออกสอบ	1,645	48.9	1,718	51.1	3,363	100.0
ฉันตั้งใจเรียนเพราะมันคือความฝันของพ่อแม่	2,391	71.1	970	28.9	3,361	100.0
ฉันตั้งใจเรียนเพราะเรียนแล้วมีความสุข	2,391	71.1	970	28.9	3,361	100.0
เมื่อฉันสนใจในวิชาไหน ฉันจะทำอะไรมากกว่าที่ครูสั่ง	1,902	56.6	1,459	43.4	3,361	100.0
การฝึกทักษะนอกห้องเรียนไม่ได้อยู่ในความสนใจของฉัน	1,463	43.5	1,898	56.5	3,361	100.0
ฉันตั้งใจเรียนเพราะฉันอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ	2,792	83.0	570	17.0	3,362	100.0
เหตุผลอันดับแรกที่ฉันตั้งใจเรียนคือเพื่อเกรดของฉัน	2,520	75.0	842	25.0	3,362	100.0
บางครั้ง ฉันก็ตั้งใจเรียน แม้รู้ว่าจะไม่มีผลกระทบกับเกรดของฉันก็ตาม	2,525	75.1	836	24.9	3,361	100.0
ฉันเรียนเพราะฉันคิดว่าการศึกษามีคุณค่าในตัวของมัน	2,845	84.6	517	15.4	3,362	100.0
ฉันคิดว่า การเรียนในสิ่งที่จะทำให้หางานง่าย สำคัญกว่า การเรียนในสิ่งที่ชอบ	2,078	61.8	1,284	38.2	3,362	100.0
ฉันเรียนแค่พอให้สอบผ่าน	1,424	42.4	1,938	57.6	3,362	100.0

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	ใช่		ไม่ใช่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความต้องการที่จะชนะตัวเองเป็นแรงกระตุ้นให้ฉันตั้งใจเรียน	2,692	80.1	669	19.9	3,361	100.0
ฉันตั้งใจเรียนเพื่อที่จะเติมเต็มความหวังของพ่อแม่	2,730	81.3	630	18.7	3,360	100.0
ฉันรู้สึกว่าการมาเรียนมันเสียเวลาเปล่า	1,102	32.8	2,260	67.2	3,362	100.0
ฉันจะทำก็ต่อเมื่อมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ฉันทำตามนั้น	1,850	55.1	1,509	44.9	3,359	100.0
สาเหตุหลักที่ฉันตั้งใจเรียนก็เพราะมันน่าสนใจ	2,386	71.0	974	29.0	3,360	100.0
สาเหตุหลักที่ฉันตั้งใจเรียนก็เพราะมันจะทำให้ฉันได้เงินเดือนดี ๆ	2,464	73.3	898	26.7	3,362	100.0
ฉันตั้งใจเรียนก็เพราะฉันรู้ว่าจะงานดี ๆ ต้องใช้ใบปริญญา / ประกาศนียบัตร	2,570	76.4	792	23.6	3,362	100.0
ฉันเรียนสาขานี้เพราะฉันรู้ว่าจะหางานง่ายกว่าจบสาขาอื่น ๆ	1,959	58.3	1,403	41.7	3,362	100.0
ฉันตั้งใจเรียนเพราะพ่อแม่อยากให้ฉันเรียน	1,983	59.0	1,380	41.0	3,363	100.0
ฉันเรียนสาขานี้เพราะว่าฉันเข้าสาขาที่อยากเรียนไม่ได้	1,185	35.2	2,177	64.8	3,362	100.0
ฉันไม่รู้เหมือนกันว่าฉันเรียนไปทำไม	768	22.8	2,595	77.2	3,363	100.0

เมื่อสำรวจถึงแรงจูงใจในการเรียน (Motivation for studying) ผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจในการเรียนที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญสูงสุด สาม ลำดับแรก คือ ฉันเรียนเพราะฉันคิดว่าการศึกษามีคุณค่าในตัวของมัน ฉันตั้งใจเรียนเพราะฉันอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และ ฉันคิดว่า การเข้าใจเนื้อหาวิชาอย่างถ่องแท้ สำคัญกว่า การได้เกรดดี ๆ ตามลำดับ

ทัศนคติ (Attitudes)

ตารางที่ 3-32 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความคิดเห็นต่อข้อความที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต การโกง

ข้อความที่เกี่ยวข้องกับการ ทุจริต การโกง	ความคิดเห็น									
	ไม่เห็นด้วยเลย		ไม่เห็นด้วย		เห็นด้วย		เห็นด้วย อย่างมาก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในบางสถานการณ์ การโกงก็ไม่ผิดอะไร	963	28.7	1,267	37.6	977	29.1	154	4.6	3,361	100.0
มีการโกงบางแบบที่ผิดเสมอไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ไหน	511	15.2	785	23.4	1,388	41.3	675	20.1	3,359	100.0
การทุจริตในการเรียนบางกรณีร้ายแรงพอๆกับการคอร์รัปชันโดยเจ้าหน้าที่รัฐ	423	12.6	856	25.4	1,497	44.6	584	17.4	3,360	100.0
มีการทุจริตในการเรียนบางอย่างที่พ่อแม่ของคุณคิดว่าก็ไม่ผิดเสมอไป	656	19.6	1,212	36.1	1,286	38.3	200	6.0	3,354	100.0
มีการทุจริตในการเรียนบางอย่างที่เพื่อนสนิทของคุณคิดว่าก็ไม่ผิดเสมอไป	562	16.7	1,252	37.3	1,335	39.8	207	6.2	3,356	100.0
ในบางสถานการณ์ การโกงก็พอยอมรับได้	664	19.8	1,026	30.5	1,449	43.1	221	6.6	3,360	100.0
การทุจริตในการเรียนบางอย่างก็ไม่ได้ร้ายแรงอะไร และไม่สมควรจะถูกลงโทษ	686	20.4	1,159	34.6	1,265	37.7	246	7.3	3,356	100.0

เมื่อทำการสำรวจความคิดเห็นต่อข้อความที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต การโกง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างมากกับข้อความที่กล่าวว่า “มีการโกงบางแบบที่ผิดเสมอไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ไหน” มากที่สุด รองลงมาคือ เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า “การทุจริตในการเรียนบางกรณี

ร้ายแรงพอ ๆ กับการคอร์ปชั่นโดยเจ้าหน้าที่รัฐ” และ “การทุจริตในการเรียนบางอย่างก็ไม่ได้ร้ายแรงอะไร และไม่สมควรจะถูกลงโทษ”

ตารางที่ 3-33 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความรู้สึกผิดในการทุจริตการสอบ เมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ

สถานการณ์	ระดับความรู้สึกผิดในทุจริตการสอบ							ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่รู้สึกผิด								
	0	1	2	3	4	5	รวม		
ถ้าครูสอนแย่	7.9	10.9	23.1	22.5	13.4	22.2	100.0	1.54	2.89
ถ้าครูทำงานสะเพร่า	6.9	9.9	22.0	25.2	14.2	21.8	100.0	1.50	2.95
ถ้าครูให้เกรดไม่เป็นธรรม	5.7	7.9	15.5	19.8	14.8	36.3	100.0	1.56	3.39
ถ้าครูไม่ให้เกียรตินักเรียน	6.3	10.6	17.0	21.8	17.9	26.4	100.0	1.54	3.14
ถ้าเนื้อหาวิชายากไป	10.4	13.6	22.6	26.3	14.9	12.2	100.0	1.47	2.58
ถ้าเนื้อหาวิชาล้าสมัย	8.7	13.0	24.5	27.2	14.0	12.6	100.0	1.43	2.62
ถ้าวิชาไม่น่าสนใจสำหรับฉัน	13.7	13.8	23.6	25.5	12.0	11.4	100.0	1.50	2.42
ถ้าวิชาไม่จำเป็นต่อฉัน	14.2	12.8	23.5	23.4	12.3	13.8	100.0	1.56	2.48
ถ้าคำถามที่ออกสอบ เป็นสิ่งที่ครูไม่เคยสอนในห้องเรียน	9.5	11.2	17.6	21.3	15.1	25.3	100.0	1.62	2.97
ถ้าข้อสอบครอบคลุมเนื้อหามากเกินไป	12.9	12.4	22.0	22.8	14.1	15.8	100.0	1.58	2.60
ถ้าต้องอ่านสิ่งที่ไม่สำคัญเพื่อสอบ	11.9	11.7	21.2	22.5	13.2	19.5	100.0	1.61	2.72
ถ้านักเรียนมีเวลาเตรียมสอบน้อย	8.8	10.5	19.7	24.4	15.7	20.9	100.0	1.55	2.90
ถ้ากำหนดสอบของแต่ละเทอมใกล้กันมากเกินไป	8.6	11.3	21.0	24.3	15.8	19.0	100.0	1.53	2.84
ถ้าการสอบสำคัญต่อโอกาสเรียนจบ	18.2	12.4	19.4	21.1	12.7	16.2	100.0	1.68	2.46

สถานการณ์	ระดับความรู้สึกผิดในทุจริตการสอบ							ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	
	ไม่รู้สึกผิด		↔			ผิดแน่นอน				
	0	1	2	3	4	5	รวม			
ถ้านักเรียนส่วนใหญ่โกง	6.2	10.0	17.2	19.1	13.0	34.5	100.0	1.60	3.26	
ถ้าการโกงในครั้งนี้ไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน รวมทั้ง ตัวเองและสังคม	12.9	11.3	21.1	20.4	13.1	21.2	100.0	1.65	2.73	
ถ้าบทลงโทษไม่สมเหตุผล	5.3	7.7	19.5	23.4	14.5	29.6	100.0	1.50	3.23	
ถ้าครูแสดงความลำเอียงตลอดเวลา	6.8	7.1	16.8	20.0	14.5	34.8	100.0	1.58	3.33	

เมื่อถามถึงระดับความรู้สึกผิดในการทุจริตการสอบ เมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าถ้าครูให้เกรดไม่เป็นธรรม จะเป็นสถานการณ์ที่มีความรู้สึกผิดต่อการทุจริตการสอบสูงที่สุด รองลงมาคือ ในกรณีที่ครูแสดงความลำเอียงตลอดเวลา และในกรณีที่บทลงโทษไม่สมเหตุผล ในขณะที่สถานการณ์ที่มีความรู้สึกผิดต่อการทุจริตการสอบต่ำที่สุด คือ ในสถานการณ์ที่วิชาไม่น่าสนใจ

ตารางที่ 3-34 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยอมรับของบุคคลรอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู เมื่อตนเอง
ทุจริตการเรียนในลักษณะต่าง ๆ

	ลักษณะการโกง (สมมุติ)	พ่อแม่				เพื่อนสนิท				คนทั่วไป				ครู			
		n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม
1	ลอกข้อสอบคนอื่น	3,353	19.5	80.5	100.0	3,350	59.0	41.0	100.0	3,344	23.7	76.3	100.0	3,347	5.6	94.4	100.0
2	ใช้โพล	3,343	17.5	82.5	100.0	3,341	53.8	46.2	100.0	3,335	18.6	81.4	100.0	3,338	4.8	95.2	100.0
3	คัดลอกผลงานในรายงานที่ต้องส่ง	3,347	23.3	76.7	100.0	3,347	49.7	50.3	100.0	3,335	21.6	78.4	100.0	3,342	10.1	89.9	100.0
4	ปลอมแปลงเอกสาร	3,346	8.8	91.2	100.0	3,341	33.0	67.0	100.0	3,338	10.1	89.9	100.0	3,340	5.1	94.9	100.0
5	ลอกจากเน็ตที่เตรียมไว้ล่วงหน้า	3,346	21.4	78.6	100.0	3,350	52.1	47.9	100.0	3,343	20.7	79.3	100.0	3,344	12.1	87.9	100.0
6	ลอกจากหนังสือในห้องสอบ	3,346	13.2	86.8	100.0	3,347	44.0	56.0	100.0	3,343	14.4	85.6	100.0	3,343	6.5	93.5	100.0
7	ใช้มือถือระหว่างการสอบ	3,346	12.3	87.7	100.0	3,347	41.4	58.6	100.0	3,345	12.4	87.6	100.0	3,345	4.9	95.1	100.0
8	ลอกจากเพื่อนร่วมห้องระหว่างสอบ	3,343	14.9	85.1	100.0	3,347	49.1	50.9	100.0	3,343	14.8	85.2	100.0	3,340	5.5	94.5	100.0
9	ให้เพื่อนร่วมห้องลอก	3,349	21.2	78.8	100.0	3,343	52.4	47.6	100.0	3,339	18.7	81.3	100.0	3,340	6.2	93.8	100.0
10	เห็นการลอกแต่ไม่แจ้ง	3,351	22.4	77.6	100.0	3,340	47.8	52.2	100.0	3,340	20.0	80.0	100.0	3,345	8.7	91.3	100.0
11	ช่วยเหลือคนอื่นในการใช้เครื่องดักฟัง	3,348	11.6	88.4	100.0	3,346	31.4	68.6	100.0	3,344	11.1	88.9	100.0	3,343	6.2	93.8	100.0
12	ใช้เครื่องดักฟังขณะสอบ	3,347	8.8	91.2	100.0	3,345	28.0	72.0	100.0	3,341	8.0	92.0	100.0	3,345	4.5	95.5	100.0
13	ใช้ข้อสอบที่ขโมยมา	3,349	7.8	92.2	100.0	3,346	26.6	73.4	100.0	3,339	7.5	92.5	100.0	3,344	3.8	96.2	100.0
14	เข้าสอบแทนคนอื่น	3,348	8.8	91.2	100.0	3,347	27.3	72.7	100.0	3,342	8.3	91.7	100.0	3,344	4.2	95.8	100.0

	ลักษณะการโกง (สมมุติ)	พ่อแม่				เพื่อนสนิท				คนทั่วไป				ครู			
		n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม
15	ให้คนอื่นเข้าสอทดแทนตัวเอง	3,350	8.3	91.7	100.0	3,346	28.1	71.9	100.0	3,338	8.3	91.7	100.0	3,346	4.6	95.4	100.0
16	ให้คนอื่นทำกรบ้านแทน	3,350	21.2	78.8	100.0	3,345	47.2	52.8	100.0	3,339	20.4	79.6	100.0	3,342	8.3	91.7	100.0
17	ช่วยคนอื่นทำกรบ้าน	3,351	47.6	52.4	100.0	3,346	62.1	37.9	100.0	3,341	42.0	58.0	100.0	3,344	31.4	68.6	100.0
18	จ้งครู้ให้ช่วยติวหลังเลิกเรียน	3,351	58.4	41.6	100.0	3,346	63.1	36.9	100.0	3,342	52.0	48.0	100.0	3,341	47.4	52.6	100.0
19	บอกว่ความคิดของคนอื่นเป็นของตนเอง	3,350	12.7	87.3	100.0	3,347	29.1	70.9	100.0	3,338	10.7	89.3	100.0	3,343	6.9	93.1	100.0
20	ปลอมลายเซ็นของครูลงในสมุดพก	3,349	9.1	90.9	100.0	3,345	28.4	71.6	100.0	3,343	8.2	91.8	100.0	3,343	3.8	96.2	100.0
21	ปลอมเกรตในใบคะแนน	3,352	6.8	93.2	100.0	3,345	21.2	78.8	100.0	3,343	6.2	93.8	100.0	3,345	3.5	96.5	100.0
22	ซื้อใบรับรองแพทย์ปลอม	3,351	12.1	87.9	100.0	3,344	28.7	71.3	100.0	3,342	11.1	88.9	100.0	3,345	6.2	93.8	100.0
23	ซื้อใบประกาศนียบัตรปลอม	3,351	6.5	93.5	100.0	3,345	20.1	79.9	100.0	3,342	6.3	93.7	100.0	3,343	3.3	96.7	100.0

ตารางที่ 3-34 แสดงให้เห็นว่าลักษณะการโกงที่พ่อแม่รับได้มากที่สุดเมื่อตนเองทุจริตการเรียน คือ จ้งครู้ให้ช่วยติวหลังเลิกเรียน ซึ่งใกล้เคียงกับการช่วยคนอื่นทำกรบ้าน ขณะที่การซื้อใบประกาศนียบัตรปลอม เป็นลักษณะการโกงที่พ่อแม่รับไม่ได้มากที่สุด ทศนะคติเช่นนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับในกรณีของเพื่อนสนิท คนทั่วไปและครู

ตารางที่ 3-35 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยอมรับของบุคคลรอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนๆในกลุ่ม คนทั่วไป และครู เมื่อเพื่อนสนิท ของตนทูลจิตรการเรียนในลักษณะต่าง ๆ (2A)

	ลักษณะการโกง (สมมุติ)	พ่อแม่				เพื่อนสนิท				คนทั่วไป				ครู			
		n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม
1	ลอกข้อสอบคนอื่น	1,111	16.5	83.5	100.0	1,112	51.5	48.5	100.0	1,108	19.2	80.8	100.0	1,108	5.4	94.6	100.0
2	ใช้โพล	1,111	12.6	87.4	100.0	1,111	48.4	51.6	100.0	1,105	15.3	84.7	100.0	1,106	4.2	95.8	100.0
3	คัดลอกผลงานในรายงานที่ต้องส่ง	1,109	15.5	84.5	100.0	1,110	45.4	54.6	100.0	1,108	15.6	84.4	100.0	1,108	8.0	92.0	100.0
4	ปลอมแปลงเอกสาร	1,109	7.1	92.9	100.0	1,111	33.7	66.3	100.0	1,104	10.8	89.2	100.0	1,107	5.4	94.6	100.0
5	ลอกจากโน้ตที่เตรียมไว้ล่วงหน้า	1,109	16.1	83.9	100.0	1,111	47.1	52.9	100.0	1,108	15.3	84.7	100.0	1,108	9.7	90.3	100.0
6	ลอกจากหนังสือในห้องสอบ	1,111	11.5	88.5	100.0	1,112	43.2	56.8	100.0	1,108	12.2	87.8	100.0	1,108	5.6	94.4	100.0
7	ใช้มือถือระหว่างการสอบ	1,111	11.1	88.9	100.0	1,111	40.3	59.7	100.0	1,108	11.4	88.6	100.0	1,109	4.9	95.1	100.0
8	ลอกจากเพื่อนร่วมห้องระหว่างสอบ	1,111	12.1	87.9	100.0	1,110	44.9	55.1	100.0	1,107	12.3	87.7	100.0	1,108	4.5	95.5	100.0
9	ให้เพื่อนร่วมห้องลอก	1,111	14.7	85.3	100.0	1,111	47.5	52.5	100.0	1,107	13.8	86.2	100.0	1,108	5.3	94.7	100.0
10	เห็นการลอกแต่ไม่แจ้ง	1,111	18.1	81.9	100.0	1,111	45.7	54.3	100.0	1,108	17.1	82.9	100.0	1,108	6.6	93.4	100.0
11	ช่วยเหลือคนอื่นในการใช้เครื่องดักฟัง	1,111	9.1	90.9	100.0	1,111	27.9	72.1	100.0	1,106	9.6	90.4	100.0	1,109	4.8	95.2	100.0
12	ใช้เครื่องดักฟังขณะสอบ	1,111	7.7	92.3	100.0	1,112	28.3	71.7	100.0	1,107	9.6	90.4	100.0	1,108	4.4	95.6	100.0
13	ใช้ข้อสอบที่ขโมยมา	1,111	6.4	93.6	100.0	1,110	26.6	73.4	100.0	1,108	8.9	91.1	100.0	1,108	4.0	96.0	100.0
14	เข้าสอบแทนคนอื่น	1,110	8.0	92.0	100.0	1,112	27.2	72.8	100.0	1,107	10.4	89.6	100.0	1,109	3.8	96.2	100.0

	ลักษณะการโกง (สมมุติ)	พ่อแม่				เพื่อนสนิท				คนทั่วไป				ครู			
		n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม
15	ให้คนอื่นเข้าสอบแทนตัวเอง	1,110	7.9	92.1	100.0	1,111	29.3	70.7	100.0	1,107	8.1	91.9	100.0	1,108	4.6	95.4	100.0
16	ให้คนอื่นทำการบ้านแทน	1,109	18.7	81.3	100.0	1,111	46.3	53.7	100.0	1,108	20.5	79.5	100.0	1,109	9.3	90.7	100.0
17	ช่วยคนอื่นทำการบ้าน	1,111	40.5	59.5	100.0	1,110	61.1	38.9	100.0	1,106	39.5	60.5	100.0	1,109	27.9	72.1	100.0
18	จ้างครูให้ช่วยติวหลังเลิกเรียน	1,111	50.8	49.2	100.0	1,111	60.8	39.2	100.0	1,108	50.6	49.4	100.0	1,108	43.9	56.1	100.0
19	บอกว่าความคิดของคนอื่นเป็นของตนเอง	1,111	10.7	89.3	100.0	1,110	30.5	69.5	100.0	1,109	10.6	89.4	100.0	1,109	6.6	93.4	100.0
20	ปลอมลายเซ็นของครูลงในสมุดพก	1,111	8.1	91.9	100.0	1,111	28.3	71.7	100.0	1,106	9.4	90.6	100.0	1,109	4.9	95.1	100.0
21	ปลอมเกรดในใบคะแนน	1,111	6.3	93.7	100.0	1,110	22.8	77.2	100.0	1,108	8.0	92.0	100.0	1,109	3.8	96.2	100.0
22	ซื้อใบรับรองแพทย์ปลอม	1,111	11.2	88.8	100.0	1,110	28.7	71.3	100.0	1,108	9.6	90.4	100.0	1,109	5.0	95.0	100.0
23	ซื้อใบประกาศนียบัตรปลอม	1,111	5.9	94.1	100.0	1,110	21.9	78.1	100.0	1,107	6.4	93.6	100.0	1,109	3.4	96.6	100.0

ตารางที่ 3-35 แสดงให้เห็นว่าลักษณะการโกงที่พ่อแม่รับได้มากที่สุดเมื่อเพื่อนสนิทของตนทุจริตการเรียนในลักษณะต่างๆ คือ จ้างครูให้ช่วยติวหลังเลิกเรียน ซึ่งใกล้เคียงกับการช่วยคนอื่นทำการบ้าน ขณะที่การซื้อใบประกาศนียบัตรปลอม เป็นลักษณะการโกงที่พ่อแม่รับไม่ได้มากที่สุด ทศนะคติเช่นนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับในกรณีของเพื่อนสนิท คนทั่วไปและครู

ตารางที่ 3-36 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยอมรับของบุคคลรอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู เมื่อนักเรียน
คนหนึ่ง ทุจริตการเรียนในลักษณะต่าง ๆ (2B)

	ลักษณะการโกง (สมมุติ)	พ่อแม่				เพื่อนสนิท				คนทั่วไป				ครู			
		n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม
1	ลอกข้อสอบคนอื่น	1,120	14.9	85.1	100.0	1,120	48.8	51.2	100.0	1,119	19.0	81.0	100.0	1,119	6.3	93.7	100.0
2	ใช้โพล	1,119	13.6	86.4	100.0	1,118	45.5	54.5	100.0	1,118	15.3	84.7	100.0	1,117	5.6	94.4	100.0
3	คัดลอกผลงานใน รายงานที่ต้องส่ง	1,119	17.6	82.4	100.0	1,118	42.6	57.4	100.0	1,118	16.3	83.7	100.0	1,119	7.3	92.7	100.0
4	ปลอมแปลงเอกสาร	1,119	9.3	90.7	100.0	1,120	31.4	68.6	100.0	1,119	9.8	90.2	100.0	1,119	5.3	94.7	100.0
5	ลอกจากโน้ตที่เตรียมไว้ ล่วงหน้า	1,120	15.5	84.5	100.0	1,120	42.7	57.3	100.0	1,119	15.9	84.1	100.0	1,119	9.0	91.0	100.0
6	ลอกจากหนังสือในห้อง สอบ	1,120	11.8	88.2	100.0	1,120	38.6	61.4	100.0	1,119	12.1	87.9	100.0	1,119	5.1	94.9	100.0
7	ใช้มือถือระหว่างการ สอบ	1,120	10.1	89.9	100.0	1,120	37.3	62.7	100.0	1,119	11.1	88.9	100.0	1,119	4.6	95.4	100.0
8	ลอกจากเพื่อนร่วมห้อง ระหว่างสอบ	1,120	11.9	88.1	100.0	1,119	41.4	58.6	100.0	1,119	13.7	86.3	100.0	1,119	4.6	95.4	100.0
9	ให้เพื่อนร่วมห้องลอก	1,120	14.6	85.4	100.0	1,120	43.1	56.9	100.0	1,119	15.7	84.3	100.0	1,119	6.2	93.8	100.0
10	เห็นการลอกแต่ไม่แจ้ง	1,119	16.5	83.5	100.0	1,119	41.5	58.5	100.0	1,120	16.2	83.8	100.0	1,118	7.3	92.7	100.0
11	ช่วยเหลือคนอื่นในการใช้ เครื่องดักฟัง	1,120	8.6	91.4	100.0	1,119	26.5	73.5	100.0	1,119	10.0	90.0	100.0	1,117	5.4	94.6	100.0
12	ใช้เครื่องดักฟังขณะสอบ	1,120	7.2	92.8	100.0	1,118	25.8	74.2	100.0	1,118	8.6	91.4	100.0	1,118	3.7	96.3	100.0
13	ใช้ข้อสอบที่ขโมยมา	1,120	7.5	92.5	100.0	1,119	25.4	74.6	100.0	1,118	9.1	90.9	100.0	1,118	4.7	95.3	100.0
14	เข้าสอบแทนคนอื่น	1,120	8.4	91.6	100.0	1,119	25.3	74.7	100.0	1,118	8.9	91.1	100.0	1,116	4.2	95.8	100.0

	ลักษณะการโกง (สมมุติ)	พ่อแม่				เพื่อนสนิท				คนทั่วไป				ครู			
		n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม
15	ให้คนอื่นเข้าสอแทนตัวเอง	1,120	9.1	90.9	100.0	1,119	27.0	73.0	100.0	1,118	9.5	90.5	100.0	1,118	4.0	96.0	100.0
16	ให้คนอื่นทำการบ้านแทน	1,119	17.3	82.7	100.0	1,118	42.5	57.5	100.0	1,118	18.9	81.1	100.0	1,116	8.2	91.8	100.0
17	ช่วยคนอื่นทำการบ้าน	1,120	41.6	58.4	100.0	1,119	57.2	42.8	100.0	1,117	38.9	61.1	100.0	1,119	27.3	72.7	100.0
18	จ้างครูให้ช่วยติวหลังเลิกเรียน	1,120	53.9	46.1	100.0	1,118	58.0	42.0	100.0	1,117	49.3	50.7	100.0	1,119	44.2	55.8	100.0
19	บอกว่าความคิดของคนอื่นเป็นของตนเอง	1,119	12.8	87.2	100.0	1,119	27.6	72.4	100.0	1,116	11.1	88.9	100.0	1,118	7.2	92.8	100.0
20	ปลอมลายเซ็นของครูลงในสมุดพก	1,118	8.7	91.3	100.0	1,120	26.3	73.7	100.0	1,116	9.0	91.0	100.0	1,119	3.8	96.2	100.0
21	ปลอมเกรดในใบคะแนน	1,120	6.4	93.6	100.0	1,120	19.8	80.2	100.0	1,117	6.5	93.5	100.0	1,118	4.2	95.8	100.0
22	ซื้อใบรับรองแพทย์ปลอม	1,120	8.9	91.1	100.0	1,120	25.0	75.0	100.0	1,117	9.3	90.7	100.0	1,119	5.2	94.8	100.0
23	ซื้อใบประกาศนียบัตรปลอม	1,119	5.5	94.5	100.0	1,120	18.7	81.3	100.0	1,117	5.4	94.6	100.0	1,119	3.0	97.0	100.0

ตารางที่ 3-36 แสดงให้เห็นว่าลักษณะการโกงที่พ่อแม่รับได้มากที่สุดเมื่อนักเรียนคนหนึ่งทุจริตการเรียนในลักษณะต่าง ๆ คือ จ้างครูให้ช่วยติวหลังเลิกเรียน ซึ่งใกล้เคียงกับการช่วยคนอื่นทำการบ้าน ขณะที่การซื้อใบประกาศนียบัตรปลอม เป็นลักษณะการโกงที่พ่อแม่รับไม่ได้มากที่สุด ทศนะคติเช่นนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับในกรณีของเพื่อนสนิท คนทั่วไปและครู ซึ่ง ตารางที่ 3-34 ถึง 3-36 ให้ผลการสำรวจที่สอดคล้องกันอย่างมาก

ตารางที่ 3-37 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยอมรับของบุคคลรอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู เมื่อตนเองพบ เห็นว่ามีคนทุจริตการเรียนลักษณะต่าง ๆ แต่เลือกที่จะไม่แจ้งหรือรายงาน (2C)

	ลักษณะการโกง (สมมุติ)	พ่อแม่				เพื่อนสนิท				คนทั่วไป				ครู			
		n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม
1	ลอกข้อสอบคนอื่น	1,124	18.0	82.0	100.0	1,120	47.7	52.3	100.0	1,122	19.2	80.8	100.0	1,122	6.4	93.6	100.0
2	ใช้โพล	1,121	16.3	83.7	100.0	1,121	43.4	56.6	100.0	1,122	15.9	84.1	100.0	1,123	6.4	93.6	100.0
3	คัดลอกผลงานใน รายงานที่ต้องส่ง	1,123	17.8	82.2	100.0	1,122	42.2	57.8	100.0	1,120	16.5	83.5	100.0	1,123	7.5	92.5	100.0
4	ปลอมแปลงเอกสาร	1,123	10.5	89.5	100.0	1,122	29.9	70.1	100.0	1,123	10.0	90.0	100.0	1,121	5.4	94.6	100.0
5	ลอกจากโน้ตที่เตรียมไว้ ล่วงหน้า	1,122	17.9	82.1	100.0	1,124	42.9	57.1	100.0	1,120	16.7	83.3	100.0	1,120	9.6	90.4	100.0
6	ลอกจากหนังสือในห้อง สอบ	1,123	13.7	86.3	100.0	1,124	38.9	61.1	100.0	1,122	12.2	87.8	100.0	1,123	5.1	94.9	100.0
7	ใช้มือถือระหว่างการ สอบ	1,122	11.1	88.9	100.0	1,122	37.2	62.8	100.0	1,122	10.2	89.8	100.0	1,124	4.7	95.3	100.0
8	ลอกจากเพื่อนร่วมห้อง ระหว่างสอบ	1,122	13.8	86.2	100.0	1,123	40.7	59.3	100.0	1,121	14.5	85.5	100.0	1,122	5.3	94.7	100.0
9	ให้เพื่อนร่วมห้องลอก	1,123	18.5	81.5	100.0	1,124	43.4	56.6	100.0	1,123	15.5	84.5	100.0	1,124	7.0	93.0	100.0
10	เห็นการลอกแต่ไม่แจ้ง	1,122	18.0	82.0	100.0	1,122	41.4	58.6	100.0	1,124	15.8	84.2	100.0	1,123	8.4	91.6	100.0
11	ช่วยเหลือคนอื่นในการ ใช้เครื่องดักฟัง	1,122	10.9	89.1	100.0	1,122	27.0	73.0	100.0	1,122	9.7	90.3	100.0	1,122	5.1	94.9	100.0
12	ใช้เครื่องดักฟังขณะสอบ	1,121	8.9	91.1	100.0	1,119	25.7	74.3	100.0	1,122	9.9	90.1	100.0	1,123	4.5	95.5	100.0
13	ใช้ข้อสอบที่ขโมยมา	1,123	9.0	91.0	100.0	1,120	25.2	74.8	100.0	1,124	9.7	90.3	100.0	1,124	4.5	95.5	100.0
14	เข้าสอบแทนคนอื่น	1,121	11.2	88.8	100.0	1,122	27.4	72.6	100.0	1,124	9.8	90.2	100.0	1,123	4.5	95.5	100.0

	ลักษณะการโกง (สมมุติ)	พ่อแม่				เพื่อนสนิท				คนทั่วไป				ครู			
		n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม	n	รับได้	รับไม่ได้	รวม
15	ให้คนอื่นเข้าสอแทนตัวเอง	1,121	9.4	90.6	100.0	1,122	27.5	72.5	100.0	1,124	9.5	90.5	100.0	1,123	4.9	95.1	100.0
16	ให้คนอื่นทำการบ้านแทน	1,125	19.5	80.5	100.0	1,122	40.2	59.8	100.0	1,121	17.7	82.3	100.0	1,121	8.4	91.6	100.0
17	ช่วยคนอื่นทำการบ้าน	1,125	39.4	60.6	100.0	1,122	56.3	43.7	100.0	1,117	34.8	65.2	100.0	1,117	27.0	73.0	100.0
18	จ้างครูให้ช่วยติวหลังเลิกเรียน	1,125	50.6	49.4	100.0	1,121	56.1	43.9	100.0	1,118	44.9	55.1	100.0	1,118	40.3	59.7	100.0
19	บอกว่าความคิดของคนอื่นเป็นของตนเอง	1,123	11.8	88.2	100.0	1,122	26.9	73.1	100.0	1,121	11.2	88.8	100.0	1,121	6.3	93.7	100.0
20	ปลอมลายเซ็นของครูลงในสมุดพก	1,123	8.3	91.7	100.0	1,122	24.2	75.8	100.0	1,123	8.7	91.3	100.0	1,123	4.0	96.0	100.0
21	ปลอมเกรดในใบคะแนน	1,123	7.7	92.3	100.0	1,121	21.1	78.9	100.0	1,120	6.7	93.3	100.0	1,124	3.9	96.1	100.0
22	ซื้อใบรับรองแพทย์ปลอม	1,122	10.0	90.0	100.0	1,123	25.0	75.0	100.0	1,124	8.3	91.7	100.0	1,123	4.4	95.6	100.0
23	ซื้อใบประกาศนียบัตรปลอม	1,125	6.4	93.6	100.0	1,121	19.4	80.6	100.0	1,123	5.1	94.9	100.0	1,123	2.7	97.3	100.0

เมื่อสำรวจประเด็นการยอมรับของบุคคลรอบข้าง เมื่อตนเองพบเห็นว่ามีคนทุจริตการเรียนลักษณะต่าง ๆ แต่เลือกที่จะไม่แจ้งหรือรายงาน การสำรวจ พบว่า ลักษณะการโกงที่บุคคลรอบข้าง ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครูยอมรับได้มากที่สุด เมื่อเลือกที่จะไม่แจ้งหรือรายงาน คือ จ้างครูให้ช่วยติวหลังเลิกเรียนและ ช่วยคนอื่นทำการบ้าน ขณะที่ซื้อใบประกาศนียบัตรปลอมเป็นลักษณะการโกงที่ทุกกลุ่มรับได้น้อยที่สุด

ตารางที่ 3-38 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์ในการโกงข้อสอบ

ลำดับ	ประสบการณ์โกงข้อสอบ	จำนวน	ร้อยละ
1	เคยโกง	1,635	48.6
2	ไม่เคยโกง	1,730	51.4
	รวม	3,365	100.0

ตารางที่ 3-39 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์โกงข้อสอบในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

(เฉพาะตัวอย่างที่เคยโกงข้อสอบ)			
ลำดับ	ประสบการณ์โกงข้อสอบในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา		ร้อยละ
1	เคย	จำนวน	ร้อยละ
	จำนวนครั้งที่โกง	จำนวน	ร้อยละ
	1 ครั้ง	282	26.7
	2 ครั้ง	348	32.9
	3 ครั้ง	143	13.5
	มากกว่า 3 ครั้ง	284	26.9
	รวม	1,057	100.0
	ค่าเฉลี่ย	4.30	
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	10.06	
2	ไม่เคย	514	31.4
	รวม	1,635	100.0

ตารางที่ 3-38 ถึงตารางที่ 3-39 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งเคยโกงข้อสอบ โดยคนที่เคยโกงข้อสอบมีจำนวนครั้งในการโกงเฉลี่ย 4.30 ครั้ง

ตารางที่ 3-40 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุจำนวนครั้งสูงสุดที่สามารถให้อภัยคนที่โกงข้อสอบเพื่อให้ปรับปรุงตนเอง

ลำดับ	จำนวนครั้งสูงสุดที่ให้อภัยคนที่โกงข้อสอบ	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่ควรอภัย	576	17.1
2	1 ครั้ง	827	24.6
3	2 ครั้ง	699	20.8

ลำดับ	จำนวนครั้งสูงสุดที่ให้อภัยคนที่โกงข้อสอบ	จำนวน	ร้อยละ
4	3 ครั้ง	752	22.3
5	4 ครั้ง	131	3.9
6	5 ครั้ง	107	3.2
7	มากกว่า 5 ครั้ง	265	7.9
8	ไม่ระบุ	8	0.2
รวม		3,365	100.0

ในประเด็นการโกงข้อสอบการสำรวจยังพบอีกว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 24.6 คิดว่าสามารถให้อภัยคนที่โกงได้เพียง 1 ครั้ง ขณะที่อีกร้อยละ 17.1 คิดว่าไม่ควรให้อภัยในกรณีของการโกงข้อสอบ

ประสบการณ์ส่วนบุคคล (Prevalence)

ตารางที่ 3-41 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์ในการพบเจอสถานการณ์ต่าง ๆ

สถานการณ์		ประสบการณ์ในการพบเจอ							
		ไม่เคย		1 ครั้ง		มากกว่า 1 ครั้ง		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ครูเอาแบบเรียนมาขาย	เคยซื้อ	2,033	60.5	719	21.3	611	18.2	3,363	100.0
	เคยช่วยขาย	2,565	76.5	528	15.7	260	7.8	3,353	100.0
	เคยเห็นเด็กคนอื่นซื้อ	1,960	58.4	619	18.4	778	23.2	3,357	100.0
	เคยถูกบังคับให้ซื้อ	2,444	72.8	520	15.5	393	11.7	3,357	100.0
ตัวหลังเลิกเรียนครูเก็บเงินค่าตัวหลังเลิกเรียน	เคยจ่ายเงิน	2,243	66.8	607	18.1	508	15.1	3,358	100.0
	รู้ว่าเด็กคนอื่นเคยจ่ายเงิน	2,085	62.1	614	18.3	657	19.6	3,356	100.0
	เคยถูกบังคับให้จ่ายเงิน	2,630	78.4	466	13.9	258	7.7	3,354	100.0
ครูเคยบอกว่าอยากได้ของฝาก		2,149	63.9	711	21.2	502	14.9	3,362	100.0
เคยให้ของฝากครู		1,639	48.7	904	26.9	821	24.4	3,364	100.0
เคยเห็นเด็กคนอื่นให้ของฝากครู		1,388	41.2	850	25.3	1,127	33.5	3,365	100.0
ครูมีศิษย์คนโปรดชัดเจน		1,602	47.6	742	22.1	1,019	30.3	3,363	100.0
คุณรู้ว่าคุณคือศิษย์โปรดของครู		2,149	64.0	681	20.3	528	15.7	3,358	100.0

สถานการณ์		ประสบการณ์ในการพบเจอ							
		ไม่เคย		1 ครั้ง		มากกว่า 1 ครั้ง		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
โก่งตอนสอบ เข้ารร.	เคยคิดจะทำ	2,514	74.8	564	16.8	282	8.4	3,360	100.0
	รู้ว่าคนอื่นคิด จะทำ	2,155	64.1	683	20.3	523	15.6	3,361	100.0
	ทำได้ก็ดี	2,484	73.9	531	15.8	345	10.3	3,360	100.0
การบริจาคเงิน เพื่อเข้ารร.	โรงเรียนเคย เอ่ยปาก เรื่องเงิน บริจาค	2,075	61.7	593	17.6	695	20.7	3,363	100.0
	ครอบครัวคุณ เคยบริจาคเงิน ตอนเข้า โรงเรียน	2,232	66.4	586	17.4	545	16.2	3,363	100.0
	คุณพบว่าคน อื่นเคยบริจาค	1,857	55.2	602	17.9	903	26.9	3,362	100.0
การใช้เส้นคนรู้จัก เพื่อให้ได้เข้ารร.ดี	เคยใช้เส้น	2,635	78.4	504	15.0	221	6.6	3,360	100.0
	คุณพบว่าคน อื่นเคยใช้เส้น	2,030	60.4	568	16.9	765	22.7	3,363	100.0
	ทำได้ก็ดี	2,538	75.6	484	14.4	336	10.0	3,358	100.0

ผลการสำรวจในตารางที่ 3-41 แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งหนึ่งเคยพบเจอ ประกอบไปด้วย เคยให้ของฝากครู เคยเห็นเด็กคนอื่นให้ของฝากครู ครูมีศิษย์คนโปรดชัดเจน

ตารางที่ 3-42 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความถี่ (บ่อย) ในการขาดสอนครูของครูในสมัยประถม

ลำดับ	ครูที่โรงเรียนขาดสอนบ่อย เมื่อตอนประถมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1	ใช่	482	14.3
2	ไม่ใช่	1,140	33.9
3	จำไม่ได้/ไม่แน่ใจ	1,743	51.8
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-43 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ตัวอย่าง ที่ระบุความถี่ (บ่อย) ในการมาสายของครูในสมัยประถม

ลำดับ	ครูที่โรงเรียนมาสายบ่อย เมื่อตอนประถมศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1	ใช่	539	16.0
2	ไม่ใช่	1,133	33.7
3	จำไม่ได้/ไม่แน่ใจ	1,693	50.3
รวม		3,365	100.0

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำไม่ได้/ไม่แน่ใจ ว่าครูในสมัยประถม ขาดสอนบ่อย และร้อยละ 17 ระบุว่าครูในสมัยประถมขาดสอนบ่อย ขณะที่กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งจำไม่ได้/ไม่แน่ใจว่าครูในสมัยประถมมาสาย ขณะที่มีย่อยร้อยละ 16 เท่านั้นที่ระบุว่าครูที่โรงเรียนมาสายบ่อย เมื่อตอนประถมศึกษา

ตารางที่ 3-44 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการตัดสินใจในสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน

สถานที่	ไม่มี	มีน้อย	มีแต่ไม่มาก	มีเยอะ	มีเยอะมาก	ไม่รู้ว่ามากหรือเปล่า	รวม
งานบริการของหน่วยราชการ	11.9	18.3	30.9	19.3	6.4	13.2	100.0
โรงพยาบาลของรัฐ/ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพท้องถิ่น	12.3	19.7	28.3	19.3	5.0	15.4	100.0
ศาล	16.2	16.0	23.6	17.3	8.9	18.0	100.0
ตำรวจ	9.6	13.3	21.6	25.6	18.5	11.4	100.0
รัฐบาลและรัฐมนตรี	12.6	11.3	19.7	22.6	16.9	16.9	100.0
รัฐสภา เช่น กลุ่มสมาชิก	12.1	11.5	20.3	23.0	16.1	17.0	100.0
ผู้แทนราษฎร							
โรงเรียนประถม	15.3	18.0	22.7	18.6	7.4	18.0	100.0
เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่น อบต.	10.5	14.3	23.0	23.0	13.8	15.4	100.0

เมื่อถามถึงการติดสินบนในสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่ามีการติดสินบนเยอะมากในสถานีดำรวจ รัฐบาลและรัฐมนตรี และในรัฐสภา เช่น กลุ่มสมาชิกผู้แทนราษฎร

Hexaco (Big Five)

ตารางที่ 3-45 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง (Hexaco)

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง		ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง							ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย	
		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ←————→ เห็นด้วยอย่างยิ่ง								
		1	2	3	4	5	ไม่ระบุ	รวม		
1	ไม่คิดสร้างภาพให้ตนเองดูดีขึ้น	14.1	14.8	22.5	15.2	33.3	0.1	100.0	1.43	3.39
2	ประจบประแจงผู้อื่นเพื่อความก้าวหน้า	40.0	28.7	19.8	6.7	4.8	0.0	100.0	1.14	2.07
3	พูดเอาใจคนอื่น เพื่อให้เขาทำในสิ่งที่ฉันต้องการ	35.2	31.4	20.6	9.5	3.2	0.1	100.0	1.10	2.14
4	ชื่นชมเอาใจคนอื่นอย่างออกนอกหน้า	41.7	29.9	18.8	7.0	2.5	0.1	100.0	1.06	1.99
5	เปลี่ยนกลุ่มไปตามผลประโยชน์ได้เรื่อยๆ	46.1	29.2	17.1	5.4	2.1	0.1	100.0	1.01	1.88
6	ปรับบุคลิกไปเรื่อยๆให้คนประทับใจ	34.1	28.5	22.9	9.5	4.9	0.1	100.0	1.16	2.22
7	แสร้งทำเป็นห่วงผู้อื่น	51.6	24.4	16.4	5.7	1.8	0.1	100.0	1.02	1.82
8	เปลี่ยนเป็นคนละคนตามโอกาส	41.0	27.6	20.0	8.0	3.4	0.0	100.0	1.11	2.05
9	ชอบคอยเอาใจคนใหญ่คนโต	44.4	26.7	18.8	7.2	2.8	0.1	100.0	1.08	1.97

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง		ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง							ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
		ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ←————→ เห็นด้วยอย่างยิ่ง								
		1	2	3	4	5	ไม่ระบุ	รวม		
10	ยอมให้คนอื่นได้หน้าบ้างถึงแม้ว่าตนเองจะโดยเอาเปรียบ	25.5	25.2	28.8	12.9	7.5	0.1	100.0	1.21	2.52
11	ไม่เคยเอาของของผู้อื่น	13.0	12.6	20.7	22.4	31.2	0.1	100.0	1.38	3.46
12	ไม่โกงการจ่ายภาษีแน่ ๆ	12.8	9.9	18.4	22.1	36.7	0.1	100.0	1.39	3.60
13	คืนเงินเมื่อฉันรู้ว่าเศษเชียร์ทองเงินผิด	8.5	9.1	18.9	25.2	38.2	0.1	100.0	1.28	3.75
14	รู้สึกผิดมากถ้ารู้ตัวว่าขโมยของคนอื่นมา	7.7	8.8	20.0	25.7	37.8	0.0	100.0	1.25	3.77
15	พยายามทำตามกฎเกณฑ์	7.8	12.7	23.5	24.4	31.5	0.1	100.0	1.26	3.59
16	ฉันไม่ได้คิดว่าตัวเองดีกว่าคนอื่น	10.0	13.4	27.5	24.2	24.8	0.1	100.0	1.27	3.40
17	ฉันมองว่าตัวเองเหมือนคนทั่วไป	7.3	12.1	25.6	23.4	31.5	0.1	100.0	1.25	3.60
18	ฉันเป็นเพียงคนธรรมดา	7.4	10.7	24.6	22.5	34.7	0.1	100.0	1.26	3.66
19	ฉันคิดว่าตัวเองเป็นคนธรรมดา	8.4	12.0	23.9	22.8	32.7	0.2	100.0	1.28	3.59
20	ต้องการที่จะมีอำนาจมากกว่าคนอื่น	29.0	27.4	25.6	11.6	6.3	0.1	100.0	1.20	2.39
21	เชื่อว่าตัวเองดีกว่าคนอื่น	29.2	29.5	27.5	9.3	4.4	0.1	100.0	1.11	2.30

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง							ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ←————→ เห็นด้วยอย่างยิ่ง								
	1	2	3	4	5	ไม่ระบุ	รวม		
22 ชอบเป็นจุดสนใจ	36.1	25.2	26.8	9.2	2.6	0.1	100.0	1.10	2.17
23 ฉันมีความสามารถมากกว่าคนอื่น	31.5	27.0	29.8	9.2	2.4	0.1	100.0	1.07	2.24
24 เลือกทำตัวโดดเด่นถ้ามีโอกาส	34.1	25.4	28.6	9.1	2.7	0.1	100.0	1.09	2.21
25 โอ้อวดเรื่องความดีของตัวเอง	41.6	22.1	25.8	7.8	2.6	0.1	100.0	1.10	2.08

ตารางที่ 3-45 แสดงข้อความที่กลุ่มตัวอย่างอธิบายถึงตนเอง โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คำอธิบายตนเองในสามลำดับแรกว่า รู้สึกผิดมากถ้ารู้ว่า
 ขโมยของคนอื่นมา เป็นคนสิ้นเงินเมื่อฉันรู้ว่าแคชเชียร์ทอนเงินผิด และฉันเป็นเพียงคนธรรมดา ขณะที่คำอธิบายที่ตรงกับกลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุด คือ เป็นคนขโมย
 ของ

ทัศนคติต่อการควบคุมสิ่งต่าง (Locus of control)

ตารางที่ 3-46 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง (Locus of control)

ข้อความที่อธิบายถึงตนเอง	ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง									ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่เห็นด้วย ← → เห็นด้วย										
	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง										
	1	2	3	4	5	6	7	ไม่ระบุ	รวม		
1. อะไรต่างๆในชีวิตฉัน ฉันมีอำนาจควบคุมมันเพียงน้อยนิด	16.0	14.5	23.7	26.1	10.7	5.0	3.9	0.1	100.0	1.56	3.31
2. ปัญหาหลายๆอย่างที่เกิดขึ้นกับฉัน ฉันไม่มีทางแก้มันได้ด้วย ตัวเองแน่ๆ	18.5	15.8	20.1	25.9	12.7	4.4	2.5	0.1	100.0	1.56	3.22
3. หลายสิ่งและหลายเหตุการณ์สำคัญในชีวิตฉัน ฉันรู้ว่าตัวเอง แทบจะไม่มีทางเปลี่ยนแปลงมันได้เลย	17.1	13.0	22.2	27.3	13.4	4.2	2.6	0.2	100.0	1.53	3.30
4. บ่อยครั้งที่ฉันรู้สึกหมดหนทางกับการแก้ไขปัญหาในชีวิต	17.2	13.3	20.9	25.8	15.3	4.5	2.9	0.1	100.0	1.56	3.34
5. ชีวิตของฉัน ส่วนมากเป็นไปตามที่คนนั้นคนนี้กำหนดให้	22.3	12.7	16.2	24.3	16.2	5.8	2.4	0.1	100.0	1.66	3.26
6. อนาคตฉัน ฉันกำหนดเอง	4.5	4.4	12.2	24.6	19.7	14.6	19.9	0.1	100.0	1.65	4.74
7. ถ้าฉันมุ่งมั่นทำอะไรให้สำเร็จ ฉันทำมันได้เสมอ	4.1	3.3	9.6	24.6	21.0	15.5	21.8	0.1	100.0	1.61	4.89

เมื่อถามถึงทัศนคติต่อการควบคุมสิ่งต่าง (Locus of control) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบว่า ถ้าฉันมุ่งมั่นทำอะไรให้สำเร็จ ฉันทำมันได้เสมอ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.89 จากคะแนนเต็ม 7 รองลงมาคือ อนาคตฉัน ฉันกำหนดเอง ได้คะแนนเฉลี่ย 4.74 จากคะแนนเต็ม 7

Personality Traits

ตารางที่ 3-47 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุบุคลิกภาพที่ใกล้เคียงกับตนเอง

(โดยที่ 1 หมายถึง บุคลิกภาพของตนตรงกับบุคลิกภาพด้านซ้ายมากที่สุด ไปจนถึง 5 หมายถึง บุคลิกภาพของตนตรงกับบุคลิกภาพด้านขวามากที่สุด)

ลำดับ	บุคลิกภาพ	1	2	3	4	5	ไม่ ระบุ	บุคลิกภาพ	ค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
1	เรื่อย ๆ สบาย ๆ	16.7	19.9	29.7	25.0	8.5	0.2	ทะเยอทะยาน	1.20	2.89
2	ชอบอยู่คนเดียว	9.2	14.8	33.0	29.0	13.9	0.1	ชอบอยู่เป็นกลุ่ม	1.14	3.24
3	เป็นคนจริงจัง	13.0	17.3	40.2	22.1	7.2	0.2	เป็นคนช่างฝัน	1.09	2.93
4	ไม่มีมารยาท	4.3	9.3	39.4	30.6	16.2	0.2	สุภาพ นอบน้อม	1.01	3.45
5	ไม่มีระเบียบ	4.1	10.3	41.1	30.3	14.1	0.1	ประณีต มีระเบียบ	0.99	3.40
6	ตัดสินใจด้วยความมั่นใจ	6.8	15.0	40.3	26.1	11.7	0.1	ตัดสินใจด้วยความระมัดระวัง	1.05	3.21
7	มองโลกในแง่ร้าย	4.6	9.9	39.2	31.7	14.5	0.1	มองโลกในแง่ดี	1.00	3.42
8	นึกถึงตัวเองเป็นหลัก	4.7	11.5	44.8	26.7	12.1	0.2	เอื้ออาทร	0.98	3.30
9	รับฟังความคิดเห็น	10.9	22.6	40.2	18.1	8.0	0.2	ตัดสินใจด้วยตัวเอง	1.08	2.90
10	มีความหวังเสมอ	13.9	25.3	38.4	16.7	5.5	0.2	ท้อแท้ง่าย	1.06	2.75
11	ชอบความเป็นส่วนตัวสูง	13.6	19.6	43.1	17.9	5.7	0.1	ชอบเป็นที่จับตามอง	1.06	2.83
12	ทำตามคำสั่ง	5.5	15.4	45.4	22.5	11.1	0.1	ทำตามความคิดของตนเอง	1.01	3.18
13	ถูกรบกวนได้ง่าย	4.8	11.3	45.2	27.9	10.7	0.1	มีสมาธิ	0.97	3.28

ลำดับ	บุคลิกภาพ	1	2	3	4	5	ไม่ ระบุ	บุคลิกภาพ	ค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
14	ไม่สนใจใคร	5.0	10.0	40.0	28.9	15.9	0.2	ใส่ใจในคำพูดคนอื่น	1.03	3.41
15	ไม่กระตือรือร้น	4.5	9.3	37.4	29.9	18.8	0.1	ชอบทำกิจกรรม	1.04	3.49
16	ชอบสิ่งเดิม ๆ	5.0	10.5	38.1	26.2	20.1	0.1	ชอบค้นหาสิ่งใหม่	1.08	3.46
17	ชอบทำงานคนเดียว	6.7	12.2	37.2	24.8	18.9	0.2	ชอบทำงานเป็นทีม	1.12	3.37
18	งานไม่จำเป็นต้องมีระเบียบ	4.0	9.5	37.6	28.7	20.1	0.1	ชอบงานที่มีระเบียบ	1.04	3.52
19	หนักแน่น	20.6	18.6	38.1	16.2	6.3	0.2	วอกแวก ไขว่ไขว่ง่าย	1.15	2.69
20	ช่างคิด	16.4	18.3	41.3	16.1	7.7	0.2	ช่างพูด	1.13	2.80
21	ชอบความชัดเจน	23.4	18.7	38.0	13.7	6.1	0.1	ทนต่อสิ่งที่กำกวม น่าสงสัยได้	1.16	2.60
22	ไม่เชื่อใจใคร	7.9	12.7	48.7	23.6	7.0	0.1	ไวใจคนง่าย	0.97	3.09
23	ทำงานเสร็จเมื่อไหร่ก็เมื่อนั้น	5.5	6.3	39.2	30.7	18.1	0.2	ทำงานให้เสร็จตามเวลา	1.03	3.50

เมื่อถามถึงบุคลิกภาพของตนเอง ข้อมูลจากตารางที่ 3-47 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการไม่จำเป็นต้องมีระเบียบและทำงานเสร็จเมื่อไหร่ก็เมื่อนั้น

คำถามทั่วไป

ตารางที่ 3-48 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุเปอร์เซ็นต์ที่มีโอกาสเป็นไปได้เกี่ยวกับอายุของตนเองในอนาคต

อายุของตนเองในอนาคต	โอกาสที่จะเป็นไปได้						ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่มีทาง							
		เกิดขึ้นแน่นอน						
	0 – 20%	21 – 40%	41-60%	61-80%	81-100%	รวม		
1. จะมีอายุถึง 50 ปี	4.2	1.2	14.9	9.2	70.5	100.0	25.28	85.19
2. จะมีอายุถึง 60 ปี	6.4	2.9	18.0	13.7	59.0	100.0	28.02	79.11
3. จะมีอายุถึง 65 ปี	11.8	4.4	19.4	18.9	45.5	100.0	32.05	71.09
4. จะมีอายุถึง 70 ปี	19.0	6.2	22.8	19.2	32.8	100.0	34.59	61.53
5. จะมีอายุถึง 75 ปี	27.3	7.7	27.0	15.1	22.9	100.0	35.53	51.75
6. จะมีอายุถึง 80 ปี	37.4	8.8	26.2	11.1	16.5	100.0	35.24	42.55
7. จะมีอายุถึง 85 ปี	50.3	11.3	19.1	7.8	11.5	100.0	34.04	32.59
8. จะมีอายุถึง 90 ปี	63.1	9.8	14.8	4.2	8.1	100.0	31.30	23.76
9. จะมีอายุถึง 95 ปี	73.4	6.3	11.6	2.7	6.0	100.0	28.55	18.00
10. จะมีอายุถึง 100 ปี	81.6	3.9	8.1	1.3	5.1	100.0	25.91	13.14
11. จะมีอายุถึง 105 ปี	85.6	2.2	6.9	1.2	4.1	100.0	23.94	10.35

ตารางที่ 3-49 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสิ่งที่จะทำต่อภายใน 1 ปี หลังจบการศึกษาในปัจจุบัน

ลำดับ	สิ่งที่จะทำต่อภายใน 1 ปี หลังจบการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1	ทำงานทันที	562	16.7
2	หางาน	1,085	32.2
3	ฝึกงาน (แบบไม่ได้ค่าตอบแทน)	44	1.3
4	ฝึกงาน (แบบได้ค่าตอบแทน)	277	8.2
5	เรียนต่อให้สูงขึ้นกว่าวุฒิมัธยมศึกษา	1,391	41.3
6	ไม่ระบุ	6	0.3
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-50 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับการศึกษาสูงสุดที่ฝันจะเรียนให้ถึง ถ้าไม่มีข้อขัดข้อง

ลำดับ	ระดับการศึกษาสูงสุดที่ฝันจะเรียนให้ถึง	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่เรียนต่อแล้ว	22	0.7
2	ม.ปลาย / ปวช.	41	1.2
3	ปวส.	177	5.3
4	การศึกษาทางทหาร / ตำรวจ	252	7.5
5	ป.ตรี	1,488	44.2
6	ป.โท	756	22.5
7	ป.เอก	619	18.4
8	อื่นๆ	5	0.1
9	ไม่ระบุ	5	0.1
รวม		3,365	100.0

ตารางที่ 3-51 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุระดับการศึกษาสูงสุดที่คาดว่าจะเรียนให้ถึงตามความเป็นจริง

ลำดับ	ระดับการศึกษาสูงสุดที่คาดว่าจะเรียน ตามความเป็นจริง	จำนวน	ร้อยละ
1	ไม่เรียนต่อแล้ว	21	0.6
2	ม.ปลาย / ปวช.	67	2.0
3	ปวส.	271	8.1
4	การศึกษาทางทหาร / ตำรวจ	288	8.5
5	ป.ตรี	1,917	57.0
6	ป.โท	559	16.6
7	ป.เอก	234	7.0
8	อื่นๆ	4	0.1
9	ไม่ระบุ	4	0.1
รวม		3,365	100.0

จากการสำรวจพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเรียนต่อให้สูงขึ้นกว่าวุฒิเดิมภายใน 1 ปี หลังจบการศึกษาในปัจจุบัน และระดับการศึกษาปริญญาตรีเป็นระดับการศึกษาสูงสุดที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ฝันจะเรียนให้ถึง ถ้าไม่มีข้อขัดข้อง นอกจากนั้นการศึกษาปริญญาตรีเป็นระดับการศึกษาสูงสุดที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดว่าจะเรียน ตามความเป็นจริง

ตารางที่ 3-52 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุโอกาสที่จะเป็นไปได้เกี่ยวกับการศึกษา และการมีงานทำ

โอกาสที่จะเป็นไปได้ด้านต่างๆ	โอกาสที่จะเป็นไปได้						ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	ไม่มีทาง							
	0 – 20%	21 – 40%	41-60%	61- 80%	81- 100%	รวม		
1. โอกาสสักทีจะได้เรียนจบวุฒิตามฝัน	3.7	2.3	21.0	19.9	53.1	100.0	24.35	79.26
2. โอกาสสักเท่าไรทีจะได้เรียนจบวุฒิตามความเป็นจริง	1.8	1.9	16.0	19.0	61.3	100.0	21.62	83.94
3. หากได้เรียนจบวุฒิตามฝัน							34.32	37.87
4. โอกาสที่คุณจะไม่มีการทำงาน หรือหางานไม่ได้	46.4	10.1	21.6	6.0	15.9	100.0		
5. หากเรียนจบวุฒิตามความเป็นจริง							34.22	39.04
6. โอกาสที่คุณจะไม่มีการทำงาน หรือหางานไม่ได้	44.2	10.6	22.3	7.0	15.9	100.0		

ตารางที่ 3-53 แสดงค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ย ของรายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ใน 2 กรณี คือ 1) กรณีเรียนจบตามที่ฝันไว้ และ 2) กรณีเรียนจบตามความเป็นจริง

รายได้ที่คุณคาดว่าจะได้รับ	ตามระดับการศึกษาที่ฝันจะเรียนจบ		ตามระดับการศึกษาที่จะเรียนจบในความเป็นจริง	
	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย (บาท)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย (บาท)
1. ในปีแรกที่เริ่มทำงาน (ต่อเดือน)	34170.04	25,868	22323.09	19,670
2. ทำงานไปแล้ว 5 ปี (ต่อเดือน)	103919.64	46,563	43952.18	30,949
3. ทำงานไปแล้ว 10 ปี (ต่อเดือน)	415752.67	87,907	260344.64	55,436

รายได้ที่คุณคาดว่าจะได้รับ	ตามระดับการศึกษาที่ <u>ฝันจะเรียนจบ</u>		ตามระดับการศึกษาที่ <u>จะเรียนจบในความเป็นจริง</u>	
	ค่าเบี้ยเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย (บาท)	ค่าเบี้ยเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย (บาท)
4. ทำงานไปแล้ว 20 ปี (ต่อเดือน)	3317930.94	321,702	2403908.79	183,827

ตารางที่ 3-53 แสดงให้เห็นว่าโอกาสจะเป็นไปได้เกี่ยวกับการศึกษา และการมีงานทำ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าโอกาสที่มีความเป็นไปได้สูงสุด สามลำดับแรก ได้แก่ โอกาสสักเท่าไรที่จะได้เรียนจบวุฒิตามความเป็นจริง รองลงมา คือ โอกาสสักที่จะได้เรียนจบวุฒิตามฝัน และ หากเรียนจบวุฒิตามความเป็นจริง โอกาสที่คุณจะไม่มีการทำงาน หรือหางานไม่ได้ ตามลำดับ และเมื่อสำรวจถึงรายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ การสำรวจ พบว่า เมื่อเริ่มทำงานจะได้เงินเดือนเฉลี่ย 25,868 บาทต่อเดือนและเพิ่มขึ้นเป็น 321,702 บาทต่อเดือน ทำงานไปแล้ว 20 ปี ในกรณีที่จบการศึกษาตามระดับการศึกษาที่ฝันจะเรียนจบ ส่วนในกรณีที่จบการศึกษาตามระดับการศึกษาที่จะเรียนจบในความเป็นจริง พบว่า เมื่อเริ่มทำงานจะได้เงินเดือนเฉลี่ย 19,670 บาทต่อเดือนและเพิ่มขึ้นเป็น 183,827 บาทต่อเดือน ทำงานไปแล้ว 20 ปี

ตารางที่ 3-54 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสาขาที่จะเลือกเรียน หรือกำลังศึกษาอยู่ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	สาขาที่จะเลือกเรียน หรือกำลังศึกษาอยู่	จำนวน	ร้อยละ
1	การฝึกหัดครูและศึกษาศาสตร์	510	15.2
2	ศิลปกรรมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์	552	16.5
3	รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา	365	10.9
4	เศรษฐศาสตร์	379	11.3
5	ธุรกิจและการบริหารจัดการ พาณิชยศาสตร์	716	21.4
6	วารสารศาสตร์และสารสนเทศ	216	6.4
7	กฎหมาย นิติศาสตร์	339	10.1
8	แพทย์ ทันตแพทย์ สัตวแพทย์ พยาบาล	495	14.8
9	ผู้ช่วยแพทย์ เทคนิคการแพทย์ ด้านสุขภาพ	286	8.5
10	จัดการและควบคุมด้านสิ่งแวดล้อม	150	4.5
11	การทหาร และตำรวจ	327	9.8
12	สายช่างเทคโนโลยีสารสนเทศ	228	6.8
13	สายช่างอุตสาหกรรม ด้านไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์	295	8.8
14	สายช่างอุตสาหกรรม ด้านช่างยนต์ ช่างกลโรงงาน ช่างซ่อมบำรุง	270	8.1
15	วิทยาศาสตร์	479	14.3
16	คณิตศาสตร์และสถิติ	280	8.4
17	คอมพิวเตอร์	498	14.9
18	วิศวกรรมศาสตร์	492	14.7
19	สถาปัตยกรรม	283	8.4
20	เกษตรศาสตร์	156	4.7
21	โรงแรมและการจัดการ การท่องเที่ยวและธุรกิจการท่องเที่ยว	462	13.8
22	อื่นๆ อาทิ นิเทศศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ จิตวิทยา	87	2.6

ตารางที่ 3-54 แสดงให้เห็นว่า สาขาที่สาขาที่จะเลือกเรียน หรือกำลังศึกษาอยู่ ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้แก่ ธุรกิจและการบริหารจัดการ พาณิชยศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 21.4 รองลงมา คือสาขา ศิลปกรรมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์ และการฝึกหัดครูและศึกษาศาสตร์

ตารางที่ 3-55 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุโอกาสความเป็นไปได้ของการมีรายได้ระดับต่าง ๆ ในช่วงของการเริ่มต้นทำงานและภายหลังจากทำงานไปแล้ว 10 ปี ของคนที่จบระดับการศึกษา หรือสาขาวิชาเดียวกันกับที่ตัวเองกำลังศึกษาในปัจจุบัน

โอกาสในการมีรายได้	โอกาสที่จะเป็นไปได้						ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	←—————→ ไม่มีทาง							

ตารางที่ 3-56 แสดงร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง ที่ระบุโอกาสเป็นไปได้ของการมีรายได้ระดับต่าง ๆ ในช่วงของการเริ่มต้นทำงานและ ภายหลังจากทำงานไปแล้ว 10 ปี ของคนที่จบสาขาทางแพทย์ (แพทยศาสตร์)

โอกาสในการมีรายได้	โอกาสที่จะเป็นไปได้						ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย
	←————→					รวม		
	ไม่มีทาง				เกิดขึ้นแน่นอน			
	0 – 20%	21 – 40%	41- 60%	61- 80%	81- 100%			
ในปีที่เริ่มทำงาน								
รายได้ต่อเดือน เกิน 15,000 บาท (n = 2,102)	7.6	2.0	14.3	4.9	71.2	100.0	28.95	83.11
รายได้ต่อเดือน เกิน 30,000 บาท (n = 2,100)	8.5	3.6	20.3	12.9	54.7	100.0	29.51	76.05
รายได้ต่อเดือน เกิน 60,000 บาท (n = 2,100)	20.0	6.6	26.9	13.7	32.8	100.0	34.26	60.22
รายได้ต่อเดือน เกิน 100,000 บาท (n = 2,096)	35.6	7.9	24.6	9.0	22.9	100.0	36.85	46.42
รายได้ต่อเดือน เกิน 200,000 บาท (n = 2,097)	47.3	6.9	20.5	5.8	19.5	100.0	37.40	38.67
ทำงานไปแล้ว 10 ปี								
รายได้ต่อเดือน เกิน 15,000 บาท (n = 2,092)	9.7	1.3	9.9	3.3	75.8	100.0	30.67	84.08
รายได้ต่อเดือน เกิน 30,000 บาท (n = 2,090)	8.1	2.2	12.4	7.9	69.4	100.0	29.17	82.59
รายได้ต่อเดือน เกิน 60,000 บาท (n = 2,090)	8.6	3.3	20.7	9.9	57.5	100.0	29.94	77.09
รายได้ต่อเดือน เกิน 100,000 บาท (n = 2,089)	18.0	5.1	21.5	10.3	45.1	100.0	35.38	66.52
รายได้ต่อเดือน เกิน 200,000 บาท (n = 2,086)	27.9	5.7	18.5	7.8	40.1	100.0	39.02	58.80

บทที่ 4

การสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ใน 4 จังหวัด กรุงเทพมหานคร น่าน นครราชสีมา และสงขลา

4.1.ระเบียบวิธี

4.1.1. ประชากรเป้าหมาย

ประชาชนทั่วไป อายุ 18 ปีขึ้นไป ใน 4 จังหวัดประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร น่าน นครราชสีมา และสงขลา อ้างอิงฐานข้อมูลระบบสถิติทางการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2559 จำนวน 8,140,239 คน

4.1.2. การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง

กำหนดการสุ่มตั้งแต่ระดับอำเภอไปจนถึงชุมชน (กรณีกรุงเทพมหานคร) และตำบล (กรณีต่างจังหวัด) จากนั้นลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่สุ่มได้ โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified multi-stage sampling) และมีการควบคุมสัดส่วนตัวอย่างที่เก็บให้สอดคล้องกับคุณลักษณะทางประชากรจริง (Probability proportional to size sampling)

4.1.3. จำนวนตัวอย่าง

คำนวณจำนวนตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน ± 5 ยกเว้น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของประชากรสูง จำนวนที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน ± 3 จากนั้นทำการปรับค่าที่คำนวณได้ ด้วยค่าผลกระทบจากการออกแบบวิจัย (Design effect) เท่ากับ 1.25 และอัตราความร่วมมือ (Response Rate) เท่ากับ 90% ดังตาราง

จังหวัด	Confidence Level	Confidence Interval	จำนวน ตัวอย่าง	การปรับค่าจำนวนตัวอย่าง
				ผลกระทบจากการออกแบบวิจัย (Design effect) = 1.25
				อัตราอัตราความร่วมมือ (Response rate) = 85%
กรุงเทพมหานคร	95%	+/- 3	1,067	1,467
น่าน	95%	+/- 5	384	528
นครราชสีมา	95%	+/- 5	384	528
สงขลา	95%	+/- 5	384	528
รวมทั้งสิ้น			2,219	3,051

ระยะเวลาการดำเนินงาน

ระหว่าง 10 กรกฎาคม ถึง 23 สิงหาคม 2560

4.2. ผลการสำรวจโครงการสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใส: กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ใน 4 จังหวัด กรุงเทพมหานคร น่าน นครราชสีมา และสงขลา

ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 4-1 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามเพศ และจังหวัด

ลำดับ	เพศ	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ชาย	46.5	50.7	48.6	47.3	47.8
2	หญิง	53.4	49.3	51.4	52.7	52.2
3	เพศทางเลือก	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-2 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ และจังหวัด

ลำดับ	ช่วงอายุ	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	18 – 20 ปี	5.9	5.8	8.0	7.3	6.5
2	21 – 30 ปี	17.2	15.6	16.6	17.8	16.9
3	31 – 40 ปี	19.9	16.9	17.0	20.9	19.1
4	41 – 50 ปี	22.0	20.1	23.7	20.4	21.7
5	51 – 60 ปี	31.1	20.9	17.5	17.6	24.6
6	มากกว่า 60 ปี	3.9	20.7	17.2	16.0	11.2
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-3 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลัก และจังหวัด

ลำดับ	อาชีพหลัก	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	6.8	3.1	5.4	7.5	6.0
2	พนักงานบริษัทเอกชน	27.9	9.6	18.1	13.4	20.5
3	ค้าขายรายย่อย/บริการราย ย่อย	25.2	9.8	15.2	23.5	20.5
4	ธุรกิจส่วนตัว/ ผู้ประกอบการ	8.0	4.0	4.5	10.5	7.1
5	ผู้ใช้แรงงาน/ รับจ้างทั่วไป	13.6	26.2	11.9	13.8	15.5
6	เกษียณ/ บำนาญ หรือชรา ภาพ	2.0	0.2	1.4	1.3	1.5
7	เกษตรกร/ ประมง	0.9	26.2	15.7	9.0	9.3
8	อาชีพอิสระ อาทิ ทนายความ สถาปนิก	0.7	0.9	0.4	1.5	0.8
9	นักเรียน/ นักศึกษา	8.0	6.7	8.9	8.8	8.0
10	พ่อบ้าน/ แม่บ้าน	4.6	2.0	17.9	9.9	7.4
11	ว่างงาน	2.0	10.3	0.6	0.6	3.0
12	อื่นๆ อาทิ ครูเอกชน อาสาสมัคร	0.1	0.5	0.0	0.2	0.2
13	ทำงานโดยไม่รับค่าจ้างให้ กิจการของครอบครัว (ไม่ใช่ เกษตรกร)	0.2	0.5	0.0	0.0	0.2
รวม		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-4 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะอาชีพหลัก / สาขาวิชาหลักที่เรียน และจังหวัด

ลำดับ	ลักษณะอาชีพหลัก / สาขาวิชาหลักที่เรียน	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง กัน	13.4	10.2	22.3	11.9	14.1
2	งานบริหาร ธุรกิจ และจัดดำเนินการ	20.4	1.8	5.2	7.3	12.2
3	งานเสมียน	5.7	1.3	3.4	2.4	4.0
4	งานขาย และเกี่ยวกับ การค้า	36.4	18.7	27.1	42.9	32.8
5	เกษตรกรรม ประมง ล่า สัตว์ ทำไม้ เหมืองแร่	1.6	40.2	27.8	17.6	15.7
6	อาชีพเกี่ยวกับการขนส่ง และการคมนาคม	4.7	1.1	1.1	1.8	2.9
7	ช่าง หรือคนงาน ในกระบวนการผลิต และ กรรมกร	13.0	9.8	11.0	7.0	11.0
8	งานบริการ กีฬา สันทนาการ และการเล่นต่างๆ	2.3	0.7	1.6	2.2	1.9
9	อื่นๆ อาทิ นักศึกษา พนักงานพาร์ทไทม์	1.2	3.5	0.0	3.4	1.8
10	ไม่เคยทำงาน / ไม่ได้เรียน	1.3	12.5	0.5	3.5	3.5
11	ไม่ระบุ	0.0	0.2	0.0	0.0	0.1
รวม		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

เมื่อพิจารณาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง และเพศชายมีจำนวนใกล้เคียงกัน และส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.6 รองลงมามีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.7 ขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 6.5 เท่านั้นที่มีอายุระหว่าง 18 – 20 ปี

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน และค้าขายรายย่อย/บริการรายย่อย คิดเป็นร้อยละ 20.5 เท่ากัน รองลงมาก็คือ ผู้ใช้แรงงาน/ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ

15.5 สำหรับลักษณะอาชีพหลัก / สาขาวิชาหลักที่เรียน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 32.8 ทำงานเกี่ยวกับงานขาย และเกี่ยวกับการค้า รองลงมาทำงานเกี่ยวกับ เกษตรกรรม ประมง ลำสัตว์ ทำไม้ เหมืองแร่ และ วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน คิดเป็นร้อยละ 15.7 และ 14.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 4-5 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ และจังหวัด

ลำดับ	ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่จบ	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ไม่เคยเข้ารับการศึกษ	0.3	4.4	1.1	1.7	1.4
2	ประถมศึกษาปีที่ 1 - 3	0.9	3.3	4.2	5.1	2.6
3	ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6	13.0	35.8	29.5	21.8	21.4
4	มัธยมศึกษาตอนต้น	13.8	12.4	19.0	12.3	14.2
5	มัธยมศึกษาตอนปลาย	16.9	13.1	16.9	14.8	15.8
6	ปวช.	11.2	6.5	7.6	9.2	9.4
7	ปวส.	15.0	7.6	10.5	11.2	12.3
8	ปริญญาตรี	27.3	16.0	10.1	21.5	21.3
9	สูงกว่าปริญญาตรี	1.5	0.9	0.9	1.8	1.4
10	ไม่ระบุ	0.1	0.0	0.2	0.6	0.2
รวม		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-6 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน และจังหวัด

ลำดับ	รายได้ส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือน	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ต่ำกว่า 2,500 บาท	0.4	7.6	5.2	2.8	2.9
2	2,500 - 5,000 บาท	1.9	21.3	15.2	9.4	8.9
3	5,001 - 10,000 บาท	12.0	42.4	31.8	28.4	23.7
4	10,001 - 20,000 บาท	54.5	23.5	30.7	38.7	42.2
5	20,001 - 50,000 บาท	24.5	3.1	7.8	17.1	16.5
6	50,001 - 100,000 บาท	1.9	0.2	1.1	1.5	1.4
7	มากกว่า 100,000 บาท	0.1	0.0	0.2	0.0	0.1
8	ไม่ตอบ	0.6	0.4	2.7	1.5	1.1
9	ไม่มีรายได้	4.1	1.5	5.3	0.6	3.2
รวม		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-7 แสดงร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้โดยรวมต่อเดือนของครอบครัว และจังหวัด

ลำดับ	รายได้โดยรวมต่อเดือน ของครอบครัว	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ต่ำกว่า 2,500 บาท	0.1	2.0	0.0	.6	0.5
2	2,500 - 5,000 บาท	0.1	9.3	1.1	2.4	2.3
3	5,001 - 10,000 บาท	0.3	26.2	9.9	8.6	8.0
4	10,001 - 20,000 บาท	14.0	32.0	28.0	27.0	21.9
5	20,001 - 50,000 บาท	59.6	22.9	34.9	35.0	44.6
6	50,001 - 100,000 บาท	18.0	5.8	7.4	8.6	12.4
7	มากกว่า 100,000 บาท	1.5	0.0	1.4	0.9	1.1
8	ไม่ตอบ	1.5	1.1	5.6	3.1	2.4
9	ไม่ทราบ	4.9	0.7	11.7	13.8	6.8
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ข้อมูลในตารางที่ 4-5 ถึงตารางที่ 4-7 แสดงให้เห็นว่าในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 21.4 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 (มีเพียงกรุงเทพฯ เท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี) ขณะที่ร้อยละ 21.3 จบปริญญาตรี และร้อยละ 15.8 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อพิจารณารายได้ส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 42.2 มีรายได้ระหว่าง 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือน เมื่อพิจารณารายได้ของครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 33.7 มีรายได้ระหว่าง 20,001 - 50,000 บาทต่อเดือน ขณะที่ร้อยละ 44.6 มีรายได้ระหว่าง 20,001 - 50,000 บาทต่อเดือน

ตารางที่ 4-8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อ “ระดับความรวยจน ของครัวเรือน” ตนเอง จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1	กรุงเทพฯ (n = 1,471)	4.92	1.02
2	น่าน (n = 519)	4.29	1.51
3	นครราชสีมา (n = 549)	3.94	1.17
4	สงขลา (n = 538)	4.51	1.43
5	ภาพรวม (n = 3,077)	4.57	1.28

หมายเหตุ: คะแนนให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 10

เมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงความเห็นต่อ “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง โดยให้เลือกตอบระหว่าง 1 ถึง 10 (จนที่สุด – รวยที่สุด) การสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพฯ ระบุว่าีระดับความรวยจนเฉลี่ยที่ 4.92 จากคะแนนเต็ม 10 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ย “ระดับความ รวย จน ของครัวเรือน”ตนเองสูงที่สุด ขณะที่กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดนครราชสีมา ระบุว่าีระดับความ รวยจนเฉลี่ยที่ 3.94 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ย “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเองต่ำที่สุด ขณะที่ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีคะแนน “ระดับความรวย จน ของครัวเรือน”ตนเอง เฉลี่ยอยู่ ที่ 4.57

ตารางที่ 4-9 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับราชการของคนในครอบครัว จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การรับราชการของคนใน ครอบครัว	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	มีคนในครอบครัวรับราชการ	20.1	14.0	30.6	30.1	22.6
2	ไม่มีคนในครอบครัวรับ ราชการ	79.9	86.0	69.4	69.9	77.4
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-10 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุอาชีพของคนในครอบครัวที่รับราชการ จำแนกตาม จังหวัด

ลำดับ	อาชีพของคนในครอบครัว ที่รับราชการ	กรุงเทพฯ (n = 300)	น่าน (n = 77)	นครราชสีมา (n = 169)	สงขลา (n = 164)	ภาพรวม (n = 710)
1	ครู / อาจารย์	54.5	36.8	52.7	48.8	50.8
2	ทหาร	26.8	22.4	17.8	17.1	21.9
3	ตำรวจ	27.8	9.2	13.0	37.2	24.4
4	นักการเมือง	0.0	1.3	0.0	1.8	0.6
5	หมอ / พยาบาล	5.7	18.4	10.1	9.1	8.9
6	ข้าราชการอื่นๆ อาทิ อปท. ครู อาจารย์ ผู้ใหญ่บ้าน กรมที่ดิน สำนักงานเขต อำเภอ สาธารณสุข	2.7	21.1	9.5	20.1	10.3

ตารางที่ 4-9 และตารางที่ 4-10 แสดงให้เห็นว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.4 ไม่มีคนในครอบครัวรับราชการ มีเพียงร้อยละ 22.6 เท่านั้นที่มีคนในครอบครัวรับราชการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครู / อาจารย์ ซึ่งภาพรวมนี้สอดคล้องกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในทุกพื้นที่ที่ทำการสำรวจ

ตารางที่ 4-11 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสวัสดิการสังคมพิเศษ เช่น บำนาญ ทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ ที่ครอบครัวได้รับ จำแนกตามจังหวัด

(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	สวัสดิการสังคมพิเศษ ที่ครอบครัวได้รับ	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	บำเหน็จ/ บำนาญ	9.4	6.4	15.4	10.8	10.2
2	ทุนช่วยเหลือผู้พิการ	0.5	1.1	1.4	0.4	0.7
3	เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	13.8	35.0	54.5	36.6	28.7
4	ทุนการศึกษา	5.1	2.7	1.4	19.7	6.5
5	อื่นๆ อาทิ รักษาพยาบาล ประกันสังคม	3.2	4.9	0.4	20.1	5.9
6	ไม่มีคนในครอบครัวได้รับ สวัสดิการสังคมพิเศษ	73.3	54.6	39.5	36.1	57.6

ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 57.6 ระบุว่าไม่มีคนในครอบครัวได้รับสวัสดิการสังคมพิเศษ ขณะที่ร้อยละ 28.7 ระบุว่ามีคนในครอบครัวได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ข้อมูลนี้สอดคล้องกับข้อมูลในจังหวัดน่านและกรุงเทพฯ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จากนครราชสีมาและสงขลา ส่วนใหญ่มีคนในครอบครัวได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ตารางที่ 4-12 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การมีที่ดิน หรือบ้านบน ที่ดิน ของครอบครัว	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	มี	67.9	82.5	92.9	82.8	77.4
2	ไม่มี	30.5	14.0	6.7	16.9	21.1
3	ไม่ระบุ	1.6	3.5	0.4	0.3	1.5
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

เมื่อถามถึงการครอบครองที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 77.4ระบุว่ามีที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจจากทุกพื้นที่ที่พบว่าส่วนใหญ่มีการครอบครองที่ดิน หรือบ้านบนที่ดินของครอบครัว

ตารางที่ 4-13 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีบุตร จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การมีบุตร	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ไม่มีบุตร	32.2	28.5	28.2	36.0	31.5
2	มีบุตร	67.8	71.5	71.8	64.0	68.5
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-14 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุอายุของบุตร จำแนกตามจังหวัด

เฉพาะผู้ที่ตอบว่ามีบุตรและค่า n คือจำนวนบุตรในแต่ละจังหวัด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	อายุบุตร	กรุงเทพฯ (n = 1,592)	น่าน (n = 603)	นครราชสีมา (n = 826)	สงขลา (n = 773)	ภาพรวม (n = 3,794)
1	ไม่เกิน 5 ปี	4.6	4.1	5.8	6.0	5.1
2	6-10 ปี	9.2	7.1	12.2	9.8	9.6
3	11-15 ปี	11.8	8.1	10.7	12.8	11.2
4	16-20 ปี	21.2	14.3	12.2	9.8	15.8
5	21-25 ปี	23.4	13.1	12.2	13.2	17.3
6	26-30 ปี	19.3	14.9	14.6	13.3	16.4
7	31-35 ปี	8.0	11.8	9.4	10.0	9.3

ลำดับ	อายุบุตร	กรุงเทพฯ (n = 1,592)	น่าน (n = 603)	นครราชสีมา (n = 826)	สงขลา (n = 773)	ภาพรวม (n = 3,794)
8	36-40 ปี	1.9	12.6	10.4	9.4	7.0
9	มากกว่า 40 ปี	0.6	13.9	12.3	15.7	8.4
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

จากการสำรวจพบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 68.5 มีบุตร โดยส่วนใหญ่บุตรมีอายุระหว่าง 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.3 รองลงมาคือมีอายุระหว่าง 26-30 ปีและระหว่าง 16-20 ปี คิดเป็น 16.4 และ 15.8 ตามลำดับ ซึ่งข้อมูลนี้ไม่แตกต่างจากการพิจารณาในรายจังหวัดมากนัก

ตารางที่ 4-15 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความเห็นต่อการเป็นคนเมือง หรือคนชนบท จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การเป็นคนเมือง หรือคนชนบท	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	คิดว่าตัวเองเป็นคนเมือง	66.5	18.2	33.6	46.8	48.9
2	คิดว่าตัวเองเป็นคนชนบท	32.8	81.8	65.6	53.0	50.6
3	ไม่ระบุ	0.7	0.0	0.8	0.2	0.5
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

เมื่อถามถึงความเห็นต่อการเป็นคนเมือง หรือคนชนบท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในจังหวัดน่าน นครราชสีมา และสงขลา คิดว่าตนเองเป็นคนชนบท ขณะที่กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่คิดว่าตัวเองเป็นคนเมือง

ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือสื่อสารยุคใหม่

ตารางที่ 4-16 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การมีโทรศัพท์มือถือ ที่ใช้อินเทอร์เน็ต	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	มี	95.0	60.0	59.5	65.9	77.6
2	ไม่มี	5.0	40.0	40.5	34.1	22.4
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-17 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือ จำแนกตามจังหวัด

เฉพาะตัวอย่างที่มีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)						
ลำดับ	ช่องทางอินเทอร์เน็ตที่ใช้ในโทรศัพท์มือถือ	กรุงเทพฯ (n = 1,421)	น่าน (n = 330)	นครราชสีมา (n = 329)	สงขลา (n = 359)	ภาพรวม (n = 2,439)
1	WIFI หรืออินเทอร์เน็ตบ้าน เช่น 3BB, TOT, TRUE-INTERNET	73.7	53.6	48.0	48.2	63.8
2	3G/4G หรืออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ เช่น AIS, DTAC, TRUE-MOVE	95.1	93.9	90.6	91.1	93.8
3	WIFI หรืออินเทอร์เน็ตในที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า, สถานที่ราชการ, รถโดยสาร ฯลฯ	20.7	8.2	4.0	18.9	16.5

ตารางที่ 4-18 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุแอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์

จำแนกตามจังหวัด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)						
ลำดับ	แอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	LINE	94.2	52.2	56.4	64.4	75.0
2	FACEBOOK	87.4	51.3	55.2	55.6	69.9
3	INSTAGRAM	29.8	12.0	6.0	22.0	21.2
4	FACETIME	13.0	2.0	3.8	8.1	8.6
5	E-MAIL	32.3	3.3	5.8	16.5	19.8

ลำดับ	แอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสาร	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
6	Twitter	12.9	1.5	3.1	7.0	8.1
7	อื่นๆ อาทิ Youtube Beetalk	14.9	0.4	0.0	1.5	7.4
8	ไม่ได้ใช้แอปพลิเคชันในการสื่อสาร	4.7	45.5	40.5	33.9	23.2

เมื่อถามถึงพฤติกรรมการใช้เครื่องมือสื่อสารยุคใหม่ ตารางที่ 4-16 ถึงตารางที่ 4-18 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต โดยกรุงเทพฯ มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีโทรศัพท์มือถือที่ใช้อินเทอร์เน็ต เป็นสัดส่วนสูงสุด คือร้อยละ 95.0 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในทุกพื้นที่ใช้ 3G/4G หรืออินเทอร์เน็ตในโทรศัพท์มือถือ โดยใช้ FACEBOOK และ LINE เป็นแอปพลิเคชันหลักที่ใช้ในการสื่อสาร

ตารางที่ 4-19 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะกิจกรรมที่ทำผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์

จำแนกตามจังหวัด (เฉพาะตัวอย่างที่มีการใช้แอปพลิเคชันในการสื่อสาร และเลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	ลักษณะกิจกรรมที่ทำผ่านอินเทอร์เน็ต	กรุงเทพฯ (n = 1,426)	น่าน (n = 300)	นครราชสีมา (n = 329)	สงขลา (n = 360)	ภาพรวม (n = 2,415)
1	ทำธุรกรรมเกี่ยวกับการเงิน เช่น เชื้อยอด/โอนเงิน	60.1	22.9	10.1	31.7	44.4
2	ดูแผนที่/ใช้นำทางการเดินทาง	40.4	9.4	34.8	25.8	33.7
3	ดูรายการทีวี/YOUTUBE/ฟังเพลง/ เล่นเกมส์	89.8	78.1	61.6	77.8	82.7
4	หาข้อมูลต่างๆ นานาตามต้องการ	68.1	48.1	66.2	50.3	62.7
5	สื่อสาร/chat/คุยผ่านเสียง/วิดีโอ/ พิมพ์	96.4	94.6	77.1	94.2	93.2
6	ซื้อ/ขายสินค้า เช่น LAZADA, Weloveshopping	18.1	16.8	9.1	21.7	17.3

ทั้งนี้กิจกรรมทำผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งในโทรศัพท์มือถือและคอมพิวเตอร์ สามลำดับแรก ได้แก่ สื่อสาร/chat/คุยผ่านเสียง/วิดีโอ/พิมพ์ ดูรายการทีวี/YOUTUBE/ฟังเพลง/เล่นเกมส์ และหาข้อมูลต่างๆ นานาตามต้องการ ตามลำดับ

ข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยม

ตารางที่ 4-20 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุค่านิยมที่สำคัญ ซึ่งเด็กควรได้รับการปลูกฝังที่บ้าน จำแนกตามจังหวัด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	ค่านิยมที่สำคัญ ที่เด็กควรได้รับการปลูกฝังที่บ้าน	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	กล้าแสดงออก	14.1	20.2	22.5	23.2	18.2
2	เชื่อฟังผู้ใหญ่	54.6	58.5	51.4	50.9	54.1
3	ศรัทธาในศาสนา	8.2	24.8	14.5	25.8	15.3
4	ไม่เห็นแก่ตัว	44.8	25.4	46.6	55.9	43.6
5	พึ่งพาตนเองได้	32.8	21.0	39.1	36.2	32.4
6	ขยันทำงาน/ทำงานหนัก	41.2	23.7	51.3	32.1	38.4
7	มีความรับผิดชอบ	46.4	50.2	38.9	29.3	42.8
8	มีจินตนาการ	3.9	22.2	5.6	5.0	7.6
9	ประหยัดอดออม	32.1	19.5	26.1	28.0	28.1
10	มุ่งมั่น	6.2	14.7	8.9	6.8	8.2
11	ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น	15.5	15.1	14.5	6.3	13.6

เมื่อถามถึงค่านิยมที่สำคัญ ซึ่งเด็กควรได้รับการปลูกฝังที่บ้าน ค่านิยมสามลำดับแรกที่กลุ่มตัวอย่างในภาพรวมเห็นว่าเด็กควรได้รับการปลูกฝังมาจากที่บ้าน ได้แก่ เชื่อฟังผู้ใหญ่ ร้อยละ 54.1 รองลงมาคือ ไม่เห็นแก่ตัว ร้อยละ 43.6 และมีความรับผิดชอบ ร้อยละ 42.8

ตารางที่ 4-21 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะพี่เลี้ยง ที่ต้องการจ้างเพื่อสอนคุณธรรมให้ลูกภายใต้เงื่อนไขคุณธรรมที่สอน และค่าจ้างที่แตกต่างกัน
(กรณีที่ไม่มีลูก ให้สมมติว่ามีลูก) จำแนกตามจังหวัด (3A)

ตาราง 4-21.1.1 กรณีที่ 1 (3A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 751)	น่าน (n = 272)	นครราชสีมา (n = 250)	สงขลา (n = 273)	ภาพรวม (n = 1,546)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				39.2	38.2	22.8	65.2	40.9
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคตออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				45.8	53.3	64.0	24.2	46.2
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคตออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				15.0	8.5	13.2	10.6	12.9
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคตออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21.1.2 กรณีที่ 2 (3A)

ลำดับ	ลักษณะพึงเลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 751)	น่าน (n = 272)	นครราชสีมา (n = 250)	สงขลา (n = 273)	ภาพรวม (n = 1,546)
1	พึงเลี้ยงคนที่ 1				28.5	33.1	46.8	65.2	38.7
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคต่ออม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
2	พึงเลี้ยงคนที่ 2				58.1	46.7	37.2	24.2	46.7
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคต่ออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
3	พึงเลี้ยงคนที่ 3				13.4	20.2	16.0	10.6	14.6
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคต่ออม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21.1.3 กรณีที่ 3 (3A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 751)	น่าน (n = 272)	นครราชสีมา (n = 250)	สงขลา (n = 273)	ภาพรวม (n = 1,546)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				12.6	7.7	13.6	10.3	11.5
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคต่ออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				82.7	89.0	61.2	85.0	80.7
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคต่ออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				4.7	3.3	25.2	4.2	7.8
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคต่ออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21.1.4 กรณีที่ 4 (3A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 751)	น่าน (n = 272)	นครราชสีมา (n = 250)	สงขลา (n = 273)	ภาพรวม (n = 1,546)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				68.0	74.6	44.0	62.6	64.4
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคต่อคอม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				24.2	20.2	32.8	32.2	26.3
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคต่อคอม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				7.8	5.2	23.2	5.2	9.3
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคต่อคอม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21.1.5 กรณีที่ 5 (3A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 750)	น่าน (n = 270)	นครราชสีมา (n = 250)	สงขลา (n = 273)	ภาพรวม (n = 1,543)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				26.1	31.9	24.4	26.8	27.0
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคต่ออม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				31.5	28.9	57.2	53.1	39.0
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคต่ออม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				42.4	39.2	18.4	20.1	34.0
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคต่ออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21.1.6 กรณีที่ 6 (3A)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 750)	น่าน (n = 271)	นครราชสีมา (n = 250)	สงขลา (n = 273)	ภาพรวม (n = 1,544)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				11.6	14.4	23.2	26.0	16.5
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				25.2	24.0	46.0	22.7	27.9
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				63.2	61.6	30.8	51.3	55.6
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะพี่เลี้ยง ที่ต้องการจ้างเพื่อสอนคุณธรรมให้ลูกภายใต้เงื่อนไขคุณธรรมที่สอน และค่าจ้างที่แตกต่างกัน
(กรณีที่ไม่มีลูก ให้สมมุติว่ามีลูก) จำแนกตามจังหวัด (3B)

ตาราง 4-21.2.1 กรณีที่ 1 (3B)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 744)	น่าน (n = 278)	นครราชสีมา (n = 303)	สงขลา (n = 272)	ภาพรวม (n = 1,597)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				15.7	8.6	15.2	14.7	14.2
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				63.2	78.1	70.3	55.9	65.9
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				21.1	13.3	14.5	29.4	19.9
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21.2.2 กรณีที่ 2 (3B)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 745)	น่าน (n = 278)	นครราชสีมา (n = 303)	สงขลา (n = 272)	ภาพรวม (n = 1,598)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				64.7	75.5	36.3	69.5	62.0
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				23.4	6.1	52.1	14.3	24.3
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				11.9	18.4	11.6	16.2	13.7
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21.2.3 กรณีที่ 3 (3B)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 745)	น่าน (n = 278)	นครราชสีมา (n = 303)	สงขลา (n = 271)	ภาพรวม (n = 1,597)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				42.0	36.0	38.0	44.3	40.6
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				25.6	15.1	41.3	28.0	27.2
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดออม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				32.4	48.9	20.7	27.7	32.2
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดออม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-21.2.4 กรณีที่ 4 (3B)

ลำดับ	ลักษณะที่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 745)	น่าน (n = 278)	นครราชสีมา (n = 303)	สงขลา (n = 272)	ภาพรวม (n = 1,598)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				15.3	10.4	33.3	21.3	18.9
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				32.6	31.7	41.9	22.1	32.4
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				52.1	57.9	24.8	56.6	48.7
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 21.2.5 กรณีที่ 5 (3B)

ลำดับ	ลักษณะพี่เลี้ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 740)	น่าน (n = 278)	นครราชสีมา (n = 303)	สงขลา (n = 272)	ภาพรวม (n = 1,593)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				34.7	52.9	30.4	39.8	37.9
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				35.7	16.2	53.1	42.6	36.8
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				29.6	30.9	16.5	17.6	25.3
	กตัญญูรู้คุณ	สอน	ประหยัคดอคอม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	500							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 21.2.6 กรณีที่ 6 (3B)

ลำดับ	ลักษณะที่เสี่ยงที่ต้องการจ้าง เพื่อสอนคุณธรรมให้ลูก				กรุงเทพฯ (n = 740)	น่าน (n = 278)	นครราชสีมา (n = 303)	สงขลา (n = 272)	ภาพรวม (n = 1,593)
1	พี่เลี้ยงคนที่ 1				12.7	11.5	24.4	34.6	18.5
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัต์ดออม	สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
2	พี่เลี้ยงคนที่ 2				43.2	46.8	51.8	23.9	42.2
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัต์ดออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	ไม่สอน	ขยันหมั่นเพียร	สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	300							
3	พี่เลี้ยงคนที่ 3				44.1	41.7	23.8	41.5	39.3
	กตัญญูรู้คุณ	ไม่สอน	ประหยัต์ดออม	ไม่สอน					
	ซื่อสัตย์สุจริต	สอน	ขยันหมั่นเพียร	ไม่สอน					
	ค่าจ้างต่อวัน	400							
รวม					100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ทัศนคติทั่วไปเกี่ยวกับความดีและการโกง

ตารางที่ 4-22 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนดี จำแนกตามจังหวัด

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	ลักษณะของคนดี	กรุงเทพฯ (n = 1,491)	น่าน (n = 549)	นครราชสีมา (n = 548)	สงขลา (n = 544)	ภาพรวม (n = 3,132)
1	มีความกตัญญู	5.8	14.9	5.8	3.5	7.0
2	ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง	39.0	16.2	36.9	15.8	30.6
3	มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร	4.0	8.7	8.9	3.5	5.6
4	เสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม	4.8	9.3	5.8	6.1	6.0
5	เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี	4.1	0.5	2.9	2.2	2.9
6	มีศีลธรรม มีคุณธรรม ปฏิบัติตามหลักศาสนา	7.9	3.5	2.7	3.3	5.4
7	ไม่สร้างความเดือดร้อน สร้างปัญหา	3.7	8.0	4.7	7.7	5.3
8	ไม่คิดร้าย ใส่ร้ายผู้อื่น	0.9	1.8	2.7	4.4	2.0
9	ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ	2.8	0.4	0.5	1.3	1.7
10	ไม่เบียดเบียน เอาเปรียบผู้อื่น	4.9	4.7	8.2	6.8	5.8
11	จิตใจดี มีน้ำใจ	21.8	8.7	10.4	22.2	17.6
12	คิดดี พูดดี ทำดี ปฏิบัติตัวดี	7.0	9.8	5.5	9.7	7.7
13	รักษาบ้านเมือง พระมหากษัตริย์	0.6	0.9	0.0	1.8	0.8
14	ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	0.9	2.0	1.3	0.6	1.1
15	พูดจริง ทำจริง ไม่โกหก	2.6	1.8	4.6	8.3	3.8
16	ทำแต่สิ่งที่ดี รู้ว่าอะไรถูกผิด	1.1	1.6	1.5	2.9	1.6
17	สุขภาพ เรียบร้อย มีมารยาท	0.9	0.9	1.1	0.4	0.8
18	เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ใหญ่	0.0	1.3	0.7	0.4	0.4
19	มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	1.1	4.0	3.5	1.7	2.1
20	ไม่ลักขโมย	0.1	1.1	0.4	1.1	0.5
21	อื่น ๆ อาทิ อยู่อย่างพอเพียง เป็นคนไว้วางใจได้ เป็นต้น	1.1	4.5	1.6	6.9	2.9

ตารางที่ 4-22 แสดงถึงทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของคนดี ในภาพรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 30.6 ให้ทัศนะว่า คนดี คือ ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง รองลงมาร้อยละ 17.6 ระบุว่า คนดี คือคนที่ จิตใจดี มีน้ำใจ และร้อยละ 7.7 ระบุว่าคนดี คือ คนดีคือคนที่คิดดี พูดดี ทำดี ปฏิบัติตัวดี ซึ่งทัศนคติดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันสำหรับกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัด

ตารางที่ 4-23 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความหมายของการทำความดี จำแนกตามจังหวัด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	ความหมายของการทำความดี	กรุงเทพฯ (n = 1,485)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 547)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,127)
1	มีความกตัญญู	4.4	8.0	5.5	6.1	5.5
2	ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง	2.7	14.0	6.8	6.3	6.0
3	มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร	0.3	9.7	1.8	2.8	2.6
4	เสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม	22.1	30.8	14.4	14.9	21.0
5	เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี	9.3	0.2	4.4	8.8	6.7
6	มีศีลธรรม มีคุณธรรม ปฏิบัติตามหลักศาสนา	6.4	7.8	7.3	6.8	6.9
7	ไม่สร้างความเดือดร้อน สร้างปัญหา	6.3	5.1	11.1	7.0	7.1
8	ไม่คิดร้าย ใส่ร้ายผู้อื่น	1.5	0.5	0.7	1.7	1.2
9	ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ	2.4	0.7	1.1	0.4	1.5
10	ไม่เบียดเบียน เอาเปรียบผู้อื่น	2.5	1.6	4.7	3.7	2.9
11	จิตใจดี มีน้ำใจ	33.8	12.6	32.1	27.2	28.7
12	คิดดี พูดดี ทำดี ปฏิบัติตัวดี	3.4	4.2	3.3	2.8	3.4
13	รักชาติบ้านเมือง รักพระมหากษัตริย์	2.5	1.3	0.4	0.4	1.6
14	พูดจริง ทำจริง ไม่โกหก	0.4	0.7	0.7	2.2	0.8
15	ทำแต่สิ่งที่ดี รู้ว่าอะไรถูกผิด	0.1	1.3	0.4	1.5	0.6
16	สุขภาพ เรียบร้อย มีมารยาท	0.7	0.5	2.0	0.0	0.8
17	เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ใหญ่	1.0	0.5	1.3	0.2	0.8
18	บริจาคเงิน สิ่งของช่วยเหลือคนอื่น	2.1	1.8	0.7	2.9	2.0

ลำดับ	ความหมายของการทำความดี	กรุงเทพฯ (n = 1,485)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 547)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,127)
19	รู้จักให้อภัย	0.3	0.0	0.2	1.8	0.5
20	มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	0.9	0.7	2.9	3.3	1.7
21	ไม่ลักขโมย	0.6	0.7	0.7	0.2	0.6
22	อื่นๆ อาทิ ประหยัดอดออม ไม่ ยุ่งเกี่ยวอบายมุข	1.6	2.3	3.0	5.4	2.6

เมื่อถามถึงความหมายของการทำความดี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ของกรุงเทพฯ นครราชสีมา สงขลา ร้อยละ 33.8, 32.1 และ 27.2 ให้ทัศนะว่า การทำความดี คือ การจิตใจดี มีน้ำใจ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ของน่าน คิดเป็นร้อยละ 30.8 ระบุว่า การทำความดี คือ การเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ตารางที่ 4-24 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสิ่งที่นึกถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม” จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	สิ่งที่นึกถึงเมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	คนในบ้าน	10.0	4.4	11.4	24.0	11.7
2	เครือข่าย	10.0	4.5	12.1	7.9	9.1
3	สถานที่ทำงาน	13.3	12.5	2.9	8.1	10.4
4	ชุมชน	30.9	62.5	42.5	53.6	42.4
5	จังหวัด/ภาค	7.6	1.7	16.8	0.9	7.0
6	ประเทศ	28.0	13.7	14.1	5.3	19.1
7	ไม่ระบุ	0.2	0.7	0.2	0.2	0.3
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-25 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “สังคม” จำแนกตามจังหวัด (สังคมแบบนี้ถึง ในตารางที่ 4-24)

ลำดับ	ลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน สังคม	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้	27.0	38.0	53.2	41.3	36.0
2	ต้องระมัดระวังในการคบหา	72.8	62.0	46.7	58.7	63.9
3	ไม่ระบุ	0.2	0.0	0.1	0.0	0.1
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-26 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย” จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	ลักษณะของคนส่วนใหญ่ ในประเทศไทย	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้	13.6	9.6	22.4	23.1	16.1
2	ต้องระมัดระวังในการคบ หา	86.2	90.2	77.4	76.9	83.7
3	ไม่ระบุ	0.2	0.2	0.2	0.0	0.2
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

เมื่อถามถึงสิ่งที่นึกถึง เมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม” กลุ่มตัวอย่างจากทุกจังหวัดส่วนใหญ่ คิดถึงสังคมในระดับชุมชน สำหรับจังหวัดสงขลา คนส่วนใหญ่ คิดถึงสังคมในระดับคนในบ้านเป็นลำดับรองลงมา ในขณะที่จังหวัดอื่น คิดถึงสังคมในระดับประเทศเป็นลำดับรองลงมา

เมื่อถามต่อไปถึงความไว้น้ำใจเชื่อใจในสังคมตามทัศนคติของแต่ละคน มีเพียงกลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดนครราชสีมา เท่านั้นที่ส่วนใหญ่ตอบว่าสามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้ ขณะที่ในพื้นที่อื่น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าต้องระมัดระวังในการคบหา เมื่อถามถึงลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน “ประเทศไทย” กลุ่มตัวอย่างในทุกจังหวัดส่วนใหญ่ ระบุว่า คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยต้องระมัดระวังในการคบหา แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการไว้น้ำใจเชื่อใจในสังคมค่อนข้างต่ำ

ตารางที่ 4-27 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นต่อคนที่โกงที่สุดในสังคมไทย
จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	คนที่โกงที่สุดในสังคมไทย	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	นักการเมือง	40.3	37.1	36.3	61.1	42.7
2	ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ	37.9	41.6	39.6	22.6	36.2
3	นักธุรกิจ/พ่อค้า	9.6	12.4	12.8	5.5	10.0
4	พวกเราตัวเอง (ประชาชน)	11.9	7.5	11.0	10.6	10.8
5	ไม่ระบุ	0.3	1.4	0.3	0.2	0.3
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

เมื่อถามถึงคนโกงในสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพฯ และจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่ตอบว่าคนโกง คือ นักการเมือง รองลงมา ระบุว่าคนโกง คือ ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดน่านและนครราชสีมา ส่วนใหญ่ระบุว่า คนโกงคือ ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ รองลงมาคือนักการเมือง

อย่างไรก็ตามนักการเมือง และข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ ก็ยังคงเป็นสองกลุ่มที่ถูกระบุว่า เป็นกลุ่มคนที่โกงที่สุดในสังคมไทย

ตารางที่ 4-28 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง
จำแนกตามจังหวัด (3A)

สิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อ การประสบความสำเร็จใน ชีวิต	ระดับความสำคัญ																			
	กรุงเทพฯ				น่าน				นครราชสีมา				สงขลา				ภาพรวม			
	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล	n	เฉลี่ย	S.D.	แปลผล	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล
1 เกิดมาในครอบครัวที่ ร่ำรวย	751	2.56	1.07	น้อย	271	2.27	1.07	น้อย	250	3.16	0.96	ปาน กลาง	273	2.24	1.18	น้อย	1,545	2.55	1.11	ปาน กลาง
2 มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคน ใหญ่คนโต	751	2.75	1.02	ปาน กลาง	271	2.31	1.01	น้อย	250	2.95	0.93	ปาน กลาง	273	2.51	1.27	ปาน กลาง	1,545	2.66	1.07	ปาน กลาง
3 เกิดเป็นคนในเมือง	751	2.27	1.02	น้อย	271	2.35	0.97	น้อย	250	2.68	0.92	ปาน กลาง	273	2.20	1.06	น้อย	1,543	2.34	1.02	น้อย
4 เป็นคนดี	751	4.44	0.88	มาก	271	4.22	0.86	มาก	250	3.79	0.95	มาก	273	4.41	0.80	มาก	1,545	4.29	0.90	มาก
5 เกิดเป็นผู้ชาย	750	1.95	0.95	น้อย	270	2.54	1.09	ปาน กลาง	250	2.73	1.00	ปาน กลาง	273	2.30	1.29	น้อย	1,540	2.24	1.09	ไม่เลย
6 มีความทะเยอทะยานไม่ ยอมแพ้	751	3.93	1.10	มาก	271	3.68	0.96	มาก	250	4.00	0.72	มาก	273	4.13	1.00	มาก	1,544	3.93	1.02	มาก
7 ทำงานหนักด้วยความ ตั้งใจ	751	4.43	0.68	มาก	271	3.89	0.90	มาก	250	4.15	0.72	มาก	273	4.18	0.96	มาก	1,544	4.25	0.81	มาก

8 จบการศึกษาสูง	751	3.93	0.82	มาก	270	3.39	0.99	ปาน	250	3.85	0.77	มาก	273	3.96	1.10	มาก	1,543	3.83	0.92	มาก
								กลาง												
9 จบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง	750	3.18	0.92	ปาน	271	2.79	1.03	ปาน	250	3.52	0.80	มาก	273	3.41	1.24	ปาน	1,544	3.21	1.01	ปาน
				กลาง				กลาง								กลาง				กลาง
10 มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	750	2.83	0.93	ปาน	271	2.54	1.00	ปาน	250	3.48	0.76	ปาน	273	2.34	1.32	น้อย	1,541	2.80	1.06	ปาน
				กลาง				กลาง				กลาง								กลาง

หมายเหตุ: คะแนนที่ให้อัปตั้งแต่ 1 ถึง 5 การแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยอ้างอิงจาก John W. Best โดยมีความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

ความหมาย ค่าเฉลี่ยไม่เกิน 1.50 หมายถึง ไม่เลย / 1.51 ถึง 2.50 น้อย / 2.51 ถึง 3.50 ปานกลาง / 3.51 ถึง 4.50 มาก / 4.51 ขึ้นไป มากที่สุด

เมื่อถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุด แยกตามรายจังหวัด ดังนี้ กรุงเทพฯ ปัจจัยที่มีผลมากต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต ได้แก่ เป็นคนดี มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ และจบการศึกษาสูง สำหรับจังหวัดน่าน ปัจจัยที่มีผลมากต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต ได้แก่ เป็นคนดี มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ และทำงานหนักด้วยความตั้งใจ จังหวัดนครราชสีมา ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตในระดับมาก ได้แก่ เป็นคนดี มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ จบการศึกษาสูง และจบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง ส่วนจังหวัดสงขลา ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตในระดับมาก ได้แก่ เป็นคนดี มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ และจบการศึกษาสูง

ตารางที่ 4-29 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม จำแนกตามจังหวัด (3B)

สิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อ การประสบความสำเร็จใน ชีวิต	ระดับความสำคัญ																			
	กรุงเทพฯ				น่าน				นครราชสีมา				สงขลา				ภาพรวม			
	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล	n	เฉลี่ย	S.D.	แปล ผล
1 เกิดมาในครอบครัวที่ ร่ำรวย	742	2.62	1.16	ปาน กลาง	278	2.38	1.07	น้อย	303	3.17	0.93	ปาน กลาง	272	2.26	1.31	น้อย	1,595	2.62	1.17	ปาน กลาง
2 มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคน ใหญ่คนโต	742	2.81	1.00	ปาน กลาง	278	2.39	0.99	น้อย	303	2.94	0.88	ปาน กลาง	272	2.34	1.28	น้อย	1,595	2.68	1.06	ปาน กลาง
3 เกิดเป็นคนในเมือง	741	2.36	1.02	น้อย	278	2.45	0.96	น้อย	303	2.84	0.91	ปาน กลาง	272	2.24	1.16	น้อย	1,594	2.45	1.03	น้อย
4 เป็นคนดี	741	4.34	0.88	มาก	277	4.19	0.84	มาก	303	3.62	0.92	มาก	271	4.35	0.82	มาก	1,592	4.18	0.91	มาก
5 เกิดเป็นผู้ชาย	740	2.07	0.95	น้อย	278	2.59	1.14	ปาน กลาง	303	2.70	0.92	ปาน กลาง	272	2.61	1.44	ปาน กลาง	1,593	2.38	1.11	น้อย
6 มีความทะเยอทะยานไม่ ยอมแพ้	742	3.90	1.03	มาก	278	3.68	1.02	มาก	303	3.85	0.78	มาก	272	4.19	1.05	มาก	1,595	3.90	1.00	มาก
7 ทำงานหนักด้วยความ ตั้งใจ	742	4.44	0.64	มาก	278	3.92	0.91	มาก	303	3.96	0.79	มาก	271	4.21	1.05	มาก	1,594	4.22	0.83	มาก
8 จบการศึกษาสูง	741	3.81	0.87	มาก	278	3.45	1.01	ปาน กลาง	303	3.61	0.81	มาก	272	3.83	1.23	มาก	1,594	3.71	0.96	มาก

9 จบการศึกษาจากสถาบัน ที่มีชื่อเสียง	742	3.14	0.94	ปาน กลาง	278	2.84	1.11	ปาน กลาง	303	3.45	0.84	ปาน กลาง	272	3.38	1.36	ปาน กลาง	1,595	3.18	1.05	ปาน กลาง
10 มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของ คนทั่วไป	736	2.85	0.91	ปาน กลาง	278	2.58	1.04	ปาน กลาง	303	3.42	0.83	ปาน กลาง	269	2.48	1.44	น้อย	1,586	2.85	1.07	ปาน กลาง

หมายเหตุ: คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 5 การแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยอ้างอิงจาก John W. Best โดยมีความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

ความหมาย ค่าเฉลี่ยไม่เกิน 1.50 หมายถึง ไม่เลย / 1.51 ถึง 2.50 น้อย / 2.51 ถึง 3.50 ปานกลาง / 3.51 ถึง 4.50 มาก / 4.51 ขึ้นไป มากที่สุด

เมื่อถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญมากที่สุด แยกตามรายจังหวัด ดังนี้ กรุงเทพฯ ปัจจัยที่มีผลมากต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต ได้แก่ เป็นคนดี มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ และจบการศึกษาสูง สำหรับจังหวัดน่าน ปัจจัยที่มีผลมากต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม ได้แก่ เป็นคนดี มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ และทำงานหนักด้วยความตั้งใจ จังหวัดนครราชสีมา ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตในระดับมาก ได้แก่ เป็นคนดี มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ และจบการศึกษาสูง ส่วนจังหวัดสงขลา ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตในระดับมาก ได้แก่ เป็นคนดี มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ และจบการศึกษาสูง

ตารางที่ 4-30 แสดงผลการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง
จำแนกตามจังหวัด (ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (3A)

ลำดับ	สิ่งที่มีความสำคัญ ต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต	กรุงเทพฯ (n = 747)	น่าน (n = 270)	นครราชสีมา (n = 250)	สงขลา (n = 273)	ภาพรวม (n = 1,540)
1	เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย	2.5	1.0	15.0	4.5	4.7
2	มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคนใหญ่คนโต	3.2	2.8	3.5	4.9	3.4
3	เกิดเป็นคนในเมือง	0.8	1.6	1.6	1.5	1.1
4	เป็นคนดี	38.5	33.5	25.7	27.8	34.0
5	เกิดเป็นผู้ชาย	0.4	3.6	1.5	6.8	2.1
6	มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้	19.7	24.2	18.3	22.5	20.2
7	ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ	22.7	17.3	20.2	14.3	20.4
8	จบการศึกษาสูง	9.8	13.0	13.2	12.7	11.3
9	จบการศึกษาจากสถาบันที่มี ชื่อเสียง	1.6	1.8	0.5	3.9	1.9
10	มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	0.8	1.2	0.5	1.1	0.9
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-31 แสดงผลการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนใน
สังคม จำแนกตามจังหวัด (ค่าร้อยละถ่วงน้ำหนัก) (3B)

ลำดับ	สิ่งที่มีความสำคัญ ต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต	กรุงเทพฯ (n = 741)	น่าน (n = 278)	นครราชสีมา (n = 303)	สงขลา (n = 272)	ภาพรวม (n = 1,594)
1	เกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย	3.7	2.2	11.8	4.6	5.1
2	มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคนใหญ่คนโต	4.1	2.0	2.5	5.3	3.6
3	เกิดเป็นคนในเมือง	0.4	1.3	4.7	1.5	1.6
4	เป็นคนดี	35.5	33.5	24.1	26.0	31.4
5	เกิดเป็นผู้ชาย	0.6	2.5	1.8	7.7	2.4
6	มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้	19.3	19.3	19.7	19.9	19.5
7	ทำงานหนักด้วยความตั้งใจ	23.6	20.8	21.2	15.3	21.2
8	จบการศึกษาสูง	9.3	13.3	11.5	12.7	11.0
9	จบการศึกษาจากสถาบันที่มี ชื่อเสียง	2.0	3.3	1.7	5.3	2.7
10	มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	1.5	1.8	1.0	1.7	1.5
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

เมื่อสำรวจถึงการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของตนเอง และการจัดอันดับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนในสังคม พบข้อมูลที่สอดคล้องกันสำหรับทุกพื้นที่ที่ทำการสำรวจว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับเป็นคนดี เป็นอันดับหนึ่ง ขณะที่ปัจจัยสำคัญในลำดับรองๆ ลงมา ประกอบไปด้วย มีความทะเยอทะยานไม่ยอมแพ้ และทำงานหนักด้วยความตั้งใจ

ผลกระทบของปัญหาต่อการรับชั้นต่อตนเอง

ตารางที่ 4-32 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่างของตัวอย่าง ที่ระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน จำแนกตามจังหวัด (คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 0 ถึง 7)

ปัญหา	ระดับผลกระทบ									
	กรุงเทพฯ		น่าน		นครราชสีมา		สงขลา		ภาพรวม	
	(n = 1,496)		(n = 550)		(n = 553)		(n = 545)		(n = 3,144)	
	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.
1 ค่าครองชีพแพง	4.96	1.39	5.24	1.79	5.14	1.40	5.19	1.53	5.08	1.50
2 ค่าเล่าเรียนแพง	3.11	2.07	3.89	2.28	4.43	1.38	5.33	1.29	3.86	2.06
3 ค่ารักษาพยาบาลแพง	3.54	1.69	4.87	1.75	4.37	1.43	5.32	1.46	4.23	1.77
4 การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชัน ภายใน บริษัทเอกชน	3.37	2.01	2.84	2.29	3.53	1.68	3.52	2.73	3.33	2.16
5 เศรษฐกิจไม่ดี	5.73	1.11	5.22	1.79	4.73	1.57	5.84	1.63	5.48	1.49
6 อาชญากรรมและความรุนแรง	4.03	1.97	3.59	1.93	3.74	1.68	4.82	2.31	4.04	2.02
7 บริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ	3.84	1.38	3.44	1.59	4.25	1.40	4.69	1.81	3.99	1.56
8 ถนนหนทางคุณภาพไม่ดีหรือไม่เพียงพอ	4.08	1.53	3.47	1.65	4.21	1.52	4.66	1.74	4.10	1.63
9 ปัญหายาเสพติด	3.87	2.08	3.54	1.88	3.87	1.86	4.76	2.11	3.97	2.05
10 บริการสาธารณะมีราคาแพง	3.93	1.47	3.47	1.68	4.22	1.48	4.31	1.76	3.97	1.59
11 การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันในวงราชการ	4.12	2.05	3.30	2.19	4.03	1.54	3.59	2.63	3.87	2.14
12 ปัญหามลภาวะ	3.60	2.12	3.13	1.84	4.08	1.63	4.08	1.92	3.69	1.99

ตารางที่ 4-32 แสดงรายละเอียดของตัวอย่าง ที่ระบุระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าส่งผลกระทบต่อตนเองในลำดับต้น ๆ คือ ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจไม่ดีและค่าครองชีพแพง ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกันในทุกจังหวัดที่ทำการศึกษา

ตารางที่ 4-33 แสดงการจัดอันดับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน จำแนกตามจังหวัด (ค่าร้อยละวงน้ำหนั)

ลำดับ	ปัญหา	กรุงเทพฯ (n = 1,491)	น่าน (n = 544)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 543)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	ค่าครองชีพแพง	19.8	24.5	22.6	16.6	20.5
2	ค่าเล่าเรียนแพง	3.0	6.3	6.5	10.4	5.5
3	ค่ารักษาพยาบาลแพง	3.1	15.1	6.4	10.9	7.1
4	การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชัน ภายในบริษัทเอกชน	5.8	3.7	4.1	4.1	4.8
5	เศรษฐกิจไม่ดี	34.5	26.5	19.6	22.0	28.3
6	อาชญากรรมและความรุนแรง	7.7	4.7	6.6	11.0	7.6
7	บริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ	2.8	5.2	7.8	7.2	4.8
8	ถนนหนทางคุณภาพไม่ดีหรือไม่เพียงพอ	3.8	1.9	6.1	3.3	3.8
9	ปัญหายาเสพติด	6.2	3.5	6.4	8.7	6.2
10	บริการสาธารณะมีราคาแพง	2.4	4.7	4.5	1.7	3.1
11	การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันในวงราชการ	7.0	2.3	2.8	2.5	4.7
12	ปัญหามลภาวะ	3.9	1.5	6.7	1.6	3.6
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-34 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยืมดีจ่ายเงิน และจำนวนเงินเฉลี่ยที่ยืมดีจ่ายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การจ่ายเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ยืมดีจ่ายเงิน	6.1	3.1	0.0	3.5	4.0
	(เฉพาะกลุ่มที่ยืมดีจ่ายเงิน)	(n = 91)	(n = 17*)	(n = 0)	(n = 19*)	(n = 127)
	จำนวนเงินเฉลี่ยที่ยืมดีจ่าย	455.49 บาท	42.35 บาท	-	1,242 บาท	517.87 บาท
	จำนวนสูงสุด	5,000 บาท	100 บาท	-	5,000 บาท	5,000 บาท
	จำนวนต่ำสุด	50 บาท	10 บาท	-	100 บาท	10 บาท
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	553.40	39.73	-	1,467.92	799.49
2	ไม่ยืมดีจ่ายเงิน	93.9	96.9	100.0	96.5	96.0
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างจัดลำดับผลกระทบจากปัญหาต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน ข้อมูลจากตารางที่ 4-34 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาที่ส่งผลกระทบสูงสุดสองลำดับแรก คือ ค่าครองชีพแพง และเศรษฐกิจไม่ดี จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างระบุถึงการจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในทุกจังหวัดที่ทำการสำรวจไม่ยืมดีจ่ายเงิน โดยกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาไม่มีคนใดเลยที่ยืมดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ สำหรับกลุ่มที่ยืมดีจ่ายในพื้นที่อื่น ๆ นั้นมีความยืมดีจ่ายโดยเฉลี่ยแตกต่างกันไป

ตารางที่ 4-35 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการยืมดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของไทย จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การจ่ายเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของไทย	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ยืมดีจ่ายเงิน	4.9	1.8	0.0	2.0	3.0
	(เฉพาะกลุ่มที่ยืมดีจ่ายเงิน)	(n = 73)	(n = 10*)	(n = 0)	(n = 11*)	(n = 94)
	จำนวนเงินเฉลี่ยที่ยืมดีจ่าย	463.29 บาท	37.43 บาท	-	900 บาท	468.62 บาท
	จำนวนสูงสุด	1,500 บาท	100 บาท	-	3000 บาท	3,000บาท
	จำนวนต่ำสุด	20 บาท	10 บาท	-	100 บาท	10 บาท
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	312.71	37.43	-	800	432.55
2	ไม่ยืมดีจ่ายเงิน	95.1	98.2	100.0	98.0	97.0
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ตารางที่ 4-36 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความมั่นใจต่อความสำเร็จ ในการแก้ปัญหาคอร์รัปชันของไทย เมื่อจ่ายเงินให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด

(เฉพาะตัวอย่างที่ระบุ ยินดีที่จะจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน)				
ลำดับ	จังหวัด	เฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1	กรุงเทพฯ (n = 63)	3.97	1.150	มาก
2	น่าน (n = 9*)	3.78	1.302	มาก
3	นครราชสีมา (n = 0)	-	-	-
4	สงขลา (n = 11*)	3.73	1.009	มาก
5	ภาพรวม (n = 83)	3.92	1.139	มาก

หมายเหตุ 1) คะแนนที่ให้อาจตั้งแต่ 1 ถึง 7

2) จำนวนตัวผู้ประเมิน

กรุงเทพฯ จำนวนตัวอย่างที่ยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหา 73 แต่ประเมินความมั่นใจ 63

น่าน จำนวนตัวอย่างที่ยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหา 10 แต่ประเมินความมั่นใจ 9

ภาพรวม จำนวนตัวอย่างที่ยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหา 94 แต่ประเมินความมั่นใจ 83

3) *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ตารางที่ 4-37 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเปอร์เซ็นต์การสูญเสียจากการคอร์รัปชันในสังคมไทย เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัวหาได้ในแต่ละเดือน จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การจ่ายเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับ ผลกระทบ	กรุงเทพฯ (n = 1,493)	น่าน (n = 549)	นครราชสีมา (n = 517)	สงขลา (n = 544)	ภาพรวม (n = 3,103)
	สูญเสียรายได้	3.0	1.6	0.2	16.9	4.7
	(เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่าสูญเสีย รายได้)	(n = 45)	(n = 9*)	(n = 1)	(n = 92)	(n = 147)
	<u>เปอร์เซ็นต์เฉลี่ยการสูญเสียเมื่อ</u>					
	<u>เทียบกับรายได้ที่ครอบครัวหาได้</u>	11.16%	7.33%	-	13.83%	12.72%
	<u>ต่อเดือน</u>					

ลำดับ	การจ่ายเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับ ผลกระทบ	กรุงเทพฯ (n = 1,493)	น่าน (n = 549)	นครราชสีมา (n = 517)	สงขลา (n = 544)	ภาพรวม (n = 3,103)
	จำนวนสูงสุด	70%	10%	-	60%	70%
	จำนวนต่ำสุด	3%	3%	-	2%	2%
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	11.914	3.240	-	8.750	9.820
2	ไม่สูญเสียเลย	8.3	32.2	16.6	30.5	17.8
3	สูญเสียแต่ไม่แน่ใจว่ามากน้อย เพียงใด	88.7	66.1	83.2	52.6	77.4
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

เมื่อสอบถามถึงความเต็มใจจะจ่ายเงินเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกินกว่าร้อยละ 95 ตอบว่าไม่ยินดีจ่ายเงิน ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่ายินดีจ่ายเงิน มีมูลค่าการจ่ายเงินเฉลี่ยแตกต่างกันไป และเมื่อถามกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีจ่ายเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันว่ามีระดับความมั่นใจต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาเมื่อจ่ายเงินให้หน่วยงานที่ตั้งใจทำงานเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชันในระดับใด การสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นในระดับมาก

เมื่อถามถึงผลกระทบจากปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์การสูญเสียเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่ครอบครัวหาได้ในแต่ละเดือน กลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งหนึ่งในทุกพื้นที่ตอบว่า สูญเสียแต่ไม่แน่ใจว่ามากน้อยเพียงใด มีกลุ่มตัวอย่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่เห็นว่าสูญเสีย โดยมูลค่าการสูญเสียโดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 7- 14 เทียบกับรายได้ต่อเดือนของครัวเรือน

ตารางที่ 4-38 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุลักษณะความคิดเห็นต่อสถานการณ์ต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด

ตาราง 4-38.1 สถานการณ์ที่ 1 “ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เลื่อนตำแหน่งให้แก่ญาติหรือพวกพ้องของตน แทนที่จะพิจารณาจากผลงาน”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อ สถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	0.2	2.9	2.2	0.0	1.0
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	0.7	0.5	1.4	0.4	0.8
3	การประพุดมิชอบ	21.5	12.4	15.0	16.3	17.8

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อ สถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
4	สินบน	1.9	8.4	7.4	7.9	5.1
5	การทุจริตต่อหน้าที่	52.9	22.9	31.3	48.8	43.2
6	คอร์รัปชั่น	15.8	44.5	12.7	16.0	20.3
7	เงินใต้โต๊ะ	7.0	4.0	28.9	2.2	9.5
8	อื่นๆ	0.0	0.0	0.0	2.4	0.4
9	ตอบไม่ได้	0.0	4.4	1.1	6.1	2.0
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.2 สถานการณ์ที่ 2 “นักธุรกิจจ่ายเงินให้กับผู้มีหน้าที่เลือกโครงการก่อสร้าง เพื่อให้บริษัทของเขาได้รับอนุมัติงานก่อสร้าง”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	0.4	1.5	1.8	0.0	0.8
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	1.5	0.7	3.1	0.0	1.4
3	การประพุดมิชอบ	1.8	6.7	9.8	15.2	6.4
4	สินบน	23.3	15.8	9.6	6.6	16.7
5	การทุจริตต่อหน้าที่	5.1	8.9	15.6	7.5	8.0
6	คอร์รัปชั่น	14.6	22.9	31.3	24.4	20.7
7	เงินใต้โต๊ะ	52.7	38.5	26.4	45.5	44.3
8	อื่นๆ	0.3	0.0	1.4	0.0	0.4
9	ตอบไม่ได้	0.3	4.9	1.1	0.7	1.3
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.3 สถานการณ์ที่ 3 “การจ่ายเงินให้ตำรวจจราจร เวลาทำผิดกฎจราจร เพื่อจะได้ไม่ต้องไปโรงพัก”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	3.3	0.9	13.2	0.0	4.1
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	26.1	0.2	23.3	5.5	17.5
3	การประพุดมิชอบ	4.9	13.6	7.4	8.4	7.5

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
4	สินบน	59.5	36.4	31.1	68.8	52.1
5	การทุจริตต่อหน้าที่	2.8	12.4	14.5	5.3	7.0
6	คอร์รัปชัน	1.5	14.4	6.1	3.1	4.9
7	เงินใต้โต๊ะ	1.8	17.6	3.3	8.8	6.0
8	อื่นๆ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
9	ตอบไม่ได้	0.0	4.5	1.1	0.0	1.0
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.4 สถานการณ์ที่ 4 “พนักงานบริษัทเอารถ และของใช้ของบริษัทมาใช้เองที่บ้านงาน”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อ สถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	0.0	0.0	1.1	0.2	0.2
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	0.1	0.4	1.3	0.4	0.4
3	การประพฤติมิชอบ	86.0	48.7	50.8	67.9	70.1
4	สินบน	0.3	6.4	3.3	6.4	3.0
5	การทุจริตต่อหน้าที่	12.2	20.0	31.5	15.4	17.5
6	คอร์รัปชัน	1.4	12.5	10.5	5.1	5.6
7	เงินใต้โต๊ะ	0.1	6.9	0.4	0.6	1.4
8	อื่นๆ	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0
9	ตอบไม่ได้	0.0	4.9	1.3	4.0	1.8
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.5 สถานการณ์ที่ 5 “พนักงานบริษัทไปทำงานสาย และก็กลับก่อนเวลา”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	0.0	0.2	0.7	0.0	0.2
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	0.2	0.2	1.6	0.2	0.4
3	การประพฤติมิชอบ	80.1	42.4	61.8	51.2	65.3
4	สินบน	0.8	6.0	2.5	6.1	2.9
5	การทุจริตต่อหน้าที่	16.8	29.5	21.7	30.6	22.3
6	คอร์รัปชัน	1.3	12.7	8.0	6.4	5.4

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
7	เงินได้เยอะ	0.1	4.4	0.9	1.1	1.2
8	อื่นๆ	0.5	0.0	1.4	0.6	0.6
9	ตอบไม่ได้	0.1	4.7	1.3	3.9	1.7
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.6 สถานการณ์ที่ 6 “นักธุรกิจจ่ายเงินเพิ่มให้กับข้าราชการและนักการเมืองเป็นพิเศษ เพื่อให้ได้สัญญาหรือการประมูลต่างๆ”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	0.3	1.3	1.6	1.1	0.9
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	2.4	0.5	1.4	0.4	1.6
3	การประพฤติมิชอบ	3.3	5.3	10.1	5.5	5.2
4	สินบน	16.4	17.6	11.4	25.7	17.4
5	การทุจริตต่อหน้าที่	12.1	9.3	26.6	12.3	14.2
6	คอร์รัปชั่น	21.3	43.3	25.3	35.8	28.4
7	เงินได้เยอะ	43.9	18.0	21.0	17.8	30.8
8	อื่นๆ	0.0	0.0	0.2	0.6	0.1
9	ตอบไม่ได้	0.2	4.7	2.4	0.9	1.5
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.7 สถานการณ์ที่ 7 “ข้าราชการจ่ายเงินให้กับนายที่มีตำแหน่งสูงกว่า เพื่อให้ได้เลื่อนตำแหน่ง”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	0.3	0.7	0.5	1.7	0.7
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	0.9	1.5	2.2	0.2	1.1
3	การประพฤติมิชอบ	5.2	6.5	9.6	7.7	6.6
4	สินบน	8.6	19.3	8.5	7.3	10.2
5	การทุจริตต่อหน้าที่	34.4	19.1	20.4	22.0	27.1
6	คอร์รัปชั่น	20.5	32.7	14.3	25.3	22.4
7	เงินได้เยอะ	29.7	15.6	43.2	34.9	30.5

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
8	อื่นๆ	0.0	0.0	0.0	0.4	0.1
9	ตอบไม่ได้	0.3	4.5	1.3	0.6	1.3
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.8 สถานการณ์ที่ 8 “เจ้าของธุรกิจรับเหมา ให้ตัวเครื่องบินไปกลับเชียงใหม่แก่ข้าราชการ
กระทรวงที่ทำโครงการก่อสร้างด้วยกัน”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อ สถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	37.0	22.9	9.4	61.1	33.9
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	20.5	1.8	6.3	3.7	11.8
3	การประพฤติมิชอบ	5.1	6.4	15.7	5.0	7.2
4	สินบน	22.0	27.5	21.7	7.5	20.4
5	การทุจริตต่อหน้าที่	4.0	8.9	17.4	4.2	7.3
6	คอร์รัปชั่น	4.5	19.8	19.9	10.1	10.8
7	เงินใต้โต๊ะ	6.7	6.9	8.3	5.9	6.9
8	อื่นๆ	0.1	0.0	0.0	1.3	0.3
9	ตอบไม่ได้	0.2	5.8	1.3	1.3	1.6
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.9 สถานการณ์ที่ 9 “หมอรับเงินจากพนักงานขาย (เซลล์) ที่อยากขายยาให้กับ
โรงพยาบาล”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	สินน้ำใจ	8.0	16.0	8.1	3.7	8.7
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	6.2	9.5	2.7	4.6	5.9
3	การประพฤติมิชอบ	24.4	5.3	17.5	4.8	16.4
4	สินบน	19.5	12.4	27.8	10.5	18.1
5	การทุจริตต่อหน้าที่	17.9	15.5	13.7	49.4	22.2
6	คอร์รัปชั่น	11.1	23.5	23.9	16.1	16.4
7	เงินใต้โต๊ะ	10.8	13.3	4.5	5.9	9.3
8	อื่นๆ	0.1	0.2	0.2	3.5	0.7

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
9	ตอบไม่ได้	2.0	4.5	1.4	1.7	2.3
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.10 สถานการณ์ที่ 10 “นักธุรกิจจ่ายเงินอย่างลับๆ ให้รัฐมนตรี เพื่อให้ได้สัมปทานในโครงการ”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อ สถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	0.9	3.1	2.7	2.2	1.8
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	1.0	20.7	4.3	1.3	5.1
3	การประพฤติมิชอบ	1.7	4.9	9.6	1.1	3.6
4	สินบน	5.7	10.9	11.0	7.2	7.8
5	การทุจริตต่อหน้าที่	3.4	12.9	11.0	2.4	6.2
6	คอร์รัปชัน	29.7	29.6	33.5	25.7	29.6
7	เงินใต้โต๊ะ	56.1	12.7	26.6	57.8	43.6
8	อื่นๆ	0.4	0.0	0.0	1.7	0.5
9	ตอบไม่ได้	1.0	5.1	1.3	0.7	1.7
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.11 สถานการณ์ที่ 11 “การมอบเช็คของขวัญให้แก่ข้าราชการที่ช่วยธุรกิจของตัวเอง”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	33.0	13.5	14.1	47.9	28.8
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	9.1	15.5	3.4	13.2	9.9
3	การประพฤติมิชอบ	8.0	5.3	13.6	1.3	7.3
4	สินบน	27.2	19.5	30.9	4.6	22.6
5	การทุจริตต่อหน้าที่	6.4	8.4	13.9	3.7	7.6
6	คอร์รัปชัน	8.7	23.6	10.7	13.0	12.4
7	เงินใต้โต๊ะ	6.8	9.3	11.9	8.4	8.4
8	อื่นๆ	0.0	0.2	0.2	6.4	1.2
9	ตอบไม่ได้	0.8	4.9	1.3	1.5	1.7
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.12 สถานการณ์ที่ 12 “บริษัทที่ขายยาให้ราชการเป็นประจำ จัดทัวร์ไปชมดอกซากุระที่ประเทศญี่ปุ่น เพื่อตอบแทนกลุ่มลูกค้า และเชิญผู้ใหญ่ระดับอธิบดีที่ซื้อยาไปร่วมทัวร์ด้วย โดยออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	60.6	15.5	25.7	77.8	49.5
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	16.8	1.3	8.9	1.3	10.0
3	การประพาศมีขอบ	4.7	6.9	19.3	0.7	7.0
4	สินบน	9.7	22.7	17.7	3.5	12.3
5	การทุจริตต่อหน้าที่	3.7	10.0	14.6	4.0	6.8
6	คอร์รัปชั่น	2.3	33.8	11.2	2.6	9.4
7	เงินใต้โต๊ะ	0.9	5.3	1.6	5.1	2.5
8	อื่นๆ	0.2	0.0	0.0	2.6	0.5
9	ตอบไม่ได้	1.0	4.5	0.9	2.4	1.8
รวม		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.13 สถานการณ์ที่ 13 “ข้าราชการผู้ใหญ่ขึ้นเงินเดือนให้แก่ตนเองและพวกพ้อง”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	1.1	0.7	4.0	30.3	6.6
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	1.3	0.9	2.9	1.7	1.6
3	การประพาศมีขอบ	40.3	10.0	30.7	5.0	27.2
4	สินบน	3.4	6.4	7.2	1.3	4.2
5	การทุจริตต่อหน้าที่	29.5	24.2	27.8	12.8	25.4
6	คอร์รัปชั่น	22.9	50.5	18.4	40.7	30.0
7	เงินใต้โต๊ะ	1.0	2.9	8.0	1.5	2.6
8	อื่นๆ	0.0	0.0	0.0	3.3	0.6
9	ตอบไม่ได้	0.5	4.4	0.9	3.5	1.7
รวม		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-38.14 สถานการณ์ที่ 14 “การมอบเงินให้กับเจ้าหน้าที่ ข้าราชการเป็นพิเศษ 200 บาท
เนื่องจากไปติดต่อราชการแล้ว ได้รับการบริการด้วยความเต็มใจ และมีความรวดเร็วเป็นพิเศษ”

ลำดับ	ความคิดเห็นต่อสถานการณ์	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,131)
1	สินน้ำใจ	66.6	13.1	42.5	63.5	52.5
2	ค่าน้ำร้อนน้ำชา	18.4	6.2	15.0	28.8	17.5
3	การประพฤติมิชอบ	3.1	3.1	17.9	0.7	5.3
4	สินบน	8.0	15.1	5.8	0.7	7.6
5	การทุจริตต่อหน้าที่	1.9	6.9	11.6	2.4	4.5
6	คอร์รัปชั่น	0.2	24.0	4.7	2.6	5.6
7	เงินใต้โต๊ะ	0.1	27.3	1.6	0.9	5.3
8	อื่นๆ	0.1	0.0	0.0	0.2	0.1
9	ตอบไม่ได้	1.5	4.4	0.9	0.2	1.7
รวม		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ทัศนคติต่อหน่วยงานในเรื่องคอร์รัปชัน

ตารางที่ 4-39 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่างของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสุจริตในการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด

ระดับความสุจริตในการทำงาน															
หน่วยงาน	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
1 สำนักงานนายกรัฐมนตรี	1,294	4.07	1.26	243	3.92	1.21	91	4.36	1.23	259	4.17	1.50	1,887	4.08	1.29
2 กระทรวงกลาโหม	1,197	4.11	1.11	196	3.81	1.38	33	3.58	0.94	144	4.20	1.67	1,570	4.07	1.21
3 กระทรวงการคลัง	1,260	4.09	1.04	181	3.99	1.25	36	3.58	1.38	180	4.45	1.75	1,657	4.11	1.17
4 กระทรวงการต่างประเทศ	1,206	4.14	1.09	141	3.89	1.27	17	3.53	1.42	124	4.52	1.65	1,488	4.14	1.18
5 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	1,206	4.38	1.02	160	3.86	1.32	20	3.50	1.19	144	4.63	1.76	1,530	4.34	1.16
6 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	1,149	4.37	0.89	175	4.12	1.36	14	3.36	1.08	177	4.62	1.39	1,515	4.36	1.03
7 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	1,246	4.38	1.06	223	4.06	1.20	32	3.75	1.30	287	5.36	1.58	1,788	4.48	1.24
8 กระทรวงคมนาคม	1,266	4.05	1.03	153	3.78	1.25	21	3.62	1.69	156	4.51	1.83	1,596	4.06	1.18
9 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1,158	4.24	1.00	153	3.95	1.30	11	2.82	1.25	138	4.57	1.69	1,460	4.23	1.13

ระดับความสุจริตในการทำงาน															
หน่วยงาน	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
10 กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	1,192	4.15	1.00	146	3.92	1.29	8	3.13	0.83	141	4.47	1.61	1,487	4.15	1.11
11 กระทรวงพลังงาน	1,162	4.10	1.10	144	3.88	1.24	13	2.92	0.95	141	4.79	1.42	1,460	4.13	1.17
12 กระทรวงพาณิชย์	1,232	4.09	1.03	197	3.95	1.20	25	3.04	1.17	146	4.89	1.45	1,600	4.13	1.13
13 กระทรวงมหาดไทย	1,224	4.15	1.06	165	3.75	1.13	33	4.00	1.00	168	4.79	1.60	1,590	4.17	1.16
14 กระทรวงยุติธรรม	1,216	4.34	1.15	144	3.86	1.17	39	3.97	1.40	326	5.44	1.60	1,725	4.50	1.34
15 กระทรวงแรงงาน	1,246	4.13	1.00	168	4.08	1.34	11	3.64	1.21	186	4.52	2.01	1,611	4.16	1.21
16 กระทรวงวัฒนธรรม	1,177	4.37	1.04	144	3.92	1.13	8	3.63	1.30	183	4.82	1.83	1,512	4.38	1.19
17 กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1,163	4.23	1.02	139	3.91	1.07	8	3.50	1.07	123	4.51	1.80	1,433	4.22	1.12
18 กระทรวงศึกษาธิการ	1,301	4.21	1.18	196	4.14	1.40	75	3.24	1.16	227	4.63	1.92	1,799	4.22	1.34
19 กระทรวงสาธารณสุข	1,285	4.25	1.14	213	4.28	1.40	90	2.87	1.27	237	4.69	1.56	1,825	4.24	1.29
20 กระทรวงอุตสาหกรรม	1,257	4.13	0.97	146	3.78	1.12	9	3.44	1.42	159	4.47	1.65	1,571	4.12	1.09

ระดับความสุจริตในการทำงาน															
หน่วยงาน	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
21 กรมศุลกากร	1,252	4.01	0.96	142	3.77	1.21	12	3.33	1.15	151	4.27	1.78	1,557	4.01	1.09
22 กรมสรรพากร	1,261	3.91	0.97	143	3.78	1.18	39	3.08	1.29	172	4.23	1.74	1,615	3.92	1.12
23 สำนักงานที่ดิน	1,324	3.87	0.98	166	3.78	1.30	115	2.96	1.31	257	4.28	1.59	1,862	3.86	1.17
24 สถานีตำรวจ	1,388	3.83	1.42	305	3.98	1.31	232	3.61	1.31	478	3.81	1.88	2,403	3.82	1.50
25 กรมการขนส่ง	1,322	3.79	0.99	209	4.00	1.36	160	3.51	1.22	300	4.81	1.64	1,991	3.95	1.23
26 โรงพยาบาลของรัฐบาล	1,284	4.05	1.20	257	4.47	1.49	349	3.54	1.38	382	4.81	1.57	2,272	4.14	1.38
27 กรมชลประทาน	1,161	3.98	0.95	166	3.99	1.33	57	3.60	1.56	165	4.75	1.65	1,549	4.05	1.14
28 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. สภากทม. (กรุงเทพฯ)	1,323	3.58	1.16	316	3.87	1.30	421	3.47	1.32	472	3.87	2.04	2,532	3.65	1.41
29 โรงเรียนรัฐบาล	1,295	3.95	1.24	236	4.17	1.46	282	3.27	1.52	394	4.92	1.54	2,207	4.06	1.44
30 หน่วยงานที่คุณทำงานอยู่	500	3.95	1.08	192	4.10	1.48	161	2.47	1.43	93	5.43	1.57	946	3.87	1.49

หมายเหตุ คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

เมื่อสำรวจถึงระดับความสุจริตในการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ สำหรับกรุงเทพฯ ทุกหน่วยงานได้คะแนนเกิน 3.50 จากคะแนนเต็ม 7 จังหวัดน่าน ทุกหน่วยงานได้คะแนนเกิน 3.50 จากคะแนนเต็ม 7 เช่นกัน ส่วนจังหวัดนครราชสีมา หน่วยงานที่ได้คะแนนความสุจริตต่ำกว่า 3.50 ได้แก่ หน่วยงานที่คุณทำงานอยู่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. สภากทม. (กรุงเทพฯ) โรงเรียนรัฐบาล กรมการขนส่ง กรมศุลกากร กรมสรรพากร สำนักงานที่ดิน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพลังงาน กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นที่น่าสังเกตว่าคะแนนความสุจริตในการทำงานในหน่วยงานที่กลุ่มตัวอย่างทำงานอยู่ของจังหวัด ในจังหวัดนครราชสีมา ได้คะแนนค่อนข้างต่ำ เพียง 2.47 จากคะแนนเต็ม 7 ขณะที่จังหวัดสงขลา ทุกหน่วยงานได้คะแนนเกิน 3.50 จากคะแนนเต็ม 7 โดยคะแนนความสุจริตสูงที่สุด คือ ความสุจริตในหน่วยงานที่คุณทำงานอยู่ ได้คะแนน 5.43 จากคะแนนเต็ม 7

สำหรับคะแนนความสุจริตในการทำงานของแต่ละองค์กรใน จะเห็นได้ว่ามีเพียงกลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดนครราชสีมาเท่านั้นที่ให้คะแนนความสุจริตของหน่วยงานต่ำกว่า 3.5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 7

ตารางที่ 4-40 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่างของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสุจริตในการทำงานขององค์กรต่อไปนี้ จำแนกตามจังหวัด

ระดับความสุจริตในการทำงาน															
องค์กร	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
1 ธนาคารพาณิชย์	1,280	4.01	0.92	306	4.43	1.63	243	3.54	1.38	278	4.51	1.83	2,107	4.08	1.28
2 องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ เอนจีโอ	1,080	3.98	0.86	260	4.20	1.39	140	3.34	1.48	251	4.76	1.65	1,731	4.07	1.20
3 หอการค้า	1,260	3.87	0.90	231	4.15	1.26	128	3.23	1.22	258	4.53	1.58	1,877	3.95	1.13

ระดับความสุจริตในการทำงาน															
องค์กร	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
4 สภาอุตสาหกรรม	1,281	4.00	0.91	236	4.13	1.28	130	3.25	1.36	252	4.68	1.53	1,899	4.05	1.14
5 สถาบันการศึกษา	1,335	4.14	1.02	316	4.65	1.49	309	3.17	1.53	369	4.47	1.99	2,329	4.13	1.42

ประสบการณ์การคอร์รัปชันในภาคราชการ

ตารางที่ 4-41 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุเคยมีประสบการณ์ ติดต่อกับ/ใช้บริการกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	หน่วยงาน	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	ศุลกากร	5.0	4.9	9.0	3.7	5.5
2	สรรพากร	11.0	7.3	20.6	16.5	13.0
3	สำนักงานที่ดิน	22.8	23.8	44.5	46.4	30.9
4	สถานีตำรวจ	67.6	72.2	70.7	57.6	67.2
5	กรมการขนส่ง	66.4	66.0	82.8	74.5	70.6
6	โรงพยาบาลของรัฐ	82.8	94.0	90.6	99.3	89.0
7	กรมชลประทาน	4.7	5.6	9.2	9.2	6.5
8	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	43.4	69.6	93.5	85.0	64.0
9	โรงเรียนของรัฐบาล	55.4	67.6	68.7	52.1	59.3

สำหรับประสบการณ์การติดต่อกับ/ใช้บริการกับหน่วยงานราชการต่างๆ ในทุกพื้นที่ที่ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างมีการติดต่อกับหน่วยงานหลัก ๆ ได้แก่ สถานีตำรวจ กรมการขนส่ง โรงพยาบาลของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนของรัฐบาล

ตารางที่ 4-42 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุไม่เคยมีประสบการณ์ ติดต่อ/ใช้บริการกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา และค่าเฉลี่ย ความถี่การไปติดต่อ/ใช้บริการ

จำแนกตามจังหวัด (เฉพาะตัวอย่างที่เคยติดต่อ / ใช้บริการในรอบปีที่ผ่านมา)																
ลำดับ	หน่วยงาน	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
		n	ค่าเฉลี่ย	S.D.	n	ค่าเฉลี่ย	S.D.	n	ค่าเฉลี่ย	S.D.	n	ค่าเฉลี่ย	S.D.	n	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1	ศุลกากร	15*	1.67	1.589	2	-	-	2	-	-	2	-	-	21*	1.52	1.37
2	สรรพากร	27*	1.41	.694	13*	1.15	.376	19*	1.16	.501	31	1.77	.845	90	1.44	0.72
3	สำนักงานที่ดิน	76	1.25	.569	25*	1.52	.918	24*	1.42	.504	72	1.33	.531	197	1.34	0.61
4	สถานีตำรวจ	345	1.71	.885	109	1.86	1.494	20*	1.30	.571	147	1.45	1.048	621	1.66	1.06
5	กรมการขนส่ง	335	1.31	.624	142	1.63	1.235	81	1.19	.615	239	1.36	.771	797	1.37	0.82
6	โรงพยาบาลของรัฐ	652	2.44	1.408	356	3.17	2.337	10*	1.98	1.182	14*	4.04	2.931	1,630	3.06	2.30
7	กรมชลประทาน	5	-	-	8	-	-	2	-	-	15*	1.00	0.000	30	1.53	2.01
8	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	128	1.69	1.162	30	4.34	4.460	136	1.41	.626	12*	2.21	1.456	709	2.66	2.98
9	โรงเรียนของรัฐบาล	267	1.83	.803	175	3.17	4.195	47	1.47	.584	10*	2.14	1.230	690	2.24	2.34

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เคยติดต่อหน่วยงานต่างๆ ในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมา หน่วยงานหลัก ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างมีการติดต่อหรือเข้าไปใช้บริการ ได้แก่ สถานีตำรวจ โรงพยาบาลของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนของรัฐบาล

ตารางที่ 4-43 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับคุณภาพในการให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา จำแนกตาม จังหวัด

(เฉพาะตัวอย่างที่เคยติดต่อ / ใช้บริการหน่วยงานในรอบปีที่ผ่านมา)

ระดับคุณภาพในการให้บริการ															
องค์กร	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
1 ศาลากร	16*	4.50	.730	2	-	-	2	-	-	2	-	-	22*	4.36	0.85
2 สรรพากร	28*	4.93	.466	13*	5.54	.660	19*	3.16	1.463	33	4.30	1.075	93	4.43	1.24
3 สำนักงานที่ดิน	79	4.62	.562	25*	4.96	1.207	24*	2.96	.859	82	4.63	1.232	210	4.48	1.12
4 สถานีตำรวจ	370	4.38	.704	109	4.85	1.208	20*	4.05	.945	150	4.25	1.061	649	4.42	0.92
5 กรมการขนส่ง	341	4.67	.749	142	5.06	1.077	81	3.58	1.182	242	4.79	1.199	806	4.67	1.08
6 โรงพยาบาลของรัฐ	674	4.62	.716	365	5.12	1.221	113	3.84	1.154	502	4.24	1.041	1,654	4.56	1.05
7 กรมชลประทาน	5	-	-	8	-	-	2	-	-	16*	5.63	.719	33	5.15	1.00
8 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	138	4.19	.710	231	5.15	1.264	136	3.26	1.143	215	4.50	.922	720	4.42	1.24
9 โรงเรียนของรัฐบาล	270	4.51	.755	175	5.13	1.291	48	4.04	1.051	204	4.45	1.146	697	4.62	1.09

หมายเหตุ 1) คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

2) *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เคยติดต่อหน่วยงานต่างๆ ในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมา คุณภาพของหน่วยงานที่เข้าไปใช้บริการอยู่ในระดับที่ดี ส่วนใหญ่ได้คะแนนสูงกว่า 4 จากคะแนนเต็ม 7 มีเพียงกลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดนครราชสีมา เท่านั้นที่ให้คะแนนคุณภาพบริการค่อนข้างต่ำกว่าจังหวัดอื่น

ตารางที่ 4-44 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการเปรียบเทียบคุณภาพในการให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ ในรอบปีที่ผ่านมา กับ ปีก่อนหน้า จำแนกตามจังหวัด

(เฉพาะตัวอย่างที่เคยติดต่อ / ใช้บริการหน่วยงานทั้ง 2 ช่วงเวลา คือ ในรอบปีที่ผ่านมา และ ปีก่อนหน้า)

ระดับคุณภาพในการให้บริการเปรียบเทียบรอบปีที่ผ่านมา กับปีก่อนหน้า															
องค์กร	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
1 ศาลากร	13*	4.23	1.092	2	-	-	2	-	-	2	-	-	19*	4.00	1.05
2 สรรพากร	26*	4.77	.765	13*	5.77	1.092	19*	3.21	1.398	33	4.27	1.039	91	4.41	1.31
3 สำนักงานที่ดิน	68	4.49	.635	18*	4.83	1.200	24*	2.96	.955	75	4.31	1.000	185	4.25	1.03
4 สถานีตำรวจ	307	4.27	.801	68	5.38	1.555	16*	4.06	1.063	133	4.14	.906	524	4.37	1.04
5 กรมการขนส่ง	288	4.57	.719	110	5.25	1.383	76	3.64	1.197	224	4.64	1.223	698	4.60	1.14

ระดับคุณภาพในการให้บริการเปรียบเทียบรอบปีที่ผ่านมา กับปีก่อนหน้า															
องค์กร	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
6 โรงพยาบาลของรัฐ	618	4.58	.766	331	5.04	1.605	113	3.90	1.217	489	4.16	.989	1,551	4.50	1.15
7 กรมชลประทาน	5	-	-	8	-	-	2	-	-	16*	4.31	.793	30	4.57	1.07
8 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	122	3.96	.797	191	5.42	1.607	131	3.31	1.137	205	4.39	.972	649	4.40	1.42
9 โรงเรียนของรัฐบาล	262	4.40	.745	142	5.27	1.501	47	4.06	1.051	201	4.46	1.063	652	4.58	1.13

หมายเหตุ 1) คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

2) *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เคยติดต่อ / ใช้บริการหน่วยงานทั้ง 2 ช่วงเวลา คือ ในรอบปีที่ผ่านมาและปีก่อนหน้า แล้วสำรวจถึงระดับคุณภาพในการให้บริการเปรียบเทียบระหว่างบริการในรอบปีที่ผ่านมากับปีก่อนหน้า ส่วนใหญ่ตอบว่าได้รับบริการที่ดีขึ้น

ตารางที่ 4-45 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์เกี่ยวกับการร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษจากการใช้บริการกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด

ตาราง 4-45.1 หน่วยงาน ศาลากร

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับ การร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 16)	น่าน (n = 2)	นครราชสีมา (n = 2)	สงขลา (n = 2)	ภาพรวม (n = 22)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ <u>ในรอบปีที่</u> <u>ผ่านมา</u> จำนวนเงินเฉลี่ย จำนวนสูงสุด จำนวนต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	18.8 (n = 3) - - - -	0.0 (n = 0) - - - -	0.0 (n = 0) - - - -	0.0 (n = 0) - - - -	13.6 (n = 3) - - - -
2	ไม่เคย	81.2	100.0	100.0	100.0	86.4
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-45.2 หน่วยงาน สรรพากร

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับการร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 28)	น่าน (n = 13)	นครราชสีมา (n = 19)	สงขลา (n = 33)	ภาพรวม (n = 93)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ <u>ในรอบปีที่</u> <u>ผ่านมา</u> จำนวนเงินเฉลี่ย จำนวนสูงสุด จำนวนต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	0.0 (n = 0) - - - -	0.0 (n = 0) - - - -	0.0 (n = 0) - - - -	3.0 (n = 1) - - - -	1.1 (n = 1) - - - -
2	ไม่เคย	100.0	100.0	100.0	100.0	98.9
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-45.3 หน่วยงาน สำนักงานที่ดิน

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับ การร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 79)	น่าน (n = 25)	นครราชสีมา (n = 24)	สงขลา (n = 82)	ภาพรวม (n = 210)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ <u>ในรอบปีที่</u> <u>ผ่านมา</u>	15.2 (n = 12*) 1.33 ครั้ง	4.0 (n = 1) -	0.0 (n = 0) -	7.3 (n = 6*) 1.00 ครั้ง	9.0 (n = 19*) 1.26 ครั้ง
	จำนวนเงินเฉลี่ย	1,383.33 บาท	-	-	758.33 บาท	1,123.68 บาท
	จำนวนสูงสุด	3,000 บาท	-	-	3,000 บาท	3,000 บาท
	จำนวนต่ำสุด	600 บาท	-	-	100 บาท	100 บาท
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	791.81	-	-	1151.70	942.57
2	ไม่เคย	84.8	96.0	100.0	92.7	91.0
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ตาราง 4-45.4 หน่วยงาน สถานีตำรวจ

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับ การร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 372)	น่าน (n = 109)	นครราชสีมา (n = 20)	สงขลา (n = 150)	ภาพรวม (n = 651)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ ในรอบปีที่ ผ่านมา	39.0 (n = 145) 1.70 ครั้ง	0.0 (n = 0) -	0.0 (n = 0) -	9.3 (n = 14*) 1.07 ครั้ง	24.4 (n = 159) 1.64 ครั้ง
	จำนวนเงินเฉลี่ย	452.41 บาท	-	-	3,542.86 บาท	724.53 บาท
	จำนวนสูงสุด	3,000 บาท	-	-	20,000 บาท	20,000 บาท
	จำนวนต่ำสุด	100 บาท	-	-	100 บาท	100 บาท
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	339.75	-	-	5412.62	1813.13
2	ไม่เคย	61.0	100.0	100.0	90.7	75.6
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ตาราง 4-45.5 หน่วยงาน กรมการขนส่ง

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับการร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 342)	น่าน (n = 142)	นครราชสีมา (n = 81)	สงขลา (n = 242)	ภาพรวม (n = 807)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ <u>ในรอบปีที่ผ่านมา</u>	3.2 (n = 11*)	0.7 (n = 1)	0.0 (n = 0)	0.8 (n = 2)	1.7 (n = 14*)
	จำนวนเงินเฉลี่ย	1,409.09 บาท	-	-	-	1,192.86 บาท
	จำนวนสูงสุด	3,000 บาท	-	-	-	3,000 บาท
	จำนวนต่ำสุด	500 บาท	-	-	-	100 บาท
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	831.21	-	-	-	870.42
2	ไม่เคย	96.8	99.3	100.0	99.2	98.3
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ตาราง 4-45.6 หน่วยงาน โรงพยาบาลของรัฐ

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับ การร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 679)	น่าน (n = 366)	นครราชสีมา (n = 114)	สงขลา (n = 505)	ภาพรวม (n = 1,664)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ <u>ในรอบปีที่</u> <u>ผ่านมา</u>	0.7 (n = 5*)	0.8 (n = 3)	0.0 (n = 0)	1.2 (n = 6*)	0.8 (n = 14*)
	จำนวนเงินเฉลี่ย	1,400 ครั้ง	-	-	2.67 ครั้ง	2.00 ครั้ง
	จำนวนเงินเฉลี่ย	1,000 บาท	-	-	466.67 บาท	692.86 บาท
	จำนวนสูงสุด	3,000 บาท	-	-	800 บาท	3,000 บาท
	จำนวนต่ำสุด	200 บาท	-	-	100 บาท	100 บาท
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	1159.74	-	-	280.48	727.97
2	ไม่เคย	99.3	99.2	100.0	98.8	99.2
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ตาราง 4-45.7 หน่วยงาน กรมชลประทาน

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับการร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 7)	น่าน (n = 8)	นครราชสีมา (n = 2)	สงขลา (n = 16)	ภาพรวม (n = 33)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ <u>ในรอบปีที่</u> <u>ผ่านมา</u> จำนวนเงินเฉลี่ย จำนวนสูงสุด จำนวนต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	0.0 (n = 0) - - - -	0.0 (n = 0) - - - -	0.0 (n = 0) - - - -	12.5 (n = 2) - - - -	6.1 (n = 2) - - - -
2	ไม่เคย	100.0	100.0	100.0	87.5	93.9
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตาราง 4-45.8 หน่วยงาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับการร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 138)	น่าน (n = 232)	นครราชสีมา (n = 136)	สงขลา (n = 215)	ภาพรวม (n = 721)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ <u>ในรอบปีที่</u> <u>ผ่านมา</u>	7.0 (n = 9*) 2.11 ครั้ง	0.4 (n = 1) -	0.0 (n = 0) -	2.8 (n = 6*) 1.00 ครั้ง	2.2 (n = 16*) 1.75 ครั้ง
	จำนวนเงินเฉลี่ย	755.56 บาท	-	-	391.67 บาท	575.63 บาท
	จำนวนสูงสุด	2,000 บาท	-	-	1,000 บาท	2,000 บาท
	จำนวนต่ำสุด	300 บาท	-	-	50 บาท	50 บาท
	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	524.67	-	-	471.61	521.19
2	ไม่เคย	93.0	99.6	100.0	97.2	97.8
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ตาราง 4-45.9 หน่วยงาน โรงเรียนของรัฐบาล

ลำดับ	ประสบการณ์เกี่ยวกับการร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ	กรุงเทพฯ (n = 272)	น่าน (n = 175)	นครราชสีมา (n = 48)	สงขลา (n = 206)	ภาพรวม (n = 701)
1	เคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ (เฉพาะกลุ่มที่ระบุว่า “เคย”) จำนวนเฉลี่ยที่ถูกร้องขอ <u>ในรอบปีที่ผ่านมา</u> จำนวนเงินเฉลี่ย จำนวนสูงสุด จำนวนต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	9.0 (n = 24*) 1.29 ครั้ง 4,187.50 บาท 20,000 บาท 500 บาท 4942.74	1.1 (n = 2) - - - -	0.0 (n = 0) - - - -	4.0 (n = 9*) 1.22 ครั้ง 5,566.67 บาท 30,000 บาท 100 บาท 9699.36	5.0 (n = 35) 1.31 ครั้ง 4,322 85 บาท 30,000 บาท 100 บาท 6325.72
2	ไม่เคย	91.0	98.9	100.0	96.0	95.0
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

เมื่อถามถึงประสบการณ์เกี่ยวกับการร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษจากการใช้บริการกับหน่วยงานราชการต่างๆ ข้อมูลในตารางที่ 4-45 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เกินร้อยละ 80 ไม่เคยถูกเรียกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษ เมื่อไปติดต่อเข้าใช้บริการ มีเพียงกลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพฯ ร้อยละ 39 ระบุว่าเคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษจากการใช้บริการจากตำรวจ และมีเพียงกลุ่มตัวอย่างจากสงขลา ร้อยละ 39 ระบุว่าเคยถูกร้องขอสินน้ำใจ / เงินพิเศษจากการใช้บริการจากตำรวจ

ตารางที่ 4-46 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความเสี่ยงต่อการทุจริตลักษณะต่าง ๆ ของหน่วยงานที่ทำงานปัจจุบัน จำแนกตามจังหวัด

ลักษณะการทุจริต	ระดับความเสี่ยงต่อการทุจริต									
	กรุงเทพฯ (n = 1,496)		น่าน (n = 550)		นครราชสีมา (n = 553)		สงขลา (n = 545)		ภาพรวม (n = 3,144)	
	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.
การใช้สินทรัพย์ของหน่วยงานผิดประเภท หรือนำไปใช้ส่วนตัว	4.28	1.43	4.37	2.34	3.88	1.73	2.84	1.81	4.14	1.59
การยกยอก หรือลักขโมยเงินหรือสินทรัพย์ของหน่วยงาน	4.55	1.67	4.46	2.45	4.15	1.70	2.88	1.94	4.38	1.79
การทำบัญชีปลอม หรือทำใบเสร็จปลอมเพื่อเบิกเงินเกินจริง	4.66	1.71	4.51	2.42	4.34	2.11	2.87	2.08	4.48	1.88

หมายเหตุ คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีงานทำ ยกเว้น พ่อบ้าน แม่บ้าน และอาชีพอิสระ โดยให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ระบุระดับความเสี่ยงต่อการทุจริตด้านต่างๆ ของหน่วยงานที่ทำงานปัจจุบัน ในพื้นที่กรุงเทพฯ น่านและนครราชสีมา ลักษณะการทุจริตที่มีระดับความเสี่ยงต่อการทุจริตสูงสุด คือ การทำบัญชีปลอม หรือทำใบเสร็จปลอมเพื่อเบิกเงินเกินจริง รองลงมา คือ การยกยอก หรือลักขโมยเงินหรือสินทรัพย์ของหน่วยงาน และการใช้สินทรัพย์ของหน่วยงานผิดประเภท หรือนำไปใช้ส่วนตัว ส่วนจังหวัด สงขลา ลักษณะการทุจริตที่มีระดับความเสี่ยงต่อการทุจริตสูงสุด คือ การยกยอก หรือลักขโมยเงินหรือสินทรัพย์ของหน่วยงาน รองลงมาคือ การทำบัญชีปลอม หรือทำใบเสร็จปลอมเพื่อเบิกเงินเกินจริง อย่างไรก็ตามคะแนนความเสี่ยงที่ได้ไม่แตกต่างกันมากนัก

ตารางที่ 4-47 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็น (เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย) เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม (กระบวนการศาล) ด้านต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด

กระบวนการยุติธรรม	ความคิดเห็น (เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย)									
	กรุงเทพฯ (n = 1,496)		น่าน (n = 550)		นครราชสีมา (n = 553)		สงขลา (n = 545)		ภาพรวม (n = 3,144)	
	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.
1 กระบวนการยุติธรรมเป็นระบบที่น่าเชื่อถือ	4.07	0.98	3.53	1.26	3.42	1.21	4.52	1.10	3.94	1.16
2 กระบวนการยุติธรรมเป็นอิสระโดยสิ้นเชิงจากระบบราชการ	4.12	0.98	3.53	1.28	3.54	1.23	3.73	1.63	3.85	1.24
3 กระบวนการยุติธรรมมีไว้สำหรับผู้มีอำนาจและคนรวยเท่านั้น	3.74	1.72	2.88	1.34	3.47	1.38	3.49	1.83	3.50	1.65
4 ผู้พิพากษาส่วนใหญ่สุจริต	4.15	.94	3.83	1.33	3.68	1.36	4.67	1.16	4.10	1.18
5 อัยการส่วนใหญ่สุจริต	4.11	.95	3.91	1.34	3.61	1.36	4.61	1.21	4.07	1.19

หมายเหตุ คะแนนที่ให้อัปตั้งแต่ 1 ถึง 6

ตารางที่ 4-48 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุประสบการณ์การจ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งบริการหรือการแก้ไขปัญหาที่ต้องการ จำแนกตามจังหวัด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	ลักษณะการจ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่	กรุงเทพฯ (n = 1,494)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	เจ้าหน้าที่จะเรียกร้องให้จ่าย หรือ บอกเป็นนัยๆ	10.4	0.2	5.2	13.4	8.2
2	คุณรู้สึกว่าจะต้องให้แม้ว่าเจ้าหน้าที่มิได้ขอ แต่ไม่ทราบล่วงหน้าว่าจะจ่ายเท่าไร	4.6	0.0	6.0	9.5	4.9
3	เป็นเรื่องที่รู้ก่อนล่วงหน้าว่าจะต้องมีการจ่ายแบบใดและจะต้องจ่ายเท่าไร	4.4	0.2	5.2	10.5	4.9
4	มีคนกลางมาบอก/ปรึกษาคนกลาง	8.4	1.8	3.3	5.7	5.9
5	ไม่ได้จ่าย	82.4	98.0	86.8	80.9	85.7

ตารางที่ 4-49 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความมั่นใจต่อความรวดเร็วและคุณภาพของการบริการหรือการแก้ไขปัญหาที่ต้องการภายหลังจากที่ได้จ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่ จำแนกตามจังหวัด (เฉพาะตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์จ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่)

ลำดับ	จังหวัด	เฉลี่ย	S.D.
1	กรุงเทพฯ (n = 257)	3.82	0.83
2	น่าน (n = 11*)	3.00	0.00
3	นครราชสีมา (n = 73)	2.82	0.77
4	สงขลา (n = 99)	3.10	1.05
5	ภาพรวม (n = 440)	3.48	0.96

หมายเหตุ 1) คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 6

2) *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ตารางที่ 4-50 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับความพึงพอใจในบริการหรือการแก้ไขปัญหาที่ต้องการเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าของเงิน / ของขวัญที่จ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ จำแนกตามจังหวัด (เฉพาะตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์จ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่)

ลำดับ	จังหวัด	เฉลี่ย	S.D.
1	กรุงเทพฯ (n = 257)	3.84	0.92
2	น่าน (n = 11*)	2.73	0.47
3	นครราชสีมา (n = 73)	3.19	0.81
4	สงขลา (n = 99)	3.28	1.13
5	ภาพรวม (n = 440)	3.58	1.00

หมายเหตุ 1) คะแนนที่ให้อัปตั้งแต่ 1 ถึง 6

2) *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

ข้อมูลจากตารางที่ 4-48 ถึง ตารางที่ 4-50 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เกินกว่าร้อยละ 80 ของทุกจังหวัดไม่เคยมีประสบการณ์การจ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่เพื่อให้ได้มาซึ่งบริการหรือการแก้ไขปัญหาที่ต้องการ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เคยจ่ายเงิน / ให้ของขวัญกับเจ้าหน้าที่นั้น กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้มีความมั่นใจในระดับปานกลางว่า ภายหลังจากที่ได้จ่ายเงินจะได้รับบริการด้วยความรวดเร็วและมีคุณภาพของการบริการหรือการแก้ไขปัญหาที่ต้องการที่ดีขึ้น

ตารางที่ 4-51 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการยุติธรรม จำแนกตามจังหวัด

ปัญหา	ความคิดเห็นต่อการเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการยุติธรรม														
	กรุงเทพฯ (n = 1,496)			น่าน (n = 550)			นครราชสีมา (n = 553)			สงขลา (n = 545)			ภาพรวม (n = 3,144)		
	เป็น	ไม่ เป็น	ไม่ ทราบ	เป็น	ไม่ เป็น	ไม่ ทราบ	เป็น	ไม่ เป็น	ไม่ ทราบ	เป็น	ไม่ เป็น	ไม่ ทราบ	เป็น	ไม่ เป็น	ไม่ ทราบ
1 คำนารื้อถอนน้ำชา หรือสินบน ของก้านัล ส่วนแบ่งที่จะต้องจ่าย	56.5	34.5	9.0	26.5	13.1	60.4	29.7	10.7	59.6	39.6	12.3	48.1	43.6	22.7	33.7
2 ค่าที่ปรึกษาทนาย	53.9	35.7	10.4	23.5	14.4	62.1	6.0	11.6	82.4	33.4	16.5	50.1	36.6	24.4	39.0
3 หลักการคำตัดสินของศาล	71.1	19.5	9.4	20.0	10.9	69.1	10.1	0.7	89.2	17.1	21.1	61.8	42.1	15.0	42.9
4 ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง	65.4	25.5	9.1	17.6	10.4	72.0	6.0	0.4	93.6	15.8	22.2	62.0	38.0	17.9	44.1
5 ความชำนาญและการเตรียมตัวที่ดี ของผู้พิพากษา	67.7	23.1	9.2	27.5	11.6	60.9	13.9	0.5	85.6	21.5	20.4	58.1	43.2	16.6	40.2
6 ความล่าช้าในการตัดสินคดี	63.3	26.4	10.3	25.3	11.3	63.4	13.2	0.9	85.9	20.9	19.1	60.0	40.5	18.0	41.5
7 อื่น ๆ	0.0	0.0	100.0	0.2	0.0	99.8	0.0	0.0	100.0	0.0	0.0	100.0	0.0	0.0	100.0

ตารางที่ 4-52 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุระดับความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการยุติธรรม จำแนกตามจังหวัด

ปัญหา	ระดับความสำคัญ														
	กรุงเทพฯ			น่าน			นครราชสีมา			สงขลา			ภาพรวม		
	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.	n	เฉลี่ย	S.D.
1 ค่าน้ำร้อนน้ำชา หรือสินบนของกำนัน ส่วนแบ่งที่จะต้องจ่าย	842	3.95	1.40	145	4.16	1.25	164	3.85	1.23	216	4.31	1.60	1,367	4.02	1.41
2 ค่าที่ปรึกษาทนาย	802	4.15	1.38	129	3.78	1.01	33	3.94	0.97	182	4.34	1.64	1,146	4.13	1.38
3 หลักการคัดตัดสินของศาล	1,060	5.54	1.37	109	4.19	1.14	56	3.91	0.94	93	4.11	1.68	1,318	5.26	1.48
4 ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง	978	5.31	1.23	96	4.06	1.09	33	3.82	1.01	86	3.94	1.50	1,193	5.07	1.34
5 ความชำนาญและการเตรียมตัวที่ดีของผู้พิพากษา	1,011	5.42	1.19	151	4.20	1.17	77	3.77	1.18	117	4.48	1.48	1,356	5.11	1.33
6 ความล่าช้าในการตัดสินคดี	946	5.71	1.21	139	4.17	1.05	73	3.68	1.26	114	4.50	1.46	1,272	5.32	1.40

หมายเหตุ คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

การแจ้ง/รายงานปัญหาคอร์รัปชัน

ตารางที่ 4-53 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระดับการมีส่วนร่วมช่วยต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันของหน่วยงานต่าง ๆ จำแนกตามจังหวัด

หน่วยงาน	ระดับการมีส่วนร่วมช่วยต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน									
	กรุงเทพฯ (n = 1,496)		น่าน (n = 550)		นครราชสีมา (n = 553)		สงขลา (n = 545)		ภาพรวม (n = 3,144)	
	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.
1 ดำรวจ	3.83	1.30	4.13	1.58	3.35	1.33	3.83	1.59	3.80	1.43
2 กองทัพ	4.04	1.35	4.21	1.65	4.17	1.52	4.37	1.50	4.15	1.47
3 คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)	4.88	1.26	4.77	1.48	3.60	1.50	4.58	1.59	4.61	1.47
4 องค์การเอกชน (เอ็นจีโอ)	4.10	1.17	4.21	1.30	3.67	1.54	4.62	1.72	4.13	1.40
5 สื่อมวลชน	4.46	1.49	4.55	1.43	3.67	1.56	4.76	1.33	4.41	1.50
6 สถาบันการศึกษา (โรงเรียนและมหาวิทยาลัย)	4.36	1.49	4.24	1.55	3.54	1.48	4.36	1.48	4.22	1.52
7 สำนักงานกรมอัยการ	4.10	1.24	4.49	1.58	3.56	1.51	3.90	1.77	4.05	1.47
8 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)	3.43	1.41	2.95	1.59	3.37	1.54	3.22	1.96	3.31	1.57
9 สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)	3.38	1.41	2.93	1.58	3.24	1.56	3.18	2.00	3.25	1.58
10 เครือข่ายต่อต้านการคอร์รัปชันภาคเอกชน	4.66	1.37	4.32	1.39	3.43	1.52	4.21	2.05	4.36	1.57

หมายเหตุ คะแนนที่ให้ตอบตั้งแต่ 1 ถึง 7

ตารางที่ 4-53 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จากกรุงเทพฯ และจังหวัดน่าน เห็นว่าสถาบันที่มีส่วนช่วยต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน มากที่สุดคือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) รองลงมา คือ สื่อมวลชน ขณะที่กลุ่มตัวอย่างจากนครราชสีมา เห็นว่าสถาบันที่มีส่วนช่วยต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันมากที่สุดคือกองทัพ รองลงมาคือองค์กรเอกชน (เอ็นจีโอ) และสื่อมวลชน ส่วนกลุ่มตัวอย่างจากสงขลา เห็นว่าสถาบันที่มีส่วนช่วยต่อต้านการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน มากที่สุดคือ สื่อมวลชน รองลงมาคือองค์กรเอกชน (เอ็นจีโอ)

ตารางที่ 4-54 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการประสบ พบเห็น กรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันด้วยตัวเอง ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การประสบพบเห็นการคอร์รัปชัน	กรุงเทพฯ (n = 1,496)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 553)	สงขลา (n = 545)	ภาพรวม (n = 3,144)
1	พบ	10.9	6.0	2.9	12.3	8.9
2	ไม่พบ	89.1	94.0	97.1	87.7	91.1
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-55 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับรู้ถึงวิธีการรายงาน หรือแจ้งเรื่อง กรณีเกิดการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การรับรู้ถึงวิธีการรายงานกรณีเกิดการคอร์รัปชัน	กรุงเทพฯ (n = 163)	น่าน (n = 33)	นครราชสีมา (n = 16)	สงขลา (n = 67)	ภาพรวม (n = 279)
1	ทราบ	51.5	45.5	37.5	50.7	49.8
2	ไม่ทราบ	48.5	54.5	62.5	49.3	50.2
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ตารางที่ 4-56 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการกระทำ เมื่อพบเห็นการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	การกระทำเมื่อพบเห็นการคอร์รัปชัน	กรุงเทพฯ (n = 84)	น่าน (n = 15)	นครราชสีมา (n = 6)	สงขลา (n = 34)	ภาพรวม (n = 139)
1	ทำการแจ้ง	44.0	13.3	0	88.3	49.6
2	ไม่ได้คิดจะแจ้ง	17.9	46.7	66.7	2.9	19.4
3	คิดแต่ไม่ได้แจ้ง	38.1	40.0	33.3	8.8	30.9
	รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ข้อมูลจากตารางที่ 4-54 ถึงตารางที่ 4-56 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างในทุกพื้นที่ส่วนใหญ่ เกินกว่าร้อยละ 85.0 ไม่พบว่ามี การฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันด้วยตัวเอง ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างไม่ทราบถึงวิธีการรายงานหรือแจ้งเรื่องในกรณีที่พบเห็นการฉ้อโกง คอร์รัปชัน และเป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จากน่านและนครราชสีมา ระบุว่าเมื่อตนเองพบเห็นการฉ้อโกง หรือการคอร์รัปชันไม่ได้คิดจะแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพฯ และสงขลา ส่วนใหญ่ทำการแจ้ง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเมื่อพบเห็นการ

ฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตัวอย่างของสงขลาถึงร้อยละ 88.3 ระบุว่าทำการแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเมื่อพบเห็นการฉ้อโกงหรือคอร์รัปชัน

ตารางที่ 4-57 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุหน่วยงาน หรือสถาบัน ที่ตัดสินใจไปแจ้งความ เมื่อพบเห็นการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	หน่วยงาน หรือสถาบัน ที่ตัดสินใจไปแจ้งความ	กรุงเทพฯ (n = 29)	น่าน (n = 1)	นครราชสีมา (n = 0)	สงขลา (n = 29)	ภาพรวม (n = 59)
1	ตำรวจ	78.4	50.0	0.0	96.7	85.5
2	ป.ป.ช.	29.7	0.0	0.0	56.7	40.6
3	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)	18.9	0.0	0.0	0.0	10.1
4	สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)	5.4	0.0	0.0	0.0	2.9
5	สื่อมวลชน	32.4	0.0	0.0	16.7	24.6
6	พระ/บาทหลวง/โตะอหิมาม/ นักบวช	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
7	ผู้นำชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน	51.4	50.0	0.0	30.0	42.0

ตารางที่ 4-58 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นต่อ การแจ้งเรื่องกรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันในวงการราชการนั้น จะส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1	กรุงเทพฯ (n = 35)	4.60	0.85
2	น่าน (n = 1)	5.00	-
3	นครราชสีมา (n = 0)	-	-
4	สงขลา (n = 28*)	4.54	0.79
5	ภาพรวม (n = 64)	4.58	0.81

หมายเหตุ 1) คะแนนที่ให้อัปตั้งแต่ 1 ถึง 7

2) *หมายถึงจำนวนตัวอย่างไม่ถึง 30 ไม่เหมาะกับการใช้สถิติ “ค่าเฉลี่ย” ควรพิจารณาด้วยความระมัดระวัง

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่าพบเห็นการฉ้อโกง / คอร์รัปชันและแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสำรวจ การสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่ไปแจ้งกับ ตำรวจ ป.ป.ช. และสื่อมวลชน จากนั้นได้สอบถามกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวว่าการแจ้งเรื่องกรณีการฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันในวงการ

ราชการดังกล่าวนั้น จะส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษหรือไม่ กลุ่มตัวอย่าง คิดว่าส่งผลทำให้ผู้กระทำความผิดโดนลงโทษในระดับปานกลาง คือ 4-5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 7

ตารางที่ 4-59 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุสาเหตุที่ไม่ตัดสินใจรายงานกรณีการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชันที่ได้ประสบพบเห็น จำแนกตามจังหวัด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ลำดับ	สาเหตุที่ไม่รายงาน กรณีคอร์รัปชันที่ได้พบเห็น	กรุงเทพฯ (n = 61)	น่าน (n = 13)	นครราชสีมา (n = 4)	สงขลา (n = 5)	ภาพรวม (n = 83)
1	กลัว/ไม่ยากเดือดร้อน	27.9	69.2	0.0	40.0	33.7
2	ไม่ยากยุ่ง	9.8	0.0	0.0	20.0	8.4
3	เสียเวลา	23.0	15.4	0.0	0.0	19.3
4	ไม่ยากมีปัญหา	31.1	0.0	25.0	20.0	25.3
5	ไม่มีหลักฐาน	9.8	0.0	0.0	0.0	7.2
6	ไม่มีประโยชน์	13.1	0.0	75.0	20.0	14.5
7	สงสารคนทำผิด	0.0	23.1	0.0	0.0	3.6

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่พบเห็นการฉ้อโกง หรือคอร์รัปชัน แต่ไม่ได้แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ การสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างจากกรุงเทพฯ และสงขลา พบว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้เห็นว่า ที่ตนเองไม่รายงานกรณีคอร์รัปชันที่พบเห็น เนื่องจาก กลัว/ไม่ยากเดือดร้อน ส่วนกลุ่มตัวอย่างจากน่านระบุสาเหตุว่า กลัว/ไม่ยากเดือดร้อน และกลุ่มตัวอย่างจากนครราชสีมา ระบุว่าไม่มีประโยชน์

ตารางที่ 4-60 แสดงร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับความหมายของการคอร์รัปชัน จำแนกตามจังหวัด

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)						
ลำดับ	ความหมายการคอร์รัปชัน	กรุงเทพฯ (n = 1,490)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 536)	สงขลา (n = 541)	ภาพรวม (n = 3,117)
1	การโกงกิน/ฉ้อโกง	47.8	80.2	82.6	65.2	62.5
2	การทุจริต	38.9	9.3	7.1	15.3	24.1
3	ความไม่ซื่อสัตย์	0.5	0.5	1.7	1.1	0.8
4	การทำผิดกฎหมาย	1.9	2.2	0.2	3.7	2.0
5	เงินสินบน/เงินใต้โต๊ะ	3.8	0.7	6.2	11.1	4.9

ลำดับ	ความหมายการคอร์รัปชัน	กรุงเทพฯ (n = 1,490)	น่าน (n = 550)	นครราชสีมา (n = 536)	สงขลา (n = 541)	ภาพรวม (n = 3,117)
	การเอื้อผลประโยชน์ให้					
6	ตนเองในทางที่ผิด การ กระทำที่ไม่บริสุทธิ์	8.2	1.5	0.6	5.2	5.2
7	การกระทำที่ไม่โปร่งใส	0.0	0.2	0.6	2.0	0.5
8	การใช้อำนาจในทางที่ผิด	5.8	0.4	0.0	0.4	2.9
9	การยกยอก	1.3	0.9	0.2	2.2	1.2
10	การฟอกเงิน	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0
11	การโกง/กินภาษี	1.1	0.5	1.3	8.3	2.3
12	การเอาเปรียบผู้อื่น/ เบียดเบียนผู้อื่น	4.0	2.7	2.4	1.3	3.0
13	การลักขโมย	0.1	1.5	0.0	2.6	0.8
14	คนไม่ดี	0.0	0.9	0.2	0.0	0.2

เมื่อถามถึงความหมายของการคอร์รัปชัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการคอร์รัปชัน หมายถึง การโกงกิน/ฉ้อโกง และรองลงมาให้ความเห็นว่า การคอร์รัปชัน หมายถึงการทุจริต

บทที่ 5

การสำรวจความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริตและคอร์รัปชันของกลุ่ม ประชาชนทั่วไป และกลุ่มเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่

5.1. บทนำ

เนื้อหาของงานวิจัยนี้ นำเสนอข้อมูลเกี่ยวข้องกับความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริตและคอร์รัปชันในมิติใหม่ โดยใช้หลักการคิดจากพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะสาขาเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมมาเป็นเครื่องมือช่วยในการทำความเข้าใจหลักการตัดสินใจ แรงจูงใจ และปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริตดังกล่าว โดยเป็นการหยิบยืมมิติตัวแปรเชิงจิตวิทยาและเชิงพฤติกรรม ได้แก่ ด้านตัวแปรบุคลิกภาพหลัก (Personality trait) และด้านตัวแปรของบุคคลในการยินดีรับความเสี่ยง และความอดทนอดกลั้น มาเป็นกลุ่มตัวชี้ถึงความเป็นไปได้ในการกระทำทุจริตและคอร์รัปชันในสถานการณ์จริง และสถานการณ์สมมติ

นอกจากนั้น เรานำเสนอความสัมพันธ์ระหว่าง การคิดตัดสินใจของคนทั่วไปที่อยู่บนรากฐานของการ internalisation ของทั้งผลเสียและผลประโยชน์ต่อบุคคลที่สาม กับโอกาสที่คนเราจะเป็นกลายเป็น “ผู้ต้องการซื้อสินค้าด้านการโกง” (Demand) “ผู้ต้องการขายสินค้าด้านการโกง” (Supply) และ “ผู้คอยกำลังไม่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าด้านการโกง” ที่อาจจะสูงเกินกว่าระดับที่ดีที่สุดต่อสังคมโดยรวม และเรายังต้องการพิจารณาว่า การที่คนเรามักคิดเข้าข้างตนเองในด้านความเป็นไปได้ที่จะทำงานสำเร็จ เช่น การสามารถทำทุจริตได้โดยไม่โดยจับได้ การคิดเข้าข้างตนเองนี้เป็นปัจจัยกระตุ้นอีกหนึ่งปัจจัยหรือไม่ในการตัดสินใจทำการทุจริตและคอร์รัปชันของประชาชนในประเทศไทย

และเพื่อหาแนวทางในการป้องกันการส่งต่อพฤติกรรมและความคิดด้านการทุจริตและคอร์รัปชันจากรุ่นเดิมไปสู่คนรุ่นใหม่ ในการดำเนินการสำรวจในครั้งนี้ เราจึงดำเนินการสอบถามเจาะจงในกลุ่มเยาวชนในวันเรียนเพิ่มเติมเป็นชุดสำรวจแยกเพิ่มเติมอีกหนึ่งชุด โดยคำถามเกี่ยวข้องกับการทุจริตและคอร์รัปชันในชุดของเยาวชนนี้ มีจุดประสงค์หลักอีก 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อดูระดับการรับรู้และการสนใจของเยาวชนต่อปัญหาและเส้นทางแก้ไขการทุจริตและคอร์รัปชันในระดับใหญ่ และ 2) เพื่อตรวจสอบคุณภาพพฤติกรรมการโกงของเยาวชน ซึ่งได้แก่ การทำทุจริตด้านการเรียน การสอบ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้เป็นการถอดบทเรียนและชี้ให้เห็นแนวทางในการลดปัญหาความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริตและคอร์รัปชันของคนรุ่นใหม่ ก่อนที่เขาเหล่านั้นจะเข้ามาสู่สังคมที่มีความซับซ้อนและมี

ปฏิสัมพันธ์กับระบบเดิม ๆ ที่จะกลับไปตัวกระตุ้นให้เขามีความคิดเองเอียงไปตามบรรทัดฐานทางสังคม (social norm) ที่เป็นอยู่ในหลายองค์กรที่ไม่เอื้อต่อการลด และแก้ความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริตและคอร์รัปชัน นั่นก็คือ เราต้องการหาแนวทางตัดไฟแต่ต้นลมด้วยนั่นเอง

ในหัวข้อถัดไป เราเริ่มจากการอธิบายข้อคำถามในมิติใหม่ที่เราสร้างมาเสริมกับชุดแบบสอบถามด้านการทุจริตและคอร์รัปชันแนวเดิมในครั้งก่อน ๆ ด้วยการนำเสนอการมองสังคมของประชาชนและเยาวชน เพื่อดูถึงแนวโน้มของการคิดตามหลักการของ Externality จากนั้นจะเป็นการสรุปผลความคิดของประชาชนทั่วไป และเยาวชนในมุมมองของพวกเขาด้านการคอร์รัปชัน และศึกษาว่าพวกเขามองถึงระดับของผลเสียของคอร์รัปชัน และผลประโยชน์จากการลงทุนแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยตัวเองเช่นไร หัวข้อถัดมาเป็นการศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่อาจเป็นตัวกระตุ้นความคิดและพฤติกรรมทุจริตของแต่ละบุคคล โดยเราจะกล่าวถึงผลจากการที่คนเรามีค่าเบี่ยงเบนทางการตัดสินใจ (Heuristic bias และ Overconfidence) และจากนั้นเป็นการดูบทบาทของตัวแปรเชิงจิตวิทยา ได้แก่ บุคลิกภาพใหญ่ 5 แบบ (Big five personality trait) และบุคลิกภาพแบบ HEXACO ต่อการแสดงพฤติกรรมและความคิดด้านการทุจริตของแต่ละบุคคล

5.2. อธิบายหลักการสร้างแบบสำรวจรายบุคคลที่เพิ่มเติมด้านกลุ่มตัวอย่างและด้านชุดคำถาม

ในบทนี้ เราอธิบายหลักการสร้างแบบสำรวจรายบุคคลในส่วนชุดคำถามที่เพิ่มเติมจากการสอบถามด้านประสบการณ์การพบเห็นคอร์รัปชัน โดยในชุดคำถามที่เพิ่มเติมในการสำรวจครั้งนี้ ออกแบบขึ้นเพื่อทำความเข้าใจในประเด็นเกี่ยวเนื่องกับคอร์รัปชันจากมุมมองใหม่ ผ่านหัวข้อต่าง ๆ ในแบบสอบถามทั้งหมด 4 ส่วนหลัก คือ

1) เพิ่มชุดสำรวจที่เจาะจงแต่ละกลุ่มประชากรที่กำลังศึกษาอยู่ ที่มีเกณฑ์ระดับการศึกษา ในระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 3 ถึง ระดับปริญญาตรี เพื่อศึกษาความคิดเห็น และประสบการณ์ต่อการกระทำทุจริตด้านการเรียนการสอนของเยาวชน เพื่ออธิบายแนวโน้มของพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันของกลุ่มผู้ใหญ่ในอนาคต และเพื่อการเตรียมการรณรงค์ปรับแก้ทัศนคติ เพื่อป้องกันพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันต่อไป เป็นการสำรวจตัวแทนทั่วประเทศ

2) ชุดสำรวจกลุ่มนักเรียน-นักศึกษา มีการมีการเพิ่มชุดคำถามเชิงจิตวิทยา-พฤติกรรม เพื่อสอบถาม เพื่อนำมาช่วยอธิบายแนวโน้มของบุคคลในการแสดงพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชัน และการทุจริตด้านการเรียนการสอน

3) ชุดแบบสำรวจประชาชนทั่วประเทศ เป็นการสำรวจตัวแทนทั่วประเทศของกลุ่มประชากรวัย 18 ปีขึ้นไป มีการเพิ่มเติมชุดคำถามเชิงจิตวิทยา-พฤติกรรม เพื่อสอบถาม เพื่อนำมาช่วยอธิบายแนวโน้มของบุคคลในการแสดงพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชัน

4) ทั้งใน ชุดสำรวจกลุ่มนักเรียน-นักศึกษา และ ชุดแบบสำรวจประชาชนทั่วประเทศ มีการเพิ่มเติมชุดคำถาม แบบสำรวจด้วยแบบทดสอบเชิงเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมที่สอบถามเพื่อหา ลักษณะพฤติกรรมความชอบความเสี่ยง และการมองการไกล

5.2.1. แบบสำรวจส่วนบุคคลด้วยคำถามเชิงจิตวิทยา-พฤติกรรมกับกลุ่มประชากรวัยทำงาน และกลุ่มประชากรรุ่นเยาวชน

ทฤษฎีทางจิตวิทยา-พฤติกรรมได้มีการอธิบายไว้ถึงความสัมพันธ์ของบุคลิกภาพส่วนบุคคล (Personality trait) และการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์จริง ซึ่งบุคลิกภาพส่วนบุคคลสามารถวัดและจัดหมวดหมู่ได้จากการแสดงความคิดเห็นผ่านแบบสอบถาม โดยที่แบบสอบถามด้านบุคลิกภาพส่วนบุคคล โดยเฉพาะ แบบสอบถาม Big five personality trait ได้มีการวิเคราะห์และพิสูจน์ไว้แล้วว่ามีความแม่นยำและน่าเชื่อถือในระดับสากล ตัวอย่างของบุคลิกภาพส่วนบุคคลจาก Big five เช่น บุคลิกภาพที่มีความกังวลสูง (Neuroticism), บุคลิกภาพที่เป็นคนที่ชอบอยู่ในสังคม (extraversion)

การทำความเข้าใจถึงบุคลิกภาพส่วนบุคคลของแต่ละบุคคลมีความสำคัญต่อการศึกษาด้านการคอร์รัปชันใน 2 ประเด็นหลัก คือ

ประเด็นที่หนึ่ง บุคลิกภาพ (Trait) บางประเภทมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยทางสถิติในการชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมที่เสี่ยง หรือเกี่ยวข้องกับการโกง การเอาเปรียบผู้อื่น และการทำผิดกฎหมาย เพราะการชอบการเสี่ยง ดังนั้น หากการสำรวจสามารถแสดงถึงความเข้มข้นของบุคลิกภาพบางประการเหล่านี้ในพื้นที่ใด หรือกลุ่มบุคคลใด ก็จะสามารถสร้างแนวทางป้องกันการเกิดการคอร์รัปชันแบบร้ายแรงได้ต่อไป

ประเด็นที่สอง งานวิจัยจากทางสาขาจิตวิทยา และทางสาขาเศรษฐศาสตร์ (โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์ทุนมนุษย์) มีข้อสรุปที่ตรงกันว่า บุคลิกภาพนั้นจัดว่าเป็นทักษะประเภทหนึ่ง นั่นหมายความว่า บุคลิกภาพที่สนับสนุนการลดคอร์รัปชันสามารถที่จะสร้างขึ้นได้ เช่นเดียวกับความเป็นไปได้ในการจะปรับลดบุคลิกภาพที่ก่อให้เกิดการคอร์รัปชัน นอกจากนั้น งานศึกษาที่ผ่านมา ยัง

กล่าวไว้ว่าการแก้ไขข้อบกพร่องทางบุคลิกภาพนั้นสามารถทำได้ถึงแม้จะเป็นการแก้ไขในกลุ่มประชากรวัยทำงาน ดังนั้นการศึกษาเพื่อตรวจดูลักษณะบุคลิกภาพจะทำให้การดำเนินการป้องกันพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถช่วยลดการถ่ายทอดทั้งพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่ไม่ดีต่อการลดการคอร์รัปชันจากรุ่นถึงรุ่นได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอีกด้วย

แบบสอบถามนี้จัดทำการสำรวจทางจิตวิทยา-พฤติกรรมจำนวน 2 รูปแบบ ได้แก่

- 1) การสำรวจลักษณะนิสัยพื้นฐาน Big five personality trait (แบบสั้น) (ดูเอกสารในภาคผนวกท้ายบทที่ 5)
- 2) การสำรวจลักษณะนิสัยพื้นฐาน HEXACO personality trait ที่เป็นแบบทดสอบเพิ่มเติมจาก Big five ที่รวมคำถามเกี่ยวกับลักษณะนิสัยพื้นฐาน (Trait) ด้าน Sincerity, Greed avoidance, Fairness และ Modesty (ดูเอกสารในภาคผนวกท้ายบทที่ 5)

5.2.2. แบบสำรวจลักษณะพฤติกรรมความชอบความเสี่ยง และการมองการไกลด้วยแบบทดสอบเชิงเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ทั้งกลุ่มประชากรวัยทำงาน และประชากรรุ่นเยาวชน

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ได้ให้ข้อสรุปไว้ว่า ความชอบความเสี่ยง (Risk preference) และความสามารถในการอดทนอดใจ (Time preference) มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงออกของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ หากบุคคลดังกล่าวรักความเสี่ยง (Risk loving) เขาก็จะมีโอกาสมากกว่าคนอื่นที่เลือกทำกิจกรรมที่อันตราย ที่ผิดกฎหมายเพราะเขาได้อัตยะประโยชน์จากการกระทำนั้น ๆ เช่นเดียวกับบุคคลที่มี Time preference ต่ำ (มองว่าสิ่งที่จะเกิดในอนาคตอันใกล้สำคัญมากกว่าอนาคตที่ไกลกว่า) ทำให้เขาเป็นคนที่มักจะทำในสิ่งที่ดีต่อเขาในขณะนี้โดยลืมนมองถึงผลกระทบในอนาคต

แบบสอบถามนี้ส่วนนี้ จัดทำการการถามคำถามในสถานการณ์สมมติ ตามวิธี Staircase โดยแบ่งเป็นคำถาม 5 ชุดย่อย คือ ด้านการชอบความเสี่ยงเมื่อเป็นฝ่ายได้รับ ด้านการชอบความเสี่ยงเมื่อเป็นฝ่ายเสีย ด้านการชอบความเสี่ยงเมื่อเป็นทั้งฝ่ายรับและฝ่ายเสีย ด้านการมองการไกลจากปัจจุบัน ด้านการมองการไกลจากอนาคต (ดูเอกสารในภาคผนวกท้ายบทที่ 5)

5.2.3. แบบสอบถามความคิดเห็น และ ประสพการณ์ต่อการกระทำทุจริตด้านการเรียนการสอนของเยาวชน

แบบสอบถามส่วนที่ 3 จัดทำโดยมีจุดประสงค์หลักคือ การทำความเข้าใจความคิดเห็นด้านพฤติกรรมการทุจริตของเยาวชนในประเทศไทย โดยเลือกจัดทำคำถามจากสถานการณ์ที่เยาวชนน่าจะมีโอกาสพบเจอและมีประสพการณ์ตรงมากที่สุด นั่นก็คือสถานการณ์การเรียนและการสอบ ทั้งนี้เพื่อการศึกษาว่า เยาวชนมีทัศนต่อการกระทำดังกล่าวอย่างไร โดยลักษณะคำถามแบ่งเป็น 3 ส่วนหลักคือ

- 1) การสำรวจพฤติกรรมของตัวเยาวชนเองในสถานการณ์สมมติต่าง ๆ ทั้งในบทบาทของผู้กระทำพฤติกรรมไม่สุจริตด้านการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมในการแจ้งเมื่อพบเห็นพฤติกรรมไม่สุจริตด้านการเรียนการสอน (ดูเอกสารในภาคผนวกท้ายบทที่ 5)
- 2) การสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นไปได้ต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ ในสถานการณ์สมมติต่าง ๆ ในรูปแบบคล้ายกับข้อที่ 1 (ดูเอกสารในภาคผนวกท้ายบทที่ 5)
- 3) แบบสำรวจเพิ่มเติมเน้นกลุ่มสำรวจเป็นกลุ่มวัยทำงานต่อความคิดเห็น และ ประสพการณ์ต่อการกระทำทุจริตด้านการเรียนการสอนของเยาวชนทั่วไป (ดูเอกสารในภาคผนวกท้ายบทที่ 5)

5.3. ระเบียบวิธีสำรวจ กลุ่มตัวอย่างในชุดสำรวจ

การสำรวจเพื่อจัดทำดัชนีวัดความโปร่งใสในครั้งนี้ แบ่งกลุ่มประชากรที่เน้นศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ และ (2) กลุ่มนักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศในระบบการศึกษาปกติ ที่ครอบคลุมผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นตั้งแต่มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 จนถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรี ทุกสังกัดการศึกษาทั่วประเทศ การดำเนินการสำรวจมีขึ้นในช่วงระหว่าง 15 กรกฎาคม ถึง 30 สิงหาคม 2560 สำหรับกลุ่มประชาชน และอยู่ในช่วง 11 สิงหาคม ถึง 15 กันยายน 2560 สำหรับกลุ่มนักเรียน-นักศึกษา เราแยกการอธิบายระเบียบวิธีการสุ่มตามแต่ละกลุ่มกลุ่มตัวอย่าง ไว้ดังนี้

5.3.1 กลุ่มตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ

ประชากรเป้าหมาย

ประชาชนทั่วไป อายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ อ้างอิงฐานข้อมูลระบบสถิติทางการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2559 จำนวน 50,512,861 คน

การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง

กำหนดการสุ่มตั้งแต่ระดับอำเภอไปจนถึงชุมชน (กรณีกรุงเทพมหานคร) และตำบล (กรณีต่างจังหวัด) จากนั้นลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่สุ่มได้ โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified multi-stage sampling) และมีการควบคุมสัดส่วนตัวอย่างที่เก็บให้สอดคล้องกับคุณลักษณะทางประชากรจริงด้านพื้นที่ เพศ และอายุ (Probability proportional to size sampling)

คำนวณจำนวนตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน ± 2 จากนั้นทำการปรับค่าที่คำนวณได้ ด้วยค่าผลกระทบจากการออกแบบวิจัย (Design effect) เท่ากับ 1.4 และอัตราความร่วมมือ (Response Rate) เท่ากับ 90% ท้ายที่สุด เราได้กลุ่มตัวอย่างของประชาชนอายุ 18 ปี จำนวน 3,818 คน ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ

กลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วยผู้ชาย และ ผู้หญิง สัดส่วนพอกัน และมีผู้ตอบแบบที่ระบุว่าตนเองเป็นเพศทางเลือกร้อยละ 5 (ตารางที่ 5-1) โดยมีสัดส่วนของอายุเป็นไปตามตารางที่ 5-2 นอกจากนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามที่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ หรือ ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจอยู่ร้อยละ 6 และส่วนใหญ่อำชีพส่วนตัว เป็นผู้ค้าขายรายย่อย/บริการรายย่อย (ร้อยละ 18.7) ผู้ใช้แรงงาน/รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 16.1) ทำเกษตรกร/ ประมง (ร้อยละ 12.7) และเป็นพ่อบ้าน/ แม่บ้าน (ร้อยละ 12.7) (ดูตารางที่ 5-3)

นอกจากนั้น พบว่าในกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามนี้ มีคนในครอบครัว (ซึ่งอาจไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในแบบสอบถาม) ทำงานรับราชการอยู่ ร้อยละ 22.5 โดยที่กว่าครึ่งหนึ่งเป็นข้าราชการครู / อาจารย์ (ร้อยละ 45.5 ของกลุ่มที่มี) หมายความว่า มีผู้ตอบแบบที่ไม่มีเครือญาติอยู่ในวงราชการคิดเป็นร้อยละ 77.5

ตารางที่ 5-1 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	1,888	47.5
หญิง	2,087	52.4
เพศทางเลือก	5	0.1
รวม	3,980	100

ตารางที่ 5-2 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
18 – 20 ปี	340	8.5
21 – 30 ปี	705	17.7
31 – 40 ปี	756	19
41 – 50 ปี	809	20.3
51 – 60 ปี	747	18.8
มากกว่า 60 ปี	623	15.7
รวม	3,980	100

ตารางที่ 5-3 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	236	5.9
พนักงานบริษัทเอกชน	462	11.6
ค้าขายรายย่อย/บริการรายย่อย	745	18.7
ธุรกิจส่วนตัว/ ผู้ประกอบการ	204	5.1
ผู้ใช้แรงงาน/ รับจ้างทั่วไป	641	16.1
เกษียณ/ บำนาญ หรือชราภาพ	73	1.8
เกษตรกร/ ประมง	504	12.7
อาชีพอิสระ	26	0.7

อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน/ นักศึกษา	400	10.1
พ่อบ้าน/ แม่บ้าน	507	12.7
ว่างงาน	133	3.3
อื่นๆ	34	0.9
ทำงานโดยไม่รับค่าจ้างให้กิจการของครอบครัว	15	0.4
รวม	3,980	100

ตารางที่ 5-4 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง ที่ระบุการรับราชการของคนในครอบครัว

การรับราชการของคนในครอบครัว		จำนวน	ร้อยละ
มีคนในครอบครัวรับราชการ จำแนกเป็น		897	22.5
ครู / อาจารย์	408	45.5	
ทหาร	150	16.7	
ตำรวจ	131	14.6	
นักการเมือง	9	1	
หมอ / พยาบาล	134	14.9	
ข้าราชการอื่น ๆ	197	22	
ไม่มีคนในครอบครัวรับราชการ		3,083	77.5
รวม		3,980	100

5.3.2. กลุ่มตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษาในระบบการศึกษาปกติ

ประชากรเป้าหมาย

นักเรียน นักศึกษาในระบบการศึกษาปกติ ทั้งสายสามัญ และอาชีพ ครอบคลุมตั้งแต่ มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 จนถึงนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทุกสังกัดการศึกษา ครอบคลุมดังนี้

- 1) นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถึง 6 ในระบบการศึกษาสายสามัญ
- 2) นักเรียนระดับชั้นปวช. 1 ถึง 3 ในระบบการศึกษาสายอาชีพ

3) นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และปริญญาตรี

การศึกษาครั้งนี้ไม่นับรวมระบบการศึกษาแบบพิเศษต่าง ๆ เช่น การศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียนสอนผู้พิการ ฯลฯ

การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง

กำหนดการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งตามประเภทและสังกัดสถาบันการศึกษา คือ สถาบันการศึกษารัฐ สถาบันการศึกษาเอกชน และสถาบันการศึกษาราชภัฏราชมงคล โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified multi-stage sampling) และมีการควบคุมสัดส่วนตัวอย่างที่เก็บให้สอดคล้องกับคุณลักษณะทางประชากรจริงด้านพื้นที่ เพศ และอายุ (Probability proportional to size sampling)

คำนวณจำนวนตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคาดเคลื่อน ± 2 จากนั้นทำการปรับค่าที่คำนวณได้ ด้วยค่าผลกระทบจากการออกแบบวิจัย (Design effect) เท่ากับ 1.2 และ อัตราความร่วมมือ (Response rate) เท่ากับ 90% รายละเอียดดังตาราง

ท้ายที่สุด เราได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3,168 คน ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์

ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษา

กลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วยนักเรียน-นักศึกษาจากทั้งระดับการศึกษาจากทางสายสามัญ และสายอาชีพ โดยครอบคลุมตั้งแต่ นักเรียนระดับ ม.3 (ร้อยละ 8.8) ปวช. (ร้อยละ 10.5) ปวส. (ร้อยละ 9.8) และ ป.ตรี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนที่ใหญ่ที่สุด (ร้อยละ 36.9) ดังนี้

ในสัดส่วนอายุ ในชุดสำรวจนี้ มีประชากรกลุ่มอายุ 16 - 18 ปี อยู่สูงที่สุด (ร้อยละ 47.2) และรองลงมาคือ กลุ่มอายุ 19 - 20 ปี (ร้อยละ 28.1) (ตามตารางที่ 5-5 และ 5-6) นอกจากนั้น เราทราบเกรดเฉลี่ยสะสม (GPAX) ของระดับการศึกษาปัจจุบันตามที่ได้ตอบแบบสอบถามได้รายงานไว้ และพบว่า ค่า GPAX โดยเฉลี่ยของทั้งกลุ่มสำรวจมีค่าเท่ากับ 3.05 แสดงว่า ผู้ตอบแบบโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ ดี ถึง ปานกลาง เมื่อวัดที่ความสามารถทางการเรียน

ตารางที่ 5-5 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษาในปัจจุบัน

ระดับการศึกษาในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
ม.3	296	8.8
ม.ปลาย	1,144	34.0
ปวช.	355	10.5
ปวส.	330	9.8
ป.ตรี	1,240	36.9
รวม	3,365	100

ตารางที่ 5-6 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 15 ปี	411	12.2
16 - 18 ปี	1,589	47.2
19 - 20 ปี	944	28.1
21 - 22 ปี	371	11
23 ปีขึ้นไป	50	1.5
รวม	3,365	100

ตารางที่ 5-7 แสดงสถิติของเกรดเฉลี่ยสะสมทุกเทอม (GPAX) จากตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษา

เกรดเฉลี่ยสะสมทุกเทอม (GPAX)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 1.00	6	0.2
1.01 – 2.00	123	3.7
2.01 – 3.00	1,504	44.7
มากกว่า 3.00	1,605	47.7
ไม่ระบุ	127	3.7
รวม	3,365	100
ค่าเฉลี่ย	3.05	

5.4. คำถามด้านพฤติกรรม กลุ่มคำถามลักษณะนิสัยพื้นฐาน Big five personality traits และ ลักษณะนิสัยแบบ HEXACO

ชุดคำถามหลักที่แบบสอบถามได้สร้างขึ้นเพื่อทำความเข้าใจลักษณะนิสัยพื้นฐานของบุคคล (trait) เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายความคิดเห็น และพฤติกรรมที่แสดงออก มี 2 ชุดหลัก ตามที่ได้เกริ่นไปแล้วในหัวข้อ 5.1 (อ้างอิงชุดคำถามในเอกสารอ้างอิงท้ายบทที่ 5) คือ

- **กลุ่ม Big-5:** การสำรวจลักษณะนิสัยพื้นฐาน Big five personality trait (แบบสั้น ฉบับภาษาไทย)
- **กลุ่ม HEXACO:** การสำรวจลักษณะนิสัยพื้นฐาน HEXACO Personality trait ที่เป็นแบบทดสอบเพิ่มเติมจาก Big five ที่รวมคำถามเกี่ยวกับลักษณะนิสัยพื้นฐาน (Trait) ด้าน Sincerity, Greed avoidance, Fairness และ Modesty (ฉบับแปลจากภาษาอังกฤษ)

ในหัวข้อนี้ จะรายงานผลสถิติโดยเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งให้ข้ออภิปรายอย่างคร่าวถึงการแปลความของลักษณะนิสัยพื้นฐานเหล่านี้

5.4.1. กลุ่ม Big-5

โดยในชุดคำถาม กลุ่ม Big-5 เป็นกลุ่มคำถามด้านบุคลิกภาพสำคัญใหญ่ 5 ด้าน ได้แก่ Conscientiousness (ความพิถีพิถัน) Extraversion (ความสนใจต่อสิ่งภายนอก) Agreeableness

(ความยินยอมเห็นใจ) Openness-to-Experience (ความเปิดรับประสบการณ์) และ Emotional stability (ความเสถียรมั่นคงทางอารมณ์) (Goldberg, 1992; McCrae & Costa, 1987)

เพื่อเพิ่มความเข้าใจของตัววัดทั้ง 5 กลุ่มบุคลิกภาพนี้ เราแสดงการแปลผลทางการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่าง ๆ นี้ ไว้ในตารางที่ 5-8

ตารางที่ 5-8 แสดงข้ออธิบายถึงบุคลิกภาพใหญ่ 5 อย่าง

ความเปิดรับประสบการณ์ (Openness to experience)

อยู่ระหว่าง การทำอะไรแปลกใหม่-ความอยากรู้อยากเห็น และ ความสม่ำเสมอ-ความระมัดระวัง คนที่บุคลิกภาพนี้โดดเด่น น่าจะมีความอยากรู้อยากเห็น ความเปิดรับอารมณ์ต่าง ๆ การผจญภัย ความคิดที่แปลกๆ และความเปิดรับประสบการณ์ต่าง ๆ ความเปิดรับเป็นตัวสะท้อนปัญหาที่อยากรู้อยากเห็น ความคิดสร้างสรรค์ และความชอบใจต่อทั้งสิ่งใหม่ๆ ส่วนคนที่ขาดบุคลิกภาพนี้อาจมีนิสัยที่ชอบทำชอบปฏิบัติและทำตามข้อมูลที่มีโดยไม่คิดมาก บางครั้งอาจมองได้ว่าเป็นคนหัวรั้นและปิดใจ

ความพิถีพิถัน (Conscientiousness)

อยู่ระหว่าง ความมีประสิทธิภาพ-ความเป็นคนมีระเบียบ และ ความเป็นคนสบายๆ ความไร้กังวล คนที่มีบุคลิกภาพนี้โดดเด่นอาจจะเป็นคนมีวินัยในตน ทำตามหน้าที่ ตั้งเป้าหมายเพื่อความสำเร็จ และชอบใจพฤติกรรมตามแผนมากกว่าจะทำอะไรแบบทันทีทันใด ส่วนคนที่ขาดบุคลิกภาพนี้อาจมองได้ว่าเป็นคนไม่เอาใจใส่ เชื่อถือไม่ได้ หรือทำอะไรได้โดยไม่ต้องคิด แต่ก็ยืดหยุ่นได้

ความสนใจต่อสิ่งภายนอก (Extraversion)

อยู่ระหว่าง คนเปิดรับสังคม-คนกระตือรือร้น และ คนชอบอยู่คนเดียว-คนสงวนท่าที คนที่มีบุคลิกภาพนี้โดดเด่นอาจจะมีคามมั่นใจในตน ความชอบเข้าสังคม ชอบพูด ชอบอยู่กับผู้อื่น คนที่มีบุคลิกภาพนี้ต่ำจะเป็นคนสงวนท่าที ช่างไตร่ตรอง เก็บตัว

ความยินยอมเห็นใจ (Agreeableness)

อยู่ระหว่าง ความเป็นมิตร-เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และ ความเป็นคนช่างวิเคราะห-ไม่ค่อยยุ่งกับผู้อื่น คนที่มีบุคลิกภาพนี้โดดเด่นอาจจะมีคามเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและร่วมมือกับผู้อื่น มีความเชื่อใจ และต้องการช่วยผู้อื่น คนที่มีบุคลิกภาพนี้ในระดับต่ำอาจชอบแข่งหรือทำร้ายผู้อื่น ชอบเถียง ไม่ค่อยเชื่อใจใคร

ความเสถียรทางอารมณ์ (Emotional stability)

อยู่ระหว่าง ความอ่อนไหว-ความกังวลใจ และ ความไร้กังวล-ความมั่นใจ คนที่มีบุคลิกภาพนี้โดดเด่นอาจจะเป็นคนนิ่งๆ สม่าเสมอ และการควบคุมอารมณ์ชั่ววูบได้ดี ส่วนคนที่มีบุคลิกภาพนี้ในระดับต่ำ อาจประสบกับอารมณ์เชิงลบได้ง่าย เช่นความโกรธ ความวิตกกังวล ความเศร้าซึม และความรู้สึกล่อลวง

โดยการวัดลักษณะบุคลิกภาพนี้สามารถทำได้จากแบบวัดที่ผ่านการยืนยันแล้วจากงานวิจัยว่ามี validity ในการแปลผล อนึ่ง ผู้อ่านควรคำนึงไว้ว่า ด้วยลักษณะโดยส่วนใหญ่ของการตอบแบบสอบถามเชิงจิตวิทยา ยังคงเป็นไปได้ว่า การวัดผลการยังมีความคลาดเคลื่อนอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากการตอบคำถามที่ผู้ตอบ อาจตอบเข้าข้างตนเอง หรือ ตอบเพื่อ “เอาใจ” ผู้ซักถาม สำหรับในคำถามชุด Big Five นี้ เราได้ทำการปรับภาษาอยู่หลายครั้ง เพื่อให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย โดยการแปลผล จะเป็นการแปลผลทั้งในคะแนนดิบของแต่ละบุคคล (ให้แต่ละกลุ่มบุคลิกภาพคะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 1) และการแปลผลแบบอิงกลุ่ม นั่นคือ การคำนวณปรับค่าให้เป็น ค่า standardised ของแต่ละกลุ่มบุคลิกภาพ เพื่อให้คนที่มัธยฐานมีค่าเท่ากับ 0 ซึ่งคนที่ได้คะแนนเป็น “บวก” คือคนที่ได้คะแนนสูงกว่ามัธยฐานของกลุ่ม และคนที่ได้คะแนนเป็น “ลบ” คือคนที่ได้คะแนนต่ำกว่ามัธยฐานของกลุ่ม

ผลสรุปสถิติที่ได้จากแบบสอบถามบุคลิกภาพ Big five ของกลุ่มตัวอย่างประชากรอายุ 18 ปีขึ้นไป ได้ผลตามตารางที่ 5-9 (ทุกกลุ่มมีคะแนนตั้งแต่ 0-1) และตารางที่ 5-10 ระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Big five (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษา

ตารางที่ 5-9 แสดงระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Big five (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไป

	ค่าเฉลี่ยกลุ่ม	s.d.
Conscientiousness	0.47	0.12
Extraversion	0.43	0.11
Emotional stability	0.41	0.11
Agreeableness	0.49	0.11
Open to experience	0.48	0.09

ตารางที่ 5-10 แสดงระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Big five (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษา

	ค่าเฉลี่ยกลุ่ม	s.d.
Conscientiousness	0.465	0.128
Extraversion	0.418	0.121
Neuroticism	0.420	0.102
Agreeableness	0.462	0.125
Open to experience	0.474	0.099

5.4.2. กลุ่ม HEXACO

สำหรับการสำรวจลักษณะนิสัยพื้นฐาน HEXACO personality trait เป็นแบบทดสอบเพื่อหาบุคลิกภาพที่นอกเหนือไปจาก Big five (Ashton and Lee, 2009) โดยเราเลือกใช้เฉพาะ Honesty-humility domain ของชุด HEXACO Personality inventory (Revised) ในการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อประกอบกับชุดคำถาม Big Five ที่ได้รายงานไป¹

ในรายละเอียด Honesty-humility domain ประกอบไปด้วยบุคลิกภาพเกี่ยวข้องกับความยุติธรรม (fairness) ความซื่อตรง (sincerity) ความละอายต่อความโลภ (Greed avoidance) และ ความถ่อมตน (Humility) ซึ่งจะเห็นว่า นิสัยพื้นฐานด้านบุคลิกภาพที่แบบวัด HEXACO ได้ทำการวัดดูเหมาะสมที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการการแสดงออกเชิงพฤติกรรมและความคิดในด้านการทุจริตและด้านคอร์รัปชันทั้งสิ้น

โดย Ashton and Lee (2009) ได้อธิบายเอาไว้แล้วว่า บุคคลที่มีบุคลิกภาพด้าน Honesty-humility นี้สูง มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่พยายามหลีกเลี่ยงการเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ค่อยจะโดนดึงดูดให้กระทำการผิดกฎระเบียบ ไม่ค่อยสนใจในด้านยศ ตำแหน่ง ทรัพย์สิน และส่วนใหญ่ มีแนวโน้มที่จะไม่นำเรื่องการเมืองการมีสถานภาพทางสังคมมาเป็นเครื่องกระตุ้นในการกระทำ หรือ ทางความคิดเห็น ตารางที่ 5-11 ได้แจกแจงลักษณะนิสัยพื้นฐานของบุคลิกภาพย่อยทั้ง 4 ด้านไว้

ผลสรุปสถิติที่ได้จากแบบสอบถามบุคลิกภาพ HEXACO ของกลุ่มตัวอย่างประชากรอายุ 18 ปีขึ้นไป และของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษา ได้ผลตามตารางที่ 5-12 และ ตารางที่ 5-13

¹ <http://hexaco.org/>

ตามลำดับ (ระดับคะแนน 0-1) เห็นได้ว่า โดยพื้นฐานแล้ว ประชากรจากทั้งสองกลุ่มตัวอย่าง มีคะแนนด้าน “ความจริงใจ” และ “ความเท่าเทียม” อยู่ค่อนข้างสูง และมีคะแนนด้าน “การหลีกเลี่ยงความโลภ” อยู่เป็นลำดับที่ต่ำที่สุด (เมื่อเปรียบเทียบภายในโดเมนของ HEXACO ด้วยกันเอง) ในบทต่อไป เราจะนำคะแนน จากทั้งจาก Big Five และ HEXACO นี้ (รวมกันมีทั้งหมด 9 ด้าน) มาเทียบเพื่อหาว่า พฤติกรรมและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้านการโกง การทำทุจริต และการคอร์รัปชันนั้น มีความเกี่ยวข้องกับมากน้อยเพียงใด และมีลักษณะของความสัมพันธ์อย่างไรบ้าง

ตารางที่ 5-11 แสดงข้ออธิบายถึงบุคลิกภาพ 4 ด้านใน Hexaco personality trait

Sincerity scale (ความจริงใจ)
มักแสดงออกอย่างจริงใจเวลาที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น พยายามไม่หลอก หรือ โกงคนอื่น
Fairness scale (ความเท่าเทียม)
มักพยายามหลีกเลี่ยงการโกง การคอร์รัปชัน และไม่เอาเปรียบสังคม
Greed avoidance scale (หลีกเลี่ยงความโลภ)
มักไม่ค่อยสนใจใน ยศ สินทรัพย์ หรือ การมีหน้ามีตาทางสังคม และพยายามไม่แสดงออกในด้านเหล่านี้เท่าไร
Modesty scale (ความถ่อมตน)
มักแสดงการถ่อมตน ไม่ต้องการให้มีการเลือกปฏิบัติเป็นพิเศษกับตนเอง

ตารางที่ 5-12 แสดงระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Hexaco (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไป

	ค่าเฉลี่ยกลุ่ม	ค่า s.d.
Sincerity	0.76	0.16
Fairness	0.79	0.15
Greed avoidance	0.58	0.13
Modesty	0.68	0.17

ตารางที่ 5-13 แสดงระดับความเห็นต่อข้อความที่อธิบายถึงตนเอง ตามคำถาม Hexaco (ระดับคะแนน 0-1) ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษา

	ค่าเฉลี่ยกลุ่ม	ค่า s.d.
Sincerity	0.718	0.182
Fairness	0.702	0.177
Greed avoidance	0.551	0.159
Modesty	0.672	0.187

5.5. การมอง “สังคม” และผลต่อการตีค่าเสียหายของผลลัพธ์การกระทำเชิงทุจริต หรือคอร์รัปชันของตน และผู้อื่น

5.5.1. มองพฤติกรรมการโกงผ่านแว่นขยายของเศรษฐศาสตร์

การตัดสินใจโกง หรือ กระทำทุจริต ผิดกฎนั้น หากมองผ่านมุมมองของการคิดอย่างรอบคอบ หรือเป็นเหตุเป็นผลแล้ว (rational decision) เราสามารถที่ชี้แจงและเห็นปัจจัยเอื้อที่เสมือนเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมการกระทำ ตามกรอบที่ ศาสตราจารย์ Gary Becker (1968)² ได้ให้ไว้คือ

- (1) โกง ถ้าเห็นว่าโอกาสที่จะโดนจับได้ น้อย
- (2) โกง ถ้าเห็นว่า ค่าเสียหายที่มีต่อตนเอง น่าจะน้อย โดยเฉพาะ เมื่อรู้ว่า ค่าเสียหายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อถูกจับได้เท่านั้น
- (3) โกง เมื่อเห็นว่า ผลดีต่อตนเองสูง และส่วนใหญ่ เมื่อโกงปุ๊บ ก็จะได้รับประโยชน์ค่อนข้างทันที

ดังนั้น ถ้าคนเรามองเห็นเพียงผลจากการกระทำในวงแคบเท่านั้น นั่นคือ ผลที่เกิดจากบุคคลที่หนึ่ง (คนโกง) และ บุคคลที่สอง (คนโดนโกงโดยตรง) หากการโกงสำเร็จ ขนาดความเสียหายก็จะจำกัดอยู่แค่คนที่โดนโกงโดยตรงเท่านั้น ซึ่งอันที่จริง การโกงนั้น เป็นไปได้อย่างสูงว่า ยังมีบุคคลที่สาม อีกมากมายที่จะได้รับผลของการโกง หรือคอร์รัปชัน โดยเฉพาะ หากพิจารณาผ่านมุมมองเชิง

² Becker, G. S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, 76(2), 169-217.

พลวัต บุคคลที่สามก็จะรวมถึง คนรุ่นหลัง ที่จะได้รับผลกระทบของการคอร์รัปชันในระยะกลาง และระยะยาว

โดยในหลักการคิดนี้แล้ว เราจึงควรมองว่า การโกง หรือ การคอร์รัปชัน ก็คือ Negative externalities อีกประเภทหนึ่ง ที่การ Demand และ Supply การโกง อยู่ในระดับที่ล้น เกินปริมาณที่เหมาะสมของสังคมหนึ่ง ๆ (Over social optimum) ซึ่งนั่นก็มาจากการที่ คู่กระทำโดยตรง ไม่ได้มีการคิดแบบที่จะรวมผลที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่สาม (Internalise) มาใช้ก่อนที่จะตัดสินใจ Demand และ Supply “สินค้าการโกง” หรือ “สินค้าการคอร์รัปชัน” ในแต่ละครั้ง

ซึ่งเราอาจคาดได้ว่า หากคนหนึ่งที่มองเห็นว่า “สังคม” ของเขา เป็นสังคมที่มีวงกว้าง เขาคนนั้นก็น่าจะมีโอกาสรับรู้ได้ดีกว่าคนที่มองเพียง “สังคม” ในวงแคบ ในการที่จะสามารถ Internalise ค่าเสียหายที่อาจเกิดจากการกระทำของเขา และผลคือการลดการ Over demand และ Over supply ของ “สินค้าการโกง” ลงได้บ้าง

สืบเนื่องจากมุมมองของ Externality ที่เกิดจากการที่คนเรามองผลดีและผลเสียจากการกระทำต่อบุคคลที่สามนั้น การลืมนำถึงผลดีจากการไม่เกิดการใช้ “สินค้าการโกง” หรือ การที่ไม่ได้ Internalise ประโยชน์จากการที่สังคมมีการโกงน้อยลง หรือมีการแลกเปลี่ยน “สินค้าการโกง” ได้ยากขึ้น ทำให้สังคมนั้น ๆ มีการ Demand และ Supply “สินค้าการตรวจสอบ ระวางการโกง” ที่ต่ำกว่าระดับเหมาะสมทางสังคม (Under social optimum)

เช่นเดียวกัน หากคนหนึ่ง ๆ ที่มองเห็นว่า “สังคม” ของเขา เป็นสังคมที่มีวงกว้าง เราก็คาดว่า เขาน่าจะมีการ Internalise ประโยชน์จากการช่วยสอดส่อง ตรวจสอบ ป้องกัน การแลกเปลี่ยนของ “สินค้าการโกง” ในสังคมของเขา มากกว่า คนที่มองเพียงสังคมวงแคบ

อย่างไรก็ตาม บทเรียนของเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวถึง Externalities ก็ย่อมจะต้องพูดถึงโอกาสของการเกิดปัญหา Free-rider เสมอ ซึ่งปัญหานี้ จะยังมีโอกาสเกิดสูง เพื่อคนเริ่มเห็นว่า เขาสามารถเกี่ยง ไม่ทำในสิ่งที่เขาเองก็เห็นว่าเป็นประโยชน์ เพียงเพราะว่า คนอื่นน่าจะทำแทนเขาได้ ซึ่งปัญหาเช่นนี้ก็มักเกิดขึ้นใน กลุ่มที่ขนาดใหญ่ หมายความว่า คนที่เป็นว่า สังคมของเขาเป็นสังคมขนาดใหญ่ กว้าง ถ้าเขาไม่มีระดับ Social preference ที่สูงเพียงพอ เขาก็คงไม่ Supply “สินค้าการตรวจสอบ ระวางการโกง” เพราะเขาก็คงคิดว่า รอคนอื่นทำดีกว่านั่นเอง

ดังนั้น เพื่อพิจารณาว่า ลักษณะของการ Internalise ผลจากการกระทำ ทั้งของตนเอง และของผู้อื่นในประชาชนไทย (จากตัวแทนที่ได้ทำการสำรวจ) เป็นเช่นไร เราเริ่มการวิเคราะห์โดยดูว่า เขาเหล่านั้นให้คำจำกัดความของสังคมของเขาเช่นไร นอกจากนั้น เพื่อการค่าตัวแทนของการยินดี

ช่วยเหลือสังคม (Social preference) เราอาศัยคำถามด้าน “ความเชื่อใจ” (Trust) เป็นมาตรวัดสื่อให้เห็นในงานวิเคราะห์ขั้นแรกนี้

5.5.2 อะไรคือ “สังคม” และ ความเชื่อใจ

จากตารางที่ 5-14 คนไทยทั่วไป รวมทั้งคนที่ยังอยู่ในวัยเรียนมองว่า “ชุมชน” คือ สังคมของพวกเขา รองลงมาคือ กลุ่มที่เห็นว่า “ประเทศ” คือ กรอบของสิ่งที่พวกเขานิยามว่า “ชุมชน” แสดงว่า คนส่วนใหญ่มองสังคมไว้กว้างพอประมาณ ดังนั้นจึงน่าจะเป็นสิ่งที่สื่อไว้ว่า เมื่อเขาพิจารณาถึงผลของการกระทำของเขาที่อาจมีต่อสังคม หากเขามีการคิดแบบ internalise แล้ว ค่าความเสียหายที่รวมถึงขนาดของ externality นี้ ก็น่าจะสูงขึ้นด้วย ส่วนคนอีกกลุ่มหนึ่ง (ประมาณร้อยละ 15) กลับมองว่าสังคม จำกัดอยู่เพียงแต่ คนในครอบครัวเท่านั้น

ตารางที่ 5-14 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุสิ่งที่นึกถึงเมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”

สิ่งที่นึกถึงเมื่อพูดถึงคำว่า “สังคม”	ประชาชน	นักเรียน
คนในบ้าน	11.68	15.07
เครือญาติ	9.85	8.68
สถานที่ทำงาน	7.01	9.60
ชุมชน	48.94	37.56
จังหวัด / ภาค	6.11	3.63
ประเทศ	16.36	25.20
จำนวนรวม	3,980	3,365

ทั้งนี้ การมองว่า สังคม คือ กรอบขนาดกว้าง ก็ไม่ได้หมายความว่า คนเราจะคิดเป็นแนว Internalise ได้ เพราะนั่น ขึ้นอยู่กับว่า เขาเห็นว่า สังคมนั้น ๆ มันคือ สิ่งแวดล้อมเช่นตัวเขาหรือไม่ หาก สังคม กลั้กลายเป็นสิ่งแวดล้อมที่ต่างจากตัวเขา มันอาจกลับทำให้เขาไม่มีแรงจูงใจที่จะคิดถึงผลต่อสังคมมากเท่าไร เพราะว่า มันกลายเป็นสิ่งที่ไม่ใช่พวกตน และดูมีระยะห่างนั่นเอง เพื่อลองตอบคำถามนี้ เราสอบถามเพิ่มเติมว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคน “มีระดับความเชื่อใจ” กับ “สังคมที่เขานิยาม” และกับ ประเทศไทย มากน้อยเพียงใด

ในตารางที่ 5-15 และ 5-16 สิ่งที่เราพบกลับเป็นว่า ประชาชนเห็นว่าคนใน “สังคม” นั้นมีความไม่น่าเชื่อถือ ต้องระมัดระวังในการคบหาอยู่สูง (ร้อยละ 65.4) และมีนักเรียนในสัดส่วนที่ใหญ่กว่าที่เห็นเช่นนั้น (ร้อยละ 72.8) และเมื่อสอบถามความคิดเห็นเช่นเดียวกันกับการมองคนทั่วไป

ในประเทศไทย ทั้งประชาชนและกลุ่มนักเรียนเห็นว่าคนในประเทศไทยนั้น มีความไม่น่าเชื่อถืออยู่ชั้น
อีกมาก (ร้อยละ 88) ตัวเลขดังกล่าวที่เราพบนี้ เป็นสถิติที่ไม่คาดคิด จึงเป็นสถิติที่น่าชวนค้นหาต่อไป

ตารางที่ 5-15 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน
“สังคม” (ตามสังคมแบบที่นึกถึง ในตารางที่ 5-14)

	ประชาชน	นักเรียน
สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้	34.6	27.0
ต้องระมัดระวังในการคบหา	65.4	72.8
จำนวนรวม	3,980	3,365

ตารางที่ 5-16 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของคนส่วนใหญ่ใน
“ประเทศไทย”

	ประชาชน	นักเรียน
สามารถไว้น้ำใจเชื่อใจได้	10.6	11.5
ต้องระมัดระวังในการคบหา	89.4	88.3
จำนวนรวม	3,980	3,365

ส่วนหนึ่งก็เพราะว่า หากคนคิดว่า สังคมเป็นสิ่งแวดล้อมกว้าง แต่เขากลับยังไม่มีความเชื่อ
ใจในสังคมนั้น ๆ ก็อาจจะเป็นการยากที่คนเหล่านี้จะมีแรงจูงใจในการทำประโยชน์เพื่อสังคม (เช่น
การไม่โกง หรือการรายงานการโกง หรือ การสอดส่องดูแล) เพราะการทำเช่นนั้นมิได้ใช้จ่ายส่วนตัวสูง
แต่ผลดีเชิงกว้าง (Positive externality) ที่คนเหล่านี้จะเห็นอาจไม่ใหญ่เท่าที่ควร และโอกาส
(Probability) ของการที่สิ่งที่ทำไปจะสำเร็จก็อาจจะไม่มากเท่าที่ควร และในทางกลับกัน แรงจูงใจใน
การโกง การ Demand และ Supply สินค้าการโกงก็อาจจะมียั่งยืน เพราะว่า ถึงแม้ Negative
externality จะเกิด มันก็เกิดลงที่คนอื่นที่ตนเองไม่ได้คิดว่าเป็นพวกของตนเอง

5.6. ใครโกง ใครตรวจสอบ ใครเสียหาย และใครจะแก้

5.6.1. ใครโกง

ต่อไป เราเริ่มทำความเข้าใจ มุมมอง และความคิดของทั้งประชาชนและนักเรียน-นักศึกษาในเรื่องการคอร์รัปชัน เราจึงเริ่มบทนี้โดยการถามว่า คนกลุ่มใดที่ผู้ตอบแบบเห็นว่าเป็นว่าโกงที่สุดในสังคมไทย (ตารางที่ 5-17) ไม่น่าแปลกใจว่า ทั้งประชาชนทั่วไปและนักเรียนต่างก็มองว่า “นักการเมือง” คือ กลุ่มที่โกงมากที่สุด รองลงมาคือ “กลุ่มข้าราชการ” โดยทั้งสองกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า กลุ่มประชาชน และ กลุ่มนักธุรกิจ จัดว่า เป็นกลุ่มที่โกงน้อยกว่า

ตารางที่ 5-17 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุคนที่โกงที่สุดในสังคมไทย

	ประชาชน	นักเรียน
นักการเมือง	45.37	41.13
ข้าราชการ / เจ้าหน้าที่รัฐ	31.81	27.7
นักธุรกิจ / พ่อค้า	9.71	7.85
พวกเรากันเอง (ประชาชน)	13.11	23.31

ตัวเลขสถิตินี้ไม่ใช่ตัวเลขที่น่าแปลกใจ เพราะหากลองจัดพวกดูแล้ว ก็จะเห็นว่า กลุ่มนักการเมือง และ ข้าราชการ เป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่หน้าสายตาของ public มากกว่า กลุ่มประชาชนและนักธุรกิจ จากการนำเสนอข่าวสาร เรื่องของบุคคลเหล่านี้เป็นสามารถพบเจอได้ง่ายกว่าและบ่อยกว่า สิ่งในกลุ่มประชาชนและนักธุรกิจก็อาจทำเหมือนกัน

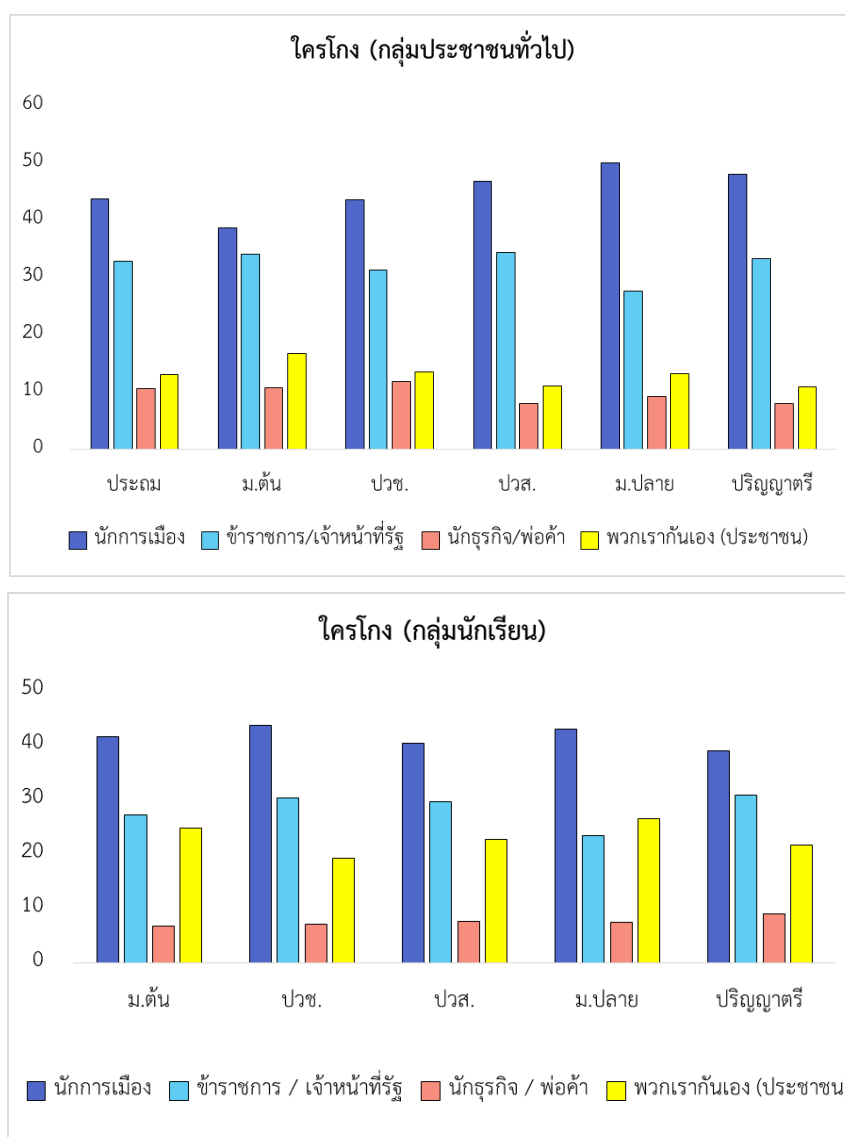
หากใช้คำพูดของทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมแล้ว การให้คะแนนดังกล่าวอาจมีองค์ประกอบของ Heuristic bias อยู่ นั่นคือ คนเรามักให้ค่าเบี่ยงเบนของเหตุการณ์ไปยังเหตุการณ์ที่เราเองพบเจอบ่อย ๆ และคุ้นเคย แต่นั่นไม่ได้สื่อถึง ความถี่ที่เป็นจริง เพราะมีหลายอย่างที่มีมันไม่ค่อยจะมีการพบเห็นหรือแสดงไว้ให้เห็นเด่นชัดเท่ากัน

เพราะหากมองเพิ่มเติม เราก็ยังสามารถจัดให้กลุ่มนักการเมือง และ ข้าราชการ เป็นเสมือนกลุ่มที่ Supply สินค้าและบริการด้านการโกง ดังนั้น หากทุกอย่างเป็นไปตามที่ให้คะแนนจริงแล้ว นั่นคือ มีแต่นักการเมือง และ ข้าราชการที่โกง ก็แสดงว่า มีสินค้าและบริการด้านการโกงล้นตลาด (Over supply) ซึ่งมันไม่มีความสมเหตุสมผล Supply ของสินค้าและบริการก็ย่อมจะประจบ

พร้อม ๆ กับการความต้องการซื้อสินค้าและบริการ หมายความว่า การโกง หากมองจากฝั่ง Demand แล้ว เราก็คงหนีไม่พ้นบทบาทของทั้งประชาชนและนิติธุรกิจในตลาดการโกงนี้

ภาพที่ 5-1 แสดงความแตกต่างของมุมมองด้าน “คนโกง” ตามระดับการศึกษา เห็นว่ามีสัดส่วนของนักเรียนมากพอประมาณที่เห็นว่า คนโกง คือ ประชาชนด้วยตัวเอง (การมองจากฝั่งการ demand สินค้าและบริการด้านการโกง) แต่ในภาพรวมแล้ว เราพบว่า ไม่ว่าจะเป็นคนจากการศึกษา ระดับใด มุมมองของการมองคนโกง ไม่แตกต่างกันเท่าไรเลย

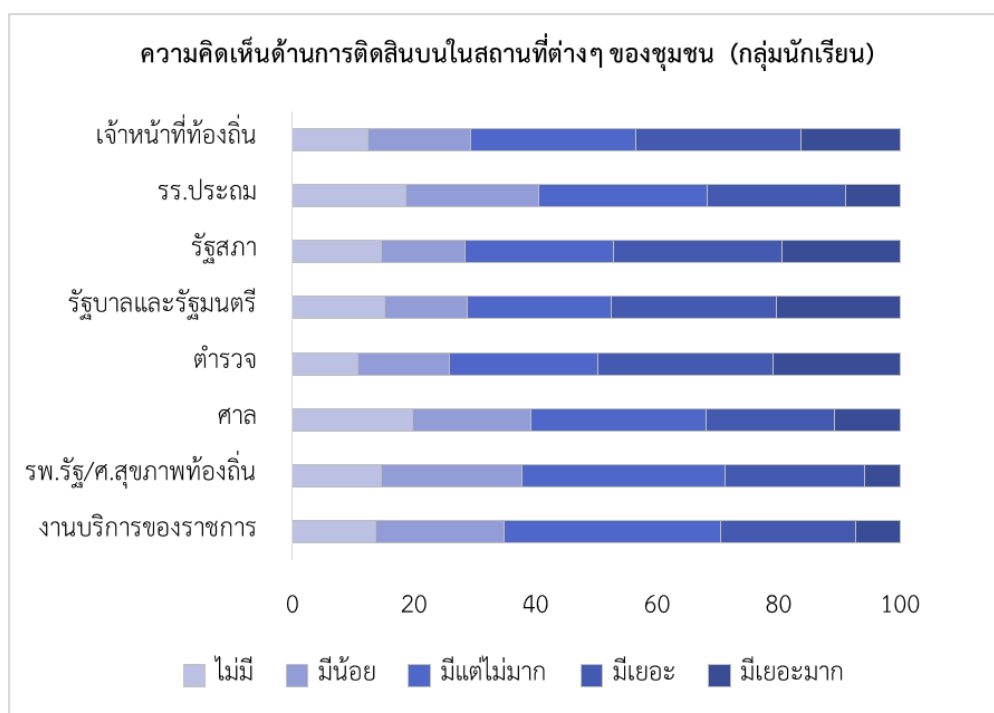
ภาพที่ 5-1 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุคนที่โกงที่สุดในสังคมไทย แบ่งตามระดับการศึกษาของผู้ตอบ

5.6.2 เยาวชนรู้อะไร รู้มากแค่ไหน

ในแบบสอบถามกลุ่มนร.-นศ. เราได้สอบถามเพิ่มเติมว่า เยาวชนมีตามความคิดเห็นด้านการตัดสินใจในสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ ภาพที่ 5-2 แสดงการให้คะแนนของกลุ่มเยาวชนตามช่วงลำดับของปัญหา พบว่า รัฐสภา ตำรวจ และรัฐมนตรี คือ กลุ่มที่ตัวอย่าง นร.-นศ. เห็นว่ามีการตัดสินใจอยู่เยอะที่สุด และในทางกลับกัน กลุ่ม รร. ประถม และกลุ่มศาล ได้คะแนนต่ำที่สุด โดยเฉพาะพบว่าทั้งสองกลุ่มนี้ มีคนเห็นว่า ไม่มีการตัดสินใจเลยอยู่สูงกว่า ร้อยละ 20

ภาพที่ 5-2 แสดงสัดส่วนของกลุ่มนักเรียน ตามความคิดเห็นด้านการตัดสินใจในสถานที่ต่าง ๆ

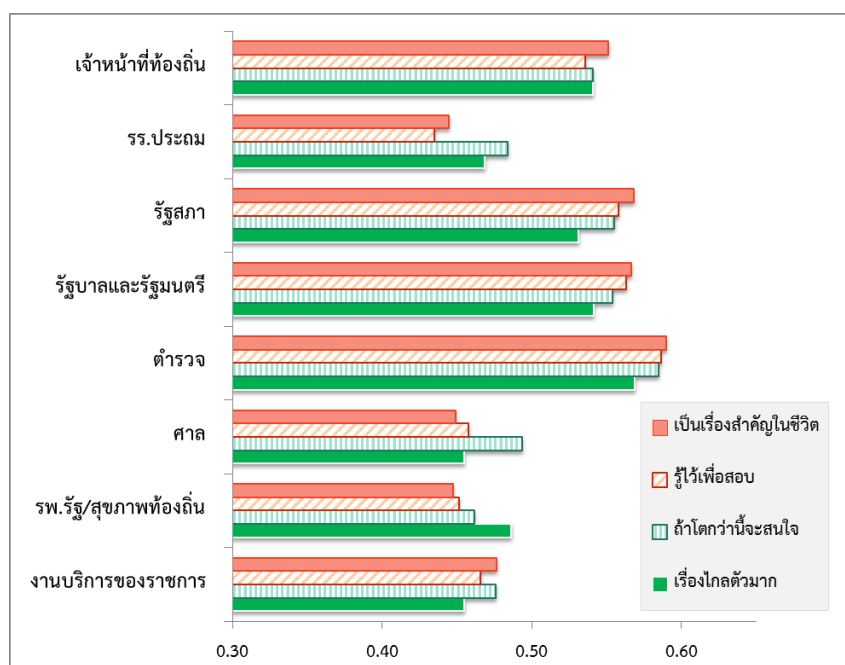

ถามสำคัญจากสถิติที่แสดงนี้ก็คือว่า นี่คือการแสดงถึงความเป็นจริงการพฤติกรรมของการตัดสินใจของหน่วยงานของรัฐหรือไม่ ซึ่งหากเป็นจริง แสดงว่า กลุ่ม รร. ประถม และ กลุ่มศาล เป็นกลุ่มที่ “สะอาดที่สุด” แต่ก่อนจะได้มาซึ่งข้อสรุปใด ๆ เราขอมองผ่าน Heuristic bias เช่นเดียวกับที่เกริ่นไปแล้วด้านบน ตารางที่ 5-18 แสดงระดับความสามารถในการรับรู้ (Awareness) ของกลุ่มนร.-นศ. ในด้านการตัดสินใจ โดยเราเปิดโอกาสให้เยาวชนผู้ตอบสามารถเลือกตอบ “ไม่รู้ว่า มีหรือเปล่า” และไม่ต้องให้คะแนนใด ๆ ได้ และจากสถิติที่สรุปได้ ชี้ว่า กลุ่ม รร. ประถม และกลุ่มศาล เป็นหน่วยราชการที่มีสัดส่วนของเยาวชนที่ไม่ทราบถึงเรื่องราวการปฏิบัติงานอยู่สูงที่สุดกว่าร้อยละ 20 ทั้ง ๆ ที่ รร. คือ สถานที่ทางราชการที่น่าจะ “ใกล้ชิดตัว” เยาวชนมากที่สุด และก็พบอีกว่า เยาวชนส่วนใหญ่มั่นใจพอที่จะให้คะแนนการปฏิบัติงานของ “ตำรวจ”

ตารางที่ 5-18 แสดงร้อยละของตัวอย่างที่ระบุไม่ได้ว่า มีการติดสินบนในสถานที่ต่าง ๆ ของชุมชนหรือไม่ (กลุ่มนักเรียน)

สถานที่	ไม่รู้ว่ามีหรือเปล่า (%)
งานบริการของหน่วยราชการ	13.2
รพ.รัฐ/ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพท้องถิ่น	15.4
ศาล	18
ตำรวจ	11.4
รัฐบาลและรัฐมนตรี	16.9
รัฐสภา	17
โรงเรียนประถม	18
เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่น อบต.	15.4

ภาพที่ 5-3 แสดงคะแนนเฉลี่ยด้านการติดสินบนในสถานที่ต่าง ๆ แบ่งตามความสนใจด้านข่าวการเมือง เศรษฐกิจและการทำงานของรัฐบาล ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน

เรายังแยกการตอบคำถามนี้ในกลุ่มนร.-นศ.ออกตามลักษณะเฉพาะอีกบางประการ เริ่มจากเราแยกว่า กลุ่มนร.ที่มีความแตกต่างกันตามความสนใจด้านข่าวการเมือง เศรษฐกิจและการทำงานของรัฐนั้น จะให้คะแนนการตัดสินบนต่างกันอย่างไร ภาพที่ 5-3 แสดงคะแนนเฉลี่ยด้านการตัดสินบนในสถานที่ต่าง ๆ แบ่งของแต่ละระดับความสนใจ พบว่า กลุ่มที่แจ้งว่าตนเองให้ความสนใจข่าวสารอยู่มาก ก็จะทำให้คะแนนการตัดสินบน ของเจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่ ตำรวจ ข้าราชการการเมือง และ ตำรวจ สูงกว่าคนอื่น ๆ ไล่ตามลำดับความสนใจแบบเห็นได้ชัด

5.6.3 ใครตรวจสอบ

ในแบบสอบถามกลุ่มประชาชนทั่วไป เราได้สอบถามอีกว่า "สถาบันไหนที่ต่อต้านการฉ้อโกง" จากตาราง ตารางที่ 5-19 สถิติที่เราพบคือ ผู้ตอบแบบจัดให้ “กองทัพ” เป็นสถาบันที่ได้รับคะแนนสูงสุด (54 จาก 100) รองลงมาคือ ปปช. และ สื่อมวลชน ในการจัดลำดับของสถาบันนั้น เราไม่พบความแตกต่างของความคิดเห็นระหว่างคนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน แต่ถ้าเป็นในด้านคะแนนนั้น เราพบว่ากลุ่มคนที่มีการศึกษาสูงขึ้นก็จะ เขาให้คะแนนความมีประสิทธิภาพของสถาบัน (Effectiveness) โดยเฉพาะ สื่อมวลชน สูงขึ้นด้วยเช่นกัน ในทางกลับกัน สถาบันที่ได้คะแนนต่ำสุดก็คงหนีไม่พ้นกลุ่ม สส.-สว. ซึ่งเมื่อเทียบกับการให้คะแนนในคำถาม ที่ว่า "ใครโกง" กลุ่มสส.-สว.นี้ ก็คือกลุ่มสถาบันที่ประชาชนเห็นว่า เป็น Main supplier ของสินค้าการโกง จึงไม่ใช่ผู้เล่นที่ดีในการกำกับต่อต้าน

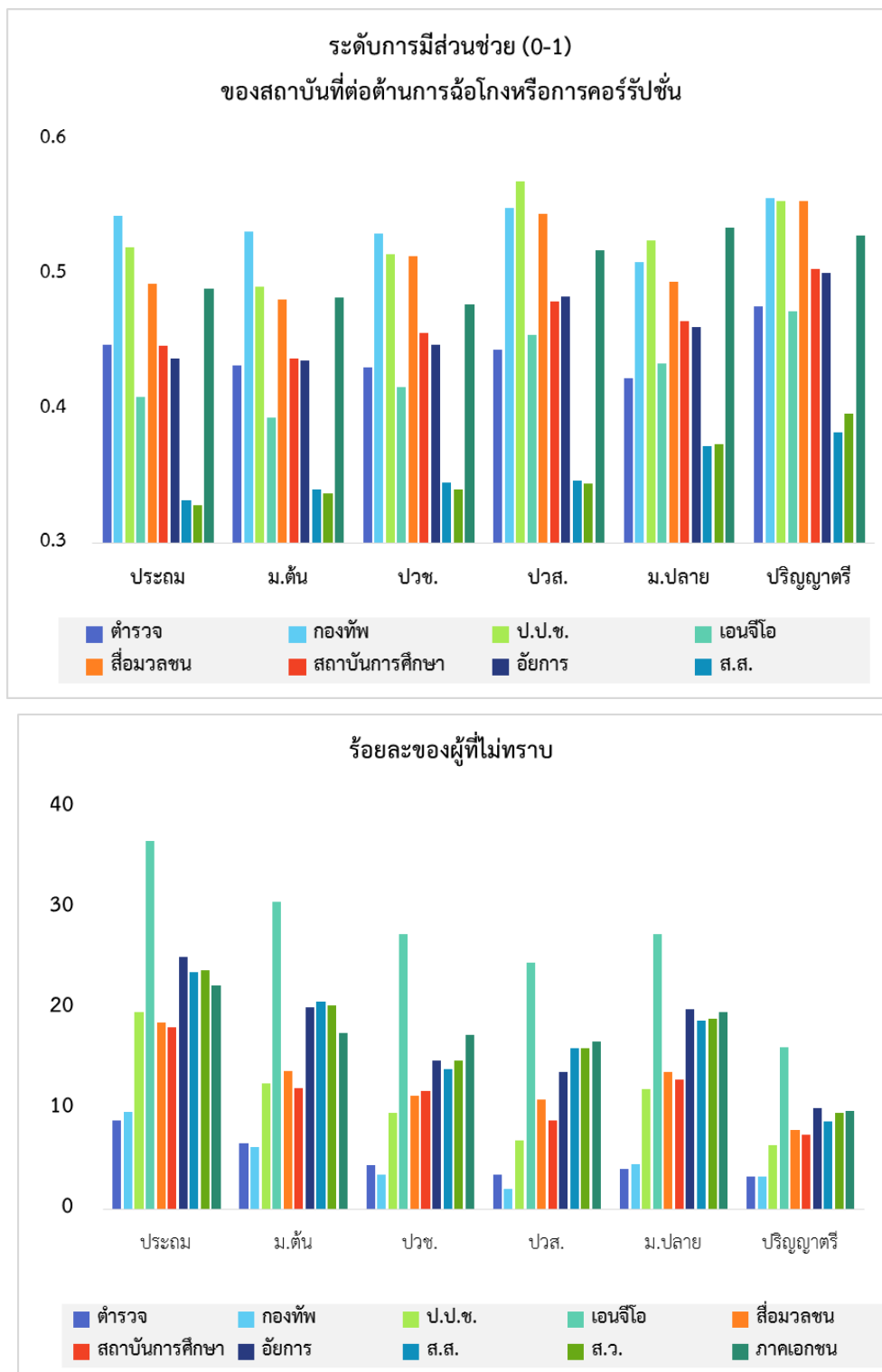
ตารางที่ 5-19 แสดงค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมช่วยต่อต้านการคอร์รัปชันของสถาบันที่ต่อต้านการฉ้อโกงหรือการคอร์รัปชัน (0-1) ในกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไป

	ค่าเฉลี่ยคะแนน (0-1)	สัดส่วน (%) ของผู้ที่ตอบว่า "ไม่ทราบ"
ตำรวจ	0.44	6.02 %
กองทัพ	0.54	6.23 %
ปปช.	0.53	13.53 %
เอ็นจีโอ	0.43	29.28 %
สื่อมวลชน	0.51	14.22 %
สถาบันการศึกษา	0.46	13.45 %
อัยการ	0.46	19.50 %
ส.ส.	0.35	18.68 %

	ค่าเฉลี่ยคะแนน (0-1)	สัดส่วน (%) ของผู้ที่ตอบว่า "ไม่ทราบ"
ส.ว.	0.35	18.94 %
ภาคเอกชน	0.51	18.38 %

สิ่งที่น่าสนใจนอกจากนี้คือ ระดับการรับรู้ของประชาชนในการทำงานของสถาบันเหล่านี้ ในชุดคำถามในครั้งนี้ เราเปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถที่จะเลือกตอบว่า "ไม่ทราบ" ได้ในการคะแนนแต่ละสถาบัน ภาพที่ 5-4 แสดงร้อยละของผู้ที่ตอบว่า "ไม่ทราบ" โดยแบ่งสรุปตามระดับการศึกษาของประชาชนทั่วไป สังเกตว่า กลุ่มประถม เป็นกลุ่มที่โดยรวมมีสัดส่วนของผู้ไม่ทราบถึงการทำหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ ที่กำหนดมาให้สูงที่สุด ถ้าเรามองว่า ระดับการไม่ทราบนี้เป็นเสมือนตัวชี้ (proxy) ของระดับการมีโอกาสรับรู้รับทราบ (Expose) ของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของสถาบันเหล่านี้ ก็หมายความว่า การเข้าถึงและรับทราบของการดำเนินการต่อต้านคอร์รัปชัน มีระดับเพิ่มขึ้นตามการศึกษาอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ แบบสอบถามยังชี้ว่า ประชากรกว่าร้อยละ 30 ไม่ทราบถึงการทำงานของ NGO ที่มีส่วนในการต่อต้านคอร์รัปชัน ซึ่งนั่นไม่ได้หมายความว่า NGO ไม่มีการปฏิบัติงานในการต่อต้านคอร์รัปชัน เพียงแต่ชี้ให้เห็นถึงการเข้าถึงข้อมูลของคนทั่วไป โดยเฉพาะการทำงานของส่วนงานที่ไม่ได้มีการแสดงให้เห็นถึงการทำงานให้สาธารณะได้รับรู้ได้ง่าย ๆ มากเท่าไร (Public appearance) ถ้าต้องเทียบกับส่วนราชการที่คนทั่วไปคุ้นเคยและเห็นง่ายในชีวิตประจำวัน ข้อมูลนี้น่าจะเป็นการชี้วิธีการในการเพิ่มเส้นทางให้ประชาชนสามารถรับรู้และเห็นค่าของการทำงานที่ดีของหลายส่วนงานได้บ้าง

ภาพที่ 5-4 แสดงคะแนนเฉลี่ย (0-1) ของระดับการมีส่วนร่วมช่วยต่อต้านการคอร์รัปชันของสถาบันที่ต่อต้านการฉ้อโกงหรือการคอร์รัปชัน ตามความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนทั่วไป

5.6.4. ใครเสียหาย

1) ผลกระทบของปัญหาทั่วไป

เราสอบถามทั้งในกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มนร.นศ.ถึงประเด็นปัญหาหลายเรื่องที่เขาอาจจะพบเจอหรือได้รับผลกระทบ โดยสามารถสรุปปัญหาเหล่านี้ เป็นกลุ่มปัญหาได้ 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มปัญหาค่าครองชีพ (2) กลุ่มปัญหาสังคม และ (3) กลุ่มปัญหาการฉ้อโกง

ในกลุ่มประชาชน เราพบว่า ร้อยละ 99 ของประชากรตอบว่า ได้รับผลจากปัญหาค่าครองชีพ (นั่นคือ มีเพียงร้อยละ 1 ที่ตอบว่า "ไม่ได้รับผลกระทบ") แต่ในทางกลับกัน มีประชาชนอยู่ร้อยละ 24 ที่ตอบว่า ตนเองไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ จากการฉ้อโกงของเอกชน และมีร้อยละ 16 ที่คิดว่า ตนเองไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ จากการฉ้อโกงของวงรัฐ ส่วนในตัวอย่างนร.-นศ.นั้น มีอยู่ร้อยละ 2 ที่คิดว่า ตนเองไม่ได้รับผลแต่อย่างใดจากปัญหาทางเศรษฐกิจ และมีร้อยละ 7.7 และ 5.6 ที่บอกว่า ตนเองไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ เลยจากการฉ้อโกงภาคเอกชน และภาครัฐ ตามลำดับ (ตารางที่ 5-20)

ตารางที่ 5-20 แสดงระดับของผลกระทบที่ได้รับจากปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบัน

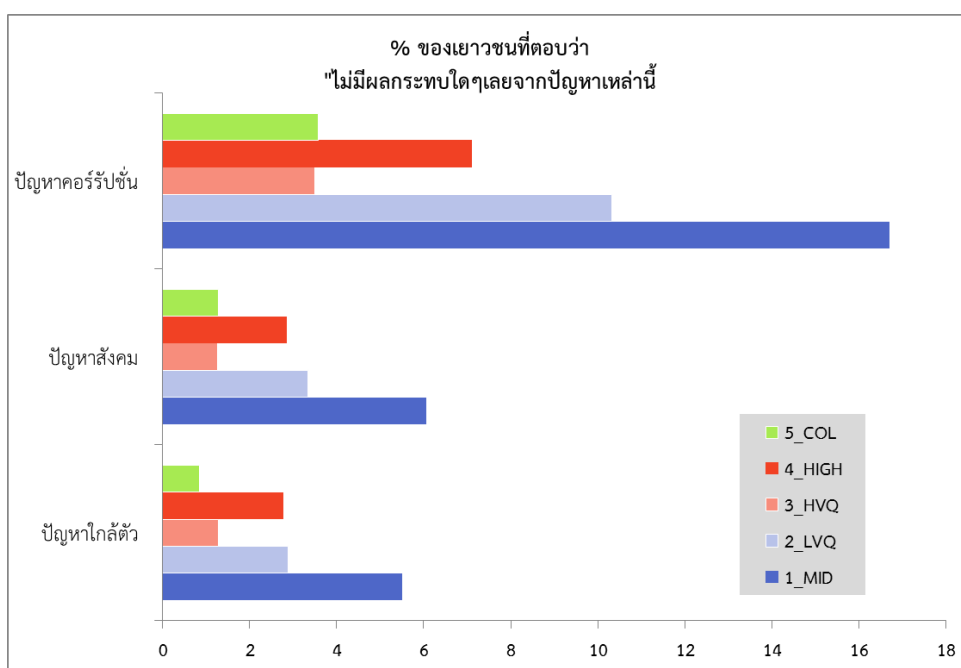
		ไม่กระทบ	น้อย <-----> มากที่สุด						
ประชาชน	ปัญหาใกล้ตัว	8.6	4.7	5.7	9.8	15.2	18.6	18.9	18.6
	ปัญหาสังคม	8.1	6.5	7.4	13.5	20.9	19.5	13.9	10.2
	ปัญหาคอร์รัปชัน	20.1	6.1	6.4	11.1	18.8	16.5	12.6	8.6
นร.-นศ.	ปัญหาใกล้ตัว	2.2	2.4	3.9	9.9	18.4	23.4	19.8	19.8
	ปัญหาสังคม	2.6	2.2	3.1	8.5	16.2	24.5	20.9	22.0
	ปัญหาคอร์รัปชัน	6.7	3.1	4.0	8.8	18.4	21.8	17.8	19.6

โดยเปรียบเทียบ นร.-นศ. มีระดับการ Internalise ปัญหาการฉ้อโกงสูงกว่ากลุ่มประชาชนทั่วไป ดังนั้น เมื่อพิจารณาที่มองว่า คอร์รัปชันว่าเป็น Externality แล้ว สถิติที่เห็นในตารางที่ 5-20 ชี้ว่าคนส่วนใหญ่มีการ Internalise ปัญหาที่เขารับรู้หรือพบเห็นง่ายในชีวิตประจำวัน มากกว่ากลุ่มปัญหาที่อาจจะไกลตัวหรือจับต้องไม่ได้มากเกินไป โดยคำตอบเหล่านี้ไม่ได้เป็นการสื่อว่าการฉ้อโกงเป็นปัญหาของคนกลุ่มเล็ก ๆ แต่กลับบอกว่า ยังมีคนอีกจำนวนมากที่ไม่ได้ตระหนักว่าปัญหาเหล่านี้มีผลต่อเขาโดยตรง นี่ก็เพราะการมี Heuristic bias ของลักษณะการรับรู้ข้อมูล

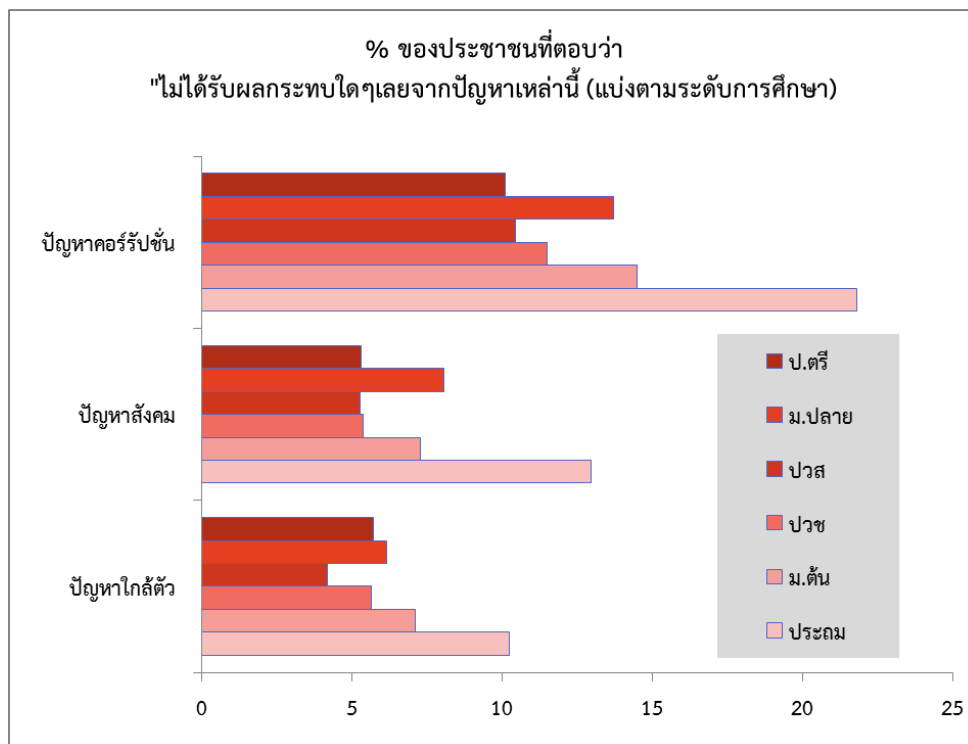
หากเป็นเช่นนี้แล้ว คงไม่น่าสงสัยว่า คนทั่วไปยังไม่ได้ใส่ใจการช่วยต่อต้านคอร์รัปชัน นั่นก็เป็นเพราะ เขาไม่มีโอกาสที่จะ Internalise ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างง่ายดายหากมันยังดูไกลตัว ดังนั้นการแสดงให้เห็นว่า ปัญหาคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่ใกล้ตัวมากขึ้นจะช่วยลดปัญหา

Heuristic bias และเพิ่มการรับรู้ถึง Externality น่าจะเป็นเครื่องกระตุ้นที่อาจนำมาลดความต้องการ demand และเพิ่มการ monitoring ของการแลกเปลี่ยนสินค้าคอร์รัปชันได้ดียิ่งขึ้น จากรูปที่ 5-5 ก. และรูปที่ 5-5 ข. เรายังพบว่า ขนาดของ Internalise cost ของปัญหาทั่วไปและปัญหาด้านการฉ้อโกง เพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งนี้อาจเป็นตัวชี้ของระดับการเข้าถึงข้อมูลและการรับรู้ด้านการคอร์รัปชันได้ดีมากขึ้น

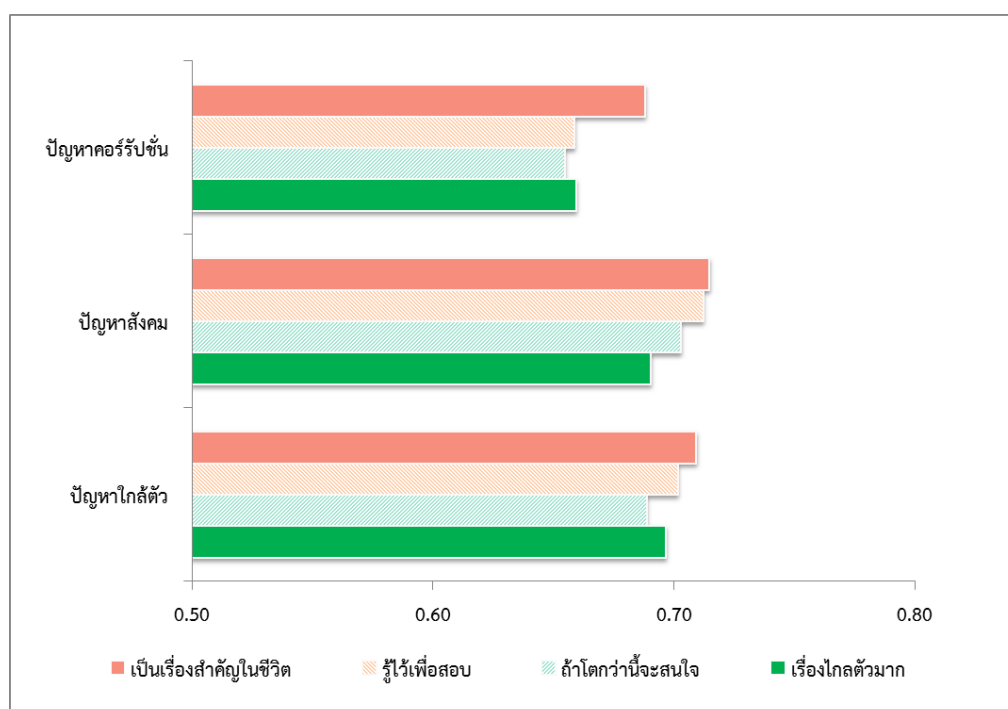
ภาพที่ 5-5 ก แสดงร้อยละของเยาวชนที่ตอบว่า "ไม่มีผลกระทบใด ๆ เลยจากปัญหาเหล่านี้" แบ่งตามการศึกษา

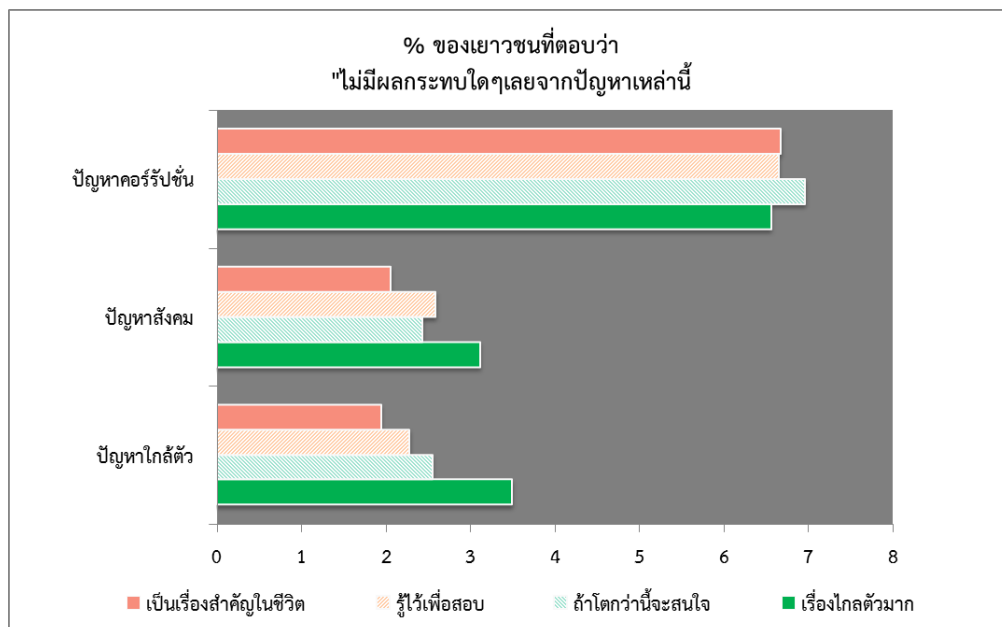
ภาพที่ 5-5 ข แสดงร้อยละของประชาชนที่ตอบว่า "ไม่มีผลกระทบใด ๆ เลยจากปัญหาเหล่านี้" แบ่งตามการศึกษา

ภาพที่ 5-6 แสดงคะแนนที่กลุ่มเยาวชนให้ต่อระดับปัญหา แบ่งตามความสนใจข่าวสาร (คะแนน 0-1)

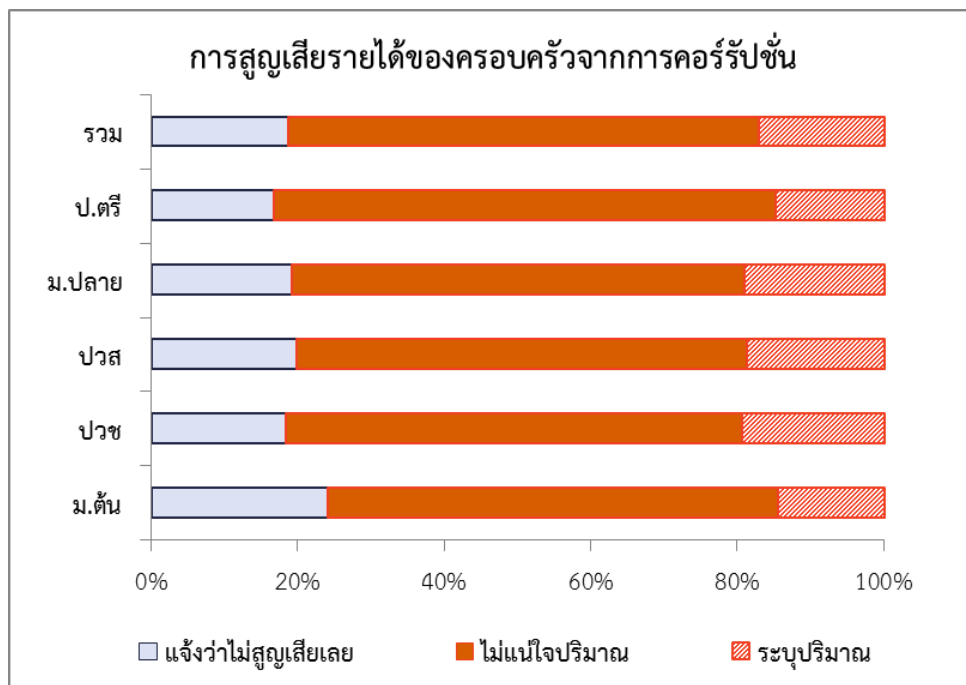
ภาพที่ 4-7 แสดงร้อยละของกลุ่มเยาวชนที่ตอบว่า "ไม่มีผลกระทบใด ๆ เลยจากปัญหาเหล่านี้" แบ่งตามการศึกษา

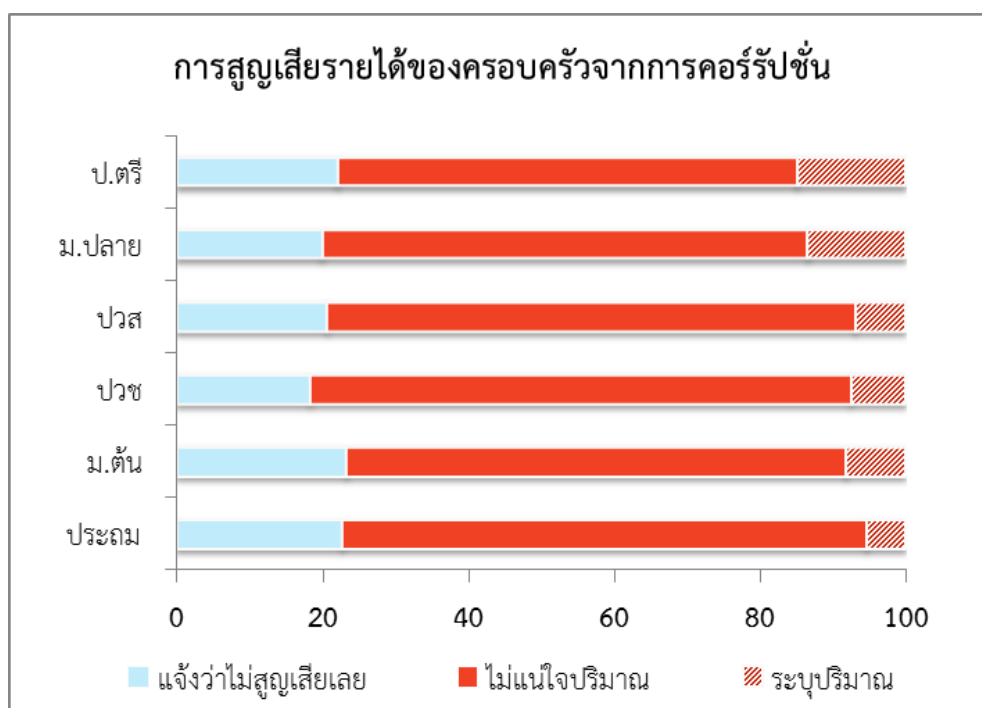
2) ผลกระทบของปัญหาด้านการคอร์รัปชัน

ในแบบสอบถาม เราถามเน้นเพิ่มในมุมมองของผู้ตอบแบบในด้านปัญหาของคอร์รัปชันโดยตรง โดยคำถามคือ "ร้อยละของรายได้ของครัวเรือนของเขาที่ต้องสูญเสียไปกับการคอร์รัปชันในสังคมไทย มีค่าเท่าไร" โดยที่ร้อยละเท่ากับ 0 คือ ไม่มีผลกระทบทางรายได้เลย และร้อยละ 100 เท่ากับคอร์รัปชันมีผลกระทบสูงที่สุด ภาพที่ 5-8 ก. และภาพที่ 5-8 ข แสดงผลและเปรียบเทียบการให้ค่าตามความคิดของกลุ่มเยาวชนในวัยเรียนและประชาชนทั่วไป (แบ่งย่อยตามระดับการศึกษา)

ภาพที่ 5-8 ก แสดงร้อยละของเยาวชน แบ่งตามระดับการสูญเสียรายได้ของครอบครัวแต่ละเดือน จากคอร์รัปชัน

ภาพที่ 5-8 ข แสดงร้อยละของประชาชนทั่วไป แบ่งตามระดับการสูญเสียรายได้ของครอบครัวแต่ละเดือน จากคอร์รัปชัน

โดยเฉลี่ย ประชาชนร้อยละ 78 และ เยาวชนร้อยละ 82 เห็นว่า การคอร์รัปชันในสังคมไทยส่งผลถึงรายได้ครัวเรือนของตน (สังเกตว่า ในคำถามก่อนหน้านี้ ร้อยละ 80 ของประชาชน และร้อยละ 68 ของเยาวชน แจ้งว่า ได้รับผลกระทบจากปัญหาการคอร์รัปชันของทางรัฐ) แต่ส่วนใหญ่ของคนที่แจ้งว่า ครัวเรือนได้รับผลกระทบโดยตรงจากการคอร์รัปชัน กลับไม่ทราบว่า ค่าเสียหายที่เขา Internalise ได้นั้น มีค่าเท่าไรแท้จริง (ร้อยละ 88 และร้อยละ 78 ของประชาชนและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบ ตามลำดับ) ซึ่งจัดได้ว่า มีจำนวนสัดส่วนอยู่สูง

5.6.5. ใครจะยอมแก้

จากร้อยละ 80 ของผู้ตอบแบบที่แจ้งว่า ครอบครัวตนเองได้รับผลเสียจากการคอร์รัปชัน สถิติจากตารางที่ 5-21 กลับชี้ให้เห็นว่า มีเพียงร้อยละ 6.4 และ ร้อยละ 9.88 เท่านั้น ที่จะยินดีจ่ายเงิน (ตั้งแต่ 1 บาทขึ้นไป) เพื่อลงทุนช่วยสังคมของตนในการแก้ปัญหา เมื่อลองเปรียบเทียบกับความยินดีที่จะจ่ายเพื่อแก้ปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดของตนเองแล้ว เราพบว่า สัดส่วนของคนที่ยินดีจ่ายเพื่อแก้ปัญหาที่ร้ายแรงของตน (ตั้งแต่ 1 บาทขึ้นไป) มีค่าสูงกว่า (ร้อยละ 11.4 และ ร้อยละ 14.4) สัดส่วนของคนที่ยินดีจ่ายเพื่อแก้ปัญหาคอร์รัปชัน

ตารางที่ 5-21 แสดงร้อยละที่ยินดีการจ่ายเงิน เพื่อแก้ไขปัญหที่ได้รับผลกระทบและเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน

	ประชาชน		นร.- นศ.	
	เพื่อแก้ไข ปัญหา	เพื่อแก้ไขปัญหา คอร์รัปชัน	เพื่อแก้ไข ปัญหา	เพื่อแก้ไขปัญหา คอร์รัปชัน
ทั้งหมด	11.38	6.36	14.38	9.88
ประณม	8.53	3.49		
ม.ต้น	12.05	6.88	22.64	16.89
ปวช	8.26	3.91	16.34	9.58
ปวส	8.19	3.07	9.12	6.99
ม.ปลาย	15.46	10.86	17.79	12.62
ป.ตรี	14.75	9.01	10.08	6.50
คนชนบท	13.71	7.41	16.61	11.61
คนเมือง	8.98	5.30	12.98	8.76

ตารางที่ 5-22 แสดงจำนวนที่ยินดีจ่าย (สำหรับคนที่ยินดีจะจ่าย) เพื่อแก้ไขปัญหาที่ได้รับผลกระทบ และเพื่อแก้ไขปัญหาคอรัปชั่น

	ประชาชน		นร.- นศ.	
	เพื่อแก้ไข	เพื่อแก้ไขปัญหา	เพื่อแก้ไข	เพื่อแก้ไขปัญหา
	ปัญหา	คอรัปชั่น	ปัญหา	คอรัปชั่น
ทั้งหมด	694.7079	773.9	2043.3	1496.0
ประณม	172.4583	165.7143		
ม.ต้น	244.7143	284.6	1250.5	857.6
ปวช	205.2632	166.7	1325.2	1401.5
ปวส	793.75	680.0	2109.3	2459.1
ม.ปลาย	1705.273	1581.3	2325.7	1582.7
ป.ตรี	624.4211	689.0	2341.8	1496.5
คนชนบท	489.6	745.0	2224.4	1490.0
คนเมือง	1070.5	805.2	1874.2	1382.9

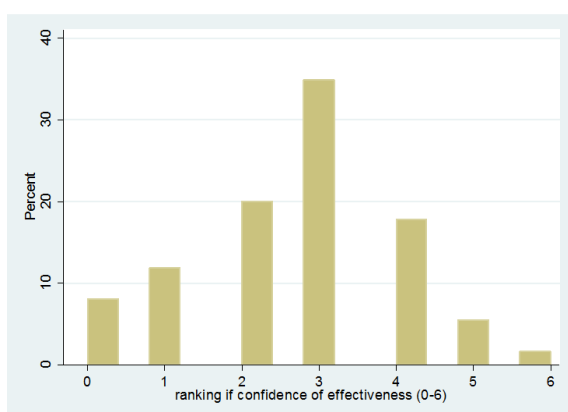
การเปรียบเทียบตัวเลขจากตารางนี้ ซึ่งได้อีกครั้งว่า การแก้ปัญหาคอรัปชั่นจัดเป็นสินค้าประเภท สินค้าสาธารณะ (Public goods) นั่นคือ มีคนที่ได้รับปัญหาย่อยจำนวนมาก แต่มีคนเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่จะยินดีจ่ายเงินส่วนตัว นี่คือ ลักษณะของพฤติกรรมการ Free rider ที่เกิดจากการที่คนไม่ทำการ Internalise ปัญหาของปัญหาเชิงสังคมแนวกว้างอย่างถูกต้องครบถ้วน

นอกจากนั้น เราพบว่า ปัจจัยด้านความคาดหวังความสำเร็จจากการลงทุนเพื่อแก้ปัญหา อาจเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้หลายคนที่ประสบปัญหาเอง กลับไม่มีแรงจูงใจในการลงทุนเพื่อแก้ด้วยเงินตนเอง ภาพที่ 5-9 แสดงการกระจายตัวข้อมูลแง่ระดับความมั่นใจในความสำเร็จ พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ตอบ เห็นว่า ความเป็นไปได้ที่เงินที่เขาลงทุนไปจะแก้ปัญหามีค่าต่ำกว่าร้อยละ 50 ในโอกาสความสำเร็จ

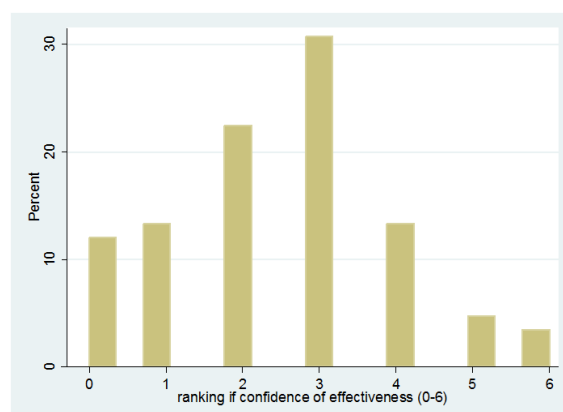
ตารางที่ 5-23 แสดงระดับผลตอบแทนที่คาดหวัง (สำหรับคนที่ยินดีจะจ่าย) จากการลงทุนเงินเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน คิดจากความคาดหวัง

	ประชาชน		นร.- นศ.	
	ค่าเฉลี่ยความ มั่นใจ ผลสัมฤทธิ์ (100)	ผลตอบแทนต่ำที่สุด ที่คาดว่าจะได้รับจาก การจ่ายเงินเพื่อแก้ คอร์รัปชัน	ค่าเฉลี่ยความ มั่นใจผลสัมฤทธิ์ (100)	ผลตอบแทนต่ำที่สุดที่ คาดว่าจะได้รับจากการ จ่ายเงินเพื่อแก้คอร์ รัปชัน
ทั้งหมด	45.0	1720	41.45	3818
ประถม	42.2	392		
ม.ต้น	43.1	661	44.3	1934
ปวช	51.9	321	42.9	3265
ปวส	43.8	1554	47.1	5221
ม.ปลาย	41.7	3795	44.1	3588
ป.ตรี	47.4	1454	32.4	4612
คนชนบท	44.0	1693	41.6	3586
คนเมือง	44.9	1792	41.1	3363

ภาพที่ 5-9 แสดงระดับความหวังจากการลงทุนด้วยเงินตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน (จาก 0-6)

ประชาชน

นักเรียน

เมื่อคำนวณย้อนกลับไปตามสมการพื้นฐานด้านการตัดสินใจที่ว่า Expected marginal cost ต้องเท่ากับ Expected marginal benefit โดยที่เรารู้แล้วว่า ค่าเสียหาย (Cost) เกิดอย่างแน่นอน (ร้อยละ 100) เราจึงคิดย้อนกลับไปได้ว่า สำหรับคนที่ยินดีลงทุน โดยเฉลี่ยนั้นเขาหวังจะได้ผลตอบแทนต่อเขาเองคิดเป็นมูลค่าเฉลี่ย คือ 1,720 บาท (ประชาชน) และ 3,818 บาท (นร.) ซึ่งเราจะเห็นว่า ค่าตอบแทนมีมูลค่าที่ไม่ได้สูงนัก นั่นก็เพราะโดยเฉลี่ยคนที่เลือกลงทุนเพื่อแก้ปัญหาได้ให้ค่าความคาดหวังของผลสัมฤทธิ์ค่อนข้างสูง (เทียบกับ Rate of return ของการลงทุนทางการเงิน ระดับการคาดหวัง ร้อยละ 50 นับว่าสูงอย่างยิ่ง) นั่นก็คือ คนที่เลือกที่จะลงทุน ต้องมีความมองโลกในแง่ดีจนอาจเกินอย่างสมเหตุสมผล (Overconfidence)³ นำเสียดายที่เราไม่สามารถจะตอบได้จากแบบสอบถามในครั้งนี้อ่า สำหรับคนที่ไม่ลงทุนนั้น โดยเฉลี่ยแล้วเขาคาดหวังความสำเร็จไว้เท่าไร หากเขาต้องลงทุน หรือก็อาจสามารถเทียบไว้คร่าวๆว่า คนไม่ลงทุนคือคนที่มองว่า (1) ประโยชน์ เท่ากับ 0 หรือ (2) โอกาสในการแก้ปัญหาสำเร็จเท่ากับ ศูนย์

5.7. สถานการณ์สมมติด้านพฤติกรรมการโกงของประชาชนทั่วไป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไปนั้น แบบสอบถามได้ตั้งสถานการณ์สมมติให้ผู้ตอบได้ลองคิดว่า เขาเองจะปฏิบัติตัวเช่นไรในสถานการณ์ที่กำหนดให้ โดยที่สถานการณ์มีอยู่ว่า “เพื่อรักษามารดาของคุณป่วย ในฐานะที่คุณเป็นหมอ คุณสามารถเข้าถึงยาราคาแพงที่ไม่สามารถหาซื้อได้ด้วยตนเอง ให้คุณระบุความคิดว่าจะยอมขโมยยา และเพราะเหตุใด” จุดประสงค์ก็เพื่อเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการทุจริตและการให้เหตุผลต่อการตัดสินใจเลือกทำพฤติกรรมเช่นนั้น

ภาพที่ 5-10 แสดงร้อยละของประชาชนทั่วไปที่ระบุจะยอมขโมยยา และไม่ยอมขโมยยาในฐานะที่เป็นหมอ ตามสาเหตุต่าง ๆ โดยที่กลุ่มที่ “จะไม่ขโมยยา” มีสาเหตุที่กำหนดไว้ให้เลือก คือ

- กลัวถูกจับได้
- ผิดศีลธรรม
- อาจทำให้คนอื่นต้องเดือดร้อน เช่น ผอ.โรงพยาบาล
- รักศักดิ์ศรี

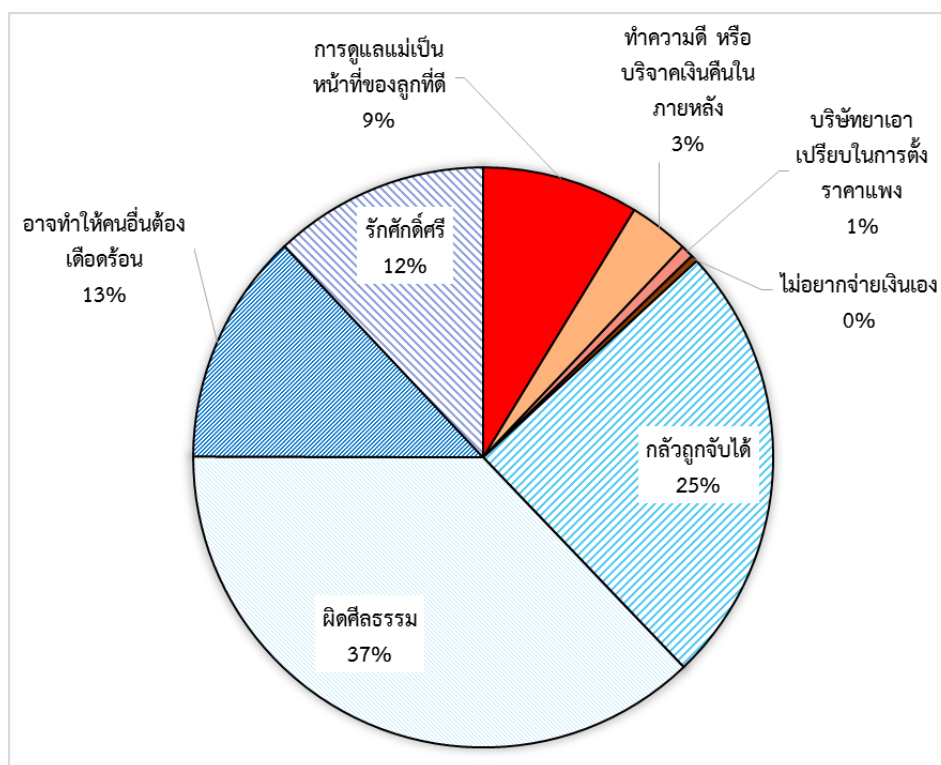
และที่กลุ่มที่ “จะขโมยยา” มีสาเหตุที่กำหนดไว้ให้เลือก คือ

- การดูแลแม่เป็นหน้าที่ของลูกที่ดี

³ ดูเพิ่มเติมเรื่องบทบาทของ overconfidence ได้จาก Malmendier and Taylor (2015)

- สามารถทำความดีหรือบริจาคเงินคืนโรงพยาบาลในภายหลังเมื่อพร้อม
- คิดว่าบริษัทฯ เปรียบในการตั้งราคาแพง
- ไม่อยากจ่ายเงินเอง

ภาพที่ 5-10 แสดงร้อยละของประชาชนทั่วไปที่ระบุจะยอมขโมยยาในฐานะที่เป็นหมอ ตามสาเหตุต่าง ๆ

โดยกำหนดให้ กลุ่มสีแดง คือกลุ่มที่จะขโมย (ร้อยละ 13.16) และ กลุ่มเส้นสีน้ำเงิน คือกลุ่มที่จะไม่ขโมย (ร้อยละ 86.84)

พบว่า มีประชาชนร้อยละ 13.1 ที่จะขโมยยา และมีร้อยละ 86.9 ที่จะไม่ขโมยยา ซึ่งเสมือนว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ทำทุจริตแม้ตกอยู่ในสถานการณ์จำเป็น แต่เมื่อเราดูที่สัดส่วนของประชากรแบ่งตาม สาเหตุที่เขาได้เลือกไว้ เราพบว่า สาเหตุหลักที่คนไม่ทำเป็นเพราะว่า เขาคิดว่า “ผิดศีลธรรม” (ร้อยละ 37 ของประชากรทั้งหมด) รองลงมาคือ “กลัวถูกจับได้” (ร้อยละ 25) นั่นหมายความว่า หากไม่มีระบบป้องกัน ตรวจสอบ และบังคับลงโทษแล้ว คนกลุ่มนี้ หรือ 1 ส่วน 4 ของประชาชนอาจกลับใจและเลือกที่จะขโมยยา ก็เป็นไปได้ ในบทที่ 7 เราจะนำคำตอบของการตัดสินใจในบทนี้ไปวิเคราะห์เชิงลึกมากขึ้น เพื่อดูว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่สามารถอธิบายลักษณะพฤติกรรมส่วนตัวเชิงการทุจริตของคนแต่ละคนได้

5.8. การเรียน การสอบ และพฤติกรรมจำเป็นของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษาทั่วประเทศ

5.8.1 การโกงข้อสอบ (รายงานผลด้วยตนเอง)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างเยาวชน นร.-นศ. นั้น เราเพิ่มแบบสอบถามเป็นพิเศษเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการทุจริตที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเยาวชน นั่นก็คือ การทุจริตด้านการเรียนและการสอบ จุดประสงค์ของคำถามชุดนี้ก็เพื่อตรวจสอบแนวโน้มของการกระทำทุจริตที่อาจจะเป็นเรื่องที่มีความรุนแรงขึ้นเมื่อเยาวชน "เติบโต" ต่อไป นอกจากนั้น ต้องอย่าลืมว่า การทุจริตด้านการเรียนหลายลักษณะ อันที่จริงมีความรุนแรงอย่างมาก และการทุจริตด้านการเรียนเหล่านั้นสามารถเทียบเท่ากับการทุจริตอื่น ๆ ที่รุนแรงในสังคมได้ และการไม่พยายามป้องกันการเกิดพฤติกรรมดังกล่าวก็เสมือนเป็นการกระตุ้นให้มีการกระทำแบบนี้ซ้ำ ๆ และ อาจรุนแรงมากขึ้น

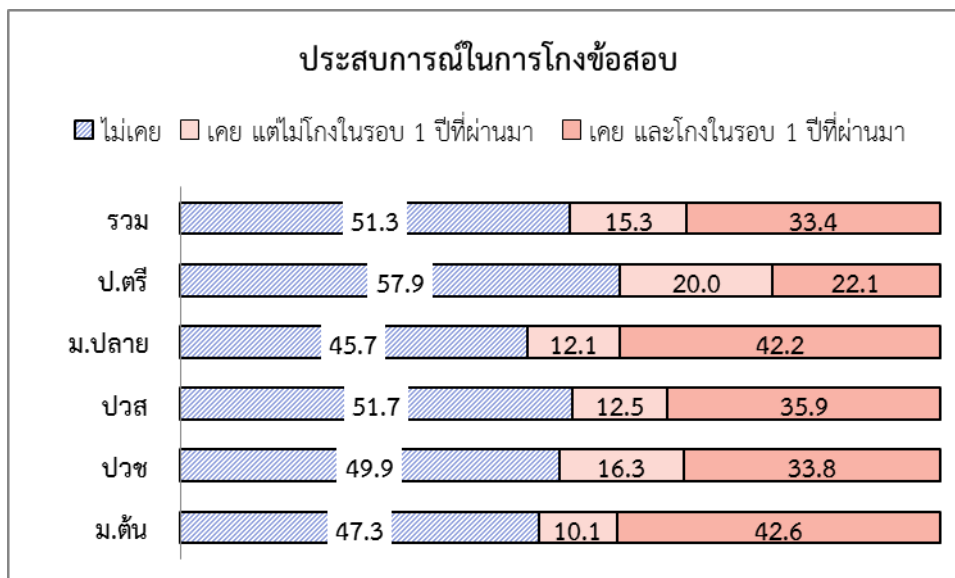
คำถามแรกของหัวข้อนี้ เริ่มจากคำถามที่ว่า "เขาเคยโกงในการสอบหรือไม่ในชีวิต" และ "เขาเคยโกงหรือไม่ ในรอบปีที่ผ่านมา" และ "เขาเคยโกงสักกี่ครั้งในรอบปีที่ผ่านมา" คำตอบที่เราพบจากกลุ่มสำรวจ เป็นสิ่งที่เราแปลกใจอย่างยิ่ง นั่นคือ เราพบว่า มี นร.-นศ. ร้อยละ 48 ที่ตอบว่า ตนเองเคยโกงข้อสอบมาก่อน และในกลุ่มของผู้ที่เคยโกงข้อสอบนั้น กว่าร้อยละ 70 คือ กลุ่มที่ยอมรับว่าตนเองได้เคยโกงข้อสอบภายใน 1 ปีที่ผ่านมา

โดยพบอีกว่า แม้ในระดับป.ตรี (ที่นับได้ว่า การโกงข้อสอบ มีความผิดขั้นร้ายแรง) ก็ยังมีผู้ที่ยอมรับว่า ตนเองเคยโกงข้อสอบภายในปีที่ผ่านมาอยู่ร้อยละ 52.3 ซึ่งสถิตินี้ นับว่า เป็นสัดส่วนที่สูงอย่างน่าแปลกใจ⁴ (ภาพที่ 5-11)

เมื่อถามถึงจำนวนการโกง (สำหรับผู้โกงในปีที่ผ่านมา) โดยเฉลี่ยเขาตอบว่า เคยโกงประมาณ 4.3 ครั้ง ซึ่งนี้ยังทำให้ตัวเลขของด้าน Intensive margin ยิ่งสูงจนน่าแปลกใจอย่างมาก (ตารางที่ 5-24)

⁴ ที่น่าแปลกใจกว่านั้นคือ ส่วนใหญ่ คำถามในลักษณะนี้ ผู้ตอบส่วนใหญ่มักจะตอบให้ตรงกับ "ค่านิยมของสังคม" นั่นคือ การไม่โกงข้อสอบ

ภาพที่ 5-11 แสดงประสบการณ์ในการโกงข้อสอบของกลุ่ม นร.-นศ.ในภาพรวม และแบ่งตามระดับการศึกษา

ตารางที่ 5-24 แสดงจำนวนครั้งที่โกงข้อสอบในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา

จำนวนครั้งที่โกง	ร้อยละ
1 ครั้ง	26.7
2 ครั้ง	32.9
3 ครั้ง	13.5
มากกว่า 3 ครั้ง	26.9
รวม	100

5.8.2. การให้ข้ออ้างแต่ตนเองและผู้อื่นในการ (ไม่) โกงข้อสอบ (รายงานผลด้วยตนเอง)

สิ่งที่เราสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ ความยินยอมยอมรับ (Acceptability) ของนร. เอง เมื่อเขาพบเห็นการกระทำทุจริต โดยเราถามว่า “ผู้ตอบจะยินดีให้อภัยบุคคลที่ทำทุจริต โกงข้อสอบสักกี่ครั้ง ก่อนที่เขาจะรับไม่ได้” เราพบว่า คนที่ไม่เคยโกงเลยนั้น มีระดับการยอมรับการทุจริตโกงข้อสอบ น้อยกว่า กลุ่มอื่น ๆ นั่นคือ สำหรับคนที่ไม่เคยโกง เขายอมรับได้เพียง 1.73 ครั้ง คนที่โกง แต่ไม่ใช่ในปีนี้ ยอมรับได้ 2.11 ครั้ง และคนที่เพิ่งจะโกงในปีนี้ ยอมรับได้ 2.73 ครั้ง นั่นแสดงถึง ผู้ที่ทำทุจริตก็ให้ข้ออ้างแก่ผู้กระทำผิดมากกว่าผู้ที่ไม่ทำ เราพบอีกว่า พฤติกรรมและความคิดเห็นเช่นนี้ พบได้ใน

ทุกระดับการศึกษา และไม่ลดต่ำเลย ถึงแม้จะเป็นการทุจริตที่ร้ายแรงยิ่งขึ้นในกลุ่ม ป.ตรี (ตารางที่ 5-25)

ตารางที่ 5-25 แสดงจำนวนครั้ง (เฉลี่ย) ของการโกงข้อสอบที่ยังให้อภัยได้ (แบ่งตามพฤติกรรมการโกงข้อสอบ และ ระดับการศึกษา)

	ม.ต้น	ปวช	ปวส	ม.ปลาย	ป.ตรี	รวม
ไม่เคยโกง	1.59	1.50	2.06	1.83	1.66	2.11
เคย แต่ไม่โกงในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	1.97	1.48	2.63	2.07	2.22	2.73
โกงในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา	2.72	2.83	3.08	2.72	2.58	1.73

นอกจากจะถามเรื่องพฤติกรรมการโกงข้อสอบแล้ว สิ่งที่เราต้องการรู้อีกด้าน คือ ด้านความคิดเห็นของเยาวชนในพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการทุจริตด้านการศึกษาอีกหลากหลายด้าน โดยในประเภทของพฤติกรรมที่ได้นำมาสอบถามเหล่านี้ มีทั้งประเภทที่อาจดูไม่รุนแรง ที่ก็จัดได้ว่าเป็นการทุจริต เช่น การลอกการบ้านเพื่อน การให้คนอื่นทำการบ้านให้ หรือ การคัดลอกผลงานจากที่อื่น หรือของคนอื่นโดยไม่มีการให้เครดิต

พฤติกรรมอีกประเภทหนึ่งนั้นก็อาจจะดูเหมือนการเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือเพื่อน ได้แก่ การช่วยเพื่อนทำการบ้าน การให้เพื่อนลอกงาน หรือ การให้เพื่อนลอกข้อสอบ และอีกประเภทหนึ่ง คือ การทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอดส่องดูแล ได้แก่ การแจ้งการลอกข้อสอบ การลอกการบ้าน ซึ่งพฤติกรรมนี้อาจดูไม่ชัดเจนนักว่าเป็นการทุจริตที่เป็นรูปแบบที่กล่าว หรือทราบโดยทั่วไป แต่การเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ Supply สินค้าการโกง หรือ การไม่พยายามช่วยลดการเกิดการแลกเปลี่ยน ทางที่จริงแล้วนั้นก็นับเป็นการทุจริตนั่นเอง นอกจากนั้น เรามีสถานการณ์การทุจริตที่นอกเหนือไปจากการโกงด้านการเรียน นั่นคือ การปลอมแปลงเอกสาร ซึ่งการโกงในลักษณะนี้ ถือว่า คือ การโกงที่มีความผิดรุนแรง ทั้งในระดับ รร. และระดับสังคม

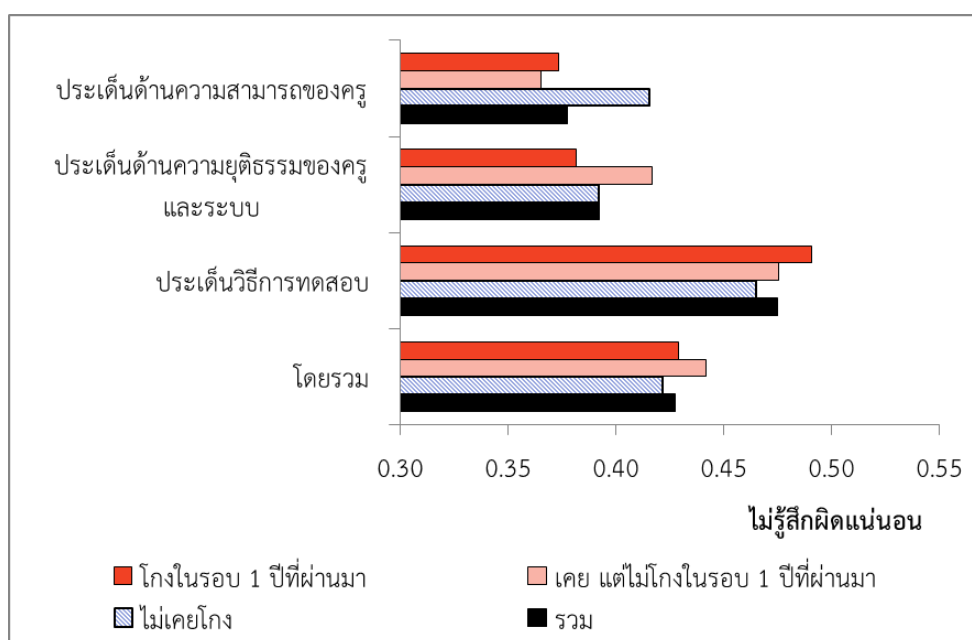
เราต้องการทราบว่า เยาวชน นร.นศ.ในกลุ่มผู้ตอบแบบนั้น มีความคิดเห็นอย่างไรว่า หากเขาเองได้ทำตามสถานการณ์ต่าง ๆ ตามที่เรากำหนดแล้ว คนรอบข้าง แบ่งเป็น (1) พ่อแม่ ผู้ปกครอง (2) เพื่อนสนิท (3) คนทั่วไป และ (4) ครูของเขา จะคิดว่าการกระทำแต่ละอย่างนั้นเป็นอย่างไร โดยตอบว่า รับผิดชอบ (ให้ค่าเท่ากับ 1) หรือ รับผิดชอบไม่ได้ (ให้ค่าเท่ากับ 0)

จุดประสงค์ของแบบสอบถามชุดนี้ คือ ต้องการทราบถึง ความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรุนแรงของความทุจริต (ตามความคิดของเขา) กับการที่เขาคิดว่า คนอื่นรอบข้างจะคิดอย่างไร

เพื่อดูว่า เยาวชนเหล่านี้กังวลความคิดเห็นของใครมากกว่ากัน และ มันสื่อถึงการกระทำด้านการโกงด้านการเรียนของเขา มากน้อยเพียงใด

ภาพที่ 5-12 แสดงความคิดเห็นของเยาวชนจากการที่ให้เขาพยายามมองว่า คนรอบข้างทั้งสี่กลุ่มจะรับการทุจริตของเขาแต่ละประเภทได้มากน้อยเพียงใด (คะแนนยิ่งมาก เขายังคิดว่าคนกลุ่มนั้นรับได้กับพฤติกรรมของเขา)

ภาพที่ 5-12 ระดับความรู้สึกผิดในการทุจริตการสอบ เมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ (0 คือ รู้สึกผิดแน่นอน และ 1 คือไม่รู้สึกผิด)

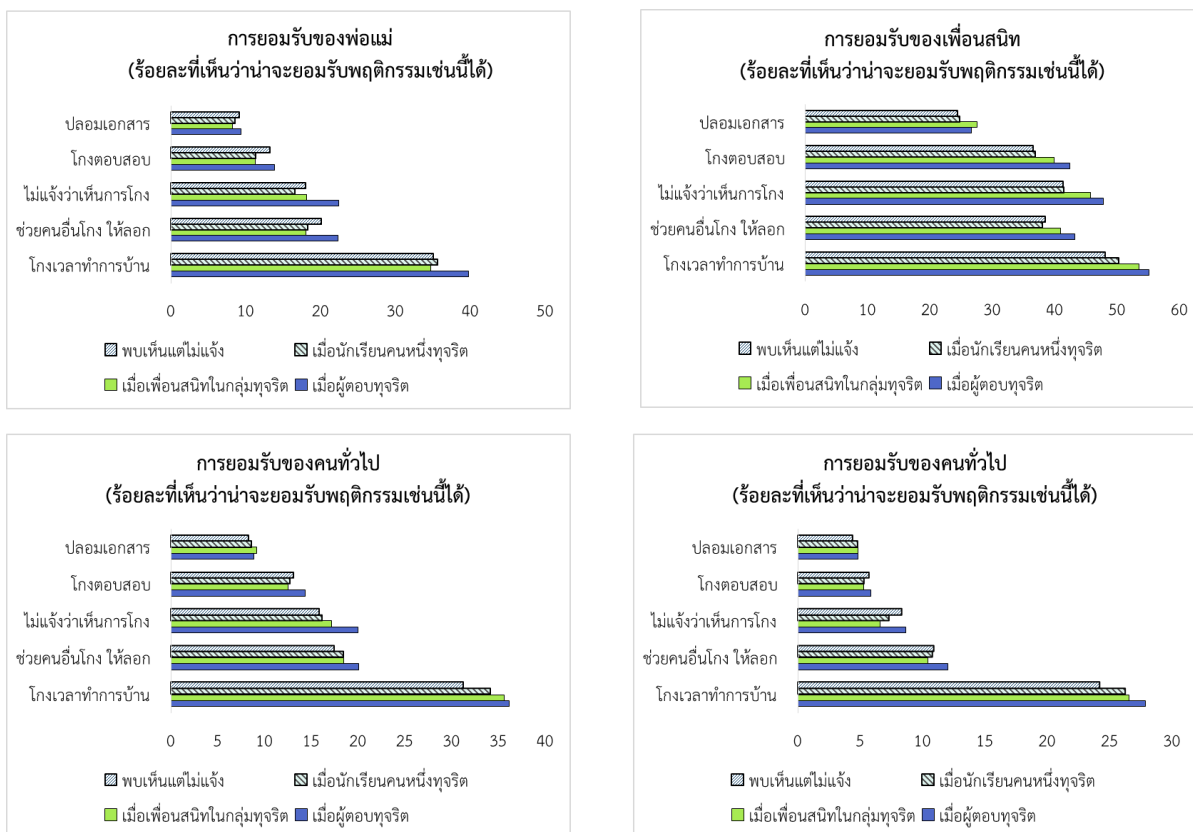
เราพบว่า เยาวชนเห็นว่า ในสายตาของคนรอบข้าง หากเขาทำทุจริตแบบการโกงในการทำการบ้าน คนรอบข้างน่าจะเห็นว่า เป็นการทุจริตที่รุนแรงน้อยที่สุด รองลงมาคือ การช่วยผู้อื่นลอก และการไม่เขาไม่แจ้งเมื่อพบการโกง โดยรวม เยาวชนเห็นว่า การโกงตอนสอบ และการโกงโดยการปลอมเอกสาร นับว่า เป็นการทุจริตที่รุนแรงที่สุด

เยาวชนยังเห็นว่า "คนใกล้ชิดที่สุด" (ผู้ปกครอง และ โดยเฉพาะ เพื่อนสนิท) จะให้ความยอมรับต่อการกระทำทุจริตเกือบทุกแบบมากกว่าคนใกล้ชิด โดยเยาวชนคิดว่า "ครู" คือกลุ่มคนรอบข้างที่เยาวชนเห็นว่าจะเป็นกลุ่มที่ยอมรับพฤติกรรมเหล่านี้โดยเฉลี่ยต่ำที่สุด ตัวอย่างเช่น เยาวชนเห็นว่าความเป็นไปได้ที่ "เพื่อนสนิท" จะยอมรับได้ถ้าเขาเองทุจริตด้านการทำการบ้านคือ ร้อยละ 55 แต่เยาวชนเห็นว่าความเป็นไปได้ที่ครูจะยอมรับได้นั้นคือ ร้อยละ 27 เท่านั้น

ในการโง่งข้อสอบนั้น เยาวชนเห็นว่า หากเขาโง่งโอกาสที่เพื่อนสนิทจะยอมรับได้คือ ร้อยละ 42 และโอกาสที่ผู้ปกครองยังยอมรับได้คือ ร้อยละ 15 โดยโอกาสที่ครูจะยอมรับได้คือ ร้อยละ 7 และเห็นว่าโอกาสที่คนนอกทั่วไปจะยอมรับได้หากเขาโง่งข้อสอบคือ ร้อยละ 15 สถิตินี้ทำให้เราเห็นว่า เยาวชนทั่วไปคิดว่าคนใกล้ชิดจะสนใจในการทำทุจริตของเยาวชนเองมากกว่ากลุ่มคนที่ไกลตัว และคนที่สนใจพวกเขาน้อยสุด คือ ผู้ได้หน้าที่บังคับใช้กฎ ซึ่งคือ กลุ่มครูนั่นเอง

ที่น่าสนใจมากกว่านั้นคือ เยาวชนโดยเฉลี่ยเห็นว่า การพบเห็นแต่ทำเฉย เป็นพฤติกรรมที่ไม่ได้ความรุนแรงมากเท่าไร โดยเราสามารถดูจากการให้คะแนนความ "เห็นใจ" ของบุคคลรอบข้างต่อการกระทำนี้ (รูปที่ 5-13) สถิตินี้มีความสำคัญยิ่งนั้นก็เพราะ การตัดสินใจทำผิดทำทุจริตนั้น เมื่อเป็นการตัดสินใจตาม marginal decision ดังนั้น หากผู้กระทำคิดถึงเพียงแค่คนกลุ่มรอบข้าง แสดงว่าเขาไม่ได้ใช้การคิดแบบที่รวม externality ต่าง ๆ (ทั้งทางบวก และ ทางลบ) จึงทำให้ เขาคิดค่าเสียหาย ของการทำทุจริตของเขาไว้ต่ำ ยิ่งกว่านั้น การที่เขาคิดว่า คนใกล้ชิดให้ข้อเห็นใจแก่เขาเองมาก ก็หมายความว่า เขามองว่า โอกาสที่เขาจะเป็นผู้กระทำผิด และจะโดนลงโทษ (Sanction) จากคนใกล้ชิด (ซึ่งส่งผลโดยตรงถึงตัวเยาวชนเองมากกว่า) ก็ยิ่งลดน้อยลง ผลจาก Subjective probability ที่เบี่ยงเบนเข้าข้างตนเองนี้ ก็กลายเป็นการเพิ่มแรงจูงใจให้เขาทำทุจริตมากยิ่งขึ้น และเมื่อเขาคิดว่า คนใกล้ชิดไม่คิดมากเรื่องการไม่แจ้ง นั่นก็สร้างให้การ supply การตรวจสอบที่เป็นปัจจัยช่วยลดปริมาณการแลกเปลี่ยนของสินค้าคอร์รัปชันนี้มีไม่มากเท่าที่ควรจะเป็นเพื่อระดับ Social optimum

ภาพที่ 5-13 ร้อยละที่เห็นว่าบุคคล (ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู) น่าจะยอมรับพฤติกรรมการโกงต่าง ๆ เหล่านี้ได้

สถิติอีกตัวหนึ่งที่เป็นตัวชี้สำคัญอีกตัวของแรงจูงใจในการทำทุจริตทางการเรียนคือ การที่เยาวชนมีค่าเบี่ยงเบนให้ข้ออ้างตัวเองมากกว่าเมื่อเทียบกับการที่คนอื่นทำพฤติกรรมอย่างเดียวกัน เราสอบถามเยาวชนเพิ่มเติมว่า หากให้บุคคลอื่น ๆ (ได้แก่ เพื่อนสนิทเขา หรือนักเรียนคนหนึ่ง ๆ) ทำพฤติกรรมเช่นเดียวกัน กลุ่มคนรอบข้างของเยาวชนเองจะคิดและยอมรับพฤติกรรมเช่นเดียวกันนี้ได้มากน้อยเท่าไร

เราพบว่า เยาวชนแสดงลักษณะเบี่ยงเบนให้ข้ออ้างตัวเอง (Self-bias และ Overconfidence) มากพอสมควร ซึ่งนับว่า เป็นปัจจัยแรงจูงใจที่น่ากังวล โดยภาพที่ 5-13 แสดงว่า ในทุกพฤติกรรมนั้น เยาวชนเห็นว่าหากคนอื่นทำผิดเหมือนกับที่ตนทำแล้ว คนเหล่านั้นจะไม่ได้ได้รับความเห็นใจเช่นเดียวกับเขา เสมือนว่าหากตนเองทำย่อมมีโอกาสรอดมากกว่า คนอื่นทำ นั่นก็ชี้ว่าตัวเยาวชนเองมี Bias ในการเข้าข้างโอกาสของตนเองอยู่พอสมควร

8.8.3. บทบาทของความคิดเกี่ยวข้องกับการทุจริตทางการเรียนต่อพฤติกรรมการโกงข้อสอบในกลุ่มเยาวชน

ในขั้นต่อไป เรานำความคิดของกลุ่มเยาวชนที่ให้ไว้เรื่องความคิดเห็นของคนรอบข้างด้านการทุจริตทางการศึกษาในเรื่องๆ มาเทียบกับพฤติกรรมการโกงข้อสอบที่ทางนร.-นศ. ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ไว้

ภาพที่ 5-14 แสดงค่าเฉลี่ยของความ "รับได้" ของคนรอบข้างแบ่งตามกลุ่มการโกงข้อสอบ (3 กลุ่ม) ทั้งนี้ก็เพื่อดูว่า ค่าเบี่ยงเบนของโอกาสที่ผู้ตอบมักเข้าข้างตนเองอาจมีความสัมพันธ์ในลักษณะใดกับพฤติกรรมการโกงข้อสอบ (ดูความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิดความเชื่อ กับพฤติกรรม)

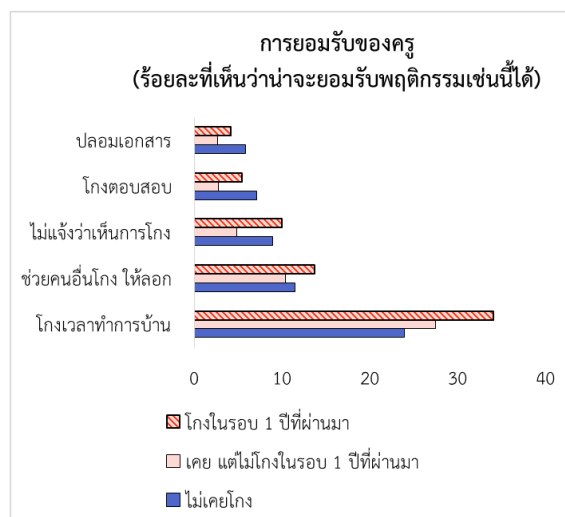
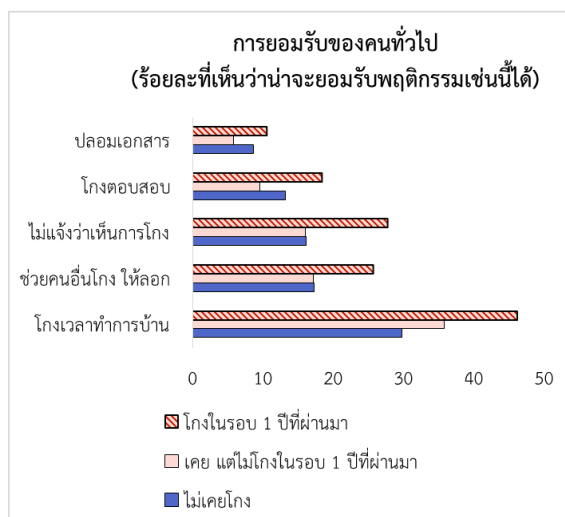
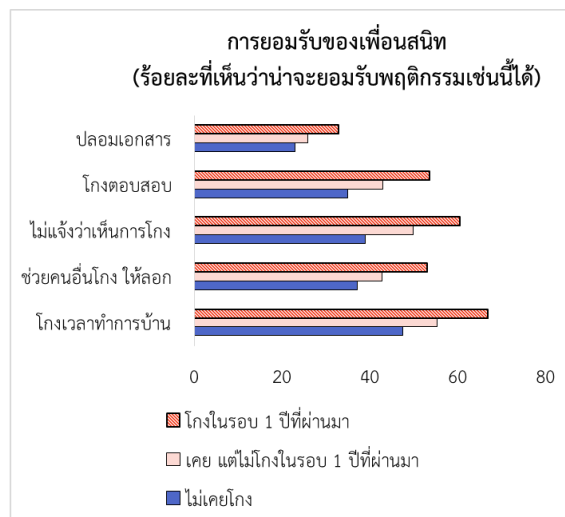
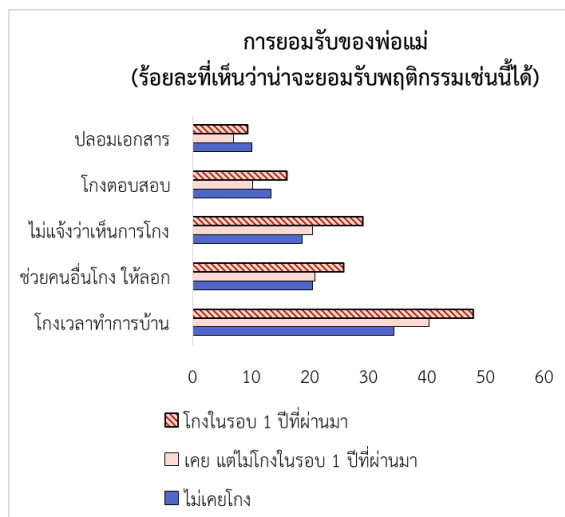
ซึ่งเมื่อเราแบ่ง นร.-นศ. ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) ไม่เคยโกงเลย (2) เคยโกงแต่นานแล้ว และ (3) พึ่งโกงในรอบปีที่ผ่านมา เราเห็นว่า กลุ่มที่พึ่งจะโกงข้อสอบในรอบปีที่ผ่านมาให้ค่าเฉลี่ยของความเป็นไปได้ที่พ่อแม่จะยอมรับในการโกงต่าง ๆ ของตนสูงกว่ากลุ่มที่เคยโกงแต่นานแล้ว และมีค่าต่ำที่สุดในกลุ่มที่ไม่เคยโกง และเราพบว่า กลุ่มที่พึ่งจะโกงข้อสอบให้ค่าความเป็นไปได้ที่คนรอบข้างจะยอมรับพฤติกรรมทุจริตของตนเองทุกรูปแบบสูงกว่า นร.-นศ. กลุ่มอื่น ๆ

แล้วถ้าคุณเพิ่มมิติแล้วก็จะเห็นรูปแบบค่าการตอบเช่นเดียวกันในการมองว่า เพื่อนสนิทคนทั่วไป หรือ ครู จะยอมรับได้หรือไม่

กล่าวโดยสรุปคือ กลุ่มเยาวชนที่พึ่งจะโกงข้อสอบ ให้ค่าความเป็นไปได้ที่คนรอบข้างจะยอมรับได้การทุจริตของตนเองได้สูงกว่าค่าที่เยาวชนที่ไม่เคยโกง และ เยาวชนที่เคยโกงแต่นานมาแล้วให้ไว้ แล้วค่าคะแนนนี้ มีค่าสูงสุดจากกลุ่มเพื่อนสนิท รองลงมาคือ พ่อแม่ คนทั่วไป และต่ำที่สุดคือกลุ่มครู แสดงว่า การโกงถูกมองว่า เป็นเรื่องที่ถูกเห็นใจได้ง่ายกว่าจากคนใกล้ชิด แต่เยาวชนมีระดับความเกรงกลัวต่อผู้บังคับใช้กฎเกี่ยวกับการทุจริตด้านการเรียน นั่นก็คือ ครู มากที่สุด

นอกจากนั้น เยาวชนเห็นว่า การทุจริตทางการศึกษาด้วยการโกงเวลาทำการบ้าน จัดว่าเป็นการทุจริตที่ไม่รุนแรง รองมาคือ การไม่แจ้งเมื่อพบเห็นการโกง การให้เพื่อนลอก ในทางกลับกันเยาวชนจัดให้การโกงข้อสอบมีความรุนแรงเป็นอันดับที่ 2 และให้การปลอมแปลงเอกสารเป็นการทุจริตที่รุนแรงที่สุด แต่ถึงกระนั้น หากเป็นการมองกันเองในกลุ่มเพื่อน นร.เห็นว่า เพื่อนสนิท คือคนที่น่าจะรับการกระทำเช่นนี้ของตนได้ดีกว่าคนรอบข้างกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น ผลของกลุ่มเพื่อน (Peer effect) ได้แก่ การขาด Social sanction น่าจะทำให้การทำทุจริตทางการเรียนมีสูงขึ้น และจัดได้ว่าเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ นร.-นศ. อาจโกงมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5-14 แสดงร้อยละที่เห็นว่าบุคคล (ได้แก่ พ่อแม่ของตน เพื่อนสนิทของตน คนทั่วไป และครู) หากผู้ตอบทูลจริตเอง

ตารางที่ 5-26 แสดงจำนวนและร้อยละของตัวอย่างที่ระบุประสบการณ์ในการพบเจอสถานการณ์ต่าง ๆ

		ประสบการณ์ในการพบเจอ		
		ไม่เคย	1 ครั้ง	มากกว่า 1 ครั้ง
ครูเอาแบบเรียนมาขาย	เคยซื้อ	60.5	21.3	18.2
	เคยช่วยขาย	76.5	15.7	7.8
	เคยเห็นเด็กคนอื่นซื้อ	58.4	18.4	23.2
	เคยถูกบังคับให้ซื้อ	72.8	15.5	11.7
ตีหลังเลิกเรียนครูเก็บเงินค่าตีหลังเลิกเรียน	เคยจ่ายเงิน	66.8	18.1	15.1
	รู้ว่าเด็กคนอื่นเคยจ่ายเงิน	62.1	18.3	19.6
	เคยถูกบังคับให้จ่ายเงิน	78.4	13.9	7.7
ครูเคยบอกว่าอยากได้ของฝาก		63.9	21.2	14.9
เคยให้ของฝากครู		48.7	26.9	24.4
เคยเห็นเด็กคนอื่นให้ของฝากครู		41.2	25.3	33.5
ครูมีศิษย์คนโปรดชัดเจน		47.6	22.1	30.3
คุณรู้ว่าคุณคือศิษย์โปรดของครู		64	20.3	15.7
โก่งตอนสอบเข้ารร.	เคยคิดจะทำ	74.8	16.8	8.4
	รู้ว่าคนอื่นคิดจะทำ	64.1	20.3	15.6
	ทำได้ก็ดี	73.9	15.8	10.3
การบริจาคเงินเพื่อเข้ารร.	โรงเรียนเคยเอ่ยปาก	61.7	17.6	20.7
	เรื่องเงินบริจาค			
	ครอบครัวคุณเคย			
	บริจาคเงินตอนเข้า	66.4	17.4	16.2
	โรงเรียน			
คุณพบว่าคนอื่นเคย	บริจาค	55.2	17.9	26.9
การใช้เส้นคนรู้จักเพื่อให้ได้เข้ารร.ดี		78.4	15	6.6

	ประสบการณ์ในการพบเจอ		
	ไม่เคย	1 ครั้ง	มากกว่า 1 ครั้ง
คุณพบว่าคนอื่นเคยใช้เส้น	60.4	16.9	22.7
ทำได้ก็ดี	75.6	14.4	10

5.9 ความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะนิสัยพื้นฐาน และพฤติกรรมด้านการทุจริตของบุคคล

5.9.1 ลักษณะส่วนบุคคลด้าน Big five และ HEXACO กับการอธิบายพฤติกรรมด้านการทุจริตของบุคคล

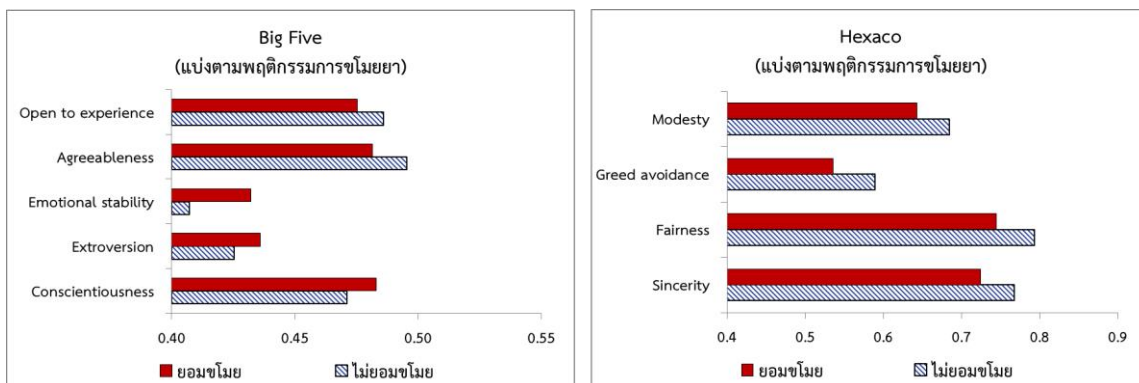
ในหัวข้อนี้ เรานำผลการตอบจากแบบสอบถาม 2 ตอน คือ ตอนด้านพฤติกรรมการโกง และ ด้านบุคลิกภาพ (Personality trait) มาเชื่อมกัน เพื่อดูความสัมพันธ์ว่า บุคลิกภาพแต่ละด้านที่ทางงานวิจัยที่ผ่านมาของทางจิตวิทยาได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่าถึงความข้องเกี่ยวกับระหว่าง ความคิดและการกระทำการทุจริต หรือการโกงนั้น เราจะทำการวิเคราะห์เพื่อดูว่า บุคลิกภาพเหล่านี้สามารถพบได้หรือไม่ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประเทศ ทั้งกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มนร.-นศ.

เราเริ่มจากการสรุปผลสถิติดังกล่าวในกลุ่มประชาชนทั่วไป โดยจากในบทที่ผ่านมาด้านคำถามสถานการณ์สมมติเรื่อง การขโมยยา เราสามารถจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่จะตัดสินใจขโมยยา และ กลุ่มที่จะไม่ขโมย

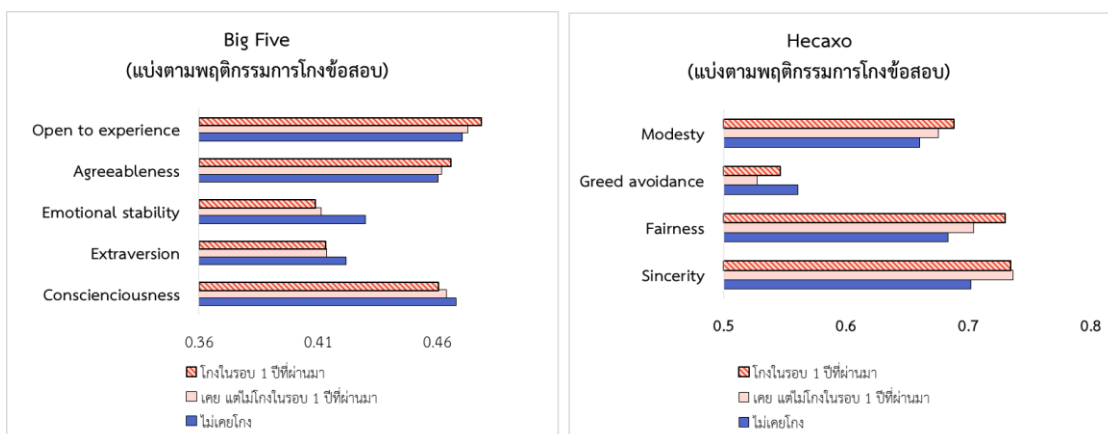
โดยเฉลี่ยนั้น เราพบความแตกต่างเพียงเล็กน้อย (แบบไม่มีนัยสำคัญ) ของค่าบุคลิกภาพ Big-Five ระหว่างคนใน 2 กลุ่มนี้ (ภาพที่ 5-15.ก.) แต่เมื่อเราดูที่ระดับค่าเฉลี่ยของค่า HEXACO ที่เราวัดเพิ่มเติมมาอีก 4 ด้าน เราพบว่า กลุ่มที่คิดจะไม่ขโมยมีค่าของ HEXACO ทั้งสี่ด้าน ได้แก่ ความจริงใจ ความเท่าเทียม หลีกเลียงความโลภ และ ความถ่อมตน ที่สูงกว่ากลุ่มที่ตอบว่าจะขโมย

ถัดไป เราใช้วิธีการวิเคราะห์เช่นเดียวกันกับกลุ่มนร.-นศ. โดยเปรียบเทียบค่า Big Five และ HEXACO ระหว่าง กลุ่มที่มีการโกงข้อสอบแตกต่างกัน (3 กลุ่ม) ภาพที่ 5-15.ข. แสดงผลของค่า Big Five ซึ่งเราพบว่า เยาวชนทั้งสามกลุ่มมีค่าของความเปิดรับประสบการณ์ ความพิถีพิถัน ความสนใจต่อสิ่งภายนอก และ ความยินยอมเห็นใจ ไม่ต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติ แต่น่าสังเกตว่า ในบุคลิกภาพด้านความเสถียรทางอารมณ์ เราพบว่า กลุ่มที่ไม่เคยโกงเลยมีคะแนนสูงที่สุดอย่างมีนัยสำคัญ แต่กลุ่มที่ฟังจะโกง และกลุ่มเยาวชนเคยโกงมีคะแนนด้านความเสถียรทางอารมณ์ต่ำ

ภาพที่ 5-15 ก แสดงค่าแสดงพฤติกรรมของประชาชนทั่วไป แบ่งตามพฤติกรรมสมมติเรื่อง การขโมยยา

ภาพที่ 5-15.ข แสดงค่าแสดงพฤติกรรมของ นร.-นศ. แบ่งตามพฤติกรรมการโกงข้อสอบ

ลองดูที่ค่า HEXACO กลับให้ผลที่น่าแปลกใจคือ กลุ่มที่โกงข้อสอบ กลับให้คะแนนด้านความเท่าเทียม ความจริงใจ และความถ่อมตน มากกว่ากลุ่มที่ไม่เคยโกง ซึ่งเป็นสถิติที่ตรงกันข้ามกับสมมติฐานของทางทฤษฎี แต่น่าสนใจคือ ค่าหลีกเลี่ยงความโลภมีค่าสูงในกลุ่มที่ไม่เคยโกง ซึ่งให้ภาพลักษณะเดียวกับที่พบในกลุ่มประชาชนทั่วไปที่กลุ่มคนที่ไม่คิดจะขโมยยามีค่าพฤติกรรมที่ชี้การพยายามหลีกเลี่ยงความโลภสูงกว่ากลุ่มที่คิดจะขโมย

5.9.2. Regression analysis เพื่อหาปัจจัยหลักในการอธิบายตัวกำหนดพฤติกรรมทุจริตของกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มเยาวชน

ในหัวข้อสุดท้ายนี้ เรานำตัวแปรหลาย ๆ ปัจจัยที่ได้กล่าวไปในบทก่อนหน้านี้ มาทำการวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อดูว่า ปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่สามารถอธิบาย ความคิด และพฤติกรรมการโกงที่ดี

ที่สุด โดยในการวิเคราะห์ด้วย Regression analysis เรากำหนดให้ตัวแปรตาม (Dependent variable) สำหรับกลุ่มประชาชน คือ ความเป็นไปได้ที่คนคนหนึ่งจะตัดสินใจทุจริต โดยให้คำตอบที่ได้จากคำถามสมมติเรื่อง การขโมยยา เป็นตัวบ่งชี้ และตัวแปรตามสำหรับกลุ่มเยาวชน คือ พฤติกรรมการโกงข้อสอบตามที่เขาได้ระบุไว้ และเรามีปัจจัยต่าง ๆ เป็นตัวแปรสำคัญเพื่อใช้อธิบายลักษณะพฤติกรรมดังกล่าว ได้แก่ ค่าด้านพฤติกรรม (Big five และ HEXACO) ค่าบ่งความชอบความเสี่ยง (Risk aversion) แบบต่าง ๆ ค่าความเชื่อใจคนในสังคม และตัวแปรด้านลักษณะส่วนบุคคล (เพศ อายุ การศึกษา) และการรับได้ด้านการทุจริตทางการศึกษา (เฉพาะกลุ่มตัวอย่างเยาวชน)

ผลจากการวิเคราะห์ด้วย Regression กับทั้งสองกลุ่มตัวอย่าง (แต่วิเคราะห์แยกกลุ่มกัน) ได้ถูกนำเสนอไว้ในตารางที่ 5-27 ที่แสดงผลของค่า Marginal effect จากการปรับเปลี่ยนค่าของปัจจัยแต่ละตัวเท่ากับ 1 หน่วยโดยกำหนดให้ปัจจัยตัวอื่นมีค่าคงที่ โดยสำหรับตัวแปรด้านพฤติกรรม เราได้คำนวณปรับให้มีค่าแบบค่ามาตรฐาน (Standardised value) เพื่อให้ง่ายต่อการเปรียบเทียบ (ดังนั้นจึงแปลผล 1 หน่วย เท่ากับ 1 Standard deviation)

ตารางที่ 5-27 แสดงผลจากสมการ Regression หาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการโกงและปัจจัยเกี่ยวข้องต่าง ๆ (กลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไปมีตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมสมมติว่าขโมยยาหรือไม่ และ กลุ่มตัวอย่างเยาวชนมีตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมว่าเคยโกงข้อสอบหรือไม่)

	จะขโมยยา	เคยโกงข้อสอบ	โกงข้อสอบปีที่แล้ว
Risk aversion index	0.014** [0.006]	-0.022** [0.010]	-0.050*** [0.018]
Patience index	-0.019*** [0.005]	-0.005 [0.012]	-0.013 [0.021]
BF: ความพิถีพิถัน	0.212*** [0.051]	-0.156* [0.082]	-0.358** [0.152]
BF: ความสนใจต่อสิ่งภายนอก	0.018 [0.058]	-0.063 [0.088]	-0.146 [0.161]
BF: ความเสถียรทางอารมณ์	0.106* [0.058]	-0.323*** [0.091]	-0.516*** [0.166]
BF: ความยินยอมเห็นใจ	-0.138** [0.059]	0.035 [0.085]	0.103 [0.153]
BF: ความเปิดรับประสบการณ์	-0.08	0.074	0.113

	จะขโมยยา	เคยโก่งข้อสอบ	โก่งข้อสอบปีที่แล้ว
	[0.062]	[0.097]	[0.173]
HX: ความจริงใจ	-0.023	-0.002	-0.181
	[0.045]	[0.062]	[0.111]
HX: ความเท่าเทียม	-0.121**	0.02	0.088
	[0.047]	[0.066]	[0.119]
HX: หลีกเลี่ยงความโลภ	-0.190***	-0.182***	-0.214**
	[0.046]	[0.058]	[0.103]
HX: ความถ่อมตน	-0.035	0.018	0.035
	[0.037]	[0.058]	[0.107]
พ่อแม่รับได้ถ้าโก่ง		-0.029	0.014
		[0.049]	[0.088]
เพื่อนรับได้ถ้าโก่ง		0.231***	0.455***
		[0.032]	[0.058]
พ่อแม่รับได้ถ้าไม่แจ้งการโก่ง		0.109***	0.187***
		[0.026]	[0.047]
เพื่อนรับได้ถ้าไม่แจ้งการโก่ง		0.014	0.02
		[0.024]	[0.043]
คะแนน GPAX		0.003	0.002
		[0.009]	[0.016]
อายุ	-0.003***	-0.006	-0.001
	[0.000]	[0.008]	[0.014]
เพศหญิง	-0.041***		
	[0.010]		
Observations	3,895	3,187	3,187
R-squared	0.104	0.133	0.159

การแปรผลเริ่มจากการดู Correlation ระหว่าง การทุจริตกับค่าพารามิเตอร์เชิงเศรษฐกิจศาสตร์พฤติกรรมที่วัดไว้ด้วย นั่นคือ ค่าความระวังความเสี่ยงสัมพัทธ์ (Relative risk averse parameter- standardised) และค่าความสามารถในการยั้งใจ (Relative patience parameter- standardised) จากกลุ่มประชาชนทั่วไป ดูเสมือนว่า การที่คนมีความระวังด้านความเสี่ยงมากและถ้าเขามีความอดทนต่ำ เขาจะมีโอกาสทำทุจริตเพิ่ม แต่สำหรับในตัวอย่าง นร. นศ. นั้น เรากลับพบว่า ยิ่ง

เยาวชนมีความระวังด้านความเสี่ยงมาก โอกาสที่เขาจะได้เคยโก่งข้อสอบก็ลดลง เรายังพบว่า ยิ่งเยาวชนมีความตั้งใจสูง ก็ยิ่งเป็นการลดโอกาสที่เขาจะได้เคยโก่งข้อสอบ

พฤติกรรมโก่งข้อสอบของเยาวชนยังสามารถอธิบายได้ด้วยระดับพฤติกรรมด้านความพิถีพิถัน (+) และด้านความเสถียรทางอารมณ์ (+) นั่นคือ ยิ่งมีสูงก็ยิ่งโก่งข้อสอบน้อยลง นอกจากนั้น เรายังพบว่า ยิ่งเยาวชนมองว่า กลุ่มเพื่อนสนิทจะยอมรับการโกงเวลาสอบของเขาได้มากเท่าไร เขาก็มีโอกาสมากขึ้น และเช่นกันกับการที่พ่อแม่ยอมรับได้หากเยาวชนเป็นผู้พบเห็นการโกงตอนสอบแต่เลือกที่จะไม่แจ้ง จาก Regression นี้ เราพบว่า การโก่งข้อสอบไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถทางการเรียน (วัดโดยเกรดการเรียนสะสม GPAX)

ตัวแปรสำคัญที่เราพบว่า มีขนาดและทิศทางที่เด่นชัด รวมทั้งมีความสอดคล้องของผลทั้งในด้านการโก่งข้อสอบของกลุ่มเยาวชน และการสมมติการขโมยยาของกลุ่มประชาชนทั่วไป คือ พฤติกรรมของ HEXACO ด้านการหลีกเลี่ยงความโลภ นั่นคือ บุคคลที่มีคะแนนพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงความโลภมากกว่าคนอื่นอยู่ 1 Standard deviation ก็จะลดความเป็นไปได้ที่เขาจะทำทุจริต (ตามนิยามของตัวแปร) เท่ากับ ร้อยละ 20 บทบาทของตัวแปร HEXACO อีกตัวคือ ด้านความเท่าเทียม โดยที่ในประชาชนทั่วไป การคิดจะขโมยยาลดลงเมื่อ ค่าคะแนนด้านความเท่าเทียมเพิ่มขึ้น

การใช้ Regression analysis นี้ช่วยให้เราสามารถสรุปผล “ความสัมพันธ์” ของตัวแปรนำต่าง ๆ กับพฤติกรรมทุจริตได้ดีและชัดเจนมากขึ้น เพราะมันทำให้เราสามารถควบคุมลักษณะส่วนบุคคลอื่น ๆ ไว้เพื่อให้การแปลค่าเป็นค่าของตัวแปรนั้น ๆ แต่ผู้อ่านควรคำนึงว่า ค่าสัมประสิทธิ์เหล่านี้สามารถแสดงได้เพียง “ความสัมพันธ์เชิงสถิติ” ระหว่างตัวแปรเท่านั้น ดังนั้นผู้อ่านไม่ควรนำไปแปลผลในเชิงความเป็นเหตุเป็นผลเกินกว่าที่ทางคณะผู้เขียนได้อภิปรายไว้ ณ ที่นี้

5.10. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในครั้งนี้นักวิจัยได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวข้องกับความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริต และคอร์รัปชันในมิติใหม่ ผ่านหลักการคิดจากพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะสาขาเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม

เราพบว่า คนทั่วไปในกลุ่มตัวอย่าง (ทั้งกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มเยาวชนวัยเรียน) มักนึกถึงค่าเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการคอร์รัปชันว่าเป็นเรื่องระหว่างผู้กระทำ (บุคคลที่ 1) และผู้ถูกระทำโดยตรง (บุคคลที่ 2) โดยอาจลืมมองในแนวกว้างว่ายังมีบุคคลที่ 3 อีกมากมายที่ถึงแม้จะไม่อยู่ในวงการแลกเปลี่ยนโดยตรง (ซึ่งเราสามารถคิดถึงบุคคลที่ 3 ได้ทั้งในเชิงของครอบครัวข้างใน

ช่วงเวลานั้นที่อาจไม่ได้รับรู้ หรือ คนรุ่นถัดไปในสังคม) ก็ได้รับผลกระทบจากการเกิดการแลกเปลี่ยนของ “สินค้าคอร์รัปชัน” ตัวดังกล่าว ดังนั้นเมื่อคนเราไม่มองถึง Negative externality ที่ “สินค้าคอร์รัปชัน” มีต่อสังคม ก็ทำให้เกิดภาวะ Over-demand ของผู้ซื้อ เกินกว่าระดับที่ดีที่สุดต่อสังคม และในการกลับกัน เมื่อคนทั่วไปมองไม่เห็นว่าการช่วยตรวจสอบดูแลมีผลต่อบุคคลที่ 3 ด้วยแล้ว “สินค้าด้านการช่วยตรวจสอบคอร์รัปชัน” จึงตกอยู่ในภาวะ Under-supply และก็ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนของ “สินค้าคอร์รัปชัน” ที่มีมากเกินไปอีกเช่นเดียวกัน

เรายังพบว่า พฤติกรรมและความคิดด้านการตัดสินใจทำทุจริตนั้นอาจถูกกระตุ้นมาจากการที่ คนเราเห็นว่า คนรอบข้างมักจะคิดเข้าข้างเห็นใจคนใกล้ตัวด้วยตัวเอง โดยเฉพาะคนที่สนิทที่สุด เช่น เพื่อนสนิท หรือ ครอบครัว ก็มีระดับความเห็นใจค่อนข้างมากหากตนเองทำทุจริต ซึ่งนั่นหมายความว่า ในระบบความคิดของเขา หากเขาทำผิด โอกาสที่คนใกล้ชิดจะเปิดโปงการกระทำของเขาก็มีค่าต่ำ ทำให้เป็นเสมือนแรงกระตุ้นให้ทำทุจริตไปเรื่อย ๆ ในกลุ่มเยาวชนที่โกงข้อสอบนั้น โดยเฉลี่ยแล้ว พวกเขาได้ให้ค่าที่เข้าข้างตนเองให้ลักษณะเช่นนี้สูงกว่ากลุ่มเยาวชนที่ไม่โกงข้อสอบ ยิ่งไปกว่าเยาวชนกลุ่มนี้ ยังแสดงลักษณะพฤติกรรมที่เรียกว่า “Overconfidence” นั่นคือ พวกเขามองว่า ในการกระทำทุจริตลักษณะเดียว เช่น การโกงการสอบ พวกเขาเองจะได้รับการเห็นใจจากคนอื่น ๆ มากกว่าเมื่อคนอื่นที่ไม่ใช่เขาเป็นคนทำ ซึ่งยิ่งกลายเป็นค่าเบี่ยงเบนที่จูงใจให้พวกเขาทำทุจริตมากขึ้น นอกจากนี้ กลุ่มคนที่ทำทุจริตเองนั้น ก็จะยอมรับผู้ที่ทำทุจริตเหมือนกับตนเองได้มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่เคยทำทุจริต ในมุมมองนี้ ผลของเพื่อนรอบข้าง (peer effect) จะยิ่งส่งเสริมให้คนในกลุ่มที่มีคนที่เคยทำทุจริตอยู่ก่อน ยังมีแรงจูงใจในการทำทุจริตมากยิ่งขึ้น

เมื่อสอบถามว่า อะไรเป็นสาเหตุหลักที่ผู้ตอบจะไม่โกงโดยการขโมยยา (โดยคนส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่โกง) เราพบว่า คนที่ไม่โกง ส่วนใหญ่ก็เพราะ เขากลัวถูกจับได้ นั่นเป็นสิ่งที่ดี หากสังคมมีอุปทานของ “สินค้าด้านการช่วยตรวจสอบคอร์รัปชัน” อยู่สูง แต่ในทางกลับกัน จากการศึกษานี้ เราพบว่า คนโดยเฉลี่ย ไม่ได้มองว่า การช่วยตรวจสอบหรือแจ้งพฤติกรรมการคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ต้องทำ กลุ่มเยาวชนเห็นว่า การไม่แจ้ง ไม่นับว่าเป็นการทุจริตอย่างหนึ่ง

และเพื่อหากกลุ่มตัวชี้ถึงความเป็นไปได้ในการกระทำทุจริตและคอร์รัปชันในสถานการณ์จริง และสถานการณ์สมมติ เราพบว่า ตัวแปรเชิงบุคลิกภาพ ด้านการหลีกเลี่ยงความโลภ (Greed avoidance) ที่วัดด้วยแบบสอบถามชุด HEXACO เป็นตัวชี้ที่ Robust ที่สุดทั้งในกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ การไม่ชอบความเสี่ยง และลักษณะบุคลิกภาพที่มีความเสถียรทางอารมณ์สูง ก็พบว่ามีผลสอดคล้องเชิงลบต่อความเป็นไปได้ในการกระทำทุจริต

ข้อเสนอแนะสุดท้ายที่ได้จากงานศึกษานี้คือ การเพิ่มระดับการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ต่อเยาวชนและประชาชนเพื่อลดปัญหาความเปราะบางด้าน Heuristic bias นั่นคือ คนเรามักนำข้อมูล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่พบเจอได้ง่าย ไม่ต้องใช้ความพยายาม เป็นตัวหลักในการตัดสินใจ นั่นทำให้เราพบว่า คนส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาที่รุนแรงที่สุดต่อครอบครัวเขา คือ ปัญหาค่าครองชีพ แต่กลับมองว่า ปัญหาคอร์รัปชันของวงราชการ และของเอกชนเป็นปัญหาระดับต่ำเกือบท้ายๆ แต่คนที่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ดีกว่าก็จะมีค่าของระดับปัญหาคอร์รัปชันที่สูงขึ้น การลดระดับ Heuristic bias ก็นับว่า เป็นกระตุ้นในคนเราสามารถคิดถึงผลลัพธ์จากการกระทำของเขาให้เป็นไปในทาง Externality หรือเพิ่มการ internalisation ได้ดีขึ้น และก็น่าจะช่วยลดระดับการแลกเปลี่ยนของ “สินค้าคอร์รัปชัน” ในลำดับต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Ashton, M. C., & Lee, K. (2009). The HEXACO-60: A short measure of the major dimensions of personality. *Journal of Personality Assessment*, 91, 340-345.
- Ashton, M. C., Lee, K., & de Vries, R. E. (2014). The HEXACO Honesty-Humility, Agreeableness, and Emotionality Factors: A review of research and theory. *Personality and Social Psychology Review*, 18, 139-152.
- Becker, G. S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, 76(2), 169-217
- Costa, PT Jr.; McCrae, RR (1992). Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) manual. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4(1), 26-42.
- Malmendier, U. and Taylor, U. (2015). On the verges of overconfidence. *Journal of Economic Perspectives*, 29(4), 3-8
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1987). Validation of the five factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 81-90

ภาคผนวกท้ายบทที่ 5

เอกสารแนบชุดที่ 1

กรุณาพิจารณาว่าคำใดใกล้เคียงกับบุคลิกภาพของท่านมากที่สุด โดย 1 หมายถึง บุคลิกภาพของท่านตรงกับคำซ้ายมากที่สุด และ 5 หมายถึง บุคลิกภาพของท่านตรงกับด้านขวามากที่สุด						
เรื่อย ๆ สบาย ๆ	1	2	3	4	5	ทะเยอทะยาน
ชอบอยู่คนเดียว	1	2	3	4	5	ชอบอยู่เป็นกลุ่ม
เป็นคนจริงจัง	1	2	3	4	5	เป็นคนช่างฝัน
ไม่มีมารยาท	1	2	3	4	5	สุภาพ นอบน้อม
ไม่มีระเบียบ	1	2	3	4	5	ประณีต
ตัดสินใจด้วยความมั่นใจ	1	2	3	4	5	ตัดสินใจด้วยความระมัดระวัง
มองโลกในแง่ร้าย	1	2	3	4	5	มองโลกในแง่ดี
นึกถึงตัวเองเป็นหลัก	1	2	3	4	5	เอื้ออาทร
รับฟังความคิดเห็น	1	2	3	4	5	ตัดสินใจด้วยตัวเอง
มีความหวัง	1	2	3	4	5	ท้อแท้ง่าย
ชอบความเป็นส่วนตัวสูง	1	2	3	4	5	ชอบเป็นที่จับตามอง
ทำตามคำสั่ง	1	2	3	4	5	ทำตามความคิดของตนเอง
ถูกรบกวนได้ง่าย	1	2	3	4	5	มีสมาธิ
ไม่สนใจใคร	1	2	3	4	5	แคร์คำพูดคนอื่น
ไม่กระตือรือร้น	1	2	3	4	5	ชอบทำกิจกรรม
ชอบสิ่งเดิม ๆ	1	2	3	4	5	ชอบค้นหาสิ่งใหม่
ชอบทำงานคนเดียว	1	2	3	4	5	ชอบทำงานเป็นทีม
งานไม่จำเป็นต้องมีระเบียบ	1	2	3	4	5	ชอบงานที่มีระเบียบ
หนักแน่น	1	2	3	4	5	วอกแวกง่าย
ช่างคิด	1	2	3	4	5	ช่างพูด
ชอบความชัดเจน	1	2	3	4	5	ทนต่อสิ่งที่กำกวม น่าสงสัยได้
ไม่เชื่อใจใคร	1	2	3	4	5	ไว้วางใจคนง่าย
ทำงานเสร็จเมื่อไหร่ก็เมื่อนั้น	1	2	3	4	5	ทำงานให้เสร็จตามเวลา

เอกสารแนบชุดที่ 2

	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
	1	2	3	4	5
ไม่คิดสร้างภาพให้ตนเองดีกว่าที่เป็นอยู่					
ใช้ความประจบประแจงเพื่อความก้าวหน้า					
พูดเอาใจคนอื่นตามที่เขาต้องการ เพื่อให้เขาทำในสิ่งที่ฉันอยากให้ทำ					
แสดงออกนอกหน้าเพื่อให้คนอื่นชอบ					
เปลี่ยนความจริงรักภักดีเมื่อไหร่ก็ได้ที่ฉันต้องการ					
สร้างแสดงออกเพื่อทำให้คนอื่นประทับใจ					
สร้างทำเป็นห่วงผู้อื่น					
เป็นคนอีกคนในสถานการณ์ที่ต่างกัน					
จำเป็นต้องทำคนที่มีอำนาจรู้สึกพอใจ					
ให้คนอื่นทำอะไรกับฉันบ้างเพื่อให้เขารู้สึกสำคัญ					
ไม่เคยเอาสิ่ง ๆ ใดมาใช้ของฉัน					
ไม่คิดที่จะโกงการจ่ายภาษี					
คืนเงินเมื่อฉันรู้ว่าแคชเชียร์ทอนเงินผิด					
รู้สึกผิดมากเป็นเวลานาน ถ้าฉันรู้ว่าฉันขโมยของๆคนอื่น					
พยายามทำตามกฎเกณฑ์					
ชื่นชมกับกลอุบายฉลาดๆที่เอาไว้หลอกลวงคนอื่น					
โกงเพื่อความก้าวหน้า					
ขโมยของ					
หลอกลวงผู้อื่นที่เชื่อใจฉัน					
ไม่ได้เสียใจกับการเอาเปรียบผู้อื่นหากมันเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ					
ไม่ชอบการเป็นคนดัง/ดารา					
ไม่พยายามที่จะทำตัวดูหรูหรา					
ชอบความหรูหรา					
ชอบอำนาจ					
ต้องการมีฐานะทางสังคม					

	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
	1	2	3	4	5
สนใจเฉพาะเรื่องเงิน					
อยากเป็นหนุ่มเป็นสาวตลอดไป					
พยายามที่จะทำให้คนอื่นประทับใจ					
เลือกที่จะทานอาหารที่กัตตาการราคาแพง					
ฉันทำเพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้น					
ฉันไม่ได้คิดว่าตัวฉันดีกว่าคนอื่น					
ฉันมองเห็นตัวเองเหมือนคนทั่ว ๆ ไป					
ฉันเป็นเพียงคนธรรมดา					
ฉันคิดว่าตัวเองเป็นคนธรรมดา					
ต้องการที่จะมีอำนาจมากกว่าคนอื่น					
เชื่อว่าตัวเองดีกว่าคนอื่น					
ชอบเป็นจุดสนใจ					
ฉันมีความสามารถมากกว่าคนอื่น					
เลือกทำตัวโดดเด่นถ้ามีโอกาส					
โอ้อวดเรื่องความดีของตัวเอง					

เอกสารแนบชุดที่ 3.1 ตัวอย่างคำถามด้านความเสี่ยง

1. Staircase SR1 (Gain side)	
คุณจะต้องตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ต้องการในสถานการณ์สมมติ 5 สถานการณ์ ในแต่ละสถานการณ์ จะมี 2 ทางเลือก ได้แก่ (1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน โดยเหรียญมีโอกาสออกหัวและก้อยเท่ากัน (2) ได้เงินจำนวนหนึ่ง คุณ will เลือกทางเลือกไหน ในสถานการณ์สมมติต่อไปนี้	
1.1	คุณ will เลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.17
(2)	ได้เงิน 1600 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.2
1.2	คุณ will เลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.10
(2)	ได้เงิน 800 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.3
1.3	คุณ will เลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.4
(2)	ได้เงิน 400 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.7
1.4	คุณ will เลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.5

(2) ได้เงิน 600 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.6
1.5 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 700 บาท
1.6 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 500 บาท
1.7 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.8
(2) ได้เงิน 200 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.9
1.8 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 300 บาท
1.9 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 100 บาท
1.10 คุณจะเลือกข้อใด:

(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.14
(2) ได้เงิน 1200 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.11
1.11 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.13
(2) ได้เงิน 1000 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.12
1.12 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 900 บาท
1.13 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 1100 บาท
1.14 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.15
(2) ได้เงิน 1400 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.16
1.15 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 1500 บาท

1.16	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2)	ได้เงิน 1300 บาท
1.17	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.25
(2)	ได้เงิน 2400 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.18
1.18	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.22
(2)	ได้เงิน 2000 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.19
1.19	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.20
(2)	ได้เงิน 1800 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.21
1.20	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2)	ได้เงิน 1900 บาท
1.21	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน

(2) ได้เงิน 1700 บาท
1.22 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.23
(2) ได้เงิน 2200 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.24
1.23 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 2300 บาท
1.24 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 2100 บาท
1.25 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.29
(2) ได้เงิน 2800 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.26
1.26 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.27
(2) ได้เงิน 2600 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.28
1.27 คุณจะเลือกข้อใด:

(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 2700 บาท
1.28 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 2500 บาท
1.29 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน ==>ต่อคำถามที่ 1.31
(2) ได้เงิน 3000 บาท ==>ต่อคำถามที่ 1.30
1.30 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 2900 บาท
1.31 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) โยนเหรียญ ถ้าออกหัวจะได้เงิน 3000 บาท หรือถ้าออกก้อยจะไม่ได้เงิน
(2) ได้เงิน 3100 บาท

เอกสารแนบชุดที่ 3.2 ตัวอย่างคำถามด้านอดใจอดทน

4. Staircase ST1 (today and 3 months)	
คุณจะต้องตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ต้องการในสถานการณ์สมมติ 5 สถานการณ์ ในแต่ละสถานการณ์ จะมี 2 ทางเลือก ได้แก่ (1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ (2) ได้เงินจำนวนหนึ่ง ในอีก 3 เดือน คุณ sẽเลือกทางเลือกไหน ในสถานการณ์สมมติต่อไปนี้	
4.1	คุณ จะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.17
(2)	ได้เงิน 1540 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.2
4.2	คุณ จะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.10
(2)	ได้เงิน 1,250 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.3
4.3	คุณ จะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.7
(2)	ได้เงิน 1,120 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.4
4.4	คุณ จะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.6
(2)	ได้เงิน 1,060 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.5
4.5	คุณ จะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2)	ได้เงิน 1,030 บาท ในอีก 3 เดือน
4.6	คุณ จะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้

(2) ได้เงิน 1,090 บาท ในอีก 3 เดือน
4.7 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.8
(2) ได้เงิน 1,190 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.9
4.8 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,220 บาท ในอีก 3 เดือน
4.9 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,160 บาท ในอีก 3 เดือน
4.10 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.14
(2) ได้เงิน 1,390 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.11
4.11 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.13
(2) ได้เงิน 1,320 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.12
4.12 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,290 บาท ในอีก 3 เดือน
4.13 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,360 บาท ในอีก 3 เดือน
4.14 คุณจะเลือกข้อใด:

(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.16
(2) ได้เงิน 1,460 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.15
4.15 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,430 บาท ในอีก 3 เดือน
4.16 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,500 บาท ในอีก 3 เดือน
4.17 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.18
(2) ได้เงิน 1,850 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.25
4.18 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.22
(2) ได้เงิน 2,020 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.19
4.19 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.20
(2) ได้เงิน 1,930 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.21
4.20 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,970 บาท ในอีก 3 เดือน
4.21 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,890 บาท ในอีก 3 เดือน

4.22	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.23
(2)	ได้เงิน 2,100 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.24
4.23	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2)	ได้เงิน 2,150 บาท ในอีก 3 เดือน
4.24	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2)	ได้เงิน 2,060 บาท ในอีก 3 เดือน
4.25	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.29
(2)	ได้เงิน 1,690 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.26
4.26	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.28
(2)	ได้เงิน 1,610 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.27
4.27	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2)	ได้เงิน 1,580 บาท ในอีก 3 เดือน
4.28	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2)	ได้เงิน 1,650 บาท ในอีก 3 เดือน
4.29	คุณจะเลือกข้อใด:
(1)	ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้ → ต่อคำถามที่ 4.31

(2) ได้เงิน 1,770 บาท ในอีก 3 เดือน → ต่อคำถามที่ 4.30
4.30 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,730 บาท ในอีก 3 เดือน
4.31 คุณจะเลือกข้อใด:
(1) ได้เงิน 1000 บาท ในวันนี้
(2) ได้เงิน 1,810 บาท ในอีก 3 เดือน

เอกสารแนบชุดที่ 4.1

	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง				เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
	0	1	2	3	4	5
ในบางสถานการณ์ การโกงก็ไม่ผิดเสมอไป						
มีการโกงบางลักษณะที่ฟังยังงี้ก็ไม่ขึ้น						
การทำตัวไม่สุจริตในการเรียนบางกรณี ร้ายแรงพอๆกับการคอร์รัปชั่นโดยเจ้าหน้าที่ รัฐ						
มีการกระทำไม่สุจริตในการเรียนบางอย่างที่ พ่อแม่ของคุณคิดว่าเป็นผิดเสมอไป						
มีการกระทำไม่สุจริตในการเรียนบางอย่างที่ เพื่อนสนิทของคุณคิดว่าเป็นผิดเสมอไป						
ในบางสถานการณ์ การโกงก็พอเข้าใจได้						
การทำตัวไม่สุจริตในการเรียนบางอย่างก็ ไม่ได้ร้ายแรงอะไร และไม่สมควรจะถูกลงโทษ						

เอกสารแนบชุดที่ 4.2

ในสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้ คุณมีความคิดเห็นอย่างไรกับการกระทำเหล่านี้			
(ไม่โอเค = 0/ โอเค = 1)	โอเคที่คุณ จะโกง	โอเคที่บางคน จะโกง	โอเคที่จะไม่ฟ้อง ถ้าเห็นคนอื่นโกง
ถ้าครูสอนแย่			
ถ้าครูทำงานสะเพร่า			
ถ้าครูให้เกรดไม่เป็นธรรม			
ถ้าครูไม่ให้เกียรตินักเรียน			
ถ้าเนื้อหาวิชายากไป			
ถ้าเนื้อหาวิชาล้าสมัย			
ถ้าวิชาไม่น่าสนใจสำหรับฉัน			
ถ้าวิชาไม่จำเป็นต่อฉัน			
ถ้าคำถามที่ออกสอบ เป็นสิ่งที่ครูไม่เคยสอนใน ห้องเรียน			
ถ้าข้อสอบครอบคลุมเนื้อหามากเกินไป			
ถ้าต้องอ่านสิ่งที่ไม่สำคัญเพื่อสอบ			
ถ้านักเรียนมีเวลาเตรียมสอบน้อย			
ถ้ากำหนดสอบของแต่ละเทอมใกล้กันมาก เกินไป			
ถ้าการสอบสำคัญต่อโอกาสเรียนจบ			
ถ้านักเรียนส่วนใหญ่โกง			
ถ้าการโกงในครั้งนี้อาจทำให้ใครเดือดร้อน รวมทั้งตัวเองและสังคม			
ถ้าบทลงโทษไม่สมเหตุผลเกินไป			
ถ้าครูแสดงความลำเอียงตลอดเวลา			

เอกสารแนบชุดที่ 4.3 (ตัวอย่างด้านทัศนคติ)

ถ้า เด็กนักเรียนคนหนึ่ง ทำตัวไม่สุจริตในการเรียนในลักษณะต่อไปนี้ คุณคิดว่า คนเหล่านี้แต่ละกลุ่ม จะรับได้มั๊ย						
	พ่ อ แม่ ของคุณ	เพื่อนสนิท ของคุณ	นั ก เรี ย น ทั่วไปคนอื่น	ผู้ ไ ห ญ่ ทั่วไป	ค รุ ทั่วไป	คุณ
ลอกข้อสอบจากคนอื่น						
ใช้โพล						
คัดลอกผลงานในรายงานที่ต้องส่ง						
ปลอมแปลงเอกสาร						
ลอกจากเน็ตที่เตรียมไว้ล่วงหน้า						
ลอกโพลในห้องสอบ						
ใช้มือถือช่วยในการลอกคำตอบ						
ลอกจากเพื่อนร่วมห้องระหว่างสอบ						
ให้เพื่อนร่วมห้องลอก						
เห็นการลอกแต่ไม่แจ้ง						
ใช้มือถือสื่อสารกับคนอื่นระหว่าง สอบ (ส่งข้อความ ถ่ายรูปข้อสอบ ฯลฯ)						
ช่วยเหลือคนอื่นในการใช้เครื่องดัก ฟัง						
ใช้เครื่องดักฟังขณะสอบ						
ใช้ข้อสอบที่ขโมยมา						
เข้าสอบแทนคนอื่น						
ให้บางคนเข้าสอบแทนตัวเอง						
ลอกงานวิจัยของคนอื่นทั้งเล่ม						
ใช้ข้อความของผู้อื่นโดยไม่ได้อ้างอิง						
เพิ่มหนังสือและบทความที่ไม่ได้ อ่านลงในบรรณานุกรมของรายงาน						
ให้คนอื่นสรุปเนื้อหาให้						

ถ้า เด็กนักเรียนคนหนึ่ง ทำตัวไม่สุจริตในการเรียนในลักษณะต่อไปนี้ คุณคิดว่า คนเหล่านี้แต่ละกลุ่ม จะรับได้มั้ย						
	พ่ อ แม่ ของคุณ	เพื่อนสนิท ของคุณ	นั ก เรี ย น ทั่วไปคนอื่น	ผู้ ไ ท ญ่ ทั่วไป	ค รุ ทั่วไป	คุณ
ให้คนอื่นเก็บข้อมูลแทนเพื่อใช้ในการทำ การบ้าน						
ให้คนอื่นขีดเกลารายงาน						
ช่วยคนอื่นทำการบ้าน						
ให้คนอื่นช่วยทำการบ้านจนเสร็จ						
จ้างครูให้ช่วยติวหลังเลิกเรียน						
นำเสนอความคิดของคนอื่นเสมือน เป็นของตน						
ปลอมลายเซ็นของครูลงในสมุดพก						
ปลอมเกรดในใบคะแนน						
ซื้อใบรับรองแพทย์ปลอม						

เอกสารแนบชุดที่ 4.4 (ด้านพฤติกรรมด้านการศึกษา)

คุณเคยทำสิ่งเหล่านี้กี่ครั้ง (มากกว่า 1 ครั้ง/ประมาณ 1 ครั้ง/ไม่เคย)			
		สมัยเรียน ประถม	สถานเรียน ปัจจุบัน
ครูขายแบบเรียน ทั้งที่ตัวเองเขียนและจากที่อื่น			
	เคยซื้อ		
	เคยช่วยขาย		
	เคยเห็นนักเรียนคนอื่นซื้อ		
	เคยถูกสั่ง หรือขอให้ซื้อ		
การจัดตัวหลังเลิกเรียน			
	เคยจ่ายเงินเรียน		
	รู้นักเรียนคนอื่น ๆ เคย จ่ายเงินเรียน		
	เคยถูกสั่ง หรือขอให้จ่ายเงิน มาเรียน		
การให้สินน้ำใจครู			
	ครูเคยเอ่ยปากเรื่องสินน้ำใจ		
	เคยให้สินน้ำใจครู		
	พบว่านักเรียนคนอื่นเคยให้ สินน้ำใจครู		
ครูเลือกที่รักมักที่ชัง			
	ครูแสดงออกชัดเจนว่าเรามี นักเรียนคนโปรดในใจ		
	ครูแสดงออกชัดเจนว่า คุณ คือนักเรียนคนโปรดของเขา		
กระทำผิดในการสอบเข้า ซึ่งรวมถึงการให้ของฝาก ของขำร่วย อาหาร เลี้ยงข้าว ดิดสินบนเจ้า พนักงาน โฉมน้าวผู้คุมสอบหรือบุคคลที่สาม			
	เคยคิดจะทำ		
	คุณพบว่าคนอื่นเคยคิดจะทำ		
การขาดสอน			

คุณเคยทำสิ่งเหล่านี้กี่ครั้ง (มากกว่า 1 ครั้ง/ประมาณ 1 ครั้ง/ไม่เคย)			
		สมัยเรียน ประถม	สถานเรียน ปัจจุบัน
	คุณชอบที่คุณสามารถทำได้ ในบางโอกาส		
	ครูที่โรงเรียนประถมขาดสอน บ่อย		BLANK
	ครูที่โรงเรียนประถมมาสาย บ่อย		BLANK
สรุปแล้ว คุณเคยทำตัวไม่สุจริต ทางการเรียนตอน quiz หรือ ตอน สอบ บ้างหรือไม่ ตั้งแต่จบจาก รร. ประถม			
	ครั้ง หรือ สองครั้ง ไม่มากกว่า นี้	ปีที่แล้ว	ทำเมื่อเห็น ว่า มัน มี เหตุผลของ มันเอง

เอกสารแนบชุดที่ 4.5 (ด้านพฤติกรรมกาติดสินบนในแหล่งต่างๆ)

การติดสินบนในสถานที่ต่อไปนี้เกิดขึ้นในชุมชนของคุณมากน้อยแค่ไหน						
	1 - ไม่มี	2 - นานๆ ครั้ง	3 - มีแต่ ไม่มาก	4 - เยอะ	5 - เยอะ มาก	6 - ฉันท ไม่รู้
งานบริการของหน่วยราชการ						
โรงพยาบาลของรัฐ/ศูนย์ส่งเสริม สุขภาพท้องถิ่น						
ศาล						
ตำรวจ						
รัฐบาลและรัฐมนตรี						
รัฐสภา เช่น กลุ่มสมาชิกผู้แทนรา ษฏร						

การตัดสินใจในสถานที่ต่อไปนี้เกิดขึ้นในชุมชนของคุณมากน้อยแค่ไหน						
	1 - ไม่มี	2 - นานๆ ครั้ง	3 - มีแต่ ไม่มาก	4 - เยอะ	5 - เยอะ มาก	6 - ฉันท ไม่รู้
โรงเรียนประถม						
เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่น อบต.						
โรงเรียนมัธยม						

บทที่ 6

ข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของครอบครัวนักการเมือง ปี พ.ศ 2551-ปัจจุบัน

6.1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2551

จากข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2551 ทั้งหมด 542 ข้อมูล สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 534 ครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6-1 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2551 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	818,846,456	27,983,050,672	11,204,883,626	1,468,017,672	43,479,794,528	12,785,383,075
Mean	1,698,852	51,916,606	28,656,991	2,895,498	80,369,306	29,802,758
Median	1,251,960	16,136,926	2,008,777	1,437,600	27,169,223	2,711,905
Min	7,062	128	197	6,000	128	197
Max	35,007,956	2,923,012,561	4,904,442,000	326,215,568	3,368,897,668	4,904,442,000
Mode	1,251,960	11,546,232	-	1,251,960	78,462,972	965,420
SD	3,073,656	156,654,933	267,175,917	15,068,736	215,338,538	257,804,477

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สส.ปี 51 เท่ากับ 818.8 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.7 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.25 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 7,062 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 35 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3,073,656

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 1,468 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.44 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 6,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 326.2 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15,068,736

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สส.ปี 51 เท่ากับ 27,983 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51.92 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 16.1 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 128 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,923 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 156,654,933

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 43,479.8 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 80.37 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 27.17 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 128 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,368.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 215,338,538

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สส.ปี 51 เท่ากับ 11,204 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.6 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 197 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 4,904 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 267,175,917

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 12,785 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.8 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.7 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 197 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 4,904 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 257,804,477

ตารางที่ 6-2 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2551 หลังพ้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	986,476,008	27,038,677,442	13,153,384,145	1,782,887,503	43,929,353,056	14,879,398,778
Mean	1,984,861	51,016,373	36,947,708	3,489,017	82,729,478	37,291,726
Median	1,285,443	16,219,413	2,162,117	1,600,225	28,146,577	3,091,655
Min	30,000	601	5	30,000	56,944	5
Max	120,601,960	2,895,837,228	6,804,948,295	399,865,748	3,341,036,003	6,804,948,295
Mode	1,251,960	-	1,500,000	1,251,960	132,554,818	1,500,000
SD	6,010,022	152,306,171	372,500,980	19,240,723	216,701,523	354,559,144

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สส.ปี 51 เท่ากับ 986 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.98 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.29 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 30,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 120.6 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6,010,022

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 1,782.9 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.6 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 30,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 399.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 19,240,723

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สส.ปี 51 เท่ากับ 27,038.7 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 16.2 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 601 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,895.8 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 152,306,171

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 43,929 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 82.7 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 28.1 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 56,944 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,341 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 216,701,523

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สส.ปี 51 เท่ากับ 13,153 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 36.9 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.2 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 6,804 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 372,500,980

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 14,879 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 37.3 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.1 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 6,804.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 354,559,144

ตารางที่ 6-3 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2551 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	1,257,286,765	27,519,177,064	4,749,302,409	4,191,339,011	45,736,556,720	6,587,426,116
Mean	2,686,510	53,228,582	14,051,191	8,571,245	87,954,917	17,065,871
Median	1,361,873	16,730,117	2,795,434	1,600,880	30,115,983	3,145,951
Min	22,800	88	19	25,000	88	19
Max	275,191,000	2,803,780,785	608,820,806	1,468,686,123	3,245,821,606	930,902,887
Mode	1,362,720	8,900,000	1,500,000	1,362,720	47,408,029	1,500,000
SD	13,216,265	154,521,827	50,937,263	73,314,564	225,044,268	68,120,943

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สส.ปี 51 เท่ากับ 1,257 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.7 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 22,800 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 275 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 13,216,265

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 4,191 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.6 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.6 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 2,500 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,468.7 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 73,314,564

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สส.ปี 51 เท่ากับ 27,519 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53.2 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 16.7 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 88 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,803.8 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 154,521,827

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 45,736.6 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 87.95 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 30.1 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 88 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,245.8 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 225,044,268

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สส.ปี 51 เท่ากับ 4,749 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.1 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.8 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 19 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 608.8 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 50,937,263

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สส.ปี 51 เท่ากับ 6,587.4 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.1 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.1 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 19 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 930.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 68,120,943

6.2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2554

จากข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2554 ทั้งหมด 528 ข้อมูล สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 522 ครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6-4 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2554 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	1,146,656,077	26,320,734,396	3,408,942,986	2,198,469,271	44,769,455,879	4,618,928,140
Mean	2,288,735	50,910,511	9,416,970	4,336,231	86,427,521	11,489,871
Median	1,402,637	17,701,360	2,080,409	1,737,816	29,429,354	2,928,057
Min	25,500	898	19	30,000	898	19
Max	42,886,950	763,043,784	617,192,203	414,231,170	2,091,272,125	617,192,203
Mode	1,362,720	463,429,280	11,000,000	1,362,720	76,845,338	11,000,000
SD	4,069,007	97,577,393	38,467,384	20,521,470	187,838,446	42,414,908

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สส.ปี 54 เท่ากับ 1,146 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.3 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 25,500 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 42.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,069,007

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 2,198 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.3 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.7 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 30,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 414 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 20,521,470

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สส.ปี 54 เท่ากับ 26,320.7 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50.9 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 17.7 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 898 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 763 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 97,577,393

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 44,769 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 86.4 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 29.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 898 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,091 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 187,838,446

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สส.ปี 54 เท่ากับ 3,408.9 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.4 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.1 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 19 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 617 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 38,467,384

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 4,618.9 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.5 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.9 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 19 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 617 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 42,414,908

ตารางที่ 6-5 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2554 หลังพ้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	2,008,903,966	28,437,367,135	2,940,219,284	4,621,649,221	49,886,673,867	3,819,153,421
Mean	4,042,060	55,869,091	8,497,744	9,261,822	97,625,585	9,868,613
Median	1,640,311	18,423,538	2,724,762	2,360,430	30,871,848	3,425,000
Min	12,979	45,062	176	12,979	45,062	453
Max	74,724,286	1,210,450,478	323,976,645	1,007,885,573	2,103,734,907	323,976,645
Mode	1,362,720	466,860,485	2,051,348	1,362,720	85,437,614	8,183,611
SD	7,767,536	117,577,718	25,352,333	56,297,808	220,411,002	28,031,114

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สส.ปี 54 เท่ากับ 2,008.9 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.6 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.6 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 12,979 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 74.7 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7,767,536

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 4,621.6 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.3 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 12,979 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,007.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 56,297,808

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สส.ปี 54 เท่ากับ 28,437 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 55.9 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 18.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 45,062 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,210 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 117,577,718

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 49,886.7 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 97.6 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 30.9 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 45,062 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,103.7 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 220,411,002

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สส.ปี 54 เท่ากับ 2,940 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.5 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.7 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 176 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 324 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 25,352,333

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 3,819 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.9 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 453 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 324 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 28,031,114

ตารางที่ 6-6 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2554 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	1,015,411,589	27,731,670,574	2,833,180,886	2,582,788,547	47,707,643,687	3,749,749,578
Mean	2,207,416	55,798,130	8,771,458	5,495,295	95,798,481	10,189,537
Median	792,551	18,373,839	2,894,539	1,296,727	31,385,076	3,299,304
Min	1,197	1,013	83	1,197	1,013	500
Max	37,738,884	1,184,866,870	287,271,724	747,563,429	2,139,949,433	287,271,724
Mode	144,069	#N/A	3,000,000	144,069	77,679,952	2,674,094
SD	4,857,182	118,580,075	23,427,905	36,386,752	220,636,349	26,567,389

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สส.ปี 54 เท่ากับ 1,015 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.2 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 0.79 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,197 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 37.7 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,857,182

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 2,582.8 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.5 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูล 1.3 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,197 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 747.6 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 36,386,752

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สส.ปี 54 เท่ากับ 27,731.7 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 55.8 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 18.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,013 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,184.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 118,580,075

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 47,707.6 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 95.8 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 31.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,013 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,139.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 220,636,349

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สส.ปี 54 เท่ากับ 2,833 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.8 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.9 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 83 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 287.3 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 23,427,905

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สส.ปี 54 เท่ากับ 3,749.7 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.2 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.3 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 500 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 287.3 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 26,567,389

6.3. สมาชิกวุฒิสภาปี 2551

จากข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาปี พ.ศ. 2551 รวมทั้งแบบสรรหา และแบบเลือกตั้ง ทั้งหมด 126 ข้อมูล สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 126 ครอบครัว แบ่งออกเป็น สว. เลือกตั้ง 75ครอบครัว สว.สรรหา 51 ครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6-7 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งปี 2551

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	197,856,035	7,804,926,886	650,256,506	269,359,052	13,594,151,506	930,179,490
Mean	2,748,000	104,065,692	13,270,541	3,689,850	181,255,353	15,502,991
Median	1,553,065	22,765,585	2,106,137	1,983,240	48,637,989	3,282,344
Min	23,812	312,289	39,149	108,000	798,894	45,500
Max	51,443,300	1,485,774,425	178,219,418	51,443,300	1,709,049,858	183,059,717
Mode	1,251,960	#N/A	#N/A	1,251,960	#N/A	#N/A
SD	6,309,674	214,144,945	32,139,264	6,731,499	331,116,756	36,076,758

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 197.9 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.7 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.55 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 23,812 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 51 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6,309,674

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 269.4 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.98 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 108,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 51.44 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6,731,499

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 7,804.9 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 104.07 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 22.77 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 312,289 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,485.77 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 214,144,945

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 13,594.15 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 181.26 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 48.64 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 798,894 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,709.05 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 331,116,756

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 650.26 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.27 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.11 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 39,149 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 178.22 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 32,139,264

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 930.18 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.5 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.28 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 45,500 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 183.06 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 36,076,758

ตารางที่ 6-8 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งปี 2551 หลังพ้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	2,985,673,493	10,487,895,119	626,088,222	3,298,563,785	17,544,287,547	816,913,681
Mean	40,899,637	139,838,602	14,906,862	45,185,805	233,923,834	15,709,878
Median	2,600,000	26,553,914	2,383,438	4,000,000	50,441,248	2,799,613
Min	120,000	1,324,686	44	120,000	2,526,752	107,568
Max	2,107,881,624	2,569,663,338	220,837,908	2,107,881,624	2,569,663,338	220,837,908
Mode	1,362,720	#N/A	8,000,000	#N/A	#N/A	#N/A
SD	246,452,952	362,262,105	38,560,070	247,013,738	513,615,355	35,361,700

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 2,985.67 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 40.9 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.6 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 120,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,107.88 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 246,452,952

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 3,298.56 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 45.19 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 4.0 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 120,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,107.88 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 247,013,738

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 10,487.9 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 139.84 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 26.55 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.3 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,569.66 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 362,262,105

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 17,544.29 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 233.92 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 50.44 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 2.53 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,569.66 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 513,615,355

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 626.09 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.91 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.38 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 44 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 220.84 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 38,560,070

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 816.91 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.71 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.8 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 107,568 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 220.84 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 35,361,700

ตารางที่ 6-9 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งปี 2551 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	309,672,075	11,731,154,865	662,351,981	422,552,440	17,151,883,454	884,330,253
Mean	4,301,001	165,227,533	18,398,666	5,868,784	241,575,823	18,423,547
Median	1,135,609	30,918,045	3,404,888	1,907,060	45,901,395	4,614,738
Min	120,000	361,239	31,003	120,000	4,386,253	36,093
Max	83,240,000	2,518,916,915	220,837,908	90,860,000	2,525,609,585	220,837,908
Mode	273,305	#N/A	#N/A	273,305	#N/A	#N/A
SD	11,929,990	411,890,474	41,351,128	13,034,865	530,810,704	37,475,361

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 309.67 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.3 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.14 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 120,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 83.24 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11,929,990

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 422.55 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.87 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.91 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 120,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 90.86 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 13,034,86

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 11,731.15 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 165.23 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 30.92 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 361,239 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,518.92 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 411,890,474

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 17,151.88 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 241.58 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 45.90 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 4.39 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,525.61 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 530,810,704

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 662.35 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.4 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 31,003 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 220.84 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 41,351,128

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 51 เท่ากับ 884.33 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.42 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 4.61 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 36,093 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 220.84 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 37,475,361

6.4. สมาชิกวุฒิสภาจากการสรรหาปี 2551

ตารางที่ 6-10 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการสรรหาปี 2551 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	181,626,412	7,447,726,756	518,274,574	238,368,084	9,608,818,083	607,832,405
Mean	3,632,528	146,033,858	21,594,774	4,767,362	188,408,198	20,959,738
Median	2,474,792	37,136,102	5,398,572	3,098,966	59,531,094	5,547,085
Min	17,000	790,000	9,451	104,330	4,308,091	18,711
Max	25,982,503	1,213,957,473	169,949,892	25,982,503	1,258,202,378	169,949,892
Mode	-	-	-	-	-	-
SD	4,502,983	250,586,140	43,277,173	5,283,037	277,134,091	42,184,717

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 181.63 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูล เท่ากับ 2.47 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 17,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 25.98 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,502,983

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 238.37 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.1 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 104,330 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 25.98 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,283,037

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 7,447.73 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 146.03 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 37.14 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 790,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,213.96 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 250,586,140

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 9,608.82 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 188.41 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 56.53 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 4.31 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,258.20 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 277,134,091

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 518.27 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.59 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 5.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 9,451 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 169.95 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 43,277,173

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 607.83 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.96 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 5.55 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 18,711 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 169.95 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 42,184,717

ตารางที่ 6-11 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการสรรหาปี 2551 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง หลังพ้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	162,938,274	7,194,389,089	628,692,449	248,739,833	9,381,251,355	745,638,062
Mean	3,325,271	143,887,782	28,576,929	5,076,323	187,625,027	26,629,931
Median	1,851,960	39,711,760	2,347,394	2,503,104	54,380,918	4,494,506
Min	33,804	840,313	15,617	33,804	5,717,748	56,276
Max	23,951,960	1,326,703,593	255,800,000	31,551,960	1,380,313,878	255,800,000
Mode	1,200,000	#N/A	#N/A	1,200,000	#N/A	#N/A
SD	4,386,903	254,519,975	63,040,572	6,469,515	283,125,842	58,530,223

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 162.94 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.85 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 33,804 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 23.95 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,386,903

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 248.74 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.08 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.50 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 33,804 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 31.55 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6,469,515

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 7,194.39 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 143.89 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 39.71 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 840,313 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,326.70 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 254,519,975

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 9,381.25 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 187.63 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 54.38 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.72 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,380.31 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 283,125,842

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 628.69 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.58 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.35 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 15,617 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 255.8 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 63,040,572

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 745.64 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 26.63 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 4.49 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 56,276 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 255.8 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 58,530,223

ตารางที่ 6-12 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการสรรหาปี 2551 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	170,840,355	7,197,863,074	682,770,168	272,585,221	9,429,416,573	790,806,926
Mean	3,559,174	143,957,261	28,448,757	5,678,859	188,588,331	27,269,204
Median	1,965,694	37,172,664	1,992,430	3,187,519	54,509,692	3,442,167
Min	180,899	540,191	7,070	480,000	5,581,564	30,195
Max	39,593,100	1,300,811,664	255,346,100	48,593,100	1,355,272,487	255,346,100
Mode	1,129,089					
SD	5,738,062	253,558,141	63,923,189	7,938,909	279,424,193	60,341,315

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 170.84 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.97 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 180,899 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 39.59 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,738,062

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 272.59 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.68 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.19 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 480,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 48.59 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7,938,909

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 7,197.86 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.96 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 37.17 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 540,191 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,300.81 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 253,558,141

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 9,429.42 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 188.59 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 54.51 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.58 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,355.27 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 279,424,193

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 682.77 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.45 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.99 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 7,070 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 255.35 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 63,923,189

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.สรรหาปี 51 เท่ากับ 790.81 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 27.27 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.44 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 30,195 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 255.35 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 60,341,315

6.5. สมาชิกวุฒิสภาปี 2554

จากข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาปี พ.ศ. 2554 มีข้อมูลเพียง สว.สรรหาทั้งหมด 41 ข้อมูล สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 41 ครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6-13 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสมาชิกวุฒิสภาจากการสรรหาปี 2554 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักรการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	175,775,539	7,675,853,693	1,394,481,717	222,045,738	8,919,298,925	1,408,453,385
Mean	4,287,208	187,215,944	48,085,576	5,415,750	217,543,876	46,948,446
Median	2,322,856	44,744,024	2,500,000	2,777,960	78,608,330	3,070,271
Min	98,451	1,782,950	7,940	98,451	2,732,856	13,903
Max	23,300,000	2,211,706,573	1,177,430,003	42,850,000	2,213,596,722	1,177,741,020
Mode	-	-	-	-	-	-
SD	5,121,418	399,244,144	217,542,685	7,464,847	399,844,566	213,906,127

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักรการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 175.78 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.32 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 98,451บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 23.3 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,121,418

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 222.05 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.42 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.78 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 98,451 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 42.85 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7,464,847

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 7,675.85 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 187.22 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 44.74 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.78 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,211.71 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 399,244,144

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 8,919.3 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 217.54 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 78.61 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 2.73 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,213.6 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 399,844,566

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 1,394.48 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 48.09 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.5 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 7,940 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,177.43 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 217,542,685

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 1,408.45 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 46.95 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.07 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 13,903 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,177.74 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 213,906,127

ตารางที่ 6-14 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสมาชิกวุฒิสภาจากการสรรหาปี 2554 หลังต้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	760,780,181	8,031,736,072	446,824,703	872,154,114	9,175,012,399	452,573,218
Mean	18,555,614	195,896,002	20,310,214	21,272,052	223,780,790	17,406,662
Median	6,367,923	54,499,469	2,419,248	7,292,693	89,115,862	1,906,405
Min	206,311	292,311	28,787	254,094	1,519,556	33,808
Max	210,112,950	2,101,191,108	369,221,384	210,112,950	2,103,081,257	369,237,912
Mode	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A	#N/A
SD	41,889,922	408,420,887	78,070,885	42,055,647	405,172,620	71,907,678

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 760.78 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.56 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 6.37 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 206,311 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 210.11 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 41,889,922

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 872.15 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.27 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 7.29 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 254,094 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 210.11 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 42,055,647

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 8,031.74 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 195.9 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 54.5 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 292,311 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,101.19 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 408,420,887

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 9,175.01 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 223.78 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 89.12 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.52 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 2,103.09 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 405,172,620

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 446.82 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.31 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.42 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 28,787 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 369.22 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 78,070,885

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 452.57 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.41 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.91 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 33,808 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 369.24 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 71,907,678

ตารางที่ 6-15 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกสมาชิกวุฒิสภาจากการสรรหาปี 2554 หลังต้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	275,906,399	7,754,345,033	689,919,922	338,947,573	8,918,087,381	697,388,993
Mean	6,897,660	193,858,626	32,853,330	8,267,014	217,514,326	26,822,654
Median	2,374,237	58,884,181	1,742,348	3,081,107	89,227,442	1,626,831
Min	502,000	114,707	26,865	191,500	2,076,235	25,543
Max	92,986,298	1,856,335,981	647,801,171	92,986,298	1,856,335,981	647,806,039
Mode						
SD	15,254,270	384,112,621	140,922,561	15,352,924	377,491,624	126,676,198

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 275.91 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.9 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูล เท่ากับ 2.37 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 502,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 92.99 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15,254,270

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 338.95 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.28 ล้านบาท ค่ากลางของ ข้อมูลเท่ากับ 3.08 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 191,500 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 92.99 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15,352,924

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 7,754.35 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 193.86 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.74 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 26,865 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 647.80 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 384,112,621

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 8,918.09 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 217.51 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 89.23 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 2.08 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,856.34 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 377,491,624

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 689.92 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 32.85 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.74 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 26,865 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 647.80 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 140,922,561

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.สรรหาปี 54 เท่ากับ 697.39 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 26.82 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.63 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 25,543 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 647.81 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 126,676,198

6.6. สมาชิกวุฒิสภาปี 2557

จากข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาปี พ.ศ. 2557 มีข้อมูลเพียง สว.เลือกตั้งทั้งหมด 77 ข้อมูล สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 77 ครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6-16 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งปี 2557 ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	210,121,059	6,273,600,168	439,863,955	276,900,538	8,829,091,194	501,331,864
Mean	2,839,474	84,778,381	8,299,320	3,692,007	119,312,043	9,115,125
Median	1,377,720	25,459,331	3,236,241	1,650,000	41,533,377	3,613,269
Min	45,000	1,172	20,088	56,490	1,172	20,088
Max	33,312,317	1,285,600,864	119,609,243	33,312,317	1,291,113,864	119,609,243
Mode	1,362,720					
SD	5,606,616	181,732,752	18,060,864	6,550,641	240,816,564	18,334,592

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 210.12 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.84 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.38 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 45,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 33.31 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,606,616

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 276.9 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.65 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 56,490 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 33.31 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6,550,641

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 6,273.6 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 84.78 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 25.46 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,172 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,285.6 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 181,732,752

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 8,829.09 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 119.31 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 41.53 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,172 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,291.11 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 240,816,564

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 439.86 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.3 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.24 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,088 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 119.61 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 18,060,864

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 501.33 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.12 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.61 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,088 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 119.61 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 18,334,592

ตารางที่ 6-17 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งปี 2557 หลังพ้นตำแหน่ง

	นักรการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	84,266,038	6,128,641,566	457,097,728	129,601,031	8,636,143,827	525,398,414
Mean	1,560,482	83,953,994	8,790,341	1,963,652	116,704,646	9,552,698
Median	952,030	24,282,211	3,154,446	914,185	36,931,038	3,343,165
Min	20,000	1,672	18,114	16,000	1,672	20,088
Max	15,449,040	1,305,867,998	116,125,675	32,102,227	1,311,380,998	116,125,675
Mode	1,200,000					
SD	2,617,323	184,123,127	18,249,178	4,504,741	242,216,627	18,326,000

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักรการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 84.27 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.56 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 0.95 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 15.45 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2,617,323

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 129.60 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 0.91 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 16,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 32.10 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,504,741

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 6,128.64 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 83.95 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 24.28 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,672 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,305.87 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 184,123,127

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 8,636.14 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 116.70 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 36.93 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,672 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,311.38 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 242,216,627

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 457.1 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.79 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.15 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 18,114 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 116.13 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 18,249,178

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 525.4 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.55 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.34 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,088 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 116.13 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 18,326,000

ตารางที่ 6-18 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งปี 2557 หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	803,461,999	5,835,583,023	453,981,831	855,092,309	8,414,211,573	503,393,674
Mean	11,159,194	78,859,230	8,901,605	11,876,282	113,705,562	9,497,994
Median	1,063,482	22,494,792	2,991,981	1,326,401	40,556,395	3,209,029
Min	20,000	3,408	4,744	20,000	3,408	20,500
Max	475,543,996	795,303,802	100,386,589	475,543,996	1,151,281,008	100,386,589
Mode	1,200,000			1,200,000		
SD	56,668,155	142,486,662	17,137,789	56,669,607	217,757,183	16,898,071

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 803.46 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.16 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.06 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 475.54 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 56,668,155

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 855.09 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.88 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.33 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 475.54 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 56,669,607

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 5,835.58 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 78.86 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 22.49 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 3,408 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 795.30 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 142,486,662

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 8,414.21 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 113.71 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 40.56 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 3,408 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,151.28 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 217,757,183

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 453.98 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.90 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.99 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 4,744 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 100.39 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 17,137,789

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว สว.เลือกตั้งปี 57 เท่ากับ 503.39 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.5 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.21 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,500 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 100.39 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 16,898,071

6.7 รัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ

จากข้อมูลบัญชีทรัพย์สิน หนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ มี สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 41 ครอบครัว ซึ่งไม่มีข้อมูลของรายได้มีเพียงข้อมูลสินทรัพย์และหนี้สินโดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 6-19 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	-	12,884,003,042	1,061,716,603	-	20,997,153,577	1,170,821,789
Mean	-	274,127,724	46,161,591	-	446,747,948	48,784,241
Median	-	58,017,722	21,462,319	-	110,576,359	19,778,145
Min	-	922,734	299,349	-	5,523,269	16,780
Max	-	4,449,936,077	159,537,071	-	4,563,449,868	168,172,762
Mode	-	16,660,516	7,500,000	-	33,000,983	7,500,000
SD	-	720,706,501	55,776,215	-	935,901,504	62,500,561

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์รัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 12,884 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 274.13 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 58.02 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 922,734 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 4,449.94 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 720,706,501

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัวรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 20,997.15 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 446.75 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 110.58 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.5 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 4,563.45 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 935,901,504

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สินรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 1,061.72 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 46.16 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 21.46 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 299,349 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 159.54 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 55,776,215

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัวรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 1,170.82 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 48.78 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 19.78 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 16,780 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 168.17 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 62,500,561

ตารางที่ 6-20 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ หลังพ้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	-	12,092,431,734	721,033,469	-	26,082,219,890	939,789,160
Mean	-	268,720,705	37,949,130	-	579,604,886	42,717,689
Median	-	58,150,343	18,682,782	-	110,284,688	16,729,627
Min	-	1,005,996	89,673	-	5,639,254	16,780
Max	-	4,606,946,938	141,864,907	-	9,399,449,079	183,661,403
Mode	-	10,115,376	4,884,508	-	29,520,013	4,892,865
SD	-	702,265,734	49,021,621	-	1,538,159,621	57,914,152

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์รัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 12,092.43 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 268.72 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 58.15 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1,005,996 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 4,606.95 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 702,265,734

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัวรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 26,082.22 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 579.60 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 110.28 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.64 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 9,399.45 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1,538,159,621

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สินรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 721.03 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 37.95 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 18.68 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 89,673 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 141.86 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 49,021,621

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัวรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 939.79 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 42.72 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 16.73 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 16,780 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 183.66 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 57,914,152

ตารางที่ 6-21 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	-	9,766,601,539	341,383,371	-	22,296,498,811	503,366,671
Mean	-	287,252,986	26,260,259	-	655,779,377	33,557,778
Median	-	52,787,742	4,980,977	-	107,782,897	4,982,055
Min	-	880,977	64,000	-	5,721,843	64,000
Max	-	4,598,648,718	145,622,237	-	9,209,177,937	168,894,070
Mode	-	9,558,356	4,980,977	-	27,550,116	4,982,055
SD	-	800,616,202	45,149,832	-	1,726,201,226	51,462,797

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์รัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 9,766.60 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 287.25 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 52.79 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 880,977 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 4,598.65 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 800,616,202

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัวรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 22,296.5 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 655.78 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 107.78 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.72 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 9,209.18 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1,726,201,226

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สินรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 341.38 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 26.26 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 4.98 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 64,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 145.62 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 45,149,832

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัวรัฐมนตรีรัฐบาลทักษิณ เท่ากับ 503.37 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.56 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 4.98 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 64,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 168.89 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 51,462,797

6.8. รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์

จากข้อมูลบัญชีรายได้ ทรัพย์สิน หนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 40 ครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6-22 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	129,085,694	8,961,776,338	4,289,227,281	198,516,742	12,135,361,380	4,473,711,074
Mean	2,634,402	165,958,821	115,925,062	3,892,485	224,728,914	109,114,904
Median	1,347,000	40,406,985	4,392,493	1,827,710	80,412,733	10,969,216
Min	50,000	2,091,236	765	50,000	5,521,142	26,974
Max	36,373,103	3,773,352,246	3,757,650,910	36,373,103	3,773,352,246	3,757,650,910
Mode	1,347,000			3,051,950		
SD	5,524,753	523,314,971	615,843,979	7,147,132	528,099,944	584,621,931

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 129.09 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.35 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 50,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 36.37 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,524,753

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 198.52 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.83 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 50,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 36.37 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7,147,132

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 8961.78 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 165.96 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 40.41 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 2.09 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,773.35 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 523,314,971

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 12,135.36 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 224.73 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 80.41 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.52 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,773.35 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 528,099,944

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 4,289.23 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 115.93 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 4.39 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 765 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,757.65 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 615,843,979

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 4,473.71 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 109.11 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 10.97 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 26,974 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 26,974 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 584,621,931

ตารางที่ 6-23 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ หลังพ้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	195,189,823	9,166,347,681	4,250,623,367	281,883,278	12,562,489,961	4,324,369,012
Mean	3,614,626	169,747,179	137,116,883	5,220,061	232,638,703	113,799,185
Median	1,511,542	40,440,913	6,982,991	2,383,007	80,780,986	7,664,331
Min	562,347	3,234,967	3,035	562,347	5,135,861	36
Max	42,886,950	3,773,214,717	3,757,659,792	42,886,950	3,773,214,717	3,757,659,792
Mode	1,347,000	334,660,595		1,347,000	334,660,595	
SD	7,186,673	524,447,618	672,480,197	8,722,707	531,002,206	607,599,249

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 195.19 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.51 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 562,347 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 42.89 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7,186,673

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 281.88 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 232.64 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 80.78 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.14 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,773.21 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8,722,707

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 9,166.35 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 169.75 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 40.44 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 3.23 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,773.21 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 524,447,618

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 12,562.49 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 232.64 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 80.78 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.14 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,773.21 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 531,002,206

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 4,250.62 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 137.12 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 6.98 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 3,035 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,757.66 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 672,480,197

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 4,324.37 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 113.8 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 7.66 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 36 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,757.66 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 607,599,249

ตารางที่ 6-24 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	186,770,123	10,059,916,509	4,543,419,574	267,320,241	13,785,584,339	4,638,135,812
Mean	3,811,635	186,294,750	141,981,862	5,346,405	255,288,599	122,056,206
Median	1,451,440	38,854,285	5,936,780	2,325,753	81,005,078	6,953,917
Min	624,831	4,006,677	4,963	600,000	5,247,207	136
Max	42,886,950	3,773,043,217	3,757,671,153	42,886,950	3,773,043,217	3,757,671,153
Mode	1,251,950			4,157,213		
SD	8,473,463	531,569,713	662,926,648	9,268,298	541,935,037	608,640,654

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 186.77 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.45 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 624,831บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 42.89 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8,473,463

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 267.32 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.35 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.33 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 600,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 42.89 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 9,268,298

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 10,059.92 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 186.29 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 38.85 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 4 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,773.04 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 531,569,713

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 13,785.58 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 255.29 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 81.01 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5.25 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,773.04 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 541,935,037

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 4,543.42 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 141.98 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 5.94 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 4,963 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,757.67 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 662,926,648

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลอภิสิทธิ์ เท่ากับ 4,638.14 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 122.06 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 6.95 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 136 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,757.67 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 608,640,654

6.9. รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์

จากข้อมูลบัญชีรายได้ ทรัพย์สิน หนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 72 ครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6-25 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	336,968,250	8,443,245,090	306,113,368	603,916,837	23,873,502,477	906,547,251
Mean	3,403,720	83,596,486	5,565,698	6,039,168	236,371,312	13,138,366
Median	1,699,569	26,796,664	3,062,040	2,381,097	52,065,614	3,425,000
Min	344,538	382,798	5,535	80,000	382,798	10
Max	67,634,018	915,519,169	40,093,865	68,520,269	3,085,369,476	369,658,334
Mode	1,362,720	7,797,412	3,425,000	2,539,040	137,597,365	3,425,000
SD	7,385,190	153,767,969	8,889,500	12,570,680	534,663,907	45,236,476

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 336.97 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.7 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 344,538 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 67.63 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7,385,190

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 603.92 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.04 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.38 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 80,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 68.52 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 12,570,680

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 8,443.25 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 83.6 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 26.8 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 382,798 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 915.52 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 153,767,969

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 23,843.50 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 236.37 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 52.07 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 382,798 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,085.37 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 534,663,907

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 306.11 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.57 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.06 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 5,535 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 40.09 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8,889,500

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 906.55 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.14 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.43 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 10 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 369.66 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 45,236,476

ตารางที่ 6-26 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ หลังพ้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	319,014,062	8,372,911,387	319,014,062	693,034,676	24,838,254,805	494,447,415
Mean	3,158,555	82,900,113	3,158,555	6,861,729	245,923,315	7,271,286
Median	1,508,880	27,178,942	1,508,880	2,245,768	53,514,528	3,032,486
Min	545,000	1,228,050	545,000	545,000	1,228,050	10
Max	34,078,699	901,285,942	34,078,699	81,880,290	3,085,369,476	47,696,515
Mode	1,362,720	6,683,938	1,362,720	1,362,720	26,027,071	4,424,890
SD	5,472,049	153,510,526	5,472,049	14,316,457	549,756,725	11,859,954

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 319.01 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.51 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 545,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 34.08 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,472,049

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 693.03 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.86 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.25 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 545,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 81.88 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 14,316,457

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 8,372.91 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 82.90 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 27.18 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.23 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 901.29 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 153,510,526

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 24,838.25 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 245.92 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 53.51 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.23 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,085.37 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 549,756,725

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 319.01 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.51 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 545,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 34.08 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,472,049

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 494.45 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.27 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.03 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 10 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 47.7 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11,859,954

ตารางที่ 6-27 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	253,237,642	8,146,126,488	219,982,584	561,211,815	22,425,250,755	422,748,590
Mean	2,813,752	83,980,685	4,399,652	5,970,338	231,188,152	7,165,230
Median	1,380,644	25,815,539	1,760,500	2,066,768	52,691,067	3,000,000
Min	20,000	1,430,867	214	20,000	1,430,867	214
Max	25,000,000	889,906,333	33,070,803	82,290,875	3,014,921,943	47,375,693
Mode	1,362,720	6,635,519	3,425,000	1,260,000	25,946,673	3,920,073
SD	4,711,696	157,507,465	8,181,442	14,598,961	541,343,628	11,934,023

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 253.24 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.38 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 25.0 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,711,696

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 561.21 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.97 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.07 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 20,000 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 82.29 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 14,598,961

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 8,146.13 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 83.98 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 25.82 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.43 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 889.91 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 157,507,465

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 22,425.25 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 231.19 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 52.69 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.43 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 3,014.92 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 541,343,628

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 219.98 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.76 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 214 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 33.07 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8,181,442

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เท่ากับ 422.75 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.17 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.0 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 214 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 47.38 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11,934,023

6.10. รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์

จากข้อมูลบัญชีรายได้ ทรัพย์สิน หนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด 45 ครอบครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6-28 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ ก่อนเข้ารับตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	400,813,856	7,993,080,238	98,421,556	490,846,419	11,156,401,293	127,941,883
Mean	5,808,896	115,841,743	3,280,719	7,113,716	161,686,975	3,457,889
Median	2,624,620	49,425,272	1,542,230	3,400,000	87,373,758	1,784,332
Min	113,560	2,551,356	11,829	113,560	9,872,320	12,764
Max	43,200,000	1,259,308,383	17,957,760	44,900,000	1,378,394,903	17,957,760
Mode	8,516,648	246,138,696	1,542,230	8,516,648	246,138,696	1,542,230
SD	7,883,947	238,112,746	4,565,730	8,744,054	278,154,034	4,209,055

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 400.81 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.81 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.62 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 113,560 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 43.2 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7,883,947

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 490.85 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.11 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.4 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 113,560 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 44.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8,744,054

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 7,993.08 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 115.84 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 49.43 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 2.55 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,259.31 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 238,112,746

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 11,156.40 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 161.69 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 87.37 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 9.87 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,378.39 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 278,154,034

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 98.42 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.54 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 11,829 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 17.96 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,565,730

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 127.94 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 1.78 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 12,764 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 17.96 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,209,055

ตารางที่ 6-29 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ หลังพ้นตำแหน่ง

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	169,131,576	4,021,106,426	46,136,171	215,379,934	5,890,026,845	62,413,336
Mean	5,455,857	129,713,111	5,126,241	6,947,740	190,000,866	4,801,026
Median	3,261,789	50,757,059	2,483,879	4,150,440	88,456,576	2,483,879
Min	113,560	1,330,234	118,278	113,560	13,269,140	52,236
Max	31,964,460	1,259,318,383	17,957,760	38,944,460	1,315,504,254	17,957,760
Mode	4,367,609	146,207,494		4,367,609	184,278,868	
SD	6,520,545	274,015,701	5,770,289	8,093,392	331,425,110	4,942,802

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 169.13 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.46 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.26 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 113,560 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 31.96 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6,520,545

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 215.38 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.95 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 4.15 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 113,560 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 38.94 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8,093,392

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 4,021.11 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 129.71 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 50.76 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.33 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 146.21 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 274,015,701

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 5,890.03 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 190.0 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 88.46 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 13.27 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,315.50 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 331,425,110

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 46.14 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.13 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.48 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 118,278 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 17.96 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,770,289

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 62.41 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.8 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.48 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 52,236 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 17.96 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4,942,802

ตารางที่ 6-30 แสดงค่าสถิติ รายได้ สินทรัพย์ และหนี้สิน ของรัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ หลังพ้นตำแหน่ง 1 ปี

	นักการเมือง			ครอบครัว		
	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน	รายได้	สินทรัพย์	หนี้สิน
ผลรวม	64,630,057	1,256,692,663	19,622,010	83,634,354	2,792,401,723	20,741,391
Mean	3,231,503	62,834,633	6,540,670	4,181,718	139,620,086	5,185,348
Median	2,716,038	29,356,934	6,545,430	3,475,038	77,077,510	3,861,245
Min	639,003	1,318,018	1,177,059	981,246	12,633,386	1,119,381
Max	7,826,336	203,475,699	11,899,521	16,746,465	1,079,042,223	11,899,521
Mode	3,964,500	147,592,493		3,964,500	184,583,384	
SD	1,741,677	62,571,889	5,361,232	3,238,729	232,165,304	5,148,735

อธิบายค่าสถิติได้ดังนี้

รายได้

นักการเมือง : ผลรวมของรายได้ รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 64.63 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 2.72 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 639,003 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 7.83 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1,741,677

ครอบครัว : ผลรวมของรายได้ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 83.63 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.48 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 981,246 บาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 16.75 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3,238,729

สินทรัพย์

นักการเมือง : ผลรวมของสินทรัพย์ รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 1,256.69 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 62.83 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 29.36 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.3 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 203.48 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 62,571,889

ครอบครัว : ผลรวมของสินทรัพย์ครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 2,792.40 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 139.62 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 77.08 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 12.63 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 1,079.04 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 232,165,304

หนี้สิน

นักการเมือง : ผลรวมของหนี้สิน รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 19.62 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.54 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 6.55 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.18 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 11.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,361,232

ครอบครัว : ผลรวมของหนี้สินครอบครัว รัฐมนตรีรัฐบาลประยุทธ์ เท่ากับ 20.74 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.19 ล้านบาท ค่ากลางของข้อมูลเท่ากับ 3.86 ล้านบาท ค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.12 ล้านบาท ค่าสูงสุดเท่ากับ 11.9 ล้านบาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5,148,735

บทที่ 7

เครือข่ายเครือญาติในส่วนราชการในประเทศไทย (กรณีศึกษา 4 จังหวัด)

7.1. บทนำ

งานศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของสังคมและคนในสังคมในตอนนี้มีการให้ความสนใจเรื่องเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม (Social network) ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ นี่ก็เพราะ การทำความเข้าใจลักษณะของเครือข่ายทางสังคมและกลไกเบื้องหลังสามารถช่วยอธิบายลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ และช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเห็นถึงลักษณะโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ของเครือข่ายนั้นได้ ทั้งนี้คำว่า “เครือข่าย” มีการจำกัดความที่กว้างและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน โดยแบ่งประเภทของเครือข่ายไว้ 4 แบบ ได้แก่ 1) เครือข่ายทางสังคม 2) เครือข่ายสารสนเทศและข้อมูล 3) เครือข่ายด้านเทคโนโลยี และ 4) เครือข่ายทางชีววิทยา (Newman, 2003) อย่างไรก็ตาม เครือข่ายส่วนใหญ่ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคน จึงถือได้ว่าเครือข่ายทั้ง 4 รูปแบบนี้เป็นเครือข่ายทางสังคมทั้งสิ้น ซึ่งการศึกษาวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมจากงานวิจัยของ Marin and Wellman (2011) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมไว้ว่า เครือข่ายทางสังคมหมายถึงกลุ่มของสมาชิกเครือข่าย (Node) ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันและมีความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เพื่อน ครอบครัว ผู้ร่วมงาน การพูดคุย เป็นต้น (Marin & Wellman, 2011) และการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมจากงานวิจัยของ รุจเรขาและน้ำทิพย์ (2555) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ชุดทฤษฎี เครื่องมือและกระบวนการวิจัยที่จะช่วยสร้างความเข้าใจโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายได้ดีขึ้นโดยผ่านการใช้หลักทางคณิตศาสตร์และสถิติ สามารถอธิบายได้ด้วยรูปภาพหรือตารางเมทริกซ์ โดยใช้สัญลักษณ์จุด (Node) แทนสมาชิกเครือข่าย และเส้นแทนความสัมพันธ์

การมองเห็นลักษณะรูปแบบของเครือข่ายช่วยให้เราเข้าใจได้ถึงลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ช่วยให้เราทราบถึงระดับการเชื่อมสัมพันธ์ทั้งในรูปแบบของ “ความสัมพันธ์ภายในคนในกลุ่ม” และ “ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม” นอกจากนั้นมันยังช่วยให้เราสามารถคาดเดาได้ถึงการถ่ายทอดของข้อมูลหากลักษณะของเครือข่ายเป็นเครือข่ายแบบมีทิศทาง (Directional network) การนำหลักการวิเคราะห์ของเครือข่ายมาช่วยในการเสริมความเข้าใจด้านการเอื้อเฟื้อต่อคนรู้จัก หรือการเลือกที่รักมักที่ชัง (nepotism) ในประเด็นด้านการมีตำแหน่งหน้าที่ในส่วนงานราชการของท้องถิ่น สามารถเป็นดัชนีมิติใหม่ที่น่าจะมีประโยชน์ต่อการเข้าใจพื้นฐานของ

คอร์รัปชันในมุมมองใหม่ ๆ งานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยจึงขอนำเสนอการศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายภายในส่วนราชการในประเทศไทย ด้วยกรณีศึกษา 4 จังหวัด เพื่อให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์ของระบบ “เครือญาติ” ผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายผ่านนามสกุล เพื่อดูระดับของเครือข่ายนามสกุลนี้ในผลงานด้านการปกครองภูมิภาค (ตำบล อำเภอ และจังหวัด) อันประกอบไปด้วยฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ฝ่ายพนักงานสำนักงาน ปลัด ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร รวมถึง ความสัมพันธ์กับตำแหน่งงานทางราชการ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อประเทศในการช่วยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันที่เป็นปัญหาสำคัญที่ควรพิจารณา

7.2. พื้นที่ในการศึกษา ขอบเขตของข้อมูล และฐานข้อมูลรายชื่อในการวิเคราะห์ลักษณะเครือข่ายของเครือญาติ (Kinship network)

7.2.1 พื้นที่ของกรณีศึกษา

นักวิจัยเลือกจังหวัดที่เลือกทำการศึกษาประกอบจากกลุ่มจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษาของชุดการศึกษาเชิงพื้นที่ในโครงการ ประกอบไปด้วย

- กรุงเทพมหานคร (ภาคกลาง)
- นครราชสีมา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
- น่าน (ภาคเหนือ)
- สงขลา (ภาคใต้)

โดยที่นักวิจัยจะเน้นรายละเอียดของข้อมูลเชิงพื้นที่ไปในการวิเคราะห์ในหน่วยงานรัฐระดับ “ตำบล” ซึ่งได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (ฝ่ายบริหาร) สภาตำบล (ฝ่ายนิติบัญญัติ) และฝ่ายข้าราชการ และ/หรือ ลูกจ้างประจำของฝ่ายงานต่าง ๆ ในช่วงเวลาของการศึกษานี้ (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559) มีจำนวน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของแต่ละจังหวัดที่ศึกษาอยู่ตามตารางที่ 7-1

ตารางที่ 7-1 แสดงจำนวน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของแต่ละจังหวัดที่ศึกษา

จังหวัด	จำนวน อบต./แขวง	จำนวนอำเภอ/เขต
กรุงเทพฯ	180	50
นครราชสีมา	243	31
น่าน	80	15
สงขลา	92	16

ที่มา : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร (2560)

7.2.2 ฐานข้อมูลรายชื่อสำหรับการวิเคราะห์ลักษณะเครือข่ายของเครือข่าย

นำข้อมูลมาสร้างเครือข่าย (Network) ของเครือข่ายนั้น เราจะใช้ “นามสกุล” เป็นฐานในการสร้างความเชื่อมของเครือข่าย (Connectedness) นั้นหมายความว่า เรามีข้อสมมติหลักคือ บุคคลที่มีนามสกุลเดียวกัน และอยู่ในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน คือ บุคคลที่มีความเชื่อมโยงทางครอบครัว ซึ่งกันและกัน ซึ่งหมายความว่า เขาทั้งสองอาจเป็น (1) เครือญาติทางสายเลือดโดยตรง (2) เป็นเครือญาติผ่านการสมรส แต่ก็อาจจะมีโอกาสที่ (3) เป็นบุคคลนามสกุลเหมือนแต่ไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กันเลย ทั้งนี้ ถึงแม้บุคคลอาจจะมีความสัมพันธ์แบบ (1) และ (2) ก็ไม่ได้หมายความว่า เขาจะต้องรู้จักกันเป็นส่วนตัว นอกจากนั้น ผู้อ่านสามารถนึกได้ว่า บุคคลที่มีความเชื่อมโยงทางครอบครัว สามารถเป็นบุคคลที่มาจากคนละนามสกุลกันก็ได้ หรือบุคคลที่มีรากฐาน (Root) ของนามสกุลเดียวกัน หรือเรียกว่า บุคคลนามสกุลเหมือน ก็สามารถเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการสร้างเครือข่ายของเครือข่ายนี้ได้

แต่ด้วยข้อจำกัดทางข้อมูลส่วนบุคคลที่คณะวิจัยมี เราจะขอใช้ “นามสกุล” ที่ตรงกัน ครบถ้วน โดยเฉพาะในการสะกตนามสกุลเป็นฐานในการสร้างความเชื่อมของเครือข่ายของการวิเคราะห์ในบ้นนี้

- ในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล เรารวบรวมข้อมูลรายชื่อรายบุคคลของอบต. ตามที่ได้ประกาศไว้บนหน้า website ของแต่ละอบต. ของทั้ง 4 จังหวัด (เข้าถึงฐานข้อมูลในระหว่างช่วง เดือน มิถุนายน 2559 ถึง มิถุนายน 2560) และเมื่อได้ข้อมูลรายชื่อจากทั้งจังหวัดแล้ว เราสามารถจัดกลุ่มรายชื่อได้ตาม (1) เขตพื้นที่รายตำบล (2) ฝ่ายงาน ได้แก่ ฝ่ายบริหาร สมาชิกสภา หรือ ส่วนราชการสำนักปลัด (3) ระดับตำแหน่งงานในองค์กร เช่น ผู้อำนวยการ หัวหน้า หรือ พนักงานทั่วไป

- ในระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด เราได้รวบรวมข้อมูลรายชื่อของบุคคลต่าง ๆ ไว้ ได้แก่ คณะผู้บริหาร และ กลุ่มสมาชิกสภาจังหวัด

การหาลักษณะเครือข่ายในงานวิเคราะห์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถศึกษาได้เพียงลักษณะของเครือข่าย (Connectivity) แบบไม่มีทิศทาง (Non-directional relationship) โดยที่ ทุกรายชื่อที่มีนั้นล้วนแล้วแต่มีเครือข่ายตั้งต้นแล้วด้วยกัน 2 ลักษณะ นั่นคือ เครือข่ายจากการที่เราแต่ละคนมาจากพื้นที่เดียวกัน (ระดับจังหวัด และ ระดับ ตำบล) และ เครือข่ายจากการเป็นบุคลากรในส่วนองค์กรเดียวกัน (ตามราย อบต.)

ในที่นี้เครือข่ายใหม่ที่ทางผู้วิจัยกำลังสร้างขึ้นใหม่คือ การเชื่อมโยงเชิงเครือญาติ ที่เราจะใช้ “นามสกุล” ที่ตรงกันเป็นตัวเชื่อมนั่นเอง ในการนี้ เราจะทำการวิเคราะห์หาลักษณะเครือข่ายของเครือญาติออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. เครือข่ายระหว่างของบุคคล ที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับฝ่ายงาน ภายในพื้นที่ระดับจังหวัดตัวอย่างเช่น เราหาว่า ระดับของความเชื่อมโยงเครือญาติมีมากน้อยเพียงใด (1) ภายในฝ่ายงานเดียวกันนั้น และ (2) เมื่อข้ามฝ่ายงาน
2. เครือข่ายระหว่างของบุคคล ที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับตำแหน่งงาน ภายในพื้นที่ระดับจังหวัด ตัวอย่างเช่น เราหาว่า ระดับของความเชื่อมโยงเครือญาติมีมากน้อยเพียงใด (1) ภายในระดับตำแหน่งงานเดียวกัน และ (2) เมื่อข้ามระดับตำแหน่งงาน

ตารางที่ 7-2 สรุปสถิติจำนวนนามสกุล แบ่งตามฝ่ายงานต่าง ๆ ของฐานข้อมูลทั้ง 4 จังหวัด

จังหวัด	จำนวนทั้งหมด	จำนวนนามสกุล	จำนวนนามสกุลพนักงานสำนักงานปลัด	จำนวนนามสกุลนิติบัญญัติ	จำนวนนามสกุลบริหาร
กรุงเทพฯ	451	442	424	6	12
นครราชสีมา	828	575	533	96	45
น่าน	397	363	160	82	133
สงขลา	724	672	445	74	179

หมายเหตุ: เป็นจำนวนนามสกุลที่ไม่นับคนซ้ำ (Unique surname)

ตารางที่ 7-3 สรุปจำนวนนามสกุล แบ่งตามระดับตำแหน่งงานต่าง ๆ ในองค์กรของฐานข้อมูลทั้ง 4 จังหวัด

	จำนวนนามสกุล แบ่งตามระดับตำแหน่งงาน											
จังหวัด	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
กรุงเทพฯ	356	67	7	4	1	4	2	1	-	-	-	-
นครราชสีมา	217	174	53	89	55	54	64	68	-	-	-	-
	จำนวนนามสกุล แบ่งตามระดับตำแหน่งงาน											
จังหวัด	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
น่าน	55	69	38	65	24	56	22	7	6	20	6	22
สงขลา	163	268	54	101	48	75	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ: กรุงเทพฯ และ นครราชสีมา (1) Head (2) Director (3) Advisor (4) Deputy govern (5) Govern (6) Chairman (7) Vice chairman (8) Secretary

น่าน และ สงขลา : (1) Head (2) Director (3) Mayor (4) Deputy Mayor (5) Vice chairman (6) Secretary (7) Chairman (8) Advisor (9) President of congress (10) Deputy permanent (11) Vice president (12) Permanent secretary เป็นจำนวนนามสกุลที่ไม่นับคนซ้ำ (unique surname)

7.3. วิธีการวิเคราะห์ลักษณะเครือข่าย (Network) ของเครือข่ายติผ่านนามสกุลตรง

จากการเก็บข้อมูลบุคคลในทั้ง 4 จังหวัด โดยจะระบุข้อมูลที่ประกอบไปด้วย นามสกุล ตำแหน่งงาน และฝ่ายของงาน เราสร้างเครือข่ายของข้อมูลและทำการคำนวณด้วย Network Analysis ด้วยโปรแกรม Gephi¹ โดย เราให้ขอบเขตของการสร้างเครือข่ายให้จำกัดภายในระดับ “จังหวัด”

โปรแกรม Gephi เป็นโปรแกรมที่ใช้สร้างความสัมพันธ์เครือข่าย ซึ่งจะแสดงผลเป็นภาพที่ประกอบไปด้วย

¹ สามารถ Download ได้จาก <https://gephi.org/>

1) จุด (Node) : แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ จุดหลัก (Central Node) และจุดทั่วไป ซึ่งจุดโดยรอบจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับจุดตรงกลาง บ่งบอกว่า จุดนั้น ๆ มีลักษณะอย่างไร เช่น นาย A เป็น หัวหน้า นาย A จะเป็น Node และ หัวหน้า เป็น Central node

2) เส้นโยงเครือข่าย (Edge) : เป็นเส้นที่เชื่อมระหว่างจุดหลักกับจุดทั่วไป หนึ่งความสัมพันธ์จะปรากฏหนึ่งเส้น เช่น นาย A เป็นหัวหน้า จะมีเส้นโยงเครือข่ายเชื่อมระหว่างจุดนาย A กับ จุดหัวหน้า ซึ่งถ้านาย A เป็นผู้อำนวยการด้วย ก็จะมีเส้นโยงเครือข่าย เชื่อมจากนาย A ไปยังจุดผู้อำนวยการอีกเส้นหนึ่ง

3) ขนาดของเส้น (Thickness) : แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างจุดทั่วไปด้วยกัน เช่น ถ้าครอบครัว A มีสมาชิก 2 คน และเป็นหัวหน้าทั้งคู่ จะไม่มี จุด2จุดเชื่อมไปที่ จุดหัวหน้า แต่จะมีเพียง 1จุดของครอบครัว A เชื่อมไปที่จุดหัวหน้า และขนาดของเส้นโยงเครือข่าย (Edge) จะมีความหนาขึ้น แสดงถึงการมีมากกว่า 1 คน ยิ่งเส้นหนาขึ้น หมายถึงจำนวนคนในครอบครัวนั้นที่มากขึ้น

4) ระยะของจุด (Distance) : ระยะของจุดบ่งบอกถึงน้ำหนักของความสัมพันธ์ที่เอนเอียงไปด้านที่มีข้อมูลมากกว่า เช่น ครอบครัว A และครอบครัว B เป็นหัวหน้า แต่สมาชิกครอบครัว A มี 2 คน ดังนั้น จุดของหัวหน้าจะเอนเอียงไปทางด้านครอบครัว A มากกว่าครอบครัว B

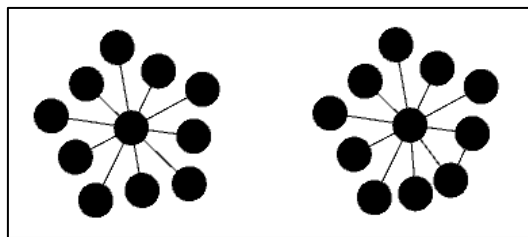
เราขอสรุปค่าสถิติสำคัญที่ใช้ในการแปลผลของ Network analysis ไว้โดยคร่าว ได้แก่

1) จำนวนจุดทั้งหมด (Total nodes) นั่นคือ จำนวนรายชื่อของฐานข้อมูลรายชื่อของบุคลากรของ อบต. ทุกที่ในจังหวัดนั้น ๆ

2) จำนวนเครือข่ายทั้งหมดที่สร้าง (Total edges) โดยจะเป็นการสร้างจากนามสกุลที่ตรงกันของแต่ละ Node (จุดย่อย ๆ) รวมทั้งเครือข่ายที่กำหนดตั้งต้นไว้แล้ว คือ เครือข่ายเชิงพื้นที่

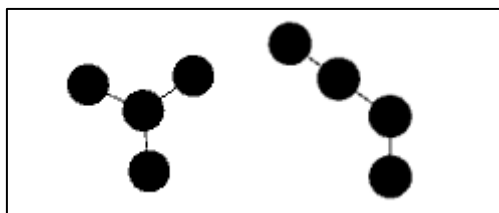
3) ค่าเฉลี่ยของ Degree ของข้อมูล (Average degree) ค่าที่มากขึ้นแสดงถึง ค่าเฉลี่ยของน้ำหนักของข้อมูลที่มากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในภาพที่ 7-1 ทั้งภาพด้านซ้ายและภาพด้านขวามีจำนวนจุดเท่ากัน คือ 11 จุด ซึ่ง 10 จุดโดยรอบมีความสัมพันธ์กับจุดตรงกลาง 1 จุด จากภาพด้านซ้าย จะได้ค่าเฉลี่ยของน้ำหนักเท่ากับ 1.818 (ซึ่งมาจาก น้ำหนักของจุดโดยรอบ 10 จุด จุดละ 1 Degree รวมกับน้ำหนักของจุดตรงกลาง 1 จุด ซึ่งจะมี 10 Degree นำมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยจากทั้งหมด 11 จุด เท่ากับ 1.818 ส่วนภาพด้านขวา จะมีความแตกต่าง คือ มีความสัมพันธ์เพิ่มขึ้นมา 1 เส้น ทำให้จุดด้านนอก 2 จุด มีการเชื่อมต่อทำให้ Degree เพิ่มขึ้น ดังนั้นค่าเฉลี่ยของ Degree ในภาพขวาเท่ากับ 2

ภาพที่ 7-1 แสดงความแตกต่างของค่า Average degree

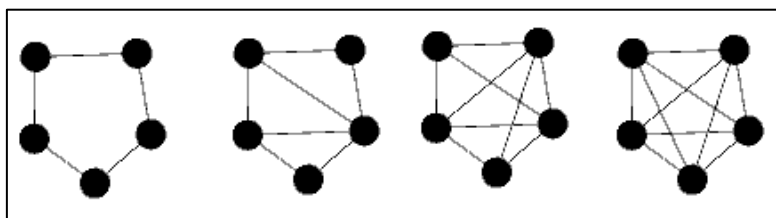
1) ค่าของความสัมพันธ์เส้นตรง วัดตามระยะเส้นผ่านศูนย์กลางที่ยาวที่สุด (Network diameter) จากภาพตัวอย่างที่ 7-2 แสดงตัวอย่างความแตกต่างของความสัมพันธ์ที่เป็นเส้นตรง จะเห็นว่าในภาพซ้ายและภาพขวา มีจำนวนจุดเท่ากันและจำนวนความสัมพันธ์เท่ากัน แต่ภาพขวา มีความสัมพันธ์ที่เป็นเส้นตรงมากกว่า ทำให้มีค่า Network diameter ที่มากกว่าภาพด้านซ้ายมือ

ภาพที่ 7-2 แสดงความแตกต่างของความสัมพันธ์ที่เป็นเส้นตรง

2) ค่าความหนาแน่นของความสัมพันธ์ (Graph density) พิจารณาได้จากภาพตัวอย่างที่ 7-3 ใส่ภาพจากด้านซ้ายไปขวาโดยเรียงลำดับตามค่า graph density อยู่ในช่วง (0-1) คือ 0.5 0.7 0.9 1.0 ตามลำดับ ยิ่งค่า density มาก หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ครบถ้วนมากขึ้น ภาพด้านซ้ายสุดมีค่า graph density เท่ากับ 0.5 ถึงแม้ภาพจะมีความสัมพันธ์กันครบวงจร แต่ยังขาดความสัมพันธ์ระหว่างจุดที่ครบถ้วน แตกต่างจากภาพขวามือสุด ที่มีความสัมพันธ์ของทุกจุดอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ภาพที่ 7-3 แสดงความแตกต่างของค่า Graph density

7.4. ผลการวิเคราะห์ลักษณะเครือข่ายของเครือญาติผ่านนามสกุลตรง

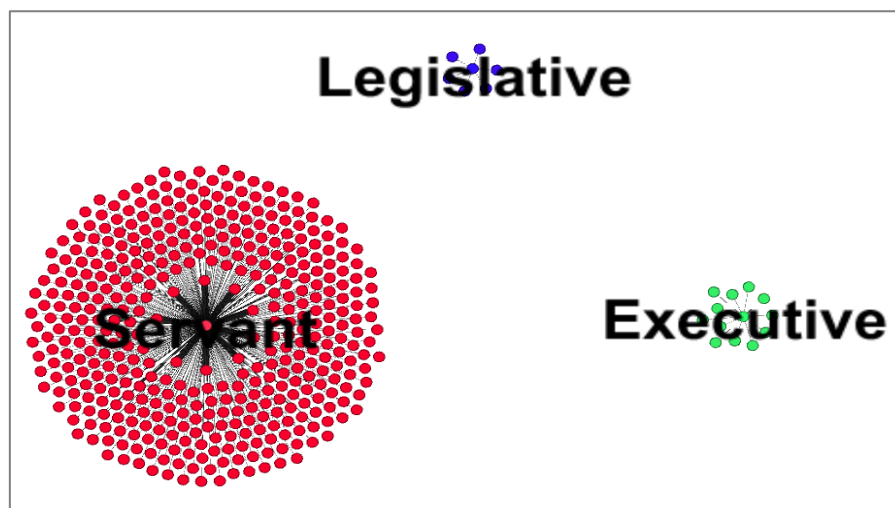
เราแบ่งการรายงานผลเป็น 4 ส่วนสำหรับแต่ละจังหวัดที่ได้ทำการจัดฐานข้อมูลไว้

7.4.1. กรุงเทพมหานคร

จากข้อมูลของกรุงเทพมหานครที่ได้นำมาวิเคราะห์ เรายรวบรวมข้อมูลรายชื่อไว้ได้ทั้งหมด 451 บุคคล และมีทั้งหมด 442 นามสกุล (Unique surname) ซึ่งหมายความว่า มีบุคคลที่ใช้ นามสกุลเดียวกันอยู่ในข้อมูลด้วย

1) เครือข่ายระหว่างของบุคคลที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับฝ่ายงาน

ภาพที่ 7-4 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน (กรุงเทพมหานคร)

จากภาพที่ 7-4 เราพออธิบายเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน ได้ดังนี้

1. จุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง ฝ่ายของงานนั้น ๆ ซึ่งในภาพ มีอยู่ 3 จุดที่อยู่ตรงกลาง นั่นคือ ฝ่ายงานนิติบัญญัติ (Legislative) ฝ่ายบริหาร (Executive) และ ฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัด (Servant)
2. สีของจุด แสดงถึง ฝ่ายงานที่แตกต่างกัน สีแดง คือ ฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัด สีน้ำเงินคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ และสีเขียว คือ ฝ่ายบริหาร (สีที่กล่าวมา สามารถอธิบายในภาพที่ 7-4 เท่านั้น ไม่ได้เชื่อมโยงกับสีในภาพอื่น ๆ)

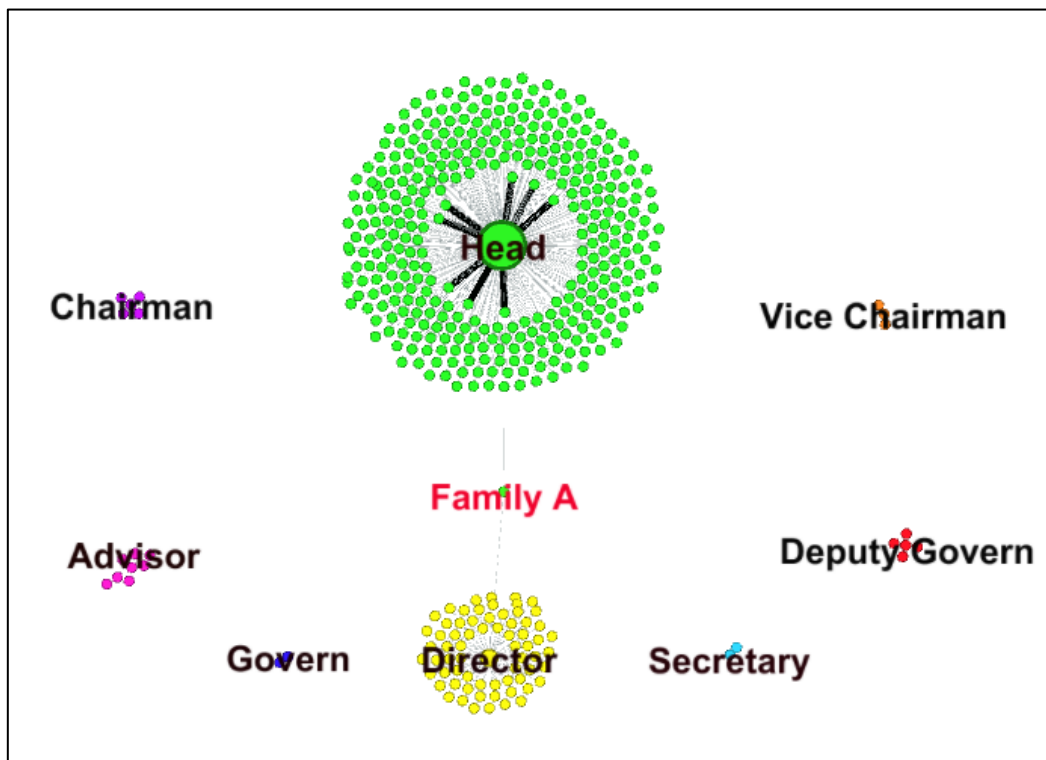
3. จุดอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบจุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง นามสกุลแต่ละนามสกุล (Unique surname) ของบุคคลที่ทำงานในแต่ละฝ่ายงาน เช่น จุดสีแดง คือ ฝ่ายพนักงานสำนักปลัด และจุดสีแดงอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบ คือ นามสกุลของบุคคลที่ทำงานในฝ่ายพนักงานสำนักปลัด
4. เส้น และขนาดของเส้น แสดงถึง การเชื่อมโยงไปยังจุดต่าง ๆ โดย เส้นที่หนา หมายถึง การที่มีคนนามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกัน
 - i. หากเส้นไม่มีความหนาเลย (ส่วนใหญ่เป็นเช่นนั้น) แสดงว่า มีรายชื่อ 1 ชื่อเท่านั้นที่ใช้ นามสกุลดังกล่าว
 - ii. เส้นที่หนาขึ้นยิ่งหมายถึงมีคนนามสกุลเดียวกันมากขึ้นในฝ่ายของงานนั้น ๆ

จากภาพจะเห็นได้ว่า กรุงเทพมหานครมีจำนวนบุคคลที่ทำงานในฝ่ายของพนักงานสำนักปลัด เป็นจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับฝ่ายอื่น ๆ และพบว่า มีคนที่นามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัด เดียวกันจำนวน 9 นามสกุลที่ทำงานในฝ่ายเดียวกัน จากทั้งหมด 442 นามสกุล สำหรับในฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารนั้น เราไม่พบ บุคคลที่มีนามสกุลซ้ำกันแต่อย่างใด (พบแต่เส้นเครือข่ายที่ไม่มีมีความหนา)

นอกจากนั้น เห็นได้ว่า บุคคลทำงานในส่วนการปกครองย่อย (รายเขต) ในกทม. ไม่มีการเชื่อมโยงของคนที่มีนามสกุลเดียวกันระหว่างฝ่าย หมายความว่า เราไม่พบคนที่นามสกุลเดียวกันที่ทำงานที่ทำงานข้ามฝ่ายงาน (ไม่มีเส้นเชื่อมใดระหว่างจุดศูนย์กลางแต่ละอัน)

2) เครือข่ายระหว่างของบุคคลที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับตำแหน่งงาน

ภาพที่ 7-5 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน (กรุงเทพมหานคร)

จากภาพที่ 7-5 อธิบายการจัดรูปเครือข่ายระหว่างตำแหน่งงานที่เชื่อมโยงผ่านนามสกุล ได้ดังนี้

1. จุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง จุดตำแหน่งงาน ประกอบไปด้วย 8 ตำแหน่ง ได้แก่ ประธาน (Chairman) รองประธาน (Vice chairman) ผู้ว่าฯ (Govern) รองผู้ว่าฯ (Deputy govern) ที่ปรึกษาฯ (Advisor) ผู้อำนวยการ (Director) หัวหน้า (Head) และ เลขาธิการ (Secretary)
2. สีที่ต่างกัน แสดงถึงตำแหน่งงานที่ต่างกัน
3. จุดอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบจุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง นามสกุลแต่ละนามสกุล (Unique surname) ของบุคคลที่ทำงานในแต่ละตำแหน่งงาน (อาจมาจากฝ่ายงานคนละฝ่ายก็เป็นได้) เช่น จุดสีเขียว คือ หัวหน้า (Head) และ จุดสีเขียวอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบ คือ นามสกุลของบุคคลที่ทำงานในตำแหน่งงาน
4. เส้น และขนาดของเส้น แสดงถึง การเชื่อมโยงไปยังจุดต่าง ๆ โดย เส้นที่หนา หมายถึง การที่มีคนนามสกุลเดียวกันทำงานในตำแหน่งเดียวกัน

5. จุดเล็ก ๆ ที่มีเส้นเชื่อมระหว่างจุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงว่า นามสกุลนั้นๆ มีบุคคลที่ทำงานในตำแหน่งของตามชื่อของจุดที่อยู่ตรงกลาง

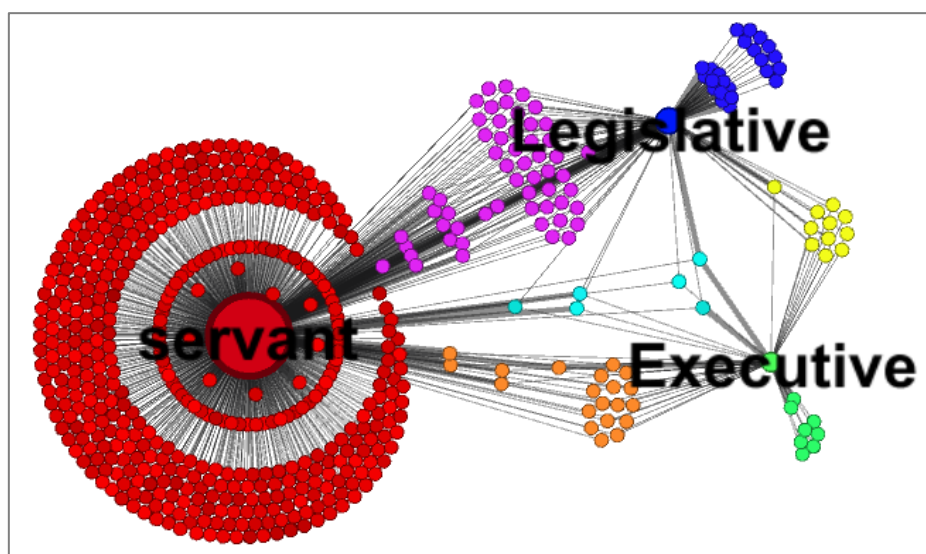
จากภาพที่ 7-5 จะเห็นได้ว่า กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ ตำแหน่งงาน “หัวหน้า” เป็นตำแหน่งงานที่มีคนนามสกุลเดียวกัน เป็นหัวหน้าเหมือนกัน (อาจเป็นคนละหน่วยงาน แต่อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน) โดยส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์กันของนามสกุลระหว่างตำแหน่งงาน ยกเว้นนามสกุลจากครอบครัว A (นามสมมติ จุดที่อยู่ตรงกลางภาพ) ที่มีคนในครอบครัว เป็นทั้งผู้อำนวยการและหัวหน้า

7.4.2. จังหวัดนครราชสีมา

จากข้อมูลของจังหวัดนครราชสีมาที่ได้นำมาวิเคราะห์ เรารวบรวมข้อมูลรายชื่อไว้ได้ทั้งหมด 828 บุคคล และมีทั้งหมด 575 นามสกุล (Unique surname) ซึ่งหมายความว่า มีบุคคลที่ใช้นามสกุลเดียวกันอยู่ในข้อมูลด้วย

1) เครือข่ายระหว่างของบุคคลที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับฝ่ายงาน

ภาพที่ 7-6 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน (นครราชสีมา)

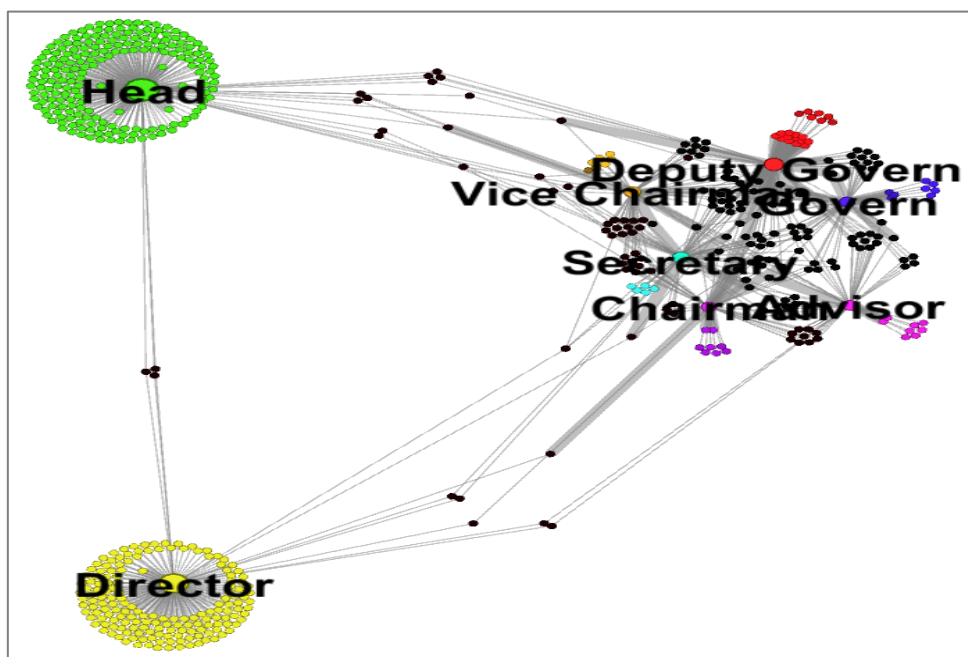
จากภาพที่ 7-6 อธิบายเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. จุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง ฝ่ายของงานนั้น ๆ ซึ่งในภาพ มีอยู่ 3 จุดที่อยู่ตรงกลาง นั่นคือ ฝ่ายงานนิติบัญญัติ (Legislative) ฝ่ายบริหาร (Executive) และ ฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัด (Servant)
2. สีของจุด แสดงถึง ฝ่ายงานที่แตกต่างกัน สีแดง คือ ฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัด สีน้ำเงินคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ สีเขียว คือ ฝ่ายบริหาร และมีสีเพิ่มเติมที่แสดงถึงการที่มีนามสกุลเดียวกัน ทำงานกันข้ามฝ่าย ได้แก่ สีชมพู คือนามสกุลที่ทำงานฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัดและฝ่ายนิติบัญญัติ สีเหลืองคือ ทำงานฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร สีส้มคือ ทำงานฝ่ายบริหารและฝ่ายพนักงานสำนักปลัด และสุดท้ายคือ สีฟ้า คือนามสกุลที่มีคนทำงานอยู่ในทั้ง 3 ฝ่าย
3. จุดอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบจุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง นามสกุลแต่ละนามสกุล (Unique surname) ของบุคคลที่ทำงานในแต่ละฝ่ายงาน เช่น จุดสีแดง คือ ฝ่ายพนักงานสำนักปลัด และ จุดสีแดงอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบ คือ นามสกุลของบุคคลที่ทำงานในฝ่ายพนักงานสำนักปลัด
4. ขนาด และระยะของเส้น แสดงถึง การเชื่อมโยงไปยังจุดต่าง ๆ โดย เส้นที่หนา หมายถึง การที่มีคนนามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกัน
 - i. หากเส้นไม่มีความหนาเลย (ส่วนใหญ่เป็นเช่นนั้น) แสดงว่า มีรายชื่อ 1 ชื่อเท่านั้นที่ใช้ นามสกุลดังกล่าว
 - ii. เส้นที่หนาขึ้นยิ่งหมายถึงมีคนนามสกุลเดียวกันมากขึ้นในฝ่ายของงานนั้น ๆ
 - iii. จุดที่อยู่ใกล้มากกว่าแสดงถึงการที่มีจำนวนคนมากกว่าทำงานในตำแหน่งนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับอีกฝั่ง ยกตัวอย่างเช่น นามสกุล ก. ทำงานในฝ่ายสีแดง 3 คน ในฝ่ายสีน้ำเงิน 1 คน จุดสีชมพูก็จะเข้าใกล้ฝ่ายสีแดงมากกว่า

จากภาพจะเห็นได้ว่า นครราชสีมา มีจำนวนบุคคลที่ทำงานในฝ่ายของพนักงานสำนักปลัดเป็นจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับฝ่ายอื่น ๆ จากทั้งหมด 575 นามสกุล มีคนที่นามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกันทั้งสิ้น 126 นามสกุล แบ่งเป็นงานพนักงานสำนักปลัดจำนวน 102 นามสกุล ฝ่ายนิติบัญญัติจำนวน 19 นามสกุล และฝ่ายบริหารจำนวน 5 นามสกุล ทำงานข้าม 2 ฝ่ายงาน 87 นามสกุล (จุดสีชมพู 56 นามสกุล จุดสีเหลือง 11 นามสกุล จุดสีส้ม 20 นามสกุล) และทำงานทั้ง 3 ฝ่ายงานทั้งหมด 6 นามสกุล จะเห็นได้ว่า มีความแตกต่างกันกับในกทม. เนื่องจากมีการเชื่อมโยงของคนที่มีนามสกุลเดียวกันระหว่างฝ่าย หมายความว่า มีคนนามสกุลเดียวกัน ทำงานในฝ่ายที่ต่างกัน

2) เครือข่ายระหว่างของบุคคลที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับตำแหน่งงาน

ภาพที่ 7-7 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน (นครราชสีมา)

จากภาพที่ 7-7 อธิบายเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ตำแหน่งงาน ประกอบไปด้วย 8 ตำแหน่ง ได้แก่ ประธาน (Chairman) รองประธาน (Vice chairman) ผู้ว่าฯ (Govern) รองผู้ว่าฯ (Deputy govern) ที่ปรึกษาฯ (Advisor) ผู้อำนวยการ (Director) หัวหน้า (Head) และ เลขานุการ (Secretary)
2. สีที่ต่างกัน แสดงถึงตำแหน่งงานที่ต่างกัน จุดสีดำ คือ จุดที่มีความสัมพันธ์ระหว่างฝ่าย

จากภาพที่ 7-7 จะเห็นได้ว่า ในจังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่มีตำแหน่งงานคือ หัวหน้า รองลงมาคือ ผู้อำนวยการ ซึ่งจะมีคนนามสกุลเดียวกันในตำแหน่งงานเดียวกัน รวมไปถึงคน นามสกุลเดียวกันที่ทำงานในคนละตำแหน่ง ประเด็นสำคัญของภาพนี้คือ จะเห็นความสัมพันธ์กันของ เครือญาติอย่างเหนียวแน่นของตำแหน่งงาน 6 ตำแหน่ง ยกเว้น หัวหน้า และ ผู้อำนวยการ เนื่องจาก จำนวนนามสกุลในแต่ละตำแหน่งงานนั้นมีไม่มาก แต่มีนามสกุลเดียวกันทำงานในตำแหน่งงานที่ ต่างกัน และเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ยกตัวอย่างเช่น เลขานุการ มีจำนวน 73 คน 68 นามสกุล และใน จำนวน 68 นามสกุลนี้ ทำงานอยู่ในอีก 7 ตำแหน่งที่เหลือ เช่น ครอบครัว นาย ก. มี 8 คน และทั้ง 8

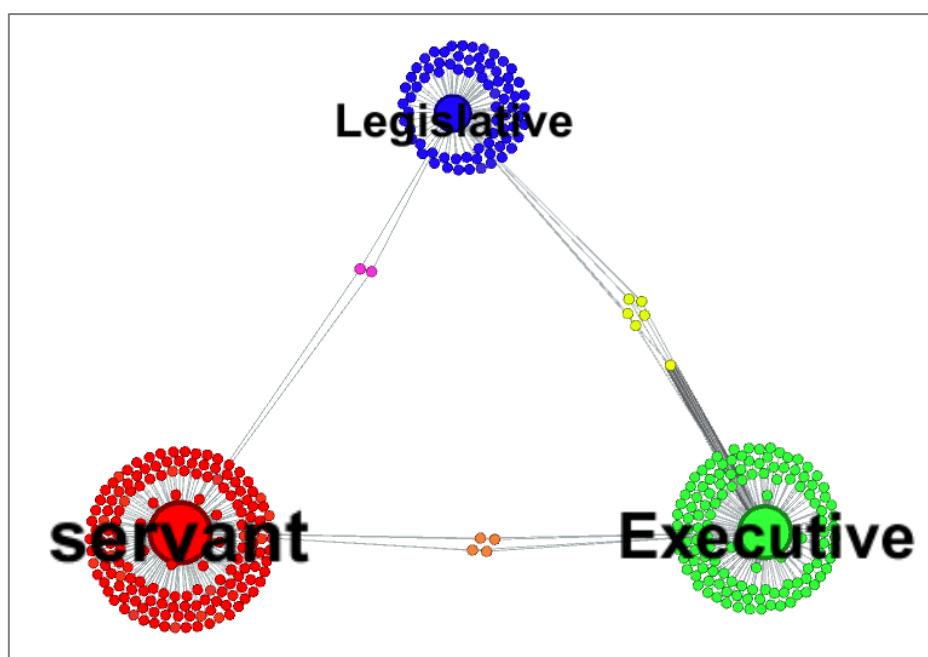
คน ทำงานอยู่ในทุกตำแหน่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เลขานุการ กับ รองประธาน มีนามสกุลเดียวกันกว่า 15 ครอบครัว

7.4.3. จังหวัดน่าน

จากข้อมูลของจังหวัดน่านที่ได้นำมาวิเคราะห์ เรารวบรวมข้อมูลรายชื่อไว้ได้ทั้งหมด 397 บุคคล และมีทั้งหมด 363 นามสกุล (Unique surname) ซึ่งหมายความว่า มีบุคคลที่ใช้นามสกุลเดียวกันอยู่ในข้อมูลด้วย

1) เครือข่ายระหว่างของบุคคลที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับฝ่ายงาน

ภาพที่ 7-8 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน (น่าน)

จากภาพที่ 7-8 อธิบายเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน สามารถอธิบายได้ดังนี้

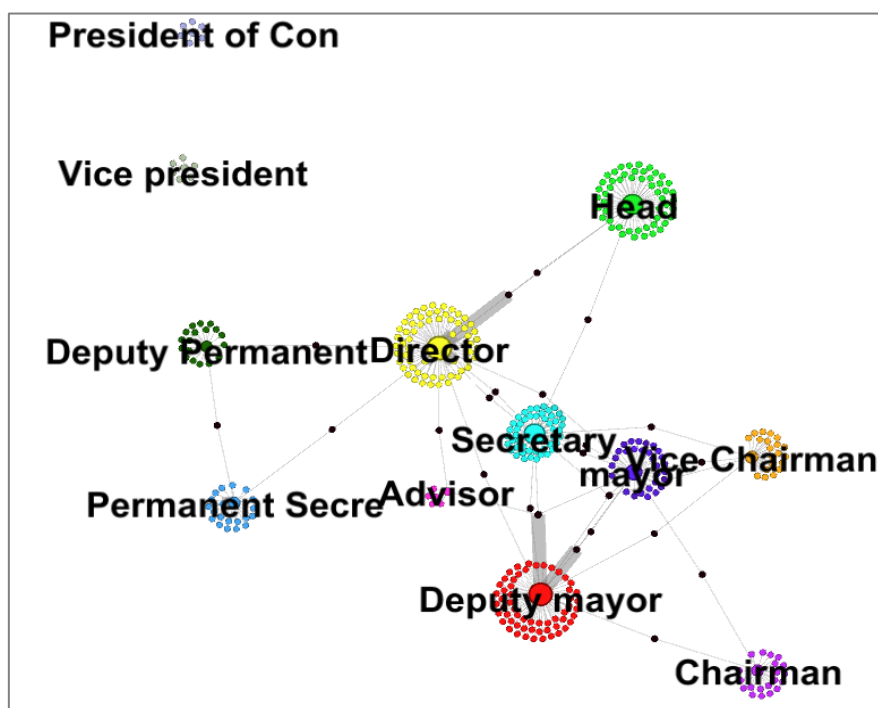
1. จุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง ฝ่ายของงานนั้น ๆ ซึ่งในภาพ มีอยู่ 3 จุดที่อยู่ตรงกลาง นั่นคือ ฝ่ายงานนิติบัญญัติ (Legislative) ฝ่ายบริหาร (Executive) และ ฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัด (Servant)

2. สีของจุด แสดงถึง ฝ่ายงานที่แตกต่างกัน สีแดง คือ ฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัด สีน้ำเงินคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ สีเขียว คือ ฝ่ายบริหาร สีชมพู คือ นามสกุลที่ทำงานฝ่ายงานพนักงานสำนักปลัดและฝ่ายนิติบัญญัติ สีเหลืองคือ ทำงานฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร สีส้มคือ ทำงานฝ่ายบริหารและฝ่ายพนักงานสำนักปลัด
3. จุดอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบจุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง นามสกุลแต่ละนามสกุล (Unique surname) ของบุคคลที่ทำงานในแต่ละฝ่ายงาน เช่น จุดสีแดง คือ ฝ่ายพนักงานสำนักปลัด และ จุดสีแดงอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบ คือ นามสกุลของบุคคลที่ทำงานในฝ่ายพนักงานสำนักปลัด
4. ขนาด และระยะของเส้น แสดงถึง การเชื่อมโยงไปยังจุดต่าง ๆ โดย เส้นที่หนา หมายถึง การที่มีคนนามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกัน
 - i. หากเส้นไม่มีความหนาเลย (ส่วนใหญ่เป็นเช่นนั้น) แสดงว่า มีรายชื่อ 1 ชื่อเท่านั้นที่ใช้ นามสกุลดังกล่าว
 - ii. เส้นที่หนาขึ้นยิ่งหมายถึงมีคนนามสกุลเดียวกันมากขึ้นในฝ่ายของงานนั้น ๆ
 - iii. จุดที่อยู่ใกล้มากกว่าแสดงถึงการที่มีจำนวนคนมากกว่าทำงานในตำแหน่งนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับอีกฝั่ง

จากภาพจะเห็นได้ว่า จังหวัดน่านมีจำนวนบุคคลที่ทำงานในฝ่ายของพนักงานสำนักปลัดเป็นจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับฝ่ายอื่น ๆ จากทั้งหมด 363 นามสกุล มีคนที่นามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกันทั้งสิ้น 16 นามสกุล แบ่งเป็นงานพนักงานสำนักปลัดจำนวน 9 นามสกุล ฝ่ายบริหารจำนวน 7 นามสกุล ฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีนามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกัน ทำงานข้าม 2 ฝ่ายงาน 12 นามสกุล (จุดสีชมพู 2 นามสกุล จุดสีเหลือง 6 นามสกุล จุดสีส้ม 4 นามสกุล) ไม่มีนามสกุลใดที่ทำงานครบทั้ง 3 ฝ่าย

2) เครือข่ายระหว่างบุคคลที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับตำแหน่งงาน

ภาพที่ 7-9 เครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน (น่าน)

จากภาพที่ 7-9 อธิบายเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ตำแหน่งงาน ประกอบไปด้วย 12 ตำแหน่ง ได้แก่ นายกฯ (Mayor) รองนายกฯ (Deputy Mayor) ประธาน (Chairman) รองประธาน (Vice chairman) ที่ปรึกษาฯ (Advisor) ผู้อำนวยการ (Director) หัวหน้า (Head) เลขานุการ (Secretary) ประธานสภา (President of congress) รองประธานสภาฯ (Vice president) ปลัดฯ (Permanent secretary) และ รองปลัดฯ (Deputy permanent)
2. สีที่ต่างกัน แสดงถึงตำแหน่งงานที่ต่างกัน

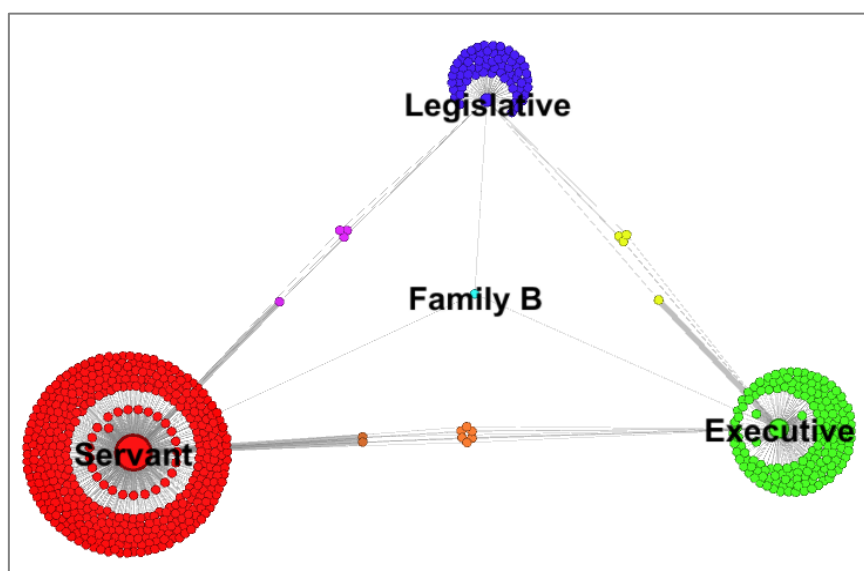
จากภาพที่ 7-9 จะเห็นได้ว่า ในจังหวัดน่าน ส่วนใหญ่อยู่ในตำแหน่ง รองผู้ว่าฯ ผู้อำนวยการ และ หัวหน้า มีเพียงตำแหน่งผู้อำนวยการและรองผู้ว่าฯ เท่านั้นที่มีคนที่มีนามสกุลเดียวกันทำงานอยู่ ทั้งนี้ความสัมพันธ์มีความคล้ายคลึงกับจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากมีความสัมพันธ์หลายรูปแบบ แต่ละตำแหน่งต่างมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งอื่น ยกเว้น ประธานสภาฯ และรองประธานสภาฯ ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งอื่นเลยในเชิงนามสกุล

7.4.4. จังหวัดสงขลา

จากข้อมูลของจังหวัดสงขลาที่ได้นำมาวิเคราะห์เรารวบรวมข้อมูลรายชื่อไว้ได้ทั้งหมด 724 บุคคล และมีทั้งหมด 672 นามสกุล (Unique surname) ซึ่งหมายความว่า มีบุคคลที่ใช้ นามสกุลเดียวกันอยู่ในข้อมูลด้วย

1) เครือข่ายระหว่างของบุคคลที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับฝ่ายงาน

ภาพที่ 1-10 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน (สงขลา)

จากภาพที่ 7-10 อธิบายเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับฝ่ายของงาน สามารถอธิบายได้ดังนี้

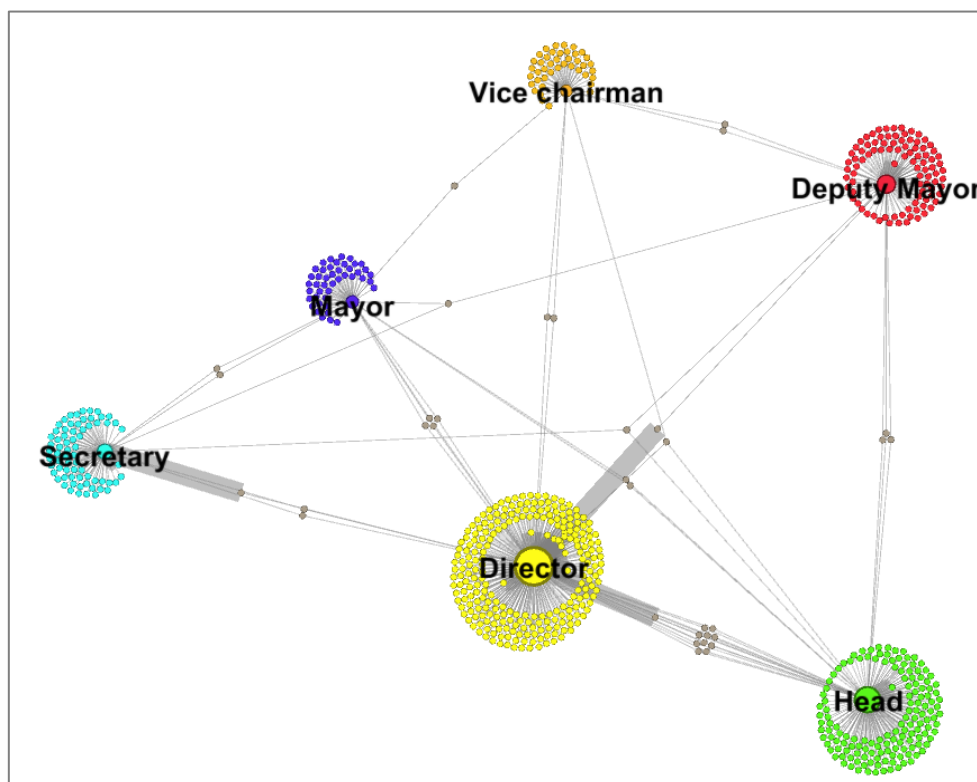
1. จุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง ฝ่ายของงานนั้น ๆ ซึ่งในภาพ มีอยู่ 3 จุดที่อยู่ตรงกลาง นั่นคือ ฝ่ายงานนิติบัญญัติ (Legislative) ฝ่ายบริหาร (Executive) และ ฝ่ายงานพนักงานสำนักงานปลัด (Servant)
2. สีของจุด แสดงถึง ฝ่ายงานที่แตกต่างกัน สีแดง คือ ฝ่ายงานพนักงานสำนักงานปลัด สีน้ำเงินคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ สีเขียว คือ ฝ่ายบริหาร สีชมพู คือนามสกุลที่ทำงานฝ่ายงานพนักงานสำนักงานปลัดและฝ่ายนิติบัญญัติ สีเหลืองคือ ทำงานฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร สีส้มคือ ทำงานฝ่ายบริหารและฝ่ายพนักงานสำนักงานปลัด และสุดท้ายคือ สีฟ้า คือนามสกุลที่มีคนทำงานอยู่ใน ทั้ง 3 ฝ่าย

3. จุดอื่น ๆ ที่อยู่ล้อมรอบจุดที่อยู่ตรงกลาง แสดงถึง นามสกุลแต่ละนามสกุล (Unique surname) ของบุคคลที่ทำงานในแต่ละฝ่ายงาน
4. ขนาด และระยะของเส้น แสดงถึง การเชื่อมโยงไปยังจุดต่าง ๆ โดย เส้นที่หนา หมายถึง การที่มีคนนามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกัน
 - i. หากเส้นไม่มีความหนาเลย (ส่วนใหญ่เป็นเช่นนั้น) แสดงว่า มีรายชื่อ 1 ชื่อเท่านั้นที่ใช้นามสกุลดังกล่าว
 - ii. เส้นที่หนาขึ้นยิ่งหมายถึงมีคนนามสกุลเดียวกันมากขึ้นในฝ่ายของงานนั้น ๆ
 - iii. จุดที่อยู่ใกล้มากกว่าแสดงถึงการที่มีจำนวนคนมากกว่าทำงานในตำแหน่งนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับอีกฝั่ง

จากภาพจะเห็นได้ว่า จังหวัดสงขลามีจำนวนบุคคลที่ทำงานในฝ่ายของพนักงานสำนักปลัดเป็นจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับฝ่ายอื่น ๆ จากทั้งหมด 626 นามสกุล มีคนที่นามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกันทั้งสิ้น 33 นามสกุล แบ่งเป็นงานพนักงานสำนักปลัดจำนวน 29 นามสกุล และฝ่ายบริหารจำนวน 4 นามสกุล ไม่มีคนนามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายนิติบัญญัติ มีนามสกุลทำงานข้าม 2 ฝ่ายงาน 16 นามสกุล (จุดสีชมพู 4 นามสกุล จุดสีเหลือง 4 นามสกุล จุดสีส้ม 8 นามสกุล) และทำงานทั้ง 3 ฝ่ายงานทั้งหมด 1 นามสกุล คือ Family B สังเกตได้ว่ารูปแบบความสัมพันธ์มีความคล้ายคลึงกับจังหวัดน่าน เพียงแต่ มี 1 ครอบครัว ที่มีคนนามสกุลเดียวกันอยู่ในทุกฝ่าย

2) เครือข่ายระหว่างของบุคคลที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับตำแหน่งงาน

ภาพที่ 7-11 แสดงเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน (สงขลา)

จากภาพที่ 7-11 อธิบายความเครือข่ายระหว่างนามสกุลกับตำแหน่งงาน สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ตำแหน่งงาน ประกอบไปด้วย 6 ตำแหน่ง ได้แก่ นายกฯ (Mayor) รองนายกฯ (Deputy Mayor) รองประธาน (Vice chairman) ผู้อำนวยการ (Director) หัวหน้า (Head) เลขานุการ (Secretary)
2. สีที่ต่างกัน แสดงถึงตำแหน่งงานที่ต่างกัน

จากภาพที่ 7-11 จะเห็นได้ว่า ในจังหวัดน่าน ส่วนใหญ่อยู่ในตำแหน่ง รองผู้ว่าฯ ผู้อำนวยการ และ หัวหน้า ตำแหน่งที่มีคนนามสกุลเดียวกันทำงานในตำแหน่งเดียวกัน คือ ผู้อำนวยการ หัวหน้า และ รองนายกฯ ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของจังหวัดน่าน ไม่ค่อยซับซ้อนมากนัก แต่ละตำแหน่งต่างมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งอื่นแบบมีรูปแบบที่ชัดเจน ซึ่งตำแหน่งผู้อำนวยการ มีแนวโน้มที่จะเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับตำแหน่งอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามไม่มี นามสกุลใดที่อยู่ในทุกตำแหน่ง

7.5. ตารางเปรียบเทียบค่าสถิติของเครือข่ายแต่ละพื้นที่

7.5.1. ค่าสถิติของเครือข่ายในภาพรวม

ด้วยโปรแกรม Gephi เราสามารถคำนวณค่าของเครือข่ายเครือข่ายที่ได้จากการเชื่อมโยงนามสกุลเข้าภายในจังหวัดไว้ (ดูวิธีการคำนวณจากส่วนที่ 3) โดยตารางที่ 7-4 ได้แสดงค่าสถิติต่าง ๆ ของเครือข่ายแต่ละพื้นที่อธิบายได้ดังนี้ คือ

Total node: จำนวนจุดในภาพทั้งหมดของแต่ละพื้นที่ โดยจะรวมกับจุดหลัก (central node) เข้าด้วยกัน ผู้ที่มีนามสกุลเดียวกัน ทำงานในตำแหน่งเดียวกัน จะถูกรวมเป็นจุดเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ฝ่ายในกรุงเทพมหานคร มี Central node 3 จุด ได้แก่ ฝ่ายพนักงานสำนักปลัด ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร รวมกับ Node อีก 442 จุด จึงได้เท่ากับ 445

Total edge: จำนวนเส้นโยงเครือข่ายทั้งหมดในภาพของแต่ละพื้นที่ ในกรุงเทพมหานคร ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กันระหว่างฝ่าย เส้นโยงเครือข่าย (Edge) จึงมีค่าเท่ากับ node ที่ไม่ได้รวม central node คือ 442 แต่อย่างกรณี จังหวัดนครราชสีมา มีจุดที่ไม่รวมจุดหลักทั้งหมด 575 จุด แต่มีเส้นโยงเครือข่าย 674 เส้น แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างฝ่ายอยู่ประมาณ 100 หน่วย

Average degree: ค่าเฉลี่ยของน้ำหนักของข้อมูล จากที่อธิบายข้างต้น ค่าที่มากขึ้นแสดงถึงการที่ข้อมูลมีการเชื่อมต่อกันระหว่างจุดมากยิ่งขึ้น โดยกรุงเทพมหานคร มีค่า Average degree น้อยที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย Degree ของ ฝ่ายและตำแหน่ง เท่ากับ 1.987 และ 1.969 ตามลำดับ จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีค่า Average degree มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย Degree ของฝ่ายและตำแหน่ง เท่ากับ 2.332 และ 2.655 ตามลำดับ

Network diameter: เป็นค่าที่แสดงความสัมพันธ์แบบเส้นตรง โดยที่กรุงเทพมหานคร มีค่าความสัมพันธ์เส้นตรงน้อยที่สุด เนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์ข้ามฝ่าย และมีความสัมพันธ์ข้ามตำแหน่งเพียงแค่นามสกุลเดียว ตรงกันข้ามกับจังหวัดอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์เส้นตรงมากกว่า ซึ่งจังหวัดน่าน มีความสัมพันธ์ที่เป็นเส้นตรงมากที่สุด

Graph density: เป็นความหนาแน่นของข้อมูลภาพรวมในแต่ละพื้นที่ ไม่ได้บ่งบอกความสัมพันธ์ในฝ่ายเดียวกัน หรือตำแหน่งเดียวกัน แต่เป็นภาพรวมของทั้งระบบ โดยที่จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีค่า Density ภาพรวมสูงที่สุด

ตารางที่ 7-4 แสดงการเปรียบเทียบค่าสถิติของเครือข่ายแต่ละพื้นที่

ค่าสถิติ	กรุงเทพมหานคร		นครราชสีมา		น่าน		สงขลา	
	ฝ่าย	ตำแหน่ง	ฝ่าย	ตำแหน่ง	ฝ่าย	ตำแหน่ง	ฝ่าย	ตำแหน่ง
Total node	445	450	578	583	366	375	675	678
Total edge	442	443	674	774	375	390	690	709
Average degree	1.987	1.969	2.332	2.655	2.049	2.08	2.044	2.091
Network diameter	2	4	4	6	4	8	4	6
Graph density	0.004	0.004	0.004	0.005	0.006	0.006	0.003	0.003

7.5.2 ค่าสถิติของเครือข่ายด้วยค่าสัดส่วนของ Thick edges ต่อ Total edges

กำหนดตัวแปรทาง Network analysis ที่ใช้แสดงค่าต่าง ๆ ตามแต่ละพื้นที่ โดยแบ่งแยกให้เห็นภาพของทั้ง 3 ฝ่าย ดังนี้คือ

- Lone node หมายถึง จุดที่มีความหนาเท่ากับ 1 ในแต่ละฝ่ายของแต่ละพื้นที่
- Lone surname หมายถึง นามสกุลที่มีเพียงสมาชิกคนเดียวทำงานในฝ่ายเดียวของแต่ละพื้นที่
- Total edges ในที่นี้ หมายถึง เส้นโยงเครือข่ายที่เชื่อมไปยังจุดหลัก (Central node)
- Thick edges หมายถึง เส้นที่มีความหนาซึ่งแสดงถึงการมีสมาชิกล้วนนามสกุลนั้นมากกว่า 1 คนในความสัมพันธ์นั้น ๆ
- % Thick edges / Total edges หมายถึง สัดส่วนร้อยละของ ความสัมพันธ์ที่มากกว่า 1 คน ต่อเส้นโยงเครือข่ายทั้งหมด

ตารางที่ 7-4 ทำการคำนวณตัวแปรเหล่านี้และแสดงค่าสัดส่วนของ Thick edges ต่อ Total edges (%) มาแบ่งตามฝ่ายของทั้งสี่จังหวัด เห็นได้ว่า กรุงเทพมหานคร ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างฝ่าย จึงทำให้ค่า Lone node มีค่าเท่ากับ Lone surname ในขณะที่จังหวัดนครราชสีมา มีค่า Lone surname น้อยกว่า แสดงถึงการมีความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายในอัตรา 1:1 (เนื่องจากเรานับเฉพาะ Lone surname เท่านั้น จึงไม่รวมนามสกุลที่มีสมาชิกมากกว่า 1 คนที่ทำงานข้ามฝ่าย)²

² ถ้า lone nodes มีค่าไม่เท่ากับ lone surnames หมายถึง มีการทำงานข้ามฝ่ายของนามสกุลเดียวกันแบบอัตรา 1:1 นั่นคือในทุก ๆ คู่ที่เราพบจาก 2 ฝ่าย จะประกอบไปด้วยจำนวนสมาชิกที่มีจากแต่ละฝ่ายในจำนวนเท่ากัน (เป็น 1:1 เพราะ เรานับเฉพาะนามสกุลที่เป็น Lone node จึงไม่รวมนามสกุลที่มีมากกว่า 1 คนที่ทำงานข้ามฝ่าย เช่น นามสกุล ก. ทำงาน ฝ่าย A 1 คน

ตารางที่ 7-3 แสดงผลแบบแบ่งตามตำแหน่งงานของกรุงเทพมหานคร และจังหวัดนครราชสีมา โดยแบ่งแยกให้เห็นภาพของทั้ง 8 ตำแหน่งงาน โดยที่สำหรับกรุงเทพมหานครมีเพียงตำแหน่งงาน (1) ซึ่งคือ หัวหน้า (Head) เท่านั้นที่มีนามสกุลเดียวกันทำงานในตำแหน่งนี้ ตำแหน่งอื่นๆ ไม่มีคนนามสกุลเดียวกัน แต่จากการที่ Lone surname ไม่เท่ากับ lone node แสดงถึงการที่มีคนทำงานข้ามฝ่าย ซึ่งในกรณีนี้คือ Family A จากในภาพที่ 7-2

สำหรับจังหวัดนครราชสีมา ตำแหน่งงาน (4) ซึ่งคือ รองผู้ว่าฯ เป็นตำแหน่งที่มีนามสกุลซ้ำกันในตำแหน่งงานมากที่สุด ซึ่งจากการที่ Lone node มีค่ามากกว่า Lone surname ค่อนข้างมาก สะท้อนถึงการที่นามสกุลที่ทำงานในตำแหน่งงานนี้มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับตำแหน่งงานอื่นมากกว่า การมีเครือข่ายเชื่อมโยงภายในตำแหน่งงานตนเอง

ตารางที่ 7-5 Within density ของแต่ละฝ่าย (ทุกจังหวัด)

ค่าสถิติ	กรุงเทพมหานคร			นครราชสีมา		
	ฝ่าย 1	ฝ่าย 2	ฝ่าย 3	ฝ่าย 1	ฝ่าย 2	ฝ่าย 3
Total node	445			578		
Total lone nodes	415	6	12	431	77	40
Total lone surnames	415	6	12	374	11	6
Total edges (to each central node)	424	6	12	533	96	45
Total thick edges (thicker than 1)	9	0	0	102	19	5
% Thick edges / total edges	2.12%	0%	0%	19.14%	19.79%	11.11%
ค่าสถิติ	น่าน			สงขลา		
	ฝ่าย 1	ฝ่าย 2	ฝ่าย 3	ฝ่าย 1	ฝ่าย 2	ฝ่าย 3
Total node	366			675		
Total lone nodes	151	82	126	416	74	175
Total lone surnames	145	74	117	406	65	155
Total edges (to each central node)	160	82	133	445	74	179
Total thick edges (thicker than 1)	9	0	7	29	0	4
% Thick edges / total edges	5.63%	0%	5.26%	6.52%	0%	2.23%

หมายเหตุ: ฝ่าย 1 คือ พนักงานสำนักปลัด ฝ่าย 2 คือ นิติบัญญัติ ฝ่าย 3 คือ บริหาร

ฝ่าย B 1 คน แบบนี้ถือเป็น 1:1 แต่ถ้า นามสกุล ข. ทำงานฝ่าย A 2 คน ฝ่าย B 1 คน จะไม่ถูกนับรวมในการตีความอันนี้ เพราะไม่เป็น lone

ตารางที่ 7-6 Within density ของแต่ละตำแหน่งงาน (กรุงเทพฯ และนครราชสีมา)

ค่าสถิติ	กรุงเทพมหานคร							
	ตำแหน่ง							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Total node	450							
Total lone nodes	348	67	7	4	1	4	2	1
Total lone surnames	347	67	7	4	1	4	2	1
Total edges	356	67	7	4	1	4	2	1
Thick edges	8	0	0	0	0	0	0	0
% Thick edges / Total edges	2.25%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
ค่าสถิติ	นครราชสีมา							
	ตำแหน่ง							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Total node	366							
Total lone nodes	212	173	50	68	49	47	60	63
Total lone surname	193	162	6	7	5	6	7	5
Total edges	217	174	53	89	55	54	64	68
Thick edges	5	1	3	21	6	7	4	5
% Thick edges / Total edges	2.30%	0.57%	5.66%	23.60%	10.91%	12.96%	6.25%	7.35%

หมายเหตุ : (1) Head (2) Director (3) Advisor (4) Deputy govern (5) Govern (6) Chairman
(7) Vice chairman (8) Secretary

ตารางที่ 7-7 Within density ของแต่ละตำแหน่งงาน (น่าน และสงขลา)

ค่าสถิติ	น่าน											
	ตำแหน่ง											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Total node	375											
Total lone nodes	55	65	38	63	24	56	22	7	6	20	6	21
Total lone surname	52	57	29	57	20	47	20	5	6	18	6	19
Total edges	55	69	38	65	24	56	22	7	6	20	6	22
Thick edges	0	4	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1
% Thick edges / total edges	0%	5.80%	0%	3.10%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	4.5%
ค่าสถิติ	สงขลา											
	ตำแหน่ง											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Total node	678											
Total lone nodes	162	257	54	100	48	73						
Total lone surname	144	237	44	92	42	67						
Total edges	163	268	54	101	48	75						
Thick edges	1	11	0	1	0	2						
% Thick edges / Total edges	0.6%	4.1%	0%	1%	0%	2.7%						

หมายเหตุ : (1) Head (2) Director (3) Mayor (4) Deputy Mayor (5) Vice chairman (6) Secretary (7) Chairman (8) Advisor (9) President of Congress (10) Deputy Permanent (11) Vice president (12) Permanent Secretary

จากตารางที่ 7-7 แสดงค่าต่าง ๆ ตามแต่ละพื้นที่ โดยแบ่งแยกให้เห็นภาพของทั้ง 12 ตำแหน่งงาน โดยที่สำหรับจังหวัดน่าน มี 3 ตำแหน่งงานที่มีนามสกุลซ้ำภายในตำแหน่งเดียวกัน จากทั้งหมด 12 ตำแหน่งงาน และตำแหน่งงาน (3) และ (4) ซึ่งก็คือ นายกฯ (Mayor) และรองนายกฯ เป็นตำแหน่งงานที่มีส่วนต่างของ Lone node กับ Lone surname มากที่สุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 9

ตีความได้ว่า ตำแหน่งนายกฯ และรองนายกฯ มีคนที่นามสกุลเดียวกันที่ทำงานในตำแหน่งที่ต่างกัน อยู่ 9 คู่ และอยู่ตำแหน่งงานละ 9 นามสกุล (แบบอัตรา 1 ต่อ 1)

สำหรับจังหวัดสงขลา ตำแหน่งงาน (2) ผู้อำนวยการ มีค่าที่มากที่สุด ทั้งเรื่องส่วนต่างของ lone node และ lone surname ไปจนถึง ค่า เส้นโยงเครือข่ายที่มากกว่า 1 คนในตำแหน่งเดียวกัน โดยมี ค่าส่วนต่าง ของนามสกุล เท่ากับ 20 และมีค่า เส้นโยงเครือข่ายที่มากกว่า 1 เท่ากับ 11 คิดเป็นร้อยละ 4.1 ของเส้นโยงเครือข่ายทั้งหมด ตีความได้ว่า ตำแหน่งงานผู้อำนวยการ มีคนที่นามสกุลเดียวกันทำงานในตำแหน่งเดียวกันอยู่ 11 นามสกุล และมีคนที่นามสกุลเดียวกันที่ทำงานในตำแหน่งที่ต่างกันอยู่ 20 คู่ และอยู่ตำแหน่งงานละ 20 นามสกุล

ตารางที่ 7-8 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละฝ่าย (กรุงเทพมหานคร)

Transition Matrix (of thick edges)			
กรุงเทพมหานคร	ฝ่าย 1	ฝ่าย 2	ฝ่าย 3
ฝ่าย 1	9	0	0
ฝ่าย 2	0	0	0
ฝ่าย 3	0	0	0
Total edges	9	0	0

ตารางที่ 7-9 แสดง Transition matrix ของแต่ละตำแหน่ง (กรุงเทพมหานคร)

Transition Matrix (of thick edges)								
กรุงเทพมหานคร	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(1)	8	0	0	0	0	0	0	0
(2)	0	0	0	0	0	0	0	0
(3)	0	0	0	0	0	0	0	0
(4)	0	0	0	0	0	0	0	0
(5)	0	0	0	0	0	0	0	0
(6)	0	0	0	0	0	0	0	0
(7)	0	0	0	0	0	0	0	0
(8)	0	0	0	0	0	0	0	0
Total edges	8	0	0	0	0	0	0	0

ตารางที่ 7-8 และตารางที่ 7-9 แสดงนามสกุลที่ซ้ำกันในฝ่ายงานเดียวกันและนามสกุลซ้ำกันในตำแหน่งงานเดียวกันของกรุงเทพมหานครด้วยตัววัด Transition matrix สำหรับ Thick edges เพื่อดูว่านามสกุลที่ซ้ำกันนั้นในลักษณะการเชื่อมโยงอย่างไรบ้าง เห็นได้ว่า กรุงเทพมหานครมีค่า Transition matrix ระหว่างฝ่ายเท่ากับ 0 เท่านั้น (ดูที่ช่องทุกช่องที่ไม่ใช่ช่องในแนวเส้นทะแยงมุม) แสดงว่ามีเฉพาะนามสกุลในฝ่ายงานและตำแหน่งงานเดียวกันเท่านั้นที่ซ้ำกัน (ช่องในเส้นทำแยงมุมของฝ่ายที่ 1 มีค่าเท่ากับ 8) แต่ไม่มีการซ้ำกันของนามสกุลข้ามฝ่ายหรือตำแหน่งงาน

ตารางที่ 7-10 Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละฝ่าย (นครราชสีมา)

Transition Matrix (of thick edges)			
นครราชสีมา	ฝ่าย 1	ฝ่าย 2	ฝ่าย 3
ฝ่าย 1	77	18	5
ฝ่าย 2	18	12	1
ฝ่าย 3	5	1	2

ตารางที่ 7-10 แสดงนามสกุลที่ซ้ำกันในฝ่ายงานเดียวกันและระหว่างฝ่ายของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นนามสกุลที่ซ้ำกันในฝ่ายเดียวกัน (within-network) มีเพียงส่วนน้อยที่มีนามสกุลซ้ำกันข้ามฝ่าย (Across) โดยที่ Across thick edges คือค่าที่ตกอยู่ในช่องที่เป็นการ Cross ระหว่างฝ่าย ยกตัวอย่างเช่น

1) นามสกุล A มีสมาชิก 3 คน ทำงานในฝ่าย (1) ทั้ง 3 คน ค่าจะตกอยู่ในช่องบนเส้นทะแยง

2) นามสกุล B มีสมาชิก 3 คน ทำงานในฝ่าย (1) 2 คน และทำงานในฝ่าย (2) 1 คน ค่าจะตกอยู่ในช่องที่เป็นการ Cross ระหว่างฝ่าย

ตารางที่ 7-3 แสดงความสัมพันธ์ของนามสกุลที่ซ้ำกันของแต่ละตำแหน่งในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จะเห็นได้ว่า จังหวัดนครราชสีมา ส่วนใหญ่นามสกุลซ้ำกันในตำแหน่งงานเดียวกัน แต่มีบางตำแหน่งงานที่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายมากกว่า 2 ตำแหน่งขึ้นไป คือ ตำแหน่งงานที่ (3) (4) (6) (7) และ (8)

ตารางที่ 7-11 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละตำแหน่ง (นครราชสีมา)

Transition Matrix (of thick edges)								
นครราชสีมา	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(1)	5	0	0	0	0	0	1	0
(2)	0	1	0	0	0	1	0	0
(3)	0	0	2	0	1	0	0	1
(4)	0	0	0	14	1	2	0	0
(5)	0	0	0	1	3	0	0	0
(6)	0	0	0	1	0	2	0	0
(7)	0	0	0	0	1	0	0	1
(8)	0	0	0	1	0	0	1	0
More than 2	0	0	1	4	0	2	2	3

ตารางที่ 7-12 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละฝ่าย (น่าน)

Transition Matrix (of THICK EDGES)			
น่าน	ฝ่าย 1	ฝ่าย 2	ฝ่าย 3
ฝ่าย 1	9	0	0
ฝ่าย 2	0	0	1
ฝ่าย 3	0	1	6

ตารางที่ 7-3 แสดงนามสกุลที่ซ้ำกันในฝ่ายงานเดียวกันและระหว่างฝ่ายของจังหวัดน่าน มีเพียง ฝ่ายพนักงานสำนักปลัด และฝ่ายบริหาร เท่านั้นที่มีคนนามสกุลเดียวกันทำงานในฝ่ายเดียวกัน (ตามตัวเลขในช่องเส้นทแยงมุม) และฝ่ายบริหาร มีคนนามสกุลซ้ำกันทำงานไปทำงานที่ฝ่ายนิติบัญญัติด้วย (ตัวเลขในช่องที่ไม่ได้อยู่บนเส้นทแยง)

ตารางที่ 7-13 Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละตำแหน่ง (น่าน)

Transition Matrix (of thick edges)												
น่าน	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
(1)	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(2)	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(3)	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
(4)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(5)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(6)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(7)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(8)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(9)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(10)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(11)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
(12)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
More than 2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0

หมายเหตุ: จากตารางที่ 7-3

ตารางที่ 7-13 แสดงความสัมพันธ์ของนามสกุลที่ซ้ำกันของแต่ละตำแหน่งในพื้นที่จังหวัดน่าน จะเห็นได้ว่า จังหวัดน่าน มีเพียงตำแหน่งงาน (2) และ (12) ซึ่งคือ ผู้อำนวยการ กับ ปลัดเท่านั้น ที่มีคนนามสกุลเดียวกันในตำแหน่งงานเดียวกัน และ ตำแหน่งงาน (4-รองผู้ว่าฯ) มีคนนามสกุลเดียวกันมากกว่า 2 คนทำงานในตำแหน่ง (3- ผู้ว่าฯ) ด้วย อีกทั้ง มีความสัมพันธ์ของตำแหน่งงานมากกว่า 2 ตำแหน่งขึ้นไป

ตารางที่ 7-14 แสดง Transition matrix สำหรับ Thick edges ของแต่ละฝ่าย (สงขลา)

Transition Matrix (of thick edges)			
สงขลา	ฝ่าย 1	ฝ่าย 2	ฝ่าย 3
ฝ่าย 1	26	1	2
ฝ่าย 2	1	0	0
ฝ่าย 3	2	0	3

จากตารางที่ 7-14 แสดงนามสกุลที่ซ้ำกันในฝ่ายงานเดียวกันและระหว่างฝ่ายของจังหวัดสงขลา เช่นเดียวกับจังหวัดน่าน มีเพียงฝ่ายพนักงานสำนักปลัด และ ฝ่ายบริหาร เท่านั้นที่มีคนนามสกุลเดียวกัน ทำงานในฝ่ายเดียวกัน และทั้งฝ่ายพนักงานสำนักปลัด และฝ่ายบริหาร มีค่าที่อยู่ในช่อง Across ด้วยกันทั้งคู่

ตารางที่ 7-15 แสดง Transition matrix สำหรับ thick edges ของแต่ละตำแหน่ง (สงขลา)

Transition Matrix (of thick edges)						
สงขลา	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(1)	1	1	0	0	0	0
(2)	0	9	0	0	0	1
(3)	0	0	0	0	0	0
(4)	0	1	0	1	0	0
(5)	0	0	0	0	0	0
(6)	0	0	0	0	0	1
More than 2	0	0	0	0	0	0

หมายเหตุ: จากตารางที่ 7-3

ตารางที่ 7-15 แสดงความสัมพันธ์ของนามสกุลที่ซ้ำกันของแต่ละตำแหน่งในพื้นที่จังหวัดสงขลา จะเห็นได้ว่า จังหวัดสงขลา มีเพียงตำแหน่งงาน (3) และ (5) ซึ่งคือ ผู้ว่าฯ กับรองประธาน เท่านั้น ที่มีไม่มีคนนามสกุลเดียวกันในตำแหน่งงานเดียวกัน ส่วนตำแหน่งงาน (2) ซึ่งคือ ผู้อำนวยการ มีคนนามสกุลซ้ำกันในตำแหน่งงานเดียวกัน 9 นามสกุล และมีนามสกุลซ้ำกันมากกว่า 2 คนทำงานในตำแหน่ง (1- หัวหน้า) และ (4- รองผู้ว่าฯ)

เอกสารอ้างอิง

Marin, A., & Wellman, B. (2011). *Social Network Analysis: An Introduction In The SAGE Handbook of Social Network Analysis*. (J. Scott, & P. J. Carrington, Eds.) London: Sage.

Newman, M. E. (2003). The Structure and Function of Complex Network. *SIAM Review*, 45(2), 167-256.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). *สรุปข้อมูล อบท ทั่วประเทศ*. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>

รุจเรखा วิทยาวุฒิกุล, และ น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2555). การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม กับงานวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 5(2), 127-140.

สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2560). *ข้อมูลสถิติกรุงเทพมหานคร*. เรียกใช้เมื่อ 22 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.bangkok.go.th/info/>

<https://gephi.org/>

บทที่ 8

บทสังเคราะห์งานวิจัยเชิงข้อมูล

8.1 บทนำ

การสร้างดัชนีจากข้อมูลมีความสำคัญกับการพัฒนาตัวชี้วัดและเครื่องมือในการกำกัควบคุมคอร์รัปชัน เพราะข้อมูลถือได้ว่าเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สำคัญในการแสดงถึงปัญหาที่ชัดเจน ประกอบกับในยุคของ Disruptive technology การเข้าถึงข้อมูลมีต้นทุนต่ำลง และสามารถพัฒนาเครื่องมือใหม่ ๆ ในการกำกัควบคุมคอร์รัปชันจากเทคโนโลยีได้

8.2.วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อสร้างดัชนีบ่งชี้โอกาสการคอร์รัปชันในระดับจังหวัด (PROVINCIAL Corruption Probability Index) 77 จังหวัด ที่จะเป็เครื่องมือชี้ความก้าวหน้าของการลดคอร์รัปชันเปรียบเทียบกับในระดับจังหวัด สร้างความตื่นตัวของประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่

8.3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา

1) เนื่องจากข้อมูลอย่างเป็นทางการที่เกี่ยวกับการคอร์รัปชันมีไม่มากนักในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้จึงเน้นไปที่การใช้ข้อมูลเท่าที่มีอยู่ โดยข้อมูลสำคัญคือการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมืองโดยสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

2) ในส่วนของทัศนคติ การศึกษาครั้งนี้ใช้การประเมินโดยแบบสอบถาม ซึ่งแม้จะไม่ได้ทำการออกแบบสอบถามในทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย แต่ได้ทำการกระจายแบบสอบถามให้มีลักษณะที่สามารถสะท้อนคุณลักษณะของประชากรได้ และได้กระจายแบบสอบถามไปยังทุกภาคต่าง ๆ ของประเทศ

8.4. วิธีการศึกษา

1) การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามที่สะท้อนคุณลักษณะของประชากรทั้งประเทศ (National representative)

2) การเก็บข้อมูลจากการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมืองโดยสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา

8.5. ผลการศึกษา

การสำรวจความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริตและคอร์รัปชันของกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่

ในครั้งนี้นักวิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคิดและพฤติกรรมด้านการทุจริตและคอร์รัปชันในมิติใหม่ ผ่านหลักการคิดจากพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะสาขาเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม

การวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างในภาพรวม (ทั้งกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มเยาวชนวัยเรียน) มักนึกถึงค่าเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการคอร์รัปชันว่าเป็นเรื่องระหว่างผู้กระทำ (บุคคลที่ 1) และ ผู้ถูกกระทำโดยตรง (บุคคลที่ 2) โดยไม่ได้พิจารณาในแนวกว้างว่ายังมีบุคคลที่ 3 อีกมากมายที่ถึงแม้จะไม่อยู่ในวงการแลกเปลี่ยนโดยตรง (ซึ่งเราสามารถคิดถึงบุคคลที่ 3 ได้ทั้งในเชิงของคนรอบข้างในช่วงเวลานั้นที่อาจไม่ได้รับรู้ หรือ คนรุ่นถัดไปในสังคม) ก็ได้รับผลกระทบจากการเกิดการแลกเปลี่ยนของ “สินค้าคอร์รัปชัน” เช่นเดียวกัน ดังนั้นเมื่อคนเราไม่มองถึง Negative externality ของ “สินค้าคอร์รัปชัน” ที่มีต่อสังคม ก็ทำให้เกิดภาวะ Over-demand ของผู้ซื้อ เกินกว่าระดับที่ดีที่สุดของสังคม และในทางกลับกัน เมื่อคนทั่วไปมองไม่เห็นว่าการช่วยตรวจสอบดูแลมีผลดีต่อบุคคลที่ 3 ด้วยแล้ว “สินค้าด้านการช่วยตรวจสอบคอร์รัปชัน” จึงตกอยู่ในภาวะ Under-supply และส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนของ “สินค้าคอร์รัปชัน” ที่มีมากเกินไปอีกเช่นเดียวกัน

การวิจัยยังพบอีกว่า พฤติกรรมและความคิดด้านการตัดสินใจทำการทุจริตนั้น อาจถูกกระตุ้นมาจากการที่คนเราเห็นว่า คนรอบข้างมักจะคิดเข้าข้างเห็นใจคนใกล้ตัวด้วยตนเอง โดยเฉพาะคนที่สนิทที่สุด เช่น เพื่อนสนิท หรือครอบครัว ก็มีระดับความเห็นใจค่อนข้างมากหากตนเองทำทุจริต ซึ่งนั่นหมายความว่า ในระบบความคิดของเขา หากเขาทำผิด โอกาสที่คนใกล้ชิดจะเปิดโปงการกระทำของเขาก็มีค่าต่ำ ทำให้เป็นเสมือนแรงกระตุ้นให้ทำทุจริตไปเรื่อย ๆ ในกลุ่มเยาวชนที่โกงข้อสอบนั้น โดยเฉพาะแล้ว พวกเขาได้คิดเข้าข้างตนเองให้ลักษณะเช่นนี้สูงกว่ากลุ่มเยาวชนที่ไม่โกงข้อสอบ ยิ่งไปกว่าเยาวชนกลุ่มนี้ ยังแสดงลักษณะพฤติกรรมที่เรียกว่า “Overconfidence” นั่นคือ พวกเขา มองว่าในการกระทำทุจริตลักษณะเดียว เช่น การโกงการสอบ พวกเขาเองจะได้รับการเห็นใจจากคนอื่น ๆ มากกว่าเมื่อคนอื่นที่ไม่ใช่เขาเป็นคนทำ ซึ่งยิ่งกลายเป็นค่าเบี่ยงเบนที่จูงใจให้พวกเขาทำทุจริตมากขึ้น นอกจากนี้ กลุ่มคนที่ทำทุจริตเองนั้น ก็จะยอมรับผู้ที่ทำทุจริตเหมือนกับตนเองได้มากกว่ากลุ่มคนที่ไม่

เคยทำทุจริต ในมุมมองนี้ ผลของเพื่อนรอบข้าง (Peer effect) จะยิ่งส่งเสริมให้คนในกลุ่มที่มีคนเคยทำทุจริตอยู่ก่อน ยังมีแรงจูงใจในการทำทุจริตมากยิ่งขึ้น

เมื่อสอบถามว่า อะไรเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เขาจะไม่โกงโดยการขโมยยา (โดยคนส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่โกง) การศึกษาชี้ให้เห็นว่า คนที่ไม่โกง ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เขากลัวถูกจับได้ นั่นเป็นสิ่งที่ดี หากสังคมมีอุปทานของ “สินค้าด้านการช่วยตรวจสอบคอร์รัปชัน” อยู่สูง แต่ในทางกลับกัน จากการศึกษานี้ เราพบว่า คนโดยเฉลี่ย ไม่ได้มองว่า การช่วยตรวจสอบหรือแจ้งพฤติกรรมการคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ต้องทำ กลุ่มเยาวชนเห็นว่า การไม่แจ้ง ไม่นับว่าเป็นการทุจริตอย่างหนึ่ง

และเพื่อหากลุ่มตัวชี้ถึงความเป็นไปได้ในการกระทำทุจริตและคอร์รัปชันในสถานการณ์จริง และสถานการณ์สมมติ เราพบว่า ตัวแปรเชิงบุคลิกภาพ ด้านการหลีกเลี่ยงความโลภ (Greed avoidance) ที่วัดด้วยแบบสอบถามชุด HEXACO เป็นตัวชี้ที่ Robust ที่สุดทั้งในกลุ่มประชาชนทั่วไป และกลุ่มเยาวชน นอกจากนั้น การไม่ชอบความเสี่ยง และลักษณะบุคลิกภาพที่มีความเสถียรทางอารมณ์สูง ก็พบว่ามีความสอดคล้องเชิงลบต่อความเป็นไปได้ในการกระทำทุจริต

งานศึกษานี้ยังพบข้อมูลสำคัญว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาความเบี่ยงเบนด้าน Heuristic bias คำว่า Heuristic bias คือ สถานการณ์ที่คนมักนำข้อมูล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่พบเจอได้ง่าย ไม่ต้องใช้ความพยายาม เป็นตัวหลักในการตัดสินใจ งานวิจัยครั้งนี้จึงพบว่า คนส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาที่รุนแรงที่สุดต่อครอบครัวของพวกเขา คือ ปัญหาค่าครองชีพ แต่กลับมองว่า ปัญหาคอร์รัปชันในวงราชการ และของเอกชนเป็นปัญหาระดับต่ำเกือบท้าย ๆ แต่คนที่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ดีกว่าก็จะมี การให้ค่าของระดับปัญหาคอร์รัปชันที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะสุดท้ายที่ได้จากงานศึกษานี้คือ การเพิ่มระดับการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ต่อเยาวชนและประชาชนจะช่วยลดปัญหาความเบี่ยงเบนด้าน Heuristic bias ลงได้ เนื่องจากการลดระดับ Heuristic bias ก็นับว่า เป็นกระตุ้นในคนสามารถคิดถึงผลลัพธ์จากการกระทำของพวกเขาให้เป็นไปในทาง Externality หรือเพิ่มการ Internalisation ได้ดีขึ้น และก็น่าจะช่วยลดระดับการแลกเปลี่ยนของ “สินค้าคอร์รัปชัน” ได้ในลำดับต่อไป

8.6. เครือข่ายเครือญาติในส่วนราชการในประเทศไทย

เครือข่ายที่งานวิจัยได้สร้างขึ้นมานี้ใหม่ คือ การเชื่อมโยงเชิงเครือญาติ โดยใช้ “นามสกุล” ที่ตรงกัน เป็นตัวเชื่อมนั่นเอง ในการนี้ งานวิจัยได้ทำการวิเคราะห์หาลักษณะเครือข่ายของเครือญาติออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

- 1) เครือข่ายระหว่างของบุคคล ที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับฝ่ายงาน ภายในพื้นที่ระดับจังหวัดตัวอย่าง เช่น การหาว่า ระดับของความเชื่อมโยงเครือข่ายมีมากน้อยเพียงใด (i) ภายในฝ่ายงานเดียวกันนั้น และ (ii) เมื่อข้ามฝ่ายงาน
- 2) เครือข่ายระหว่างของบุคคล ที่เชื่อมโยงด้วยนามสกุล ในระดับตำแหน่งงาน ภายในพื้นที่ระดับจังหวัด ตัวอย่างเช่น การหาว่า ระดับของความเชื่อมโยงเครือข่ายมีมากน้อยเพียงใด (i) ภายในระดับตำแหน่งงานเดียวกัน และ (ii) เมื่อข้ามระดับตำแหน่งงาน

ผลการศึกษา พบว่า เครือข่ายนักการเมืองในเขตกรุงเทพฯ มีความเชื่อมโยงกันโดยนามสกุลน้อยกว่าพื้นที่อื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด โดยเครือข่ายนักการเมืองในเขตจังหวัดน่านมีความเชื่อมโยงกันโดยนามสกุลมากที่สุด ขณะที่เครือข่ายนักการเมืองในเขตนครราชสีมาอยู่ในระดับกลาง ๆ

8.7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) โครงการย่อย Corruption Literacy จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของประชากรประเทศไทยทั้งประเทศตามหลักการทางสถิติ พบว่า คนไทยส่วนใหญ่ให้นิยามของคอร์รัปชัน หมายถึง การที่ “นักการเมืองและข้าราชการยกยอกเงิน” ซึ่งการให้ความหมายในลักษณะนี้เป็นการให้ความหมายที่แคบใน 2 ประการ หนึ่งคือหมายรวมเฉพาะนักการเมืองและข้าราชการ ซึ่งแท้จริงแล้วบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือองค์กรอื่น ๆ ก็มีโอกาสแสดงพฤติกรรมคอร์รัปชันเช่นเดียวกัน ทำให้พฤติกรรมของบุคคลอื่นนอกเหนือไปจากนักการเมืองและข้าราชการได้หายไปจากบริบทนิยามของการคอร์รัปชันในมุมมองของคนไทย และสองคือ เป็นการให้ความสำคัญกับการยกยอกเงินเท่านั้น แม้ว่าอาจจะหมายรวมถึงงบประมาณ แต่ในแง่ของการเอื้อประโยชน์ทางเครือข่าย การใช้ทรัพย์สินสาธารณะในทางที่ผิดไม่ได้ถูกรวมเข้าไปด้วย

นอกจากนี้ การสำรวจยังชี้ให้เห็นว่า คนไทยส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจว่า สิ่งใดเป็นหรือไม่เป็นการคอร์รัปชันในเรื่องของการให้สินบนในระดับที่ดีพอสมควร แต่หากเป็นคอร์รัปชันในรูปแบบอื่น เช่น การช่วยเหลือพวกพ้องหรือการช่วยเหลือคนในครอบครัวในทางที่ผิด ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่มาก โดยเฉพาะเป็นการทับซ้อนกับความหมายของคำว่า “น้ำใจ” และ “บุญคุณ” ซึ่งค่านิยม 2 ประการนี้เป็นค่านิยมหลักที่เสริมให้การคอร์รัปชันที่ซับซ้อนกว่าดำรงอยู่ในประเทศไทย

2) โครงการย่อย Norm Priority จากการวิเคราะห์ความสำคัญของค่านิยมของคนไทย โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Choice experiment พบว่า ค่านิยมความกตัญญูหรือการสำนึกในบุญคุณเป็นค่านิยมที่สำคัญที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับค่านิยมทางด้านความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม และความซื่อสัตย์สุจริต โดยค่านิยมความกตัญญูในการสำนึกในบุญคุณถือได้ว่าเป็นค่านิยมหนึ่ง

ที่รองรับการคอร์รัปชันในสังคมไทย อย่างไรก็ดี เมื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามช่วงอายุ จะพบว่า การให้น้ำหนักกับค่านิยมความกตัญญูและการสำนึกบุญคุณค่อย ๆ ลดลงตามอายุ ในขณะที่ค่านิยมของความขยันหมั่นเพียรค่อย ๆ สูงขึ้น แต่ค่านิยมของความซื่อสัตย์สุจริตมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากและอยู่ในระดับที่ไม่สูงนัก

3) โครงการย่อย Corruption Perception การศึกษาภายใต้โครงการนี้ได้ทำการร่วมมือกับศูนย์ประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อออกแบบสอบถามในการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากศูนย์ประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสต้องทำการประเมินหน่วยงานภาครัฐและให้คะแนนทุกปี โดยเป็นไปตามข้อบังคับที่ทุกหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องทำตาม ดังนั้น ทางโครงการจึงเห็นว่าการสร้างความร่วมมือเพื่อปรับปรุงแบบสอบถามดังกล่าวร่วมกันจะช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการประเมินภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ทั้งในรายจังหวัดและรายหน่วยงาน โดยในปัจจุบันแบบประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสดังกล่าวได้ผนวกแบบประเมินตามหลักการของการประเมินภาพลักษณ์คอร์รัปชันเข้าไปเรียบร้อยแล้ว และได้ถูกนำเข้าไปประชุมเพื่อใช้ในการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐทุกแห่งในปีงบประมาณ 2561 เป็นต้นไป

4) โครงการย่อย Bribery Experience จากการสำรวจพบว่า ในภาพรวม ประสบการณ์การจ่ายเงินของคนในสังคมไทยมีแนวโน้มลดลงค่อนข้างมาก สิ่งสำคัญที่ทำให้การจ่ายเงินมีแนวโน้มลดลงก็คือ การนำเทคโนโลยีที่เข้ามาใช้ในการติดต่อราชการ ซึ่งช่วยให้การติดต่อระหว่างหน่วยงานราชการสามารถกระทำผ่าน Internet ได้ อย่างไรก็ดี หน่วยงานหลายแห่งที่ยังคงต้องใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและไม่สามารถติดต่อผ่าน Internet ได้ ยังมีระดับการเรียกสินบนที่ค่อนข้างสูง เช่น กรมที่ดิน นอกจากนี้ หลายหน่วยงานที่ยังมีระดับการใช้ดุลพินิจที่ค่อนข้างสูงแต่มีธุรกิจเอกชนเข้ามาช่วยบริหารจัดการการต่อรองและการดำเนินการ ภายใต้กระบวนการที่ยุ้งยากซับซ้อนเพื่อแสวงหากำไรจากส่วนต่าง ผลก็คือ ประชาชนจำนวนหนึ่งรู้สึกว่าได้จ่ายเงินให้กับหน่วยงานของรัฐลดลง เช่น กรมสรรพากร หรือคดีความที่เกี่ยวข้องกับตำรวจ แต่ในอีกด้านหนึ่ง สังคมอาจต้องพิจารณาดูว่ามันเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้ Privatize สินบนหรือไม่

5) โครงการย่อย Psychology Test จากการสำรวจเพื่อเป็นตัวแทนของทั้งประเทศพบว่า ระบบระบบการศึกษาในโรงเรียนที่มุ่งหวังผลสัมฤทธิ์จากคะแนนสอบ เป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างการยอมรับความไม่เป็นธรรมในสังคม ยกตัวอย่างเช่น พ่อแม่จำนวนมากสามารถยอมรับได้ที่ลูกโกงข้อสอบ แต่ขอให้สอบผ่านเลื่อนชั้น รวมทั้งเด็ก ๆ ในชั้นเรียนก็พบการโกงของนักเรียนร่วมชั้นจนเป็นเรื่องปกติ และรู้สึกว่าการให้เพื่อนลอกการบ้านเป็นการแสดงน้ำใจอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ บทบาทของครูที่ให้ความนิยมนิยมชมชอบกับเด็กบางกลุ่มโดยเฉพาะเด็กที่เรียนเก่งก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กที่ไม่ได้รับความชื่นชมจากครูยินดีที่จะทำสิ่งที่ผิดเพื่อเอาตัวรอด ดังนั้น การเรียนที่มุ่งหวังเฉพาะผล

สอบเป็นหลักและโครงสร้างของโรงเรียนที่มีลักษณะอำนาจนิยมเป็นเครื่องมือในการสร้างการยอมรับต่อการโกงในสังคมไทย

6) โครงการย่อย Cash Flow จากการวิเคราะห์บัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมืองที่จำเป็นต้องเปิดเผยตามกฎหมาย พบว่า เครื่องมือในการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินยังใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ด้วยเหตุผล 2 ประการ ประการแรกคือ มูลค่าทรัพย์สินและหนี้สินที่ได้รับการแจ้งต่อสาธารณะมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก และเกือบทั้งหมดแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งใด ๆ ก็ตาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะมีเจตนาปิดบังซ่อนเร้น ประการที่สองคือ เมื่อมีการแจ้งบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินแล้วสิ่งที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำได้ก็คือ ตรวจสอบความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินนั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะพบว่ามีความอยู่จริง แต่ปัญหาสำคัญกว่านั้นคือทรัพย์สินที่ไม่ถูกแจ้งในบัญชี และสำนักงาน ป.ป.ช. เองก็ไม่สามารถตรวจสอบหรือไม่สามารถรับรู้ได้ว่ามีความอยู่จริงต่างหาก ซึ่งปัญหาทั้งสองประการนี้ต้องได้รับการแก้ไขโดยโครงการได้ดูวิธีการปฏิบัติของต่างประเทศหลายประเทศ และได้ร่วมมือในการพัฒนารูปแบบการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินกับทางสำนักงาน ป.ป.ช. และสำนักงาน กพ. แล้ว

7) โครงการย่อย Political Network จากการวิเคราะห์เครือข่ายความสัมพันธ์ของนักการเมืองในจังหวัดน่าน ร่อง 4 จังหวัด ได้แก่ น่าน นครราชสีมา สงขลา และกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมพบความสัมพันธ์ของนักการเมืองไม่มากนัก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสาเหตุ 2 ประการ ประการแรกคือการพิจารณาเครือข่ายความสัมพันธ์ของนักการเมืองในตอนนี้ใช้ความเป็นนามสกุลเดียวกันเป็นหลัก แต่ความสัมพันธ์ของนักการเมืองในประเทศไทยอาจจะเกี่ยวพันผ่านช่องทางอื่น เช่น การเป็นญาติพี่น้องหรือการเป็นเพื่อนสนิท เป็นต้น ทำให้พบความสัมพันธ์ไม่มากนัก ประการที่สองคือ จำนวนตำแหน่งที่นับว่าเป็นนักการเมืองในแต่ละจังหวัดมีมากกว่า 5,000 ตำแหน่ง ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมดก็ถูกนับว่าเป็นนักการเมือง ซึ่งแท้จริงแล้วมีอำนาจน้อยมากในการกำหนดนโยบาย หรือนั่นหมายความว่ามีโอกาสน้อยมากในการคอร์รัปชัน ดังนั้น การหาความสัมพันธ์ของนักการเมืองในอนาคตอาจจะต้องลดจำนวนตำแหน่งลง โดยพิจารณาเฉพาะตำแหน่งหลักหลักหรือตำแหน่งใหญ่ ๆ ที่มีโอกาสในการคอร์รัปชันได้เท่านั้น

บทที่ 9

การก่อร่างทุนทางสังคมกับการพัฒนาธรรมาภิบาลในบริบทชุมชนเมือง

9.1. บทนำ

การบริหารจัดการกระบวนการทำงานของภาครัฐให้อยู่ภายใต้หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจจากภาคส่วนต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย เพื่อส่งเสริมการทำงานของหน่วยงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และปราศจากคอร์รัปชัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต สำหรับธรรมาภิบาลในระดับชุมชนนั้น เป็นแนวคิดการบริหารจัดการในระดับภาคส่วนย่อย มุ่งลดทอนบทบาทของราชการในส่วนกลาง และกระจายอำนาจของรัฐในการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน ชุมชนสามารถรับผิดชอบการพัฒนาในพื้นที่เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของประชาชน เกิดความสมดุลในการจัดสรรทรัพยากร และเกิดการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ทั้งนี้ หากพิจารณาองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542¹ จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในระดับชุมชน ได้แก่ หลักการมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้รับรู้ แสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน เมื่อชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญ รวมถึงหลักความโปร่งใส ที่เน้นการสร้างควมไว้วางใจกัน โดยผ่านการแชร์ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และการมีระบบตรวจสอบที่เชื่อถือได้ ซึ่งหากชุมชนสามารถพัฒนาองค์ประกอบที่เกื้อหนุนการสร้างธรรมาภิบาลได้แล้ว การบริหารจัดการภายในชุมชนก็จะเป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นธรรม ปราศจากคอร์รัปชันได้ในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในชุมชนแออัดเมืองที่สมาชิกในชุมชนมีความหลากหลาย ส่วนใหญ่มาจากภูมิลำเนาที่แตกต่างกัน ประกอบกับวิถีชีวิตที่นอกจากจะต้องเผชิญกับสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวกสบาย รวมถึงสภาวะแวดล้อมทางสังคมที่ไม่ดีแล้ว ยังต้องดิ้นรนเพื่อให้ครอบครัวมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละวันอีกด้วย บริบทของชุมชนแออัดเมืองโดยทั่วไปจึงไม่เอื้อให้

¹ ประชา จิรัญกุล. 2554. ธรรมาภิบาลการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร (กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนหมู่บ้านสุขทวี 1-2 เขตทวีวัฒนา กับกองทุนชุมชนกลุ่มสหกรณ์เคหสถาน วัดจันทร์ประดิษฐารามเขต 3 เขตภาษีเจริญ). ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 7-8.

เกิดความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกในชุมชนดังเช่นชุมชนในชนบท เนื่องจากต้นทุนค่าเสียโอกาสของการร่วมมือกันนั้นค่อนข้างสูง การพัฒนาธรรมาภิบาลในชุมชนแออัดเมืองจึงเป็นไปได้ยาก

ภาครัฐจึงต้องอาศัยสถาบันทางการเมืองเป็นอีกเครื่องมือหนึ่ง โดยมุ่งหวังให้สถาบันทางการเมืองในระดับชุมชน ได้แก่ องค์การชุมชน และคณะกรรมการชุมชนที่สมาชิกในชุมชนเป็นผู้เลือกทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและสมาชิกในชุมชน และเป็นตัวแทนของชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มาจากความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่อย่างแท้จริง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม อันจะนำไปสู่ธรรมาภิบาลในระดับชุมชนต่อไป แต่เนื่องด้วยสถาบันทางการเมืองเหล่านี้พัฒนามาจากนโยบายของภาครัฐที่มีโครงสร้างแบบบนลงล่าง (Top down) มิได้สร้างมาจากทุน ทรัพยากร หรือสถาบันในมิติอื่น ๆ ที่ชุมชนมีอยู่ดั้งเดิม ประกอบกับบริบทของชุมชนแออัดเมืองที่สมาชิกมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ไม่มีกลไกในการตรวจสอบหรือถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน สถาบันทางการเมืองที่พัฒนาขึ้นจึงเป็นเพียงรูปแบบการทำงานที่เป็นไปตามกฎระเบียบของภาครัฐเท่านั้น ไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะสร้างแรงขับเคลื่อนให้เกิดธรรมาภิบาลในชุมชนต่อไปได้ จนอาจกลายเป็นช่องทางให้เกิดการแสวงหาประโยชน์จากภาครัฐ และก่อให้เกิดการคอร์รัปชันภายในชุมชนขึ้นได้

ด้วยข้อจำกัดของชุมชนแออัดเมืองตามที่ได้กล่าวในเบื้องต้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนจากชุมชนแออัดเมือง 3 แห่งในกรุงเทพมหานคร ที่สมาชิกในชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาร่วมกัน โดยมุ่งศึกษาว่า ท่ามกลางความหลากหลายและความเป็นอยู่ที่ยากลำบากของคนในชุมชนแออัดเมืองในกรุงเทพมหานครนี้ ในกระบวนการในการหาทางออกร่วมกันของชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ช่วยสนับสนุนให้เกิดการสะสมทุนทางสังคมซึ่งส่งผลต่อความเข้มแข็งของสถาบันทางวัฒนธรรมหรือไม่ มีปัจจัยใดเป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรค และทุนทางสังคมและสถาบันทางวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นโดยชุมชนเองนี้ จะช่วยเติมเต็มหรือทดแทนบทบาทของสถาบันทางการเมือง ในการเป็นฐานสำคัญของการสร้างธรรมาภิบาลในชุมชนแออัดเมืองได้หรือไม่ อย่างไร โดยอาศัยแนวคิดเรื่องทุนทางสังคม (Putnam, 1993) โครงสร้างสถาบันและปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการเติบโตระยะยาวของสังคม (Acemoglu, Johnson and Robinson, 2004, 2005; Tabellini, 2010 และ North, 1991) และแนวคิดการบริหารจัดการชุมชน (good governance) ด้วยทุนทางสังคมที่มีอยู่ (Bowles and Gintis, 2013)

ทุนทางสังคมเกิดจากโครงสร้างความสัมพันธ์ของผู้คน ซึ่งประกอบไปด้วยความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐานหรือความคิดที่มีร่วมกัน (Norm) และเครือข่าย (Network) เมื่อรวมองค์ประกอบเหล่านี้เข้าด้วยกัน ทำให้ทุนทางสังคมกลายเป็นทรัพยากรประเภทหนึ่ง ที่สามารถ

นำมาใช้เพื่อให้สังคมหรือชุมชนบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้² โดยความเชื่อใจทำให้คนในสังคมเต็มใจร่วมมือกันทำในสิ่งเดียวกัน จนเกิดเป็นการกระทำร่วมกันเป็นหมู่คณะ (Collective action) และทุนทางสังคมจะก่อตัวเป็นสถาบัน (Institution) ที่สามารถแก้ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยคนเพียงคนเดียว³ เช่น ปัญหาทางการเมือง⁴ กระบวนการสร้างและนำทุนทางสังคมมาแก้ไขปัญหาของกลุ่มจึงสามารถสะท้อนศักยภาพในการบริหารจัดการตนเองของกลุ่มนั้น ๆ ได้

เหตุผลหนึ่งที่ทำให้ต้องให้ความสำคัญกับชุมชนเมื่อต้องการจัดตั้งการบริหารจัดการที่ดี เนื่องจากชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาภายในชุมชนได้ดีกว่าปัจเจกบุคคล รัฐ หรือตลาด ชุมชนมีข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม ความสามารถและความต้องการของสมาชิกในชุมชน ทำให้สามารถออกแบบบรรทัดฐานทางสังคมเพื่อบริหารจัดการชุมชนของตนเองได้⁵ การแก้ไขปัญหาในชุมชนเกิดจากการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยกันแก้ไขปัญหา เช่น เรื่องที่อยู่อาศัย การเลือกตั้ง ธุรกิจ และสุขภาพ⁶ ระบบการทำงานที่เปิดให้คนในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน ภายใต้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จะช่วยให้สมาชิกรับรู้ความต้องการร่วมกันและเสนอความต้องการต่อรัฐได้อย่างมีพลังมากขึ้น และสามารถสอดส่องดูแลการทำงานของรัฐบาลให้รัฐต้องตอบสนองต่อประชาชนมากขึ้น มีความรับผิดชอบและโปร่งใสในการทำงานมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมาภิบาล⁷ จึงจะเห็นได้ว่า ทุนทางสังคมและระบบการบริหารจัดการชุมชนที่เข้มแข็งจะนำมาสู่การสร้างระบบธรรมาภิบาลได้ในที่สุด

ในการพยายามทำความเข้าใจบริบทชุมชนและศึกษาการก่อตัวของทุนทางสังคมในชุมชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจแรงหนุนและแรงต้านที่มาจากโครงสร้างอื่น ๆ หรือปัจจัยพื้นฐานของชุมชน ด้วยเหตุนี้กรอบแนวคิดสำคัญที่จะช่วยเป็นฐานในการวิเคราะห์แยกแยะมิติ

² Jame S. Coleman. 1988. "Social Capital in the Creation of Human Capital." *The American Journal of Sociology*, Vol. 94. อ้างถึงใน อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2558. *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาเมือง*. ศูนย์ศึกษามหานครและเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมปัญญาสาธารณะ. น. 4.

³ Putnam, Robert D. 1993. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University. อ้างถึงใน สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และคณะ. 2557. *คำและแนวคิดในประชาธิปไตยสมัยใหม่*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท. น. 143-144.

⁴ อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2558. *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาเมือง*. ศูนย์ศึกษามหานครและเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมปัญญาสาธารณะ. น. 5.

⁵ Bowles, Samuel, and Herbert Gintis. 2001. "Social Capital and Community Governance." n.p. pp. 2-6.

⁶ McKieran, L., Kim, S. & Lasker, R. . 2000. "Collaboration: Learning the basics of community governance ." *Community.*, vol. 3. pp. 23-29. cited in Totikidis V, Armstrong A F and Francis R D. 2005. "The Concept of Community Governance: A Preliminary Review." *the GovNrt Cobference*. Melbourne. p. 10.

⁷ Mercy Corps. 2017. *Social Capital and Good Governance: A Governance in Action Research Brief*. Oregon. p.10.

ต่าง ๆ ของสังคม คือกรอบแนวคิดของ Acemoglu, Johnson and Robinson, AJR (2005) North (1991) รวมถึง Tabellini (2010)

Acemoglu, Johnson and Robinson: AJR ชี้ให้เห็นว่า⁸ การที่ประเทศหนึ่ง ๆ ไม่สามารถทุ่มทรัพยากรไปในแรงงานหรือทุนโดยหวังการเติบโตระยะยาวได้ก็เพราะแต่ละประเทศมี “สาเหตุพื้นฐานของการเติบโต” ที่แตกต่างกัน ปัจจัยเหล่านี้อาจขัดขวางหรือเปลี่ยนแปลงศักยภาพของประเทศเหล่านั้นได้เมื่อเวลาผ่านไป โดยจำแนกสาเหตุของการเติบโตออกเป็น 3 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือ **ปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์** ซึ่งเชื่อว่าเป็นต้นทางของความแตกต่างในสังคมเพราะความแตกต่างตามธรรมชาติจะส่งผลไปยังผลิตภาพการผลิต การคิดค้นเทคโนโลยี ตลอดจนความเป็นอยู่ทางกายภาพของมนุษย์

ปัจจัยที่สอง คือ **ปัจจัยทางวัฒนธรรม** ซึ่งหมายถึง ทศนคติ พฤติกรรม ค่านิยม และความเชื่อของสมาชิกในสังคมหนึ่ง ๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม นักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าการดำรงอยู่ของสังคมขึ้นอยู่กับความร่วมมือของสมาชิกในสังคม จึงสนใจค่านิยมที่มีผลต่อความร่วมมือของสมาชิกนั่นก็คือ “ความไว้วางใจ” (Trust) ซึ่งจะส่งเสริมความเต็มใจในการกระทำเป็นหมู่คณะ (Collective action) และส่งผลดีต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ที่น่าสนใจ คือ Banfield (1958) และ Fukuyama (1995) มองว่า ความไว้วางใจมีขอบเขตในตัวเอง เรียกว่า “รัศมีของความไว้วางใจ” ซึ่งออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกคือ ความไว้วางใจเป็นการทั่วไป (Generalized trust) คือ ความไว้วางใจที่มีให้กับสังคมหรือสมาชิกในสังคม ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดความเต็มใจในการกระทำเป็นหมู่คณะของสมาชิก ประเภทที่ 2 คือ ความไว้วางใจแบบเฉพาะเจาะจง (Particularized trust) มีวงจำกัดเฉพาะคนใกล้ชิด นำมาซึ่งการพึ่งพาเฉพาะคนในกลุ่ม และอาจจะนำไปสู่การคอร์รัปชันได้⁹ ดังนั้นความไว้วางใจจะมีบทบาทในการเสริมสร้างการกระทำเป็นหมู่คณะของสมาชิกในสังคมมากขึ้นน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับรัศมีของความไว้วางใจ หากในสังคมมีความไว้วางใจโดยทั่วไปมาก ก็จะนำไปสู่การกำกับดูแลองค์กรสาธารณะและการเมืองที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังมีผลกระทบต่อธุรกิจโดยตรง เพราะจะช่วยลดความเสี่ยงในการทำธุรกิจด้วย Tabellini (2010) มองว่า วัฒนธรรมมีผลต่อโครงสร้างสถาบันทางการเมืองและมีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม

⁸ Acemoglu, Daron, Johnson Simon, and James A. Robinson. 2005. "Institutions as a Fundamental Cause of Long-Run Growth." In Handbook of Economic Growth, vol. 1A, by Philippe Aghion and Steven N. Durlauf. p. 386-472. อ้างถึงใน ธาณี ชัยวัฒน์. 2556. “วัฒนธรรม สถาบัน และการเติบโตระยะยาว.” *ธนาคารแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร. น. 3-4.

⁹ Banfield, Edward C. 1958. *Moral Basis of a Backward Society*. New York: The Free Press.; Fukuyama, Francis. 1995. *Trust: the Social Virtues and the Creation of Prosperity*. New York: The Free Press. อ้างถึงใน ธาณี ชัยวัฒน์. 2556. น. 18.

โดยศึกษาวัฒนธรรมตลอดช่วงประวัติศาสตร์ผ่านความเชื่อและค่านิยมของปัจเจกบุคคล เช่น การวัดระดับความเชื่อ (Trust) การเคารพผู้อื่น (Respect for others) ความมั่นใจ (Confidence) พบว่าส่วนประกอบทางวัฒนธรรมจากเหล่านี้มีความสัมพันธ์อย่างมากกับการพัฒนาเศรษฐกิจของยุโรปในปัจจุบัน

ปัจจัยที่สาม คือ **ปัจจัยทางด้านสถาบัน (Institutions)** โดยสถาบันในที่นี้ หมายถึง สถาบันทางการเมือง (Political institution) ซึ่งเป็นตัวกำหนดกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกสังคม มีหน้าที่จัดสรรอำนาจระหว่างผู้มีอำนาจตามกฎหมายกับอำนาจของประชาชน เพื่อลดความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ระหว่างคน 2 กลุ่ม Acemoglu and Robinson (2012) จำแนกสถาบันทางการเมืองออกเป็น 2 แบบคือ สถาบันทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Inclusive political institutions) หมายถึงระบบที่ปกป้องสิทธิส่วนบุคคลของสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมจากการเปิดโอกาสให้พวกเขามีส่วนในการออกแบบสถาบัน สถาบันแบบนี้จะปกป้องกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือของสมาชิกและการกระทำรวมหมู่ที่ส่งผลต่อการเติบโตในระยะยาว ส่วนอีกแบบหนึ่งคือ สถาบันทางการเมืองแบบเอาประโยชน์ (Extractive political institutions) ที่มอบอำนาจการตัดสินใจไว้ที่สมาชิกส่วนน้อยของสังคม ซึ่งอาจออกแบบสถาบันที่มีแนวโน้มปกป้องผลประโยชน์ของพวกเขาเองและเอาเปรียบสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคม ความร่วมมือของสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมจะต่ำและไม่เอื้อให้เกิดการกระทำเป็นหมู่คณะ และกลายเป็นข้อจำกัดของการเติบโตระยะยาว¹⁰ ทั้งนี้ คุณภาพสถาบันทางการเมืองอาจส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมได้หากผ่านช่วงเวลายาวนานพอ แสดงให้เห็นว่าประเทศที่มีสถาบันทางการเมือง ที่มีคุณภาพดีกว่าในอดีตจะมีระดับความไว้วางใจของสมาชิกในสังคมที่สูงกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากสถาบันจะช่วยปกป้องและคุ้มครองความเป็นธรรมของสมาชิกในสังคม ซึ่งเท่ากับสนับสนุนให้เกิดความเต็มใจในการกระทำเป็นหมู่คณะของสมาชิก¹¹

Acemoglu and Daron (2009) เชื่อว่าสถาบันทางการเมืองกำหนดลักษณะ **สถาบันทางเศรษฐกิจ** ซึ่งทำหน้าที่ปกป้องสิทธิส่วนบุคคล โดยสิทธิส่วนบุคคลนี้จะคุ้มครองผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับอย่างเป็นธรรมและส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือที่ดีขึ้นของสมาชิกในสังคมตามมา การจะมีสถาบันทางเศรษฐกิจที่ดีต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่างคือ สถาบันทางการเมืองต้องมีระบบการตรวจสอบที่ดี อำนาจทางการเมืองอยู่ในการตัดสินใจของคนส่วนใหญ่ และระบบต้องสร้างข้อจำกัดใน

¹⁰ Acemoglu, Daron, and James A. Robinson. 2012. *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. Crown Business Publishing. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน. น. 21.

¹¹ Tabellini, Guido. 2010. "CULTURE AND INSTITUTIONS: ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE REGIONS OF EUROPE." *Jour of the European Economic Association*. อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน. น. 21.

การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจของผู้มีอำนาจ ด้วยเหตุนี้ สถาบันทางการเมืองที่ดีจะสร้างสถาบันทางเศรษฐกิจที่ดีและส่งเสริมต่อการเติบโตในระยะยาว¹²

การแบ่งลักษณะปัจจัยพื้นฐานและสถาบันข้างต้นแตกต่างจาก North (1991) ซึ่งแบ่งสถาบันออกเป็น 2 ประเภท คือ สถาบันที่เป็นทางการ ได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมาย และระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และสถาบันที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การลงโทษ (Sanction) ข้อห้าม (Taboos) จารีต (Customs) ประเพณี (Traditions) และระเบียบวินัย (Codes of conduct)¹³ สิ่งเหล่านี้มาจากประวัติศาสตร์ของสังคมนั้น ๆ ค่อย ๆ สะสมมาจากอดีตถึงปัจจุบันและจะส่งผลไปยังอนาคตผ่านแรงจูงใจในการร่วมมือกันของคนในสังคมปัจจุบัน เพราะปัจเจกบุคคลแต่ละคนจะเต็มใจร่วมมือกันมากขึ้นเพียงใด ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต¹⁴ สถาบันที่ไม่เป็นทางการ(หรือบรรทัดฐาน) ของ North ใกล้เคียงกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมของ AJR เพราะเป็นสิ่งที่มาจากการสั่งสมของสมาชิกในสังคมหนึ่ง ๆ เป็นเวลานาน และจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมมักมาจากบรรทัดฐานของสังคม¹⁵

อย่างไรก็ดี การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐาน สถาบันทางวัฒนธรรม ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจในเชิงเหตุและผล (Causality) และการหาคำตอบว่าปัจจัยใดสำคัญที่สุดในการกำหนดการเจริญเติบโตของสังคมในระยะยาวยังคงเป็นประเด็นถกเถียงกันของนักเศรษฐศาสตร์สายสถาบัน

สำหรับงานวิจัยนี้ที่เน้นบริบทชุมชนหรือกลุ่มสังคมขนาดเล็กและอยู่ภายใต้ลักษณะสถาบันทางการเมืองที่ไม่ต่างกัน แต่กลับมีลักษณะการพัฒนาและศักยภาพในการแก้ไขข้อจำกัดหรืออุปสรรคของชุมชนต่างกัน ปัจจัยอื่น อย่างเช่น วัฒนธรรม น่าจะมีส่วนในการอธิบายความแตกต่างนี้ได้มากกว่าสถาบันทางการเมือง ประเด็นการก่อร่างทุนทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดทิศทางและลักษณะวัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นประเด็นที่มีน้ำหนักและควรศึกษา

¹² Acemoglu, Daron. 2009. *Introduction to Modern Economic Growth*. New York: Princeton University. อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน. น. 20.

¹³ North, Douglass C. 1991. "Institution." *Journal of Economic Perspectives*. vol. 5(1) Winter. p.1.

¹⁴ ธาณี ชัยวัฒน์. 2556. น. 6.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน. น. 16.

9.2. ลักษณะพื้นที่ที่ศึกษาและข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์

พื้นที่ศึกษาจัดเป็นชุมชนขนาดเล็ก 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบางบัว เขตบางเขน ชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม และชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชุมชนบางบัว เป็นชุมชนริมคลองบางบัวหรือคลองถนน จดทะเบียนเป็นชุมชนกับกรุงเทพมหานครเมื่อปี 2534 แต่เดิมก่อนที่โครงการบ้านมั่นคงจะเริ่มเข้ามาเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ชุมชนนี้จัดเป็นชุมชนแออัด ตั้งบ้านเรือนอยู่บนที่ดินของกรมธนารักษ์ จำนวนบ้านกว่าครึ่งหนึ่งของชุมชนสร้างรูกำไปในแนวคลอง สถานะของชุมชนในตอนนั้นจึงเป็นชุมชนบุกรุกพื้นที่ของหน่วยราชการ ด้วยจำนวนประชากร ความแออัด คนในชุมชนประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต สุขอนามัย ต่อมาในปี 2548 หลังความพยายามที่จะก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านมั่นคง สำเร็จ มีการปรับสภาพชุมชนใหม่ ย้ายบ้านขึ้นบก แบ่งที่ดินอย่างเท่าเทียมกัน ปัจจุบันมีทั้งหมด 264 หลังคาเรือน บนพื้นที่ 9 ไร่ 1 งาน 72 ตารางวา มีสัญญาเช่าระยะยาว 3 ช่วง ช่วงละ 30 ปี จากกรมธนารักษ์ ชุมชนบางบัวถือเป็นชุมชนต้นแบบของโครงการบ้านมั่นคง และดำเนินกิจกรรมในชุมชนในลักษณะกรรมการหลายชุด และเน้นการสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่นผ่านเครือข่ายสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว เครือข่ายสหกรณ์เคหสถานเพื่อที่อยู่อาศัยคลองบางบัว และเครือข่ายสวัสดิการ

ชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม เป็นประเภทเคหะชุมชน จดทะเบียนเป็นชุมชนกับกรุงเทพมหานครในปี 2545 ชุมชนนี้เกิดขึ้นมาจากแผนรื้อย้ายคนใต้สะพาน 12 สะพาน ที่อยู่ในเขตบางซื่อ สายไหม จตุจักร บางเขน หลักสี่ ดอนเมือง ที่เริ่มขึ้นในปี 2536 ชาวบ้านจากสะพานต่าง ๆ รวมกลุ่มกันในปี 2538 ก่อตั้งกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพานเพื่อเจรจาต่อรองกับการเคหะแห่งชาติในการเลือกพื้นที่สำหรับรองรับการย้ายเอง เพราะต้องการพื้นที่ที่สะดวกสำหรับการประกอบอาชีพเดิม การเจรจาต่อสู่สำเร็จในปี 2540 และชาวใต้สะพานส่วนหนึ่งได้ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนพูนทรัพย์ในปี 2544 โดยมีมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยเป็นพี่เลี้ยงช่วยในการวางแผน ชาวชุมชนเป็นผู้วางแผนและกำหนดวางแผนความต้องการใช้พื้นที่เอง ปัจจุบันชุมชนมี 216 หลังคาเรือน จำนวนประชากรประมาณ 1,600 คน ตั้งอยู่บนพื้นที่ขนาด 18 ไร่ 2 งาน 11 ตารางวา ชุมชนต้องจ่ายค่าเช่าที่เดือนละ 7,700 บาทหรือครัวเรือนละ 50 บาท ชุมชนพูนทรัพย์ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชนด้วยโอกาสในการต่อรองกับภาครัฐเพื่อที่อยู่อาศัย

ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ มีลักษณะเป็นชุมชนแออัด อยู่ริมคลองเปรมประชากร จดทะเบียนเป็นชุมชนกับกรุงเทพมหานครตั้งแต่ปี 2542 ถือเป็นพื้นที่รูกำรื้อริมคลอง ปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่ 142 หลังคาเรือน จำนวน 710 คน มีบ้านที่ปลูกสร้างในคลองกว่า 40 หลังคาเรือน โดยสภาพการอาศัยอยู่ที่แออัด ทำให้ต้องเผชิญปัญหาต้องด้านสุขอนามัย คุณภาพชีวิต

และยาเสพติด แม้ในพื้นที่ที่จะผ่านการรวมตัวกันในลักษณะคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการที่รับรองโดยสำนักงานเขต และที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานภายนอก มีกิจกรรมเกิดขึ้นตามวาระต่าง ๆ แต่การรวมตัวก็ไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร มีความแตกแยกเป็นกลุ่มย่อยทั้งที่เกิดจากนักการเมืองเดิมจากปัญหาทุจริตของกลุ่มออมทรัพย์เดิมและปัญหากองทุนเงินล้านในอดีตที่ให้ประโยชน์เฉพาะเครือญาติกรรมการ ชุมชนได้มีความพยายามสร้างกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยขึ้นมาใหม่ ภายใต้การนำของคณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบันเนื่องจากต้องเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อย้ายบ้านขึ้นบก ปัจจุบันอยู่ในช่วงที่หน่วยงานภาครัฐทั้ง กรมธนารักษ์ สำนักงานเขต รวมถึง พอช. ลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับชาวชุมชน

งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจาก 3 แหล่ง ได้แก่ 1) ข้อมูลเบื้องต้นจากทีมวิจัยท้องถิ่นมหาวิทยาลัยเกริก ที่ได้จากการเปิดเวทีงานวิจัยแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมที่ปลอดภัยระดับขั้นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตบางเขน สายไหม ดอนเมืองและหลักสี่ ซึ่งอยู่ในรายงานความก้าวหน้าของโครงการระยะ 6 เดือน¹⁶ และการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) ในแต่ละชุมชน 2) ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกในแต่ละชุมชน และ 3) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สำนักงานเขตที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการใช้ข้อมูลทุติยภูมิในระดับชุมชน

ในการตอบวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัย ซึ่งได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานหรือโครงสร้างสถาบันที่ส่งผลในเชิงสนับสนุนหรือเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาธรรมาภิบาลในชุมชน และศึกษาการก่อร่างของทุนทางสังคมซึ่งมีผลโดยตรงต่อวิถีคิด ทศนคติและวัฒนธรรมซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาธรรมาภิบาลในชุมชนนั้น ผู้วิจัยผสมผสานกรอบแนวคิดของ Acemoglu, Johnson and Robinson (2005), North (1991) และ Putnam (1993) โดยแบ่งกลุ่มการวิเคราะห์ตามลักษณะปัจจัยพื้นฐาน คือ ภูมิศาสตร์หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และสถาบันซึ่ง North หมายถึงโครงสร้างที่คนในสังคมเป็นผู้สร้างหรือกำหนดขึ้น กลุ่มกติกาคือควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ผ่านแรงจูงใจหรือข้อจำกัด โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) สถาบันที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือ วัฒนธรรม ซึ่งหมายความรวมถึง บรรทัดฐาน ระเบียบแบบแผน วิถีชีวิต วิถีคิด ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมของคนในสังคม และ 2) สถาบันที่เป็นทางการหรือสถาบันทางการเมือง โดยสถาบันทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะเปิดโอกาสให้คนส่วนใหญ่ในสังคมออกแบบระบบที่ปกป้องสิทธิส่วนบุคคลอย่างเป็นธรรม ในขณะที่สถาบันทางการเมืองแบบเอาประโยชน์จะให้อำนาจการตัดสินใจทางการเมืองกับคนส่วนน้อยในสังคม ซึ่งอาจนำไปสู่การออกแบบระบบที่เอื้อประโยชน์เฉพาะกับตนและพวกพ้อง เอาเปรียบ

¹⁶ อมรรรัตน์ กุลสุจริต และคณะ. 2560. “แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมที่ปลอดภัยระดับขั้นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตบางเขน เขตสายไหม เขตดอนเมือง และเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร.” รายงานความก้าวหน้า 6 เดือน.

คนส่วนใหญ่ ไม่สร้างบรรยากาศที่เอื้อกับการทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งปัจจัยภูมิศาสตร์และสถาบันถือเป็นสาเหตุพื้นฐานกำหนดลักษณะสถาบันทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของสังคม โดยสถาบันทางเศรษฐกิจจะปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและคุ้มครองผลประโยชน์ที่เขาพึงได้รับอย่างเป็นธรรม

การวิเคราะห์ในส่วนแรกของงานวิจัยนี้จะให้ความสำคัญกับสิ่งที่ปรากฏอยู่ในชุมชน ณ ปัจจุบัน เป็นภาพ Snapshot โดยจะแบ่งการวิเคราะห์เป็น 4 มิติ คือ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ สถาบันทางวัฒนธรรม สถาบันทางการเมือง และสภาพทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ ซึ่งในแต่ละมิติ ผู้วิจัยต้องการสะท้อนให้เห็นว่าความแตกต่างระหว่างชุมชนและลักษณะปัจจัย โครงสร้างหรือสภาพที่เป็นอยู่ส่งผลอย่างไรต่อการสร้างธรรมาภิบาลในชุมชน

การวิเคราะห์ในส่วนถัดมา เน้นภาพพลวัตของสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีผลต่อการกำหนดลักษณะสถาบันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรม ซึ่งปรับเปลี่ยน สัมผัสจากประสบการณ์ผ่านกาลเวลา และถ่ายทอดทางวิถีชีวิตและแนวคิดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นทุนทางสังคมที่กำหนดระดับความร่วมมือของคนในสังคม และส่งผลต่อการจัดการและการสร้างธรรมาภิบาลในชุมชน โดยใช้กรอบแนวคิดของ Putnam ที่เชื่อว่าทุนทางสังคม (Social capital) ก่อร่างจากความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norm) และ ระบบเครือข่าย (Network) สิ่งเหล่านี้ทำให้สังคมสามารถร่วมมือมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้ ทุนทางสังคมตามนิยามของ Putnam จึงเป็นตัวกำหนดรูปร่างสถาบันทางวัฒนธรรมในกรอบแนวคิดของ Acemoglu, Johnson and Robinson (2005) และ North (1991) การวิเคราะห์ในส่วนนี้ จึงเน้นที่กลไกในการก่อร่างทุนทางสังคมที่สามารถใช้เป็นแรงหนุนให้เกิดธรรมาภิบาลในชุมชนได้

9.3. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน ในส่วนที่ 1 ผู้วิจัยเปรียบเทียบมุมมองที่คนใน 3 ชุมชนมีต่อชุมชนของตนทั้งในด้านจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและทางออก รวมถึงมุมมองต่อปัญหาคอร์รัปชัน และอะไรที่เป็นสาเหตุ การศึกษาเปรียบเทียบในส่วนแรกนี้จะสะท้อนทัศนคติที่คนในชุมชนมีต่อชุมชนของตน ส่วนที่ 2 จะแสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบชุมชนทั้ง 3 ในมิติภูมิศาสตร์ สถาบันทางวัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจซึ่งรวมถึงสภาพความเป็นอยู่ การศึกษาเปรียบเทียบในส่วนนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่ามีมติเหล่านั้น่าจะส่งผลในทางบวกหรือลบต่อโอกาสการสร้างธรรมาภิบาลในชุมชน สำหรับการศึกษาในส่วนที่ 3 จะแสดงพลวัตการก่อร่างของทุนทางสังคม ที่ช่วยกำหนดสถาบันทางวัฒนธรรมในชุมชนและโครงสร้างสถาบันอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ ผลการศึกษานี้เน้นที่การถอดบทเรียนองค์ความรู้และกลไกที่ชุมชนได้จากผ่านประสบการณ์ร่วมกันมาจนกลายเป็นทุนทางสังคม และเป็นโครงสร้างสถาบันของแต่ละชุมชน

ตารางที่ 9-1 แสดงมุมมองของคนในชุมชนต่อสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชน

	บางบัว	พุนทรัพย์	หลังแพต
จุดแข็งของชุมชน	● คณะกรรมการชุมชนเข้มแข็ง ประธานกรรมการชุมชนได้รับความไว้วางใจ มีผู้ใหญ่ที่ชุมชนเชื่อใจให้รับผิดชอบการเงิน ● ชาวบ้านให้ความร่วมมือดีในการทำกิจกรรม ● เครือข่ายสหกรณ์เคหสถานเพื่อที่อยู่อาศัย (มี 7 ชุมชน) ช่วยเหลือกัน ● ขับเคลื่อนชุมชนผ่านการกลไกแบ่งกลุ่มย่อย ทำให้สื่อสารได้ทั่วถึง และรับฟังปัญหาของชาวบ้านผ่านระบบกลุ่มย่อย มาที่คณะกรรมการชุมชน	● มีพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ ศูนย์สุขภาพ ศูนย์เด็กเล็ก และแปลงเกษตร ● การทำงานของคณะกรรมการมีความโปร่งใสมากขึ้น ● เวลาเผชิญปัญหาาร่วมกัน ชาวบ้านจะร่วมมือหาทางออก	● ขณะนี้ชาวบ้านเผชิญวิกฤตร่วมกันคือเรื่องการถูกไล่รื้อที่ ทำให้กระท่อมรื้อร้นในการรวมตัวกันมากขึ้น สะท้อนได้จากการรวมกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาใหม่ ● ชาวบ้านบางส่วนเริ่มตระหนักเรื่องความโปร่งใสในการบริหารจัดการชุมชน ● ผู้นำชุมชนพยายามสร้างเครือข่ายกับภายนอก เพื่อหาแรงสนับสนุนชุมชน
จุดอ่อนของชุมชน	● ยังมีคนที่ไม่ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมในชุมชน แต่ไม่ขัดขวางการทำงาน ● ชาวบ้านประมาณ 20 ครั้วเรือนมีปัญหาเรื่องการชำระหนี้บ้าน บางรายตั้งใจไม่จ่าย บางรายไม่มีรายได้พอจ่าย	● ขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ● ลักษณะการบริหารงานของคณะกรรมการชุมชนที่ผ่านมาในอดีตหลายชุด ทำให้ชาวบ้านยังไม่	● คนในชุมชนแบ่งฝ่ายออกเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน ● ชุมชนขาดคนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยปัญหาภายใน ● ปัญหายาเสพติด

	บางบัว	พุนทรัพย์	หลังแพต
	● คนมีรายได้น้อยในชุมชน บางครอบครัวไม่ส่งลูกเรียนต่อ ● การแบ่งชนชั้นของคนจน ดูถูกกันเอง และทำให้การแก้ปัญหาโดยมองว่าคนชั้นมีฐานะเดียวจะทำให้แก้ไขไม่ถูกจุด ● ปัญหายาเสพติดแม้จะลดลงมากหลังโครงการบ้านมั่นคงสำเร็จ แต่ก็ยังมีอยู่	ไว้วางใจคณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบันอย่างเต็มที่ ● ปัญหายาเสพติด	● ไม่มีพื้นที่จัดกิจกรรมชุมชน
ความหมาย คอร์รัปชันใน ชุมชน	● คณะกรรมการชุมชนหรือเครือข่ายการเงิน ● การโกงกันเองในครอบครัว ● การฮั้วกันในการซื้อขายวัสดุอุปกรณ์ ● โกงในกองทุนเงินล้าน เช่น อนุมัติให้เครือญาติก่อน ชาวบ้านก็แล้วไม่คิดคิดว่าเป็นเงินฟรี หรือ เหยี่ยกยักบงการ	● ความไม่โปร่งใส ● ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้อง ● การคดโกง	● ได้ของ/โครงการช่วยเหลือมา แต่ไม่แจกจ่ายให้ทั่วถึง ● ไม่ชี้แจงงบประมาณ ไม่โปร่งใส ● ไม่ซื่อสัตย์ เห็นแก่ตัว
สาเหตุคอร์รัปชัน ในชุมชน	● ระบบการจัดการหละหลวม ไม่มีระเบียบ ● เปิดโอกาสให้ถือเงินไว้ในมีนนาน ● ไว้วางใจเกินไป	● ระบบการจัดการคลุมเครือ ไม่ชัดเจน ● ไม่เปิดเผยข้อมูล	● ไม่เปิดเผยข้อมูล ● ไว้วางใจเกินไป ● การแบ่งฝ่ายในชุมชน เอื้อประโยชน์ให้ฝ่ายตน

	บางบัว	พุนทราย	หลังแพต
การป้องกัน คอร์รัปชันใน ชุมชน	● จัดวางระบบการจัดการในชุมชนที่ 1. ไม่เปิดโอกาส เช่น ไม่ให้คนในครอบครัวทำงานการเงินร่วมกัน ไม่ให้โอกาสถือเงินนาน ไม่ให้คณะกรรมการชุดเดียวกันทำงานการเงินด้วยกัน 2. กระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ชาวบ้านช่วยกัน ตรวจสอบ ฝึกสอนและสร้างผู้ตรวจสอบ 3. ระบบบัญชีชุมชนที่ชัดเจน โปร่งใส รัดกุมและแบบฟอร์มที่ชาวบ้านแต่ละคนสามารถตรวจยอดเงินของตัวเองเปรียบเทียบกับบัญชีกลางได้ 4. ระบบตรวจสอบทั้งแบบตรวจสอบภายในชุมชนกันเอง ตรวจสอบไขว้จากเครือข่าย ตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานเขต เปิดโอกาสให้ชาวบ้านตรวจสอบ	● จัดวางระบบให้มีความโปร่งใส มีหลักฐานตรวจสอบได้ ● การประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ให้ชาวบ้านทราบโดยทั่วถึง ● ปลุกฝังศีลธรรม ผ่านสถาบันครอบครัว	● จัดวางระบบบัญชีรายรับรายจ่าย แจกแจงข้อมูลให้มีความโปร่งใส ● การประชาสัมพันธ์ เปิดเผยข้อมูลการใช้เงินจัดประชุมรายเดือน ชี้แจงการทำงาน ทำใบสรุปการประชุม แจกตามบ้าน

บางบัว	พุนทราย	หลังแพต
5. ส่งเสริมคนดีและลงโทษผู้กระทำความผิด ● การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจและหาข้อยุติ เช่น เชิญพูดคุยในพื้นที่สาธารณะ หรือ คณะกรรมการเชิญคุยเป็นการภายใน หากตกลงกันไม่ได้จะแจ้งให้ชาวบ้านรับรู้แล้วดำเนินการฟ้องร้องต่อไป ● ปลุกฝังธรรมาภิบาล จิตสำนึก และสร้างรายได้ให้เพียงพอ		

9.3.1 การศึกษาเปรียบเทียบมุมมองจุดร่วม จุดต่าง และนัยยะ

จากตารางที่ 9-1 ซึ่งสรุปทัศนคติคนในชุมชนมองชุมชนของตนทั้งในเรื่องปัญหาที่เผชิญ อยู่ จุดอ่อน จุดแข็ง ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับการคอร์รัปชันและแนวทางป้องกัน จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนบางบ้านมองว่าการทำงานของคณะกรรมการชุมชนและการที่ผู้นำชุมชนได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเงินของชุมชน และการได้ความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นจุดแข็งของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่ขาดอยู่บ้างในพื้นที่ชุมชนพุนทรัพย์ และยังเป็นปัญหาในชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา ซึ่งประสบปัญหาการแบ่งเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจนและยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนมากนัก นอกจากนี้ จุดแข็งสำคัญของชุมชนบางบ้าน ที่กลายเป็นตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดีให้กับชุมชนอื่น ๆ คือ ความช่วยเหลือที่ได้จากเครือข่ายกับองค์กรหรือคนนอกชุมชน และการแบ่งโซนหรือกลุ่มย่อยในการดำเนินกิจกรรมและรับฟังความคิดเห็นของชุมชน อย่างไรก็ตาม ความพยายามสร้างความโปร่งใสในการทำงานของคณะกรรมการชุมชนในชุดปัจจุบันของชุมชนพุนทรัพย์และชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาก็เป็นจุดที่ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงและมองว่าจะพัฒนาชุมชนต่อไปได้ ความพยายามที่จะมีกิจกรรมร่วมกันหรือประชุมร่วมกันมากขึ้น ทำให้ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา เห็นความรุนแรงของปัญหาการขาดพื้นที่ส่วนกลางสำหรับการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคในการดึงให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ปัญหาละเอียดอ่อนที่ทั้ง 3 ชุมชนยังเผชิญอยู่คือปัญหายาเสพติด ข้อมูลทางการในปี 2560 จากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด¹⁷ ประเมินสภาพปัญหาเสพติดในชุมชนบางบ้าน ชุมชนพุนทรัพย์ ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา ว่ารุนแรงน้อย รุนแรงปานกลาง รุนแรงมาก ตามลำดับ โดยสภาพปัญหาเสพติดของชุมชน บางบ้านจัดว่าลดความรุนแรงลงอย่างมาก ภายหลังโครงการบ้านมั่นคงประสบความสำเร็จ จึงทำให้เกิดโจทย์ที่น่าสนใจว่า โครงสร้างเชิงสถาบันที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากโครงการบ้านมั่นคงประสบความสำเร็จนั้นสัมพันธ์กับปัญหาเสพติดที่ลดความรุนแรงลงอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

มุมมองต่อคำว่าคอร์รัปชันของคนในทั้ง 3 ชุมชนไม่ต่างกันมากนัก คือมองจากประสบการณ์ใกล้ตัวในชุมชน และการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเงินของชุมชนเป็นหลัก แม้ว่าเหตุการณ์นั้นจะผ่านมาหลายปีแล้วก็ตาม ความโปร่งใสของการใช้งบประมาณสนับสนุนการพัฒนาที่ได้รับจากสำนักงานเขตในแต่ละเดือนและการไหลเวียนของเงินในกลุ่มออมทรัพย์เป็นจุดที่ได้รับความสนใจจากชุมชน ทั้ง 3 ชุมชนเห็นไปในทางเดียวกันว่า ระบบการจัดการด้านการเงินที่หละหลวมไม่ชัดเจน การไม่เปิดเผยข้อมูล และการไว้วางใจกันเกินไปเป็น

¹⁷ ดูภาคผนวกท้ายบทที่ 9

ที่มาของการคอร์รัปชัน โดยระบบที่ไม่ชัดเจนในที่นี้ไม่ได้มาจากในแง่การจัดการภายในชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่สะท้อนไปถึงลักษณะการเบิกจ่ายตามระเบียบการเงินการคลังของภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมือง ชุมชนแออัด รวมไปถึงชุมชนที่อาศัยอยู่ในที่รกร้าง ดังนั้นในการหาแนวทางป้องกันคอร์รัปชันและสร้างธรรมาภิบาล ทั้ง 3 ชุมชนจึงให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูล จัดระบบการทำบัญชี และการตรวจสอบที่โปร่งใส โดยชุมชนพุนทรัพย์และชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนายังให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการและเงินสนับสนุนที่เข้ามาในชุมชน ในขณะที่ชุมชนบางบัวซึ่งมีระบบการกระจายข่าวสารที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพผ่านระบบไลน์หรือกลุ่มย่อยอยู่แล้ว จะให้ความสำคัญมากขึ้นกับระบบตรวจสอบที่มากกว่าการตรวจสอบกันเองในชุมชน โดยให้ขยายไปถึงการตรวจสอบไขว้ระหว่างชุมชน ซึ่งเป็นเครือข่ายกันและจากองค์กรภายนอก นอกจากนี้ทั้งชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์เห็นว่าการปลูกฝังจริยธรรมผ่านสถาบันครอบครัวและการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นเป็นแนวทางที่ใช้ลดคอร์รัปชันในชุมชนด้วย

นัยยะสำคัญที่สะท้อนออกมาจากมุมมองของคนในชุมชนเหล่านี้ คือ ระดับความไว้วางใจและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับความโปร่งใสของคนในชุมชนบางบัวสูงกว่าพื้นที่อื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ทศนคติที่คนในชุมชนบางบัวมีต่อกัน มีความไว้วางใจในผู้นำและเห็นระบบการตรวจกันเองในชุมชนเป็นระดับพื้นฐานที่ถือปฏิบัติกันมา จนพัฒนาระบบการตรวจสอบให้มีความซับซ้อนและก้าวหน้ามากขึ้น รวมถึงการเชื่อและศรัทธาในระบบเครือข่ายจากภายนอกว่าเป็นแรงหนุนสำคัญในการพัฒนาชุมชนไปอีกขั้นหนึ่ง สถาบันทางวัฒนธรรมซึ่งสะท้อนทัศนคติ ระเบียบแบบแผน วิธีคิดของชุมชน และก่อร่างจากทุนทางสังคมมีความสำคัญมากต่อโอกาสการสร้างหรือต่อยอดธรรมาภิบาลในชุมชน นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าหากชุมชนสามารถสร้างกระบวนการเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดที่เกิดจากปัจจัยพื้นฐาน เช่น สภาพพื้นที่ปลูกบ้านรกร้างริมคลอง แออัด ขาดพื้นที่ส่วนกลางได้ กระบวนการนั้นกลายเป็นทุนทางสังคมที่สามารถสร้างธรรมาภิบาลได้ แต่ชุมชนที่ยังไม่สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดทางกายภาพก็จะมีอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมเป็นหมู่คณะ โอกาสการสร้างธรรมาภิบาลเป็นไปได้ยากขึ้น

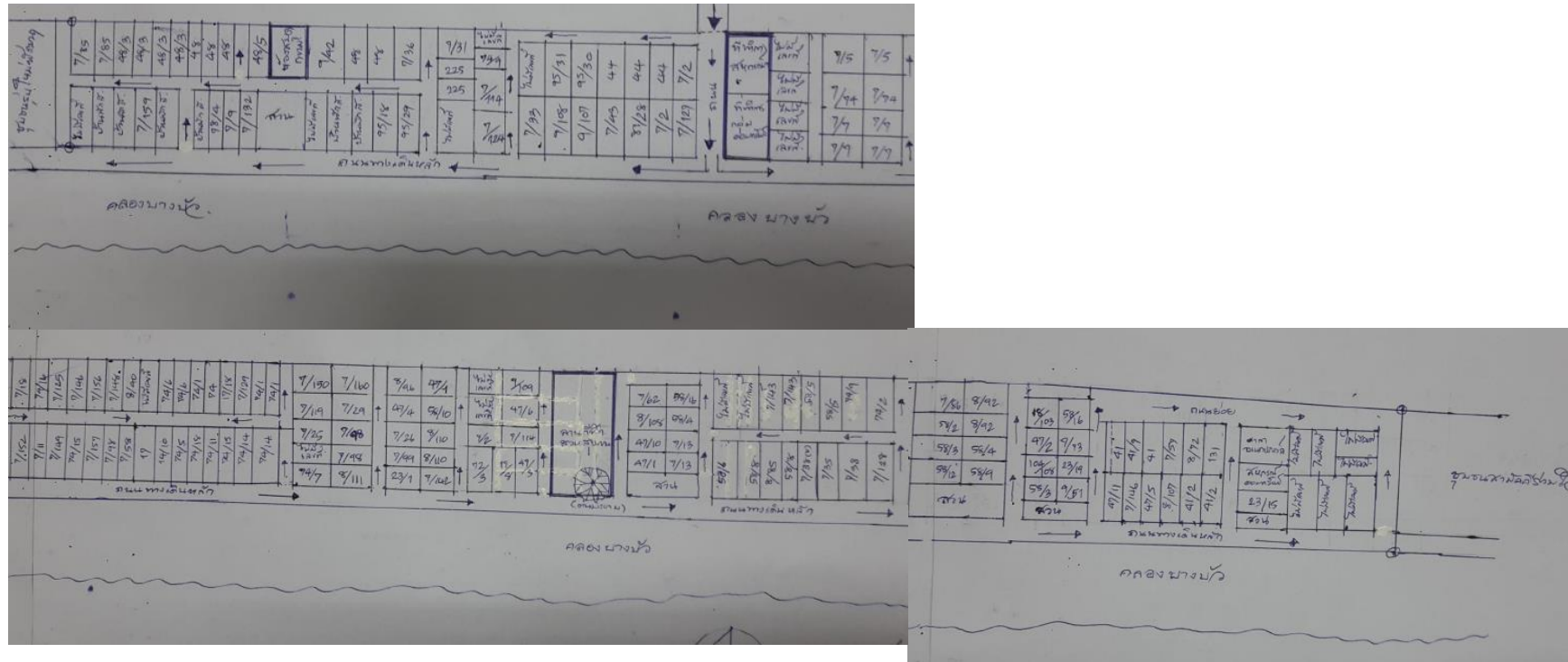
9.3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบแยกมิติต่าง ๆ

9.3.2.1 ภูมิศาสตร์

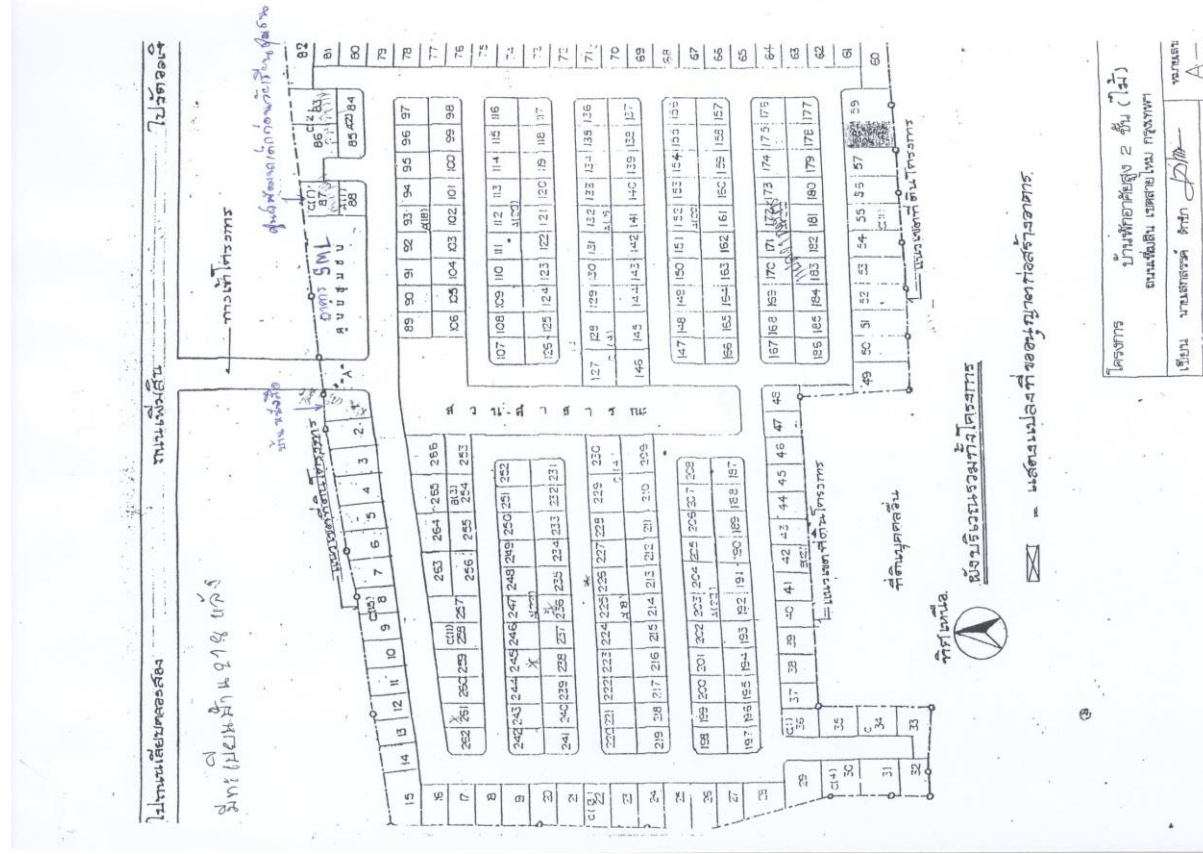
จากภาพที่ 9-1 ถึง 9-3 แสดงลักษณะพื้นที่ชุมชน จะเห็นได้ว่าชุมชนบางบัวและชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาเป็นชุมชนติดริมน้ำ แต่ปัจจุบันไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำได้เนื่องจากเป็นน้ำเสียที่ไหลผ่านชุมชน ชาวบ้านในทั้ง 3 ชุมชนมีแหล่งทำงานที่ไม่ห่างไกลจากชุมชน

มากนัก เช่น ชาวบ้านในชุมชนพุนทรัพย์ซึ่งย้ายมาจากหลายสะพานก็ร่วมกันเลือกพื้นที่ตั้งชุมชนที่ไม่ไกลจากแหล่งทำมาหากินมากนัก

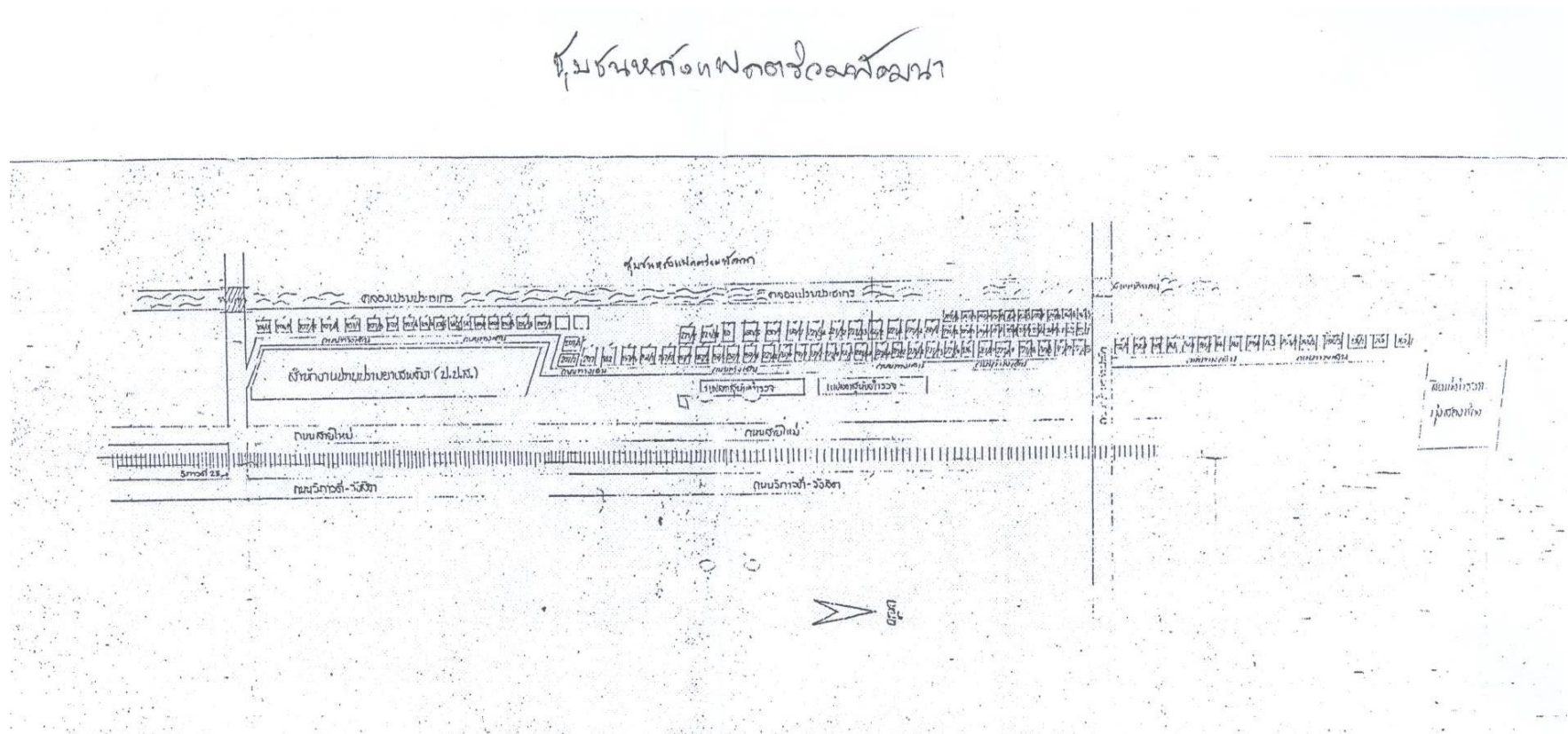
ภาพที่ 9-1 แสดงชุมชนบางบัว

ภาพที่ 9-2 แสดงชุมชนpunทรัพย์

ภาพที่ 9-3 แสดงชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา

ถึงแม้ลักษณะพื้นที่ชุมชนบางบัวจะเป็นเส้นยาว 500 เมตร แต่สามารถใช้โอกาสจากโครงการบ้านมั่นคงในการเปิดพื้นที่ให้การจราจร ติดต่อกันไปมาหาสู่กันในพื้นที่ง่ายขึ้น เข้าออกได้หลายทางมากขึ้น ส่วนชุมชนพุนทรพย์ ถึงแม้จะมีเส้นทางหลักเข้าออกทางเดียว แต่ภายในชุมชนมีการจัดระเบียบพื้นที่ตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้มีซอยแยกหลายซอย สะดวกในการไปมาหาสู่และมีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับสันทนาการ ซึ่งจะเป็นจุดที่แตกต่างกันมากหากเปรียบเทียบกับชุมชนหลักแฟลตร่วมพัฒนาซึ่งยังถือเป็นชุมชนแออัดริมคลองเปรมประชากร มีพื้นที่แนวยาวตลอดคลอง และเส้นทางเดินติดต่อมีเพียงถนนเล็ก ๆ สำหรับคนเดินหรือมอเตอร์ไซด์ผ่านเส้นเดียวเท่านั้น ชุมชนยังถูกถนนขนาดใหญ่ตัดผ่านแยกชุมชนออกเป็น 2 ฟาก ฟากขนาดใหญ่ประมาณ 100 ครัวเรือน และขนาดเล็กอีกประมาณ 20 ครัวเรือน และไม่มีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับการสันทนาการ ดังแสดงในแผนภาพที่ 9-1 ที่น่าสนใจคือการแบ่งทางกายภาพนี้สอดคล้องกับการที่ชุมชนแบ่งกลุ่มทางการเมืองเป็น 2 กลุ่ม และการสื่อสารข้อมูลข่าวสารมักหยุดอยู่เฉพาะฟากใดฟากหนึ่ง ไม่ได้ข้ามถนนไปยังอีกฟากหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นลักษณะพื้นฐานสำคัญที่เป็นอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วม และการดำเนินกิจกรรมเป็นหมู่คณะ (Collective action)

ในเชิงภูมิศาสตร์มนุษย์ ทั้งชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรพย์มีขนาดประชากรไม่ต่างกันมาก คือ 264 และ 216 หลังคาเรือนตามลำดับ ในขณะที่ชุมชนหลังแฟลตเป็นชุมชนเพียง 142 หลังคาเรือนเท่านั้น โดยมีผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ 40 ของประชากรในพื้นที่ ในขณะที่ชุมชนพุนทรพย์และบางบัวมีสัดส่วนของผู้สูงอายุน้อยกว่า¹⁸ เป็นคนวัยทำงานประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม คนวัยทำงานในทั้ง 3 ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย มีรายได้รายวัน ออกไปทำงานแต่เช้าและกลับเข้าพื้นที่ในตอนค่ำ มีเฉพาะเด็กเล็กและคนชราอาศัยอยู่ในบ้านช่วงกลางวัน ทั้งชุมชนบางบัวและชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาถือว่าเป็นชุมชนริมคลองดั้งเดิม ที่มีคนมาตั้งรกรากอาศัยอยู่ริมน้ำย้อนหลังไปมากกว่า 70 ปี และเริ่มแออัดเพิ่มขึ้นหลังปี 2530 เป็นต้นมา ทั้ง 2 ชุมชนประสบปัญหาการไร้ที่อยู่บ้านริมคลอง ต้องยกบ้านขึ้นบก ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันคือปี 2548 แต่เนื่องจากระบบการบริหารจัดการเงินออมกลุ่มออมทรัพย์ และบริบทความพร้อมในพื้นที่ที่ต่างกันทำให้การพัฒนาใน 2 พื้นที่นี้ มีเส้นทางที่แตกต่างกันอย่างมาก ในขณะที่ชุมชนบางบัวสามารถหาทางออกร่วมกันเพื่อให้โครงการบ้านมั่นคงสำเร็จลุล่วงไปได้โดยใช้เวลา 3 ปี (เสร็จสิ้นในปี 2552) แต่ชุมชนหลังแฟลตพัฒนายังไม่สามารถก้าวผ่านปัญหาของสร้างบ้านล้าไปแนวคลองได้และมีปัญหาคาราคาซังต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 10 ปี ลักษณะโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงมากเป็นอีกหนึ่งเหตุผลสำคัญทำให้การดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชนไม่สามารถทำได้มากนัก ความอ่อนแอของ

¹⁸ สำนักงานเขตและหน่วยงานของรัฐไม่มีการบันทึกข้อมูลโครงสร้างประชากรอย่างเป็นทางการ ข้อมูลข้างต้นมาจากการร่วมกันประมาณการของคนในชุมชน

ร่างกาย โรคภัยไข้เจ็บ และภาระการดูแลหลานหรือเด็กเล็กทำให้ชุมชนขาดกำลังคนที่จะทำงาน
สาธารณะให้ชุมชน

9.3.2.2. สถาบันทางวัฒนธรรม

ชุมชนบางบัวและชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนามีก่อนหน้านี้มีกลุ่มคนที่ครอบครัวมาตั้งรกรากในพื้นที่
มากกว่า 70-80 ปีมาแล้ว แต่ก็มีคนนอกพื้นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยค่อนข้างมากตั้งแต่ปี 2530
ในขณะที่คนในชุมชนพุทธมีถิ่นฐานดั้งเดิมจากต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ แล้วมาตั้งรกรากอยู่ได้
สะพานต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ก่อนที่จะถูกรื้อย้ายมาอยู่ร่วมกันที่ชุมชนพุทธ ทำให้คนใน
ชุมชนเหล่านี้มีความหลากหลายในแง่ของความเชื่อเดิมและแนวคิด แต่เนื่องจากเกือบทั้งหมดนับถือ
ศาสนาพุทธ ทำให้กิจกรรมงานบุญประจำปี เช่น งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ที่มีเลี้ยงพระ ทำบุญ หรือ
แม้กระทั่งกองทุนฌาปนกิจ ยังเป็นงานที่ผู้ริเริ่มสามารถดึงชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมได้มาก อิทธิพล
จากความเชื่อในศาสนาพุทธที่ให้ความสำคัญกับการทำบุญ บริจาคทาน ยังคงเข้ามามีบทบาทในการ
สร้างระบบประกันในชุมชนอย่างกองทุนฌาปนกิจ¹⁹

สำหรับวัฒนธรรมการรวมกลุ่มกันนั้น ทั้ง 3 พื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มในลักษณะที่ไม่เป็น
ทางการหลายกลุ่มด้วยกัน และมีระดับความแน่นแฟ้นของการรวมกลุ่มต่างระดับกันไป ด้วยเหตุผลว่า
ทั้ง 3 ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ของกรมธนารักษ์หรือการเคหะแห่งชาติ คนในชุมชนจึงยังประสบปัญหา
ความไม่แน่นอนเรื่องที่อยู่อาศัย ทำให้ทั้ง 3 ชุมชนมีกลุ่มหรือสหกรณ์ออมทรัพย์ดำเนินการเกี่ยวกับที่
อยู่อาศัย เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการสร้างบ้านในโครงการบ้านมั่นคง (ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา)
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการใช้พื้นที่ที่เกิดจากการสร้างบ้าน (ชุมชนบางบัว) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการซื้อที่จาก
การเคหะแห่งชาติ (ชุมชนพุทธ) นอกจากนี้ทั้ง 3 ชุมชนมีกลุ่มที่ทำหน้าที่เก็บเงินค่าเช่าที่สำหรับ
ชำระให้กรมธนารักษ์หรือการเคหะแห่งชาติ และกลุ่มฌาปนกิจ ทั้งนี้ ความหลากหลายของกลุ่มและ
ความเข้มแข็งของกลุ่มก็จะขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและระดับการพัฒนาของชุมชน

ชุมชนบางบัวถือเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งมากที่สุด และมีการ
รวมกลุ่มที่หลากหลาย สามารถกระจายหน้าที่ผู้นำกลุ่มให้กับผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชน มี
กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มช่างชุมชน กลุ่มวินมอเตอร์ไซด์ กลุ่มแม่บ้าน

¹⁹ Gill, Anthony, and Erik Lundsgaarde. 2004. "State Welfare Spending and Religiosity: A Cross-National Analysis." *Unpublished Manuscript*. University of Washington.; Scheve, Kenneth, and David Stasavage. 2006. "Religion and Preferences for Social Insurance." *Quarterly Journal of Political Science*. อ้างถึงใน ธาณี ชัยวัฒน์. 2556. น. 17.

กลุ่มตำรวจบ้าน ชาวบ้านที่ไม่ได้อยู่ในคณะกรรมการเข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้นำกลุ่ม การกระจายบทบาทผู้นำให้ชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ โดยที่คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยภาพรวมแล้ว ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอมีมากถึงร้อยละ 50 ที่เข้าร่วมบ้างไม่ร่วมบ้างอีกร้อยละ 30 และที่ไม่เข้าร่วมเลยอีกร้อยละ 20 การที่ชุมชนได้ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจนสำเร็จทำให้ชาวบ้านสามารถใช้องค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีในการพัฒนากลุ่มอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อรองรับและสร้างความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัยต่อไปเพราะชุมชนยังต้องพยายามบริหารจัดการหนี้ที่เกิดจากการสร้างบ้านให้สำเร็จด้วย นอกจากนี้การที่ชุมชนมีผู้นำธรรมชาติที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนวาระของคณะกรรมการชุมชน และเป็นผู้ใหญ่ที่ชาวบ้านไว้วางใจให้ทำหน้าที่ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้การดำเนินงานมีความสม่ำเสมอ ตรวจสอบที่มาที่ไปของเงินได้ง่ายขึ้น ชุมชนบางบัวประสบปัญหาเรื่องความมั่นคงของที่ดินน้อยที่สุด เนื่องจากสามารถทำสัญญาเช่าที่ดินได้ยาวนานถึง 90 ปี ชาวบ้านจึงให้ความสนใจกับการจัดการหนี้ที่เกิดจากการสร้างบ้านเป็นหลัก ซึ่งต่างจากของชุมชนพุนทรัพย์ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการออมทรัพย์เพื่อซื้อที่ดินของชุมชนร่วมกันจากการเคหะแห่งชาติ เนื่องจากที่ดินที่อาศัยอยู่มีสัญญาเช่าเหลืออีก 14 ปีเท่านั้น กลุ่มออมทรัพย์นี้จึงมีผู้เข้าร่วมประมาณร้อยละ 77 ของครัวเรือนทั้งหมด

ลักษณะการรวมกลุ่มที่ชุมชนพุนทรัพย์เมื่อเทียบกับชุมชนบางบัวถือว่ายังไม่หลากหลายมาก มีกลุ่มเก็บค่าเช่าที่ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการชุมชน และจัดสรรเงินส่วนหนึ่งที่เหลือจากการจ่ายค่าเช่าที่เพื่อจัดสวัสดิการให้ชุมชน เช่น เงินสมทบงานฌาปนกิจ 2,000 บาทต่อศพ หรือจัดของเยี่ยมผู้ป่วย นอกจากนี้ก็เริ่มมีกลุ่มแปลงเกษตร ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่สันทนการเพิ่มเติมให้คนในชุมชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่สามารถกระจายให้เข้าถึงคนในชุมชนได้มากเท่าที่ควร คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการงานต่าง ๆ เป็นหลัก แต่จ้างแรงงานคนในชุมชนให้ช่วยดำเนินงานบางอย่างเช่น การจัดเลี้ยง การทำความสะอาด

สำหรับชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา การรวมกลุ่มยังไม่เข้มข้นมากนัก คนในชุมชนไม่ค่อยให้ความสนใจกับกิจกรรมของชุมชน คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม การทำงานต่าง ๆ มีความขัดแย้งที่เด่นชัดจากคน 2 กลุ่ม กลุ่มที่เห็นด้วยกับกรรมการชุมชน และกลุ่มที่เป็นฝ่ายตรงข้าม คณะกรรมการชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อโครงการบ้านมั่นคงซึ่งประสบปัญหาต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 10 ปี มีการเปลี่ยนตัวผู้นำกลุ่มมีปัญหาเรื่องเงินออมหายได้กลับมาเริ่มต้นใหม่เมื่อไม่นานมานี้ เนื่องจากเป็นปัญหาถูกไถ่หรือไม่ให้ปลุกกล้าที่คลองเป็นสิ่งที่ชุมชนกำลังเผชิญร่วมกัน ทำให้มีผู้เข้าร่วมในกลุ่มมากถึงร้อยละ 80 นอกจากนี้ชุมชนกำลังพัฒนากลุ่มอาชีพ

และกลุ่มสันหนนาการโดยอาศัยความเชี่ยวชาญของคนในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้คนในชุมชน เช่น กลุ่มดนตรีไทย และกำลังได้รับความสนใจจากองค์กรภายนอก

ประเด็นร่วมของทั้ง 3 พื้นที่คือ การพยายามใช้แนวทางกระจายบทบาทให้ผู้นำตามธรรมชาติเป็นผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ไม่ให้กระจุกตัวอยู่ที่คณะกรรมการชุมชนซึ่งเป็นผู้นำทางการและเปลี่ยนวาระตามกฎระเบียบ แต่ในชุมชนพุนทรัพย์และชุมชนหลังแพลตร่วมพัฒนายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก

เนื่องจากชุมชนทั้ง 3 ไม่มีกฎหรือกติกาของชุมชนเป็นทางการ ในกรณีที่คนในชุมชนมีความขัดแย้งกัน แต่ละชุมชนมีวิธีหาข้อยุติที่ต่างกันออกไป ในชุมชนบางบัวจะให้ผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพนับถือของลูกบ้าน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในชุมชนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และในกรณีที่ลูกบ้านสร้างความเดือดร้อนหรือสร้างปัญหาให้กับคนในชุมชน ชุมชนยังสามารถใช้วิธี Sanction ได้ ในขณะที่ชุมชนพุนทรัพย์ จะให้คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่ช่วยไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง สำหรับชุมชนหลังแพลต ยังไม่มีตัวแทนผู้ใหญ่ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ จึงพึ่งการแจ้งความกับตำรวจ

จากทัศนคติเกี่ยวกับความไว้วางใจ (Trust) ของทั้ง 3 ชุมชนจะพบว่า การไว้วางใจจนเกินไปเป็นเหตุผลหนึ่งที่คนในชุมชนเชื่อว่าเป็นที่มาของคอร์รัปชันในชุมชน ความไว้วางใจในที่นี้ คือ การไว้วางใจจนไม่ได้สร้างระบบการตรวจสอบ และเมื่อเกิดความคลางแคลงใจก็รู้สึกเกรงใจเกินกว่าที่จะซักถามหรือขอให้มีการชี้แจงข้อมูล และมักจะคิดต่อไปว่า การไต่ถามคงไม่สามารถไปเปลี่ยนแปลงอะไรได้ และเลือกที่จะไม่ยุ่งเกี่ยว ด้วยทัศนคติเช่นนี้ทำให้การตีความคำว่า Trust หรือความไว้วางใจของคนในชุมชนแตกต่างจากการตีความคำว่า Trust และผลของ Trust ใน Inglehart (1988) ที่เน้นว่าความไว้วางใจเป็นทัศนคติที่ทำให้คนเต็มใจที่จะทำงานเป็นหมู่คณะ นอกจากนี้ ทัศนคติความไว้วางใจของคนในชุมชนทั้ง 3 ยังแตกต่างกันอย่างชัดเจน ขอบเขตหรือรัศมีของความไว้วางใจของชุมชนบางบัวมีลักษณะของความไว้วางใจเป็นการทั่วไป (Generalized trust) ที่มากกว่าความไว้วางใจแบบเฉพาะเจาะจง (Particularized trust) การเชื่อใจในผู้นำสามารถสร้างความเต็มใจในการมีส่วนร่วมของคนส่วนใหญ่ในชุมชน ในขณะที่คนในชุมชนหลังแพลตร่วมพัฒนาจะมีความไว้วางใจแบบเฉพาะเจาะจงมากกว่าความไว้วางใจแบบทั่วไป เนื่องจากการแบ่งฝายยังส่งผลกระทบที่อื่นและประสบการณ์ที่ไม่ดีจากกลุ่มออมทรัพย์ ชุมชนพุนทรัพย์เป็นชุมชนที่มีอายุการก่อตั้งไม่มากเมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชน คนในชุมชนมีพื้นเพที่หลากหลายมาก และผ่านประสบการณ์ความไม่โปร่งใสจากคณะกรรมการชุมชนหลายชุดในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ลักษณะการไว้วางใจยังคงเป็นแบบเฉพาะเจาะจงมากกว่าแบบทั่วไป ในพื้นที่ที่ความไว้วางใจมีลักษณะเฉพาะเจาะจงหรือแคบก็จะส่งผลทางลบต่อความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ลดทอนโอกาสการสร้างทุนทางสังคม

ทั้ง 3 ชุมชนให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่าย (Network) กับองค์กรภายนอกต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกิ่งองค์กรของรัฐ มูลนิธิ สถาบันการศึกษา เครือข่ายชุมชน โดยชุมชนบางบัวมีระดับความเข้มแข็งและกว้างขวางของเครือข่ายมากที่สุด เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวคือเครือข่ายดั้งเดิมที่ให้ความช่วยเหลือมาตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการบ้านมั่นคง และในภวณะน้ำท่วม ชุมชนจะขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายสายคลองเป็นหลัก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงตั้งแต่โครงการบ้านมั่นคงเริ่มต้น และยังช่วยเหลือการดำเนินการเรื่องที่อยู่อาศัยของชุมชนผ่านสหกรณ์เคหสถานในปัจจุบัน กลุ่มออมทรัพย์ที่ทำอย่างต่อเนื่องและมีทุกครัวเรือนเป็นสมาชิกเป็นฐานสำคัญของการทำงานสหกรณ์เคหสถานเพื่อที่อยู่อาศัยบางบัวที่มีหน้าที่ดูแลเงินออมของคนใน 8 ชุมชน ชุมชนนี้ยังได้รับความสนใจจากบริษัทเอกชน เช่น กระจ่างแดง ในการสนับสนุนโครงการพัฒนาในชุมชน มีสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยเกริก ใช้เป็นพื้นที่งานวิจัยอย่างต่อเนื่อง

สำหรับชุมชนพุนทรัพย์ เครือข่ายสำคัญคือ เครือข่ายสลัม 4 ภาคและกลุ่มคนจนเมือง และมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ซึ่งช่วยเหลือมาก่อนชุมชนจัดตั้งและยังคงเป็นเครือข่ายที่ใกล้ชิดกับชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนยังเป็นพื้นที่วิจัยของมหาวิทยาลัยเกริกอย่างต่อเนื่องจนเห็นผลงานที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่ การมีเครือข่ายวิชาการทำให้ชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์เป็นชุมชนที่มีฐานข้อมูลชุดความรู้ของชุมชนที่หนักแน่น

ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนากำลังพัฒนาเครือข่ายกับองค์กรภายนอก เช่น Thai PBS เพื่อมาสนับสนุนงานของเยาวชน และการดึงงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐมาเพื่อช่วยในการดำเนินกิจกรรม เช่น การส่งเสริมอาชีพในชุมชน ข้อได้เปรียบสำคัญของชุมชนที่มีเครือข่ายที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐเป็นแรงหนุน คือ มีแนวร่วมในการผลักดันให้ภาครัฐเห็นความสำคัญและช่วยแก้ปัญหาของชุมชน และทำให้ชุมชนมีความยืดหยุ่นเรื่องแหล่งงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน

สิ่งที่น่าสังเกตจากโครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ ชุมชนบางบัวมีโครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมที่เข้มแข็งมากหรืออีกนัยหนึ่งคือ มีทุนทางสังคมที่สูงกว่าอีก 2 ชุมชน ประสพการณ์ร่วมสำคัญผ่านโครงการบ้านมั่นคงและการพัฒนาระบบกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ สร้างและรักษาความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจในผู้นำ ความเห็นอกเห็นใจกันและ การเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มและแบบแผนวิธีคิดของชุมชน ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นเครือข่าย กลุ่มออมทรัพย์เป็นกลไกหลักที่ขับเคลื่อนชุมชนและมีผู้นำรักษาความไว้วางใจของตนในชุมชนได้ ชาวบ้านไว้วางใจผู้นำจนสามารถสานผลงานต่อเนื่อง พัฒนาแนวคิดเพื่อสรรหาระบบการบริหารจัดการที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ

ชุมชนพุนทรพ์เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่สมาชิกในชุมชนผ่านประสบการณ์ร่วมสำคัญมากด้วยกัน การต่อสู้ของคนจนที่ไม่มีแหล่งที่อยู่อาศัยจนสามารถมีบ้านเป็นหลักแหล่ง มีทุนทางสังคมเริ่มต้นที่สูงเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ความไว้วางใจที่ลดน้อยลง ความคลุมเครือและกลางแกลงใจในตัวผู้นำที่เกิดจากความไม่โปร่งใสในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเงินชุมชนในหลายชุดที่ผ่านมา ตลอดจนกิจกรรมการรวมกลุ่มที่ขาดหายไปในช่วง ทำให้ทุนทางสังคมที่เคยมีมากค่อย ๆ ลดน้อยถอยลงไป

ในชุมชนหลังแพลตฟอร์มพัฒนา แม้คนในชุมชนจะเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกัน แต่ยังไม่เคยผ่านวิกฤตหรือประสบการณ์ร่วมสำคัญมาพร้อมกัน ยังขาดทุนทางสังคม ขาดความไว้วางใจ มีความคลุมแกลงและขัดแย้งสูง การพัฒนาทางความคิดที่เกิดจากร่วมผลักดันประเด็นเป็นกลุ่มยังมีน้อยมาก

9.3.2.3 สถาบันทางการเมือง

ในเชิงการเมือง โครงสร้างที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของรัฐ คือ คณะกรรมการชุมชน ซึ่งได้รับการรับรองจากสำนักงานเขต ทั้ง 3 ชุมชนเห็นว่าแนวทางที่ควรทำคือ การกระจายอำนาจและการกระจายความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมสำคัญ ๆ ของชุมชนออกจากคณะกรรมการชุมชน และให้คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่ประสานงานหรือความช่วยเหลือจากหน่วยงานข้างนอกเป็นหลัก เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนมากที่สุด และเพื่อความโปร่งใสทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ชุมชนบางบัวเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการกระจายบทบาทผู้นำให้สมาชิกในชุมชนที่ไม่ใช่คณะกรรมการชุมชน โดยใช้กลุ่มย่อย ๆ เป็นกลไกรับทราบและขับเคลื่อนความต้องการของชุมชน ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนมากกว่าที่อื่น ในขณะที่ชุมชนพุนทรพ์กำลังจัดการให้มีการกระจายงานออกไปมากกว่าเดิม เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังมาจากริเริ่มและนำโดยคณะกรรมการชุมชน แม้จะใช้การประชุมรายเดือนของชุมชนเป็นเวทีเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านและผลักดันการมีส่วนร่วม แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก สำหรับชุมชนหลังแพลตฟอร์มพัฒนา ประธานคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ประเมินความต้องการของชุมชน และหางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่ตั้งอยู่รอบข้างชุมชน โดยไม่เน้นการพึ่งงบประมาณจากหน่วยงานรัฐ

ทั้ง 3 ชุมชนได้รับเงินสนับสนุนการทำกิจกรรมเป็นรายเดือนจากสำนักงานเขต แต่ในบางครั้งประสบปัญหาในการเขียนรายงานเพื่อขอเบิกใช้งบประมาณตามระเบียบการเงินการคลังของรัฐ เพราะการทำกิจกรรมหรือดำเนินงานพัฒนาบางอย่างในชุมชนไม่สามารถเบิกจากงบประมาณนี้ได้

ในกรณีที่ชุมชนไม่ได้มีเงินสนับสนุนจากเครือข่ายหรือองค์กรอื่น ข้อจำกัดนี้อาจทำให้เกิดความไม่โปร่งใสในการชี้แจงการใช้งบประมาณ ยกเว้นในกรณีที่ชุมชนสามารถหางบประมาณจากแหล่งอื่นมาเสริมการทำกิจกรรมในชุมชนได้ ก็จะลดอุปสรรคจากข้อจำกัดนี้ได้อย่างไรก็ดี ปัญหาที่ส่งผลต่อการผลักดันการชี้แจงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงกับคนในชุมชน

ชุมชนบางบัวให้ความสำคัญมากกับการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้จากเขต การใช้จ่ายเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ ใช้ระบบการตรวจสอบไขว้จากคนนอกชุมชนมาประกอบ เช่น การใช้ระบบกรรมการที่มีคนจากหลายชุมชนมาช่วยตรวจสอบการดำเนินงานของสหกรณ์ มีการชี้แจงเรื่องค่าใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ และจัดระบบไม่ให้มีการใครคนใดคนหนึ่งมีโอกาสถือเงินจำนวนมากไว้นาน มีการทำบัญชีเฉพาะของแต่ละครัวเรือนและจัดระบบการเก็บหลักฐานไว้ 3 ที่เพื่อใช้พิสูจน์การเบิกจ่าย ชุมชนพุนทรัพย์มีการวางระบบการเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายเงินเช่นกัน เช่น ในการเก็บเงินจากชุมชนเพื่อจ่ายค่าเช่าที่หรือการออมเพื่อซื้อที่จะมีบัญชีรายครัวเรือนชัดเจน ปิดประกาศการใช้จ่ายและการออมปีละครั้ง ตรวจสอบได้ อย่างไรก็ดี ในส่วนเงินพัฒนาชุมชนของสำนักงานเขต แม้จะมีการเก็บใบเสร็จหลักฐานชัดเจนเพื่อแจ้งสำนักงานเขตแต่ยังไม่มีมีการชี้แจงการใช้จ่ายเงินให้ชาวบ้านทั่วไปรับทราบเป็นรายเดือนแต่จะสรุปชี้แจงในการประชุมประจำปี ส่วนชุมชนหลังแฟลต ยังไม่มีกลไกการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่เป็นรูปธรรม แต่ชาวบ้านเริ่มกระตือรือร้นในส่วนของกาเปิดเผยและชี้แจงข้อมูลการทำงานของคณะกรรมการชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ คณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบันมีความพยายามที่จะปิดประกาศแจ้งเรื่องโครงการที่เข้ามาในชุมชน การใช้จ่ายเงินในการทำกิจกรรมบางกิจกรรม แต่เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องสถานที่ทำให้ต้องปิดประกาศบนกำแพงทางเดินเข้าชุมชน แผ่นปิดประกาศจึงชำรุดเร็ว และยังไม่มียระบบเปิดเผยชี้แจงการใช้งบประมาณพัฒนารายเดือนจากเขต ในชุมชนมีความขัดแย้งมายาวนาน ชาวบ้านที่อยู่คนละฝ่ายกันมีข้อสงสัยเกี่ยวในการทำงานของอีกฝ่าย

ในแง่ความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชุมชน ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาแบ่งเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายคณะกรรมการชุมชนในปัจจุบันและฝ่ายตรงข้าม และผู้นำแต่ละฝ่ายจะคานอำนาจกันเองผ่านการเป็นสมาชิกในกลุ่มหลัก ๆ และยังมีลักษณะกายภาพของพื้นที่ที่มีถนนตัดแบ่งกลางเป็นจุดแบ่งฝ่าย สำหรับชุมชนบางบัวนั้น เลือกว่าจะจัดการกับความขัดแย้งที่มาจากการแบ่งฝ่ายทางการเมืองด้วยการไม่ยุ่งเกี่ยวกัน ต่างฝ่ายต่างเลือกที่จะทำงานคนละกลุ่มกันไป เช่นเดียวกันกับชุมชนพุนทรัพย์ นอกจากนี้ ในความเชื่อมโยงกับการเมืองระดับประเทศ แต่ละชุมชนไม่ขัดขวางและเปิดกว้างสำหรับความช่วยเหลือที่ไม่มีเงื่อนไขจากนักการเมืองจากพรรคต่าง ๆ การดำเนินงานหรือกิจกรรมภายในชุมชน รวมถึงกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการ ฯลฯ เป็นเรื่องภายในชุมชนเอง ไม่เกี่ยวข้องและไม่ได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองฝ่ายใด

คณะกรรมการชุมชนของชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์มีพื้นที่กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน มีห้องประชุมเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมระดมความเห็นชี้แจงข้อมูลสาธารณะ ชี้แจงข้อมูลโครงการที่เข้ามาพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งต่างจากชุมชนหลังแฟลตที่ขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพ ไม่มีพื้นที่สำหรับการประชุม การจัดกิจกรรมการเผยแพร่ หรือประชาสัมพันธ์หรือชี้แจงข้อมูล ที่สื่อถึงความเป็นกลางเนื่องจากต้องพึ่งพาลานบ้านของลูกบ้านที่มีอยู่ติดทางเข้าออกของชุมชน และคนในชุมชนที่อยู่อีกฟากหนึ่งของถนนไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมประชุมให้ความเห็น

จะเห็นได้ว่า หากขาดความไว้วางใจหรือทุนทางสังคมที่จะนำไปสู่การรวมกลุ่มทำงาน (Collective action) การตรวจสอบและการถ่วงดุลแล้ว คณะกรรมการชุมชนซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองในระดับชุมชน ไม่สามารถทำหน้าที่ประสานความต้องการของคนในชุมชนกับองค์กรภาครัฐได้ ดังนั้นการสร้างระบบผู้แทนชุมชนที่สามารถเบิกใช้งบประมาณจากองค์กรภาครัฐ โดยไม่ได้สร้างระบบตรวจสอบภายในชุมชนหรือระบบถ่วงดุลมารองรับอาจส่งผลในทางลบต่อความไว้วางใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีความหลากหลาย และรัศมีความไว้วางใจมีลักษณะแคบหรือเฉพาะเจาะจงเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประสิทธิภาพและความโปร่งใสของคณะกรรมการชุมชนขึ้นกับตัวผู้นำหรือปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญซึ่งหมายความว่าโครงสร้างสถาบันทางการเมืองระดับชุมชนไม่สามารถกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนได้จริง ปัญหานี้อาจแก้ได้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีผู้นำธรรมชาติคนอื่น ๆ เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อคนอำนาจคณะกรรมการชุมชน แต่การแก้ไขเช่นนี้สามารถทำได้เฉพาะในชุมชนที่มีทุนทางสังคมมากพอที่จะทำให้คนในชุมชนเต็มใจร่วมมือกับกิจกรรมสาธารณะ ดังนั้นแม้การช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในเชิงงบประมาณจะเป็นประโยชน์ แต่หากชุมชนไม่ได้มีทุนทางสังคมหรือไม่ได้มีระบบตรวจสอบหรือบรรยากาศที่เอื้อต่อการตรวจสอบเป็นทุนเดิม การใช้จ่ายเงินสนับสนุนจากภาครัฐโดยคณะกรรมการชุมชนอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความขัดแย้ง ทำลายความเข้มแข็งของสถาบันทางการเมืองและสถาบันทางวัฒนธรรมของชุมชนและทำลายโอกาสการสร้างธรรมาภิบาลในชุมชน

9.3.2.4 สภาพเศรษฐกิจและความเป็นอยู่

ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนบางบัวเกือบทั้งหมดมีงานทำเป็นหลักแหล่ง มีอาชีพหลากหลาย ทั้งงานประจำและเป็นลูกจ้าง มีอาชีพสำคัญที่สร้างงานให้เยาวชนในชุมชนเป็นจำนวนมาก คืองานช่างชุมชนหรือรับเหมาก่อสร้าง เพราะเป็นทักษะจากการสร้างบ้านให้คนในชุมชนเองในช่วงดำเนินโครงการบ้านมั่นคง คนกลุ่มนี้รับเหมาในพื้นที่ที่ไม่ไกลจากชุมชนมากนักและยังกลับเข้ามาอยู่ประจำ

ในพื้นที่ คนในชุมชนไม่มีปัญหาในการเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน แม้จะยังมีกลุ่มรายได้น้อยอยู่บ้างและประสบปัญหาการผ่อนชำระหนี้สร้างบ้าน แต่สหกรณ์เคหสถานคลองบางบัวตระหนักถึงปัญหานี้และช่วยกันสร้างกลไกเพื่อรองรับ คนในชุมชนที่ประสบปัญหาตกงานชั่วคราวหรือขาดรายได้ตลอดมีน้อยและชาวบ้านสามารถเข้าถึงเงินทุนช่วยเหลือจากกองทุนสวัสดิการและกองทุนอื่นผ่านเครือข่ายสายคลอง มีศูนย์เด็กเล็กที่ช่วยดูแลบุตรหลานในเวลาที่พ่อแม่ออกไปทำงาน

สำหรับในพื้นที่ชุมชนพุนทรัพย์ คนส่วนใหญ่มีรายได้รายวันที่ไม่แน่นอน อาชีพหลักคือหาของเก่า ขายปลาทุ ทำพวงมาลัย เกือบทั้งหมดมีงานทำ โดยมีแหล่งทำมาหากินไม่ไกลพื้นที่ และกลุ่มอาชีพเดียวกันก็มักอาศัยอยู่ในโซนเดียวกันหรือใกล้กัน ในชุมชนมีศูนย์เด็กเล็กที่ช่วยดูแลเด็กในชุมชน คนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาการเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นที่ และคนในชุมชนสามารถเข้าถึงเงินช่วยเหลือผ่านเครือข่ายและกองทุนสวัสดิการ ทั้งชุมชนบางบัวและพุนทรัพย์มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยมากกว่าชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา ในขณะที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนหลังแฟลตทำอาชีพรับจ้างทั่วไปและมีสัดส่วนจำนวนคนตกงาน หรือขาดรายได้มากกว่าอีก 2 พื้นที่ การเข้าถึงกองทุนต่าง ๆ ยังมีไม่มากนักและยังไม่มีกองทุนสวัสดิการของชุมชน การที่ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่รกร้างทำให้ประชาชนไม่ได้รับสิทธิ์ที่ชัดเจนในการรับความช่วยเหลือด้านสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปาหรือไฟฟ้า และไม่มีพื้นที่ศูนย์เด็กเล็กที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองที่ต้องทำงานทั้งวันได้

การที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนทั้ง 3 มีอาชีพที่พึ่งการหารายได้รายวันและมีรายได้ไม่มากทำให้ต้องทำงานทุกวันไม่เว้นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ประเด็นนี้ส่งผลต่อจำนวนคนที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน อย่างไรก็ดี การที่แหล่งทำมาหากินอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนักผนวกกับมีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยทำให้คนในชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์พักอาศัยอยู่ในพื้นที่จริง ๆ มีบ้านเช่าจำนวนน้อย การระดมความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมยังสามารถทำได้ ในขณะที่ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แออัด ปัญหาเสาเสียดัดและปัญหาความไม่มั่นคงในสิทธิ์ ทำให้เจ้าของบ้านเดิมจำนวนหนึ่งได้ย้ายออกนอกพื้นที่ไปแล้วแต่ยังมีบ้านเช่าในชุมชนทำให้มีคนนอกเข้ามาอยู่ในชุมชนจำนวนมาก พื้นที่นี้จึงเผชิญปัญหาการมีส่วนร่วมมากที่สุด

ในแง่ของการเข้าถึงความช่วยเหลือเบื้องต้นจากภาครัฐ ซึ่งได้แก่ ความช่วยเหลือตั้งแต่เรื่องบุตรจนถึงกรณีการเสียชีวิตนั้น ทั้ง 3 ชุมชนสามารถเข้าถึงได้เท่าเทียมกันผ่านการลงทะเบียนกับสำนักงานเขต เช่น 1) เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เดือนละ 600 บาทที่จ่ายตรงเข้าบัญชีของผู้ปกครองจนบุตรอายุครบ 3 ปี 2) เบี้ยผู้สูงอายุที่เปิดให้ลงทะเบียนทุกเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งเบี้ยผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 600 บาทจนถึง 800 บาท ตามอายุที่เพิ่มขึ้น 3) เบี้ยผู้พิการเดือนละ 800 บาท ซึ่งต้องมีใบรับรองจากแพทย์ แจ้งลงทะเบียนเป็นการช่วยเหลือจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 4) เบี้ยผู้ด้อยโอกาส ซึ่งหมายถึง กลุ่มที่รายได้น้อย หรือผู้สูงอายุที่ไม่มี

ผู้ดูแล ซึ่งสามารถแจ้งกับสำนักงานเขตเพื่อขอความช่วยเหลือเบื้องต้นได้ 5) เงินฌาปนกิจศพสำหรับผู้เสียชีวิตที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ศพละ 2,000 บาทให้กับญาติผู้เสียชีวิตหากประธานชุมชนให้การรับรองสำหรับพื้นที่ที่พร้อมเช่น ชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและครูจากสำนักงานเขต 6) บ้านหนังสือ ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากเขตเช่นกัน

จะเห็นได้ว่าในกรณีที่คนในชุมชนสามารถลงทะเบียนขอความช่วยเหลือจากเขตได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านการเสนอชื่อจากคณะกรรมการชุมชน ประธานชุมชน หรืออาสาสมัครประจำชุมชนซึ่งเป็นพนักงานโครงการของสำนักงานเขต ทำให้คนในชุมชนเข้าถึงการช่วยเหลือหรือสวัสดิการจากภาครัฐอย่างเท่าเทียมกัน การมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่มีรายได้น้อยในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากคนในชุมชนจำนวนมากทำงานตั้งแต่เช้ามีติดจนค่ำ ชุมชนหลังแปดร่วมพัฒนาไม่สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานเหล่านี้เพราะขาดความพร้อม การขาดสาธารณูปโภคพื้นฐานช่วยเกื้อหนุน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ประเด็นสำคัญที่คนในชุมชนทั้ง 3 เห็นว่ามีผลกระทบอย่างมากต่อสภาพความเป็นอยู่ ความปลอดภัยในชุมชนและความไว้วางใจของคนในชุมชนคือ ปัญหายาเสพติด จากข้อมูลผลการประเมินความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในพื้นที่พบว่าชุมชนบางบัวมีปัญหาเรื่องน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของโครงการบ้านมั่นคงที่สามารถเปิดพื้นที่ชุมชนแออัด สร้างงานให้กับเยาวชนในชุมชน สร้างความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองและบุตรหลาน เมื่อปัญหายาเสพติดลดน้อยลง ความหวาดระแวงและความกลัวของคนในชุมชนก็น้อยลงตามไปด้วย ทำให้ความไว้วางใจในชุมชนและโอกาสการสร้างทุนทางสังคมเพิ่มขึ้นตามมา ในพื้นที่ชุมชนหลังแปดร่วมพัฒนาที่ปัญหายาเสพติดยังมีความรุนแรงมาก ส่งผลต่อความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสังคม ความปลอดภัยและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะคนดั้งเดิมที่มีโอกาสจะพยายามย้ายออกนอกชุมชน ทำให้มีจำนวนบ้านเช่าในชุมชนและคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลทางลบต่อการสร้างการมีส่วนร่วมและทุนทางสังคมของชุมชน

9.3.3 ถอดบทเรียนกลไกจากประสบการณ์สู่การสร้างทุนทางสังคม

9.3.3.1 ชุมชนบางบัว

ชุมชนบางบัวเป็นชุมชนริมคลองเก่าแก่ที่มีชาวบ้านอยู่อาศัยมาเป็นเวลากว่า 70 ปีแล้ว จดทะเบียนเป็นชุมชนตั้งแต่ปี 2535 นับเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ผู้นำชุมชนในทุกระดับมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน

เพื่อให้เห็นความจำเป็นในการย้ายบ้านที่ปลูกกรูกล้าเข้าไปในแนวคลองขึ้นบก โดยผู้ที่มีบ้านอยู่บนบก เดิมก็ยอมที่จะรื้อบ้านของตนเพื่อวางแผนผังชุมชนใหม่และสร้างบ้านใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้ ยังมีระบบบริหารจัดการการเงินที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สามารถสร้างบ้านมั่นคงครบ ทุกหลังในปี 2552 ปัจจุบันจัดเป็นชุมชนขนาดกลางประกอบด้วย 264 หลังคาเรือน

หลังจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้ริเริ่มโครงการบ้านมั่นคงในปี 2546 ทำให้ชาวบ้านริมคลองบางบัวเริ่มมีความตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของตน และมีการเปิดเวที ประชามติให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นครั้งแรกในปีถัดมา โดยพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจโครงการ และมีบางส่วนคัดค้านไม่เห็นด้วย คณะกรรมการชุมชนในขณะนั้น จึงไม่ได้พยายามที่จะผลักดันโครงการให้เดินหน้าต่อไป ในขณะเดียวกัน กลุ่มชาวบ้านที่เล็งเห็นถึงความจำเป็น ของการมีบ้านที่มั่นคงจึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยขึ้น โดยคณะกรรมการ ดำเนินงานเป็นคณะบุคคลคนละกลุ่มกับคณะกรรมการชุมชน อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนกลุ่มออม ทรัพย์ในระยะแรกไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากไม่ได้รับแรงสนับสนุนจากคณะกรรมการชุมชนและ ชาวบ้านเท่าใดนัก

ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว ทำให้ในปี 2548 คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์จึงตัดสินใจลง สมักรับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชน และได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนมี ส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ กระบวนการพูดคุยทำความเข้าใจกับชาวบ้านจึงเริ่ม ขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งนี้ ได้แบ่งชุมชนออกเป็น 7 โซน ภายในโซนมีการแบ่งกลุ่มย่อย ออกเป็น 5 กลุ่ม โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้จัดกลุ่มและเลือกผู้นำกันเอง เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการสื่อสารไม่ทั่วถึง และลดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกันเอง การจัดระบบโซนนี้ทำให้การทำงานของ คณะกรรมการชุมชนเป็นไปโดยสะดวกยิ่งขึ้น เนื่องจากชาวบ้านสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเอง ได้เต็มที่ และสามารถบริหารจัดการความขัดแย้งภายในกลุ่มของตนเอง จึงเกิดความใกล้ชิด และเกิด ความไว้วางใจระหว่างกันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังทำให้ในการประชุมร่วมกับตัวแทนกลุ่มและตัวแทน โซน สามารถหาข้อตกลงร่วมกันได้ง่ายขึ้นอีกด้วย ซึ่งระหว่างการจัดดำเนินโครงการนี้ พอช. ได้ทำหน้าที่ เป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลและให้คำปรึกษาดลอดระยะเวลาการทำงาน

สำหรับการออกแบบผังชุมชนและการออกแบบบ้านนั้น เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเป็นผู้มี ส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น จนได้ข้อสรุปร่วมกัน โดยพื้นที่อยู่อาศัยบนบกที่มีอยู่จำกัดต้องถูกแบ่ง ให้กับครัวเรือนที่เคยรกร้างแนวคลองด้วย พื้นที่ใช้สอยของแต่ละบ้านจึงต้องมีขนาดเล็กลงอย่าง หลีกเหลี่ยงไม่ได้ กระบวนการดังกล่าว แม้ว่าจะกินระยะเวลานาน แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความเสียสละ ของผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ความเอื้ออาทรระหว่างกัน ที่ยอมรื้อบ้านของตนเองเพื่อสร้างบ้านใหม่ให้ เป็นไปตามผังของชุมชน เพื่อให้ทุกคนรอบครัวมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ที่พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ โดยได้รับ

ความช่วยเหลือในการออกแบบจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม ส่วนการออกแบบภายในนั้นเป็นไปตามความต้องการของชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนเป็นผู้กำหนด ทั้งนี้ การกำหนดสิทธิ์ในการมีทะเบียนบ้านนั้น ให้กลุ่มย่อยเป็นผู้ยืนยันกำหนดสิทธิ์ โดยมีเงื่อนไขจากส่วนกลางที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน

ในส่วนกองทุนทรัพย์ที่ใช้ในการก่อสร้างนั้น มาจากกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมเงินออมจากชาวบ้านให้ได้ 15,000 บาทต่อหลังคาเรือน เพื่อจะนำไปใช้เป็นหลักทรัพย์ในการกู้ยืมจาก พอช. ต่อไป โดยประธานกลุ่มออมทรัพย์เป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ในชุมชนมานาน ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ มีผลงานการบริหารที่ดี ประกอบกับความเสียสละที่ทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน จึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวบ้านได้มาก ประกอบกับการมีระบบการเก็บบันทึกข้อมูลที่ดี ผู้ออมมีสมุดบัญชีเงินฝากเป็นของตนเอง สามารถตรวจสอบเงินออมของตนกับกลุ่มออมทรัพย์ได้ตลอดเวลา ชาวบ้านจึงเกิดความไว้วางใจและให้เป็นคณะกรรมการบริหารจัดการกองทุนนี้มาจวบจนปัจจุบัน โดยการทำงานของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์นี้เป็นไปอย่างอิสระ ไม่ต้องผันแปรไปตามคณะกรรมการชุมชน ซึ่งเป็นโครงสร้างสถาบันเชิงการเมืองที่แข็งตึงไม่มีความยืดหยุ่น (Rigid) ทั้งนี้ ภายในระยะเวลาเพียง 2 ปี ก็สามารถเก็บเงินออมเพื่อนำไปขอกู้ยืมเพื่อสร้างบ้านได้ครบทุกหลังคาเรือน

อย่างไรก็ดี ในช่วงที่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในระยะแรก ก็ทำให้ผู้ออมบางส่วนเกิดความไม่ไว้วางใจ บางส่วนเลิกออมเงิน หรือระงับการออมเงินชั่วคราว คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์และแกนนำชุมชนจึงพยายามแสดงให้เห็นว่า หากครัวเรือนออมเงินครบจำนวนเมื่อใด ก็สามารถนำไปใช้กู้ยืมเงินจาก พอช. และสร้างบ้านได้ทันที การพิสูจน์ให้เห็นความจริงใจผ่านการกระทำให้เป็นตัวอย่างนี้ จึงสามารถเรียกความเชื่อมั่นของชาวบ้านให้กลับมาได้อีกครั้งหนึ่ง เป็นทำให้เกิดทุนทางสังคมที่ยั่งยืนมาได้จนปัจจุบัน

ในเบื้องต้นนั้น มีการทยอยสร้างบ้านทีละกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 หลัง โดยให้กลุ่มที่พร้อมนำร่องสร้างไปก่อน เพื่อให้เป็นแบบอย่างให้แก่ชาวบ้านกลุ่มอื่น ๆ มีการเตรียมแผนในการรื้อย้าย การก่อสร้าง การจัดหาช่างและวัสดุอุปกรณ์ อย่างเป็นระบบ ซึ่งการก่อสร้างบ้านและระบบสาธารณูปโภคของชุมชนจะเน้นใช้แรงงานภายในชุมชนเป็นหลัก เพราะนอกจากจะทำให้การออกแบบ ควบคุม และตรวจสอบงานเป็นไปอย่างง่ายดายแล้ว ยังเป็นสร้างงาน สร้างรายได้ และเพิ่มทักษะให้กับแรงงานในชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มเยาวชนที่สุ่มเสี่ยงต่อยาเสพติด ทำให้เยาวชนเหล่านี้ได้ทำงานในพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับครอบครัว เกิดจิตสำนึกร่วมกับคนในชุมชน และสามารถพัฒนาเป็นทุนมนุษย์ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างโครงสร้างสถาบันทางวัฒนธรรมที่ดีต่อไป

ส่วนวัสดุอุปกรณ์นั้น ก็มีการปรึกษาหารือกันระหว่างชาวบ้านในกลุ่ม เปิดโอกาสให้บริษัทต่าง ๆ เข้ามาเสนอราคา เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และได้ราคาที่เหมาะสมที่สุด โดยระหว่างการรื้อย้ายเพื่อรื้อบ้านใหม่นั้น ก็มีการสร้างแพลงน้ำและบ้านสำเร็จรูปให้ชาวบ้านอยู่ชั่วคราว เพื่อจะได้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่าบ้านเพิ่มเติม ทั้งนี้ การเบิกเงินจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อนำมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างนั้น เจ้าของบ้านจะไม่สามารถเบิกออกมาเป็นเงินสดได้ แต่จะสามารถเบิกเป็นค่าวัสดุก่อสร้างเท่านั้น เพื่อป้องกันการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ และต้องมีใบเสร็จให้เจ้าของบ้าน คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ และร้านค้า เก็บไว้เป็นหลักฐาน นอกจากนี้ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ยังช่วยประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดการเรื่องสาธารณูปโภค โดยมีประธานกลุ่มย่อยช่วยตรวจสอบอีกทีหนึ่ง

อย่างไรก็ดี สำหรับเจ้าของบ้านที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ หรือเจ้าของบ้านเช่า ที่ในเบื้องต้นไม่เห็นด้วยกับการรื้อบ้าน เนื่องจากตนเองเสียประโยชน์นั้น ชาวบ้านก็มีการใช้มาตรการการกดดันทางสังคม (Social sanction) ประกอบกับการให้สมาชิกกลุ่มย่อยเข้าไปพูดคุยเพื่อหาทางแก้ไข ปัญหา จนชาวบ้านกลุ่มนี้ต้องยอมทำตามข้อตกลงของชุมชนในที่สุด การให้ชาวบ้านร่วมกันหาทางออกในการแก้ปัญหาร่วมกันนี้ จึงเป็นการสร้างสำนึกของชุมชน ที่ส่งผลต่อโครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบางบัวอีกทางหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า ความสำเร็จของโครงการบ้านมั่นคงในชุมชนบางบัวเกิดจากการความมุ่งมั่นและเสียสละของผู้นำชุมชนในหลากหลายระดับ โดยเฉพาะผู้นำธรรมชาติ ที่บทบาทไม่ถูกกำหนดด้วยโครงสร้างสถาบันทางการเมืองที่ตายตัวและระยะเวลาในการทำงานที่จำกัด โดยมุ่งเน้นการทำให้ชาวบ้านเห็นเป็นแบบอย่าง เพื่อพิสูจน์ให้เห็นถึงความจริงใจที่มีต่อชุมชนส่วนรวมอย่างแท้จริง ชาวบ้านจึงให้ความไว้วางใจผู้นำกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ กระบวนการทำงานที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในโครงการทุกขั้นตอน มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นโซนและกลุ่มย่อย เพื่อให้ชาวบ้านในแต่ละกลุ่มได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ที่เกิดการถกเถียงเพื่อให้เกิดการถกเถียงทางความคิด สามารถหาข้อสรุปร่วมกัน และแก้ไขปัญหาตนเองภายในกลุ่มได้ การร่วมกันออกแบบผังชุมชน ออกแบบบ้าน รวมถึงการสร้างที่พักชั่วคราว โดยใช้ช่างในชุมชนเป็นคนก่อสร้าง ทำให้ชาวบ้านเกิดความใกล้ชิดกันมากขึ้น ที่สำคัญคือ การมีกลุ่มออมทรัพย์ที่มีระบบการทำงานโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้โครงการบ้านมั่นคงประสบความสำเร็จ สามารถสร้างความเชื่อถือให้แก่สมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดทุนทางสังคมและโครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ การดำเนินงานของชุมชนภายใต้โครงการบ้านมั่นคงเป็นไปอย่างอิสระ หน่วยงานภาครัฐยังไม่ได้เข้ามากำหนดทิศทางการพัฒนาเท่าใดนัก ระบบการบริหารจัดการที่เกิดขึ้น รวมถึง

กลไกในการติดตามและตรวจสอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลผลิตของการร่วมกันคิดร่วมกันสร้าง ที่ชาวบ้านพัฒนามาจากพื้นฐานความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง การวางระบบและกลไกการทำงานที่ดีไว้ตั้งแต่ต้น ทำให้คณะกรรมการชุมชนชุดต่อ ๆ มาทำงานได้สะดวก คล่องตัว และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำงานของชุมชนบางบัวไม่ต้องพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐมากเท่าใดนัก เนื่องจากชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ซึ่งอยู่ภายใต้เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อม 9 คลอง การที่เครือข่ายมีกองทุนเพื่อการกู้ยืมเป็นของตนเอง ทำให้ชุมชนสามารถกู้มาใช้ในการสร้างระบบสาธารณูปโภคและบ้านเรือน เพื่อนำไปใช้ในการต่อรองเพื่อขอใบอนุญาตในการก่อสร้างจากกรุงเทพมหานครได้ รวมถึงการต่อรองกับกรมธนารักษ์เพื่อขอเช่าที่ดินเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งเดิมจะอนุญาตให้เฉพาะหน่วยงานราชการใช้เท่านั้น แสดงให้เห็นถึงการใช้พลังของเครือข่ายในการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการในการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ที่น่าจะเป็นประโยชน์กับชุมชนในระยะยาว

นอกจากนี้ ยังมีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ เพื่อช่วยสร้างองค์ความรู้ให้กับชาวบ้านในชุมชน และเกิดผลเป็นรูปธรรม เช่น กองทุนภัยพิบัติของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว คู่มือในการจัดการบัญชีและการบริหารเงินให้กับกลุ่มธุรกิจข้างในชุมชนบางบัว การศึกษาวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวบ้านในสายคลองบางบัว ตลอดจนกระบวนการต่อสู้ของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว เพื่อสร้างพลังการมีส่วนร่วมและเชื่อมคนในสายคลองเข้าด้วยกันจากการเรียนรู้ประวัติตนเอง ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มที่คัดค้านโครงการบ้านมั่นคง และสร้างความแข็งแกร่งให้กับทุนทางสังคมที่มีอยู่อีกด้วย

9.3.3.2 ชุมชนพูนทรัพย์

ชุมชนพูนทรัพย์เป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านกว่า 200 ครัวเรือนที่ส่วนใหญ่ย้ายมาจากบริเวณใต้สะพาน 11 แห่ง ทิวกรุงเทพฯ มาตั้งแต่ปี 2544 การก่อตั้งของชุมชนนี้ เป็นผลสำเร็จจากกระบวนการในการร่วมมือกันของชาวบ้านเพื่อเจรจาต่อรองกับหน่วยงานภาครัฐ ที่มีนโยบายจะไล่รื้อชาวใต้สะพานออกไปอยู่บริเวณพื้นที่ชานเมืองตั้งแต่ปี 2535 โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชน ได้แก่ มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (มพศ.) เป็นองค์กรสำคัญคอยให้การสนับสนุน ทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นระบบและมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาเป็นกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพานได้ในปี 2538 และพัฒนาเป็นสมาชิกของเครือข่ายสลัม 4 ภาคได้ในที่สุด

การทำงานของกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพาน ร่วมกับมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย เริ่มตั้งแต่การเจรจาต่อรองกับการเคหะแห่งชาติเพื่อให้จัดพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่ ให้ใกล้เคียงกับบริเวณที่ชาวบ้าน

เคยอยู่อาศัยแต่เดิม เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน และเรียนหนังสือ โดยชาวบ้านได้ช่วยกันสำรวจหาที่ดินที่ความเหมาะสม และนำเสนอต่อที่ประชุม จนได้ข้อสรุปเป็นที่ดิน 3 แปลง เพื่อนำเสนอให้การเคหะแห่งชาติดำเนินการซื้อต่อไป ชาวใต้สะพานจึงถือได้ว่าเป็นชาวบ้านกลุ่มแรกที่ประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานของภาครัฐ ที่จากเดิมภาครัฐจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ให้กลายเป็นชาวบ้านเป็นผู้มีส่วนสำคัญเป็นผู้กำหนดนโยบาย ที่สามารถสะท้อนความต้องการของชาวบ้านได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ กลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพานยังประสบความสำเร็จในการเจรจาต่อรองกับการเคหะแห่งชาติเพื่อขอเช่าที่ดินในนามของกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพาน เป็นกรณีพิเศษอีกด้วย เพราะโดยระเบียบปกติจะให้เช่าเป็นรายบุคคลเท่านั้น รวมถึงการเจรจาต่อรองกับกรุงเทพมหานครในการรับขอรับเงินอุดหนุนในการรื้อย้ายครัวเรือนละ 10,000 บาทอีกด้วย

เมื่อได้ที่ดินเรียบร้อยแล้ว ชาวบ้านก็ร่วมกันออกแบบผังการใช้งานที่ดินเพื่อนำเสนอการเคหะแห่งชาติ รวมถึงออกแบบบ้านกันเอง โดยมีทีมสถาปนิกเพื่อที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม (CASE) สนับสนุนโดยศูนย์ศึกษาที่อยู่อาศัยแห่งเอเชีย (ACHR) คอยให้คำปรึกษา กระบวนการในการออกแบบนั้น เริ่มจากการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด ซึ่งจากประสบการณ์ที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากและข้อจำกัดจากการอยู่อาศัยบริเวณใต้สะพาน ทำให้ชาวบ้านเล็งความสำคัญของการมีพื้นที่ส่วนกลางขนาดใหญ่ ที่คนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน สามารถใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ จึงมีการออกแบบผังที่ดินที่มีบริเวณสำหรับลานอเนกประสงค์ ลานกีฬา ศูนย์เด็กเล็ก ส่วนตัวบ้านนั้น เน้นการออกแบบให้มีขนาดเล็กโดยคำนึงถึงพื้นที่ใช้สอย และการประหยัดงบประมาณเป็นสำคัญ จึงก่อให้เกิดเป็นโครงสร้างสถาบันด้านภูมิศาสตร์กายภาพของชุมชนพูนทรัพย์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน และการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลภายนอกมีความเข้าใจที่ถูกต้อง และมีทัศนคติที่ดีต่อคนใต้สะพาน ตลอดจนเกิดความเห็นอกเห็นใจกับคนกลุ่มนี้มากขึ้น

โดยระหว่างการเจรจากับการเคหะแห่งชาติในการจัดหาที่ดินและออกแบบผังการใช้ที่ดิน ชาวใต้สะพานก็ต้องต่อสู้กับกรุงเทพมหานครเพื่อระงับการไล่รื้อบ้านใต้สะพานของพวกเขาไปพร้อม ๆ กัน จนกระทั่งในปี 2544 ชาวบ้านจึงได้ทยอยย้ายจากใต้สะพานมายังเต็นท์พักอาศัยชั่วคราว ซึ่งระหว่างนี้ก็ต้องร่วมมือกันติดตามการทำงานของ การเคหะแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ตลอดจนช่วยกันเจรจาต่อรองกับร้านค้าเพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์การก่อสร้างปริมาณมากในราคาถูก โดยการก่อสร้างบ้านนั้น มีการนำวัฒนธรรมการลงแขกกลับมาใช้ ชาวบ้านช่วยกันลงแรงก่อสร้าง หมุนเวียนกันไปชุดหลุม ยกเสา ขึ้นโครงสร้าง รวมถึงการหื้อจ้างช่างจากในชุมชนกันเองในราคาย่อมเยา แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจระหว่างกัน ทำให้เกิดสถาบันทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของชุมชน

จะเห็นได้ว่า การต้องเผชิญกับการถูกไล่ออกจากกรุงเทพมหานครร่วมกัน เป็นแรงผลักดันสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ชาวบ้านจากใต้สะพานกว่า 60 แห่ง ซึ่งจากเดิมอยู่อาศัยในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ตามข้อจำกัดทางกายภาพ และความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ต้องหันมาร่วมมือกันเจรจาทอรองกับหน่วยงานภาครัฐ การต่อสู้ของชาวใต้สะพานเพื่อให้ได้ที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักแหล่งมั่นคงที่ใช้เวลาเกือบ 10 ปีนี้ ส่วนสำคัญเกิดจากการทำงานของกลุ่มแกนนำที่มีความเสียสละ ต้องรับภาระที่หนักกว่าชาวบ้านคนอื่นๆ โดยแบ่งกันทำหน้าที่ตามที่ตนเองถนัด ไม่ว่าจะเป็นเจรจาทอรองกับภาครัฐ ติดตามการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งความจริงจังและจริงใจในการทำงานเพื่อส่วนรวมให้ประสบความสำเร็จอย่างค่อยเป็นค่อยไปนี้ ทำให้กลุ่มแกนนำได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้าน และยกให้เป็นผู้นำชุมชนในที่สุด

และแม้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านจากใต้สะพานต่าง ๆ จนเกิดเป็นกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพาน รวมถึงการให้อำนาจความรู้ที่จำเป็นแก่ชาวบ้าน แต่แกนนำเองก็ได้แสดงศักยภาพให้เป็นที่ประจักษ์ เริ่มตั้งแต่การดำเนินการประชุมด้วยตนเอง การวิเคราะห์เชื่อมโยงปัญหาที่เกิดขึ้น การทำความเข้าใจกับข้อจำกัดของหน่วยงานภาครัฐ การแสวงหาทางออกที่ดีที่สุดร่วมกัน และการเจรจาทอรองและผลักดันให้หน่วยงานภาครัฐยอมรับแนวทางการแก้ปัญหาตามข้อเสนอ เหล่านี้เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งกลายเป็นวัฒนธรรมทางความคิดที่มีค่าของชุมชนต่อไป

ความพยายามและความมุ่งมั่นของแกนนำในการเจรจาทอรองเพื่อให้ชาวใต้สะพานได้บ้านหลังใหม่ที่มีความมั่นคงนี้ ทำให้ชาวใต้สะพานค่อย ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เห็นความสำคัญของการร่วมมือร่วมใจกัน และเกิดสำนึกต่อส่วนรวมขึ้น นอกจากนี้ การมีโอกาสได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาปัญหาในการทำงาน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชาวบ้านในสลัม ทำให้ชาวใต้สะพานตระหนักถึงความยากลำบากในการต่อสู้ในแบบปัจเจกในบริบทของคนจน และยังเห็นความจำเป็นของการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ รวมถึงเครือข่ายนักวิชาการ เพื่อให้การรวมกลุ่มมีพลังและมีความเข้มแข็งในเจรจาทอรองกับหน่วยงานภาครัฐให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ การเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายสลัม 4 ภาคและสมัชชาคนจน ได้ช่วยเปิดโลกทัศน์ของชาวใต้สะพาน ทำให้พวกเขาได้รับรู้และสัมผัสถึงปัญหาของคนจนกลุ่มอื่น ๆ เกิดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน โดยชาวใต้สะพานมีโอกาสดำเนินการร่วมชุมนุมเพื่อเจรจาทอรองกับหน่วยงานภาครัฐ และได้แสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจระหว่างคนยากจนตามอัตภาพ จึงเกิดเป็นโครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของชุมชนขึ้น

อย่างไรก็ดี หลังจากที่บ้านย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนพุทธทรัพย์เรียบร้อยแล้ว ทูตทางสังคม และโครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมของชุมชนที่สะสมมาเป็นเวลากว่า 6-7 ปี จากความร่วมมือ

ของชาวใต้สะพานนี้ กลับไม่สามารถคงความเข้มแข็งได้ดังเดิม ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะวิกฤตการณ์ที่ชาวบ้านต้องเผชิญร่วมกัน ทั้งการถูกไล่รื้อบ้านใต้สะพาน การต้องหาที่ดินและที่อยู่อาศัยใหม่ รวมถึงการโยกย้ายเข้าบ้านใหม่นั้น ได้สิ้นสุดลงแล้ว ชาวบ้านจึงไม่มีความจำเป็นต้องร่วมมือกันเพื่อแสดงออกถึงจุดยืนร่วมกันอีก ประกอบกับการเป็นชุมชนใหม่ที่สมาชิกในชุมชนมาจากพื้นที่หลากหลายและมีภูมิหลังที่แตกต่างกัน แต่กลับต้องมาอยู่อาศัยร่วมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่กว่า 200 ครัวเรือน จึงทำให้เกิดความไม่ลงรอยกันระหว่างกลุ่มชาวบ้าน และทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกของการย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกัน

แม้ว่าชุมชนจะได้รับการจดทะเบียนเป็นเคหะชุมชน และมีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน จะก่อให้เกิดสถาบันทางการเมืองที่เป็นรูปธรรมขึ้นตั้งแต่ปี 2546 แต่เนื่องจากการบริหารจัดการของคณะกรรมการชุมชนที่ยังไม่เป็นระบบ ขาดการตรวจสอบ ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลบัญชีให้กับชาวบ้านได้รับรู้ ไม่ว่าจะเป็น การใช้จ่ายเงินพัฒนาชุมชน กองทุนออมทรัพย์เพื่อซื้อที่ดินหรือกองทุนฌาปนกิจ จึงทำให้เกิดความไม่โปร่งใสในการทำงาน ชาวบ้านเกิดความระแวงและไม่เชื่อใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ เมื่อคณะกรรมการชุมชนชุดเดิมหมดวาระลง ก็ไม่มีการสละสวางปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ได้ส่งต่อบัญชีรายรับรายจ่ายของกองทุนต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่เคยดำเนินการให้คณะกรรมการชุดต่อไปแต่อย่างใด งานพัฒนาชุมชนจึงต้องสะดุดลง ชาวบ้านเกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจนมากขึ้น จากที่ได้กล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่าโครงสร้างสถาบันทางการเมืองลักษณะที่เป็นอยู่ เป็นอุปสรรคทำให้ทุนทางสังคมและพลังของชุมชนที่มีอยู่ดั้งเดิมไม่สามารถพัฒนาและคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืนได้

ทั้งนี้ ในกระบวนการต่อสู้เพื่อให้มีที่อยู่อาศัยแห่งใหม่นั้น ชาวบ้านจากสะพานต่าง ๆ ในแต่ละโซน ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการขอกู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) แต่เนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวยังไม่มีดำเนินการอย่างเป็นระบบ ชาวบ้านบางคนเก็บออมรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน ตามความสมัครใจ จึงมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่สามารถเก็บออมได้อย่างสม่ำเสมอ และสามารถกู้ยืมเงินจาก พชม. มาใช้สร้างบ้านได้สำเร็จ แต่ภายหลังการโยกย้ายเข้าสู่ที่อยู่อาศัยใหม่เสร็จสิ้น ชาวบ้านบางส่วนไม่เห็นถึงความจำเป็นในการออมทรัพย์เพื่อใช้ในการซื้อที่ดินเมื่อสัญญาเช่าที่ดินจากการเคหะแห่งชาติจะสิ้นสุดลงในปี 2574 เพราะเห็นว่าภาครัฐน่าจะยังคงให้สิทธิในการเช่าต่อไป จึงทำให้การดำเนินการของกลุ่มออมทรัพย์เป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง โดยในปัจจุบันมีครัวเรือนเพียง 122 ครัวเรือนเท่านั้น ที่ยังคงออมเงินอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับความไม่โปร่งใสในการทำงานของคณะกรรมการชุมชน ซึ่งเป็นผู้บริหารจัดการกองทุน

ออมทรัพย์ของชุมชนนี้ด้วย จึงทำให้จุดร่วมของชุมชนในการเก็บออมเงินเพื่อซื้อที่ดินร่วมกัน จึงอ่อนแอลงไปอีก

แม้คณะกรรมการชุดปัจจุบันพยายามพัฒนาการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ให้มีความโปร่งใสมากขึ้น โดยมีเปิดเผยการใช้เงินและรายรับรายจ่ายของเงินค่าเช่าที่ดินส่วนหนึ่งได้ถูกนำไปใช้ในเรื่องสวัสดิการสังคม แต่ความหวาดระแวงที่สะสมมาตลอดหลายปี ทำให้คณะกรรมการชุมชนจำเป็นต้องสร้างความชัดเจนให้มากขึ้นอีก เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจอีกครั้งหนึ่ง ในปัจจุบันชุมชนพุนทรัพย์ได้สร้างเครือข่ายวิชาการที่เข้มแข็งกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ มีการปรับพื้นที่สาธารณะภายในบริเวณชุมชนเพื่อใช้เป็นแปลงเกษตรเพื่อบริโภคกันเองภายในชุมชนและจัดจำหน่ายต่อไป พื้นที่ดังกล่าวน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นทำให้ชาวบ้านเกิดความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้นต่อไปในอนาคต

9.3.3.3 ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา

ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีประมาณ 142 หลังคาเรือน ที่ชาวบ้านต้องเผชิญกับปัญหาความไม่มั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย เนื่องจากชาวบ้านสร้างบ้านเรือนรुक้าลงไปในคลองเปรมประชากร เช่นเดียวกับชุมชนบางบัว แต่ในปัจจุบันคนในชุมชนก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปร่วมกันได้อย่างชัดเจนว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป จึงทำให้โครงการบ้านมั่นคงของภาครัฐต้องชะลอออกไปอีก โดยหากพิจารณาความเป็นมาของโครงการ พบว่า โครงการได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2546 มีการจัดตั้งกองทุนชุมชนเมือง ซึ่งภายหลังได้พัฒนาเป็นกลุ่มออมทรัพย์ในที่สุด แต่เนื่องจากการให้ข้อมูลและประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเห็นความจำเป็นของโครงการบ้านมั่นคงและการออมทรัพย์ยังไม่ทั่วถึง ในระยะเริ่มต้นจึงมีชาวบ้านเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ร่วมออมเงินกับกลุ่มออมทรัพย์ นอกจากนี้ การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคง โดยคณะกรรมการชุมชนที่ไม่โปร่งใส ไม่มีการแจกแจงรายละเอียดของบัญชีให้สมาชิกรับทราบ ทั้งเงินให้เปล่าที่ได้รับจาก พอช. เป็นค่าร้อยละ และเงินออมของชาวบ้านเพื่อการปลูกบ้านเอง จึงทำให้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุมชนก็ไม่มี การส่งต่อรายละเอียดบัญชีให้คณะกรรมการชุมชนชุดต่อไป เช่นเดียวกับกรณีของกองทุนออมทรัพย์ชุมชนพุนทรัพย์ ชาวบ้านจึงเกิดความไม่ไว้วางใจในคณะกรรมการ และพากันลาออกจากการเป็นสมาชิก กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาจึงต้องยุติการดำเนินงานมาเป็นเวลากว่า 10 ปี จนกระทั่งคณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบัน ที่พยายามจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และกำลังอยู่ระหว่าง

การออกแบบบทไกในการตรวจสอบให้มีความรัดกุม โดยมีครัวเรือนกว่า 90 หลังคาเรือนเข้าร่วมเป็นสมาชิก จากครัวเรือนที่มีทะเบียนบ้านทั้งหมด 120 หลังคาเรือน

แม้ว่าชาวบ้านชุมชนหลังแปลตร่วมพัฒนานี้ จะรับทราบเกี่ยวกับโครงการบ้านมั่นคงของ พอช. ตั้งแต่ปี 2546 เช่นเดียวกับชาวบ้านในชุมชนบางบัว แต่การที่คณะกรรมการชุมชนหรือแกนนำไม่มีกระบวนการเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านเป็นกลุ่มย่อย ๆ ใช้เวลาในการค่อย ๆ เจาะจากปัญหาไปทีละส่วน จึงไม่สามารถทำให้ความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกลุ่มที่เห็นด้วยและกลุ่มไม่เห็นด้วยกับโครงการบ้านมั่นคงลดลงได้แต่อย่างใด นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบกับกรณีของชุมชนพุนทรัพยากร ที่มีองค์กรพัฒนาเอกชนจากภายนอกเข้ามาให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหา โดยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นตัวกลางคอยผลักดันให้ชาวบ้านจากสะพานต่าง ๆ มีโอกาสได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เจาะจากหน่วยงานของภาครัฐเพื่อหาทางออกด้วยตนเองในทุกขั้นตอน โดยปราศจากอคติ ชาวบ้านรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างแท้จริง จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดพลังความร่วมมือที่เข้มแข็งขึ้น ตรงกันข้ามกับชุมชนหลังแปลตร่วมพัฒนาที่ไม่มีองค์กรจากภายนอก ที่มีให้หน่วยงานของภาครัฐ มาทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการจัดกิจกรรมหรือกระบวนการที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดทิศทางการแก้ไขปัญหาของชุมชน ประกอบกับปัญหาการระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านอยู่ในพื้นที่ด้วยความหวาดกลัว ไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน รวมถึงประสบการณ์ในอดีตที่คณะกรรมการชุมชนบริหารจัดการเงินออมอย่างไม่โปร่งใสจนก่อให้เกิดความเสียหาย จึงยังทำให้ชาวบ้านไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดความหวาดระแวง และแบ่งเป็นฝักฝ่ายอย่างชัดเจนจนถึงปัจจุบัน ทูทางสังคมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ความเชื่อใจ และความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน จึงไม่มีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา

นอกจากนี้ การทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ พอช. ที่เริ่มมีกฎระเบียบต่าง ๆ มากขึ้น โดยไม่ได้คำนึงถึงบริบทของชุมชนที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ไม่มีการสื่อสารให้กับชาวบ้านในชุมชนเข้าใจหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ไม่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ซักถาม รวมถึงมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการร่วมจัดสรรและยืนยันสิทธิ์ หรือแม้กระทั่งการระดมความคิดเห็นของชาวบ้านที่มีต่อการออกแบบพื้นที่ใช้สอยของชุมชนและออกแบบบ้านของตนเอง นอกจากจะทำให้โครงสร้างสถาบันทางภูมิศาสตร์กายภาพเป็นไปตามนโยบายของภาครัฐที่มาจากข้างบน (Top down) จะไม่สะท้อนถึงความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริงแล้ว ยังเป็นการปิดกั้นกระบวนการพัฒนาทางความคิด ที่เกิดการวิเคราะห์สภาพปัญหา ถกเถียง เจาะต่อรอง และเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาท่ามกลางความขัดแย้งด้วยตนเอง จึงทำให้โครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมีความสำคัญลดลง นำไปสู่การบริหารจัดการชุมชนที่อ่อนแอลงในที่สุด

9.4. บทสรุป

การสร้างการมีส่วนร่วมและผลักดันการกระทำร่วมกันเป็นหมู่คณะ (Collective action) ของชาวชุมชนเมืองที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มีภูมิหลังหลากหลายและแต่ละคนมีต้นทุนค่าเสียโอกาสของการร่วมกิจกรรมชุมชนค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับชุมชนชนบทมักถูกมองว่าเป็นปัญหาและเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก งานวิจัยนี้ศึกษาชุมชนเมือง 3 ชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนแออัด คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีรายได้น้อย ชุมชนมีพื้นที่และขนาดไม่ต่างกันมากนัก ตั้งอยู่ในเขตใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์ผลของโครงสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Fundamental factors) และสถาบัน (Institution) ต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลเพื่อลดโอกาสคอร์รัปชันในชุมชนเมือง ผู้วิจัยพบว่า สถาบันทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นที่มาของวิถีคิด ระเบียบแบบแผน ทักษะคติของคนในชุมชน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างเห็นได้ชัดต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาลในชุมชนแออัดเมือง แม้คนในชุมชนเหล่านี้จะมีพื้นที่ที่หลากหลาย ย้ายมาจากพื้นที่มีวัฒนธรรมตั้งต้นที่แตกต่างกัน เช่น มาจากคนละภาค คนละจังหวัด แต่หากได้มีโอกาสผ่านประสบการณ์สำคัญของชีวิตร่วมกันและมีระบบในชุมชนเกิดขึ้นเพื่อต่อยอดปฏิสัมพันธ์จากประสบการณ์ดังกล่าวแล้ว ชุมชนนั้นก็จะมีโอกาสสร้างทุนทางสังคม ความไว้วางใจ (Trust) แบบแผนวิถีคิด (Norm) และเครือข่าย (Network) ซึ่งจะนำไปสู่ความเต็มใจของคนในสังคมที่จะดำเนินกิจกรรมในชุมชนร่วมกัน ทุนทางสังคมที่ก่อร่างขึ้นสร้างวัฒนธรรมทางความคิดอันนำไปสู่การสร้างระบบหรือกลไกภายในชุมชนเอง จะเป็นฐานสู่ธรรมาภิบาลท้องถิ่น ในพื้นที่ที่ทุนทางสังคมเข้มแข็งมากเช่น ชุมชนบางบัว ทุนทางสังคมช่วยเป็นคานงัดและถ่วงดุลสถาบันทางการเมืองในระดับชุมชน ที่รัฐบาลมอบไว้ให้เพียงคนเดียว คือการจัดสรรอำนาจอย่างเป็นทางการให้คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้แทนชุมชนที่เข้าถึงงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาจากภาครัฐ แต่ไม่ได้ติดตั้งระบบถ่วงดุลอำนาจสถาบันทางการเมืองภายในชุมชนไว้ให้ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการชุมชนเป็นสถาบันทางการเมืองที่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด มีโครงสร้างเป็นสถาบันทางการเมืองมากกว่า 20 ปี และเป็นจุดอ่อนไหว (critical point) เพราะคนในชุมชนมองว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว เมื่อนึกถึงภาพหรือความหมายของการคอร์รัปชัน สถาบันทางการเมืองชุมชนหรือคณะกรรมการชุมชนเป็นจุดแรกที่ชาวชุมชนจะพูดถึง ไม่ว่าจะในดีหรือไม่ ดังนั้น หากใช้โครงสร้างคณะกรรมการชุมชนเป็นพื้นฐานในการผลักดันและพาสมาชิกในชุมชนให้ก้าวผ่านจุดวิกฤตหรือแก้ปัญหาสำคัญร่วมกันได้ ดังเช่น สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนบางบัว ก็จะส่งเสริมความไว้วางใจ ส่งผลบวกต่อทัศนคติของคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของงานสาธารณะ หากผู้ได้รับการจัดสรรอำนาจมีพฤติกรรมไม่โปร่งใสหรือไม่มีความพยายามเปิดเผยข้อมูลแล้ว ก็จะเป็นจุดที่สร้างทัศนคติไม่ดีเกี่ยวกับการทำงานเพื่อสาธารณะจนนำไปสู่ความแคลงแคลงใจ ไม่ต้องการให้ความร่วมมือและไม่เห็นความสำคัญของการมีสถาบันทางการเมืองในชุมชนไว้สะท้อนความต้องการของคนชุมชน

จากการถอดบทเรียนประสบการณ์ร่วมของชุมชนเพื่อศึกษาโลกที่แต่ละชุมชนสร้างขึ้น เพื่อผ่านวิกฤตที่ต้องเผชิญ จนกลายเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมทางความคิด พบว่า ในช่วงวิกฤตของการสร้างบ้านตามโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนบางบัวและการย้ายจากใต้สะพานมาสร้างที่อยู่อาศัยที่ชุมชนพุนทรัพย์ ชุมชนทั้ง 2 สามารถใช้สร้างกลไกในชุมชนที่ดึงการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านทุกระดับ จนทำให้เกิดระบบ Check and balance ที่ดี และเกิดการพัฒนาทางความคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกวันด้วยทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด โดยหากพิจารณาตามระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 3 แล้ว พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบางบัวนั้นมีมากที่สุด (ชาวบ้านสามารถเข้าร่วมได้ทุกระดับ เป็นผลมาจากการจัดแบ่งโซน) รองลงมาคือ ชุมชนพุนทรัพย์ (เป็นผลจากการมีองค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามาเป็นตัวจุดประเด็นให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดพลังในการเจรจาต่อรอง) ในยามที่ต้องเผชิญวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นโอกาสที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความเห็นอกเห็นใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน จากเดิมที่อยู่แบบต่างคนต่างอยู่ก็ต้องหันหน้ามาร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหา ในทางกลับกัน แม้คนในชุมชนหลังแปลตร่วมพัฒนาจะตระหนักถึงปัญหาความไม่มั่นคงด้านที่อยู่อาศัยมาตลอด แต่ยังไม่ต้องเผชิญกับการถูกเร่งรื้อย้ายในช่วงเวลาที่กำหนด จึงยังไม่มีโอกาสผ่านประสบการณ์ร่วมที่สำคัญและใกล้ตัวที่สุด ประเด็นนี้มีนัยยะต่อแนวทางการดำเนินงานพัฒนาของรัฐ การเข้ามามีบทบาทมากเกินไปของภาครัฐในช่วงที่ชุมชนกำลังพยายามผ่านประสบการณ์สำคัญของชีวิตร่วมกัน อาจเป็นการปิดกั้นโอกาสที่ชาวบ้านจะพัฒนาทางความคิด ไม่เอื้อให้เกิดจิตสำนึกของชุมชนร่วมกัน ซึ่งส่งผลต่อความไว้วางใจ (Trust) และการกระทำร่วมกันเป็นหมู่คณะ (Collective action) ต่อไป

ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการสร้างความไว้วางใจและการกระทำร่วมกันเป็นหมู่คณะในชุมชน คือ ความเสียสละจากผู้นำและการทำงานอย่างโปร่งใสตรวจสอบได้ ทั้งจากผู้นำธรรมชาติและผู้นำจากการจัดสรรอำนาจอย่างเป็นทางการ ผู้นำธรรมชาติอาจไม่ใช่อยู่ในคณะกรรมการชุมชน แต่มีโอกาสดำเนินกิจกรรมสำคัญของชุมชน เช่น นำกลุ่มออมทรัพย์หรือกลุ่มสวัสดิการ หากดำเนินการอย่างโปร่งใสก็จะช่วยถ่วงดุลและหนุนให้การทำงานของคณะกรรมการชุมชนต้องมีความโปร่งใสไปด้วย เพราะเป็นมาตรฐานที่คนในชุมชนคาดหวัง ความโปร่งใสและตรวจสอบได้เป็นจุดที่ทำให้เกิดความเชื่อใจในผู้นำและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การที่ผู้นำทางการเมืองต้องเปลี่ยนแปลงตามวาระและอาจมีการเปลี่ยนฝ่าย หากผู้นำไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการตรวจสอบหรือสร้างความโปร่งใส ปล่อยให้ชาวชุมชนกลางแคลงใจ หมดความไว้วางใจและศรัทธาในระบบผู้แทนแล้ว การจะดึงความเชื่อมั่นกลับมาต้องใช้ระยะเวลาและความพยายามอีกมาก และสร้างความยากลำบากในการทำงานให้คณะกรรมการชุดถัดไป แต่หากผู้นำทางการเมืองให้ความสำคัญกับเรื่องการชี้แจง การสร้างการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสก็จะช่วยการพัฒนาระบบหรือกลไกมาช่วยการตรวจสอบ กลายเป็นทุนทางสังคมและพื้นฐานของธรรมาภิบาลต่อไป

นอกจากนี้ในพื้นที่ที่มีทุนทางสังคมเข้มแข็ง จะสามารถใช้ประโยชน์จากการมีเครือข่ายใน 2 ลักษณะ คือ 1) ในแง่การสร้างพลังต่อรองกับภาครัฐและทำให้ภาครัฐหันมาแก้ปัญหาในมุมมองที่สะท้อนความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง (เช่น การเช่าที่จากกรมธนารักษ์และการเคหะแห่งชาติในลักษณะของนิติบุคคล การต่อรองของเลือกพื้นที่เองของพุนทรัพย์ การต่อรองขอใบอนุญาตก่อสร้างของบางบัว) และ 2) การใช้เครือข่ายช่วยในเรื่องการตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่มหรือคณะกรรมการอื่น ๆ ในชุมชน หรือการตรวจสอบไขว้ เป็นการยกระดับจากกลไกภายในชุมชน เมื่อผสานกันการชี้แจงให้ทราบอย่างทั่วถึงในชุมชนแล้วยังสร้างความไว้วางใจและ การกระทำร่วมกัน หรือทุนทางสังคมให้มากขึ้น ในพื้นที่ที่ระบบเครือข่ายเข้มแข็งจะสามารถช่วยถ่วงดุลการจัดสรรอำนาจแบบขาคีเดียวให้คณะกรรมการชุมชนได้อีกด้วย

การสั่งสมทุนทางสังคมที่ต่างกันมีผลต่อความเข้มแข็งของโครงสร้างสถาบันทางวัฒนธรรม สถาบันทางการเมือง และความสามารถในการแก้ไขข้อจำกัดพื้นฐานที่ต่างกันไปของแต่ละชุมชน การวิเคราะห์ลักษณะสถาบันและปัจจัยพื้นฐานของชุมชนที่ปรากฏในปัจจุบันด้วยการผสมผสานกรอบแนวคิดของ Acemoglu Johnson and Robinson (2005) North (1991) และ Tabellini (2010) นอกจากจะแสดงให้เห็นความสำคัญของทุนทางสังคมที่สั่งสมกันมาแล้วยังชี้ให้เห็นโอกาสที่สถาบันทางวัฒนธรรมจะพัฒนาธรรมาภิบาลในชุมชนต่อไปอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐาน พบว่า การขาดพื้นที่ส่วนกลางหรือพื้นที่สาธารณะให้ชุมชนหลังพลาตร่วมพัฒนารวมถึงลักษณะภูมิศาสตร์ที่มีถนนใหญ่ที่แยกชุมชนออกเป็น 2 ฝั่ง ส่งผลต่อการระดมการมีส่วนร่วมของชุมชนและการผลักดันการกระทำ สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยผนวกกับปัญหาเสพติดนำไปสู่การย้ายออกจากชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นอุปสรรคในการทำกิจกรรมชุมชนร่วมกัน ชาวบ้านเกิดความหวาดระแวง ไม่อยากยุ่งกับชาวบ้านคนอื่น ๆ เนื่องจากกังวลถึงความปลอดภัยของตน ลดทอนโอกาสการสร้างทุนทางสังคมและความเข้มแข็งของวัฒนธรรมทางความคิด สถาบันทางการเมืองที่มีอยู่ยังไม่สามารถพัฒนาระบบการตรวจสอบและโปร่งใสได้รวดเร็วพอ อย่างไรก็ดี ชุมชนนี้กำลังจะต้องผ่านสถานการณ์การย้ายบ้านขึ้นบก ต้องผ่านกระบวนการของการทำกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย ทำให้เป็นชุมชนที่น่าติดตามต่อไปว่า ประสพการณ์ร่วมที่กำลังเกิดขึ้น จะสามารถสร้างทุนทางสังคมให้กับชุมชนและแก้ไขข้อจำกัดเชิงกายภาพที่มีอยู่ได้หรือไม่

เมื่อพิจารณาในแง่สภาพความเป็นอยู่เชิงเศรษฐกิจ ชุมชนบางบัวสามารถใช้โครงการบ้านมั่นคงเป็นเครื่องมือในการเปิดพื้นที่และที่สำคัญคือสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนและเยาวชนที่สูญเสียกับวงจรการค้าและเสพยาเสพติด สัดส่วนคนไม่มีงานทำมีน้อยมากและคนในชุมชนสามารถหารายได้จากพื้นที่ที่ไม่ห่างไกลชุมชน มีการทำงานเป็นทีม มีความใกล้ชิดและเห็นอกเห็นใจกัน มีส่วนทำให้ปัญหาความรุนแรงของปัญหาเสพติดของชุมชนบางบัวลดลงอย่างมาก ในขณะที่ลักษณะทาง

กายภาพที่ปิดและสภาพทางเศรษฐกิจที่มีปัญหา เช่น สัดส่วนคนตกงานที่มีมากกว่าอีก 2 ชุมชน มีผลทำให้ชุมชนหลังแพลตฟอร์มพัฒนายังไม่สามารถพัฒนาทุนทางสังคมหรือกลไกที่จะต้านทานการลุกลามหรือลดความรุนแรงของปัญหาเสกติดได้

แม้ผลการศึกษาจะชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ร่วมหรือวิกฤตสามารถเป็นจุดพลิกผัน (Critical point) ที่กระตุ้นให้เกิดการสร้างทุนทางสังคมซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของสถาบันทางวัฒนธรรมในชุมชน แต่หากชุมชนไม่ได้มีการพัฒนาระบบหรือกลไกเพื่อสานต่อหรือต่อยอดทุนทางสังคมที่ได้มาจากการผ่านวิกฤตร่วมกันแล้ว ความหลากหลายของคนในชุมชนเมืองและความหวาดระแวงซึ่งเป็นทัศนคติพื้นฐานของคนในชุมชนเมืองก็จะกลับมาอิทธิพลต่อความคิด ลดความไว้วางใจและความเต็มใจที่จะร่วมมือในกิจกรรมชุมชน ดังจะเห็นได้จากสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนพุนทรัพย์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทุนทางสังคมและสถาบันทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ส่งอิทธิพลต่อการบริหารจัดการชุมชนและโอกาสการพัฒนาธรรมาภิบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น ความโปร่งใสและตรวจสอบได้อย่างมีนัยสำคัญ การใช้ประโยชน์จากโครงสร้างสถาบันทางการเมือง (คณะกรรมการชุมชน) เพื่อเป็นเครื่องมือในการก่อให้เกิดธรรมาภิบาลในชุมชนนั้น จะไม่สามารถสำเร็จได้หากสถาบันทางวัฒนธรรมไม่มีความเข้มแข็ง และยังอาจถูกใช้เป็นช่องทางที่ส่งเสริมคอร์รัปชันในชุมชนได้ การที่ภาครัฐจัดสรรอำนาจให้คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้แทนชุมชนอย่างเป็นทางการ ควรมาพร้อมกับนโยบายที่จะช่วยผลักดันหรือติดตั้งระบบตรวจสอบภายในชุมชนเอง หรือช่วยให้การตรวจสอบภายในชุมชนเกิดขึ้นได้สะดวกขึ้น เช่น การอำนวยความสะดวกให้เกิดการชี้แจงเรื่องการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจากสำนักงานเขตกับสมาชิกในชุมชน รวมไปถึงการผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยตนเอง มากกว่าการใช้นโยบายแบบ Top down และ Generalized เนื่องจากการใช้นโยบาย Top down มักจะต้องใช้ผ่านคณะกรรมการชุมชน ซึ่งคือสถาบันทางการเมืองที่ภาครัฐสร้างให้กับชุมชนแบบขาเดียว อาจยังปิดกั้นโอกาสของการพัฒนากลไก Check and balance ให้เกิดขึ้นในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

ธานี ชัยวัฒน์. 2556. “วัฒนธรรม สถาบัน และการเติบโตระยะยาว.” *ธนาคารแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร.

ประชา จิวิธยากุล. 2554. *ธรรมาภิบาลการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร (กรณีศึกษาเปรียบเทียบชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนหมู่บ้านสุขทวี 1-2 เขตทวีวัฒนา กับ กองทุนชุมชนกลุ่มสหกรณ์เคหสถาน วัดจันทร์ประดิษฐารามเขต 3 เขตภาษีเจริญ)*. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และคณะ. 2557. *คำและแนวคิดในประชาธิปไตยสมัยใหม่*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ ฟรีดริค เอแบร์ท.

สุวิทย์ วัดหนู, นพวรรณ พรหมศรี, และ อภัยุทธิ์ จันทรพา. 2546. *คนใต้สะพาน*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2558. *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาเมือง*. ศูนย์ศึกษามหานครและเมืองมหาวิทยาลัยรังสิต ร่วมกับมูลนิธิส่งเสริมปัญญาสาธารณะ.

อมรรัตน์ กุลสุจริต และคณะ. 2560. “แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมที่ปลอดภัยไร้พหุวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตบางเขน เขตสายไหม เขตดอนเมือง และเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร.” รายงานความก้าวหน้า 6 เดือน.

Acemoglu, Daron; Johnson, Simon and James Robinson 2004 “Institutions as the Fundamental Cause of Long-Run Growth”, NBER Working Paper No. 10481, May 2004

Bowles, Samuel, and Herbert Gintis. 2001. "Social Capital and Community Governance." *n.p.*.

Mercy Corps. 2017. *Social Capital and Good Governance: A Governance in Action Research Brief*. Oregon.

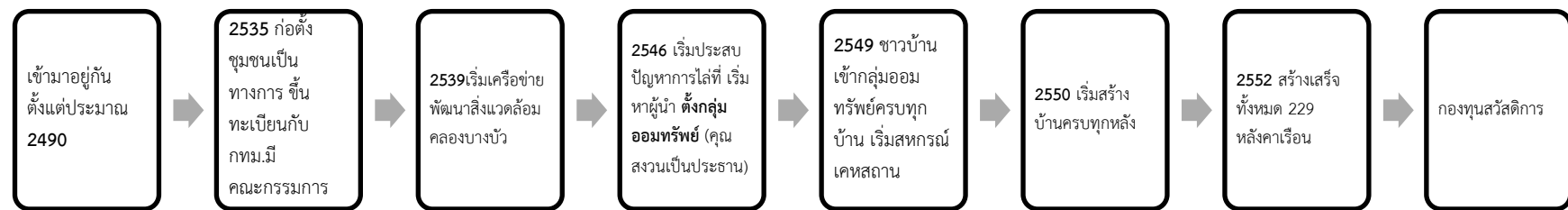
North, Douglass C. 1991. "Institution." *Journal of Economic Perspectives*. vol. 5(1) Winter.

- Tabellini, Guido. 2010. "CULTURE AND INSTITUTIONS: ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE REGIONS OF EUROPE." *Jour of the European Economic Association*. vol. 8(4).
- Totikidis V, Armstrong A F and Francis R D. 2005. "The Concept of Community Governance: A Preliminary Review." *the GovNrt Cobference*. Melbourne.

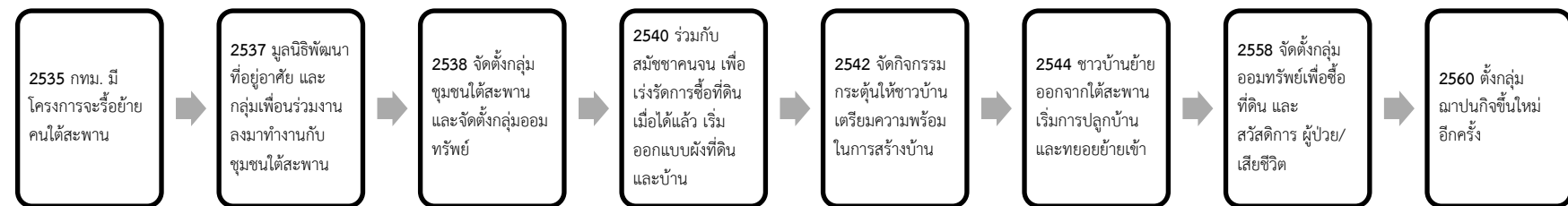
ภาคผนวกท้ายบทที่ 9

ภาคผนวก 9-1 เส้นประวัติชุมชน (timeline)

1. ชุมชนบางบัว

2. ชุมชนพูนทรัพย์

3. ชุมชนหลังแพร่ร่วมพัฒนา

ภาคผนวก 9-2 ตารางเปรียบเทียบ 3 พื้นที่ตามกรอบโครงสร้างสถาบัน

1. มิติภูมิศาสตร์ (Geographical institution)

	บางบัว	พุนทรพย์	หลังแพลดร่วมพัฒนา
ที่ตั้ง	● ชุมชนบางบัวตั้งอยู่บริเวณคลองบางบัว (หรือคลองถนน) ซึ่งเป็นคลองธรรมชาติ ช่วงคลองบางบัวความยาวประมาณ 7 กิโลเมตร²⁰ มีชุมชนทั้งหมด 15 ชุมชน ขึ้นทะเบียนกับกรุงเทพมหานครปี พ.ศ.2535 ● พื้นที่ทำประโยชน์ใช้สอยปลูกต้นไม้หรือผักสวนครัวมีน้อย	● ชุมชนพุนทรพย์ตั้งอยู่บนถนนเพิ่มสิน-ออเงิน มีพื้นที่ประมาณ 18 ไร่ ชาวบ้านจากใต้สะพาน 11 สะพาน เริ่มทยอยย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2544 ● อยู่ระหว่างการปรับพื้นที่ส่วนหนึ่งของชุมชนให้เป็นแปลงเกษตร	● ชุมชนหลังแพลดร่วมพัฒนา เป็นชุมชนริมคลองเปรมประชากร ● ไม่มีพื้นที่ใช้สอยปลูกผักหรือทำเกษตร
รูปร่างพื้นที่	● ตั้งบ้านเรือนเป็นแถวยาวริมคลองประมาณ 500 เมตร อยู่ปากเดียวของคลอง	● รูปร่างของพื้นที่เป็นพื้นที่สี่เหลี่ยม มีทางเข้าออกหลักทางเดียว	● รูปร่างของพื้นที่จะเป็นแถวยาวตั้งอยู่ริมคลอง ปากเดียวของคลอง ยาวตั้งแต่หลังสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ถึงหลังสถานีตำรวจนครบาลทุ่งสองห้อง โดยมีถนน north park ตัดผ่านชุมชน แยก

²⁰ คลองบางบัวส่วนหนึ่งของคลองลาดพร้าว คลองลาดพร้าวเดิมชื่อ คลองสอง และมีชื่อเรียกหลายชื่อตามพื้นที่ที่คลองไหลผ่านตลอดความยาว 42.5 กิโลเมตร ซึ่งมีชุมชนอยู่ทั้งหมด 52 ชุมชนตลอดสายคลอง

บางบัว	พุนทราย	หลังแพลตร่วมพัฒนา
		ชุมชนออกเป็น 2 ส่วน คือฝั่ง ป.ป.ส. มีประมาณ 100 หลังคาเรือน และฝั่งสถานีตำรวจประมาณ 20 หลังคาเรือน
เส้นทางการติดต่อกันในพื้นที่	● มีถนนเลียบคลองเชื่อมถึงกันตลอดแนว 500 เมตร และเชื่อมต่อกับชุมชนอื่น ๆ ตลอดระยะ 7 กม.	● ฝั่งหลัง ป.ป.ส. มีถนนขนาดเล็กกว้างประมาณ 1 เมตรอยู่ระหว่างชุมชนกับกำแพง ปปส. มีจุดแคบที่ต้องเบี่ยงตัวเดิน 1 จุด
การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร	● ยังไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ และไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน ● คนในชุมชนช่วยกันแก้ไขปัญหาขยะเน่าเสียที่ลอยอยู่ในคลอง ทำให้เกิดเชื้อราขยายพัฒนาสิ่งแวดล้อมสายคลอง และมีความสำเร็จเรื่องการคิดค้นถังดักไขมัน เพื่อบำบัดน้ำเสีย ● มีแผนจะพัฒนาพื้นที่เป็นตลาดน้ำต่อไป และใช้ถนนริมคลองเป็นพื้นที่การขี่จักรยานเพื่อสันทนาการ	● ไม่ได้มีการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจหรือชีวิตประจำวัน เนื่องจากน้ำในคลองไม่สะอาด

	บางบัว	พุนทราย	หลังแพลดร่วมพัฒนา
ลักษณะของเมือง	●คนเข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือนกันมานานไม่ต่ำกว่า 70 ปีมาแล้ว แต่เริ่มจากปี 2530 เป็นต้นมาคนอยู่หนาแน่นขึ้นมากและปลูกบ้านเรือนล้าไปในแนวคลอง ขวางทางเดินน้ำ มีปัญหาขยะและของเสียในคลอง ผลของการสำรวจชุมชนในปี 2546 พบว่ามีบ้านเรือนทั้งหมด 264 หลัง มีที่ปลูกลำคลองอยู่ 80 หลัง ●หลังจากการเริ่มต้นโครงการบ้านมั่นคงในปี 2546 ซึ่งแล้วเสร็จในปี 2552 ทำให้มีบ้านทั้งหมด 229 หลังคาเรือน ●เดิมชาวบ้านต่างคนต่างอยู่แต่เพิ่งมาสนิทกันมากขึ้นหลังโครงการบ้านมั่นคง	●ชาวบ้านในชุมชนเกือบทั้งหมดย้ายมาจากบริเวณใต้สะพาน 11 สะพาน ฝั่งเหนือของกรุงเทพฯ ตั้งแต่ปี 2544 มีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่เข้ามาปลูกบ้านเพื่ออยู่อาศัยในภายหลัง ●ปัจจุบัน มีประมาณ 216 หลังคาเรือน	●ชุมชนมีมานานมากกว่า 70 ปี แต่เดิมพื้นที่โดยรอบเป็นที่นาปลูกข้าว มีบ้านอยู่ไม่มาก และทุกหลังสร้างบนบก เริ่มมีคนย้ายเข้ามาช่วงหลังปี 2535 เนื่องจากมีบริษัทเอกชนมาตั้งใกล้พื้นที่ จึงทำให้มีบ้านรुकต่ำลงคลอง ●ปัจจุบันชุมชนมีบ้านที่มีทะเบียนบ้าน 120 หลังคาเรือน และไม่มีทะเบียนบ้าน 20 หลังคาเรือน รวมประมาณ 140 หลังคาเรือน แต่เริ่มมีบ้านว่างมากขึ้น จากปัญหาน้ำท่วมเรื้อรังและปัญหาอื่น ๆ ●ข้อมูลในการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนปี 2556 ชี้ว่าชุมชนมีสมาชิกประมาณ 700 กว่าคน แต่ สมาชิกชุมชนที่อยู่ในชุมชนจริงน่าจะน้อยกว่านั้นมาก เนื่องจากมีคนย้ายออกเรื่อย ๆ
ที่ตั้งของสถานที่สำคัญ	●อยู่ริมคลอง เช่น อาคารศูนย์เด็กเล็กซึ่งใช้เป็นทั้งประชุมและห้องสมุด เข้าถึงง่ายเพราะ	●มีสวนหย่อม และลานกีฬาเป็นพื้นที่กลางบริเวณบริเวณส่วนกลางของชุมชน	●ไม่มีสถานที่สำคัญของชุมชนอย่างเป็นทางการ

	บางบัว	พุนทราย	หลังแพตร่วมพัฒนา
	ใกล้ทางเข้าออกของชุมชน	●ทางเข้าชุมชนมีศูนย์เรียนรู้ และศูนย์เด็กเล็ก	●ใช้พื้นที่บ้านของลูกบ้านบริเวณทางเข้าชุมชนในการจัดกิจกรรม บางครั้งใช้พื้นที่ของร้านขายของชำที่อยู่ใกล้กัน
การเชื่อมต่อกับนอกชุมชน	●ในแง่กายภาพเชื่อมต่อการผ่านถนนเลียบริมคลอง ในแง่ความสัมพันธ์ที่ดีเชื่อมต่อกันผ่านระบบเครือข่ายสิ่งแวดล้อมสายคลอง และเครือข่ายสวัสดิการคลองบางบัว	●มีความสัมพันธ์อันดีกับมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่ปี 2536 รวมถึงเป็นส่วนหนึ่งของมูลนิธิสลัม 4 ภาค และกลุ่มคนจนเมือง	●มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนตลาดบางเขนที่ตั้งอยู่ปากเดียวกัน สามารถยืมอุปกรณ์มาใช้จัดกิจกรรมของชุมชนได้ และไม่ได้ขัดแย้งกับชุมชนร่วมพัฒนาที่ตั้งฝั่งตรงข้ามชุมชนร่วมพัฒนา ●ผู้นำชุมชนประสานงานกับองค์กรภายนอก เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, Thai PBS เพื่อขอการสนับสนุนกิจกรรมชุมชน
โครงสร้างประชากร	จำนวนประชากรในชุมชนประมาณ 1200 คน มีผู้สูงอายุประมาณ 80 คน เด็กเล็กประมาณ 100 คน และเป็นเยาวชนประมาณ 200 คน ส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน	เด็กและเยาวชน ประมาณร้อยละ 20-25 ผู้สูงอายุ ประมาณร้อยละ 20-25 ที่เหลือเป็นวัยทำงาน	มีผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 40 ของคนในชุมชน วัยรุ่นมีน้อยประมาณร้อยละ 10 และน่าจะมีเด็กเล็กค่อนข้างมาก

2. มิติวัฒนธรรม พุนทางสังคม

	บางบัว	พุนทรัพย์	หลังแพลตฟอร์มพัฒนา
ภูมิลำเนา เดิม	● ส่วนหนึ่งเป็นทั้งคนดั้งเดิมในพื้นที่ที่อยู่อาศัยมากกว่า 70 ปี และมีส่วนที่ย้ายเข้ามาในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา	● คนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัดมาตั้งรกรากอยู่ได้สะพาน 11 แห่งในกรุงเทพฯ ก่อนถูกย้ายมาอยู่ในที่ปัจจุบัน	● มีทั้งกลุ่มคนดั้งเดิมตั้งรกรากในพื้นที่มานานกว่า 5 รุ่นและคนที่ย้ายเข้ามาในช่วง 30 ปีหลัง โดยมีทั้งผู้มาจากต่างจังหวัด มาจากเขตอื่นใน กทม.
ลักษณะ ของกลุ่ม อย่างไม่ เป็น ทางการ	● กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อกู้สินเชื่อบ้านในโครงการบ้านมั่นคงจาก พอช. (ออมเงินต้นให้ได้ 15,000 บาท ต่อหลังคาเรือนเพื่อกู้สร้างบ้าน 150,000 บาท) หลังจากโครงการบ้านมั่นคงสำเร็จ กลุ่มออมทรัพย์ยังทำหน้าที่เก็บค่าเช่าที่และค่าผ่อนบ้านต่อ โดยส่งเงินที่เก็บรวบรวมได้จากลูกบ้านให้สหกรณ์เคหสถานเพื่อที่อยู่อาศัย ● กลุ่มฌาปนกิจ เก็บค่าแรกเข้าจากสมาชิก 25 บาท และเมื่อมีผู้เสียชีวิตจะเก็บเพิ่มจากสมาชิกอีกคนละ 20 บาท รวมมอบให้บ้านผู้เสียชีวิต	● กลุ่มเก็บค่าเช่าที่และสวัสดิการ ● การเก็บเงินจากชาวบ้านเพื่อจ่ายเป็นค่าเช่าที่ให้กับเคหะแห่งชาติทุกเดือน และจัดสวัสดิการเมื่อยามเจ็บป่วย/เสียชีวิตให้แก่ชาวบ้าน ● กลุ่มออมทรัพย์เพื่อซื้อที่ การเก็บออมเพื่อเป็นหลักทรัพย์ในการขอกู้ยืมเงินจาก พอช. เพื่อซื้อที่ดินจากการเคหะแห่งชาติ ● กลุ่มฌาปนกิจ การระดมเงินเพื่อช่วยเหลือครอบครัวผู้เสียชีวิต	● กลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย เพื่อเก็บเงินสำหรับดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ตั้งแต่ปี 2546 แล้วมีปัญหาหยุดชะงักไป เพิ่งมาเริ่มใหม่ประมาณ 1 ปีกว่า โดยจัดทำบัญชีใหม่ทั้งหมด ● กลุ่มฌาปนกิจ ตั้งขึ้นเพื่อระดมเงินช่วยเหลือกรณีการมีคนในชุมชนเสียชีวิต โดยจะไม่เก็บเงินมาเก็บไว้ แต่จะเก็บเมื่อมีผู้เสียชีวิตบ้านละ 100 บาท แล้วนำเงินไปให้ในงานศพ โดยประกาศให้ทราบร่วมกันในงาน ● กลุ่มอาชีพ เป็นโครงการของผู้นำชุมชนเพื่อสนับสนุนอาชีพของคนในชุมชน ภายใต้การ

บางบัว	พุนทรัพย์	หลังแพลตฟอร์มพัฒนา
● กลุ่มสวัสดิการ ออมวันละบาท เป็นกลุ่มที่เป็นเชื่อมกับสวัสดิการระดับเขตซึ่งมีสมาชิก 39 ชุมชน ดูแลตั้งแต่เรื่องคลอดบุตร ป่วย เสียชีวิต เช่น ป่วยเข้าโรงพยาบาลแต่ละครั้ง ได้เงินช่วยเหลือ 500 บาท ปีละไม่เกิน 2 ครั้ง กรณีเสียชีวิต บ้านผู้เสียชีวิตได้เงินช่วยเหลือ 4000 บาท ● สหกรณ์เคหสถานเพื่อที่อยู่อาศัย ก่อตั้งในปี 2549 มีสมาชิกจาก 8 ชุมชน ดูแลเงินที่รวบรวมจากกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนที่เป็นสมาชิก ซึ่งมีทั้งเงินค่าหุ้น เงินค่าเช่าที่ เงินค่าผ่อนบ้าน ● กลุ่มเยาวชน ซึ่งสนับสนุนโดยโครงการ To be number 1		สนับสนุนของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยไม่ผ่านคณะกรรมการชุมชน ● กลุ่มสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงคลองเปรมประชากร จำกัด ตั้งขึ้นเพื่อเก็บเงินค่าเช่าที่ดินให้กรมธนารักษ์ โดยเป็นสหกรณ์กลางของ 17 ชุมชนในสายครองเปรมประชากร แต่การเก็บจะมีผู้ดูแลแยกกันในแต่ละชุมชน ● กลุ่มดนตรีไทยสำหรับเยาวชน โดยอาศัยความสามารถพิเศษของคนในชุมชน เพื่อให้เยาวชนมีกิจกรรมพิเศษ และมีรายได้หลังเลิกเรียน
การทำงานร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ ● ผู้นำของแต่ละกลุ่มประสานงานกันดี ส่วนใหญ่ทำงานร่วมกันและไม่มีขัดแย้งกันมากนัก ● สัดส่วนของกลุ่มคนที่ให้ความร่วมมือ	● การดำเนินงานริเริ่มกลุ่มต่าง ๆ มาจากคณะกรรมการชุมชน	● คนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งคำถามและโจมตีตอนนี้ชุมชนแบ่งเป็น 2 ฝ่ายขัดแย้งกันอยู่ คือกลุ่มที่ชนะและแพ้ในการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน

	บางบัว	พุนทราย	หลังแพตร่วมพัฒนา
	ประมาณร้อยละ 50 กลุ่มที่มาบ้างไม่มาบ้าง ร้อยละ 30 และกลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ 20		
สัดส่วนการ เข้าร่วม กลุ่ม	● กลุ่มออมทรัพย์ มีสมาชิกทุกครัวเรือน 269 ครัวเรือน หรือ 229 หลังคาเรือน ● กลุ่มฌาปนกิจ มีสมาชิก 600 คน ● กลุ่มผู้สูงอายุ มีสมาชิก 85 คน ● กลุ่มสวัสดิการ มีสมาชิก 600 กว่าคน ● กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างชุมชน ซึ่งมีมากกว่า 50 คน กลุ่มวินมอเตอร์ไซด์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มตำรวจบ้าน	● กลุ่มเก็บค่าเช่าที่และสวัสดิการ ร้อยละ 77 (ประมาณ 165 ครัวเรือน) ● กลุ่มออมทรัพย์เพื่อซื้อที่ ร้อยละ 60 (ประมาณ 130 ครัวเรือน) ● กลุ่มฌาปนกิจ ไม่แน่นอน	● กลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย มีผู้เข้าร่วม 96 หลังคาเรือน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 120 หลังคาเรือน หรือร้อยละ 80 (ที่มีทะเบียนบ้าน) ● กลุ่มฌาปนกิจ มีผู้เข้าร่วม 70 ครัวเรือน ● กลุ่มอาชีพ มีผู้เข้าร่วมประมาณ 10 คน (อยู่ในระยะเริ่มต้นโครงการ) ● กลุ่มสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงคลองเปรมประชากร จำกัด ไม่มีข้อมูล
การจัด กิจกรรม ประจำปี	● งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ● คณะกรรมการชุมชนได้งบประมาณแล้ว กระจายงานเป็นกลุ่มงานย่อยหลาย ๆ กลุ่ม ให้ผู้ใหญ่เข้าร่วมเป็นประธานหรือเป็นผู้ดำเนินงานหลัก	● งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ● คณะกรรมการชุมชนได้งบประมาณแล้ว กระจายงานเป็นกลุ่มงานย่อยหลาย ๆ กลุ่ม ให้ผู้ใหญ่เข้าร่วมเป็นประธานหรือเป็นผู้ดำเนินงานหลัก ● คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก ไม่ได้การกระจายงานออกไปยังชาวบ้าน	● กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ งานสงกรานต์ และงานบุญ โดยงานสงกรานต์และงานบุญจะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากประมาณร้อยละ 70 ของชุมชน ● คณะกรรมการชุมชนจัดสรรงบประมาณ

บางบัว	พันธทรัพย์	หลังแพลตฟอร์มพัฒนา
	กลุ่มอื่น ๆ เพราะชาวบ้านส่วนมากไม่ค่อยสนใจริเริ่มหรือร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในชุมชนเท่าใดนัก	สำหรับการจัดกิจกรรมในชุมชน โดยจ้างงานคนในชุมชนมาทำงาน เช่น การทำอาหารจัดเลี้ยงในงาน การทำความสะอาดสถานที่และยืมอุปกรณ์จากชุมชนข้างเคียง ที่เป็นอุปกรณ์ของชุมชนเองคืออุปกรณ์ทำครัวจากงบประมาณโครงการ SML
แหล่งเงินทุนการจัดกิจกรรม	● งบสนับสนุนจากเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมและคูคลอง 9 สายคลองใหญ่ และเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ● งบประมาณที่สามารถเบิกจ่ายจากสำนักงานเขตทุกเดือนไม่เกินเดือนละ 5,000 บาท	● งบสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอกชุมชน ● งบประมาณที่สามารถเบิกจ่ายจากสำนักงานเขตทุกเดือนไม่เกินเดือนละ 5,000 บาท
ความร่วมมือกับหน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐ	● เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมและคูคลอง 9 สายคลอง และเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว ● เครือข่ายกองทุนสวัสดิการ 39 ชุมชน มีประธานกรรมการชุมชนแต่ละชุมชนเข้ามาบริหาร (สมาชิก 3000-4000 คน)	● เครือข่ายสลัม 4 ภาค ● กลุ่มคนจนเมือง ● มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ● สถาบันการศึกษา ทำวิจัยต่อเนื่องในพื้นที่เป็นเวลาหลายปี
		● เป็นสมาชิกเครือข่ายพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมคูคลอง แต่เครือข่ายไม่สามารถเข้ามาช่วยแก้ปัญหาเฉพาะของชุมชนได้ จะช่วยกันต่อเมื่อมีปัญหาส่วนรวมของทั้งเครือข่าย เช่น การซื้อเรือดับเพลิง สำหรับใช้ร่วมกันทั้งสายคลอง

บางบัว	พุนทราย	หลังแพลตฟอร์มพัฒนา
● บริษัทกระหิณงแดงสนับสนุนทุนทำกิจกรรมพัฒนาในชุมชน ● สถาบันการศึกษา ทำวิจัยต่อเนื่องในพื้นที่เป็นเวลาหลายปี		

3. มิติสถาบัน โครงสร้างทางการเมือง

	บางบัว	พุนทรัพย์	หลังพหลร่วมพัฒนา
สถาบันเชิง การเมืองเป็น ทางการ	▶ คณะกรรมการชุมชนเป็นโครงสร้างทางการเมืองที่เขตรับรอง สมาชิกคณะกรรมการชุมชนเป็นคนในชุมชน	▶ คณะกรรมการชุมชนเป็นโครงสร้างทางการเมืองที่เขตรับรอง สมาชิก คณะกรรมการชุมชนเป็นคนในชุมชน	▶ คณะกรรมการชุมชนเป็นโครงสร้างทางการเมืองที่เขตรับรอง สมาชิก คณะกรรมการชุมชนเป็นคนในชุมชน
กฎชุมชน	▶ ไม่มีข้อตกลงเป็นทางการ ผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือมาก ๆ จะโดนการ sanction จากคนในชุมชน	▶ ไม่มีข้อตกลงเป็นทางการ	▶ ไม่มีข้อตกลงเป็นทางการ
การแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งใน ชุมชน	▶ ความขัดแย้งระหว่างลูกบ้าน จะให้ผู้ใหญ่ในชุมชนช่วยประนีประนอม ▶ ความขัดแย้งระหว่างกรรมการชุมชนแต่ละชุดจะใช้วิธีไม่ยุ่งเกี่ยวกัน ในบางกรณีใช้การประชุมเป็นการชี้แจง	▶ หากลูกบ้านขัดแย้งกัน คณะกรรมการชุมชนพยายามเข้าไปช่วยไกล่เกลี่ย	▶ ความขัดแย้งแบ่งเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน และยังไม่มีคนกลางหรือกลไกในการประนีประนอม ใช้วิธีแบ่งฝ่ายกันต่างฝ่ายต่างอยู่ และผู้นำแต่ละฝ่ายคานอำนาจกันเอง
พื้นที่สาธารณะ	▶ มีอาคารศูนย์เด็กเล็ก เป็นพื้นที่สำหรับการรวมตัวกันของชุมชน	▶ มีศูนย์เรียนรู้เป็นพื้นที่กลางสำหรับการจัดประชุมและทำกิจกรรมร่วมกัน	▶ ไม่มีพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน จะใช้พื้นที่ของลูกบ้านบริเวณทางเข้าชุมชนฝั่งหลังป.ป.ส. จัดกิจกรรม ▶ เนื่องจากชุมชนแบ่งเป็นสองฟาก ในการจัดกิจกรรมชุมชน ถ้าจัดกิจกรรมฝั่งใดฝั่ง

	บางบัว	พุนทราย	หลังแปดร่วมพัฒนา
			หนึ่ง ชาวบ้านที่อยู่อีกฝั่งหนึ่งมักไม่มาร่วมกิจกรรม
การรับฟังความต้องการของชุมชน	▶ ใช้กลุ่มย่อยหลาย ๆ กลุ่มเป็นกลไกรับฟังความต้องการชุมชน	▶ ใช้การประชุมรายเดือนของชุมชนเป็นเวทีเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน แต่มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้าร่วม	▶ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ประเมินความต้องการของชุมชนและดำเนินการทางงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานรอบข้างชุมชนโดยไม่เน้นหาจากหน่วยงานรัฐ
การทำงานกับองค์กรภาครัฐ	▶ คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่ประสานงานกับสำนักงานเขต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องไฟฟ้า ประปา และประสานเรื่องงบกิจกรรม ▶ ในภวณะน้ำท่วม ชาวบ้านดูแลตัวเองเป็นหลักผ่านเครือข่ายคลองบางบัว กทม. มีเงินช่วยเหลือหลังละ 5000 บาท เงินส่วนนี้ไม่ผ่านเครือข่าย จ่ายโดยตรงให้เจ้าของบ้าน	▶ คณะกรรมการชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสำนักงานเขต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องไฟฟ้า ประปา และประสานเรื่องงบกิจกรรม รวมถึงในภวณะน้ำท่วม	▶ คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่ประสานงานกับสำนักงานเขต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง ไฟฟ้า ประปา และประสานเรื่องงบกิจกรรม ▶ ประธานชุมชนประสานงานกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อหาโครงการช่วยเหลือชุมชน

	บางบัว	พุนทราย	หลังแพตร่วมพัฒนา
การใช้จ่าย งบประมาณ สนับสนุนจากเขต	▶ งบประมาณจากเขตเดือนละ 5000 บาท สำหรับการทำกิจกรรมของชุมชนไม่เพียงพอ และมีปัญหาในการเขียนขอเบิกงบประมาณ เนื่องจากกิจกรรมบางอย่างที่เป็นการดูแลชุมชนแต่ไม่อยู่ในขอบเขตที่เบิกจากงบสนับสนุนนี้ได้ ▶ การใช้งบประมาณของเขต เสนอของบเฉพาะที่มีการจัดกิจกรรมจริงเท่านั้น ทำให้การบางครั้งไม่ได้ขอทั้ง 5000 บาท	▶ งบประมาณจากเขตเดือนละ 5,000 บาท นำมาใช้ในการทำกิจกรรมของชุมชน แต่ไม่มีการชี้แจงการใช้จ่าย และมีปัญหาในการเขียนขอเบิกงบประมาณ เนื่องจากกิจกรรมบางอย่างที่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถขอเบิกได้	▶ ชาวบ้านยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดการงบประมาณ เช่น งบประมาณสนับสนุนชุมชนจากเขตเดือนละ 5000 บาท ส่วนหนึ่งกรรมการชุมชนนำมาจ่ายค่าไฟส่องสว่างในชุมชน ผ่านการขอใช้หลอดไฟและไฟฟ้าจากชาวบ้าน โดยจ่ายค่าไฟให้หลอดละ 30 บาทต่อเดือน แต่เจ้าของหลอดไฟไม่รู้ที่มาของงบประมาณ ▶ มีปัญหาในการขอเบิกใช้งบประมาณ 5000 บาท เนื่องจากกิจกรรมบางอย่างที่เป็นการดูแลชุมชนแต่ไม่อยู่ในขอบเขตที่เบิกจากงบสนับสนุนนี้ได้ ทำให้ไม่สามารถปิดประกาศการใช้งบประมาณได้อย่างเปิดเผยเพราะไม่ตรงกับสิ่งที่ปรากฏให้เห็นในชุมชน

	บางบัว	พุนทราย	หลังแพตร่วมพัฒนา
การชี้แจงการใช้ จ่ายงบประมาณ และกลไกเรื่องเงิน	▶ แจ้งให้ทราบโดยทั่วกันแบบลงรายละเอียดเปิดเผยทุกยอดเงินในวันที่ทำกิจกรรม ▶ ประกาศงบประมาณที่เข้ามาในชุมชน ▶ มีระบบบัญชี/ แสดงการใช้จ่ายงบประมาณจากเขต ▶ ประธานคณะกรรมการชุมชนไม่ถือเงิน ทั้งเงินพัฒนาและเงินโครงการให้ผู้ใหญ่ที่คนในชุมชนนับถือเป็นผู้ดูแลเงินของคนในชุมชน และตรวจสอบได้จากระบบบัญชีเงินฝากที่มีเก็บไว้กับหัวหน้าครัวเรือนและประธานกลุ่มออมทรัพย์	▶ ปัจจุบันยังไม่มีระบบการสรุปงบประมาณในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ▶ เงินพัฒนาชุมชนจากการเบิกสำนักงานเขต ยังไม่มีการชี้แจงการใช้จ่ายเงินให้ชาวบ้านทั่วไปรับทราบรายเดือน ▶ การเก็บเงินจากชุมชนเพื่อจ่ายค่าเช่าที่หรือการออมเพื่อซื้อที่ดิน มีบัญชีรายครัวเรือนชัดเจน ตรวจสอบได้	▶ ไม่มีการชี้แจงการใช้จ่ายเงินพัฒนาชุมชนให้ชาวบ้านทราบ ▶ ยังไม่มีกลไกการชี้แจงที่เป็นรูปธรรม แต่ชาวบ้านเริ่มกระตือรือร้นในส่วนของงานเปิดเผยและชี้แจงข้อมูลการทำงานของคณะกรรมการชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ ▶ มีความขัดแย้งเรื่องความโปร่งใสมายาวนาน ชาวบ้านที่อยู่คนละฝ่ายกันมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการทำงานของอีกฝ่ายเสมอ
กลไกตรวจสอบ การทำงานของ กลุ่มและ คณะกรรมการ ชุมชน	▶ การดำเนินงานกลุ่ม เน้นการตรวจสอบได้ โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ มีบัญชีรายครัวเรือนชัดเจน ตรวจสอบได้ ▶ ใช้เครือข่ายมากสร้างกลไกการตรวจสอบไว้ ▶ ไม่มีระบบตรวจสอบการทำงานของ	▶ ไม่มีระบบตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการชุมชนจากส่วนกลางหรือสำนักงานเขต	▶ ไม่มีระบบตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการชุมชนจากส่วนกลางหรือสำนักงานเขต

	บางบัว	พุนทราย	หลังแพลตฟอร์มพัฒนา
	คณะกรรมการชุมชนจากส่วนกลางหรือสำนักงานเขต		
ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ	▶ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) ▶ กลุ่มอาสากระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) มีกิจกรรมร่วมกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการดูแลผู้สูงอายุ ทุนการศึกษาของเยาวชน		สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) กลุ่มอาสากระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) มีกิจกรรมร่วมกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการและอื่น ๆ
บทบาทของหน่วยงานรัฐและองค์กรอื่น ๆ	▶ กฎระเบียบบางอย่างไม่ยืดหยุ่น ไม่สามารถใช้ได้กับชุมชนแออัดริมคลอง ▶ หน่วยงานการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในพื้นที่เข้ามามีบทบาทมาก ทำงานวิจัยแบบต่อเนื่องและเห็นประโยชน์เป็นรูปธรรม	▶ เมืองครุฑภายนอกที่ลงพื้นที่ช่วยเหลือชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง ▶ หน่วยงานการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในพื้นที่เข้ามามีบทบาทมาก ทำงานวิจัยแบบต่อเนื่องและเห็นประโยชน์เป็นรูปธรรม	▶ โดยมากสำนักงานเขตจะแจ้งนโยบายของรัฐให้ชุมชนปฏิบัติตาม แต่การรับฟังปัญหาจากชุมชน และศึกษาสภาพปัญหาแท้จริงของชุมชนยังมีไม่เพียงพอ ▶ ยังไม่มีหน่วยงานการศึกษาลงมามีบทบาทต่อเนื่องในพื้นที่ มีเฉพาะนักศึกษาเข้ามาทำวิจัยรายบุคคล
กระบวนการการมีส่วนร่วม	▶ ประกาศ ชี้แจง ผ่านเสียงตามสาย ▶ ปากต่อปาก / ตัวแทนโซน	▶ ประกาศ ชี้แจง ผ่านเสียงตามสาย ▶ เน้นชักชวนลูกบ้านให้เข้าร่วมประชุม	▶ ประกาศ ชี้แจง ผ่านเสียงตามสาย

4. มิติเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่พื้นฐาน

	บางบัว	พุนทรพย์	หลังแฝด
การว่างงานของ คนในพื้นที่	●ไม่ค่อยมี ●กลุ่มวัยรุ่นบางกลุ่มได้รวมตัวกันเป็นกลุ่ม รับเหมาก่อสร้าง ทำก่อสร้างในชุมชน และนอกชุมชน ●คนส่วนมากในชุมชน มีรายได้ไม่แน่นอน เนื่องจากเป็นงานรับจ้าง ขยายของ	●คนตงงานน้อย แต่ส่วนมากจะมีรายได้ไม่ แน่นอน	●คนตงงานมากขึ้น ได้รับผลโดยตรงจาก นโยบายโลรีอ ห้ามขายของริมทาง
ลักษณะการ ทำงานของคนใน พื้นที่	●รับจ้างทั่วไป รับเหมาก่อสร้าง ทำงาน อิสระ เดิมจะมีกลุ่มที่ทำบ้านเช่าแต่หมด ไปหลังมีโครงการบ้านมั่นคง ●ทำงานไม่ไกลพื้นที่ คนในชุมชนกลับมา พักอาศัยในพื้นที่	●รับจ้างทั่วไป ค้าขาย เก็บของเก่า ร้อย พวงมาลัย ขายปลาทุ ●ทำงานไม่ไกลพื้นที่ คนในชุมชนกลับมา อาศัยอยู่ในพื้นที่	●รับจ้างทั่วไป ทำงานอิสระ ข้าราชการ เกษียณ ●มีบ้านเช่าจำนวนมาก เจ้าของบ้านเช่าไม่ อยู่ในพื้นที่
สาธารณูปโภค พื้นฐาน เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล	●มีศูนย์เด็กเล็ก	●มีศูนย์เด็กเล็ก ลานกีฬา และสวนเกษตร	●อยู่ใกล้โรงเรียนและโรงพยาบาล
การเข้าถึงเงินทุน	●เงินทุนผ่านเครือข่าย	●เงินทุนผ่านเครือข่าย	●มีกองทุนหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันระงับ

ยามจำเป็น	● กองทุนหมู่บ้าน ● เงินทุนจากกองทุนสวัสดิการ	● กองทุนหมู่บ้าน ● เงินจากกองทุนสวัสดิการ	โครงการเนื่องจากลูกหนี้เก่าไม่ชำระเงินคืน
วิกฤตที่ผ่านมา และกำลังเผชิญ	● วิกฤตที่ผ่านมาคือ โครงการบ้านมั่นคง ● กำลังเผชิญกับการสร้างแนวเขื่อน ต้องขยายคลองให้ได้ 38 เมตรเพื่อสร้างเขื่อนชุมชนต้องทุบถนนริมคลองและเลื่อนเสาไฟฟ้าเข้ามาในชุมชน หากไม่ทำจะทำให้ชุมชนฝั่งตรงข้ามสร้างบ้านไม่ได้ ● การย้ายเสาไฟ	● การถูกละทิ้งจากได้สะพาน	● กำลังพยายามออมเงินเพื่อสร้างบ้านในโครงการบ้านมั่นคง

ภาคผนวก 9-3 รายละเอียดประสบการณ์ร่วมสำคัญของแต่ละชุมชน

1. ชุมชนบางบัว

1.1 การดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงในชุมชนบางบัว

<u>ที่มา</u>	จากปัญหาเรื่องความไม่มั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลอง ประกอบกับทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. มีโครงการบ้านมั่นคงในปี 2546 ทำให้ชาวบ้านชุมชนริมคลองบางบัวเริ่มมีความตื่นตัวในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย จึงได้ร่วมกันสำรวจข้อมูลของชุมชน พบว่ามีจำนวนบ้านเรือน 264 หลัง ปลูกปลูกไปในพื้นที่คลอง 80 หลัง
<u>ประเด็นสำคัญ</u>	คือ แบ่งพื้นที่ประมาณ 9 ไร่เศษ สำหรับการก่อสร้างบ้าน 229 หลัง จากจุดเริ่มที่บางบ้านมีมากกว่าคนอื่นอยู่แล้ว เช่น มีบ้านบนบก บางคนปลูกบ้านในน้ำ ชุมชนจะหาเงินมาสร้างบ้านในระยะเวลาสั้น ๆ ได้อย่างไร และจัดการกับกลุ่มที่เสียผลประโยชน์อย่างไร
<u>หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</u>	พอช. ดูแลตั้งแต่แรกเริ่มเป็นพี่เลี้ยง สำนักงานเขตบางเขน คณะสถาปัตยกรรม ม. ศรีปทุม ช่วยเรื่องการออกแบบบ้านและผังชุมชนและการทำบัญชี ม.เกริก และราชภัฏพระนครมาช่วยเรื่องการจัดทำข้อมูลประวัติชุมชน ช่วงแรกสำนักเขตยังไม่เข้ามาสนับสนุนมากนัก ชาวบ้านต้องการทำกันเอง ให้เห็นว่าสามารถจัดการได้เพื่อให้สามารถอยู่ในพื้นที่เดิมได้
<u>ระยะเวลาโครงการ</u>	ตั้งแต่ปี 2546 ชุมชนทราบเรื่องโครงการ ปี 2547 จึงเริ่มพูดคุยกับชาวบ้านอย่างจริงจังเพื่อสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย โดยเปิดเวทีประชาคม มีการจัดตั้งคณะทำงาน และตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยขึ้นในเดือนมีนาคมปีนั้น โดยคุณสงวนเป็นประธานกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ 8 คน เป็นคนละชุดกับคณะกรรมการชุมชน (ที่ได้รับการรับรองจากเขตในสมัยนั้น) ปี 2549 เก็บเงินได้ครบหมด ปี 2550 เริ่มการสร้างบ้านครบทุกหลัง เสร็จสิ้นในปี 2552 ทั้ง 229 หลัง

ดำเนินการผ่าน

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยเป็นผู้ขับเคลื่อนการออมเงินให้ถึง 15000 บาทต่อครัวเรือน เพื่อนำไปก่อสร้างบ้าน คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ เดิมมีวาระ 2 ปี ต่อมาภายหลังเมื่อดำเนินงานได้เรียบร้อย ชาวบ้านไวใจ จึงขยายเป็น 4 ปี คุณสมบัติและคณะกรรมการทำหน้าที่โดยไม่มีค่าตอบแทน เป็นการทำงานระยะยาว ในช่วงก่อนการสร้างบ้านกลุ่มต้องทำหน้าที่รวบรวมเงินออมให้มากพอที่จะเริ่มกู้ ภายหลังการสร้างบ้านเสร็จสิ้น กลุ่มมีหน้าที่รับผิดชอบ บริหารจัดการหนี้ของชุมชนปริมาณ เพื่อชำระหนี้คืนพอช.) สินเชื่อสร้างบ้านรวม 24 ล้านบาท ราคาบ้านโดยประมาณ 100,000-250,000 บาท ผ่อนส่งสินเชื่อกับ พอช. ประมาณ 590-1,187 บาทต่อเดือน ระยะเวลา 15 ปี หรือ 180 เดือน (งวด) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 4 ต่อปี โดยชาวชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงฯ เพื่อบริหารโครงการ

เดิมชาวบ้านบางคนต้องการเข้ามามีส่วนบริหารกลุ่มออมทรัพย์ เพราะเข้าใจผิดว่ามีค่าตอบแทนการทำงาน แต่เมื่อทราบว่าไม่มีค่าตอบแทนจึงถอนตัวออกไป

กลุ่มออมทรัพย์ในปัจจุบันหรือคณะกรรมการบ้านมั่นคงมีหน้าที่ในการเก็บค่าเช่าที่เพื่อชำระต่อกรมธนารักษ์และเงินผ่อนบ้านเพื่อชำระหนี้พอช. เงินส่วนที่เหลือในบัญชีกลุ่มนำมาใช้ทำกองทุนฌาปนกิจ

การดำเนินโครงการ

ในช่วงแรกชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจโครงการ ต้องมีการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่องและจัดประชุมเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้พูดคุยกันได้ทั่วถึง ทราบว่าใครเป็นอย่างไรและใครคัดค้าน ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อตกลงหลักการและทำความเข้าใจกับสถานการณ์อยู่ตลอด แม้ว่าในช่วงแรกจะมีคนคัดค้านไม่เห็นด้วย แต่คณะกรรมการก็จะไม่ใช้วิธีการปะทะ เพราะจะทำให้ปัญหามานปลาย

เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการสื่อสารและลดความขัดแย้ง จึงออกแบบระบบโซนขึ้นมาโดยแบ่งชุมชนออกเป็น 7 โซน แต่ละโซนแบ่งกลุ่มย่อยเป็นโซนละ 5 กลุ่ม โดยทุกโซนและทุกกลุ่มย่อยจะมีผู้นำเป็นของตนเอง ชาวบ้านจะจัดกลุ่มกันเอง และมักจะจัดให้เครือญาติอยู่ในกลุ่มเดียวกัน

เพื่อให้เกิดความไว้วางใจกันและชาวบ้านจะได้กล้าที่จะจัดการความขัดแย้งภายในกลุ่มตัวเอง

การจัดโซนและกลุ่มนี้สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการประชุมรวมของชาวบ้าน เพราะหากนัดประชุมทั้งชุมชนมักตกลงกันไม่ได้ จึงใช้ระบบตัวแทน 2 ระดับคือ หัวหน้าโซนและหัวหน้ากลุ่ม ในการประชุมของกลุ่ม ออมทรัพย์จะใช้วิธีการประชุมประธานโซนก่อนแล้วจึงให้ประธานโซนไปประสานต่อในโซนที่ตนดูแลอยู่ ยกเว้นเรื่องสำคัญจะให้หัวหน้ากลุ่มเข้าร่วมประชุมกลุ่มออมทรัพย์ด้วย

หลักการออมและกู้เงิน บ้านที่ต้องการร่วมโครงการบ้านมั่นคงต้องออมให้ได้รายละ 15,000 บาท เพื่อนำไปกู้ในวงเงิน 150,000 บาท รวมมีวงเงินสำหรับการสร้างบ้าน 165,000 บาท ต่อบ้าน 1 หลัง โดยการฝากเงินนั้นจะอยู่ในลักษณะใครมีมากฝากมากใครมีน้อยฝากน้อย โดยให้ชาวบ้านออมเงินเข้ากลุ่มออมทรัพย์เป็นรายเดือนอย่างน้อยเดือนละ 200 บาท หากบ้านใดฝากครบ 15,000 บาท สามารถกู้ได้เลย

ในการออมเงิน ชาวบ้านนำเงินออมมาให้คุณสงวนตามเวลาที่สะดวกเช่น ชาวบ้านก่อนออกไปทำงาน หรือเย็นค่ำหลังกลับจากทำงาน

กลไกตรวจสอบเงินออม ในการฝากเงินนั้นทุกคนจะมีสมุดฝากเงินเป็นของตนเอง ในช่วงที่มีปัญหาความขัดแย้ง ชาวบ้านบางส่วนไม่ไว้วางใจ เปลี่ยนพฤติกรรมการออมเงิน เช่น เลิกออมเงิน หยุดออมไว้นาน วิธีจัดการคือ การแสดงให้เห็นว่าใครออมเงินได้ก่อนก็สร้างบ้านใหม่ได้ก่อน โดยกลุ่มผู้นำชุมชนเริ่มทำเป็นตัวอย่างก่อน ภายหลังพอมีบ้านเพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านเห็นก็กลับมาร่วมโครงการอีกครั้ง เพราะชาวบ้านเห็นว่าโครงการนี้ทำได้จริง

การออกแบบผังชุมชน ชาวบ้านมีส่วนให้ความเห็นในการออกแบบผังชุมชน ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากม.ศรีปทุม จนได้ข้อสรุปร่วมกันว่าจะต้องรื้อบ้านแล้วสร้างบ้านใหม่ทั้งชุมชน เพราะจำนวนที่ดินที่มีทั้งหมด 9 ไร่เศษ ไม่เพียงพอต่อจำนวนบ้านทั้งหมด 264 ครัวเรือน ดังนั้นจึงต้องออกแบบบ้านให้เพียงพอกับผู้อยู่อาศัย โดยเฉลี่ยแล้วครอบครัวหนึ่งจะได้รับสิทธิ์ในที่ดินเฉลี่ยรายละ 5 X10 เมตร ขนาดบ้านมีเนื้อที่ 12.5 ตารางวา มีแบบบ้านให้เลือก คือ บ้านเดี่ยวชั้นเดียว, บ้านเดี่ยว 2 ชั้น, บ้านแฝด 2 ชั้น และบ้านแถว 2 ชั้น สำหรับการ

ออกแบบภายใน เช่น จำนวนห้อง การแบ่งห้อง แต่ละบ้านจะตกลงกับช่างเองตามความต้องการของแต่ละบ้าน

ส่วนที่ดินทั้งหมดนั้น ชาวบ้านทำสัญญาเช่าเป็น MOU กับกรมธนารักษ์ไว้ 3 ช่วง ช่วงละ 30 ปี รวม 90 ปี ในอัตราค่าเช่าตารางวาละ 1.50 บาทต่อเดือน ไม่มีแนวคิดในเรื่องเก็บเงินซื้อที่ดิน

การดำเนินการจัดสิทธิ

หลังการปรับผังชุมชนจะเป็นการจัดสิทธิในที่ดินของแต่ละครอบครัวว่าจะอยู่ตรงไหน ส่วนใหญ่ขอเลือกอยู่ใกล้พื้นที่เดิม และเลือกเฟสการก่อสร้างเลือกห้อง มีการจัดเวทีแสดงสิทธิของแต่ละกลุ่มย่อย กลุ่มย่อยจะเป็นผู้ยืนยันการกำหนดสิทธิ์ 1 สิทธิ์ต่อ 1 ทะเบียนบ้าน หากบ้านใดมีสมาชิก 8 คน จะได้ 1 สิทธิ์ ถ้าเกิน 8 คน ได้อีก 1 สิทธิ์ และคนที่จะได้สิทธิ์นั้นจะต้องอาศัยอยู่ในชุมชนจริงไม่น้อยกว่า 3 ปี ซึ่งกลุ่มย่อยจะทราบข้อมูลว่าใครอยู่จริงหรือไม่ ส่วนคนที่เช่าบ้านและมีทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่จริงในชุมชนเกิน 10 ปีและทำความดีให้กับชุมชนสามารถได้สิทธิ์เช่นเดียวกัน

การดำเนินการก่อสร้าง

หลังจากกระบวนการจัดสิทธิ ในช่วงปลายปี 2549 จึงเริ่มก่อสร้างโครงการบ้านมั่นคงริมคลองบางบัวเฟสแรกจำนวน 9 หลัง และทยอยสร้างเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนการก่อสร้างสาธารณูปโภคจากพอช. รวม 10.3 ล้านบาท สิ้นเชื้อสร้างบ้านรวม 24 ล้านบาท

การจัดกลุ่มสร้างบ้านคราวละ 5 หลัง มีประธานกลุ่มช่วยสื่อสารกลับชาวบ้านในกลุ่ม เพราะถ้าสื่อสารกับชาวบ้านน้อยจะมีปัญหาจะคุยกันวางแผนสร้างทีละกลุ่ม เริ่มจากกลุ่มที่เข้มแข็ง กลุ่มที่พร้อม สร้างไปก่อนทำให้ดูเป็นแบบอย่าง บ้านที่มาปัญหาไม่ยอมสร้าง ชาวบ้านก็กดดันกันเองและใช้วิธีการจัดกลุ่มย่อยช่วยกันคุย

แต่ละกลุ่มจะมีการวางแผนสำรวจอาชีพ รายได้ วัสดุที่มีเพื่อเตรียมเรื่องสิ่งของ วางแผนการย้ายหรือ การก่อสร้าง ในกระบวนการรื้อบ้านชาวบ้านไม่ควรต้องเสียค่าใช้จ่ายไปเช่าบ้านข้างนอก ทำแพลอน้ำให้ชาวบ้านและมีบ้านน็อคดาวน้อยอยู่ชั่วคราว ส่วนกรรมการกลุ่มออมทรัพย์จะช่วยในการประสานงานกับภายนอก เช่น เรื่องเลขที่บ้าน ไฟฟ้า ประปา ประธานกลุ่มย่อยช่วยตรวจสอบ

ในส่วนของการจัดการเงินตั้งต้นสำหรับสร้างบ้าน 165,000 บาท ต่อหลัง มีเล่มบัญชีการใช้เงินสร้างบ้านหลังละ 2 เล่ม เล่มหนึ่งอยู่ที่คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ เล่มหนึ่งที่อยู่เจ้าของบ้าน จากเงินทั้งหมดจะหักค่าแรงไว้ก่อน 70,000 บาท ส่วนเงินที่เหลือจะใช้ซื้อวัสดุก่อสร้าง และไม่ให้เงินสดกับเจ้าของบ้าน แต่คณะกรรมการจะจ่ายค่าวัสดุให้แทน เพื่อป้องกันปัญหาการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์

ตอนสร้าง จะสร้างทีละกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 หลัง จะคุยตกลงกันก่อนเรื่องวัสดุ เช่น การตอกเข็ม จะคุยกันว่าซื้อของจากร้านไหน ชาวบ้านจะช่วยกันสืบราคา ไปติดต่อร้านให้มาแข่งราคา ชาวบ้านจะได้ราคาถูก และเลือกร้านเอง เวลาร้านนำของมาส่งก็ให้เจ้าของบ้านไปตรวจของ เช่นรับของ แล้วเอาใบเสร็จมาเบิกจากกลุ่ม กรรมการจะจ่ายเงินให้ร้าน และจัดการให้ร้านเตรียมหลักฐานใบเสร็จ 3 ชุด ซึ่งเป็นของกรรมการ 1 ชุด เจ้าของบ้าน 1 ชุด และของร้าน 1 ชุด เจ้าของบ้านสามารถเลือกใช้วัสดุของมือสอง ของเก่า ร่วมกับของใหม่เพื่อให้ราคาการสร้างถูกลง เอกสารหลักฐานต่าง ๆ มีความจำเป็นเพื่อตรวจสอบการใช้จ่ายให้ถูกต้อง และตรงกันป้องกันไม่ให้นำเอาเงินที่จะซื้อวัสดุหรือสร้างบ้านไปใช้จ่ายทางอื่น ทำให้บ้านสร้างไม่เสร็จ

เมื่อเริ่มสร้างบ้านหรือระบบสาธารณูปโภคถนน ไฟฟ้า ประปา จะมีการเลือกช่างเป็นทีมสาธารณูปโภคจากชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้ หากไม่พอก็เปิดรับจากชุมชนใกล้เคียง มีการบริหารจัดการโดยชาวบ้านมีส่วนร่วม ควบคุมงานและตรวจสอบ ช่างก่อสร้างหลายรายเป็นเยาวชนที่เดิมอาจจะเคยว่างงานหรือมีโอกาสเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่หันมาหางานก่อสร้างและรับจ้างก่อสร้างในชุมชน เจ้าของบ้านจะเป็นคนจัดหาช่างดูแลช่าง

ปัญหาการดำเนินการ

เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนที่เป็นเจ้าของบ้านหลังใหญ่หรือเป็นกลุ่มที่มีบ้านให้เช่าไม่เห็นด้วยและไม่ยอมรื้อบ้าน ทำให้เกิดปัญหาในช่วงแรก แต่ชุมชนใช้วิธี social sanction กดดันกันเอง เช่น ส่งจดหมายต่อว่า นำซากสัตว์ตายแล้วไปโยนใส่บ้าน จนในที่สุดกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยต้องยอมจำนน

จุดร่วมสำคัญ

เงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านยอมเข้าร่วมโครงการคือเกรงจะถูกไล่ที่ ไม่ต้องการย้ายบ้าน ต้องการอยู่ริมคลองที่เดิม

จุดแข็งของโครงการ

- ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการออกความเห็น การเลือกช่าง การซื้อวัสดุ การออกแบบภายในบ้าน ตลอดจนกระบวนการ การพยายามหาข้อตกลงร่วมใช้เวลานาน มีกลไกการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อให้สามารถหาข้อสรุปได้ กระบวนการทำให้ชาวบ้านใกล้ชิดกันมากขึ้น ใช้กลไกของชาวบ้านเองไม่ได้ใช้ระบบระเบียบที่กำหนดจากข้างนอก
- กลุ่มออมทรัพย์ และระบบการเก็บบันทึก คณะกรรมการต้องทำงานอย่างซื่อสัตย์โปร่งใส ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและตรวจสอบบัญชีเงินออม ส่วนที่ตนมีสิทธิ์ได้ โครงการที่มีงบประมาณเข้ามาเป็นเงินจำนวนมากเป็นเรื่องใหญ่สำหรับชุมชนเล็ก ๆ คนที่ไม่เข้าใจอาจคัดค้านหรือโจมตีด้วยเข้าใจผิดว่ากรรมการได้รับหรืออาจร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้โครงการต้องหยุดลงได้
- การใช้ช่างในชุมชนเองและนำเยาวชนในชุมชนมาฝึกงานช่าง ปลุกฝังทักษะและจิตสำนึกร่วมสำหรับไปทำอาชีพรับจ้างก่อสร้างให้ชุมชนอื่นต่อได้ สร้างอาชีพใหม่ให้กับคนในชุมชน เยาวชนได้ใกล้ชิดครอบครัวมากขึ้น ลดปัญหายาเสพติด เป็นชุมชนเปิดมากขึ้นทั้งในแง่ทางกายภาพและสังคม นอกจากนี้ การใช้ช่างในชุมชนสร้างกันเองจะได้รูปแบบที่ยืดหยุ่นตามความต้องการเจ้าของบ้านมากกว่า ชาวบ้านทำตามกำลังและความสามารถในการจ่าย ประหยัดค่าใช้จ่าย รายได้หมุนเวียนในชุมชน
- หน่วยงานภายนอกยังไม่เข้ามามีส่วนกำหนดทิศทางมากนัก ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินงานเองอย่างเป็นอิสระ และสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน คิดจากพื้นฐานและต้นทุนของชุมชน เช่น การคิดจากเงิน 150,000 บาทเป็นค่าก่อสร้างที่มีทั้งหมด มีภาระสินเชื่อที่ต้องผ่อนชำระเดือนละประมาณ 1000 บาทไป 15 ปี เป็นอัตราที่ชาวบ้านตกลงกันแล้วว่าสามารถจ่ายได้อีกทั้งชาวบ้านได้เข้ามาอยู่ในระบบการออมเงินเข้ากลุ่มออมทรัพย์จนเกิดวินัยการออมในระดับหนึ่งแล้ว ข้อตกลงใช้ช่างในชุมชน ไม่จ้างจากข้างนอก ไม่ไปเช่าที่อยู่ข้างนอก ซึ่งบออาจจะบานปลาย ทยอยสร้างที่ละกลุ่ม ระหว่างที่สร้างชาวบ้านอาศัยบนแพ การแบ่งห้องข้างในยืดหยุ่นตามเจ้าของบ้านและลูกบ้าน

ในชุมชนที่หน่วยงานหลายหน่วยงานเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่แรกเริ่ม ก่อนที่ชุมชนจะคิดแก้ปัญหา จัดการจากพื้นฐานของตน ทำให้วิธีการและผลลัพธ์ไม่ตอบสนองความต้องการและศักยภาพของชุมชน การที่หน่วยงานเข้ามาพร้อมกับการจัดระบบให้ตั้งแต่แรกจะตัดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านออกไป เช่น ค่าใช้จ่ายในการสร้างบ้านอาจจะเกินความสามารถในการจ่าย เป็นการสร้างภาระหนี้ที่เกินตัว หรือการที่หน่วยงานออกแบบบ้านมาให้

ทั้งหมด มีแบบเดียว ไม่ได้ยืดหยุ่นตามความต้องการของแต่ละบ้าน นอกจากนี้ หน่วยงานทำงานโดยมีระยะเวลากำหนดว่าต้องได้ผลลัพธ์ก็หลังในระยะเวลาที่กำหนด การเร่งสร้างและทำเฟสใหญ่พร้อมกัน จำเป็นต้องใช้ช่างจากนอกพื้นที่ทั้งหมดเพื่อให้ก่อสร้างได้ตามแบบที่กำหนดมา ไม่เปิดให้มีช่องยืดหยุ่นพอสำหรับชุมชนที่ระดับความพร้อมของแต่ละบ้านต่างกันมาก ราคาการรับเหมาก่อสร้างที่ใช้ช่างช่างนอก วัสดุที่มีการต่อรองซื้อทั้งหมดไว้ก่อนแล้วทำให้ค่าใช้จ่ายในการสร้างบ้านสูงเกินกว่าที่คนในชุมชนสามารถรับได้ ยิ่งในกรณีที่ชาวบ้านยังไม่ได้ออกมาจนแต่ถูกกดดันโดยหน่วยงานรัฐให้สร้าง ถึงยังไม่พร้อมก็ต้องสร้าง ย้ายออกไปอยู่ข้างนอกชุมชนชั่วคราวโดยมีค่าเช่าบ้าน แต่ระยะเวลาก่อสร้างจริงเกินเวลา เกิดเป็นภาระรายจ่าย ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการเป็นหนี้ในระบบในระยะยาว และเป็นลักษณะการดำเนินงานที่ทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างรัฐและชุมชนมาก ในขณะเดียวกัน กระบวนการเช่นนี้ไม่ได้ช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้หรือจิตสำนึกของการเป็นชุมชนร่วมกัน อาจจะสร้างหนี้ให้มากขึ้น ผลักให้คนในชุมชนต้องพึ่งหนี้ในระบบหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากขึ้น ทั้งหมดนำไปสู่ปัญหาหนี้เสีย ชาวบ้านขาดความไว้วางใจในรัฐ ไม่ส่งเงิน

- ความเสียสละของกลุ่มผู้นำ ยอมลดขนาดที่อยู่ของตัวเอง มาเข้าหลักการแบ่งปันที่ดินให้เท่ากัน ให้คนที่รูกกล้าในคลองได้มีโอกาสสร้างบ้านบนบกบนพื้นที่ขนาดเท่ากันหมด สามารถใช้ social sanction จัดการกับคนที่ไม่เห็นด้วยได้ ทำให้ทุกคนรู้สึกถึงความเท่าเทียม
- การจัดการกับความขัดแย้งของชุมชน ขึ้นอยู่กับว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างใคร ถ้าเป็นระหว่างชาวบ้านในชุมชน จะใช้ผู้ใหญ่หรือผู้ที่กลุ่มให้ความสนับสนุนช่วยจัดการความขัดแย้ง ถ้าเป็นระหว่างข้าราชการในเมืองในชุมชน เช่น คณะกรรมการชุมชน ชาวบ้านจะเลือกที่จะไม่ยุ่งหรือเกี่ยวข้องการมากนัก แต่จะฝ่ายจะมีพื้นที่ของตน ถ้าเป็นความขัดแย้งกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเขตหรือกรม มักจะเป็นในเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณที่ขาดความยืดหยุ่น และไม่เอื้อกับความเป็นชุมชน ไม่ได้ดูแลชุมชนหรือเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมจริงจัง ชุมชนจะใช้การมีเครือข่ายกับกลุ่มภายนอกมาช่วยคานความขัดแย้งกับเขต
- กลุ่มที่เป็นผู้นำในการจัดการเรื่องบ้านซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และใกล้ตัว ไม่จำเป็นต้องเป็นคณะกรรมการที่มาจากเลือกตั้งหรือผู้นำทางการเมือง ซึ่งมักมีกำหนดวาระหรือมีการเปลี่ยนแปลงที่ขึ้นกับเสียงทางการเมือง แต่ควรเป็นผู้นำธรรมชาติ ที่สามารถนำได้ตั้งแต่เริ่มจนจบโครงการ
- การกระจายงานไปที่กลุ่มย่อย ๆ และแบ่งบทบาทหน้าที่กันค่อนข้างชัดเจน เปิดโอกาสในคนในชุมชนส่วนร่วม ลดความหวาดระแวงและเน้นการสื่อสาร เช่น คณะกรรมการชุมชนเป็นโครงสร้างที่ต้องมีตามระเบียบเขต มีไว้เพื่อประสานงานกับเขต หาช่องทางทำงานส่งเสริมแต่ไม่ควบคุมชาวบ้าน สหกรณ์เคหสถานฯ ทำงานต้องเป็นทางการ กลุ่มออมทรัพย์คือกลุ่มที่เดินเรื่องภายในชุมชน ระหว่าง 3 กลุ่มนี้ชาวบ้านไว้วางใจและเห็นความสำคัญของกลุ่มออมทรัพย์มากที่สุด เพราะ

เป็นโครงสร้างที่ยืดหยุ่น โปร่งใสและเป็นทางการน้อยที่สุด แม้คณะกรรมการชุมชนจะเปลี่ยนทุกวาระจะไม่มีผลมากกับชุมชน เพราะแกนหลักอยู่ที่กลุ่มออมทรัพย์ที่มีระบบที่ดี

1.2 เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมสายคลองบางบัว

ความสำคัญ เครือข่ายแม่หรือเครือข่ายใหญ่ คือ เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อม 9 คลอง และมีเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวเป็นเครือข่ายย่อยลงมา

เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัวเริ่มต้นปี 2539 เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งสำคัญที่สุดในชุมชนขณะนั้น ชุมชนเป็นสลัมและถูกมองว่าเป็นแหล่งปัญหาจึงคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง เริ่มจากยกส้วมพื้นคลอง ระยะแรกรวมตัวจาก 9 ชุมชน (บางเขน 6 ชุมชน หลักสี่ 3 ชุมชน) ในภายหลังจึงขยายไปดอนเมือง ประสบความสำเร็จเรื่องการสร้างบ่อดักไขมัน และการดูแลเรื่องขยะในชุมชน หลังจากนั้นเครือข่ายหันมาให้ความสนใจประเด็นที่อยู่อาศัย

ปัจจุบันชุมชนบางบัวให้ความสำคัญการสร้างเครือข่ายมาก สามารถพึ่งพาเครือข่ายแทนหน่วยงานรัฐได้ (ต่างกับในช่วงแรกที่ยังพึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานในการริเริ่มโครงการ) มีระบบออมทรัพย์ของเครือข่าย นำมาสร้างกองทุนของตนเอง ตั้งกองทุนเพราะอยากพึ่งตนเอง ไม่ต้องการพึ่งรัฐอย่างเดียว สามารถนำเงินในกองทุนมาหมุนใช้ โดยคิดดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งหากเป็นการกู้จากภาครัฐอาจต้องเสียดอกเบี้ยมากกว่า มีการสร้างระบบช่างชุมชน มีผลกับชุมชนอื่นด้วย

บทบาทเครือข่ายในแง่การต่อรอง

เนื่องจากระเบียบ หรือข้อกำหนดของรัฐ หรือของ กทม. บางข้อเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติโดยเฉพาะกับชุมชนแออัด เช่น มีกำหนดว่าชุมชนต้องมีถนน บ่อบำบัดน้ำ มีระบบติดตั้งมากมาย หรือในการสร้างบ้านต้องยื่นขออนุญาตตามระเบียบของรัฐให้เรียบร้อยก่อนจึงสร้างได้ แต่ในความเป็นจริง การสร้างหรือติดตั้งระบบบางอย่างเกินความสามารถหรือศักยภาพของชุมชน ชุมชนไม่มีกำลัง และการดำเนินกระบวนการชุมชนบางกลุ่มต้องการเห็นตัวอย่างของความสำเร็จในชุมชนก่อนที่จะเปลี่ยนความคิดหรือเห็นตามได้ ทำให้ต้องมีการก่อสร้างบ้านควบคู่ไปกับการขออนุญาต เป็นลักษณะการต่อรองกับสำนักงานเขตไประหว่างก่อสร้าง หลังจากทำสำเร็จแล้ว ภาครัฐเห็นว่าชาวบ้านทำได้จึงเปลี่ยนมาสนับสนุน

นอกจากนี้ยังมีการต่อรองกับกรมธนารักษ์เรื่องการขอใช้ที่ดิน ซึ่งเดิมจะอนุญาตให้เฉพาะหน่วยราชการเท่านั้น

ในปัจจุบันเครือข่ายดูแลเรื่องโครงการบ้านมั่นคงในชุมชนอื่น ๆ ด้วย และมีบทบาทในการต่อรองกับ พอช. และ กทม. โดยพยายามแสดงให้เห็นปัญหาของการเร่งดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในหลายชุมชน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐมีความเห็นต่างไป คือต้องการให้การดำเนินโครงการเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดก่อนแล้วจึงจะคุยกันเรื่องปัญหา

บทบาทเครือข่ายในการใกล้ชิด

เนื่องจากหน่วยงานทำตามระเบียบ และต้องการให้โครงการเสร็จตามปีงบประมาณ จึงเร่งในลักษณะ top down ทำให้สวนทางกับกระบวนการชุมชน เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานรัฐ เช่น การไม่จ่ายหนี้สินเชื่อเนื่องจากขาดความไว้วางใจ เครือข่ายเป็นคนกลางใกล้ชิด

จุดแข็งของการมีเครือข่าย

- การเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำงาน แนวคิด วิธีการดำเนินนโยบายของหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรภายนอกที่อาจเปลี่ยนตามคนที่มารับตำแหน่ง ทำให้ขาดความสม่ำเสมอ เครือข่ายจะเข้ามาเสริมในแง่การดำเนินงานระยะยาวได้ดีกว่า
- เครือข่ายตามธรรมชาติ เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุ มักจะประสบความสำเร็จมากกว่าเครือข่ายที่ตั้งโดยรัฐ เช่น เครือข่ายกองทุนเงินล้าน เครือข่ายยาเสพติด ของ ปปส. เพราะเป็นเครือข่ายที่เกิดจากคนที่มีปัญหาร่วมกัน มาแก้ปัญหาาร่วมกัน มีพื้นฐานจากข้างล่าง มีระบบมีกติกา มีการค้าประกันซึ่งกันและกัน เช่น เมื่อมีหนี้เสีย เครือข่ายร่วมกันแก้ปัญหา ทวงหนี้ร่วมกัน มีความโปร่งใสมากกว่ากลุ่มจัดตั้ง ถึงจะเปลี่ยนผู้นำก็ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบที่มีอยู่มากนัก

1.3 เครือข่ายด้านวิชาการ

ชุมชนบางบัวมีประสบการณ์ในการดำเนินงานร่วมกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่น เรื่องการจัดการขยะและแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน²¹ เรื่องแนวทางการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม จนทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเช่น กองทุนภัยพิบัติของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว²² มีโครงการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านบัญชี การบริหารเงินให้กลุ่มธุรกิจช่างชุมชนบางบัวที่ก่อตัวจากการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงที่ทำให้ได้ช่างรับเหมาก่อสร้างทั้งรุ่นเก่า

²¹ พัสรินธ์ พันธุ์แน่น และคณะ. 2558. โครงการแนวทางการจัดการขยะของเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านมั่นคงชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

²² เพ็ญประภา ภักฐานุกรม และคณะ. 2558. โครงการแนวทางการจัดการภัยพิบัติน้ำท่วม โดยเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

และรุ่นใหม่ จนได้คู่มือเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติที่สอดคล้องกับงานช่างและใช้ได้จริง²³ และมีการศึกษาวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของคนในสายคลองบางบัวรวมถึงกระบวนการการต่อสู้ของเครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว เพื่อสร้างพลังการมีส่วนร่วมและเชื่อมคนในสายคลองเข้าด้วยกันจากการเรียนรู้ประวัติตนเอง นอกจากนี้งานวิจัยชิ้นนี้ยังช่วยลดความขัดแย้งระหว่างคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับโครงการบ้านมั่นคง

การมีเครือข่ายวิชาการต่อเนื่องและเน้นการสร้างประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมให้ชุมชน ช่วยปลูกฝังความรู้สึกร่วมให้คนในชุมชนเห็นค่า ประสบการณ์ความสำเร็จของชุมชน ช่วยเปิดพื้นที่ให้เป็นชุมชนเปิดมากขึ้น และมีข้อมูลเอกสารที่สนับสนุนกระบวนการของชุมชน สร้างน้ำหนักเชิงวิชาการในกรณีที่ต้องต่อรองกับหน่วยงานภาครัฐ

2. ชุมชนทุนทรัพย์

2.1 การรื้อย้ายคนใต้สะพาน

ที่มา กรุงเทพมหานครมีนโยบายที่จะรื้อย้ายคนใต้สะพานออกไปอยู่บริเวณพื้นที่ชานเมืองในปี 2535 ทำให้ชาวบ้านเกิดความตื่นตัว และร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อเจรจาดูรองกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการแก้ปัญหา

ประเด็นสำคัญ การต้องเจรจาดูรองกับกรุงเทพมหานครเพื่อให้ชะลอการรื้อถอนบ้านใต้สะพาน พร้อม ๆ กับการประสานงานกับการเคหะแห่งชาติ เพื่อหาที่อยู่อาศัยใหม่ที่มีความเหมาะสม รวมถึงปัญหาในการหาทุนทรัพย์เพื่อใช้ในการสร้างบ้านของชาวใต้สะพานซึ่งจัดเป็นกลุ่มประชาชนที่มีความยากจนที่สุดในกรุงเทพฯ กลุ่มหนึ่ง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเคหะแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อ พัฒนาที่ดิน และสร้างสาธารณูปโภค

กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ดำเนินการรื้อย้าย

²³จินดา จอกแก้ว และคณะ. 2558. *โครงการ การจัดการความรู้ทางบัญชีและการบริหารการเงินเพื่อพัฒนากลุ่มธุรกิจช่างชุมชน บางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (มพศ.) เป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวใต้สะพานอย่างเป็นระบบ ให้องค์ความรู้แก่ชาวบ้านและพาไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น

ระยะเวลาโครงการ

จากปี 2535 ที่กรุงเทพมหานครได้ประกาศจะย้ายคนใต้สะพาน ใช้เวลา กว่า 5 ปีจึงได้ข้อตกลงในการจัดซื้อที่ดินที่เหมาะสมได้ จนกระทั่งปี 2544 ชาวบ้านจากสะพานต่าง ๆ จึงได้ย้ายจากใต้สะพานไปยังพื้นที่พักชั่วคราว ระหว่างรอการดำเนินการก่อสร้างบ้านใหม่ และวางระบบสาธารณูปโภค โดยกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพานมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านมีการเตรียมความพร้อมในการสร้างบ้าน และเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพาน ช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง รวมถึงสร้างความเข้าใจให้กับคนทั่วไป

การดำเนินการจัดซื้อที่ดิน

การเก็บข้อมูลจากชุมชนใต้สะพานกว่า 70 สะพาน ของ มพศ. ร่วมกับองค์กรอีก 10 แห่ง และนิสิตปริญญาโท จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี 2536 ทำให้ชาวใต้สะพานมีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สามารถนำไปใช้ในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทำงานร่วมกันของคนใต้สะพานในระยะแรก เป็นการดำเนินการผ่านตัวแทนของแต่ละสะพาน ซึ่งมีการประชุมกันทุกเดือน ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพานในปี 2538 และพัฒนาเป็นสมาชิกเครือข่ายสลัม 4 ภาคได้ในที่สุด

การเจรจาต่อรองเริ่มจากการเรียกร้องให้การเคหะแห่งชาติ พิจารณาข้อเสนอของชาวบ้านที่ต้องการให้จัดพื้นที่อยู่อาศัยเป็นแบบกระจายจุด ใกล้เคียงกับบริเวณที่อยู่อาศัยเดิม เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน และเรียนหนังสือ โดยในที่สุดได้ข้อสรุปว่า ชาวบ้านจะเป็นผู้สำรวจหาที่ดินเอง และนำเสนอต่อการเคหะแห่งชาติเพื่อดำเนินการจัดซื้อต่อไป โดยที่ดินที่เหมาะสมที่ชาวบ้านเลือก 3 แปลง ได้แก่

- ซอยประชาอุทิศ 76 เขตราชบุรีบูรณะ (รองรับชาวบ้านโซน 1) พื้นที่ 13-3-54 ไร่
- อ่อนนุช เขตประเวศ (รองรับชาวบ้านโซน 2 และ 3) พื้นที่ 14-0-38 ไร่
- ถนนเพิ่มสิน เขตสายไหม (รองรับชาวบ้านโซน 4) พื้นที่ 18-2-11 ไร่

ทั้งนี้ ชาวบ้านได้เจรจากับการเคหะแห่งชาติเพื่อขอเช่าที่ดินทั้งผืน เป็นระยะเวลา 30 ปี ในนามกลุ่มพัฒนาชุมชนได้สะพาน เป็นกรณีพิเศษ ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนต้องจ่ายค่าเช่าเดือนละ 50 บาทต่อหลัง

การออมเงิน

ชุมชนได้สะพานแต่ละแห่งมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ตั้งแต่ปี 2537 ซึ่ง ภายหลังได้พัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มออมทรัพย์แต่ละโซนพื้นที่ เพื่อเก็บออม เงินทุนให้ได้จำนวนหนึ่ง และนำไปเป็นหลักทรัพย์ในการขอกู้ยืมจาก สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง (พชม.) ต่อไป อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งกลุ่ม ออมทรัพย์ในระยะนี้ ยังไม่มีทำอย่างเป็นระบบ มีทั้งการออมแบบรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน เป็นไปตามความสมัครใจ จึงทำให้มีบางครอบครัว เท่านั้น ที่สามารถเก็บออมได้อย่างสม่ำเสมอ และกู้ยืมเงินจาก พชม. ได้ โดยชาวบ้านในนามเครือข่ายสลัม 4 ภาคได้รวมตัวกันเพื่อเจรจาทอรองกับ ทางกรุงเทพมหานคร ทำให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการก่อสร้างจาก กรุงเทพมหานคร หลังละ 10,000 บาท

ในปัจจุบัน มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาใหม่ ในทุกเดือน ครัวเรือนจะต้องออมเงินเป็นมูลค่า 100 บาท เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการ ขอกู้เงินจาก พอช. และนำมาซื้อที่ดินซึ่งมูลค่าสูงถึง 56 ล้านบาท (ราคาไร่ ละ 2.4 ล้านบาท) ภายในปี 2574 อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพบว่า มีเพียง 130 ครัวเรือน จาก 216 ครัวเรือน เท่านั้น ที่มีการออกเงินเพื่อวัตถุประสงค์ ดังกล่าว

การออกแบบบ้าน

สำหรับแบบผังที่ดินโซน 4 นั้น ชาวบ้านเป็นผู้ออกแบบ และนำเสนอให้การ เคหะเป็นผู้จัดทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ในขั้นตอนสุดท้าย ส่วนแบบบ้านนั้น ชาวบ้านเป็นตัวหลักในการคิดแบบและกำหนดเงื่อนไข โดยมีทีมสถาปนิก เพื่อที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม (CASE) สนับสนุนโดย ศูนย์ศึกษาที่อยู่อาศัย แห่งเอเชีย (ACHR) ช่วยจัดกระบวนการ และให้คำแนะนำแก่ชาวบ้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอย และประหยัดงบประมาณได้มากที่สุด โดยมี ขนาดแปลงที่อยู่อาศัยประมาณ 15 ตารางวา/ครัวเรือน

การดำเนินการก่อสร้าง

ในเบื้องต้น กลุ่มพัฒนาชุมชนเมืองได้ติดต่อประสานงานกับสำนักงานเขต และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความช่วยเหลือในการติดตั้ง สาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ก่อนย้ายเข้ามาอยู่ในเขตพื้นที่พักชั่วคราว แต่ก็

ยังเกิดปัญหาเนื่องจากความล่าช้าในการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานและการดำเนินงาน

ในส่วนการสร้างบ้าน มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยและแกนนำของชุมชนช่วยกันจัดระบบงาน ใช้บริการช่างจากชุมชน ชื้อวัสดุร่วมกันในปริมาณมาก เพื่อจะได้ราคาถูก หรือใช้วัสดุเก่าจากบ้านเดิม โดยหน่วยงานภาครัฐไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง

<u>ปัญหาการดำเนินการ</u>	การทำงานแบบแยกส่วนของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน ทำให้ชาวบ้านต้องเป็นตัวกลางในการประสานงานและคอยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และเนื่องจากชุมชนเป็นชุมชนค่อนข้างใหม่ มีชาวใต้สะพานจากสะพานหลากหลายแห่งต้องมาอยู่ร่วมกัน ในระยะแรกจึงเกิดความไม่ลงรอยกันอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน
<u>จุดร่วมสำคัญ</u>	ความพยายามที่จะยับยั้งการไล่รื้อชุมชนใต้สะพานของหน่วยงานภาครัฐ และต้องการที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ที่อยู่ใกล้เคียงกับบริเวณที่อยู่อาศัยเดิม

จุดเด่น

- **เครือข่ายกับองค์กรภายนอก**

แม้ว่ากรุงเทพมหานครได้มีแนวคิดที่จะรื้อย้ายคนใต้สะพาน ออกไปอยู่บริเวณพื้นที่ชานเมือง ตั้งแต่ปี 2535 แต่ในระยะแรก ๆ ชาวบ้านก็ยังไม่ได้นำดำเนินการใด ๆ ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากสภาพการอยู่อาศัยของคนใต้สะพาน ที่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ กระจายตัวตามสะพานต่างๆ ในกรุงเทพมหานครกว่า 70 สะพาน การรวมตัวกันจึงทำได้ยาก ต่อมาเมื่อมีองค์กรพัฒนาเอกชน ได้แก่ มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (มพศ.) กลุ่มเพื่อนร่วมงาน (กลุ่มปฏิบัติงานคนจนเมือง) เข้ามาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน สนับสนุนให้ชาวบ้านจากสะพานต่าง ๆ รวมตัวกัน ภายใต้ชื่อ **กลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพาน** จึงเกิดกระบวนการต่อรองกับทางภาครัฐที่เป็นรูปธรรมขึ้น ประกอบกับการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายขนาดใหญ่ ได้แก่ เครือข่ายสลัม 4 ภาค จึงทำให้การเจรจาต่อรองของชาวบ้านมีความเข้มแข็ง และมีพลังมากขึ้น

- **การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม**

การทำงานของกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพานในช่วงแรก เน้นการมีส่วนร่วมของคนใต้สะพานต่าง ๆ ผ่านระบบการคัดเลือกตัวแทนของแต่ละสะพาน เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ในกลุ่ม และในภายหลังได้มีการณรงค์ให้คนใต้สะพานทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมกับการทำงานของกลุ่มพัฒนา

ชุมชนได้สะพาน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ การส่งเสริมให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะช่วยสร้างสำนึกที่ดีและเป็นพลังสำคัญในการต่อสู้แล้ว ยังช่วยลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวบ้านอีกด้วย

- **การส่งเสริมการพัฒนาตนเอง**

การทำงานของมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย เป็นการเน้นให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ผ่านการอบรม การพาไปดูงาน เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับการให้ชาวบ้านเป็นผู้ลงมือทำเอง มพศ. เป็นผู้เพียงให้ข้อมูล และคำแนะนำเท่านั้น ซึ่งหลักการดังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

- **ข้อมูลพื้นฐาน**

การมีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ทำให้สามารถนำไปใช้ในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้อย่างทันสถานการณ์และมีประสิทธิภาพ

- **การสร้างระบบการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้**

ในปัจจุบัน มีความพยายามที่จะสร้างระบบการทำงานที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยทำเป็นบัญชีรายรับรายจ่ายที่เกิดขึ้นในรอบปี และติดประกาศให้ชาวบ้านทราบ แม้ว่าชาวบ้านโดยทั่วไปจะไม่ได้ให้ความสนใจก็ตาม

จุดอ่อน

- **ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวบ้านในชุมชนลดลง**

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ชาวบ้านไม่ต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์รุนแรงร่วมกัน ดังเช่นการรื้อย้ายบ้านเมื่อเกือบ 20 ปีที่แล้ว จึงทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนลดลงไปด้วย ชาวบ้านต่างคนต่างอยู่มากขึ้น เห็นได้จากอัตราการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั่ว ๆ ไปที่ค่อนข้างต่ำ

2.2 เครือข่ายด้านวิชาการ

ชุมชนพุนทรพัยมีประสบการณ์ในการดำเนินงานร่วมกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ได้แก่ การทำแปลงเกษตร โดยเริ่มจากออกแบบพื้นที่ใช้สอยในแปลงเกษตร การเจรจากับชาวบ้านเพื่อขอเคลียร์พื้นที่คืน การเตรียมพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก การซื้อเมล็ดพันธุ์ แม้ว่าในระยะเริ่มต้น จะมีชาวบ้านเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรม แต่น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ที่จะช่วยผลักดันให้เกิดความร่วมมือภายในชุมชนได้

3. ชุมชนหลังแพลตฟอร์มพัฒนา

3.1 การดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงในชุมชนหลังแพลตฟอร์มพัฒนา

<u>ที่มา</u>	เริ่มโครงการบ้านมั่นคงในปี 2546 การสำรวจข้อมูลของชุมชนขณะนั้นพบว่า มีจำนวนบ้าน 115 หลังคาเรือน เริ่มตั้งกองทุนชุมชนเมือง เพื่อออมเงิน และพัฒนามาเป็นกลุ่มออมทรัพย์ แต่มีปัญหาทำให้โครงการชะงักไปตั้งแต่ปี 2549
<u>ประเด็นสำคัญ</u>	มีกลุ่มที่สนับสนุนการก่อสร้างบางส่วนไม่ยอมให้วางผังเมืองหรือแบ่งที่ดินใหม่, การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ชาวบ้านเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์เพียงบางส่วน และโครงการมีปัญหาเรื่องความโปร่งใสในการบริหารเงิน มีข่าวเรื่องเงินหาย ชาวบ้านออกจากกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้กลุ่มไม่เข้มแข็ง โครงการชะงักไปเกือบ 10 ปี ปัจจุบันมีการส่งต่อโครงการมาให้ประธานชุมชนทำต่อประมาณ 1 ปีกว่า แต่กระบวนการส่งต่อมีความไม่โปร่งใส คือส่งมาเฉพาะเงินคงเหลือ ไม่ส่งบันทึกทางการเงินมาด้วย จึงต้องเริ่มโครงการใหม่
<u>หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</u>	พอช. ดูแลตั้งแต่แรกเริ่มเป็นพี่เลี้ยง ให้อำนาจเงินแต่ขาดการกำกับดูแลการใช้เงิน ทำให้มีปัญหาตามมาภายหลัง อีกทั้งมีความสัมพันธ์กับชุมชนไม่คงเส้นคงวา ทั้งนี้ยังไม่เคยมีหน่วยงานการศึกษาเข้ามามีบทบาทในชุมชน
<u>ระยะเวลาโครงการ</u>	เริ่มตั้งแต่ปี 2546 โดยการตั้งกองทุนชุมชนเมือง ต่อมาปี 2548 ตั้งสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงคลองเปรมประชากร จำกัด ปี 2549 รับเงินสนับสนุนจาก พอช. (คุณไพรัชให้ข้อมูลว่ากำหนดการโครงการของ พอช. ล่าสุดจะให้เร่งสร้างบ้านให้เสร็จสิ้นภายในปี 2562 แต่ปัจจุบันยังไม่สามารถดำเนินการสร้างบ้านได้)
<u>ดำเนินการผ่าน</u>	กลุ่มออมทรัพย์ โดย พอช. จะให้การสนับสนุนเงิน 2 ส่วน ส่วนแรกคือเงินให้เปล่า จะให้ตามลักษณะการก่อสร้างคือ ถ้าซื้อทุกหลังแล้วสร้างใหม่ พอช.จะให้เงินให้เปล่ามาปรับปรุงสาธารณูปโภค หลังละ 45,000 บาท แต่ถ้าซื้อบางส่วนจะได้หลังละ 25,000 บาท

ส่วนที่ 2 คือเงินกู้ โดยชาวบ้านต้องออมเงินให้ได้ 15,000 บาท แล้ว พอช. จะให้กู้เพิ่มอีก 150,000 บาท เพื่อมาสร้างบ้าน เมื่อเริ่มโครงการใช้วิธีการเก็บเงินบ้านละ 100 บาทต่อเดือน แต่มีปัญหาเรื่องความโปร่งใสระหว่างโครงการทำให้หยุดโครงการไป ภายหลังมีการส่งมอบโครงการต่อให้ประธานชุมชน โดยส่งให้เฉพาะบัญชีเงินฝาก จำนวนเงินประมาณ 50,000 บาท แต่ไม่มีบันทึกการเงินมาให้ โดยอธิบายว่าบัญชีหายไปตอนน้ำท่วมปี 2554 ผู้นำกลุ่มใหม่มีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยการให้ชาวบ้านที่มีสมุดบัญชีออมทรัพย์มารับเงินคืนเป็นราย ๆ ไป และมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ใหม่ ทำบัญชีใหม่ โดยเก็บเงินเดือนละ 100 บาท มีผู้เข้าร่วมถึง 96 หลังคาเรือนจาก 120 หลังคาเรือน

การดำเนินโครงการ

ในช่วงแรกมีชาวบ้านเข้าร่วมโครงการเพียงบางส่วน รวมตัวกันไปเปิดบัญชีออมทรัพย์ โดยมีชาวบ้านส่วนหนึ่งไม่รู้เรื่องโครงการ

ขณะเดียวกัน พอช. ก็ตั้งคณะกรรมการเมืองขึ้นมา ของเขตหลักสี่ มี 12 คน กรรมการไม่ได้ผ่านการเลือกตั้งจากชุมชน แต่ให้มาดูแลเรื่องบ้านมั่นคงของแต่ละชุมชน กลุ่มนี้ก็ทำเรื่องจากชาวบ้านบางส่วนขึ้นไปของบประมาณ พอช. ก้อนอนุมัติเงินลงมา เช่น ให้สร้างที่ทำการชุมชน พอสร้างไม่ได้ พอช.ขอเงินกลับ ดอกเบี้ยในระยะเวลา 10 ปีหายไป

นอกจากนี้หลังจากคณะกรรมการเมืองอนุมัติเงินลงมาแล้ว พบว่ามีการใช้เงินไม่ตรงวัตถุประสงค์ มีเงินหาย เช่น เบิกเงินไป 7 ล้านบาท จะเอาเงินมาสร้างถนน สร้างสาธารณูปโภค แต่ประชาชนยังไม่เห็นโครงการ ก็ยังไม่ได้เข้าร่วม ทำให้เปิดโครงการไม่ได้ ตอนหลังนำเงินสาธารณูปโภคไปหมุนในสหกรณ์ จนเงินหายหลายล้านบาท พอช. ไม่มาตรวจสอบราว 10 ปี พอมาตรวจก็บอกว่าไม่ตรงจุดประสงค์

ปัจจุบัน พอช. ยังไม่ลงครองเปรมประชากร เพราะโครงการยังไม่ชัดเจนทั้งฝั่งรัฐและชาวบ้าน

ชุมชนยังกังวลในกระบวนการทำงานของ พอช. คือเดิมทีในกระบวนการทำงานจะให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นได้ แต่ปัจจุบันทำไม่ได้ ตัวอย่างจากชุมชนอื่น เช่น สะพานไม้ 1 และสะพานไม้ 2 พอช.บังคับให้ทำบ้านเหมือนกันหมด เป็นหนี้เท่ากันหมด 330,000 บาท แต่รายได้ของแต่ละ

	ละบ้านไม่เท่ากัน ต้องผ่อนเดือนละ 2,000 กว่าบาท แต่บางบ้านลำบากผ่อนไม่ไหว ชาวบ้านก็ทะเลาะกับสหกรณ์ มีการฟ้องร้องและไล่ที่
<u>หลักการออมและกู้เงิน</u>	หลักการเดิมช่วงปี 2546 คือบ้านที่ต้องการร่วมโครงการบ้านมั่นคงต้องออมให้ได้รายละ 15,000 บาท เพื่อนำไปกู้ในวงเงิน 150,000 บาท รวมมีวงเงินสำหรับการสร้างบ้าน 165,000 บาท ต่อบ้าน 1 หลัง ขณะนั้นโครงการเริ่มเก็บเงินบ้านละ 100 บาทต่อเดือน
	ปัจจุบันสร้างกลุ่มออมทรัพย์ใหม่ เริ่มเก็บเงินใหม่เดือนละ 100 บาทเหมือนเดิม โดยคุณไพรัช ประธานชุมชนเป็นผู้ดูแล ขณะเดียวกันพอช. ก็มีแบบบ้านใหม่มาให้ชุมชน ซึ่งราคาสูงกว่าเดิม ส่งผลต่อการออมและกู้เงินของชาวบ้าน เรื่องนี้อยู่ระหว่างการพูดคุยกันระหว่าง พอช. และผู้นำชุมชน
<u>กลไกตรวจสอบเงินออม</u>	กลุ่มออมทรัพย์ใหม่กำลังอยู่ในระหว่างการออกแบบหลักฐาน โดยวางแผนทำหลักฐาน 3 อย่างคือ การ์ดแข็ง บัญชีกลางของกลุ่ม และสมุดฝากเงินของแต่ละหลังคาเรือน เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการบันทึกข้อมูลการเงิน และตรวจสอบยอดเงินให้ตรงกัน
<u>การออกแบบผังชุมชน</u>	ยังมีการต่อรองกันว่าจะก่อสร้างทั้งหมดหรือก่อสร้างบางส่วน และยังไม่ชัดเจนว่าในโครงการจะให้ชาวบ้านออกแบบบ้านเองหรือต้องใช้แบบบ้านของรัฐ ทำให้ไม่สามารถออกแบบผังชุมชนได้
<u>การดำเนินการจัดสิทธิ</u>	ในชุมชนหลังแพร่ร่วมพัฒนา ผู้นำชุมชนมีคำถามเรื่องการพิจารณาสิทธิของ พอช. เช่น บ้านใหญ่ ๆ อยู่กัน 4 ครอบครัว แต่พิจารณาให้แค่ 2 ครอบครัว อีก 2 ครอบครัวที่เหลือไม่ได้รับสิทธิ ทั้งที่อยู่อาศัยมานาน
<u>การดำเนินการก่อสร้าง</u>	ยังไม่เริ่มก่อสร้าง
<u>ปัญหาการดำเนินการ</u>	ไม่สามารถสร้างกลุ่มออมทรัพย์ที่เข้มแข็งได้ ขณะเดียวกันระเบียบในการสร้างบ้านมั่นคงในปัจจุบันก็เปลี่ยนแปลงไป เช่น มีการกำหนดเวลาก่อสร้างและรูปแบบบ้าน ที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน
<u>จุดร่วมสำคัญ</u>	ชาวบ้านบางส่วนรู้ว่าตนเองกำลังจะถูกไล่ที่
<u>จุดแข็งของโครงการ</u>	

- ชาวบ้านกลับมาตั้งกลุ่มออมทรัพย์ใหม่อีกครั้ง มีสมาชิกถึง 96 จาก 120 หลังคาเรือน สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มออมทรัพย์อีกครั้ง ในขณะเดียวกันผู้ดูแลกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มใหม่พยายามสร้างรูปแบบการออมที่โปร่งใส ในอนาคตหากกลุ่มออมทรัพย์สามารถดำเนินการได้ต่อเนื่อง ก็น่าจะเป็นพื้นฐานที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนหรือการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง
- ชาวบ้านเริ่มตระหนักถึงการบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชนที่โปร่งใส มีการแจกแจงและเปิดเผยข้อมูล รวมถึงการประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสารและกิจกรรมต่าง ๆ ให้ทั่วถึงทั้งชุมชน ตลอดจนมีข้อเสนอให้ทำเอกสารสรุปการประชุมหรือการทำกิจกรรมแจกชาวบ้านทุกบ้าน

จุดอ่อนของโครงการ

- ไม่มีพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน ไม่สะดวกต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- ชุมชนมีปัญหาขัดแย้งมายาวนาน โดยไม่มีคนกลางไกล่เกลี่ย ทำให้ยังไม่สามารถปรับความเข้าใจระหว่างกันได้ ประกอบกับการตัดแบ่งพื้นที่เชิงภูมิศาสตร์ออกเป็น 2 ส่วน ทำให้ชาวบ้านบางส่วนรู้สึกแบ่งแยก กลุ่มเรา-กลุ่มเขา ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ แต่ยังมีส่วนที่น่าสนใจคือ ชาวบ้านฝั่งหลังสถานีตำรวจทุ่งสองห้อง ซึ่งเป็นฝั่งเล็กมาเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ใหม่ประมาณ 10 จาก 20 หลังคาเรือน สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านทั้ง 2 ฝั่งยังสามารถร่วมทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันได้ ไม่ได้แบ่งขาดกันอย่างสิ้นเชิง
- บทบาทของ พอช.เปลี่ยนไป จากองค์กรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้บริหารจัดการตนเองมาเป็นองค์กรที่ออกระเบียบมากำกับการสร้างบ้านของชาวบ้าน ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในระยะยาว เช่น ชาวบ้านได้บ้านใหญ่เกินความจำเป็น มีหนี้สิน มีคดีฟ้องร้อง ดังที่เกิดขึ้นในชุมชนอื่นที่ดำเนินการภายใต้ระเบียบดังกล่าว
- ชาวบ้านยังไม่ได้รับความชัดเจนเรื่องการสร้างเขื่อนริมคลอง และการวัดระยะพื้นที่ในโครงการดังกล่าว ในขณะที่ความกว้างของที่ดินจากริมคลองจรดกำแพง ป.ป.ส.มีไม่มาก จึงกังวลเรื่องพื้นที่ด้วย
- เขตยังไม่ลงมาสนับสนุนชุมชน รูปแบบการจัดประชุมระหว่างเขตกับคณะกรรมการชุมชนจะอยู่ในลักษณะของการแจ้งนโยบายของเขตแต่ยังไม่มีกระบวนการรับฟังปัญหาจากชุมชน
- มีปัญหาเสียดายมายาวนาน และน่าจะมากขึ้นในช่วง 10 ปีหลังนี้ ชาวบ้านรับรู้แต่จะไม่อยากพูดถึงปัญหานี้ต่อสาธารณะเนื่องจากกังวลเรื่องความปลอดภัย

- มีวัฒนธรรมต่างคนต่างอยู่ แต่ละบ้านดูแลตนเอง ถ้ามีปัญหาให้ไปติดต่อที่สถานีตำรวจโดยตรง ไม่มีคนกลางดูแล

3.2 เครือข่ายนอกชุมชน

- เป็นสมาชิกเครือข่ายพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมคูคลอง แต่ยังไม่มีการรวมกันมากนัก โดยผู้นำชุมชนอธิบายว่าเครือข่ายจะดูแลปัญหาส่วนรวมของทั้งสายคลองมากกว่าปัญหาเฉพาะชุมชน
- ผู้นำชุมชนพยายามสร้างเครือข่ายกับเอกชนภายนอก เพื่อขอความสนับสนุน เช่น การตั้งกลุ่มดนตรีไทยของเยาวชนจากการสนับสนุนของ Thai PBS
- ผู้นำชุมชนประสานงานกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อสร้างกลุ่มอาชีพในชุมชน เนื่องจากเขตไม่มีงบประมาณสนับสนุนอาชีพ มีเฉพาะเงินสนับสนุนรายเดือนที่ใช้สำหรับกิจกรรมชุมชน

3.3 เครือข่ายด้านวิชาการ

- ไม่มีหน่วยงานการศึกษาเข้ามามีบทบาทในชุมชน

ภาคผนวก 9-4 ระดับความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในชุมชน

	บางบัว	พุนทรัพย์	หลังแพรตร่วมพัฒนา
ระดับความรุนแรงของยาเสพติดในชุมชน ปี 2560 (เม.ย.-ก.ย.)	น้อย	ปานกลาง	มาก
	เขตบางเขน	เขตสายไหม	เขตหลักสี่
จำนวนชุมชนทั้งหมด	77	79	80
จำนวนชุมชนที่ประเมิน	75	72	78
จำนวนชุมชนที่มีระดับความรุนแรงของยา เสพติดสูง ปี 2560 (เม.ย.-ก.ย.)	15	10	19
จำนวนชุมชนที่มีระดับความรุนแรงของยา เสพติดปานกลาง ปี 2560 (เม.ย.-ก.ย.)	1	9	2
จำนวนชุมชนที่มีระดับความรุนแรงของยา เสพติดน้อยปี 2560 (เม.ย.-ก.ย.)	9	17	1
จำนวนชุมชนที่ไม่มีปัญหาเสพติด ปี 2560 (เม.ย.-ก.ย.)	50	36	56

บทที่ 10

การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในจังหวัดนครราชสีมา

ในบทนี้ จะกล่าวถึงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมาใน 3 ประเด็น ตามลำดับ ดังนี้

- 1) ปัจจัยพื้นฐานเชิงสถาบัน ที่มีผลต่อความร่วมมือกันในการสร้างธรรมาภิบาลและกลไกการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ปัจจัยภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ
- 2) สถานการณ์ธรรมาภิบาลและการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา ไม่ว่าจะเป็นจำนวนข้อกล่าวหา การให้ความหมาย ปัญหาที่ประสบ ข้อกังวล และแนวทางการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของคนในจังหวัดนครราชสีมา
- 3) การทำงานของทีมวิจัยท้องถิ่นในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นของภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา

10.1. ปัจจัยพื้นฐานเชิงสถาบันที่มีผลต่อความร่วมมือในการสร้างธรรมาภิบาลและการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา

ในส่วนนี้จะใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงสถาบันของ Acemoglu et al. (2005) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการที่ส่งผลให้เกิดสถาบันใน 2 ลักษณะ คือ สถาบันที่เอื้อประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ (Inclusive institution) และสถาบันที่เอื้อประโยชน์เฉพาะกับคนบางกลุ่ม (Extracting institution) ซึ่งสถาบันที่มีลักษณะเอื้อประโยชน์กับคนส่วนใหญ่นั้นจะส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในการสร้างกลไกป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์ในบริบทของจังหวัดนครราชสีมา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

10.1.1. สถาบันเชิงภูมิศาสตร์

นครราชสีมาเป็นเมืองเก่าแก่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในอดีตนครราชสีมาถือเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านติดกับพรมแดนลาว ในสมัย

อยุธยาตอนต้น นครราชสีมาถูกจัดให้เป็นเมืองพระยานครทางใต้ ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเปลี่ยนระบบการจัดการหัวเมืองใหม่โดยรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง นครราชสีมาถูกจัดเป็นหัวเมืองชั้นนอกทางตะวันออก ตั้งอยู่บริเวณที่เป็นชายขอบระหว่างรัฐที่มีอำนาจ เปรียบเสมือนรัฐกันชน มีกองทัพทหารจากอยุธยามาตั้งด่าน และช่างจากอยุธยามาก่อสร้างบ้านเรือนและวัดวาอาราม

เมื่อว่างเว้นจากสงคราม เมืองโคราชได้ฟื้นตัวกลายเป็นชุมทางการค้าที่สำคัญระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลาง มีกองเกวียน กองคาราวานการค้าขนาดใหญ่ผ่านและหยุดพักอยู่เสมอ โคราชจึงเป็นหัวเมือง เป็นตลาด และเป็นศูนย์รวมที่มีผู้คนสัญจรจำนวนมากและหลากหลาย ทั้งคนไทย ลาว เขมร มอญ แขก ฝรั่งเศส จีน สร้างวัฒนธรรมและภาษาที่มีความผสมผสานกลมกลืนกัน การเป็นหัวเมืองทำให้คนโคราชมีบรรพบุรุษเป็นคนที่เก่งกล้าด้านการรบ การเป็นเมืองการค้าทำให้คนโคราชมีโอกาสได้สัมผัสวัฒนธรรมที่แตกต่างและหลากหลาย การเป็นเมืองสำคัญทำให้คนโคราชมีประสบการณ์การบริการจัดการองค์กรขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างซับซ้อน คำนึงกับระบบตลาดและการค้าขาย ทำให้สามารถหาประโยชน์จากโอกาสทางเศรษฐกิจและมีศักยภาพในการพัฒนาสูง สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้คนโคราชเป็นคนกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง (ตัวอย่างเช่น ชาวนากลุ่มแรกที่ออกไปค้าแรงงานเป็นกรรมกรสร้างถนนเป็นคนโคราช) และมีศักยภาพสูงในการสร้างระบบ กลไก ตลอดจนการบริหารจัดการต่าง ๆ

นครราชสีมาเป็นที่ราบสูง หรือที่เรียกว่าแอ่งโคราช ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบเรียบ มีเทือกเขาเป็นขอบของที่ราบสูง ก่อนสร้างทางรถไฟ นครราชสีมาจึงถูกตัดขาดจากโลกภายนอกด้วยแนวตะเข็บของเทือกเขาตงพระยาเย็น การตัดเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯมายังนครราชสีมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมของนครราชสีมาพัฒนาก้าวหน้ามากขึ้นจากเดิม ในปัจจุบันการเดินทางมาจังหวัดนครราชสีมานิยมใช้ทางถนน เพราะระยะทางจากกรุงเทพฯมาถึงจังหวัดนครราชสีมามีระยะทางเพียง 255 กิโลเมตร ใช้เวลาเพียง 3-4 ชั่วโมงเท่านั้น การเดินทางโดยเครื่องบินจึงไม่เป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม จากรายงานการวิเคราะห์ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI) ปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร นครราชสีมาอยู่ลำดับที่ 54 เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ เพราะหมู่บ้านที่ถนนสายหลักใช้การได้ตลอดปีมีเพียงร้อยละ 42.23 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ จัดอยู่ลำดับที่ 70 เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะปัญหาน้ำท่วมรอการระบายหลังจากฝนตกหนัก อันเนื่องมาจากการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนขวางทางน้ำ

นครราชสีมา มีการเติบโตและการขยายตัวเชิงพื้นที่อย่างเห็นได้ชัดในช่วงปี 2459-2553 โดยเป็นการขยายตัวตามถนนมิตรภาพ จากการแปรภาพแผนที่เก่าและภาพถ่ายทางอากาศ อย่างไรก็ดี จังหวัดนครราชสีมา ยังคงมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งภูธร การพัฒนายังมีการกระจุกตัวอยู่ในเมืองเป็นส่วนใหญ่ มีความเป็นเมืองจากความที่เป็นประตูสู่อีสาน เป็นศูนย์กลางการคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ด้วยขนาดพื้นที่กว้างใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 68 ของจังหวัดจึงยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรม แม้ภาคเกษตรจะมีปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำ ดินร่วนปนทราย และดินเค็ม ทำให้ผลิตภาพการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวอยู่ในระดับต่ำก็ตาม (<http://www.korat-publictransport.sut.ac.th/index.php>)

จะเห็นว่า หากวิเคราะห์เชิงภูมิศาสตร์ นครราชสีมาเป็นเมืองที่สำคัญตั้งแต่อดีต จึงมีศักยภาพสูงในการสร้างระบบและกลไกเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน แต่มีอุปสรรคที่สำคัญในเรื่องพื้นที่ของจังหวัดที่มีขนาดกว้างใหญ่และถนนที่ชำรุดทรุดโทรมมากทำให้การพัฒนา การเข้าถึง และความเชื่อมโยงระหว่างกันเป็นไปได้ยากลำบากและไม่ครอบคลุม

10.1.2 สถาบันเชิงวัฒนธรรม

สำหรับปัจจัยเชิงวัฒนธรรม จะทำการวิเคราะห์ในเรื่องเชื้อชาติและศาสนา โครงสร้างอายุของประชากร การทำงานของคนในพื้นที่ การรวมกลุ่ม และการจัดกิจกรรมและงานประเพณี ดังนี้

เชื้อชาติและศาสนา

ในอดีตนครราชสีมาเป็นที่สัญจรและตั้งรกรากของคนหลากหลายเชื้อชาติที่ผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 98) นับถือศาสนาพุทธ โดยคนโคราชไม่คิดว่าตัวเองเป็นคนอีสานและก็ไม่ใช้คนภาคกลาง แต่เป็นคนไทยโคราช ไม่ได้พูดภาษาอีสาน แต่มีภาษาพูดคล้ายภาษาไทยภาคกลาง เพียงแต่เสียงวรรณยุกต์เพี้ยนไป และมีคำศัพท์หรือสำนวนเฉพาะบางอย่างของตนเอง โดยมีคำลาวและเขมรปะปนบ้างเล็กน้อย อาหาร การแต่งกาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกับกับไทยภาคกลาง นอกจากนี้ คนโคราชยังมีบุคคลสำคัญที่เป็นศูนย์รวมจิตใจร่วมกันคือ ท้าวสุรนารี หรือ ย่าโม ดังคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “เมืองหญิงกล้า ผ้าไหมดี หมี่โคราช ปราสาทหิน ดินด่านเกวียน” จากการลงพื้นที่ ได้ข้อมูลจากชาวบ้านว่า มีภาษาอีสาน กล่าวว่า “คนเจ้าได้ขี่ช้างกั้งฮ่อมเป็นพระยา อย่าลืมชวนหน้าผู้ขี่ควายคอนกล้า” หมายความว่า หากได้เป็นใหญ่

เป็นโตแล้วอย่าลืมความทุกข์ยาก และเพื่อนผู้ทุกข์ยากลำบาก ต้องรักและดูแลพวกพ้องบริวารของตน และมีแนวคิดเมื่อเห็นคนกระทำความผิดว่า “ช่างเขาเถอะ” ปลอ่ยให้ “กรรมตามสนอง” อีกด้วย

โครงสร้างอายุของประชากร

ประชากรแบ่งตามช่วงอายุ ช่วงละ 10 ปี จำนวน 6 ช่วง เริ่มจาก 0 ปี และช่วงสุดท้ายเป็นช่วงที่ 7 กำหนดอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป พบว่า มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ช่วงละร้อยละ 12-16 ซึ่งจะเห็นว่า ประชากรมีการกระจายตัวในหลายช่วงอายุ ซึ่งจะทำให้การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมทำได้ง่ายและทั่วถึงกว่ากรณีที่มีการกระจุกตัวของประชากรเฉพาะในบางช่วงอายุ

กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ

แม้จังหวัดนครราชสีมาจะมีองค์กรชุมชนเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อเทียบต่อจำนวนประชากรแล้ว ถือว่ามีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ จากรายงานการวิเคราะห์ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI) ปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้านการมีส่วนร่วมของจังหวัดนครราชสีมาจัดอยู่ที่ลำดับ 51 จาก 77 จังหวัด เพราะองค์กรชุมชนมีจำนวนค่อนข้างน้อย คือ 49.60 องค์กรต่อประชาชน 100,000 คน โดยจัดอยู่ในลำดับที่ 63 จาก 77 จังหวัด อย่างไรก็ดี หากพิจารณาการมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ พบว่า ประชากรที่ใช้สิทธิลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญปี 2559 ร้อยละ 60.51 อยู่ในลำดับที่ 36 ครึ่งเรือนที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในท้องถิ่น ร้อยละ 80.11 อยู่ในลำดับที่ 37 ครึ่งเรือนที่มีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะในชุมชนสูงถึงร้อยละ 99 อยู่ในลำดับที่ 41 เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ

นอกจากนี้ การพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีความก้าวหน้ามากอยู่ลำดับที่ 11 จาก 77 จังหวัด มีตัวบ่งชี้การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินมีจำนวน 42.5 คดีต่อประชากร 100,000 คน อยู่ลำดับที่ 10 จาก 77 จังหวัด แสดงให้เห็นถึงความปลอดภัยภายในจังหวัด ซึ่งสะท้อนความไว้วางใจภายในจังหวัดในระดับสูงอีกด้วย และแม้องค์กรชุมชนจะยังมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามที่กล่าวไปแล้ว การรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการในจังหวัดนครราชสีมามีลักษณะเป็นกลุ่มเฉพาะที่มีความหลากหลาย ทั้งกลุ่มทางเศรษฐกิจ สังคม และสันติภาพ การเกิดขึ้นจากความต้องการและความสนใจของภาคประชาสังคม ภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมโคราชจึงมีความเข้มแข็งและหลากหลาย เช่น เครือข่ายสังคมด้านส่งเสริมอาชีพ เช่น กลุ่มน้ำยาอเนกประสงค์ กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตข้าวปลอดภัย กลุ่มร่วมพัฒนาเกษตรกรไทย กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากทำนาเกลือ เครือข่ายสังคมด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มเครือข่ายอำเภอห้วยแถลง กลุ่มคณะกรรมการป่าชุมชน ตำบลหนองบัวสะอาด

เครือข่ายสังคมด้านการเมือง เช่น กลุ่มสภาองค์กรชุมชนตำบลโชคชัย กลุ่มสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองบัวสะอาด กลุ่มสภาองค์กรชุมชนเทศบาลตำบลพิมาน เครือข่ายสังคมด้านการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น กลุ่มพิทักษ์ธรรม กลุ่มเครือข่ายปปช. กลุ่มชมรมต้านโกงจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มมือใสใจสะอาด กลุ่มหมาเฝ้าบ้าน

เครือข่ายสังคมด้านสาธารณสุข เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขอำเภอบัวลาย

เครือข่ายสังคมด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ลำตะคอง

เครือข่ายสังคมด้านจิตอาสา เช่น กลุ่มจิตอาสาบ้านเหลื่อม กลุ่มจิตอาสาประชาธิปไตย

เครือข่ายสังคมด้านสวัสดิการสังคม เช่น กลุ่มชมรมคนพิการอำเภอโนนแดง กลุ่มผู้สูงอายุจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านอำเภอยางชุมน้อย

เครือข่ายสังคมด้านปัญหาที่ดิน เช่น กลุ่มคนคันคน บ้านโกรกมะเขือ

เครือข่ายสังคมด้านสันติภาพ เช่น กลุ่มสมาคมเพลงโคราช ชมรมจักรยานเพื่อสุขภาพ

จากงานศึกษาของปรีชา อุตระกุล และคณะ (2560) ได้ให้ภาพของพัฒนาการองค์การภาคประชาชนว่า ได้ก่อตัวขึ้นครั้งแรกในปีพ.ศ. 2535 เมื่อสมัชชาสิ่งแวดล้อมได้จัดตั้งขึ้นเพื่อต่อต้านโครงการจัดสรรที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คจก.) ต่อมาในปีพ.ศ. 2538 ภาคประชาสังคมได้ร่วมกันจัดเวทีโคราชในทศวรรษหน้า เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาเมืองโคราช อย่างไรก็ตาม กระบวนการภาคประชาสังคมในจังหวัดนครราชสีมาได้ก่อตัวเป็นรูปร่างขึ้นอย่างเป็นทางการภายหลังจากรัฐธรรมนูญปีพ.ศ. 2540 ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2540 ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ทำหน้าที่เป็นวิทยากรฝึกอบรมให้ความรู้กับอาสาสมัครการเลือกตั้งเพื่อจะได้นำเอาความรู้ไปกระจายเผยแพร่ให้กับประชาชนในหมู่บ้านต่อไป ซึ่งต่อมาได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็น องค์การเอกชนเพื่อตรวจสอบการเลือกตั้ง จ.ว.นม. หรือ P-NET ที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับจังหวัดต่าง ๆ ทำหน้าที่ตรวจสอบสังเกตการเลือกตั้ง รับเรื่องราวร้องเรียน และประมวลข้อมูลเผยแพร่ต่อสาธารณะ

หลังจากจบภารกิจการเลือกตั้ง ภาคประชาสังคมโคราชได้กระจายตัวกันทำงานพัฒนาชุมชน เช่น ในปีพ.ศ. 2542 ได้ร่วมกันจัดเวทีประสานความคิดเนรมิตโคราช เพื่อพัฒนาเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา และทำงานร่วมกันในการจัดกิจกรรมระดับจังหวัด เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคมหรือกองทุน SIF (Social Investment Fund) ซึ่งเป็นกองทุนที่รัฐบาลกู้มาจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระดับชุมชนในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง โดยได้นำเงินดังกล่าวไปช่วยสนับสนุนชาวบ้านในการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มแปรรูป กลุ่มทอผ้า กลุ่มเกษตร กลุ่มหมอยาสมุนไพร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้จัดทำสถานีวิทยุ

ชุมชนและผลักดันพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และในช่วงเวลาเดียวกันภาคประชาสังคมได้ทำงานร่วมกับสำนักปฏิรูประบบสุขภาพคนไทย (สปรส.) และสำนักงานวิจัยระบบสุขภาพ (สวรส.) ในการปฏิรูประบบสุขภาพคนไทย ร่วมผลักดันพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

เมื่อกองทุน SIF ได้ดำเนินงานมา 5 ปีก็ได้ปิดตัวลง สำนักงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือ พอช. ได้จัดตั้งขึ้นภายใต้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานที่มีการบริหารงานอิสระ มีนโยบายสนับสนุนทุนให้เปล่าและให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำกับภาคประชาสังคมกลุ่มต่าง ๆ และต่อมาสถาบันท้องถิ่นพัฒนามีโครงการวิจัยเรื่องชีวิตสาธารณะเพื่อท้องถิ่นนำอยู่ ให้การสนับสนุนการทำงานของภาคประชาสังคมทั้ง 32 อำเภอในจังหวัดนครราชสีมา

จนกระทั่งปลายปีพ.ศ. 2553 เมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ขึ้น ภาคประชาสังคมได้รวมตัวกันเข้าช่วยเหลือพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมโดยทำงานเชิงรุกและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ชื่อ เครือข่าย 9 องค์กร ที่มีทั้งภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคชุมชน นักวิชาการ ข้าราชการ และนักการเมืองท้องถิ่น ต่อมาเมื่อเกิดปัญหาความไม่สงบทางการเมืองของประเทศ ภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงทุกครั้ง และผลักดันพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง

ต่อมาเมื่อมีแนวคิดการปฏิรูปประเทศไทยเกิดขึ้น ภาคประชาสังคมโคราชจึงได้จัดตั้งองค์กรชื่อว่า เครือข่ายทศวรรษใหม่ ปฏิรูปโคราช ปฏิรูปประเทศไทย โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์จังหวัด 10 ปี ภายใต้ความร่วมมือของทั้ง 2 อำเภอ ต่อมาได้ทำงานเรื่อง วิสัยทัศน์ร่วมจังหวัด 20 ปี เป้าหมายร่วมจังหวัด 20 ปี และเวทีการจัดการความรู้คนทำงานทางสังคมในโคราช ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมจากสำนักงานปฏิรูปแห่งประเทศไทย (สปร.) และสำนักงานปฏิรูปเพื่อสังคมสุขภาวะ (สปส.) ในปีพ.ศ. 2559 ภาคประชาสังคมได้จัดทำโครงการสร้างธรรมาภิบาลในองค์การบริหารส่วนจังหวัด ระบบการศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และได้มีการพัฒนาเครือข่ายอื่น ๆ อย่างหลากหลายต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน

ประเพณีและเทศกาลพื้นบ้าน

คนโคราชมีการจัดงานประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ ขึ้นหลายครั้ง เป็นประจำทุกปี และมีความหลากหลายกระจายไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ โดยหากเป็นงานใหญ่ในระดับจังหวัดหรือเทศบาล จะ

ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชาวบ้านจะเข้ามามีส่วนร่วมในการออกร้าน นำผลิตภัณฑ์และอาหารที่ผลิตในชุมชนมาขาย และมีส่วนร่วมในการแสดงและชวบนแห่ต่าง ๆ ส่วนงานบุญที่จัดกันภายในหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านจะร่วมกันออกแรงและออกเงินกันเองตามศรัทธา ตัวอย่างงานประเพณีและเทศกาลพื้นบ้านมีดังนี้

- 1) ฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารีระหว่างวันที่ 23 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน ของทุกปี
- 2) งานประเพณีแห่เทียนพรรษาโคราช จัดขึ้นในช่วงวันเข้าพรรษา
- 3) งานประเพณีกินเข้าคำของดีเมืองสูงเนิน จัดขึ้นในเดือนมีนาคมทุกปี ณ โบราณสถานปราสาทเมืองแขก อำเภอสูงเนิน
- 4) งานประเพณีแห่เทียนพิมาย มีการประกวดต้นเทียนพรรษาและชวบนแห่เทียน
- 5) เทศกาลเที่ยวพิมายและแข่งขันเรือยาวประเพณีชิงถ้วยพระราชทานระหว่างสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนพฤศจิกายน ทุกปี ณ อุทยานประวัติศาสตร์พิมายและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย
- 6) งานวันผ้าไหมและของดีเมืองปักธงชัย ประมาณกลางเดือนธันวาคมของทุกปี ณ บริเวณลานอเนกประสงค์หน้าว่าการอำเภอปักธงชัย
- 7) งานตรุษจีนนครราชสีมา จัดขึ้นปลายเดือนมกราคม บริเวณอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี สวนอนุสรณ์สถาน
- 8) งานประเพณีสงกรานต์จัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปีบริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดและลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีสวนอนุสรณ์สถาน
- 9) งานเอื้องกุหลาบเหลืองโคราช จัดขึ้นระหว่างวันที่ 8- 11 พฤษภาคม บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีสวนอนุสรณ์สถาน
- 10) งานวิสาขบูชาพุทธบารมี จัดขึ้นที่ห้างสรรพสินค้าเดอะมอลล์ สาขานครราชสีมา
- 11) งานน้อยหน้าและของดีเมืองปากช่อง จัดขึ้นในเดือนกรกฎาคมของทุกปีบริเวณศูนย์การค้าจักรปากช่อง
- 12) งานประเพณีลอยกระทงพระประทีปพระราชทานฯ จัดขึ้นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 บริเวณสวนน้ำเฉลิมพระเกียรติร.9 (บึงตาหลัว)
- 13) งานเทศกาลอาหารย่างโคราช จัดขึ้นเดือนพฤศจิกายน สนามหน้าศาลากลางจังหวัด
- 14) งานเกษตรแฟร์ปากช่องจัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ณ ศูนย์วิจัยข้าวโพดและข้าวฟ่างแห่งชาติ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- 15) งานเบญจมาศบานในม่านหมอก จัดขึ้นในเดือนมกราคมของทุกปีที่วังน้ำเขียว
- 16) งานปากช่องควาบอยเฟสตีวัลจัดขึ้นต้นเดือนธันวาคม ณ ไร่องานสมบุญ อ.ปากช่อง

17) งานปากช่องควบอยซีตี้จัดขึ้นปลายเดือนธันวาคม บริเวณสวนสาธารณะเขาแคน เทศบาลเมืองปากช่อง

จะเห็นว่า หากวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรมแล้ว จังหวัดนครราชสีมามีสถาบันที่มีศักยภาพที่จะสามารถร่วมมือกันทำงานเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันได้ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นเชื้อชาติที่มีการผสมผสานเป็นกลุ่มเดียวกันและการนับถือศาสนาพุทธเกือบทั้งหมด ประชากรมีการกระจายตัวในหลายช่วงอายุ ส่วนใหญ่ทำงานภายในจังหวัด มีการจัดเทศกาลงานประเพณีบ่อย โดยประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในงานเหล่านั้น โดยอาจลงแรงหรือลงเงิน นอกจากนี้ ภาคประชาสังคมมีการรวมกลุ่มเฉพาะที่มีความหลากหลาย ทั้งกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ สันทนาการ และอื่น ๆ แม้ว่าการรวมกลุ่มจะมีจำนวนน้อยเมื่อคิดต่อจำนวนประชากรเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ก็ตาม

10.1.3 สถาบันเชิงการเมือง

จังหวัดนครราชสีมา มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย 32 อำเภอ 289 ตำบล และ 3,743 หมู่บ้าน และการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยองค์การ 3 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 75 แห่ง ซึ่งประกอบด้วย เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 3 แห่ง เทศบาลตำบล 71 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 258 แห่ง ด้วยสภาพภูมิประเทศขนาดใหญ่และประชากรจำนวนมาก จึงใช้การบริหารงานบูรณาการในรูป “กลุ่มอำเภอ” โดยแบ่งเป็น 6 กลุ่มอำเภอ แต่ละกลุ่มอำเภอมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในด้านต่าง ๆ และช่วยกันพัฒนาและใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สำหรับภาคประชาสังคม จังหวัดนครราชสีมา มีกลุ่มการเมืองภาคประชาชนจำนวนมากกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ เช่น สภาองค์กรชุมชนตำบล และมีกลุ่มต่อต้านคอร์รัปชันในหลายระดับหลายพื้นที่ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มนักวิชาการที่ให้ความสนใจต่อประเด็นการเมืองจำนวนมากในจังหวัดอีกด้วย

นครราชสีมาได้รับงบประมาณจากส่วนกลางมากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยงบประมาณส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 34 เป็นงบประมาณด้านการศึกษา อีกร้อยละ 31 เป็นงบประมาณด้านการคมนาคม ซึ่งจังหวัดนครราชสีมา มีแผนจะทำโครงการรถไฟรางคู่และรถไฟความเร็วสูงอีกด้วย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า การเมืองระดับประเทศกับระดับท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะช่วยเหลือแบ่งปันผลประโยชน์กัน โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ชนะการเลือกตั้งในระดับชาติจะเข้าผนวกรวมเอานักการเมืองท้องถิ่นเป็นพรรคพวกเดียวกันด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม นักการเมืองท้องถิ่นรุ่นใหม่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไป คือจะประกอบด้วยตัวแทนจากภาค

ประชาสังคมที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองระดับประเทศมากขึ้น หรือแม้จะมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองระดับชาติ แต่ก็มี การต่อรองอำนาจกันและกัน โดยไม่ได้ยอมทำตามโดยง่ายเหมือนก่อน อีกทั้งการตื่นตัวของภาคประชาชนในการทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้งบประมาณ และสื่อโซเชียลที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ก็มี ส่วนช่วยในการลดการประทุมิชอบของนักการเมืองลงได้

อย่างไรก็ดี การทำงานร่วมกันระหว่างราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นยังขาดการประสานงานกัน อำนาจของท้องถิ่นถูกจำกัดด้วยงบประมาณที่ได้รับจัดสรรจากส่วนกลาง ประชาชนจึงหวังพึ่งงบประมาณจากรัฐบาลและไม่รับผิดชอบต่อการจัดเก็บรายได้ท้องถิ่น ในส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนมีความใกล้ชิดและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของผู้นำท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ค่อนข้างมาก ดังเห็นได้จากการชุมนุมประท้วงขับไล่ผู้ใหญ่บ้านที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ในปีพ.ศ. 2560 เช่น บ้านคูเมือง อำเภอลำทะเมนชัย และบ้านบึงไทย อำเภอลำทะเมนชัย

แม้จังหวัดนครราชสีมาจะมีตัวเลขการก่ออาชญากรรมสูงกว่าเมื่อเทียบกับจังหวัดขอนแก่น เช่น คดีประทุมิร้ายต่อชีวิตร่างกายและเพศ ที่มีการจับกุม 631 ราย ในปี 2555 แต่ที่ขอนแก่นมีการจับกุมเพียง 255 ราย ซึ่งเป็นเพราะนครราชสีมา มีจำนวนประชากรมากกว่าจังหวัดขอนแก่นจึงมีคดีให้จับกุมได้มากกว่า จากรายงานการวิเคราะห์ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI) ปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การพัฒนาคนด้านชีวิตครอบครัวและชุมชนมีความก้าวหน้ามากอยู่ลำดับที่ 11 จาก 77 จังหวัด มีตัวบ่งชี้การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุมิร้ายต่อทรัพย์สินมีจำนวน 42.5 คดีต่อประชากร 100,000 คน อยู่ลำดับที่ 10 จาก 77 จังหวัด และหากวัดประสิทธิภาพการจับกุมโดยเทียบอัตราส่วนระหว่าง การจับกุมต่อการแจ้งจับ จะเห็นว่า ในคดีเดียวกันมีการแจ้งจับในจังหวัดนครราชสีมา 752 รายและมีการจับกุม 631 ราย คิดเป็นร้อยละ 83.9 แต่ในจังหวัดขอนแก่นมีการแจ้งจับในคดีนี้ 449 ราย แต่จับกุมได้ 255 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.79 เท่านั้น แสดงให้เห็นถึงการบังคับใช้กฎหมายที่ดีในจังหวัดนครราชสีมา

ดังนั้น หากพิจารณาปัจจัยด้านการเมือง พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะประกอบด้วยตัวแทนจากภาคประชาสังคมที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองระดับประเทศมากขึ้น หรือแม้จะมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองระดับชาติ แต่ก็มี การต่อรองอำนาจกันและกัน โดยไม่ได้ยอมทำตามโดยง่ายเหมือนก่อน อีกทั้งการตื่นตัวของภาคประชาชนในการทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้งบประมาณ และสื่อโซเชียลที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ก็มี ส่วนช่วยในการลดการประทุมิชอบของนักการเมืองลงได้ ดังเห็นได้จากการชุมนุมประท้วงขับไล่ผู้ใหญ่บ้านที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของจังหวัด และการจับกุมต่อการแจ้งจับอยู่ในอัตราที่สูง แสดงให้เห็นถึงการบังคับใช้กฎหมายที่ดีในจังหวัดนครราชสีมา

10.1.4 สถาบันเชิงเศรษฐกิจ

ความเหลื่อมล้ำทางรายได้

นครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ทั้งในแง่พื้นที่ที่มากที่สุดในประเทศไทย และในแง่ประชากรที่มีมากเป็นอันดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสูงเป็นอันดับ 1 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นอันดับ 10 ของประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัวสูงเป็นอันดับ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองจากจังหวัดขอนแก่น และเป็นอันดับ 32 ของประเทศ จากข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เมื่อพิจารณาความยากจนโดยวัดจากรายจ่ายด้านการอุปโภคบริโภค พบว่า จำนวนคนจนในจังหวัดนครราชสีมาในปี 2559 มีจำนวนประมาณ 223,800 คน ซึ่งลดลงมากเมื่อเทียบกับ 1,336,000 คนในปี 2543 นอกจากนี้ สัดส่วนคนจนในปี 2559 อยู่ที่ร้อยละ 8.97 ก็น้อยลงมากเมื่อเทียบกับร้อยละ 52.27 ในปี 2543 และมีสัดส่วนต่ำกว่าเมื่อเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสัดส่วน 12.96 แต่ใกล้เคียงหากเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศที่มีสัดส่วน 8.61 ทั้งนี้ ในปี 2558 สัดส่วนคนจนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลของจังหวัดนครราชสีมาอยู่ในอันดับที่ 49 และ 29 ตามลำดับเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ ในปี 2559 คนจนในนครราชสีมา มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 3.85 ของคนจนทั้งประเทศ ซึ่งลดลงจากร้อยละ 5.18 ในปี 2543 อีกด้วย แสดงให้เห็นว่า ปัญหาความยากจนในจังหวัดคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นจากอดีต แต่สัดส่วนคนจนในเขตเทศบาลยังสูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ

หากพิจารณาถึงความรุนแรงของความยากจนในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในเขตเทศบาลในปี 2558 ช่องว่างความยากจนมีค่าเท่ากับร้อยละ 1.4 และความรุนแรงความยากจนมีค่าเท่ากับร้อยละ 0.5 นอกเขตเทศบาล ช่องว่างความยากจน ร้อยละ 1.1 และความรุนแรงความยากจน ร้อยละ 0.4 แสดงให้เห็นว่า ปัญหาความยากจนในเขตเทศบาลสูงกว่านอกเขตเทศบาล หากเปรียบเทียบกับช่องว่างความยากจนของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 1.14 จะเห็นว่า อยู่ในระดับใกล้เคียงกับของจังหวัดนครศรีธรรมราช และความรุนแรงความยากจนร้อยละ 0.31 ซึ่งต่ำกว่าของจังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นว่า ปัญหาความยากจนในจังหวัดนครราชสีมา มีความรุนแรงมากกว่าของประเทศ รายได้ของคนจนในจังหวัดนครราชสีมาอยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนมากกว่ารายได้ของคนจนในจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ โดยช่องว่างความยากจนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลในปี 2558 อยู่ในอันดับที่ 48 และ 33 ตามลำดับ ส่วนความรุนแรงความยากจนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลในปี 2558 อยู่ในอันดับที่ 48 และ 31 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ช่องว่างความยากจนและ

ความรุนแรงความยากจนมีแนวโน้มลดลงจากปี 2548 ที่ระดับ 2.9 และ 1.1 ในเขตเทศบาล และ 4.76 และ 1.56 นอกเขตเทศบาล ตามลำดับ

หากพิจารณาความเหลื่อมล้ำในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในปี 2558 สัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียม Gini ในเขตเทศบาล มีค่า 29.9 นอกเขต มีค่า 26.4 แสดงให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำในเขตเทศบาลสูงกว่านอกเขตเทศบาล และมีค่าต่ำกว่าหากเปรียบเทียบกับทั้งประเทศและในระดับภาค ที่มีค่า 35.9 และ 33.8 ตามลำดับ โดยในเขตเทศบาล อยู่ในอันดับที่ 30 นอกเขตเทศบาลอยู่ในอันดับที่ 18 เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำในจังหวัดนครราชสีมา มีแนวโน้มลดลงจาก 37.52 ในเขตเทศบาล และ 27.18 นอกเขตเทศบาลในปี 2545

โดยสรุป จะเห็นว่า ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำภายในจังหวัดนครราชสีมา มีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยมาจากอดีต และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ แล้ว ถือว่า มีปัญหาในระดับปานกลาง โดยในเขตเทศบาลมีปัญหาหนักกว่านอกเขตเทศบาล

การทำงาน การว่างงาน แหล่งรายได้ของคนในพื้นที่

ข้าวมันไก่ เป็นคำที่ใช้เรียกภาคการผลิตของจังหวัด เพราะอาชีพหลักของคนโคราชคือปลูกข้าว ปลูกมันสำปะหลัง และทำฟาร์มไก่ ภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของโคราชจึงเป็นโรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น โรงสีข้าว โรงงานทำมันเส้น มันอัดเม็ด แป้งมันสำปะหลัง และโรงงานน้ำตาล เป็นต้น ในระยะต่อมา นครราชสีมาได้เติบโตเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของไทย เพราะระยะทางที่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร สภาพป่าเขาที่อุดมสมบูรณ์คิดเป็นร้อยละ 15.29 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด และอากาศเย็นสบาย สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ เขาใหญ่ วังน้ำเขียว ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น โดยมีนักท่องเที่ยวจำนวนประมาณ 1 ล้านคนต่อปี สูงเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ ร้อยละ 98 เป็นนักท่องเที่ยวไทย รายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับที่ 14 ของประเทศ นอกจากนี้ เมืองโคราชยังเป็นศูนย์กลางทางการค้าระหว่างภาคกลางและอีสาน ปัจจุบันมีห้างสรรพสินค้ายักษ์ใหญ่ของไทย 3 ราย ได้แก่ เทอร์มินอล 21 เดอะมอลล์ และเซ็นทรัล ที่เข้าไปเปิดบริการในเมืองโคราช ทำให้โคราชกลายเป็นสมรภูมิค้าปลีกที่น่าจับตามอง ภาคบริการของจังหวัดนครราชสีมาจึงมีความสำคัญมากขึ้นอย่างชัดเจนทั้งจากภาคท่องเที่ยวและการค้า โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมาในปี 2559 เรียงตามสัดส่วนสูงที่สุดไปย้งต่ำที่สุด ดังนี้ ภาคบริการ ร้อยละ 45 ภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ 40 และภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 15

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างการจ้างงานในจังหวัดนครราชสีมา มีความหลากหลายในอาชีพ แม้ว่าการว่างงานในจังหวัดมีอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ กล่าวคือ จากรายงานการวิเคราะห์ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI) ปี 2560 ของสำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้านชีวิตการทำงานของจังหวัดนครราชสีมาจัดอยู่ลำดับที่ 66 จาก 77 เนื่องจากมีอัตราการว่างงานสูงที่ร้อยละ 1.77 จัดอยู่ลำดับที่ 69 เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ แต่ก็ยังถือว่าเป็นอัตราการว่างงานที่ต่ำ

การเข้าถึงสินเชื่อ

จากข้อมูลปี 2560 จังหวัดนครราชสีมามีจำนวนสำนักงานธนาคารพาณิชย์จำนวน 147 แห่ง ซึ่งสูงเป็นอันดับ 9 ของจังหวัดทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 2.14 ของสำนักงานธนาคารพาณิชย์ทั่วประเทศ จำนวนเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ และจำนวนเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ เป็นอันดับ 10 และอันดับ 8 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี หากคิดเทียบกับจำนวนประชากร พบว่า นครราชสีมา มีสำนักงานธนาคารพาณิชย์ต่อหัวเป็นอันดับ 47 จำนวนเงินฝากต่อหัวเป็นอันดับ 40 และจำนวนสินเชื่อต่อหัวเป็นอันดับที่ 24

สาธารณสุข โภค เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล

จังหวัดนครราชสีมามีสถาบันการศึกษาหลายแห่ง มีอัตราส่วนนักเรียนต่อห้องเรียนรวม 15 : 1 แบ่งเป็น ระดับก่อนประถมศึกษา 14 : 1 ระดับประถมศึกษา 17 : 1 ระดับมัธยมศึกษา 29 : 1 และมีอัตราส่วนนักเรียนต่อครู ระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา 14 : 1 และระดับมัธยมศึกษา 17 : 1 หากดูตัวเลขบุคลากรทางด้านสาธารณสุขในปี 2559 พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ค่อนข้างสูง โดยแพทย์ 1 คนรับผิดชอบประชากร 3,390 คน (เมื่อเทียบกับ 1,265 คนในจังหวัดขอนแก่น) ทันตแพทย์ 1 คนรับผิดชอบประชากร 15,567 คน (เมื่อเทียบกับ 7,879 คนในจังหวัดขอนแก่น) เภสัชกร 1 คนรับผิดชอบประชากร 7,562 คน (เมื่อเทียบกับ 7,032 คนในจังหวัดขอนแก่น) พยาบาล 1 คนรับผิดชอบประชากร 646 คน (เมื่อเทียบกับ 434 คนในจังหวัดขอนแก่น) และพยาบาลเทคนิค 1 คนรับผิดชอบประชากร 15,429 คน (เมื่อเทียบกับ 2,369 คนในจังหวัดขอนแก่น)

ในปี 2550 ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ของจังหวัดนครราชสีมามีค่า 0.815 สูงเป็นอันดับที่ 11 เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศ แสดงให้เห็นว่า รายได้ การศึกษา และสุขภาพของคนโคราชอยู่ในระดับที่สูง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี จากรายงานการวิเคราะห์ ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI) ปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกรอบแนวคิดการพัฒนาคนมีความครอบคลุม การมีสุขภาพที่ดี มีการศึกษา มีชีวิตการทำงาน มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่นในชุมชนที่มีความปลอดภัย มีการคมนาคมที่สะดวกปลอดภัยและเข้าถึงการสื่อสารอย่างทั่วถึง ตลอดจนมีส่วนร่วมทางการเมืองและ

สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งทำให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยดัชนีความก้าวหน้าของคน ปี 2560 ประกอบด้วย 8 ดัชนีย่อย ในแต่ละดัชนีย่อยมี 4 ตัวชี้วัด เท่า ๆ กัน รวมตัวชี้วัดทั้งหมด 32 ตัวชี้วัด พบว่า จังหวัดนครราชสีมามีการพัฒนาคนในภาพรวมอยู่ ลำดับที่ 43 จาก 77 จังหวัดทั่วประเทศ (ดัชนี HAI = 0.5816)) โดยด้านสุขภาพอยู่ลำดับที่ 33 โดยทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 9.49 จัดอยู่ในลำดับที่ 39 ประชากรที่เจ็บป่วยที่เป็นผู้ป่วยใน ร้อยละ 10.75 จัดอยู่ในลำดับที่ 42 ประชากรที่พิการร้อยละ 2.70 ลำดับที่ 41 คะแนนสุขภาพจิตร้อยละ 70.51 ลำดับที่ 31 และด้านการศึกษาอยู่ลำดับที่ 42 โดยการศึกษาเฉลี่ยของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป 7.90 ปี ลำดับที่ 40 อัตราการเข้าเรียนรวมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษาร้อยละ 75.49 ลำดับที่ 34 ค่าเฉลี่ยเชาวน์ปัญญา (IQ) ของเด็กนักเรียนไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 96.25 ปี ลำดับที่ 51 และคะแนนเฉลี่ยการทดสอบ O-Net ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 33.01 ลำดับที่ 49

กล่าวโดยสรุปปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำภายในจังหวัด นครราชสีมาแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยมาจากอดีต และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ แล้ว ถือว่า มี ปัญหาในระดับปานกลาง โดยในเขตเทศบาลมีปัญหามากกว่านอกเขตเทศบาล โครงสร้างการจ้างงาน ในจังหวัดนครราชสีมามีความหลากหลายในอาชีพ แม้ว่าการว่างงานในจังหวัดมีอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับ จังหวัดอื่น ๆ กล่าวคือ จากรายงานการวิเคราะห์ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI) ปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ด้านชีวิตการทำงานของจังหวัดนครราชสีมาจัดอยู่ลำดับที่ 66 จาก 77 เนื่องจากมีอัตราการ ว่างงานสูงที่ร้อยละ 1.77 จัดอยู่ลำดับที่ 69 เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ แต่ก็ยังถือ ว่าเป็นอัตราการว่างงานที่ต่ำ จังหวัดนครราชสีมาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ และมีปัญหาด้าน คุณภาพการศึกษา

10.2. สถานการณ์ธรรมาภิบาลและการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา

งานวิจัยของปรีชา อุยตระกูล (2560) รายงานว่า จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ระหว่างปีพ.ศ. 2555-2559 (มกราคม-ตุลาคม) พบว่า จังหวัดนครราชสีมามีการกล่าวหา ร้องเรียนจำนวนสะสมรวม 471 เรื่อง ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดใน ประเทศไทย โดยหน่วยงานที่ได้รับการร้องเรียนมากที่สุดคือ กระทรวงมหาดไทย มีจำนวนสูงถึง 392 ข้อเรียกร้อง คิดเป็นร้อยละ 83 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการร้องเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 175 ข้อร้องเรียน เทศบาล 165 ข้อร้องเรียน และองค์การบริหาร

ส่วนจังหวัด 20 ข้อร้องเรียน รองลงมา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 42 ข้อเรียกร้อง (ร้อยละ 9) และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวน 10 ข้อเรียกร้อง (ร้อยละ 2) โดยสถิติจำนวนข้อเรียกร้อง มีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 334 แห่ง ได้รับการจัดสรรงบประมาณปีละ 19,018 ล้านบาท โดยร้อยละ 20 จัดสรรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ร้อยละ 33 จัดสรรให้เทศบาล และ ร้อยละ 47 จัดสรรให้องค์การบริหารส่วนตำบล โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีงบประมาณปีละเกือบ 40,000 บาท มีจำนวนสมาชิกสภา 48 คน งานวิจัยของปรีชา อุตระกุล (2560) ตั้งข้อสังเกตว่า โครงการขุดลอกคลองเป็นโครงการที่มีเป็นประจำทุกปีและโครงการที่ตรวจสอบได้ยาก โดยในปี 2556 อบจ. ได้ใช้งบแบบพิเศษโครงการละ 1.9 ล้านบาท จำนวน 260 โครงการ มูลค่ารวม 494 ล้านบาท โดยไม่ต้องผ่านระบบ e-Auction ทำให้เกิดข้อครหาถึงที่มาของบริษัทที่รับงาน และบริษัทที่รับงานมากที่สุดได้รับถึง 43 สัญญา เป็นเงิน 80 ล้านบาท ในปี 2559 ใช้งบแบบพิเศษโครงการละ 5 แสนบาท จำนวน 678 สัญญา มูลค่า 346 ล้านบาท ซึ่งการที่สมาชิกสภาของอปท.เป็นกลุ่มพวกพ้องเดียวกันกับฝ่ายบริหารทำให้ขาดการตรวจสอบ

นอกจากนี้ ยังพบข้อกล่าวหาโรงเรียนธรรมาภิบาลของอปท.ต่อโรงเรียนในสังกัดที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนายกอบจ.คนใหม่กับผู้บริหารโรงเรียนที่ไม่รับและน่านโยบายไปปฏิบัติ จึงถูกกดดันผ่านงบประมาณ การตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ และโยกย้ายผู้อำนวยการโรงเรียนไปอยู่ที่โรงเรียนต่างอำเภอ ทั้งนี้ อปท.จะมีโรงเรียนในสังกัดที่ต้องรับผิดชอบดูแล เช่น อปท.แห่งหนึ่งมีโรงเรียนในสังกัด 58 แห่ง มีครู 2,000 คน และ นักเรียนกว่า 40,000 คน ปรีชา อุตระกุล และคณะ (2560) ยังกล่าวถึงกรณีทุจริตโครงการสร้างฟุตซอลว่า จังหวัดนครราชสีมาได้รับงบประมาณเป็นเงิน 175 ล้านบาทซึ่งเป็นจังหวัดที่ได้รับงบประมาณสูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโรงเรียนจากเขตการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมรวม 6 เขต และเขตการศึกษามัธยม 1 เขต รวม 5 โรงเรียน มีครูที่เกี่ยวข้องรวม 2,000 คน และนักเรียนรวม 40,000 คน งบประมาณแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ งบประมาณ 2.5 ล้านบาท และ 5 ล้านบาทในปีงบประมาณ 2555 ในปี 2557 ได้รับการร้องเรียนให้มีการตรวจสอบการก่อสร้างสนามกีฬา และแจ้งข้อกล่าวหาโรงเรียนในเรื่องการทุจริตต่อหน้าที่ การเสนอราคางบประมาณ การทุจริตในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างสร้างสนามฟุตซอล รูปแบบในการจัดทำที่ไม่ใช่แบบมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นอกจากนี้ อบต.มะเกลือใหม่มีการตรวจพบการทุจริตในโครงการต่อไปนี้

1. โครงการวางท่อระบายน้ำ คสล.ของหมู่ที่ 1 จำนวน 90 ท่อนพร้อมเทคอนกรีตทับหลัง

เมื่อมีการวางท่อได้ 70 ท่อนแรก ชาวบ้านพบว่าท่อที่ใช้ไม่ใช่ท่อคสล. จึงทำหนังสือพร้อมหลักฐานไปยังนายก อบต. ให้มีการรื้อท่อทั้ง 70 ท่อนและเปลี่ยนเป็นท่อ คสล.นายกแจ้งผู้รับเหมาให้มาเปลี่ยน แต่ผู้รับเหมาติดต่อชาวบ้านจึงไม่ยอม และ อบต.ก็จะไม่จ่ายเงิน ในที่สุดผู้รับเหมาต้องเปลี่ยนเพราะจำนนด้วยหลักฐาน

2. โครงการลงหินคลุกสวนมิตรภาพ หมู่ที่ 2 พท.ขนาด 40*40 ตารางเมตร ความหนาเฉลี่ย 4 ซม.

ชาวบ้านไปสุ่มตรวจพบว่าค่าเฉลี่ยความหนาของหินคลุกไม่ถึง 4 ซม.จึงทำหนังสือถึงนายก อบต. เพื่อให้ผู้รับเหมานำหินคลุกมาเทเพิ่ม ผู้รับเหมายอมนำหินคลุกมาเทเพิ่มให้อีก 2 รถพ่วงตามปริมาตรหินคลุกที่ขาด

3. โครงการเทลาน คสล.บริเวณโรงยิมบ้านทุ่งสะแบงหมู่ที่ 4 ความหนา 10 ซม.

ชาวบ้านไปสุ่มตรวจพบว่าความหนาของคอนกรีตได้แค่ 5 ซม. จึงทำหนังสือแจ้งนายก อบต. เพื่อแจ้งผู้รับเหมามาแก้ไขงาน ผู้รับเหมาจะขอเทเพิ่มอีก 5 ซม. แต่ทางนายกแจ้งว่า ทำไม่ได้ ผิดหลัก ต้องรื้อเทใหม่ ไม่งั้นจ่ายเงินไม่ได้ ในที่สุดผู้รับเหมาตัดคอนกรีตเก่าออกและเทใหม่ตามแบบหนา 10 ซม.

การให้ความหมายของคำว่าคอร์รัปชัน

ปรีชา อุตระกุล และคณะ (2560) ทำแบบสอบถามผู้แทนภาคประชาสังคมจำนวน 35 คนจาก 32 อำเภอที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับคอร์รัปชันจากผู้เข้าร่วมประชุมรวมทั้งหมด 101 คน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนเครือข่ายสังคมด้านต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ด้านส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข ด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และอื่น ๆ พบว่า ผู้แทนภาคประชาสังคมได้ให้คำนิยามของการคอร์รัปชันในหลากหลายแง่มุม ดังนี้

1. การรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติหน้าที่ให้บริการประชาชน
2. การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐโดยขาดความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และโปร่งใส
3. การหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง

4. การยกยอกหรือนำทรัพย์สินของทางราชการหรืองบประมาณแผ่นดินไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง การเบียดบังเวลาราชการ
5. การใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อเบียดบังผลประโยชน์ส่วนรวมมาเป็นของตนเองและพวกพ้อง
6. การกระทำที่ไม่ถูกต้องใด ๆ ของบุคคล องค์กร ทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชนให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในรูปเงินทอง สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ
7. การหาประโยชน์มิชอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม และกฎกติกาทางสังคมเพื่อตนเองและพวกพ้อง
8. การซื้อสิทธิ์ขายเสียงเลือกตั้ง

รูปแบบการคอร์รัปชันในจังหวัด

สำหรับรูปแบบคอร์รัปชันที่ตัวแทนภาคประชาสังคมเคยประสบหรือเคยได้ยินมา ได้แก่

1. การเรียกรับเงินหรือผลประโยชน์ในรูปแบบอื่นใดของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น การหักค่าหัวคิวร้อยละ 10-20 ของเงินงบประมาณ ค่านายหน้า 3,000-4,000 บาท เพื่อให้ได้ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์เร็ว เจ้าหน้าที่รัฐรับสินบนจากผู้ประกอบการที่ทำผิดกฎหมาย
2. การประพดมิชอบในหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น เบียดบังเวลาราชการ เจ้าหน้าที่รัฐออกคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อรังแกประชาชน การช่วยเหลือปกปิดการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษี การตรวจรับงานที่ไม่ได้มาตรฐานเพราะขาดความรู้
3. การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง เช่น การก่อสร้างถนนไม่ได้มาตรฐาน การจ่ายค่าแรงหรือเบี้ยเลี้ยงต่ำกว่าที่เบิก การเบิกจ่ายเงินโครงการชุดคลอง ทำถนน และอ่างเก็บน้ำสูงเกินจริง
4. การยกยอกทรัพย์สินของราชการ เช่น โรงเรียนในงบประมาณไม่เกิดประโยชน์และผลิตวัตถุดิบประสงค์ ผู้ใหญ่บ้านจัดทำเอกสารเท็จเกี่ยวกับงบประมาณแก้ไขปัญหาย้ายแล้งหรือน้ำท่วม ร้านค้าในเขตเทศบาลรุกล้ำทางเดินสาธารณะเพื่อกิจการของตนเอง

ข้อกังวลใจเกี่ยวกับปัญหาการคอร์รัปชัน

ตัวแทนภาคประชาสังคมมีความกังวลใจในเรื่องคอร์รัปชันว่า

1. สังคมไทยจะยอมรับว่าการคอร์รัปชันจะเป็นเรื่องปกติธรรมดา ยกย่องคนรวยที่ทุจริต และการโกงกลายเป็นวัฒนธรรมอันชอบธรรม
2. การคอร์รัปชันจะขยายวงกว้างและซับซ้อนจนยากจะแก้ไข และจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ ทำให้นาคตลุกหลานไทยลำบาก

3. นักการเมืองหรือผู้มีอำนาจจะเอาเปรียบประชาชน
4. การร้องเรียนหรือชี้เบาะแสมีความยุ่งยากและจะเป็นอันตรายต่อผู้ร้องเรียน

แนวทางการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน

ในเรื่องการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันนั้น ผู้แทนภาคประชาสังคม มีความเห็นว่า

1. ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต้องทำงานร่วมกันให้มากขึ้นในทุก ๆ เรื่อง
2. มีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกด้านโกงให้กับประชาชน โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่
3. ปฏิรูปสังคม วัฒนธรรม การศึกษา โครงสร้าง และระบบให้มีธรรมาภิบาล โปร่งใส และตรวจสอบง่าย ปรับปรุงระบบการแจ้งเบาะแสให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. เพิ่มบทลงโทษและมีการคุมขังคนโกงใกล้หมู่บ้านหรือชุมชนเพื่อให้เกิดความอับอาย เช็ดหลาบ และคนอื่นไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง
5. จัดตั้งหน่วยงานภาคประชาสังคมเพื่อป้องปรามทุจริตคอร์รัปชันจากผู้ที่มาเข้าร่วมประชุมได้ทั้งหมด 24 กลุ่ม โดยมีแนวทางดำเนินงาน ดังนี้
 - 5.1. คัดเลือกสมาชิกที่มีความเต็มใจเสียสละจากหน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม
 - 5.2. สมาชิกและเครือข่ายที่อยู่ใกล้เคียงให้ทำงานเป็นเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์ มีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ และชี้เบาะแส
 - 5.3. มีระบบป้องกันคุ้มครองพยานในการการชี้เบาะแส
 - 5.4. มีมาตรการเชิงรุกในการปลูกกระแสต้านคอร์รัปชันให้กับเยาวชนและประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

10.3. การทำงานของทีมวิจัยท้องถิ่นในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นของภาคประชาสังคม เพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา

ทีมวิจัยท้องถิ่นได้ทำงานร่วมกับภาคส่วนองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานทางการศึกษา และภาคประชาสังคมอย่างครอบคลุมพื้นที่ทั่วทั้งจังหวัด โดยทำงานในเชิงบวก เชิงสร้างสรรค์ เพื่อป้องกันการทุจริตไม่ให้เกิดขึ้น ด้วยการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล แทนการจ้องจับผิดเหมือนเช่นที่เคยทำกันในอดีต โดยเริ่มต้นจากการหาแนวร่วมในการขับเคลื่อน สร้างความรู้ความเข้าใจ เรียนรู้ร่วมกัน วางกฎเกณฑ์แนวทางปฏิบัติ ทดลองปฏิบัติ ประเมินผล ปรับแก้ ตลอดจนหาบุคคล/องค์กรต้นแบบ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้าร่วม

ประชุมมีจำนวนมากถึง 51 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 18 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 32 แห่ง หน่วยงานการศึกษาอีก 137 แห่ง และภาคประชาสังคมอีกจำนวน 110 คนจากทั้งหมด 30 แห่ง

ในการประชุมเครือข่ายผู้เกี่ยวข้อง ทีมวิจัยท้องถิ่นได้แยกการประชุมออกเป็น 2 กลุ่ม ตามบทบาทที่แตกต่างกันขององค์กร คือ การประชุมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มนำเอาหลักการมาภิบาลไปปฏิบัติในหน้าที่การงาน และการประชุมของภาคประชาสังคมที่มีบทบาทเป็นผู้ตรวจสอบ โดยในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาได้ร่วมกันสร้างคู่มือแนวทางการดำเนินงานเพื่อสร้างธรรมาภิบาลเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน จัดทำแผนกลยุทธ์ในการดำเนินการตามแนวทางธรรมาภิบาล กำหนดตัวชี้วัด และการจัดการความรู้ ส่วนการประชุมของภาคประชาสังคมได้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ติดตาม และตรวจสอบ และช่องทางการแจ้งเบาะแส

หลังจากเสร็จสิ้นการประชุม หน่วยงานและภาคีที่เข้าร่วมประชุมมีพันธกิจที่จะต้องนำเอาคู่มือไปพัฒนาและดำเนินการต่อในองค์กรของตนเอง โดยนักวิจัยลงพื้นที่ติดตามผล ชี้แนะ และรวบรวมข้อมูลอย่างใกล้ชิด และเมื่อดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งแล้ว จะได้จัดการประชุมร่วมกันอีกครั้ง เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมกันปรับปรุงคู่มือ และนำกลับไปลองปฏิบัติอีกครั้ง หลังจากนั้นจึงจัดประชุมเพื่อสรุปบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ คัดสรรตัวอย่างการปฏิบัติงานที่ดี และจัดทำคู่มือการพัฒนาระบบและกลไกธรรมาภิบาลที่จะสามารถนำไปใช้ในพื้นที่อื่นต่อไปได้

ทีมวิจัยท้องถิ่นมีความสามารถในการดึงเอาองค์กรต่าง ๆ มาเข้าร่วมการประชุมได้จำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 21 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และร้อยละ 94 ขององค์กรภาคประชาสังคม จึงเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่จะมีผลกระทบในวงกว้างครอบคลุมทั้งจังหวัด แต่เนื่องจากนักวิจัยส่วนกลางยังไม่มีโอกาสได้รับทราบผลการดำเนินงานและอ่านรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์จึงไม่ทราบว่า ผลการดำเนินงานในพื้นที่ของเครือข่ายองค์กรที่เข้าร่วมการประชุมเป็นเช่นไร จึงไม่อาจจะประเมินผลการทำงานได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จะมีก็แต่เพียงข้อสังเกตต่อกระบวนการจัดการประชุมและแผนการทำงานของทีมวิจัยท้องถิ่น ดังนี้

ด้วยองค์กรที่เข้าร่วมมีจำนวนมาก ทำให้การแบ่งห้องย่อยเพื่อพูดคุยยังคงมีคนจำนวนมากในแต่ละห้อง ทำให้บางคนไม่มีโอกาสได้พูด ในขณะที่บางคนมีโอกาสดำเนินการมากเกินไป ทำให้อาจจะไม่ได้รับฟังข้อมูลอย่างครบถ้วนและรอบด้าน อีกทั้งนักวิจัยท้องถิ่นซึ่งมีบุคลากรจำกัดอาจไม่สามารถลงพื้นที่ดูแลและเก็บข้อมูลได้อย่างทั่วถึงครอบคลุมทุกเครือข่ายองค์กร นอกจากนี้ ด้วยเวลา

อันจำกัด ทำให้การประชุมไม่สามารถลงลึกในการวิเคราะห์เพื่อจัดทำคู่มือที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ฯลฯ ได้ ผู้เข้าร่วมยังไม่เข้าใจหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำเอาคู่มือไปปฏิบัติต่อไป นอกจากนี้การประชุมแยกส่วนภาค ประชาสังคมออกจากภาคสถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกจากกัน ทำให้ขาด โอกาสในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นบูรณาการระหว่างกลุ่มผู้ปฏิบัติงานกับกลุ่มผู้ตรวจสอบ ประเด็น สุดท้ายคือ การจะนำเอาคู่มือไปปฏิบัติในองค์กรและพื้นที่เป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นของผู้ที่เข้าร่วม ประชุม งานสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรเป็นงานยากลำบาก ต้องอาศัยพลังกำลังในการขับเคลื่อน หากขาดแรงจูงใจที่ชัดเจนย่อมส่งผลกระทบต่อความสำเร็จได้

จึงมีข้อเสนอแนะว่า ทีมวิจัยท้องถิ่นควรทำงานร่วมกันกับกลุ่มย่อยเชิงลึกลง รายละเอียด โดยจัดประชุมกับองค์กรเครือข่ายกลุ่มย่อย จัดอบรมให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหน้าที่ พลเมือง หลักธรรมาภิบาล ขั้นตอนการเบิกจ่ายงบประมาณ ตัวอย่างผลกระทบและการแก้ไขปัญหา การคอร์รัปชัน เป็นต้น แล้วจึงร่วมกันคัดเลือกปัญหาทุจริตคอร์รัปชันขึ้นมา 1 ประเด็นที่ทุกฝ่ายเห็น พ้องกันว่า มีความสำคัญจำเป็นต้องแก้ไข แล้วนำเอาปัญหาดังกล่าวนั้นมาร่วมกันคิดวิเคราะห์เชิงลึก เพื่อหาแนวทางการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น ด้วยการสร้างระบบที่มีธรรมาภิบาล พร้อมทั้งร่วมกันจัดทำ ตัวชี้วัดเพื่อประเมินความสำเร็จของการทำงานขององค์กรเครือข่าย ซึ่งต้องอาศัยเวลาในการประชุม พูดคุยกันอย่างใกล้ชิดและบ่อยครั้ง จึงจะทำให้เครือข่ายที่เข้าร่วมตระหนักถึงปัญหา มีพลังใจ พลัง ความรู้ และไม่ให้เป็นภาระมากเกินไปในการร่วมผลักดันธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

10.4. สรุปสาระสำคัญ

ในส่วนแรกได้ใช้กรอบการวิเคราะห์เชิงสถาบันของ Acemoglu et al. (2005) ซึ่ง ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการที่ส่งผลให้เกิดสถาบันใน 2 ลักษณะ คือ สถาบันที่เอื้อประโยชน์ กับคนส่วนใหญ่ (Inclusive institution) และสถาบันที่เอื้อประโยชน์เฉพาะกับคนบางกลุ่ม (Extracting institution) ซึ่งสถาบันที่มีลักษณะเอื้อประโยชน์กับคนส่วนใหญ่นั้นจะส่งเสริมให้เกิด ความร่วมมือกันในการสร้างกลไกป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำ การวิเคราะห์ในบริบทของจังหวัดนครราชสีมา

หากวิเคราะห์เชิงภูมิศาสตร์ นครราชสีมาเป็นเมืองที่สำคัญตั้งแต่อดีต มีถนนหนทางที่ เชื่อมโยงภายในภายนอกจังหวัด มีการขยายของเมือง เป็นเมืองศูนย์กลางของผู้คน ทำให้ประชาชนมี ประสบการณ์การบริหารจัดการที่ซับซ้อน และกล้าเปิดรับสิ่งใหม่ๆและการเปลี่ยนแปลง จึงเป็น

จังหวัดที่มีศักยภาพสูงในการสร้างระบบและกลไกเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน แต่มีอุปสรรคที่สำคัญในเรื่องพื้นที่ของจังหวัดที่มีขนาดกว้างใหญ่และถนนที่ขรุขระทรุดโทรมมากทำให้การพัฒนา การเข้าถึง และความเชื่อมโยงระหว่างกันเป็นไปได้ยากลำบากและไม่ครอบคลุม หากวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรมแล้ว จังหวัดนครราชสีมามีสถาบันที่มีศักยภาพที่จะสามารถร่วมมือกันทำงานเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันได้ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นเชื้อชาติที่มีการผสมผสานเป็นกลุ่มเดียวกันและการนับถือศาสนาพุทธเกือบทั้งหมด ประชากรมีการกระจายตัวในหลายช่วงอายุ ส่วนใหญ่ทำงานภายในจังหวัด มีการจัดเทศกาลงานประเพณีบ่อย โดยประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในงานเหล่านั้น โดยอาจลงแรงหรือลงเงิน นอกจากนี้ ภาคประชาสังคมมีการรวมกลุ่มเฉพาะที่มีความหลากหลายและเข้มแข็ง ทั้งกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ สันทนาการ และอื่น ๆ แม้ว่าการรวมกลุ่มจะมีจำนวนน้อยเมื่อคิดต่อจำนวนประชากรเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ก็ตาม นอกจากนี้ การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินมีจำนวน 42.5 คดีต่อประชากร 100,000 คน อยู่ลำดับที่ 10 จาก 77 จังหวัด แสดงให้เห็นถึงความปลอดภัยภายในจังหวัด ซึ่งย่อมส่งผลดีต่อความไว้วางใจและยกระดับทุนทางสังคมของจังหวัด

หากพิจารณาปัจจัยด้านการเมือง พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะประกอบด้วยตัวแทนจากภาคประชาสังคมที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองระดับประเทศมากขึ้น หรือแม้จะมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองระดับชาติ แต่ก็มีต่อการรองอำนาจกันและกัน โดยไม่ได้ยอมทำตามโดยง่ายเหมือนก่อน อีกทั้งการตื่นตัวของภาคประชาชนในการทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้งบประมาณ และสื่อโซเชียลที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ก็มีส่วนช่วยในการลดการประพฤติมิชอบของนักการเมืองลงได้ ดังเห็นได้จากการชุมนุมประท้วงขับไล่ผู้ใหญ่บ้านที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของจังหวัด และการจับกุมต่อการแจ้งจับอยู่ในอัตราที่สูง แสดงให้เห็นถึงการบังคับใช้กฎหมายที่ดีในจังหวัดนครราชสีมา สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำภายในจังหวัดนครราชสีมาแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยมาจากอดีต และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ แล้ว ถือว่า มีปัญหาในระดับปานกลาง โดยในเขตเทศบาลมีปัญหามากกว่านอกเขตเทศบาล โครงสร้างการจ้างงานในจังหวัดนครราชสีมามีความหลากหลายในอาชีพ แม้ว่าการว่างงานในจังหวัดมีอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ กล่าวคือ จากรายงานการวิเคราะห์ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI) ปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้านชีวิตการทำงานของจังหวัดนครราชสีมาจัดอยู่ลำดับที่ 66 จาก 77 เนื่องจากมีอัตราการว่างงานสูงที่ร้อยละ 1.77 จัดอยู่ลำดับที่ 69 เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ แต่ก็ยังถือว่าเป็นอัตราการว่างงานที่ต่ำ จังหวัดนครราชสีมาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ และมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา

สำหรับสถานการณ์คอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีข้อกล่าวหาร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) จำนวนมากที่สุดในประเทศไทยและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยหน่วยงานที่ถูกร้องเรียนมากที่สุดคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งปัญหาที่พบ ได้แก่ การใช้งบประมาณไม่โปร่งใส มีการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง การหาประโยชน์ให้พวกพ้อง การเรียกรับผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่รัฐ และการใช้อำนาจแต่งตั้งโยกย้ายในทางมิชอบ

ทีมวิจัยท้องถิ่นได้ทำโครงการเสริมสร้างธรรมาภิบาลขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วจังหวัด จึงเป็นโครงการที่จะมีผลกระทบในวงกว้างในการยกระดับการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันของจังหวัด แต่เพื่อให้สามารถดูแลการทำงานขององค์กรเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทีมวิจัยท้องถิ่นควรจัดประชุมกับองค์กรเครือข่ายกลุ่มย่อย จัดอบรมให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองหลักธรรมาภิบาล ขั้นตอนการเบิกจ่ายงบประมาณ ตัวอย่างผลกระทบและการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน เป็นต้น แล้วจึงร่วมกันคัดเลือกปัญหาทุจริตคอร์รัปชันขึ้นมา 1 ประเด็นที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันว่า มีความสำคัญจำเป็นต้องแก้ไข แล้วนำเอาปัญหาดังกล่าวนั้นมาร่วมกันคิดวิเคราะห์เชิงลึก เพื่อหาแนวทางการป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น ด้วยการสร้างระบบที่มีธรรมาภิบาล พร้อมทั้งร่วมกันจัดทำตัวชี้วัดเพื่อประเมินความสำเร็จของการทำงานของกลุ่มเครือข่าย ซึ่งต้องอาศัยเวลาในการประชุมพูดคุยกันอย่างใกล้ชิดและบ่อยครั้ง จึงจะทำให้เครือข่ายที่เข้าร่วมตระหนักถึงปัญหา มีพลังใจ พลังความรู้ และไม่ให้เป็นภาระมากเกินไปในการร่วมผลักดันธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ปรีชา อุยตระกูล และคณะ (2560) รายงานผลการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 โครงการประชาสังคมกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่น เพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Acemoglu Daron, James Robinson and Simon Johnson (2005) “Institutions as a Fundamental Cause of Long-Run Growth.” Handbook of Economic Growth. 386-472.

บทที่ 11

มุมมองของประชาชนที่มีต่อการคอร์รัปชันในพื้นที่ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน

ปัญหาการคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่งของประเทศไทย ที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่ปัญหาการคอร์รัปชันในประเทศไทยมักจะถูกพูดถึงและศึกษาโดยนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ โดยมีงานเพียงส่วนน้อยที่ศึกษามุมมองหรือประสบการณ์ของภาคประชาชนที่มีต่อการคอร์รัปชันในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลและมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจไม่มากนัก

การศึกษาโครงการ “แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นและกลไกเฝ้าระวังการทุจริตคอร์รัปชัน โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน” จัดทำโดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน ที่ได้ศึกษาปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในบริบทชุมชน โดยใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) แสดงให้เห็นว่า มุมมองของชาวบ้านที่มีต่อการคอร์รัปชันนั้นค่อนข้างหลากหลาย หมายถึงทั้งการคดโกง ที่มีทั้งการคดโกงแบบเจ้าหน้าที่ และแบบชาวบ้าน การทำสิ่งผิดกฎหมายและความไม่โปร่งใส การให้และรับสินบน การทุจริตต่อหน้าที่ โดยการคอร์รัปชันในแต่ละรูปแบบก็มีตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไป

จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชาวบ้านพบว่า สถานการณ์การคอร์รัปชันส่วนใหญ่ที่พบในพื้นที่เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การแก้ปัญหาภัยพิบัติ งบประมาณ บัญชีจัดซื้อจัดจ้าง เช่น โครงการปลูกป่า การขุดลอกลำน้ำ การสร้างฝายชะลอน้ำ การทำแนวกันไฟฟ้า ซึ่งก็มีสาเหตุการเกิดหลายอย่าง เช่น ความเคยชิน วัฒนธรรมองค์กร รายได้ไม่เพียงพอ ทำตามผู้นำ หรือการไม่ยอมไปยุ่งเรื่องของคนอื่น ในขณะที่การดำเนินงานที่ผ่านมาที่มีส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันคือ การที่ภาคประชาชนร่วมกันหาทางตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ และการสร้างเครือข่ายการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในการตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐในพื้นที่ รวมทั้งการใช้กฎระเบียบทางสังคมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษาจากโครงการ “แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นและกลไกเฝ้าระวังการทุจริตคอร์รัปชัน โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน” แสดงให้เห็นว่าแม้อำเภอบ่อเกลือจะเป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกล เดินทางลำบาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ชาวบ้านก็มีความตื่นตัวต่อปัญหาการคอร์รัปชันของหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะการดำเนินโครงการด้านการจัดการทรัพยากรซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้ง

ทางตรงและทางอ้อม และชาวบ้านมีประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหาการคอร์รัปชันที่หลากหลาย มีผู้เกี่ยวข้องแตกต่างกันไป ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนเอง

ในงานวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาสถานการณ์การคอร์รัปชันในพื้นที่ในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการวิเคราะห์ปัจจัยหรือลักษณะโครงสร้างที่ทำให้ชาวบ้านมีมุมมองต่อปัญหาการคอร์รัปชันที่แตกต่างกันไป เพื่อสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ในการส่งผลต่อมุมมองการคอร์รัปชันของชาวบ้านในพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงสำรวจ โดยแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางกายภาพ มิติของชุมชนและชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามกรอบเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบัน (Institutional economics) ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งทีมวิจัยพื้นที่ได้ประสานให้ทีมผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่นทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือทั้งสิ้น 3 ตำบล จำนวน 58 คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random sampling) ที่มีความแตกต่างกันทางเพศ อายุ ชาติพันธุ์ และพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน หลังจากที่ได้ข้อมูลมาครบถ้วนแล้ว ทีมวิจัยพื้นที่ได้นำข้อมูลที่ได้นำประมวลและวิเคราะห์ผล ก่อนที่จะสรุปเป็นผลของการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า มุมมองของชาวบ้านที่มีต่อความรุนแรงของการคอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามพื้นที่และปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยเชิงภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยปัจจัยการเมืองเป็นปัจจัยที่มีผลต่อมุมมองความรุนแรงของการคอร์รัปชันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้งบประมาณของภาครัฐ หรือแม้กระทั่งการติดต่อกับหน่วยงานราชการ ในขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ ก็มีผลต่อมุมมองของชาวบ้านในระดับที่แตกต่างกันไป โดยชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลจากอำเภอมักจะให้ความสำคัญกับการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงกับความเป็นอยู่ของตนเอง ในขณะที่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเมืองมากขึ้นจะให้น้ำหนักกับการคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างโครงการต่าง ๆ มากกว่า

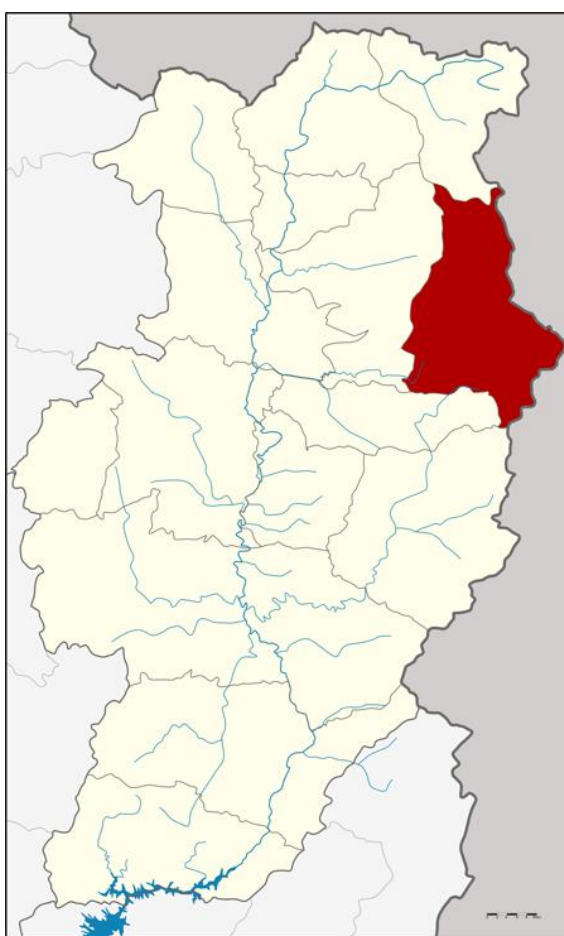
11.1. ลักษณะพื้นที่

ในการวิเคราะห์มุมมองของภาคประชาชนที่มีต่อการคอร์รัปชันในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน นี้ ได้ใช้พื้นที่ศึกษาใน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ่อเกลือใต้ ตำบลดงพญา และตำบลภูฟ้า แม้ว่าพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 ตำบลนี้จะอยู่ในอำเภอเดียวกัน และชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร

เหมือนกัน แต่ด้วยลักษณะทางกายภาพ ระดับการพัฒนาในปัจจุบัน และองค์ประกอบในด้านอื่น ๆ ก็มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

อำเภอบ่อเกลือ เป็นอำเภอหนึ่งใน 15 อำเภอของจังหวัดน่าน ทางทิศเหนือติดกับอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ทางทิศใต้ติดกับอำเภอแม่จริมและอำเภอสันติสุข ทางทิศตะวันออกติดกับแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว และทางทิศตะวันตกติดกับอำเภอบัว¹

ภาพที่ 11-1 แสดงที่ตั้งของอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ที่มา: วิกีพีเดีย (<https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอบ่อเกลือ>)

ด้วยภูมิประเทศที่เป็นทิวเขาสูงสลับซับซ้อน ทำให้การเดินทางจากอำเภอบ่อเกลือไปยังตัวจังหวัดน่านนั้นต้องอาศัยระยะเวลา จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ในสมัยก่อนเมื่อการคมนาคมยังไม่

¹ ที่มาจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอบ่อเกลือ>

สะดวก บ่อเกลือเป็นอำเภอก่อนข้างปิดจากคนภายนอก การเดินทางไปต่างอำเภอแต่ละครั้งต้องใช้เวลานานเป็นวัน ซึ่งตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์สถาบันแล้ว ลักษณะของพื้นที่เช่นนี้ถือว่าก่อให้เกิดสถาบันที่เอื้อประโยชน์กับคนบางกลุ่ม (Extracting Institutions) มากกว่าสถาบันที่เอื้อประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ (Inclusive Institutions)²

ปัจจุบันอำเภอบ่อเกลือมีการคมนาคมและการสื่อสารที่สะดวกมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านบางคนจึงเดินทางออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ด้วย เนื่องจากมีการพัฒนาเส้นทางการสัญจรเป็นถนนลาดยางทั้งจากอำเภอบัวและจากอำเภอสันติสุขมายังอำเภอบ่อเกลือ ซึ่งถนนนี้ได้เชื่อมโยงพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลเข้าด้วยกัน

1) ตำบลบ่อเกลือใต้³

ตำบลบ่อเกลือใต้ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 260,378.5 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง 85% เป็นพื้นที่ราบหุบเขา 15% ของสภาพที่ทั้งหมด มีความลาดชัน 8 - 16% และเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านตามแนวจากเหนือจรดใต้เป็นหอย่อมหมู่บ้าน เฉลี่ยความสูงจากระดับน้ำทะเลโดยประมาณ 400 - 1,700 เมตร ยอดเขาที่สูงที่สุดประมาณ 1,700 เมตร ตำบลบ่อเกลือใต้ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านบ่อหลวง บ้านผาคับ บ้านนาขาม บ้านฝักเหือก บ้านนาขวาง บ้านนาคอก บ้านนาเปื้อง บ้านดงผาปูน บ้านน้ำหมาว บ้านยอดดอยวัฒนา บ้านก่อกว้ง บ้านหนองน่าน บ้านน้ำแพะ บ้านนาบง บ้านห้วยโป่ง

ตำบลบ่อเกลือใต้ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างตำบลภูฟ้าและตำบลงพงา มีสถานที่ราชการสำคัญอย่างที่ว่าอำเภอ โรงพยาบาล โรงเรียน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และยังมีบ่อต้มเกลือโบราณ ซึ่งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอตั้งอยู่ด้วย ความเป็นศูนย์กลางของอำเภอเกื้อหนุนให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นในตำบลบ่อเกลือใต้ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานท้องถิ่นที่มากกว่าตำบลอื่น ๆ และชาวบ้านยังมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานท้องถิ่นที่มากกว่าด้วย เช่น การช่วยเหลือเรื่องกิจกรรมการสนับสนุนเรื่องงบประมาณ

สำหรับด้านประชากร ชาวบ้านที่อาศัยในตำบลบ่อเกลือใต้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนพื้นเมืองหรือที่เรียกว่าคนเมือง ซึ่งมีพื้นเพการอพยพมาจากอำเภอบัว อำเภอน้ำขุ่น อำเภอเวียงสา และ

² ตามกรอบเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบัน การมีส่วนร่วม (Inclusive) ในสถาบัน (Institution) ยังมีมากเท่าใด ยิ่งก่อให้เกิดการต่อต้านการทุจริต (Anti-corruption) มากขึ้นเท่านั้น

³ ข้อมูลจากการศึกษา “ แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูลำนํ้ามาอย่างยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วม ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอ บ่อเกลือ จังหวัดน่าน ”

อำเภอทุ่งช้าง กับชาวไทยภูเขาเผ่าลัวะที่เป็นชนเผ่าดั้งเดิมและชาวไทยภูเขาเผ่าถิ่น มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง จักสาน หาของป่า และยังมีอาชีพหมอ ครู รับราชการ เป็นต้น บางส่วนส่งลูกออกไปทำงานเป็นลูกจ้างในกรุงเทพฯ

2) ตำบลภูฟ้า⁴

ตำบลภูฟ้ามีพื้นที่ป่าทั้งหมด 112,902 ไร่ หรือประมาณ 96.25% ของพื้นที่ทั้งหมด และมีแม่น้ำสายหลักไหลผ่าน 3 สาย ได้แก่ลำน้ำมาง น้ำป่น และไหลมารวมกับลำน้ำว้า ตำบลภูฟ้าประกอบด้วยทั้งหมด 6 หมู่บ้าน คือ บ้านนาออก บ้านห่านางหลวง บ้านผาสุก บ้านสบมาง บ้านห้วยล้อมและบ้านห้วยลอ

ตำบลภูฟ้าตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตำบลบ่อเกลือใต้ อยู่ห่างออกไปประมาณ 20 กิโลเมตร แม้ว่าตำบลภูฟ้าจะอยู่ห่างจากตัวอำเภอออกไป แต่มีถนนลาดยางตัดผ่านในทุกหมู่บ้าน ทำให้การเดินทางของชาวบ้านออกมาข้างนอกและการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ทำได้สะดวก ภายในพื้นที่ตำบลภูฟ้ายังเป็นที่ตั้งของศูนย์ภูฟ้าพัฒนา ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการรวมกลุ่มและพัฒนาอาชีพของชาวบ้านที่แต่เดิมปลูกข้าวโพดให้หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจเมืองหนาวอย่างชา กาแฟ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อปลูกกล้วยและเริ่มเพาะพันธุ์กล้วยไม้ ซึ่งทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และชาวบ้านกับหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการในการจัดงานต่าง ๆ

สำหรับด้านประชากร ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตำบลภูฟ้าเป็นคนพื้นเมือง 4 หมู่บ้าน เป็นชนเผ่าลัวะ 2 หมู่บ้าน นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ สำหรับการประกอบอาชีพ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ปลูกพืช เช่น ข้าวไร่ ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว สุกร ไก่ และรับจ้างทำงานภายนอกศูนย์ภูฟ้าพัฒนา และรับจ้างทำงานอื่น ๆ

3) ตำบลดงพญา⁵

ตำบลดงพญา มีพื้นที่ประมาณ 73,193.75 ไร่ โดยลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา สูงคิดเป็น 90% เป็นพื้นที่ราบหุบเขา 10% ของพื้นที่ทั้งหมด มีความลาดชัน 8 - 16% และเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านตามแนวจากเหนือจรดใต้เป็นหอย่อมหมู่บ้าน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลโดยประมาณ 400 - 1,700 เมตร ตำบลดงพญาประกอบด้วย 7 หมู่บ้านหลักและ 10 หมู่บ้านสาขา คือ หมู่ที่ 1 บ้าน

⁴ ข้อมูลจากการศึกษา “แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นและการเฝ้าระวังติดตามการคอร์รัปชัน โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน”

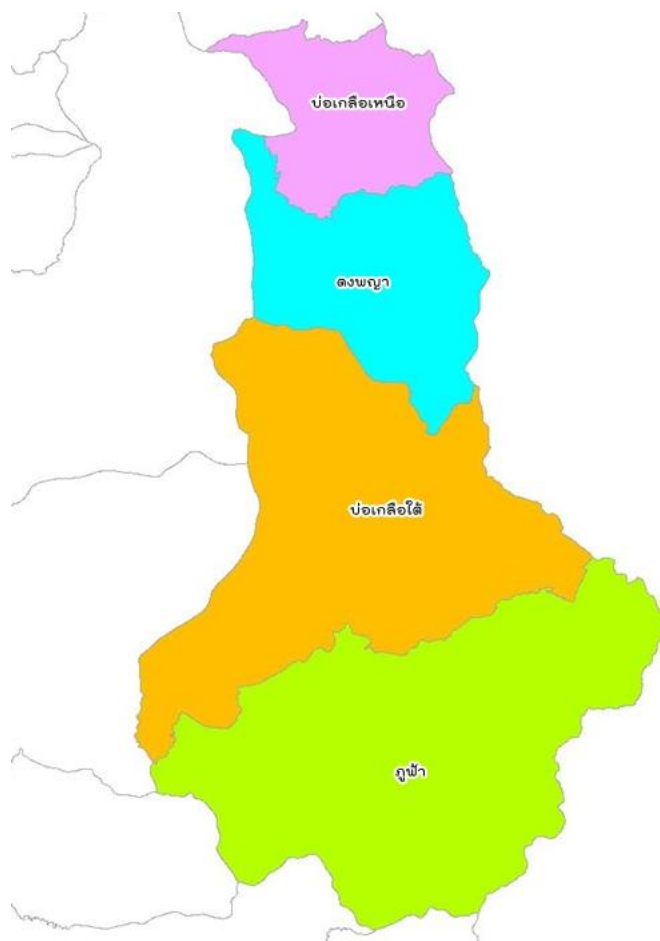
⁵ ข้อมูลจากการศึกษา “แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่น และการเฝ้าระวังติดตามการคอร์รัปชัน โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน”

สะพาน หมู่ที่ 2 บ้านห้วยโตน หมู่ที่ 3 บ้านสว่าเหนือ หมู่ที่ 4 บ้านน้ำแคะ หมู่ที่ 5 บ้านขุนน้ำจอน หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหมี่ และหมู่ที่ 7 บ้านสว่าใต้

ตำบลดงพญาตั้งอยู่ทางทิศเหนือของตำบลบ่อเกลือใต้ ระยะทางจากองค์การบริหารส่วนตำบลไปยังตัวอำเภอบ่อเกลือมีระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร แต่ห่างจากหมู่บ้านที่อยู่ไกลที่สุดถึง 22 กิโลเมตร และตำบลดงพญาห่างจากตัวจังหวัดน่านประมาณ 120 กิโลเมตร ตำบลดงพญาถือว่าเป็นตำบลที่มีการเดินทางที่ลำบากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอีกทั้ง 2 ตำบล เพราะมีถนนลาดยางผ่านเพียง 3 หมู่บ้าน ส่วนถนนที่เข้าถึงหมู่บ้านอื่นยังคงเป็นถนนลูกรัง ทำให้การเดินทางต้องใช้เวลา ยิ่งเมื่อฝนตก ยิ่งเพิ่มความยากลำบากในการเดินทางระหว่างกัน นอกจากนี้ชาวบ้านตำบลดงพญาต้องพึ่งพิงการเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์เป็นหลัก เนื่องจากไม่มีรถประจำทางและบางหมู่บ้านมีรถยนต์เพียง 3 - 4 คัน อุปสรรคดังกล่าวทำให้การรวมกลุ่มในพื้นที่มีน้อยกว่าตำบลอื่น ๆ รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม และงบประมาณสนับสนุนด้วย ซึ่งสิ่งนี้ส่งผลให้ผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทที่สำคัญอย่างมาก ทั้งการเข้าร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมและสนับสนุนงบในการจัดกิจกรรม

สำหรับด้านประชากร อำเภอดงพญามีจำนวนประชากรประมาณ 3,352 คน เป็นชาย 1,693 คน และเป็นหญิง 1,659 คน ตำบลดงพญามีชาวบ้านกลุ่มลัวะอาศัยอยู่มากกว่าคนพื้นเมือง และมีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยร่วมอยู่ด้วย อาชีพหลักของชาวบ้านคือการทำเกษตร คือการทำนา และทำไร่หมุนเวียน โดยเฉพาะการปลูกข้าวไร่และพืชผักชนิดต่าง ๆ ผสมผสานในไร่ข้าว ซึ่งการเพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อยังชีพเท่านั้น นอกจากนี้ชาวบ้านยังประกอบอาชีพรับจ้าง

ภาพที่ 11-2 แสดงที่ตั้งของพื้นที่ตำบลบ่อเกลือใต้ ตำบลภูฟ้า และตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ที่มา: สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 3 พิชณุโลก

โดยภาพรวม ลักษณะประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอบ่อเกลือส่วนใหญ่จึงเป็นคนพื้นเมืองหรือที่เรียกกันว่าคนเมือง ส่วนกลุ่มรองลงมาคือ คนลัวะ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พบการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยทางแถบภาคเหนือ และกลุ่มชาติพันธุ์ม้งซึ่งมีจำนวนไม่เยอะมากเมื่อเทียบกับประชากรสองกลุ่มแรก ความสัมพันธ์ของคนสามชาติพันธุ์ไม่ได้แปลกแยกจากกันเพราะแต่เดิมมีการติดต่อไปมาหาสู่ เช่น เอาพริกมาแลกข้าว เอาข้าวมาแลกเกลือ อีกทั้งชาวบ้านยังมีความกลมกลืนทางวัฒนธรรมด้วยคติความเชื่อเรื่องผีและศาสนาพุทธ

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอำเภอบ่อเกลือที่เป็นที่สูงอยู่ใกล้ภูเขาในข้างต้น ทำให้ทรัพยากรหลักในพื้นที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ ส่งผลให้การประกอบอาชีพของชาวบ้านและรายได้ภายในครอบครัวส่วนใหญ่จึงพึ่งพิงจาก 1-2 แหล่ง คือ จากภาคการเกษตรและรับจ้าง ในภาคการเกษตรชาวบ้านจะเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย เป็นหลักไว้ขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อ โดยวิธีการเลี้ยงจะเป็นแบบปล่อยให้สัตว์ดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ ส่วนการปลูกข้าวในอำเภอบ่อเกลือเป็นการปลูกเพื่อยังชีพเท่านั้น

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่ ป่าไม้ และลำน้ำ ลำน้ำมาง⁶ เป็นสายน้ำที่สำคัญที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิต วิธีการผลิต ของคนในอำเภอบ่อเกลือ เป็นฐานทรัพยากรที่มีคุณค่า ผูกโยงอยู่กับฐานความคิดและคติความเชื่อของชุมชน และยังเกื้อหนุนเศรษฐกิจในเรื่องการท่องเที่ยวอีกด้วย

โดยในแง่ของวิถีชีวิต ฐานความคิด และคติความเชื่อนั้น น้ำจากลำน้ำมางเป็นทั้งแหล่งอุปโภคและบริโภค ชุมชนที่อยู่ใกล้กับแม่น้ำมางจะใช้ระบบประปาภูเขา โดยการต่อท่อนำน้ำมาพักในถังพักน้ำภายในหมู่บ้าน ก่อนกระจายไปใช้ตามครัวเรือนและสถานที่ราชการต่าง ๆ ชาวบ้านที่นับถือผีและเคารพในธรรมชาติ จึงประกอบพิธีกรรมที่แสดงถึงความผูกพันกับสายน้ำ เช่น พิธีการเลี้ยงผีป่าต้นน้ำ พิธีเลี้ยงผีฝาย ซึ่งพิธีกรรมยังเชื่อมโยงกับการรักษาระบบนิเวศ ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและแหล่งอาหารในพื้นที่อีกด้วย

ในแง่ของวิธีการผลิต ชาวบ้านใช้น้ำจากลำน้ำมางและลำห้วยสาขาในการเพาะปลูกพืช โดยเฉพาะการปลูกข้าวที่ชาวบ้านปลูกเพื่อให้เพียงพอต่อการยังชีพ โดยจะผันน้ำเข้าสู่ระบบฝาย ทั้งยังมีการจัดสรรน้ำให้เกิดความเท่าเทียมและเป็นธรรมด้วย นอกจากนี้ อำเภอบ่อเกลือมีชื่อเสียงเรื่องการผลิตเกลือ ชาวบ้านนำน้ำมาเป็นส่วนหนึ่งของกรรมวิธีผลิตเกลือภูเขา ทั้งการล้างและทำความสะอาดกระทะและอุปกรณ์เครื่องมือ การแช่กระทะต้มเกลือ เพื่อขจัดตัวหินปูนและเกลือแข็งที่ติดอยู่ ด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสัมผัสกับบรรยากาศริมน้ำมางและธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากที่พัก ร้านอาหาร ร้านกาแฟ เป็นต้น ลำน้ำมางจึงมีความหมายในแง่เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชาวบ้านในพื้นที่ด้วย

ในแง่ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของลำน้ำมางเปรียบเสมือนแหล่งอาหารขนาดใหญ่ของชุมชน ชาวบ้านจับปลาและสัตว์น้ำมาเพื่อบริโภค ในขณะเดียวกันการมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับลำน้ำมาง ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญและช่วยกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำอีกด้วย ทรัพยากรในอำเภอบ่อเกลือทั้งลำน้ำกับป่าไม้จึงเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

⁶ ข้อมูลจากงานการศึกษา “แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำมางอย่างยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วม ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน”

11.2. ความเห็นที่มีต่อประเด็นการคอร์รัปชันในด้านต่าง ๆ

ในงานศึกษาชิ้นนี้ ผู้วิจัยสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงความรุนแรงของการคอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้ตอบแบบสอบถามพบเห็นในพื้นที่ของตนเอง โดยสรุปจากเหตุการณ์การคอร์รัปชันที่ได้จากการศึกษาใน โครงการ “แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นและกลไกเฝ้าระวังการทุจริตคอร์รัปชัน โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน” โดยมีประเด็นการคอร์รัปชัน 14 เหตุการณ์ ได้แก่

- 1) การกินเปอร์เซ็นต์ในการจัดซื้อจัดจ้าง
- 2) ระบบเงินทอนหรือวิ่งงาน
- 3) การเสนอราคาในลักษณะสมยอมกัน
- 4) แจ้งข้อมูลจัดซื้อจัดจ้างเฉพาะกลุ่มของตนเองเท่านั้น
- 5) การยืมชื่อผู้รับจ้างรายอื่น
- 6) การปิดบังข้อมูลโครงการ
- 7) การใช้เส้นสายในการคัดเลือกคน
- 8) การรับสินบนในการแต่งตั้ง โยกย้าย หรือซื้อตำแหน่ง
- 9) การยัดบัญชีและบัตรเอทีเอ็มของชาวบ้านเพื่อรับเงินจากโครงการ
- 10) การใช้วัสดุก่อสร้างที่ไม่ได้คุณภาพ
- 11) การปล่อยปละละเลยหรือรู้เห็นเป็นใจกับผู้รับจ้าง
- 12) โครงการไม่เกิดประโยชน์จริง
- 13) โครงการไม่ผ่านการประชาคมหมู่บ้าน
- 14) ผู้มีอิทธิพลบังคับข่มขู่

ทั้งนี้ หากพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ สามารถแบ่งกลุ่มคร่าวๆ ได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐและภาคธุรกิจ (ข้อ 1-6)
- 2) กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเลือกคนหรือตำแหน่ง (ข้อ 7-8)
- 3) กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประชาชน โดยทั่วไปโดยตรง (ข้อ 9-13)
- 4) และกลุ่มเรื่องผู้มีอิทธิพล (ข้อ 14)

ผลการศึกษาในส่วนต่อไปนี้จะแสดงคะแนนความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้ต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ 14 เหตุการณ์ข้างต้น โดยแบ่งความรุนแรงเป็น ไม่เคยเกิด (0 คะแนน) ถึงมากที่สุด (5 คะแนน) จากนั้นจึงแบ่งกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามออกตามปัจจัยต่าง ๆ และนำเสนอการ

เปรียบเทียบตามกรอบเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบัน (Institutional economics) โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น 4 ด้านด้วยกัน ได้แก่

- 1) สถาบันเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical institutions)
- 2) สถาบันเชิงวัฒนธรรม (Cultural institutions)
- 3) สถาบันเชิงการเมือง (Political institutions)
- 4) สถาบันเชิงเศรษฐกิจ (Economic institutions)

โดยในเบื้องต้น สามารถสรุปการเปรียบเทียบปัจจัยทางสถาบันของพื้นที่ศึกษาในทั้ง 3 ตำบลได้ดังตารางที่ 11-1

ตารางที่ 11-1 แสดงการเปรียบเทียบปัจจัยตามกรอบเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบันของพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล

	ตำบลบ่อเกลือใต้	ตำบลคงพญา	ตำบลภูฟ้า
สถาบันเชิงภูมิศาสตร์	เป็นพื้นที่สูงชัน เทือกเขาสลับซับซ้อน	เป็นพื้นที่สูงชัน เทือกเขาสลับซับซ้อน	เป็นพื้นที่สูงชัน เทือกเขาสลับซับซ้อน
	เป็นศูนย์กลางของตัวอำเภอ มีสถานที่ราชการและสถานที่สำคัญตั้งอยู่	อยู่ห่างออกไปจากตัวอำเภอตั้งแต่ 6 - 31 กิโลเมตร	อยู่ห่างออกไปจากตัวอำเภอประมาณ 20 กิโลเมตร
	มีความเจริญมากที่สุดเมื่อเทียบกับตำบลอื่น ๆ	การเดินทางค่อนข้างลำบาก บางหมู่บ้านยังไม่มียานพาหนะ	มีถนนลาดยางผ่านทุกหมู่บ้าน
สถาบันเชิงวัฒนธรรม	คนที่อาศัยอยู่เกือบทั้งหมดเป็นคนพื้นเมืองหรือที่เรียกว่าคนเมือง	คนที่อาศัยอยู่มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยร่วมอยู่ด้วย	คนที่อาศัยอยู่มีทั้งคนเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ
	คนมีการศึกษาสูงกว่า เข้าถึงการศึกษามากกว่า และออกไปทำงานนอกพื้นที่จำนวนมาก	ไม่ค่อยมีคนออกไปทำงานนอกพื้นที่	มีคนจำนวนหนึ่งออกไปทำงานนอกพื้นที่
	มีการรวมกลุ่มกันในพื้นที่	มีการรวมกลุ่มในพื้นที่แต่มีจำนวนน้อย	มีการรวมกลุ่มในพื้นที่มากที่สุด

	ตำบลบ่อเกลือใต้	ตำบลดงพญา	ตำบลภูฟ้า
	ชาวบ้านกับหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานรัฐช่วยกันจัดงานต่าง ๆ ในพื้นที่	ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดงานมากที่สุด	เมื่อมีการจัดงาน ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดงานเอง และมีหลายกิจกรรมที่หน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานรัฐเข้ามา ร่วมกันจัดงาน
	งบจัดงานมาจากชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการร่วมกันจัด	งบจัดงานมาจากทุกภาคส่วน	งบจัดงานมาจากการสนับสนุนหน่วยงานท้องถิ่นหรือผู้นำท้องถิ่นและมาจากชาวบ้านช่วยกัน
สถาบันเชิงการเมือง	ผู้นำเป็นคนในชุมชนหรือเป็นคนในพื้นที่บ่อเกลือ	ผู้นำเป็นคนในชุมชนหรือเป็นคนในพื้นที่บ่อเกลือ	ผู้นำเป็นคนในชุมชนหรือเป็นคนในพื้นที่บ่อเกลือ
	มีการเปลี่ยนผู้นำบ้าง	ผู้นำ อบต. เป็นคนเดิมไม่เคยเปลี่ยนแปลง	มีการหมุนเวียนเปลี่ยนคนใหม่ขึ้นมาเป็นผู้นำเรื่อย ๆ
	การตรวจสอบและลงโทษคนทำผิดทำได้ยากกว่าตำบลดงพญาและตำบลภูฟ้า	การตรวจสอบและลงโทษคนทำผิดทำได้ค่อนข้างง่าย	การตรวจสอบและลงโทษคนทำผิดทำได้ง่าย
	ชาวบ้านมีความร่วมมือกันเมื่อเกิดปัญหา และหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือมากกว่าอีก 2 ตำบล	ชาวบ้านมีความร่วมมือกันเมื่อเกิดปัญหา แต่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือในระดับกลาง	ชาวบ้านมีความร่วมมือกันเมื่อเกิดปัญหา แต่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือน้อยที่สุด

	ตำบลบ่อเกลือใต้	ตำบลดงพญา	ตำบลภูฟ้า
	ชาวบ้านเกินครึ่งไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณและงบท้องถิ่น	มีทั้งชาวบ้านที่เข้าไปมีและไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณและงบท้องถิ่น	ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณและงบท้องถิ่นมากที่สุด
	ได้รับทราบผลการดำเนินงานเป็นบางโครงการเท่านั้น	ได้รับทราบผลการดำเนินงานเป็นบางโครงการเท่านั้น	ชาวบ้านไม่ได้รับทราบผลการใช้งบมากที่สุด
สถาบันเชิงเศรษฐกิจ	มีคนเข้าไปทำงานในภาคส่วนอื่นด้วย เช่น หมอ ครู รับราชการ	เป็นงานในภาคการเกษตรและรับจ้าง	เป็นงานในภาคการเกษตรและรับจ้างและมีการส่งเสริมอาชีพตามแนวพระราชดำริให้กับชาวบ้าน
	มีการส่งลูกออกไปทำงานนอกพื้นที่	มีการส่งลูกออกไปทำงานนอกพื้นที่น้อย	มีการส่งลูกออกไปทำงานนอกพื้นที่บ้าง
	มีปัญหาเรื่องหนี้สินในครัวเรือน	มีปัญหาเรื่องหนี้สินในครัวเรือน	มีปัญหาเรื่องหนี้สินในครัวเรือน

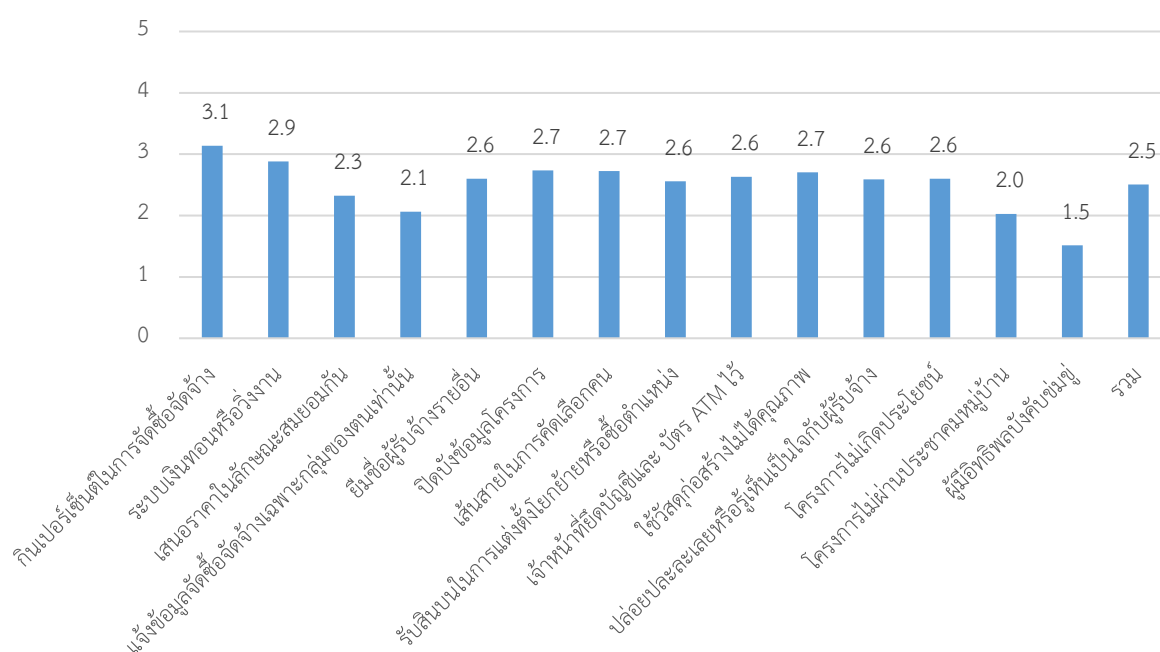
โดยสามารถสรุปผลการเปรียบเทียบคะแนนความรุนแรงของเหตุการณ์การคอร์รัปชันต่าง ๆ แบ่งตามปัจจัยตามกรอบเศรษฐศาสตร์สถาบันได้ดังต่อไปนี้

11.2.1 ภาพรวมความเห็นต่อการคอร์รัปชันในประเด็นต่าง ๆ

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในทั้ง 3 ตำบลพบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างให้คะแนนความรุนแรงของปัญหาการคอร์รัปชัน 2.5 คะแนน โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในแต่ละประเด็นกระจายกันไป ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าเกิดขึ้นรุนแรงมากที่สุดคือ การกินเปอร์เซ็นต์ในการจัดซื้อจัดจ้าง (3.1) ระบบเงินทองหรือวิ่งงาน (2.9) ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นนี้เป็นการคอร์รัปชันในด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ในขณะที่ประเด็นในด้านการดำเนินโครงการก็มีความสำคัญ โดยคะแนนรองลงมาเล็กน้อย เช่น การใช้วัสดุไม่ได้คุณภาพ (2.7) ปิดบังข้อมูลโครงการ (2.7) การยัดบัญชีและบัตร์เอทีเอ็ม (2.6)

โครงการไม่เกิดประโยชน์ (2.6) ปล่อยปละละเลยกับผู้รับจ้าง (2.6) รวมทั้งประเด็นการใช้เส้นสายในการคัดเลือกคน (2.7) การรับสินบนในการแต่งตั้งหรือโยกย้ายตำแหน่ง (2.6) ส่วนประเด็นที่มีคะแนนความรุนแรงน้อยที่สุดได้แก่ ผู้มีอิทธิพลบังคับข่มขู่ (1.5)

ภาพที่ 11-3 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น

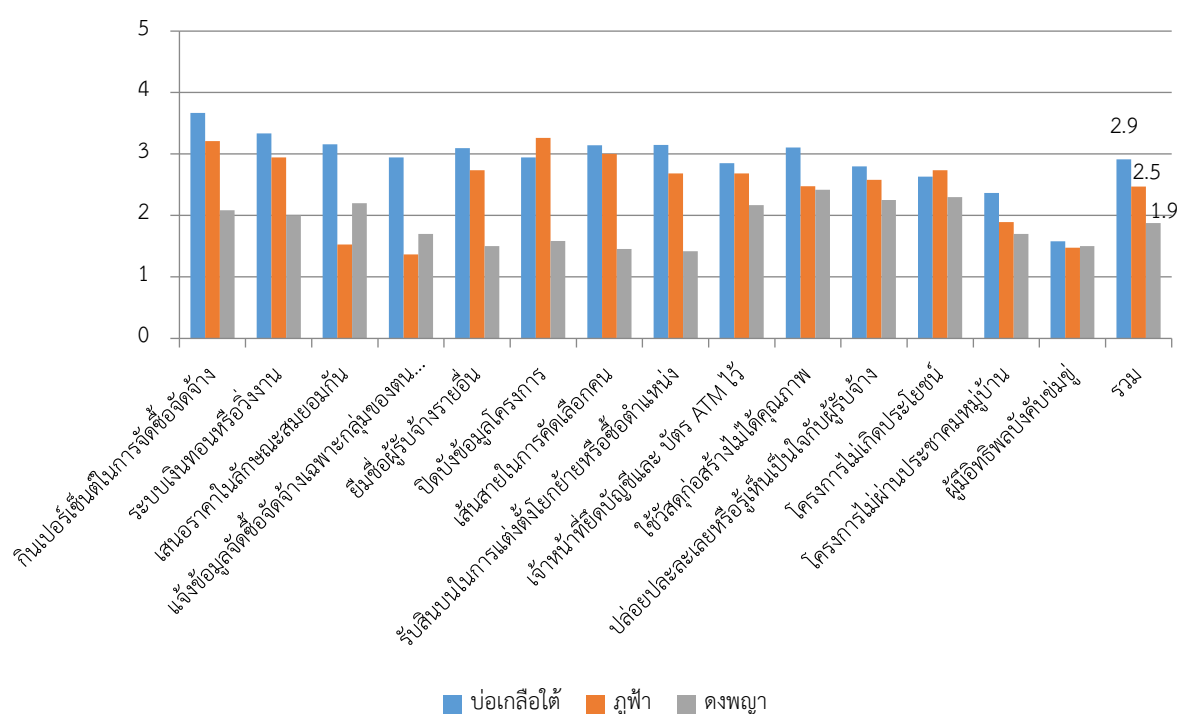
11.2.2 ปัจจัยทางภูมิศาสตร์

เมื่อพิจารณารายตำบลพบว่า ชาวบ้านในตำบลบ่อเกลือใต้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทำให้เห็นว่าปัญหาคอร์รัปชันมีความรุนแรงที่สุด (คะแนน 2.9) รองลงมาได้แก่กลุ่มตัวอย่างในตำบลภูฟ้า (คะแนน 2.5) และกลุ่มตัวอย่างในตำบลดงพญา (คะแนน 1.9) ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากตำบลบ่อเกลือใต้เป็นตำบลที่เป็นศูนย์กลางของอำเภอ ทำให้ชาวบ้านในตำบลมีความตระหนักต่อปัญหาการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในพื้นที่สูงกว่าชาวบ้านในตำบลอื่น ๆ

หากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลมีความเห็นต่อความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันที่แตกต่างกันไป แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างในตำบลบ่อเกลือใต้จะมองปัญหาคอร์รัปชันรุนแรงกว่าตำบลอื่นในเกือบทุกประเด็น แต่กลุ่มตัวอย่างในตำบลบ่อเกลือให้ความสำคัญอย่างมากกับปัญหาการคอร์รัปชันที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง (ทั้งการกินเปอร์เซ็นต์ ระบบเงินทองหรือวิ่งงาน การเสนอราคาแบบสมยอมกัน การแจ้งข้อมูลเฉพาะกลุ่ม) ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในตำบล

ไฟฟ้าจะให้ความสำคัญกับการปิดบังข้อมูลโครงการ การกินเปอร์เซ็นต์ รวมทั้งการคอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่ง (ทั้งการใช้เส้นสายในการคัดเลือกคน และการรับสินบนในการซื้อตำแหน่ง) ส่วนกลุ่มตัวอย่างในตำบลดงพญาจะให้น้ำหนักกับการดำเนินโครงการต่าง ๆ และผลกระทบต่อชาวบ้านโดยตรงที่เกิดจากการดำเนินโครงการ (ทั้งการใช้วัสดุที่ไม่ได้คุณภาพ โครงการไม่เกิดประโยชน์ ปลอมแปลงลายผู้รับจ้าง การยัดบัตร ATM หรือบัญชีชาวบ้านไว้)

ภาพที่ 11-4 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามตำบล

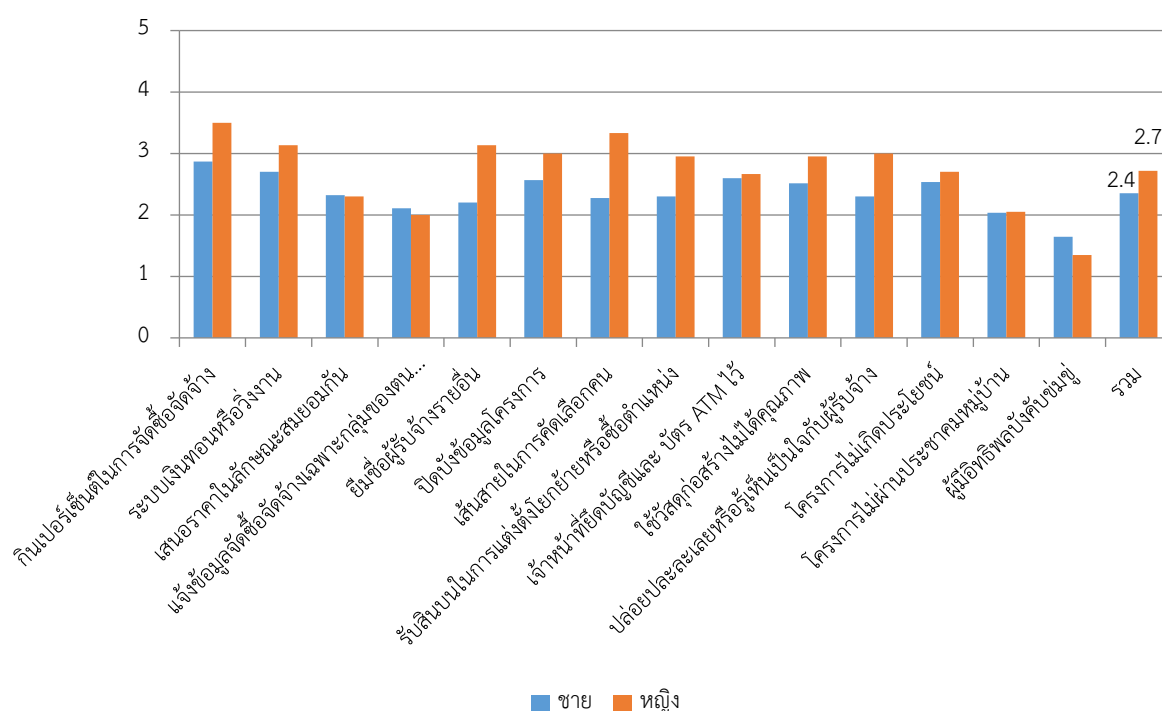
ผลการสำรวจบ่งชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลและครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งเพศ อายุ จำนวนรุ่นที่อยู่อาศัยในครัวเรือน และการมีสมาชิกครัวเรือนไปทำงานต่างพื้นที่⁷ ไม่ได้ส่งผลต่อความแตกต่างของความเห็นต่อความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในประเด็นต่าง ๆ มากนัก ผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิงจะให้คะแนนความรุนแรงสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย (เพศหญิง 2.7 คะแนน เพศชาย 2.4 คะแนน) แต่น้ำหนักการให้ความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก

⁷ จากการสำรวจพบว่า คนจากตำบลดงพญาจะออกไปทำงานนอกพื้นที่น้อยที่สุด (ร้อยละ 28) ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากอุปสรรคในการเดินทางและยังส่งผลต่อการติดต่อสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และโอกาสทางการศึกษา (รูปที่ ก. 1 ภาคผนวกท้ายบท)

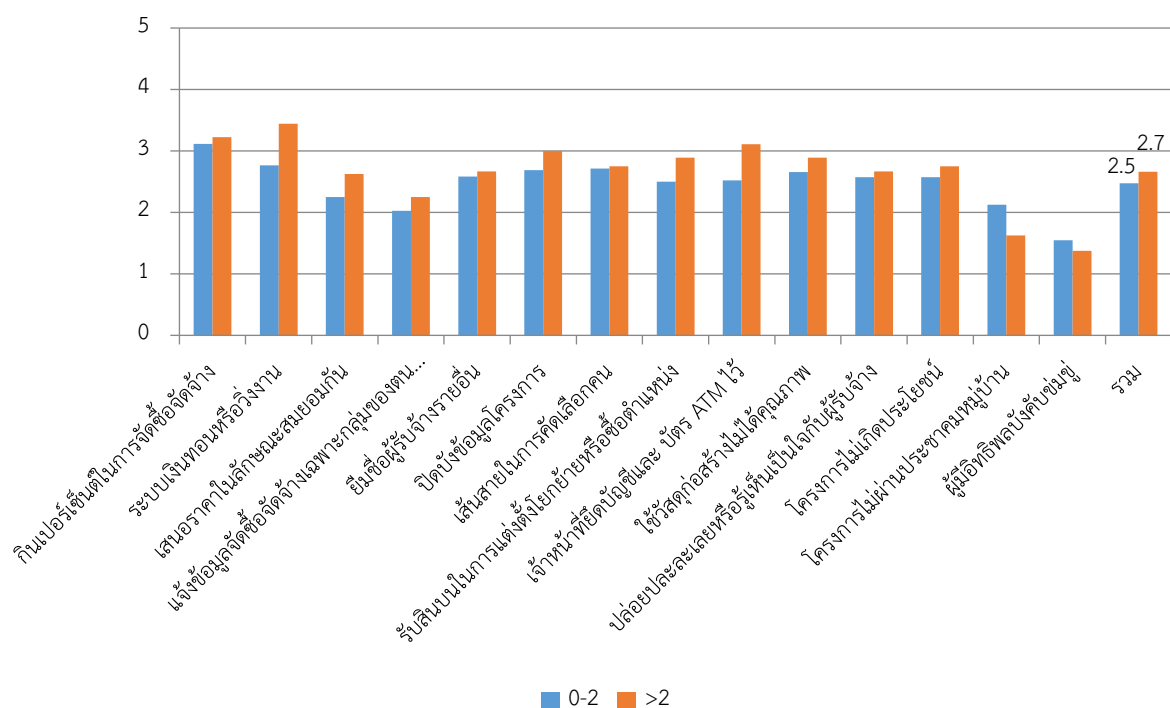
จำนวนรุ่นที่อาศัยอยู่ในบ้านก็เช่นกัน โดยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสมาชิกในครัวเรือนอยู่มากกว่า 2 รุ่น (2.7 คะแนน) จะให้คะแนนความรุนแรงของการคอร์รัปชันโดยรวมสูงกว่าครัวเรือนที่มีสมาชิกอยู่ 1-2 รุ่น (2.5 คะแนน) โดยมีน้ำหนักการให้ความสำคัญในแต่ละประเด็นเหมือนกัน

ในขณะที่เมื่อแบ่งผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุแตกต่างกันพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากจะให้ความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันมากขึ้น แต่คะแนนและรูปแบบการให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก

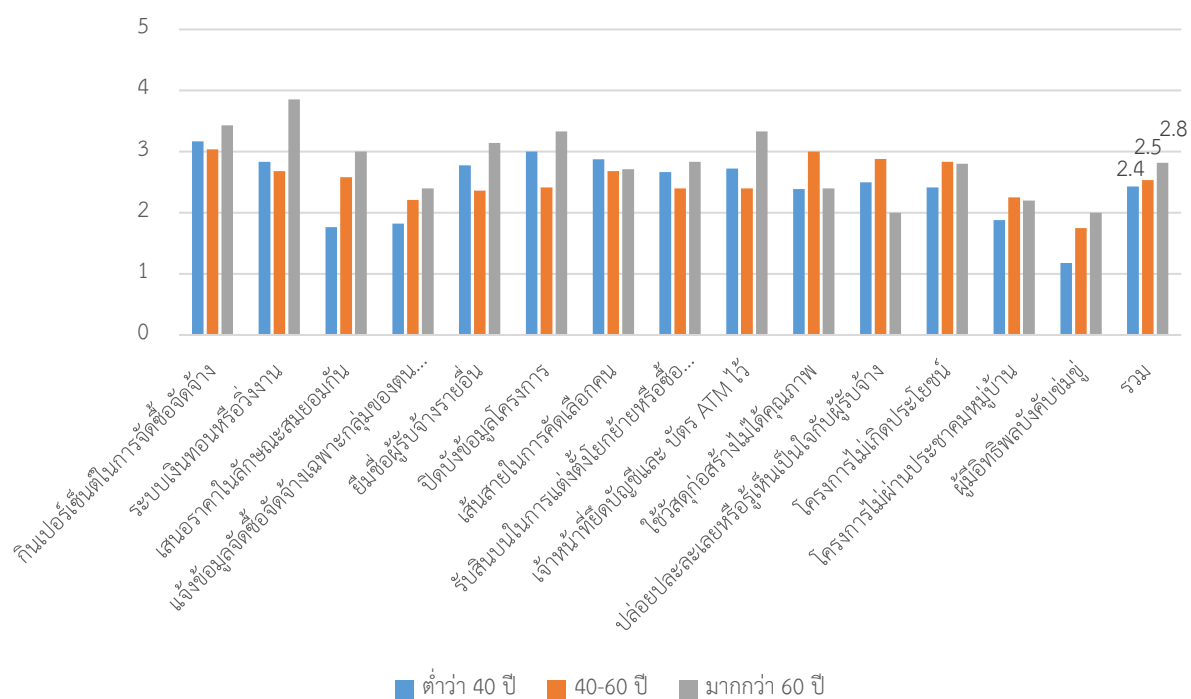
ภาพที่ 11-5 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามเพศ

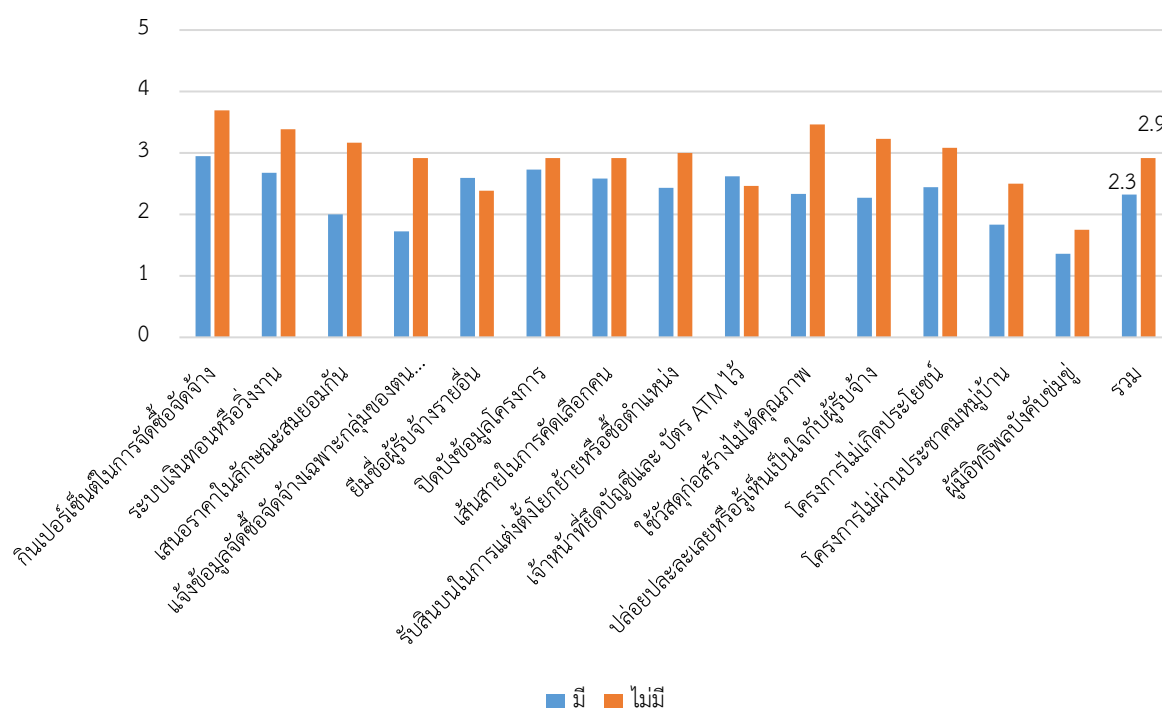
ภาพที่ 11-6 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามจำนวนรุ่นของคนที่อาศัยในครัวเรือน

ภาพที่ 11-7 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามอายุ

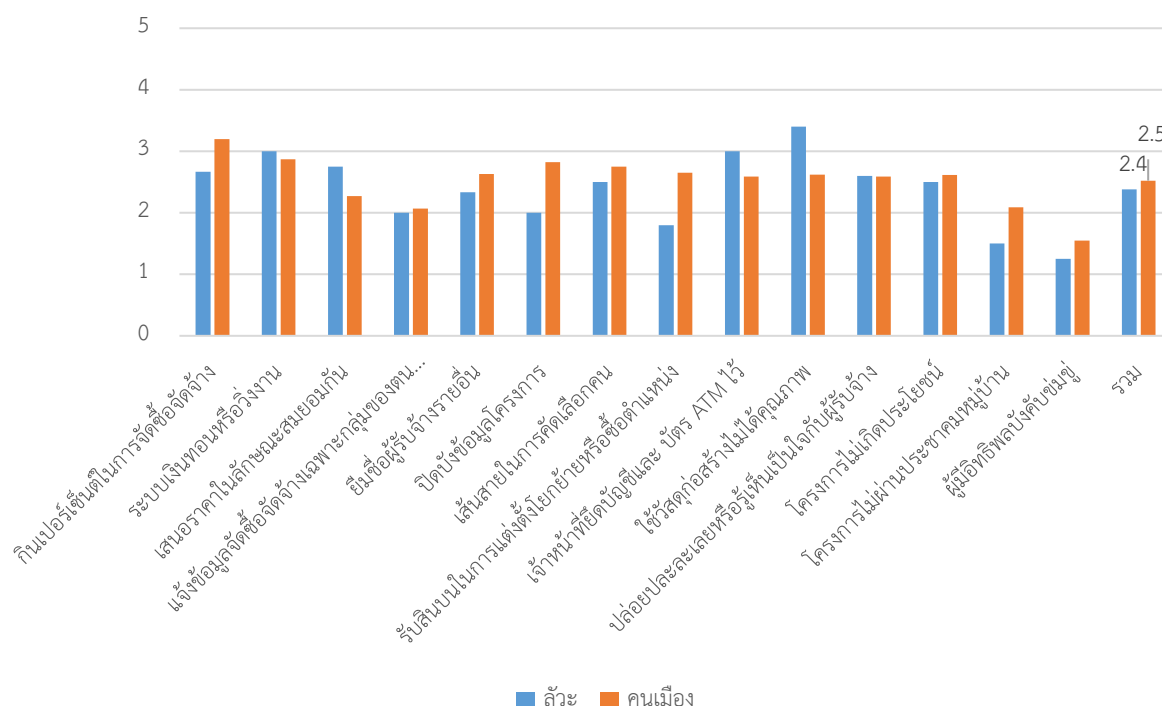
ภาพที่ 11-8 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการมีสมาชิกครัวเรือนไปทำงานต่างพื้นที่

11.2.3 ปัจจัยทางวัฒนธรรม

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นคนเมืองและคนเผ่าลัวะให้คะแนนความรุนแรงการคอร์รัปชันในภาพรวมใกล้เคียงกันที่ 2.5 และ 2.4 คะแนนตามลำดับ แต่ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นคนลัวะจะให้น้ำหนักความรุนแรงกับการดำเนินงานของโครงการที่ส่งผลกระทบโดยตรงมากกว่า โดยเฉพาะในประเด็นการใช้วัสดุที่ไม่ได้คุณภาพ (3.4) และการที่เจ้าหน้าที่โยกย้ายและบัตรเอทีเอ็มไว้ (3.0) ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นคนเมืองจะให้น้ำหนักกระจายกันไป โดยให้ความสำคัญกับประเด็นการจัดซื้อจัดจ้าง การปิดบังข้อมูลโครงการ และการแต่งตั้งโยกย้ายตำแหน่งมากกว่า

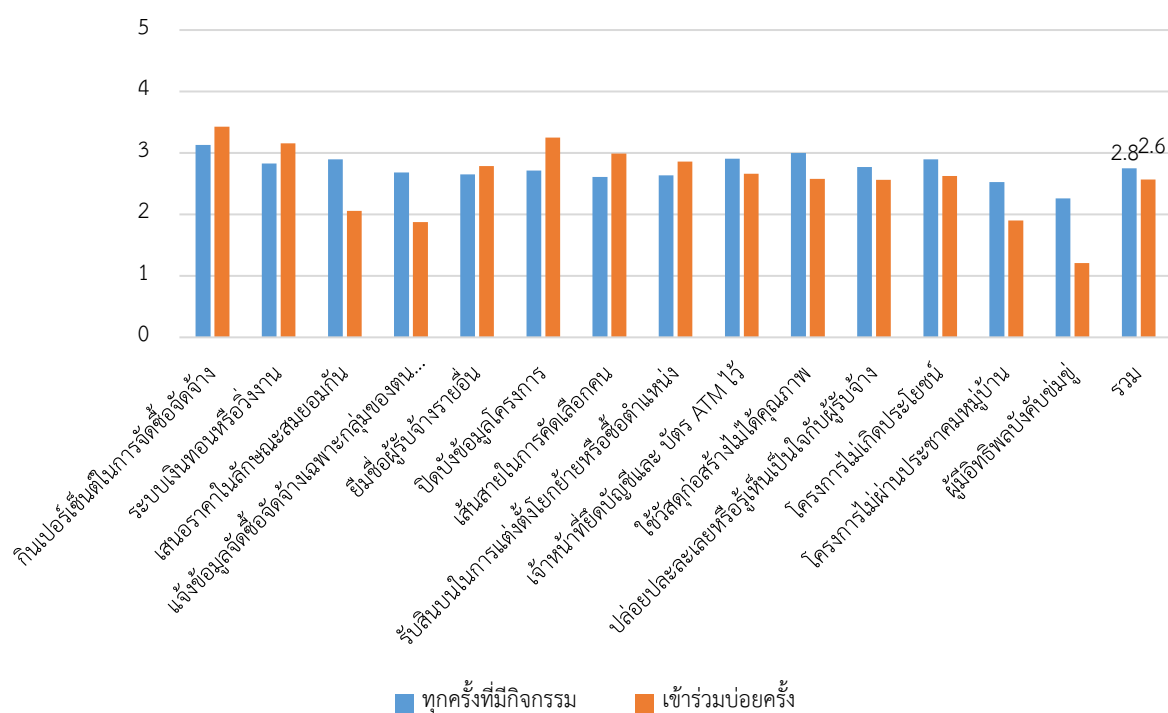
ภาพที่ 11-9 ความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามชาติพันธุ์

สำหรับการรวมกลุ่มภายในชุมชนอย่างเช่นสหกรณ์หรือกลุ่มอาชีพพบว่า ชาวบ้านจากตำบลภูฟ้าที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นสมาชิกของกลุ่มที่เกิดจากชาวบ้านเป็นผู้จัดตั้ง ด้วยตำบลภูฟ้าเป็นที่ตั้งของโครงการส่งเสริมอาชีพตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันเป็นโครงการที่เข้ามาสนับสนุนการประกอบอาชีพ สำหรับตำบลบ่อเกลือได้เป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มรองลงมา โดยผู้ตอบแบบสอบถามประมาณร้อยละ 65 เป็นสมาชิกของการรวมกลุ่มในพื้นที่ ในขณะที่ตำบลดงพญาอยู่ที่ร้อยละ 55 (รูปที่ ก.2 ภาคผนวกท้ายบท) ทั้งนี้จะเนื่องมาจากตำบลบ่อเกลือได้อยู่ใกล้แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านมีความพร้อมในการจัดตั้งซึ่งมากกว่าตำบลดงพญาที่ยังมีอุปสรรคจากสภาพการคมนาคมทำให้ไม่สะดวกในการรวมตัว

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนของตนเอง (2.3) จะให้คะแนนความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในพื้นที่ต่ำกว่าผู้ตอบที่ไม่ได้รวมกลุ่มในชุมชน (2.9) โดยมีรูปแบบการให้น้ำหนักในแต่ละประเด็นไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการเข้าร่วมกลุ่มทำให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น มีการรับรู้ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและการดำเนินงานโครงการมากกว่าคนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม

ภาพที่ 11-10 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการเป็นสมาชิกในกลุ่มในชุมชน

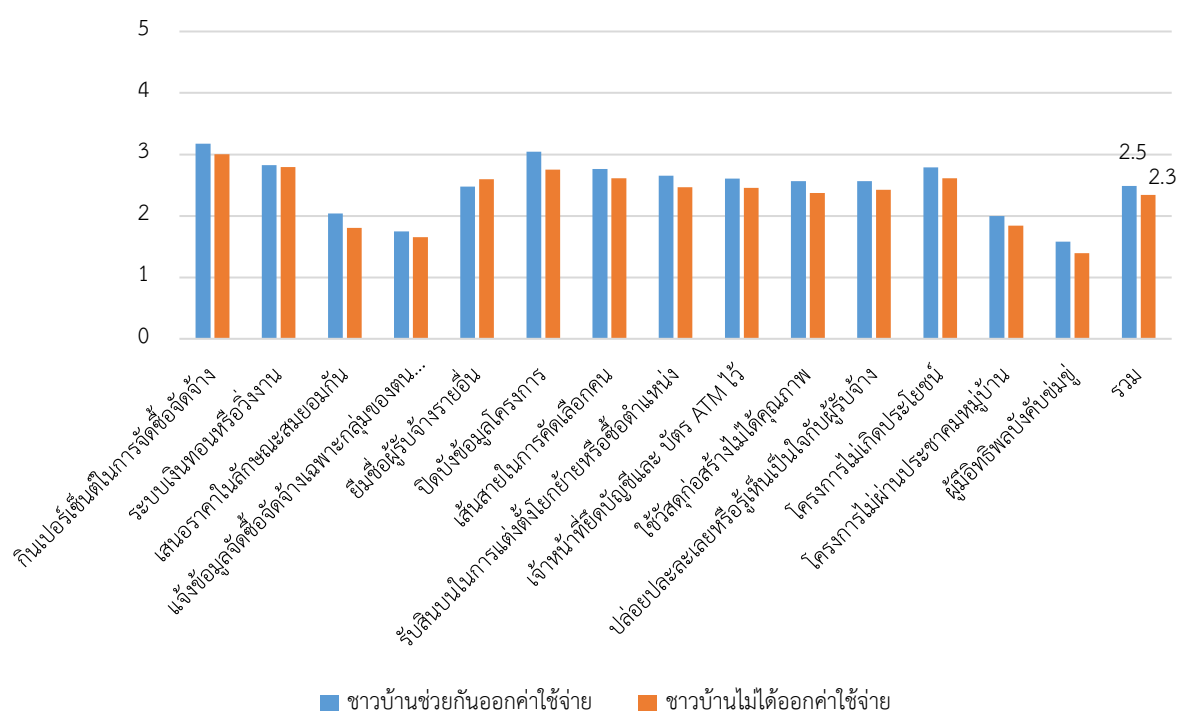
ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในพื้นที่และการมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายจัดกิจกรรมต่าง ๆ จากการสำรวจพบว่า ตำบลคงพญา ชาวบ้านมีบทบาทเป็นแรงงานในการจัดงานมากที่สุด เพราะพื้นที่อยู่ห่างไกลกว่าที่อื่น ๆ คนภายในชุมชนจึงร่วมกันจัดเอง ในขณะที่ตำบลบ่อเกลือใต้ การจัดงานจะเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานรัฐประมาณร้อยละ 60 เพราะตำบลบ่อเกลือใต้อยู่ใกล้กับหน่วยงานสำคัญของอำเภอมากกว่า ส่วนตำบลภูฟ้า กิจกรรมที่เป็นความร่วมมือของชาวบ้านกับหน่วยงานต่าง ๆ และกิจกรรมที่ชาวบ้านเป็นผู้จัดเอง มีอัตราส่วนใกล้เคียงกันที่ร้อยละ 50 และร้อยละ 40

จากผลการสำรวจเงินทุนที่ใช้ในการจัดงานหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ พบว่า ตำบลคงพญา ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดงานด้วยการออกค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ประมาณร้อยละ 49 เพราะผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานราชการช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่าย ตำบลบ่อเกลือใต้ ชาวบ้านออกค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 52 สะท้อนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ส่วนตำบลภูฟ้า ชาวบ้านมีส่วนในการออกค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 49 (รูปที่ ก.3 ภาคผนวกท้ายบท)

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการจัดหางบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้มุมมองต่อการคอร์รัปชันต่างกันมากนัก ชาวบ้านที่มีส่วนช่วยในการออก

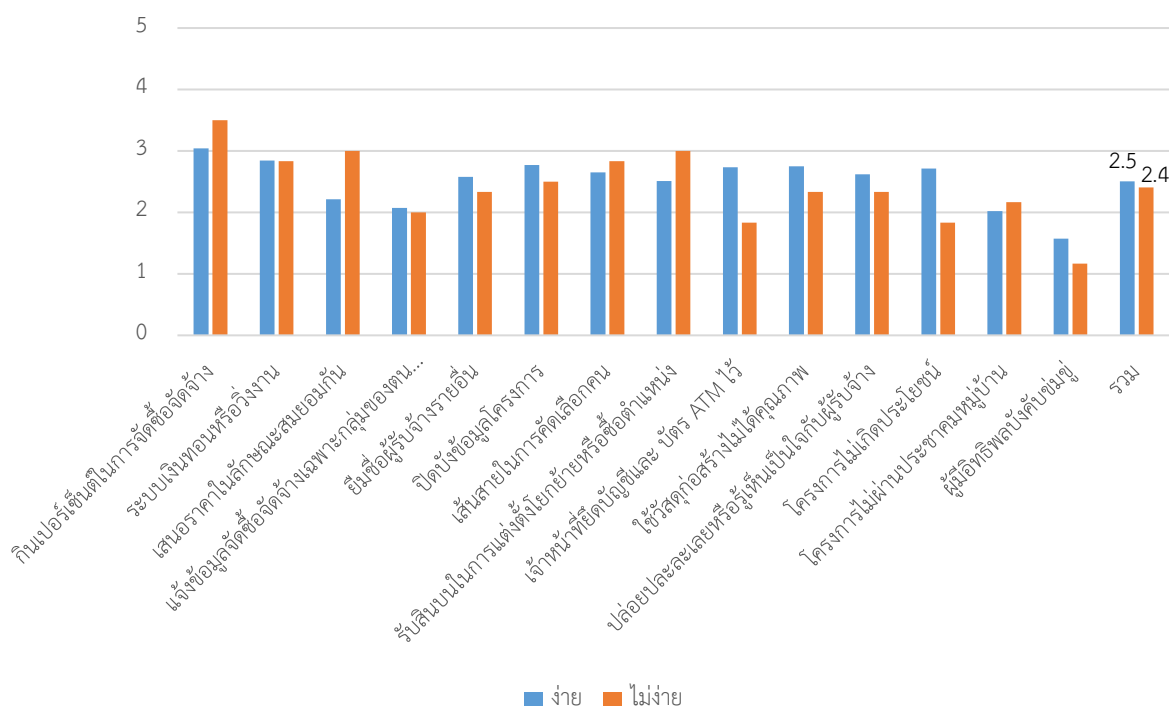
ค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมมีรูปแบบคะแนนความรุนแรงของการคอร์รัปชันใกล้เคียงกับกลุ่มที่ไม่ได้ออกค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม

ภาพที่ 11-11 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการมีส่วนในการออกค่าใช้จ่าย

สำหรับในประเด็นความยากง่ายของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่มองว่าการแลกเปลี่ยนรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชนได้ง่ายมองระดับความรุนแรงของการคอร์รัปชัน (2.5) ใกล้เคียงกับกลุ่มที่มองว่ายาก (2.4) อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มองว่าการรับรู้ข้อมูลทำได้ง่ายให้คะแนนความรุนแรงเรื่องการยักยอกและบัตรเครดิตสูงกว่ากลุ่มที่มองว่ายากค่อนข้างชัดเจน ซึ่งอาจจะอธิบายได้ว่า ชาวบ้านกลุ่มที่มองว่าการแลกเปลี่ยนข้อมูลมีน้อยจะไม่ได้ตระหนักถึงการมีอยู่ของปัญหาดังกล่าว ในขณะที่ชาวบ้านที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลจะรับรู้และตระหนักเรื่องดังกล่าวได้มากกว่า นั่นคือการคอร์รัปชันในบางเรื่องอาจจะต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนและรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชนเพื่อที่จะให้ได้ชาวบ้านรับทราบถึงการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้น ในขณะที่การคอร์รัปชันเรื่องอื่น ๆ อาจจะสามารถรับรู้ได้จากสื่อหรือช่องทางอื่น ๆ

ภาพที่ 11-12 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชน

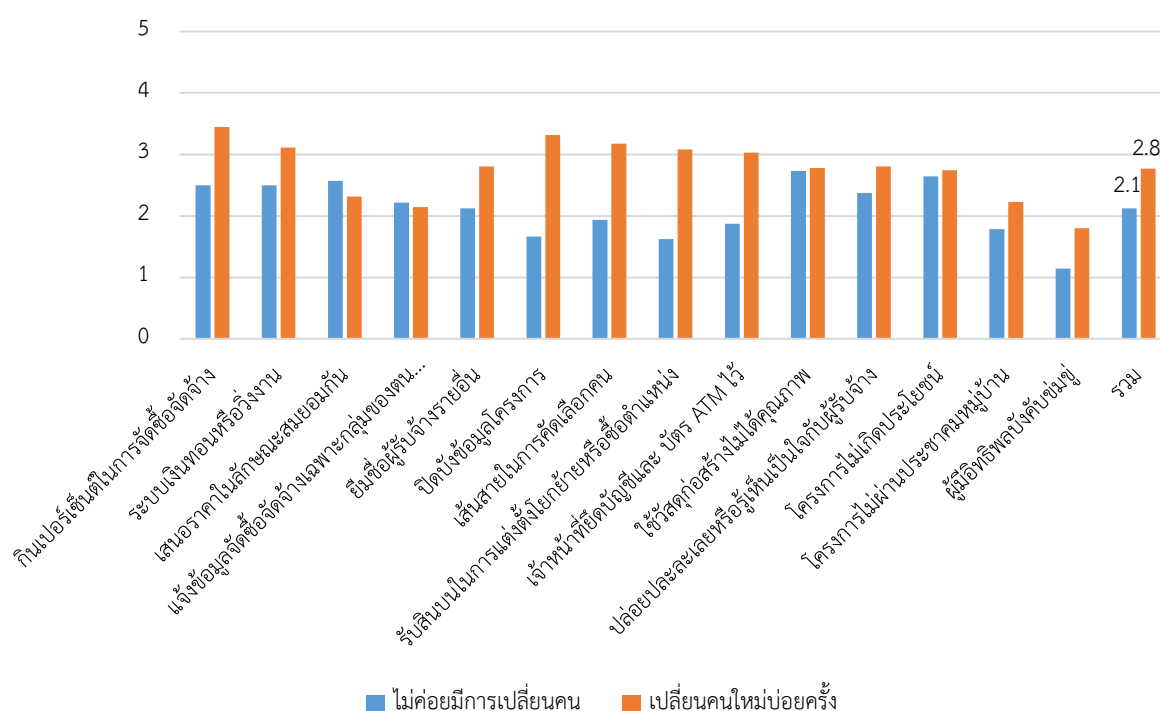
10.2.4 ปัจจัยทางการเมือง

ลักษณะทางการเมือง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชน บทบาทของผู้นำชุมชนและผู้นำท้องถิ่นคือผู้ที่ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหามากกว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากชาวบ้านช่วยกัน เมื่อสังเกตสภาวะการเมืองปกติ ผู้นำคือคนในชุมชนหรือเป็นคนในพื้นที่บ่อเกลือ แต่ผู้นำตำบลภูฟ้าไม่ได้ดำรงตำแหน่งแบบผูกขาดอยู่ที่คนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว แต่จะมีการหมุนเวียนคนใหม่ ๆ เข้ามาเป็นผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่น ในขณะที่ตำบลบ่อเกลือได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำบ่อยครั้งประมาณร้อยละ 60 ความน่าสนใจคือพื้นที่ตำบลดงพญาการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำเกิดขึ้นเพียงร้อยละ 25 มีการผูกขาดตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมา 3 – 4 สมัย แม้จะมีคู่แข่งลงสมัครก็ตาม ปัจจัยสำคัญหนึ่งอาจมาจากการไว้วางใจในตัวผู้นำ มีความคุ้นชินกับการทำงานในพื้นที่ และในชุมชนมีลักษณะของความเป็นเครือญาติ (รูปที่ ก.4 ภาคผนวกท้ายบท)

จากการสำรวจพบว่า ในกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำบ่อย (2.8 คะแนน) จะให้คะแนนความรุนแรงของการคอร์รัปชันสูงกว่ากลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ (2.1 คะแนน) โดยเฉพาะในประเด็นการปิดบังข้อมูลโครงการ การคัดเลือกคน (ทั้งเส้นสาย และการรับเงินสินบน) การยัดบัญชีและบัตรเอทีเอ็ม และการกินเปอร์เซ็นต์ในการจัดซื้อ

จัดจ้าง ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้นำทางการเมืองในพื้นที่ จึงน่าจะอธิบายได้ว่า ในพื้นที่ที่ชาวบ้านมีความรู้สึกต่อการคอร์รัปชันสูงจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองบ่อยกว่าในพื้นที่ที่ชาวบ้านไม่ได้รู้สึกว่าปัญหามีความรุนแรง

ภาพที่ 11-13 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการเปลี่ยนแปลงผู้นำ

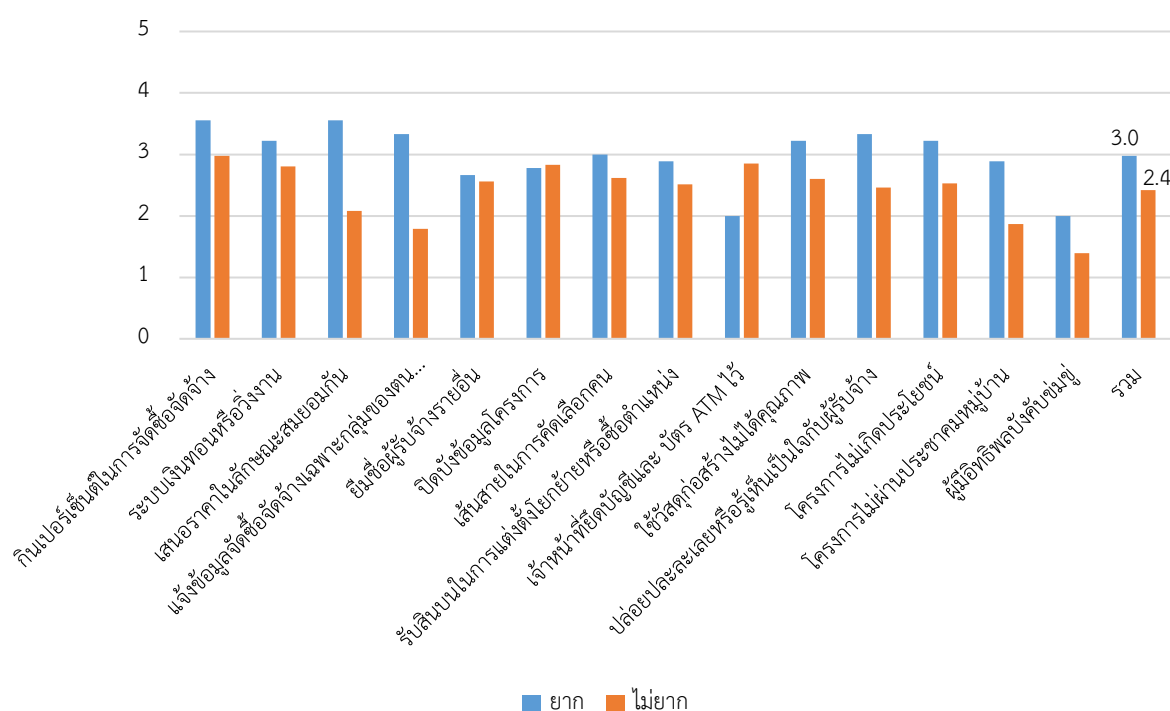

ด้วยความที่ตำบลภูฟ้ามีการเปลี่ยนตัวผู้นำบ่อย เมื่อเกิดเหตุการณ์คนในชุมชนกระทำความผิด การลงโทษและตรวจสอบสามารถทำได้ง่าย เพราะชาวบ้านมีบทบาทสูงในการตัดสินใจและแสดงพลัง ถ้าเห็นว่าขาดความน่าเชื่อถือ ชาวบ้านเกิดความไม่เชื่อมั่น ก็พร้อมที่จะเปลี่ยน จากการสำรวจพบว่า โอกาสที่จะลงโทษหรือตรวจสอบคนในชุมชนที่ทำความผิดในตำบลบ่อยเหลือได้ทำได้ยากกว่าประมาณร้อยละ 38 ซึ่งสูงกว่าดวงอาทิตย์ที่มีเพียงร้อยละ 19 (รูปที่ ก.5 ภาคผนวกท้ายบท)

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มองว่าสามารถตรวจสอบและลงโทษคนที่ทำความผิดได้ยากจะให้คะแนนความรุนแรงของปัญหาการคอร์รัปชัน (3.0 คะแนน) สูงกว่ากลุ่มผู้ตอบที่มองว่าสามารถลงโทษคนที่ทำความผิดได้ง่าย (2.4 คะแนน) โดยเฉพาะในประเด็นการเสนอราคาแบบสมยอม การแจ้งข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างเฉพาะในกลุ่มของตน การใช้วัสดุที่ไม่ได้คุณภาพ การปล่อยปละละเลยผู้รับจ้าง ซึ่งอาจจะสะท้อนว่าประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นประเด็นที่มีการตรวจสอบและลงโทษยาก

ในขณะที่ประเด็น เช่น การยึดบัญชีและบัตรเครดิตของชาวบ้านนั้นมีหลักฐานและตรวจสอบได้ง่ายกว่า

ภาพที่ 11-14 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามความยากง่ายในการตรวจสอบและลงโทษ

นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้งบประมาณระดับท้องถิ่นมีแนวโน้มจะให้คะแนนความรุนแรงการคอร์รัปชัน (2.2 คะแนน) ต่ำกว่าผู้ที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ (2.6 คะแนน) ซึ่งความแตกต่างนี้จะเห็นชัดเจนในประเด็นของการจัดซื้อจัดจ้าง การเปิดเผยข้อมูลโครงการ การคัดเลือกคน ในขณะที่ประเด็นอื่น ๆ จะอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน

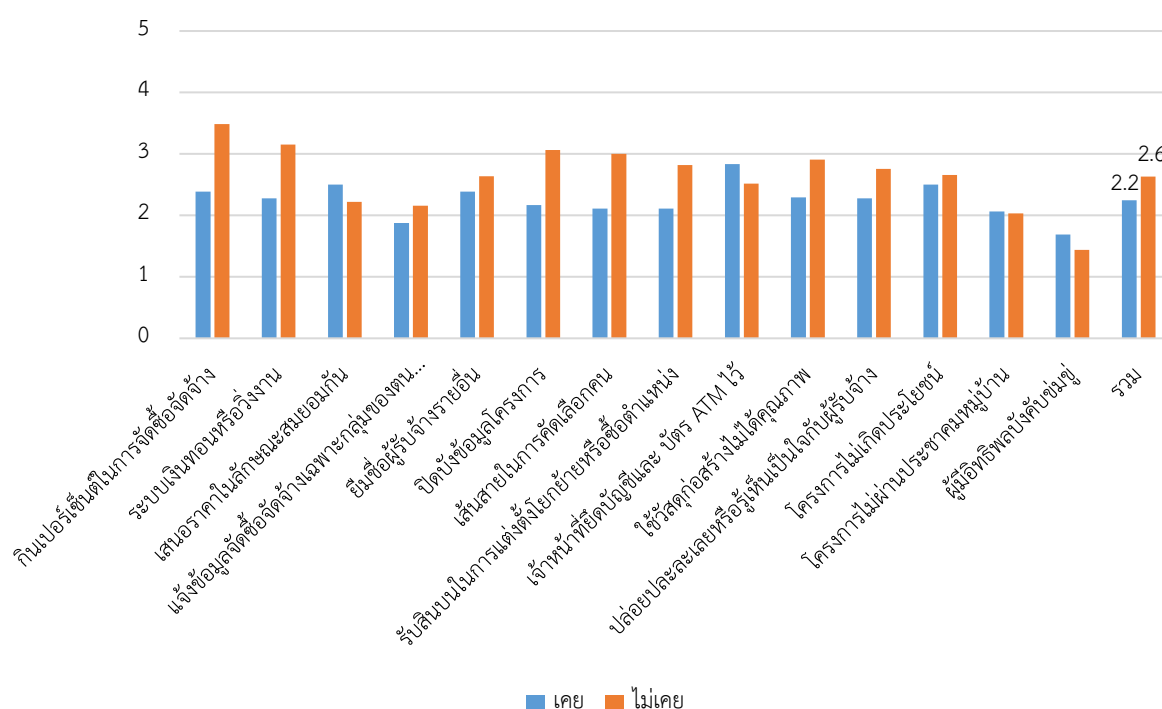
การเปรียบเทียบนี้สอดคล้องกับคำถามว่าผู้ตอบแบบสอบถามเคยได้รับรายงานผลการใช้งบประมาณในโครงการต่าง ๆ หรือไม่ โดยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้รับรายงานผลการใช้งบประมาณในโครงการส่วนใหญ่มีแนวโน้มจะให้คะแนนการคอร์รัปชัน (2.0 คะแนน) ต่ำกว่าผู้ที่ไม่ค่อยได้รับทราบข้อมูลการใช้งบประมาณ (2.7 คะแนน) โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้าง การเปิดเผยข้อมูลโครงการ การคัดเลือกคน ซึ่งสอดคล้องกับคำถามในด้านการตรวจสอบงบประมาณท้องถิ่น โดยสำหรับการรับทราบผลการใช้งบประมาณ ตำบลภูฟ้ามีความสอดคล้องกันกับข้อมูลข้างต้นที่ชาวบ้านไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ทำให้การทราบผลการดำเนินการใช้จ่ายชาวบ้านไม่รับรู้

ถึงร้อยละ 95 ในขณะที่ชาวบ้านตำบลบ่อเกลือใต้และดงพญาจะได้รับทราบเป็นบางโครงการเท่านั้น ประมาณร้อยละ 50 (รูปที่ ก.6 ภาคผนวกท้ายบท)

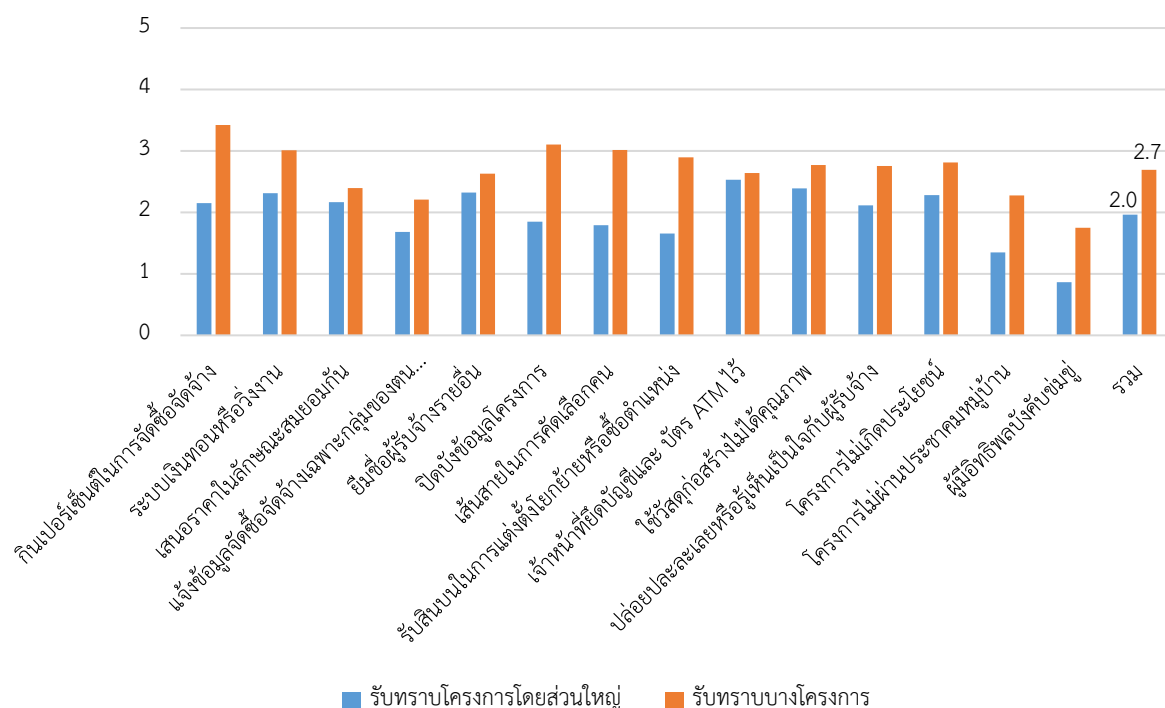
ความสำคัญของการมีส่วนร่วมยังสะท้อนให้เห็นผ่านคำถามถึงความถี่ในการไปติดต่อราชการของชาวบ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ไปติดต่อราชการอาทิตย์ละมากกว่า 1 ครั้ง จะให้คะแนนความรุนแรงในการคอร์รัปชัน (2.2 คะแนน) น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไปติดต่อราชการไม่บ่อย (2.8 คะแนน) โดยเฉพาะประเด็นการคอร์รัปชันที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง การทำโครงการที่ไม่เป็นประโยชน์ การคัดเลือกคน

ผลการสำรวจสะท้อนให้เห็นว่าประเด็นการคอร์รัปชันในเรื่องเหล่านี้สามารถทำให้โปร่งใสขึ้นได้ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการใช้งบประมาณในแต่ละโครงการให้ชาวบ้านทราบ หรือการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้งบประมาณในท้องถิ่น

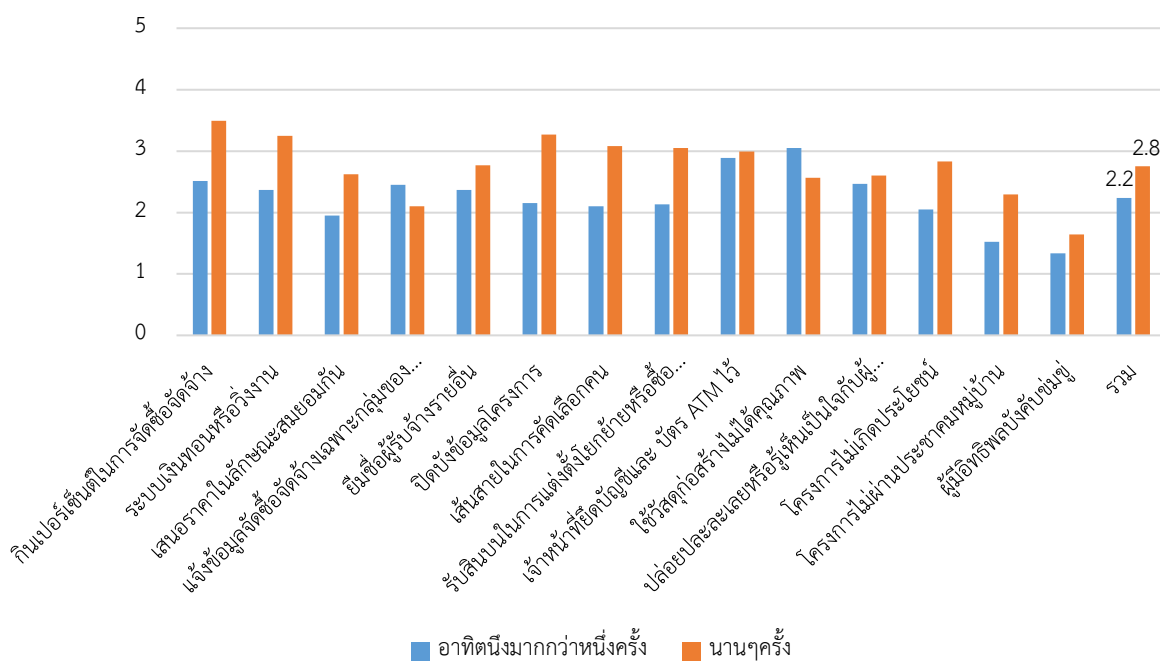
ภาพที่ 11-15 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการตรวจสอบการใช้งบประมาณ

ภาพที่ 11-16 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามการรับรู้ข้อมูลการใช้งบประมาณ

ภาพที่ 11-17 ความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามความถี่ของการไปติดต่อราชการ

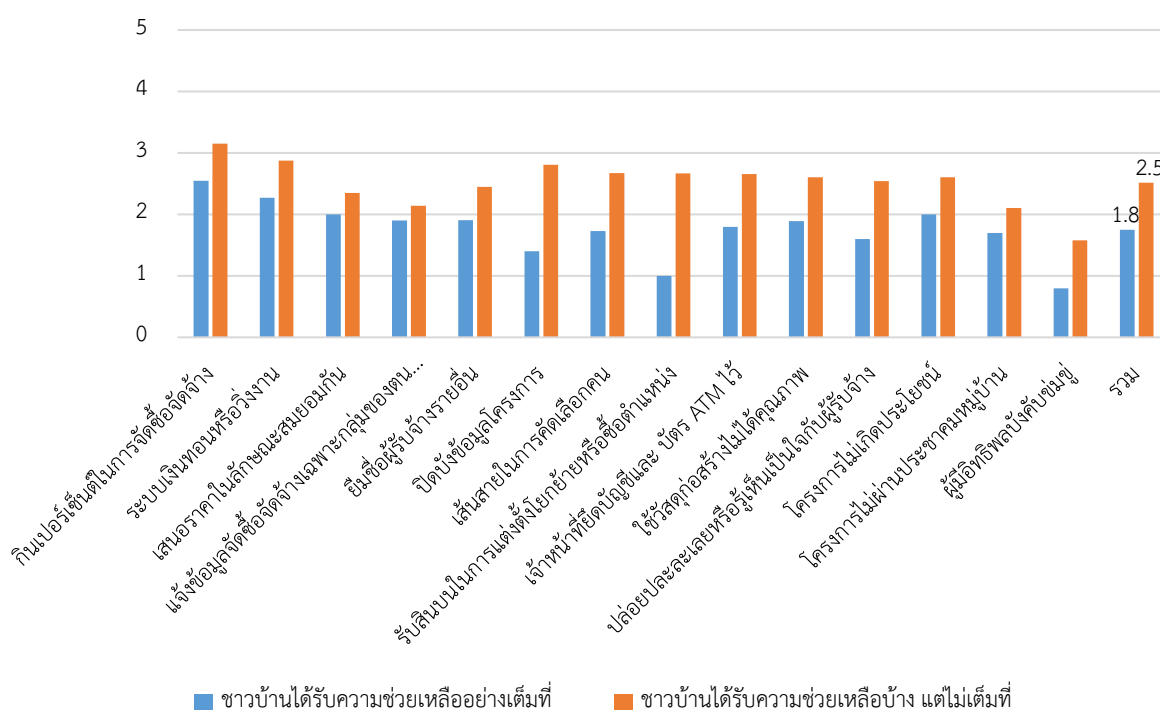

ชาวบ้านทั้ง 3 ตำบลมีความร่วมมือกันโดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติในระดับที่ดีมาก ประมาณร้อยละ 85 ซึ่งสะท้อนถึงการช่วยเหลือและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่ในช่วงนั้น ชาวบ้านที่ตอบแบบสอบถามในตำบลภูฟ้า กว่าร้อยละ 94 มองว่ามีการให้ความช่วยเหลือและงบประมาณเข้ามา แต่การช่วยเหลือนั้นไม่ได้เป็นการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ส่วนชาวบ้านตำบลดงพญามองว่าอยู่ที่ร้อยละ 75 และตำบลบ่อเกลือใต้ ชาวบ้านมองว่า อยู่ที่ร้อยละ 65 สาเหตุที่ชาวบ้านตำบลบ่อเกลือได้รู้สึกถึงการเข้าไปให้ความช่วยเหลือที่มากกว่าอีก 2 ตำบล เพราะการอยู่ในตำบลศูนย์กลางของอำเภอ การเข้าถึงสะดวก เมื่อมีความช่วยเหลือในพื้นที่จะเป็นพื้นที่แรกที่ได้รับการดูแล (รูปที่ ก.7 ภาคผนวกท้ายบท)

จากการสำรวจพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่รู้สึกว่าคุณได้รับการช่วยเหลือน้อยมีแนวโน้มจะมองปัญหาการรับขั้นรุนแรงกว่ากลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือมาก โดยกลุ่มที่รู้สึกว่าคุณได้รับการช่วยเหลือเต็มที่ให้คะแนนความรุนแรงของการคอร์รัปชันโดยรวมเพียง 1.8 คะแนน ในขณะที่กลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือบ้างแต่ไม่เต็มใจให้คะแนน 2.5 คะแนน โดยกลุ่มที่รู้สึกว่าคุณได้รับการช่วยเหลือไม่เต็มที่ให้คะแนนสูงกว่าในทุกประเด็น โดยเฉพาะเรื่องการปิดบังข้อมูล การรับสินบน และการดำเนินโครงการในแง่ต่าง ๆ ⁸

⁸ มีผู้ตอบแบบสอบถาม 1 รายที่ระบุว่าตนเองไม่ได้รับความช่วยเหลือเลย ให้คะแนนความรุนแรงสูงถึง 3.2 โดยให้คะแนนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือในทุกประเด็น แต่ไม่ได้นำมาแสดงเปรียบเทียบกับเรื่องจากมีตัวอย่างเพียง 1 คน

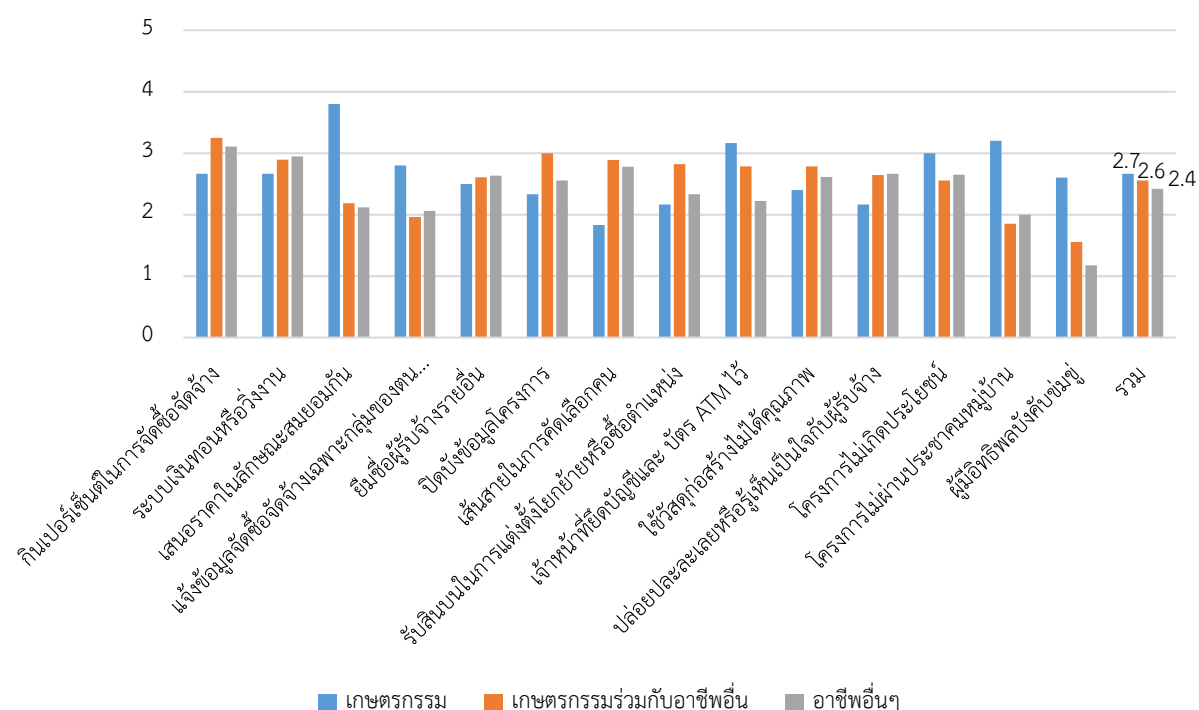
ภาพที่ 11-18 แสดงความรุนแรงของปัญหาคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามระดับความช่วยเหลือที่ได้รับ

10.2.5 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

อาชีพหลักของชาวบ้านในอำเภอบ่อเกลือคืออาชีพทางการเกษตร รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ อย่างหมอ ครู หรือรับราชการ กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอาชีพต่างกันมีความเห็นต่อคะแนนความรุนแรงของการคอร์รัปชันโดยรวมค่อนข้างใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวมีคะแนนสูงสุด 2.7 คะแนน รองลงมาได้แก่ อาชีพเกษตรกรรมร่วมกับอาชีพอื่น ๆ และอาชีพอื่น ๆ มีคะแนนใกล้เคียงกันที่ 2.6 และ 2.4 คะแนน อย่างไรก็ตาม หากมองในรายประเด็นจะพบว่ากลุ่มที่มีการประกอบอาชีพอื่น ๆ จะมีความเห็นที่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่กลุ่มที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวจะค่อนข้างต่างออกไป โดยจะมองว่าปัญหาที่มีความรุนแรงมากคือ การเสนอราคาแบบยอมกัน การทำโครงการที่ไม่ผ่านประชาคมหมู่บ้าน การยึดบัญชีและบัตรเอทีเอ็มของชาวบ้านไว้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวมักจะเป็นกลุ่มที่อยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ ปัญหาที่พบจึงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรโดยตรง มากกว่าการจัดซื้อจัดจ้างที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่โดยตรง

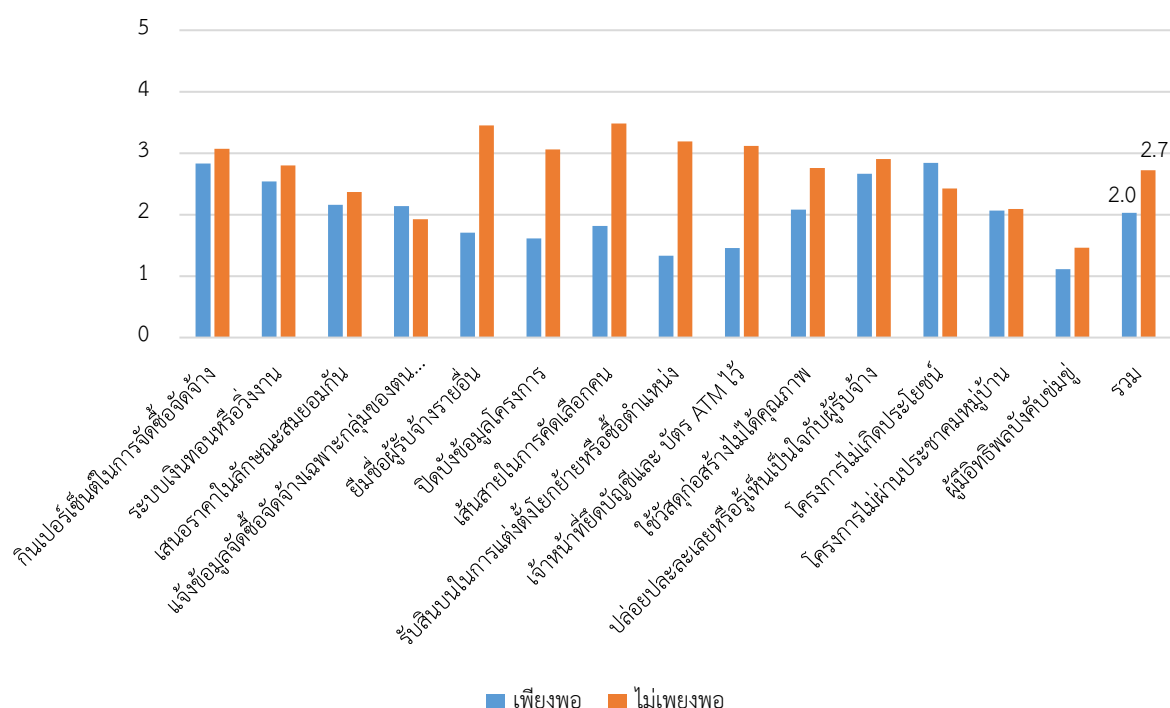
ภาพที่ 11-19 แสดงความรุนแรงของปัญหาการรื้อฟื้นในรายประเด็น แบ่งตามการประกอบอาชีพ

ในประเด็นของรายได้พบว่า การประกอบอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอนและรายได้ขึ้นอยู่กับผลผลิต ส่งผลให้ครอบครัวของชาวบ้านส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาเรื่องนี้สิน มีรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย ต้องมีการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ผลการสำรวจพบว่า มีบางครอบครัวเท่านั้นที่มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย และมีครอบครัวเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีเงินเหลือเก็บเป็นเงินออมของครอบครัว

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้เพียงพอจะให้คะแนนความรุนแรงของการคอร์รัปชัน (2.0 คะแนน) ต่ำกว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบว่าตนเองมีรายได้ไม่เพียงพอ (2.7) ทั้งนี้ น่าสะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านที่มีรายได้ไม่เพียงพอจะมีความรู้สึกที่ตนเองถูกเอาเปรียบด้วยการคอร์รัปชันต่าง ๆ มากกว่า โดยให้น้ำหนักความสำคัญกับประเด็นการดำเนินโครงการต่าง ๆ (เช่น การยืมชื่อผู้รับจ้าง การยึดบัญชีหรือเอทีเอ็ม การใช้วัสดุไม่ได้คุณภาพ การปิดบังข้อมูลโครงการ) การคัดเลือกคน และการติดสินบนในการแต่งตั้งโยกย้าย ในขณะที่ แม้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่ระบุว่าตนเองมีรายได้เพียงพอจะให้คะแนนไม่สูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้ไม่เพียงพอในเกือบทุกประเด็น แต่ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับประเด็นการจัดซื้อจัดจ้าง โครงการไม่เกิดประโยชน์ และโครงการไม่ผ่านประชาคมมากกว่าประเด็นอื่น ๆ เช่น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการโดยตรง

ภาพที่ 11-20 แสดงความรุนแรงของปัญหาการคอร์รัปชันในรายประเด็น แบ่งตามรายได้

11.3. บทสรุป

อำเภอบ่อเกลือถือว่าเป็นอำเภอหนึ่งที่อยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัดน่าน การเดินทางลำบาก มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่าพื้นที่อื่น ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตที่ยังคงพึ่งพิงฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ค่อนข้างมาก และมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกในชุมชนที่ค่อนข้างแน่นแฟ้นกว่าชุมชนเมืองสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาจากโครงการ “แนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลท้องถิ่นและกลไกเฝ้าระวังการทุจริตคอร์รัปชัน โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน” จัดทำโดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านก็มีความตื่นตัวต่อปัญหาการคอร์รัปชันของหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหาการคอร์รัปชันที่หลากหลาย มีผู้เกี่ยวข้องแตกต่างกันไป ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนเอง ประเด็นการคอร์รัปชันที่ชาวบ้านให้ความสำคัญโดยส่วนใหญ่เป็นการดำเนินโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปลูกป่า การขุดลอกลำน้ำ การสร้างฝาย การทำแนวกันไฟฟ้า ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีสาเหตุการเกิดที่หลากหลายแตกต่างกันไป

การศึกษาความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความรุนแรงของการคอร์รัปชันในแต่ละด้านที่พบในพื้นที่พบว่า ในภาพรวมแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินความรุนแรงของการ

คอร์รัปชันในพื้นที่ระดับปานกลางที่ 2.5 คะแนน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน) ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนความรุนแรงมากที่สุดคือการกินเปอร์เซ็นต์ในการจัดซื้อจัดจ้าง (3.1) ระบบเงินทองหรือวังงาน (2.9) ซึ่งทั้ง 2 ประเด็นนี้เป็นการคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้าง ในขณะที่ประเด็นในด้านการดำเนินโครงการก็มีความสำคัญ โดยคะแนนรองลงมาเล็กน้อย เช่น การใช้วัสดุไม่ได้คุณภาพ (2.7) ปิดบังข้อมูลโครงการ (2.7) การยัดบัญชีและบัตรเอทีเอ็ม (2.6) โครงการไม่เกิดประโยชน์ (2.6) ปล่อยปละละเลยกับผู้รับจ้าง (2.6) รวมทั้งประเด็นการใช้เส้นสายในการคัดเลือกคน (2.7) การรับสินบนในการแต่งตั้งหรือโยกย้ายตำแหน่ง (2.6) ส่วนประเด็นที่มีคะแนนความรุนแรงน้อยที่สุดได้แก่ ผู้มีอิทธิพลบังคับข่มขู่ (1.5)

ทั้งนี้ มุมมองของชาวบ้านที่มีต่อความรุนแรงของการคอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามพื้นที่และปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยเชิงภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ เช่น ชาวบ้านในตำบลบ่อเกลือใต้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความเห็นว่าปัญหาการคอร์รัปชันมีความรุนแรงที่สุด (2.9) รองลงมาได้แก่กลุ่มตัวอย่างในตำบลภูฟ้า (2.5) และกลุ่มตัวอย่างในตำบลดงพญา (1.9) โดยกลุ่มตัวอย่างในตำบลบ่อเกลือให้ความสำคัญอย่างมากกับปัญหาการคอร์รัปชันที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง เช่น การกินเปอร์เซ็นต์ ระบบเงินทองหรือวังงาน การเสนอราคาแบบสมยอมกัน และการแจ้งข้อมูลเฉพาะกลุ่ม ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในตำบลภูฟ้าจะให้ความสำคัญกับการปิดบังข้อมูลโครงการ การกินเปอร์เซ็นต์ รวมทั้งการคอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่ง ส่วนกลุ่มตัวอย่างในตำบลดงพญาจะให้น้ำหนักกับการดำเนินโครงการต่าง ๆ และผลกระทบต่อชาวบ้านโดยตรงที่เกิดจากการดำเนินโครงการ ทั้งการใช้วัสดุที่ไม่ได้คุณภาพ โครงการไม่เกิดประโยชน์ ปล่อยปละละเลยผู้รับจ้าง การยัดบัตร ATM หรือบัญชีชาวบ้านไว้

ผลการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ตัวบุคคล และครัวเรือน ไม่ส่งผลกระทบต่อมุมมองการคอร์รัปชันของกลุ่มตัวอย่างมากนัก ชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลจากอำเภอมักจะให้ความสำคัญกับการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงกับความเป็นอยู่ของตนเอง ในขณะที่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเมืองมากขึ้นจะให้น้ำหนักกับการคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างโครงการต่าง ๆ มากกว่า ในขณะที่ปัจจัยตัวบุคคลและครัวเรือนอาจจะส่งผลต่อความแตกต่างของคะแนนความรุนแรงโดยรวม เช่น เพศหญิงให้คะแนนมากกว่าเพศชาย ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสมาชิกในครัวเรือนหลายรุ่นให้คะแนนมากกว่า หรือผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุมากขึ้นจะให้คะแนนความรุนแรงมากขึ้น แต่รูปแบบการให้น้ำหนักความสำคัญกับปัญหาการคอร์รัปชันในแต่ละประเด็นไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก

ปัจจัยการเมืองเป็นปัจจัยที่มีผลต่อมุมมองความรุนแรงของการคอร์รัปชันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การ

เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้งบประมาณของภาครัฐ หรือแม้กระทั่งการติดต่อกับหน่วยงานราชการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชุมชนหรือทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ มักจะให้คะแนนความรุนแรงของการคอร์รัปชันน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในชุมชน ผลการศึกษานี้ น่าจะบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่และบทบาทของการมีส่วนร่วมดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันในพื้นที่

ในขณะที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมก็มีส่วนในการกำหนดมุมมองความรุนแรงของการคอร์รัปชันในบางแง่มุม เช่น กลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้ไม่เพียงพอจะให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการที่ส่งผลกระทบต่อตนเองโดยตรงมาก ในขณะที่กลุ่มที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ หรือมีรายได้เพียงพอจะให้ความสำคัญกับการจัดซื้อจัดจ้างหรือการคัดเลือกคนมากขึ้น ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นชนเผ่าละแวกและคนเมืองก็มีมุมมองที่แตกต่างกัน แต่น่าจะมีสาเหตุมาจากระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า

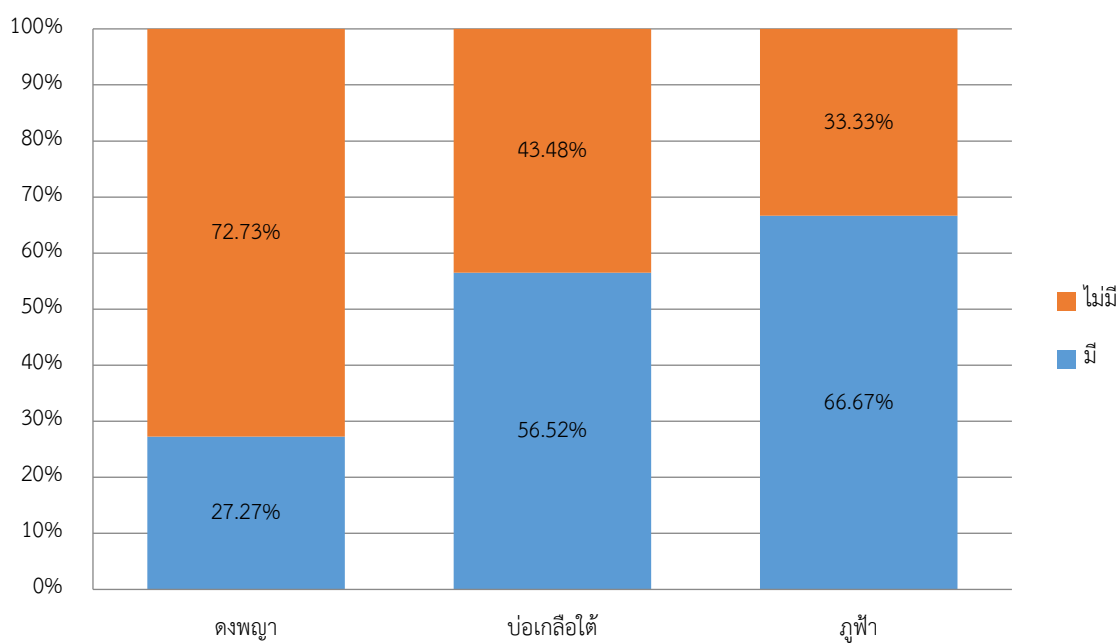
จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีต่อมุมมองความรุนแรงของการคอร์รัปชันในพื้นที่ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่าง ๆ ทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้งบประมาณ การให้ข้อมูลการดำเนินโครงการ หรือการสนับสนุนการรวมกลุ่มของชาวบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้ต่อไปในอนาคต

ประเด็นที่น่าจะมีการศึกษาต่อไปในรายละเอียดคือบทบาทและลักษณะของการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีต่อการแก้ปัญหาคอร์รัปชัน รวมทั้งกลไกที่จะส่งเสริมให้เกิดปัจจัยที่เอื้อต่อการแก้ปัญหาคอร์รัปชันในระดับพื้นที่ เพื่อที่จะให้สามารถกำหนดรูปแบบที่ควรจะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นผ่านบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

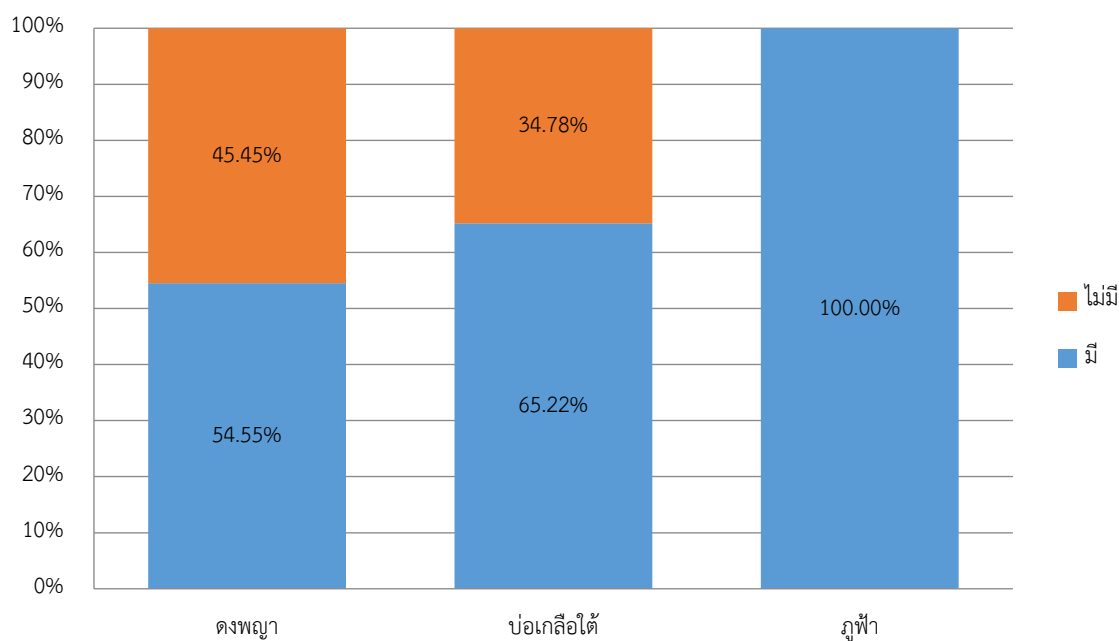
ภาคผนวกท้ายบทที่ 11

ข้อมูลปัจจัยต่าง ๆ แบ่งตามพื้นที่ศึกษา

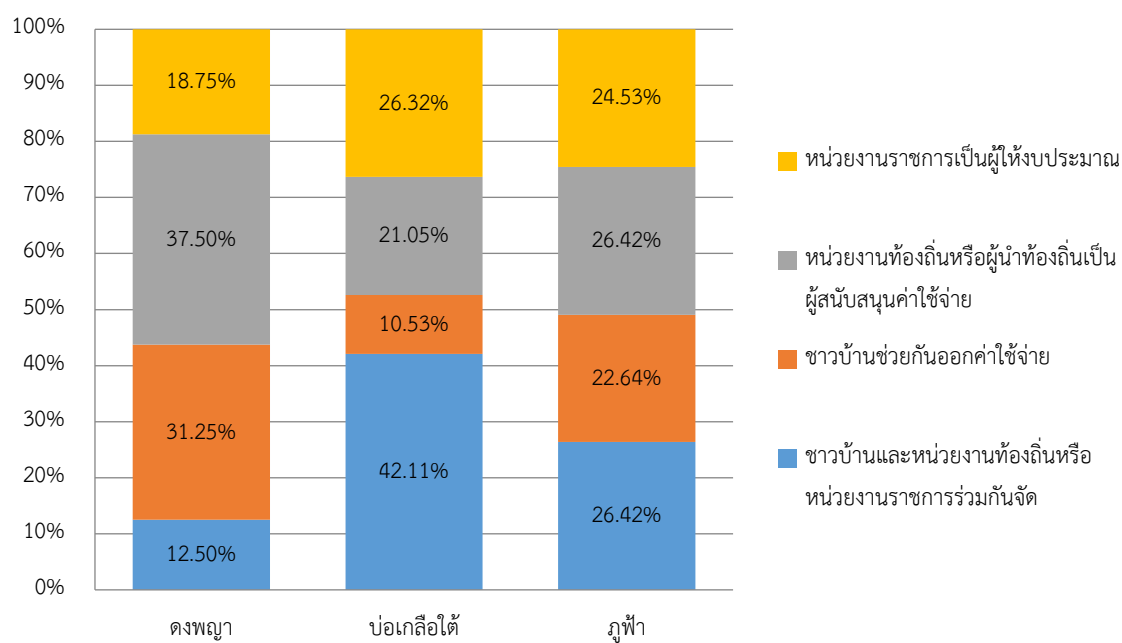
รูปที่ ก.1 การออกไปทำงานนอกพื้นที่ แบ่งตามพื้นที่ตำบล

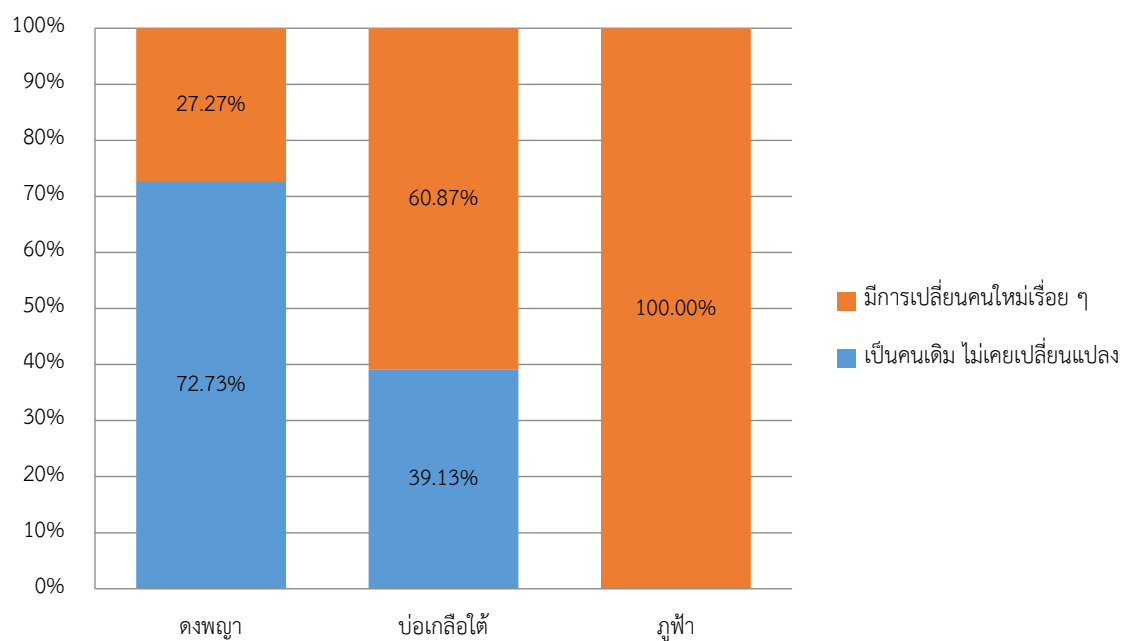
รูปที่ ก.2 การรวมกลุ่มที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้นเองภายในชุมชน แบ่งตามพื้นที่ตำบล

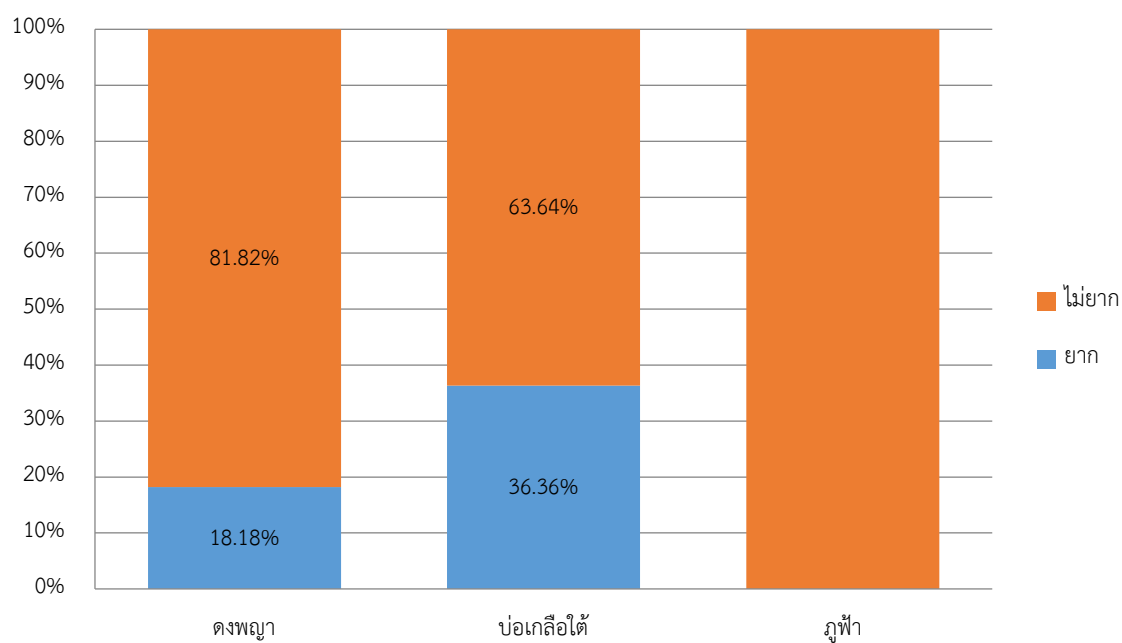
รูปที่ ก.3 งบในการจัดงานหรือทำกิจกรรม แบ่งตามพื้นที่ตำบล

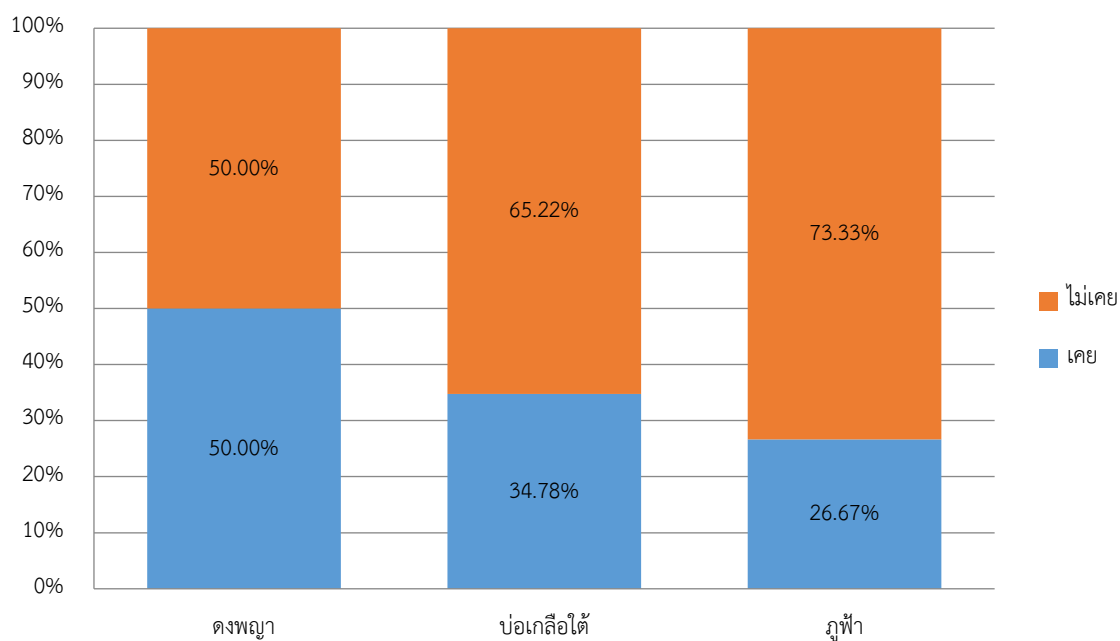
รูปที่ ก.4 การเปลี่ยนผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน แบ่งตามพื้นที่ตำบล

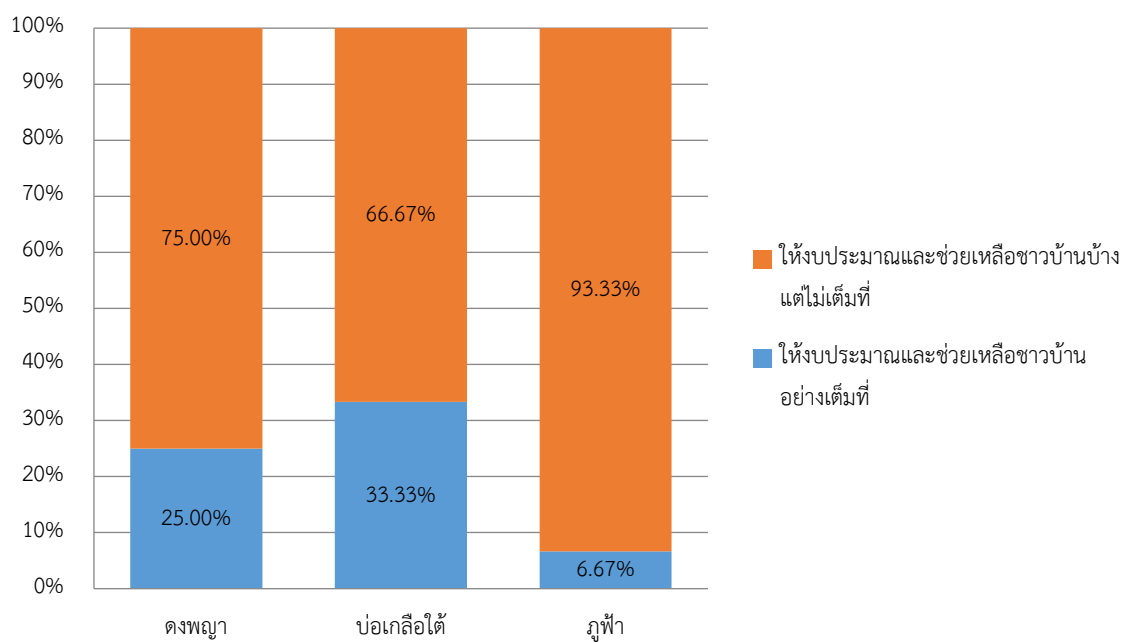
รูปที่ ก.5 การตรวจสอบหรือลงโทษคนในชุมชนเมื่อทำความผิด แบ่งตามพื้นที่ตำบล

รูปที่ ก.6 การรับทราบผลการใช้งบประมาณโครงการของชาวบ้าน แบ่งตามพื้นที่ตำบล

รูปที่ ก.7 ความช่วยเหลือของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาในชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ แบ่งตามพื้นที่

บทที่ 12

บทสังเคราะห์งานวิจัยเชิงพื้นที่

12.1. บทนำ

เนื่องจากมนุษย์มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม อาศัยในแต่ละพื้นที่ที่นอกจากจะมีลักษณะทางกายภาพ องค์ประกอบของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันแล้ว ต้นกำเนิด วิวัฒนาการ พลวัตรของคน ชุมชน องค์กร อิทธิพลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ก็ย่อมมีความแตกต่างกันด้วย

ดังนั้นเพื่อที่จะทำความเข้าใจถึงปัญหาพร้อมทั้งเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่เผชิญอยู่ จึงมีความจำเป็นและเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้การวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยเชิงพื้นที่ หรือ Area based approach โดยงานวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่นี้จะเกี่ยวข้องกับความหลากหลายของผู้คนในสังคม ชุมชน ที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ละพื้นที่ที่มีองค์ประกอบไม่เหมือนกัน โดยให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม (Social context) ที่เฉพาะในแต่ละท้องถิ่นเป็นพิเศษ

งานวิจัยในรูปแบบนี้เป็นการทำงานแบบ "ฐานรากขึ้นสู่ข้างบน" ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาสังคมในพื้นที่ และผู้วิจัยเองก็ต้องสร้างความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดท่าทีเชิงบวกในการร่วมพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่พวกเขาเผชิญอยู่ โดยต้องทำให้ประชาชนในพื้นที่เห็นว่านักวิจัยเป็นผู้ทำประโยชน์ให้กับชุมชนมากกว่าเข้ามาเพื่อศึกษาหาข้อมูลเท่านั้น

งานวิจัยเชิงพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการแก้ไขปัญหามาจากภาคประชาชนเป็นอีกเครื่องมือสำคัญหนึ่งในการสร้างพลัง (Empower) ให้กับบุคคล องค์กรและชุมชนในแต่ละพื้นที่สุดท้ายแล้ว ผลประโยชน์เกิดกับชุมชนพื้นที่วิจัยโดยตรง และเมื่อสามารถแก้ไขปัญหามาจากพื้นที่ สร้างความเข้มแข็งให้แต่ละพื้นที่แล้ว ก็จะสามารถขยายผลการศึกษาเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับประเทศได้

12.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษาในส่วนนี้

เพื่อพัฒนาต้นแบบและแนวทางขยายผลระบบบริหารจัดการที่ดี หรือธรรมาภิบาลในหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน โดยพัฒนากระบวนการสำคัญ เช่น การเปิดเผยข้อมูล และอื่น ๆ ที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในติดตามตรวจสอบและร่วมแก้ไขปัญหามาได้

12.3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา

1. เนื่องจากการศึกษาเรื่องคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่ค่อนข้างอ่อนไหว และอาจสร้างความเกรงกลัวต่อผู้ให้ข้อมูลโดยเฉพาะกับภาคประชาชนส่วนใหญ่ การทำการวิจัยในประเด็นนี้กับประชาชนในพื้นที่ ทางทีม SIAM Lab จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับทีมวิจัยท้องถิ่นที่ทำงานในพื้นที่มานาน มีความคุ้นเคยกับชุมชน และได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้าน ในการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ไมเช่นนั้นแล้วข้อมูลที่ได้รับจากการลงพื้นที่ จะเป็นข้อมูลที่มีความคลาดเคลื่อนสูงหรืออาจไม่ได้ข้อมูลเลยก็เป็นได้

2. ในงานวิจัยเชิงพื้นที่ครั้งนี้ ไม่มีการกำหนดนิยามของคำว่าคอร์รัปชันอย่างเป็นทางการ โดยนิยามของคอร์รัปชันเกิดจากความคิด ความเข้าใจของประชาสังคมในแต่ละพื้นที่ ทำให้นิยามของคอร์รัปชันในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน และอาจไม่ถูกต้องโดยสมบูรณ์กับนิยามที่เป็นทางการ

3. การทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ในครั้งนี้ทางทีม SIAM Lab จะเน้นการเรียนรู้และถอดบทเรียนจากการทำงานของทีมพื้นที่ อันได้แก่ ทีมมหาวิทยาลัยเกริก รับผิดชอบพื้นที่กรุงเทพฯ ทีมมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และทีมศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน รับผิดชอบพื้นที่จังหวัดน่าน ดังนั้น ทีม SIAM Lab จะทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม หรือมีส่วนร่วมน้อยที่สุด จากบทบาทของบุคคลภายนอกที่ศึกษาการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในพื้นที่ โดยมีทีมวิจัยแต่ละทีมทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการทำงานของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก

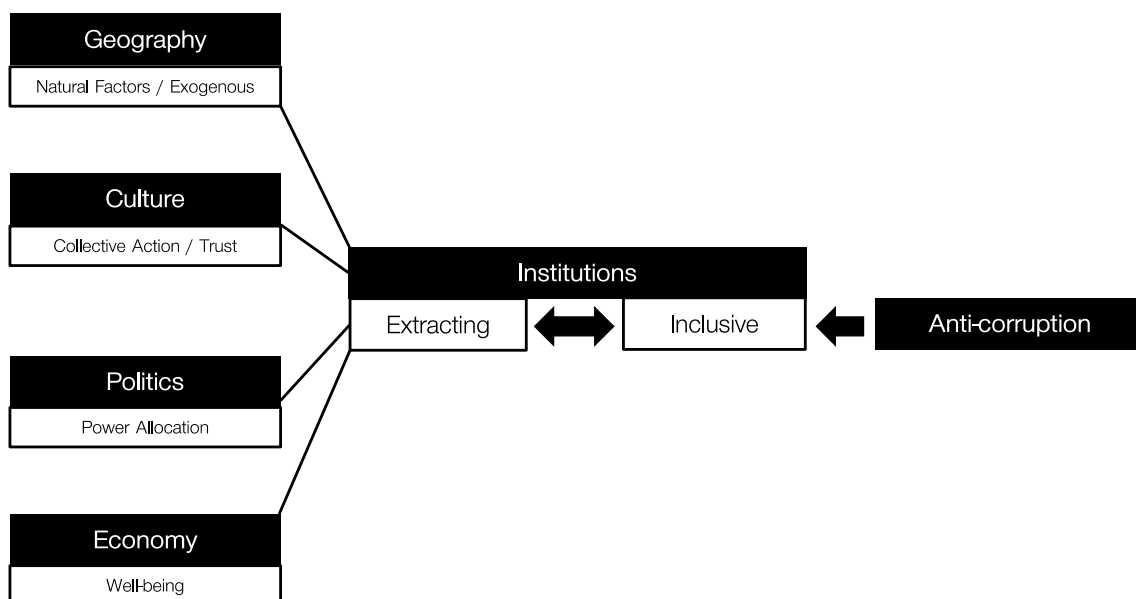
12.4. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ จะใช้กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบันของ Acemoglu เป็นหลัก เนื่องจากกรอบครอบคลุมปัจจัยพื้นฐานและปัจจัยภายนอกได้อย่างครบถ้วน โดยการวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดของ Acemoglu มีแนวคิดสำคัญคือ การคอร์รัปชันเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ขณะที่การต่อต้านการคอร์รัปชัน เป็นปรากฏการณ์ที่ฝืนธรรมชาติ และเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีความร่วมมือในทางใดทางหนึ่งของสังคมมนุษย์ ในความหมายของ Acemoglu นั้น ปรากฏการณ์ภายใต้สังคมที่มีการคอร์รัปชันสูง สามารถเทียบได้กับสถาบันประเภทยาไรต์เอเอเปรียบหรือ Extracting institution และในทางตรงกันข้ามปรากฏการณ์ภายใต้สังคมที่ปลอดคอร์รัปชัน ก็จะเทียบได้กับสถาบันประเภทร่วมมือกัน หรือ Inclusive institution

ภายใต้กรอบแนวคิดของ Acemoglu ปัจจัยพื้นฐานที่มีผลให้สังคมหนึ่ง ๆ อยู่ภายใต้สถาบันที่เอารัดเอาเปรียบหรืออยู่ภายใต้สถาบันที่มีความร่วมมือกันนั้นสามารถจำแนกปัจจัยพื้นฐาน

ออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนั้น สถาบันที่มีผลต่อการคอร์รัปชันก็สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่มด้วยเช่นกัน ได้แก่ สถาบันเชิงภูมิศาสตร์ที่มาจากปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น ทรัพยากร ตำแหน่งที่ตั้ง หรือ ความอุดมสมบูรณ์ สถาบันเชิงวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงลักษณะความร่วมมือของคนในสังคม สถาบันเชิงการเมืองที่หมายถึงรูปแบบการจัดสรรอำนาจ ความรับผิดชอบ และบทบาทในการตัดสินใจ และสถาบันเศรษฐกิจที่แสดงถึงความกินดีอยู่ดีของคนในสังคม โดยความสำคัญของสถาบัน 4 กลุ่มกับประเภทของโครงสร้างสถาบันสามารถแสดงได้ตามภาพที่ 12-1

ภาพที่ 12-1 แสดงประเภทของโครงสร้างสถาบัน

ประเด็นหลักในการทำวิจัยเชิงพื้นที่ของสถาบันแต่ละกลุ่ม จะอยู่ภายใต้กรอบคำถามดังต่อไปนี้

1. สถาบันเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical institutions)

	Extracting institutions	Inclusive institution
1. ภูมิศาสตร์กายภาพและสิ่งแวดล้อม		
รูปร่างของพื้นที่	ทรงยาว	ทรงกลม
เส้นทางการติดต่อกันในพื้นที่	ไม่มีถนนหลัก / มีถนนแต่ไม่เชื่อมโยงกัน	มีถนนหลักที่เชื่อมโยงกันอย่างครอบคลุม

	Extracting institutions	Inclusive institution
ความสูงจากระดับน้ำทะเล	มีความแตกต่างของความสูงจากระดับน้ำทะเล	เป็นที่ราบ
คุณภาพของดิน	แตกต่างกัน	ใกล้เคียงกัน (อาจจะดูจากลักษณะการเพาะปลูก)
อุณหภูมิ	ร้อนจัด หรือเย็นจัด	กำลังสบาย
ลักษณะของทรัพยากรหลักของพื้นที่	เหมืองแร่ / อุตสาหกรรม / บริการที่อิงแหล่งท่องเที่ยว	เกษตร / บริการที่ไม่อิงแหล่งท่องเที่ยว
2. ภูมิศาสตร์มนุษย์		
ที่ตั้งของสถานที่สำคัญของชุมชน	ตั้งอยู่บริเวณชายขอบของพื้นที่ / มีแบบเดียวกัน แต่หลายแห่ง	ตั้งอยู่ใจกลางชุมชน / มีแห่งเดียว
การเชื่อมต่อกับนอกชุมชน	ทำได้ยาก / มีช่องทางน้อย	ทำได้ง่าย และมีหลายช่องทาง
ลักษณะของเมือง	มีการกระจุกตัว / ขยายตัวตามแนวตั้ง	มีการกระจายตัว / ขยายตัวตามแนวราบ

2. สถาบันเชิงวัฒนธรรม (Cultural institutions)

	Extracting institutions	Inclusive institution
1. คน		
ความเป็นเชื้อชาติ / ศาสนาเดียวกัน	มีน้อยกลุ่ม	เป็นกลุ่มเดียว / มีหลากหลายมากๆ
โครงสร้างอายุ (รวมลักษณะครอบครัว)	ประชากรกระจุกตัวอยู่ในเพียงบางช่วงอายุ	ประชากรกระจายตัวในหลายช่วงอายุ
การทำงานของคนในพื้นที่	ส่วนใหญ่ทำงานนอกพื้นที่และไม่ได้กลับมาอนในพื้นที่	ส่วนใหญ่ทำงานในพื้นที่และกลับมาอนในพื้นที่
2. กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ		
ลักษณะของกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ	เป็นกลุ่มเฉพาะแบบเดียวกันหลาย ๆ กลุ่ม	เป็นกลุ่มเฉพาะแบบเดียวกันน้อยกลุ่ม / เป็นกลุ่มเฉพาะที่หลากหลาย

	Extracting institutions	Inclusive institution
ที่มาของกลุ่มไม่เป็นทางการ	มาจากภาครัฐ / มาจากความ ต้องการของภาครัฐ	มาจากภาคประชาสังคม / มา จาก ความ ต้องการ ของ ประชาชน
การทำงานร่วมกันของกลุ่มไม่ เป็นทางการ	ไม่มีประสานงานกัน / มี ประสานงานกันเฉพาะแบบ ทางการเท่านั้น	ประสานงานกันทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ
นอกเหนือจากกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับ เศรษฐกิจ มีกลุ่มสันชนาการ หรือไม่	ไม่มี	มี และมีความหลากหลาย
การเข้าร่วมกลุ่มของชาวบ้าน	เป็นชาวบ้านกลุ่มเดียวกัน เป็น สมาชิกทุก ๆ กลุ่ม	มีความคละกันไปมา และ หลากหลาย
3. งาน/เทศกาลพื้นบ้าน		
จำนวนงานต่อปี	ไม่มี / มีจำนวนน้อยครั้ง	มีบ่อย
แม่งาน	ภาครัฐ / ภาคการเมือง	ชาวบ้าน
การแบ่งงานกันทำ	ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการ / ภาค การเมืองเป็นผู้ดำเนินการ / มี การว่าจ้าง	ชาวบ้านช่วยกันทำ และมีคน หลากหลายกลุ่ม แบ่งกันทำคน ละอย่าง
แหล่งเงินทุน	ภาครัฐ / ภาคการเมืองเป็นผู้ อุดหนุนทั้งหมด	ชาวบ้านลงขันกัน / เก็บเงินเข้า ร ่ว ม จ า ก ขาว บ ้าน / นักท่องเที่ยว

3. สถาบันเชิงการเมือง (Political institutions)

	Extracting institutions	Inclusive institution
1. ทางเลือกทางการเมือง		
ในกรณีที่คนในชุมชนมีปัญหา กันเอง / มีความขัดแย้ง แก้ไข อย่างไร	พึ่งพานักการเมืองเป็นการ ส่วนตัว	ใช้คนในพื้นที่แก้ไข / ใช้ระบบ ที่ถูกต้อง
ในกรณีที่ มี ปัญหา เรื่อง ทรัพยากรหรือสินค้าสาธารณะ	ภาครัฐ / ภาคการเมือง	การประชุม / ตัวแทนของ ชาวบ้าน

	Extracting institutions	Inclusive institution
ของชุมชน ใครมีอำนาจในการ ออกระเบียบ / แก้ไขปัญหา		
พื้นที่สาธารณะ	ไม่มี / มีขนาดใหญ่และไม่ค่อย ได้ใช้งาน	มีขนาดใหญ่และใช้งานบ่อย / มีขนาดเล็ก ๆ และมีจำนวน มาก เช่น สภากาแฟ
2. การเมืองในภาวะปกติ		
ผู้นำทางการเมืองเป็นคนใน พื้นที่หรือไม่	เป็นคนที่ไม่มาจากที่อื่น และอยู่ ไม่นาน	เป็นคนในพื้นที่ / อยู่มานาน มาก
การตรวจสอบ / การลงโทษ	ทำได้ยาก	ทำได้ง่าย
การ account to ความ ต้องการของชุมชน	ชาวบ้านไม่ได้ต้องการสิ่งที่ สร้าง / สิ่งที่ชาวบ้านต้องการ สร้างได้ซ้ำ	สินค้าสาธารณะที่สร้างมาจาก ความต้องการของชาวบ้าน
การมีส่วนร่วมในการใช้จ่าย งบประมาณ	ชาวบ้านไม่มีสิทธิในการ วางแผนหรือตรวจสอบ งบประมาณ	ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมใน การวางแผนหรือตรวจสอบ งบประมาณ
ความโปร่งใสของการทำงาน	ชาวบ้านไม่รู้ / เข้าถึงข้อมูล ได้ยาก	ข้อมูลของภาครัฐได้รับการ เปิดเผย และเข้าถึงได้ง่าย เช่น เว็บไซต์
3. การเมืองในภาวะฉุกเฉิน (เช่น ภัยพิบัติ)		
ความสัมพันธ์ในการทำงานของ หน่วยงานราชการและองค์กร ไม่เป็นทางการ	แข่งขัน / แย่งชิง / ซ้ำซ้อน	สนับสนุนซึ่งกันและกัน
บทบาทของหน่วยงานราชการ ในสายตาชาวบ้าน (ความ ร่วมมือ ความรวดเร็ว ประสิทธิภาพ ความตั้งใจ)	แข่งขัน / แย่งชิง / ซ้ำซ้อน	มีประสิทธิภาพ
บทบาทของชาวบ้าน / องค์กร ไม่เป็นทางการ	แข่งขัน / แย่งชิง / ซ้ำซ้อน	มีการประสานงานกันเป็นอย่างดี

	Extracting institutions	Inclusive institution
การรายงานผลของการใช้ งบประมาณ / ให้ความ ช่วยเหลือ	ไม่มี / ไม่เปิดเผย / ไม่ได้รับ ความสนใจ	มี เปิดเผย และได้รับความ สนใจ

4. สถาบันเชิงเศรษฐกิจ (Economic institutions)

	Extracting institutions	Inclusive institution
1. รายได้		
ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ใน พื้นที่	สูง	ต่ำ
การว่างงานของคนในพื้นที่	สูง	ต่ำ
แหล่งรายได้ของคนในพื้นที่ (ประเด็น Matching)	พึ่งพาแหล่งรายได้เพียงไม่กี่ แห่ง/ พึ่งพาแหล่งรายได้ ภายนอกชุมชน	มาจากวิสาหกิจร่วมกัน
ความแน่นอนของรายได้ของ คนในพื้นที่	มีความไม่แน่นอนสูง / มีวัฏ จักร	มีความแน่นอน / มีทางเลือก ในการหารายได้ที่หลากหลาย
ลักษณะงานที่ทำ	เหมือนกันหมด / แข่งขันกัน	เสริมกัน / ถ้าเหมือนกัน ควร ก่อให้เกิด EOS
2. สาธารณูปโภค และระบบ อื่น ๆ		
ค ว า ม เ พิ ย ง พ อ ข อ ง สาธารณูปโภคพื้นฐานสำหรับ พื้นที่ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล	ไม่เพียงพอ	เพียงพอ
ผู้ผลิตและตลาด	เป็นผู้ผลิตขนาดใหญ่และมี ตลาดนอกพื้นที่	เป็นผู้ผลิตขนาดเล็ก หรือเป็น ผู้ผลิตขนาดใหญ่แต่มีตลาดอยู่ โดยรอบพื้นที่
การเข้าถึงเงินทุน	เข้าถึงเงินทุนยาก ทำให้มีหนี นอกระบบสูง	สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนง่าย และใช้ช่องทางทางการ / ใช้ เงินทุนที่ลงขันร่วมกัน

12.5. วิธีการศึกษา

สำหรับวิธีการศึกษาของงานวิจัยในส่วนพื้นที่ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัยภาคสนาม

ในการศึกษางานวิจัยเชิงพื้นที่ ทาง SIAM Lab จำเป็นต้องตัดสินใจเลือกระหว่างพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดในการเข้าไปทำการศึกษากับการคอร์รัปชัน แต่ก็อาจจะได้ทีมวิจัยที่เข้ามาร่วมงานเหมาะสมเพียงระดับหนึ่ง กับเลือกทีมวิจัยที่เข้ามาร่วมงานที่เหมาะสมที่สุดในเรื่องคอร์รัปชัน แต่ก็อาจจะได้พื้นที่ที่เหมาะสมเพียงระดับหนึ่งเช่นกัน ในที่สุดแล้วทาง SIAM Lab ตัดสินใจเลือกพื้นที่ศึกษา โดยยึดทีมวิจัยที่เข้ามาร่วมงานที่เหมาะสมที่สุดเป็นสำคัญ เนื่องจากหากได้ทีมที่เข้ามาร่วมงานไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ในท้ายที่สุดข้อมูลที่ได้จากประชาชนในพื้นที่อาจไม่เป็นความจริง และทำให้งานวิจัยมีความคลาดเคลื่อน ประกอบกับการคอร์รัปชันในสังคมไทยมีการกระจายตัวอยู่ในเกือบทุกพื้นที่ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ใดก็ตามน่าจะประสบปัญหาการคอร์รัปชันทั้งหมด

สำหรับการคัดเลือกพื้นที่ก่อนทำการวิจัยภาคสนาม ทาง SIAM Lab ได้ทำการปรึกษาและคัดเลือกร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกหลัก 3 ประการ ได้แก่

1) ต้องเป็นทีมพื้นที่ที่ทำงานกับพื้นที่นั้น ๆ มาเป็นเวลานาน เนื่องจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน การทุจริตหรือธรรมาภิบาล จำเป็นต้องอาศัยความไว้วางใจระหว่างทีมพื้นที่กับชาวบ้านในชุมชนที่ทำการศึกษาค่อนข้างมาก ไมเช่นนั้นแล้วจะไม่ได้รับข้อมูลที่แท้จริง

2) ต้องเป็นทีมวิจัยที่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือ Participatory Action Research (PAR) หรืออย่างน้อย ต้องมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือ Action research และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์มาแล้วระยะเวลาหนึ่ง

3) ต้องมีการกระจายพื้นที่ที่ทำการศึกษาไปในภาคต่าง ๆ แบบไม่ซ้ำกันเลย

ขั้นตอนที่ 2 การทำงานร่วมกันและพร้อมกันกับทีมพื้นที่

การทำงานในขั้นที่ 2 นี้ SIAM Lab จะแบ่งการทำงานออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งทำไปพร้อมกันกับการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทีมพื้นที่ที่เข้ามาร่วมงาน ได้แก่

2.1 การถอดบทเรียนการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทีมพื้นที่

ในการถอดบทเรียนของทีมพื้นที่โดย SIAM Lab นั้น จะใช้วิธีการศึกษาโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมให้น้อยที่สุด ซึ่งหมายความว่าทางทีม Siam Lab จะเน้นการเข้าไป

ถอดบทเรียนกระบวนการได้ข้อมูลและข้อมูลที่ได้รับของทีมพื้นที่ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์และความสำคัญของข้อมูลที่ได้รับจากการทำงานของทีมงานพื้นที่ดังกล่าว

2.2 การวิจัยโดยเอกสาร

ในการตอบคำถามภายใต้กรอบแนวคิดของ Acemoglu ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเชิงภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เข้ามาช่วย โดยข้อมูลในส่วนนี้สามารถหาได้จากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้น ๆ เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ในประเด็นคำถามต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2.3 การวิจัยโดยใช้วิธีอื่น ๆ

ในการตอบคำถามด้วยแนวคิดของ Acemoglu บางส่วนนอกเหนือไปจากภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์แล้ว จำเป็นต้องใช้วิธีการศึกษาอื่นเข้ามาช่วยเสริม เช่น การสัมภาษณ์ การออกแบบสอบถาม หรือการสำรวจ เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนต่อการวิเคราะห์ โดยในแต่ละพื้นที่อาจจะใช้วิธีการที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ต้องการและวิธีการได้ข้อมูลที่เหมาะสมในพื้นที่นั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 ครบถ้วนแล้ว จะดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อสรุปของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สามารถนำบทเรียนที่ได้มาสรุปเป็นหลักการ และนำไปสู่การ Generalization อันจะเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

12.6. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาในที่นี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ พื้นที่ที่ทำการศึกษา และการวิเคราะห์เชิงสถาบันตามกรอบแนวคิดของ Acemoglu et al. (2005)

1) พื้นที่ที่ทำการศึกษา ในหัวข้อนี้จะได้นำเสนอรายละเอียดโดยสังเขปเกี่ยวกับลักษณะพื้นที่ที่ทำการศึกษาใน 3 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพฯ นครราชสีมา และน่าน ดังนี้

กรุงเทพฯ ฯ

พื้นที่ศึกษาในกรุงเทพฯ เป็นชุมชนขนาดเล็ก 3 แห่ง ได้แก่ ชุมชนบางบัว เขตบางเขน ชุมชนพูนทรัพย์ เขตสายไหม และชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ชุมชนบางบัว เป็นชุมชนริมคลองบางบัวหรือคลองถนน จดทะเบียนเป็นชุมชนกับกรุงเทพมหานครเมื่อปี 2534 แต่เดิมก่อนที่โครงการบ้านมั่นคงจะเริ่มเข้ามาเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ชุมชนนี้จัดเป็นชุมชนแออัด ตั้งบ้านเรือนอยู่บนที่ดินของกรมธนารักษ์ จำนวนบ้านกว่าครึ่งหนึ่งของชุมชนสร้างรูกำไปโปะในแนวคลอง สถานะของชุมชนในตอนนั้นจึงเป็นชุมชนบุกรุกพื้นที่ของหน่วยราชการ ด้วยจำนวนประชากร ความแออัด คนในชุมชนประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต สุขอนามัย ต่อมาในปี 2548 หลังความพยายามที่จะก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านมั่นคง สำเร็จ มีการปรับสภาพชุมชนใหม่ ย้ายบ้านขึ้นบก แบ่งที่ดินอย่างเท่าเทียมกัน ปัจจุบันมีทั้งหมดผู้อยู่อาศัยจำนวน 264 หลังคาเรือน บนพื้นที่ 9 ไร่ 1 งาน 72 ตารางวา มีสัญญาเช่าระยะยาว 3 ช่วง ช่วงละ 30 ปี จากกรมธนารักษ์ ชุมชนบางบัวถือเป็นชุมชนต้นแบบของโครงการบ้านมั่นคง และดำเนินกิจกรรมในชุมชนในลักษณะกรรมการหลายชุด และเน้นการสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่นผ่านเครือข่ายสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว เครือข่ายสหกรณ์เคหสถานเพื่อที่อยู่อาศัยคลองบางบัว และเครือข่ายสวัสดิการ

- ชุมชนพุนทรัพย์ เขตสายไหม เป็นประเภทเคหะชุมชน จดทะเบียนเป็นชุมชนกับกรุงเทพมหานครในปี 2545 ชุมชนนี้เกิดขึ้นมาจากแผนรื้อย้ายคนใต้สะพาน 12 สะพาน ที่อยู่ในเขตบางซื่อ สายไหม จตุจักร บางเขน หลักสี่ ดอนเมือง ที่เริ่มขึ้นในปี 2536 ชาวบ้านจากสะพานต่าง ๆ รวมกลุ่มกันในปี 2538 ก่อตั้งกลุ่มพัฒนาชุมชนใต้สะพานเพื่อเจรจาต่อรองกับการเคหะแห่งชาติในการเลือกพื้นที่สำหรับรองรับการย้ายเอง เพราะต้องการพื้นที่ที่สะดวกสำหรับการประกอบอาชีพเดิม การเจรจาต่อสู่สำเร็จในปี 2540 และชาวใต้สะพานส่วนหนึ่งได้ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนพุนทรัพย์ในปี 2544 โดยมีมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยเป็นพี่เลี้ยงช่วยในการวางแผน ชาวชุมชนเป็นผู้วางแผนและกำหนดวางแผนความต้องการใช้พื้นที่เอง ปัจจุบันชุมชนมี 216 หลังคาเรือน จำนวนประชากรประมาณ 1,600 คน ตั้งอยู่บนพื้นที่ขนาด 18 ไร่ 2 งาน 11 ตารางวา ชุมชนต้องจ่ายค่าเช่าที่เดือนละ 7,700 บาทหรือครัวเรือนละ 50 บาท ชุมชนพุนทรัพย์ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ของประชาชนด้วยโอกาสในการต่อรองกับภาครัฐเพื่อที่อยู่อาศัย

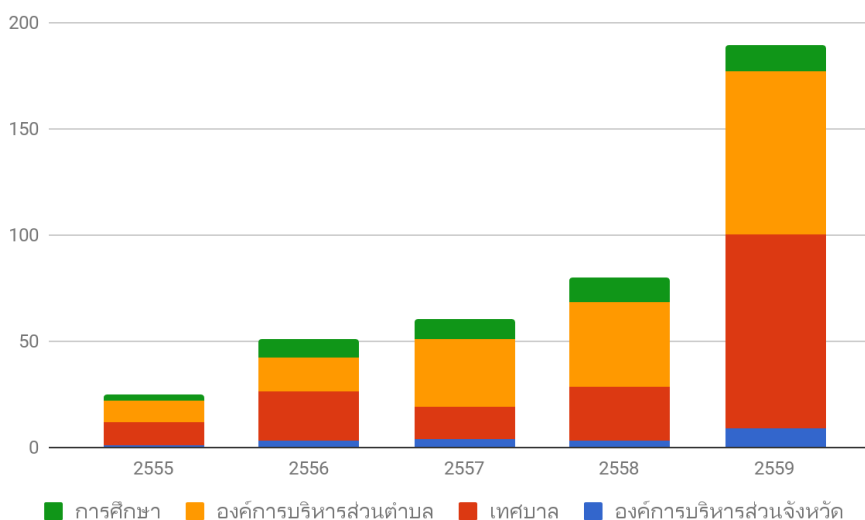
- ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา เขตหลักสี่ มีลักษณะเป็นชุมชนแออัด อยู่ริมคลองเปรมประชากร จดทะเบียนเป็นชุมชนกับกรุงเทพมหานครตั้งแต่ปี 2542 ถือเป็นพื้นที่รูกำลัริมคลอง ปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่ 142 หลังคาเรือน จำนวน 710 คน มีบ้านที่ปลูกสร้างในคลองกว่า 40 หลังคาเรือน โดยสภาพการอาศัยอยู่ที่แออัด ทำให้ต้องเผชิญปัญหาต้องด้านสุขอนามัย คุณภาพชีวิต และยาเสพติด แม้ในพื้นที่จะผ่านการรวมตัวกันในลักษณะคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการที่รับรองโดยสำนักงานเขต และที่ได้การรับรองจากหน่วยงานภายนอก มีกิจกรรมเกิดขึ้นตามวาระต่าง ๆ แต่การรวมตัวก็ไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร มีความแตกแยกเป็นกลุ่มย่อยทั้งที่เกิดจากนักการเมืองเดิม จาก

ปัญหาทุจริตของกลุ่มออมทรัพย์เดิมและปัญหากองทุนเงินล้านในอดีตที่ให้ประโยชน์เฉพาะเครือญาติ กรรมการ ชุมชนได้มีความพยายามสร้างกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัยขึ้นมาใหม่ ภายใต้การนำของ คณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบันเนื่องจากต้องเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเพื่อย้ายบ้านขึ้นบก ปัจจุบัน อยู่ในช่วงที่หน่วยงานภาครัฐทั้ง กรมธนารักษ์ สำนักงานเขต รวมถึง พอช. ลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับ ชาวชุมชน

จังหวัดนครราชสีมา

งานวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาทั้งจังหวัด ทั้งนี้ข้อมูลสถานการณ์ การคอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา นั้นจากงานวิจัยของปรีชา อุตระกุล (2560) แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ระหว่างปีพ.ศ. 2555-2559 (มกราคม-ตุลาคม) พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีการกล่าวหา ร้องเรียน จำนวน สะสมรวม 471 เรื่อง ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โดยหน่วยงานที่ได้รับการร้องเรียนมากที่สุดคือ กระทรวงมหาดไทย มีจำนวนสูงถึง 392 ข้อเรียกร้อง คิดเป็นร้อยละ 83 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการร้องเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 175 ข้อร้องเรียน เทศบาล 165 ข้อร้องเรียน และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 20 ข้อร้องเรียน รองลงมา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 42 ข้อร้องเรียน (ร้อยละ 9) และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวน 10 ข้อร้องเรียน (ร้อยละ 2) โดยสถิติจำนวนข้อร้องเรียนมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ดังภาพที่ 12-2

ภาพที่ 12-2 แสดงจำนวนข้อร้องเรียนของจังหวัดนครราชสีมา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนทั้งสิ้น 334 แห่ง ได้รับการจัดสรรงบประมาณปีละ 19,018 ล้านบาท โดยร้อยละ 20 จัดสรรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ร้อยละ 33 จัดสรรให้เทศบาล และร้อยละ 47 จัดสรรให้องค์การบริหารส่วนตำบล โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีงบประมาณปีละเกือบ 40,000 บาท มีจำนวนสมาชิกสภา 48 คน งานวิจัยของปรีชา อุตระกุล (2560) ตั้งข้อสังเกตว่า โครงการขุดลอกคลองเป็นโครงการที่มีเป็นประจำทุกปีและโครงการที่ตรวจสอบได้ยาก โดยในปี 2556 องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ใช้งบแบบพิเศษโครงการละ 1.9 ล้านบาท จำนวน 260 โครงการ มูลค่ารวม 494 ล้านบาท โดยไม่ผ่านระบบ e-Auction ทำให้เกิดข้อครหาถึงที่มาของบริษัทที่ได้รับงาน และบริษัทที่ได้รับงานมากที่สุดได้รับถึง 43 สัญญา เป็นเงิน 80 ล้านบาท ในปี 2559 ใช้งบแบบพิเศษโครงการละ 5 แสนบาท จำนวน 678 สัญญา มูลค่า 346 ล้านบาท ซึ่งการที่สมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลุ่มพวกพ้องเดียวกันกับฝ่ายบริหารทำให้ขาดการตรวจสอบ

จังหวัดน่าน

พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน อำเภอบ่อเกลือ เป็นหนึ่งใน 15 อำเภอของจังหวัดน่าน ทิศเหนือติดกับอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ทิศใต้ติดกับอำเภอแม่จริมและอำเภอสันติสุข ทิศตะวันออกติดกับแขวงไชยะบุรี ประเทศลาว และทิศตะวันตกติดกับอำเภอบัว ทั้งนี้พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ่อเกลือใต้ ตำบลดงพญา และตำบลภูฟ้า แม้ว่าพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 ตำบลนี้จะอยู่ในอำเภอเดียวกัน และชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนกัน แต่

ด้วยลักษณะทางกายภาพ ระดับการพัฒนาในปัจจุบัน และองค์ประกอบในด้านอื่น ๆ ก็มีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

ในอดีตพื้นที่อำเภอบ่อเกลือมีปัญหาด้านการคมนาคมเนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกล และอยู่บนภูเขาสูงชัน ปัจจุบันอำเภอบ่อเกลือมีการคมนาคมและการสื่อสารที่สะดวกมากขึ้น ชาวบ้านบางคนจึงเดินทางออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ด้วย เนื่องจากมีการพัฒนาเส้นทางการสัญจรเป็นถนนลาดยางทั้งจากอำเภอบัวและจากอำเภอสันติสุขมายังอำเภอบ่อเกลือ ซึ่งถนนนี้ได้เชื่อมโยงพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลเข้าด้วยกัน

2) การวิเคราะห์เชิงสถาบันตามกรอบแนวคิดของ Acemoglu et al. (2005)

กรอบการวิเคราะห์เชิงสถาบันของ Acemoglu et al. (2005) ประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ (ได้แก่ สถาบันเชิงภูมิศาสตร์ สถาบันเชิงวัฒนธรรม สถาบันเชิงการเมือง และสถาบันเศรษฐกิจ) ที่ส่งผลให้เกิดสถาบันใน 2 ลักษณะ คือ สถาบันที่เอื้อประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ (Inclusive institution) และสถาบันที่เอื้อประโยชน์เฉพาะกับคนบางกลุ่ม (Extracting institution) ปรากฏการณ์ภายใต้สังคมที่มีการคอร์รัปชันสูง สามารถเทียบได้กับสถาบันประเภท Extracting Institution และในทางตรงกันข้ามปรากฏการณ์ภายใต้สังคมที่ปลอดคอร์รัปชัน ที่เทียบได้กับสถาบันประเภท Inclusive Institution

กรุงเทพฯ

ใช้ข้อมูลจาก 3 แหล่ง ได้แก่ 1) ข้อมูลเบื้องต้นจากทีมวิจัยท้องถิ่น มหาวิทยาลัยเกริก ที่ได้จากการเปิดเวทีงานวิจัยแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมที่ปลอดคอร์รัปชันโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนในเขตบางเขน สายไหม ดอนเมืองและหลักสี่ ซึ่งอยู่ในรายงานความก้าวหน้าของโครงการระยะ 6 เดือน และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ในแต่ละชุมชน 2) ข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกในแต่ละชุมชน และ 3) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สำนักงานเขตที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการใช้ข้อมูลทุติยภูมิในระดับชุมชน

การวิเคราะห์สถาบันเชิงภูมิศาสตร์

ชุมชนบางบัวและชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาเป็นชุมชนดิตริมน้ำ แต่ปัจจุบันไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำได้เนื่องจากเป็นน้ำเสียที่ไหลผ่านชุมชน ชาวบ้านในทั้ง 3 ชุมชนมีแหล่งทำงานที่ไม่ห่างไกลจากชุมชนมากนัก

ถึงแม้ลักษณะพื้นที่ชุมชนบางบัวจะเป็นเส้นยาว 500 เมตร แต่สามารถใช้โอกาสจากโครงการบ้านมั่นคงในการเปิดพื้นที่ให้การจราจร ทำให้การติดต่อไปมาหาสู่กันในพื้นที่ทำได้สะดวก สามารถเข้าออกได้หลายทางมากขึ้น ส่วนชุมชนพุนทรพย์ ถึงแม้จะมีเส้นทางหลักเข้าออกทางเดียว แต่ภายในชุมชนมีการจัดระเบียบพื้นที่ตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้มีซอยแยกหลายซอย สะดวกในการไปมาหาสู่และมีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับสนทนาการ ซึ่งจะเป็นจุดที่แตกต่างกันมากหากเปรียบเทียบกับชุมชนหลักแฟลตร่วมพัฒนาซึ่งยังถือเป็นชุมชนแออัดริมคลองเปรมประชากร มีพื้นที่แนวยาวตลอดคลอง และเส้นทางเดินติดต่อมีเพียงถนนเล็ก ๆ สำหรับคนเดินหรือมอเตอร์ไซด์ผ่านเส้นเดียวเท่านั้น ชุมชนยังถูกถนนขนาดใหญ่ตัดผ่านแยกชุมชนออกเป็น 2 ฟาก ฟากขนาดใหญ่ประมาณ 100 ครัวเรือน และขนาดเล็กอีกประมาณ 20 ครัวเรือน และไม่มีพื้นที่ส่วนกลางสำหรับการสนทนาการ ที่น่าสนใจคือการแบ่งทางกายภาพนี้สอดคล้องกับการที่ชุมชนแบ่งกลุ่มทางการเมืองเป็น 2 กลุ่ม และการสื่อสารข้อมูลข่าวสารมักหยุดอยู่เฉพาะฟากใดฟากหนึ่ง ไม่ได้ข้ามถนนไปยังอีกฟากหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นลักษณะพื้นฐานสำคัญที่เป็นอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วม และการดำเนินกิจกรรมเป็นหมู่คณะ (Collective action)

ในเชิงภูมิศาสตร์มนุษย์ ทั้งชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรพย์มีขนาดประชากรไม่ต่างกันมาก คือ 264 และ 216 หลังคาเรือน ตามลำดับ ในขณะที่ชุมชนหลังแฟลตเป็นชุมชนเพียง 142 หลังคาเรือนเท่านั้น โดยมีผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ 40 ของประชากรในพื้นที่ ในขณะที่ชุมชนพุนทรพย์และบางบัวมีสัดส่วนของผู้สูงอายุน้อยกว่า¹ โดยเป็นคนวัยทำงานประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม คนวัยทำงานในทั้ง 3 ชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค่าขาย มีรายได้รายวันออกไปทำงานแต่เช้าและกลับเข้าพื้นที่ในตอนค่ำ มีเฉพาะเด็กเล็กและคนชราอาศัยอยู่ในบ้านช่วงกลางวัน

ทั้งชุมชนบางบัวและชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาถือว่าเป็นชุมชนริมคลองดั้งเดิม ที่มีคนมาตั้งรกรากอาศัยอยู่ริมน้ำย้อนหลังไปมากกว่า 70 ปี และเริ่มแออัดเพิ่มขึ้นหลังปี 2530 เป็นต้นมา ทั้ง 2 ชุมชนประสบปัญหาการไร้ที่อยู่บ้านริมคลอง ต้องยกบ้านขึ้นบก ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันคือปี 2548 แต่เนื่องจากระบบการบริหารจัดการเงินออมกลุ่มออมทรัพย์ และบริบทความพร้อมในพื้นที่ที่ต่างกัน ทำให้การพัฒนาใน 2 พื้นที่นี้มีเส้นทางที่แตกต่างกันอย่างมาก ในขณะที่ชุมชนบางบัวสามารถหาทางออกร่วมกันเพื่อให้โครงการบ้านมั่นคงสำเร็จลุล่วงไปได้โดยใช้เวลา 3 ปี (เสร็จสิ้นในปี 2552) แต่ชุมชนหลังแฟลตพัฒนายังไม่สามารถก้าวผ่านปัญหาของสร้างบ้านล้าไปแนวคลองได้ และมีปัญหา

¹ สำนักงานเขตและหน่วยงานของรัฐไม่มีการบันทึกข้อมูลโครงสร้างประชากรอย่างเป็นทางการ ข้อมูลข้างต้นมาจากการร่วมกันประมาณการของคนในชุมชน

คาราคาซังต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 10 ปี ลักษณะโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงมากเป็นอีกหนึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชนไม่สามารถทำได้มากนัก ความอ่อนแอของร่างกาย โรคภัยไข้เจ็บ และภาระการดูแลหลานหรือเด็กเล็กทำให้ชุมชนขาดกำลังคนที่จะทำงานสาธารณะให้ชุมชน

การวิเคราะห์สถาบันเชิงวัฒนธรรม

ชุมชนบางบัวและชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนามีกิจกรรมที่ครอบครัวมาตั้งรกรากในพื้นที่มากกว่า 70-80 ปีมาแล้ว แต่ก็มีคนนอกพื้นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยค่อนข้างมากตั้งแต่ปี 2530 ในขณะที่คนในชุมชนพุทธมีถิ่นฐานดั้งเดิมจากต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ แล้วมาตั้งรกรากอยู่ได้สะพานต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ก่อนที่จะถูกรื้อย้ายมาอยู่ร่วมกันที่ชุมชนพุทธ ทำให้คนในชุมชนเหล่านี้มีความหลากหลายในแง่ของความเชื่อเดิมและแนวคิด แต่เนื่องจากเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ทำให้กิจกรรมงานบุญประจำปี เช่น งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ที่มีเลี้ยงพระ ทำบุญ หรือแม้กระทั่งกองทุนฌาปนกิจ ยังเป็นงานที่ผู้ริเริ่มสามารถดึงชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมได้มาก อิทธิพลจากความเชื่อในศาสนาพุทธที่ให้ความสำคัญกับการทำบุญ บริจาคทาน ยังคงเข้ามามีบทบาทในการสร้างระบบประกันในชุมชนอย่างกองทุนฌาปนกิจ²

สำหรับวัฒนธรรมการรวมกลุ่มกันนั้น ทั้ง 3 พื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มในลักษณะที่ไม่เป็นทางการหลายกลุ่มด้วยกัน และมีระดับความแน่นแฟ้นของการรวมกลุ่มต่างระดับกันไป ด้วยเหตุผลว่าทั้ง 3 ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ของกรมธนารักษ์หรือการเคหะแห่งชาติ คนในชุมชนจึงยังประสบปัญหาความไม่แน่นอนเรื่องที่อยู่อาศัย ทำให้ทั้ง 3 ชุมชนมีกลุ่มหรือสหกรณ์ออมทรัพย์ดำเนินการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการสร้างบ้านในโครงการบ้านมั่นคง (ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการใช้หนี้ที่เกิดจากการสร้างบ้าน (ชุมชนบางบัว) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการซื้อที่จากการเคหะแห่งชาติ (ชุมชนพุทธ) นอกจากนี้ทั้ง 3 ชุมชนมีกลุ่มที่ทำหน้าที่เก็บเงินค่าเช่าที่สำหรับการชำระให้กรมธนารักษ์หรือการเคหะแห่งชาติ และกลุ่มฌาปนกิจ ทั้งนี้ ความหลากหลายของกลุ่มและความเข้มแข็งของกลุ่มก็จะขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและระดับการพัฒนาของชุมชน

ชุมชนบางบัวถือเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งมากที่สุด และมีการรวมกลุ่มที่หลากหลาย สามารถกระจายหน้าที่ผู้นำกลุ่มให้กับผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชน มีกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มช่างชุมชน กลุ่มวินมอเตอร์ไซด์ กลุ่มแม่บ้าน

² Gill, Anthony, and Erik Lundsgaarde. 2004. "State Welfare Spending and Religiosity: A Cross-National Analysis." *Unpublished Manuscript*. University of Washington.; Scheve, Kenneth, and David Stasavage. 2006. "Religion and Preferences for Social Insurance." *Quarterly Journal of Political Science*. อ้างถึงใน ธาณี ชัยวัฒน์. 2556. น. 17.

กลุ่มตำรวจบ้าน ชาวบ้านที่ไม่ได้อยู่ในคณะกรรมการเข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้นำกลุ่ม การกระจายบทบาทผู้นำให้ชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ โดยที่คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยภาพรวมแล้ว ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอมีมากถึงร้อยละ 50 ชาวบ้านที่เข้าร่วมบ้างไม่ร่วมบ้าง คิดเป็นร้อยละ 30 และที่ไม่เข้าร่วมเลยอีกร้อยละ 20 การที่ชุมชนได้ดำเนินโครงการบ้านมั่นคงจนสำเร็จทำให้ชาวบ้านสามารถใช้องค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อรองรับและสร้างความมั่นคงเรื่องที่อยู่อาศัยต่อไปเพราะชุมชนยังต้องพยายามบริหารจัดการหนี้ที่เกิดจากการสร้างบ้านให้สำเร็จด้วย นอกจากนี้การที่ชุมชนมีผู้นำธรรมชาติที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนวาระของคณะกรรมการชุมชน และเป็นผู้ใหญ่ที่ชาวบ้านไว้วางใจให้ทำหน้าที่ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้การดำเนินงานมีความสม่ำเสมอ ตรวจสอบที่มาที่ไปของเงินได้ง่ายขึ้น ชุมชนบางบัวประสบปัญหาเรื่องความมั่นคงของที่ดินน้อยที่สุด เนื่องจากสามารถทำสัญญาเช่าที่ดินได้ยาวนานถึง 90 ปี ชาวบ้านจึงให้ความสนใจกับเรื่องการจัดการหนี้ที่เกิดจากการสร้างบ้านเป็นหลัก ซึ่งต่างจากของชุมชนพูนทรัพย์ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการออมทรัพย์เพื่อซื้อที่ดินของชุมชนร่วมกันจากการเคหะแห่งชาติ เนื่องจากที่ดินที่อาศัยอยู่มีสัญญาเช่าเหลืออีก 14 ปีเท่านั้น กลุ่มออมทรัพย์นี้จึงมีผู้เข้าร่วมประมาณร้อยละ 77 ของครัวเรือนทั้งหมด

ลักษณะการรวมกลุ่มที่ชุมชนพูนทรัพย์เมื่อเทียบกับชุมชนบางบัวถือว่ายังไม่หลากหลายมาก มีกลุ่มเก็บค่าเช่าที่ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการชุมชน และจัดสรรเงินส่วนหนึ่งที่เหลือจากการจ่ายค่าเช่าที่เพื่อจัดสวัสดิการให้ชุมชน เช่น เงินสมทบงานฌาปนกิจ 2,000 บาทต่อศพ หรือจัดของเยี่ยมผู้ป่วย นอกจากนั้นก็เริ่มมีกลุ่มแปลงเกษตร ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่สันทนการเพิ่มเติมให้คนในชุมชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่สามารถกระจายให้เข้าถึงคนในชุมชนได้มากเท่าที่ควร คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการงานต่าง ๆ เป็นหลัก แต่จ้างแรงงานคนในชุมชนให้ช่วยดำเนินงานบางอย่าง เช่น การจัดเลี้ยง การทำความสะอาด

สำหรับชุมชนหลังพหลดร่วมพัฒนา การรวมกลุ่มยังไม่เข้มแข็งมากนัก คนในชุมชนไม่ค่อยให้ความสนใจกับกิจกรรมของชุมชน คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม การทำงานต่าง ๆ มีความขัดแย้งที่เด่นชัดจากคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เห็นด้วยกับกรรมการชุมชน และกลุ่มที่เป็นฝ่ายตรงข้ามคณะกรรมการชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อโครงการบ้านมั่นคงซึ่งประสบปัญหาต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า 10 ปี มีการเปลี่ยนตัวผู้นำกลุ่มมีปัญหาเรื่องเงินออมหายได้กลับมาเริ่มต้นใหม่เมื่อไม่นานมานี้ เนื่องจากเป็นปัญหาถูกไล่รื้อไม่ให้ปลูกกล้วยที่คลองเป็นสิ่งที่ชุมชนกำลังเผชิญร่วมกัน ทำให้มีผู้เข้าร่วมในกลุ่มมากถึงร้อยละ 80 นอกจากนี้ชุมชนกำลังพัฒนา

อาชีพ และกลุ่มสันตนาการโดยอาศัยความเชี่ยวชาญของคนในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้คนในชุมชน เช่น กลุ่มดนตรีไทย และกำลังได้รับความสนใจจากองค์กรภายนอก

ประเด็นร่วมของทั้ง 3 พื้นที่ คือ การพยายามใช้แนวทางกระจายบทบาทให้ผู้นำตามธรรมชาติเป็นผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ไม่ให้กระจุกตัวอยู่ที่คณะกรรมการชุมชนซึ่งเป็นผู้นำทางการและเปลี่ยนวาระตามกฎระเบียบ แต่ในชุมชนพุนทรัพย์และชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก

เนื่องจากชุมชนทั้ง 3 ไม่มีกฎหรือกติกาของชุมชนเป็นทางการ ในกรณีที่คนในชุมชนมีความขัดแย้งกัน แต่ละชุมชนมีวิธีหาข้อยุติที่ต่างกันออกไป ในชุมชนบางบัวจะให้ผู้ใหญ่ที่เป็นที่เคารพนับถือของลูกบ้าน มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในชุมชนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และในกรณีที่ลูกบ้านสร้างความเดือดร้อนหรือสร้างปัญหาให้กับคนในชุมชน ชุมชนยังสามารถใช้วิธี Sanction ได้ ในขณะที่ชุมชนพุนทรัพย์ จะให้คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่ช่วยไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง สำหรับชุมชนหลังแฟลต ยังไม่มีตัวแทนผู้ใหญ่ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ จึงพึ่งการแจ้งความกับตำรวจ

จากทัศนคติเกี่ยวกับความไว้วางใจ (Trust) ของทั้ง 3 ชุมชนจะพบว่า การไว้วางใจจนเกินไปเป็นเหตุผลหนึ่งที่คนในชุมชนเชื่อว่าเป็นที่มาของคอร์รัปชันในชุมชน ความไว้วางใจในที่นี้ คือ การไว้วางใจจนไม่ได้สร้างระบบการตรวจสอบ และเมื่อเกิดความคลางแคลงใจก็รู้สึกเกรงใจเกินกว่าที่จะซักถามหรือขอให้มีการชี้แจงข้อมูล และมักจะคิดต่อไปว่า การไต่ถามคงไม่สามารถไปเปลี่ยนแปลงอะไรได้ และเลือกที่จะไม่ยุ่งเกี่ยว ด้วยทัศนคติเช่นนี้ทำให้การตีความคำว่า Trust หรือความไว้วางใจของคนในชุมชนแตกต่างจากการตีความคำว่า Trust และผลของ Trust ใน Inglehart (1988) ที่เน้นว่าความไว้วางใจเป็นทัศนคติที่ทำให้คนเต็มใจที่จะทำงานเป็นหมู่คณะ นอกจากนี้ ทัศนคติความไว้วางใจของคนในชุมชนทั้ง 3 ยังแตกต่างกันอย่างชัดเจน ขอบเขตหรือรัศมีของความไว้วางใจของชุมชนบางบัวมีลักษณะของความไว้วางใจเป็นการทั่วไป (Generalized trust) ที่มากกว่าความไว้วางใจแบบเฉพาะเจาะจง (Particularized trust) การเชื่อใจในผู้นำสามารถสร้างความเต็มใจในการมีส่วนร่วมของคนส่วนใหญ่ในชุมชน ในขณะที่คนในชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาจะมีความไว้วางใจแบบเฉพาะเจาะจงมากกว่าความไว้วางใจแบบทั่วไป เนื่องจากการแบ่งฝ่ายยังส่งผลกระทบรุนแรงกว่าพื้นที่อื่นและประสบการณ์ที่ไม่ดีจากกลุ่มออมทรัพย์ ชุมชนพุนทรัพย์เป็นชุมชนที่มีอายุการก่อตั้งไม่มากเมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชน คนในชุมชนมีพื้นที่หลากหลายมาก และผ่านประสบการณ์ความไม่โปร่งใสจากคณะกรรมการชุมชนหลายชุดในอดีตที่ผ่านมา ทำให้ลักษณะการไว้วางใจยังคงเป็นแบบเฉพาะเจาะจงมากกว่าแบบทั่วไป ในพื้นที่ที่ความไว้วางใจมีลักษณะเฉพาะเจาะจงหรือแคบก็จะส่งผลทางลบต่อความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ลดทอนโอกาสการสร้างทุนทางสังคม

ทั้ง 3 ชุมชนให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่าย (Network) กับองค์กรภายนอกต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกิ่งองค์กรของรัฐ มูลนิธิ สถาบันการศึกษา เครือข่ายชุมชน โดยชุมชนบางบัวมีระดับความเข้มแข็งและกว้างขวางของเครือข่ายมากที่สุด เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองบางบัว คือเครือข่ายดั้งเดิมที่ให้ความช่วยเหลือมาตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการบ้านมั่นคง และในภวณะน้ำท่วม ชุมชนจะขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายสายคลองเป็นหลัก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงตั้งแต่โครงการบ้านมั่นคงเริ่มต้น และยังช่วยเหลือการดำเนินการเรื่องที่อยู่อาศัยของชุมชนผ่านสหกรณ์เคหสถานในปัจจุบัน กลุ่มออมทรัพย์ที่ทำอย่างต่อเนื่องและมีทุกครัวเรือนเป็นสมาชิกเป็นฐานสำคัญของการทำงานสหกรณ์เคหสถานเพื่อที่อยู่อาศัยบางบัวที่มีหน้าที่ดูแลเงินออมของคนใน 8 ชุมชน ชุมชนนี้ยังได้รับความสนใจจากบริษัทเอกชน เช่น กระทิ้งแดง ในการสนับสนุนโครงการพัฒนาในชุมชน มีสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยเกริก ใช้เป็นพื้นที่งานวิจัยอย่างต่อเนื่อง

สำหรับชุมชนพุนทรัพย์ เครือข่ายสำคัญ คือ เครือข่ายสลัม 4 ภาคและกลุ่มคนจนเมือง และมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ซึ่งช่วยเหลือมาก่อนชุมชนจัดตั้งและยังคงเป็นเครือข่ายที่ใกล้ชิดกับชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนยังเป็นพื้นที่วิจัยของมหาวิทยาลัยเกริกอย่างต่อเนื่องจนเห็นผลงานที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่ การมีเครือข่ายวิชาการทำให้ชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์เป็นชุมชนที่มีฐานข้อมูลชุดความรู้ของชุมชนที่หนักแน่น

ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนากำลังพัฒนาเครือข่ายกับองค์กรภายนอก เช่น Thai PBS เพื่อมาสนับสนุนงานของเยาวชน และการดึงงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐมาเพื่อช่วยในการดำเนินกิจกรรม เช่น การส่งเสริมอาชีพในชุมชน ข้อได้เปรียบสำคัญของชุมชนที่มีเครือข่ายที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐเป็นแรงหนุน คือ มีแนวร่วมในการผลักดันให้ภาครัฐเห็นความสำคัญและช่วยแก้ปัญหาของชุมชน และทำให้ชุมชนมีความยืดหยุ่นเรื่องแหล่งงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน

สิ่งที่น่าสังเกตจากโครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ ชุมชนบางบัวมีโครงสร้างสถาบันเชิงวัฒนธรรมที่เข้มแข็งมากหรืออีกนัยหนึ่งคือ มีทุนทางสังคมที่สูงกว่าอีก 2 ชุมชน ประสพการณ์ร่วมสำคัญผ่านโครงการบ้านมั่นคงและการพัฒนาระบบกลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ สร้างและรักษาความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจในผู้นำ ความเห็นอกเห็นใจกันและ การเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มและแบบแผนวิธีคิดของชุมชน ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นเครือข่าย กลุ่มออมทรัพย์เป็นกลไกหลักที่ขับเคลื่อนชุมชนและมีผู้นำรักษาความไว้วางใจของตนในชุมชนได้ ชาวบ้านไว้วางใจผู้นำจนสามารถสานผลงานต่อเนื่อง พัฒนาแนวคิดเพื่อสรรหาระบบการบริหารจัดการที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ

ชุมชนพุนทรัพย์เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่สมาชิกในชุมชนผ่านประสบการณ์ร่วมสำคัญมากด้วยกัน การต่อสู้ของคนจนที่ไม่มีแหล่งที่อยู่อาศัยจนสามารถมีบ้านเป็นหลักแหล่ง มีทุนทางสังคมเริ่มต้นที่สูงเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จที่ลดน้อยลง ความคลุมเครือและกลางแกลงใจในตัวผู้นำที่เกิดจากความไม่โปร่งใสในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเงินชุมชนในหลายชุดที่ผ่านมา ตลอดจนกิจกรรมการรวมกลุ่มที่ขาดหายไปในช่วง ทำให้ทุนทางสังคมที่เคยมีมากค่อย ๆ ลดน้อยถอยลงไป

ในชุมชนหลังเพลิงร่วมพัฒนา แม้คนในชุมชนจะเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกัน แต่ยังไม่เคยผ่านวิกฤตหรือประสบการณ์ร่วมสำคัญมาพร้อมกัน ยังขาดทุนทางสังคม ขาดความไว้วางใจ มีความกลางแกลงและขัดแย้งสูง การพัฒนาทางความคิดที่เกิดจากร่วมผลักดันประเด็นเป็นกลุ่มยังมีน้อยมาก

การวิเคราะห์สถาบันเชิงการเมือง

โครงสร้างที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของรัฐ คือ คณะกรรมการชุมชน ซึ่งได้รับการรับรองจากสำนักงานเขต ทั้ง 3 ชุมชนเห็นว่าแนวทางที่ควรทำ คือ การกระจายอำนาจและการกระจายความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมสำคัญ ๆ ของชุมชนออกจากคณะกรรมการชุมชน และให้คณะกรรมการชุมชนทำหน้าที่ประสานงานหรือความช่วยเหลือจากหน่วยงานข้างนอกเป็นหลัก เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนให้มากที่สุด และเพื่อให้เกิดความโปร่งใสทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ชุมชนบางบัวเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการกระจายบทบาทผู้นำให้สมาชิกในชุมชนที่ไม่ใช่คณะกรรมการชุมชน โดยใช้กลุ่มย่อย ๆ เป็นกลไกรับทราบและขับเคลื่อนความต้องการของชุมชน ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนมากกว่าชุมชนอื่น ในขณะที่ชุมชนพุนทรัพย์กำลังจัดการให้มีการกระจายงานออกไปมากกว่าเดิม เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังมีการริเริ่มและนำโดยคณะกรรมการชุมชน แม้จะใช้เวลาประชุมรายเดือนของชุมชนเป็นเวทีเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านและผลักดันการมีส่วนร่วม แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก สำหรับชุมชนหลังเพลิงร่วมพัฒนา ประธานคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ประเมินความต้องการของชุมชน และทางงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่ตั้งอยู่รอบข้างชุมชน โดยไม่เน้นการพึ่งงบประมาณจากหน่วยงานรัฐ

ทั้ง 3 ชุมชนได้รับเงินสนับสนุนการทำกิจกรรมเป็นรายเดือนจากสำนักงานเขต แต่ในบางครั้งประสบปัญหาในการเขียนรายงานเพื่อขอเบิกใช้งบประมาณตามระเบียบการเงินการคลังของรัฐ เพราะการทำกิจกรรมหรือดำเนินงานพัฒนาบางอย่างในชุมชนไม่สามารถเบิกจากงบประมาณส่วนนี้ได้ ในกรณีที่ชุมชนไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากเครือข่ายหรือองค์กรอื่น ข้อจำกัดนี้อาจทำให้เกิดความ

ไม่โปร่งใสในการชี้แจงการใช้งบประมาณ ยกเว้นในกรณีที่ชุมชนสามารถหางบประมาณจากแหล่งอื่น มาเสริมการทำกิจกรรมในชุมชนได้ ก็จะลดอุปสรรคจากข้อจำกัดนี้ได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ส่งผลต่อการผลักดันการชี้แจงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงกับคนในชุมชน

ชุมชนบางบัวให้ความสำคัญมากกับการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้จากเขต การใช้จ่ายเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ ใช้ระบบการตรวจสอบไขว้จากคนนอกชุมชนมาประกอบ เช่น การใช้ระบบกรรมการที่มีคนจากหลายชุมชนมาช่วยตรวจสอบการดำเนินงานของสหกรณ์ มีการชี้แจงเรื่องค่าใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ และจัดระบบไม่ให้มีการใครคนใดคนหนึ่งมีโอกาสถือเงินจำนวนมากไว้นาน มีการทำบัญชีเฉพาะของแต่ละครัวเรือนและจัดระบบการเก็บหลักฐานไว้ 3 ที่เพื่อใช้พิสูจน์การเบิกจ่าย ชุมชนพุนทรัพย์มีการวางระบบการเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายเงินเช่นกัน เช่น ในการเก็บเงินจากชุมชนเพื่อจ่ายค่าเช่าที่หรือการออมเพื่อซื้อที่ดินจะมีบัญชีรายครัวเรือนชัดเจน ปิดประกาศการใช้จ่ายและการออมปีละครั้ง ทำให้ตรวจสอบได้ อย่างไรก็ตาม ในส่วนเงินพัฒนาชุมชนของสำนักงานเขต แม้จะมีการเก็บใบเสร็จหลักฐานชัดเจนเพื่อแจ้งสำนักงานเขต แต่ยังไม่มีการชี้แจงการใช้จ่ายเงินให้ชาวบ้านทั่วไปรับทราบเป็นรายเดือนแต่จะสรุปชี้แจงในการประชุมประจำปี ส่วนชุมชนหลังแฟลต ยังไม่มีกลไกการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่เป็นรูปธรรม แต่ชาวบ้านเริ่มกระตือรือร้นในส่วนของเปิดเผยและชี้แจงข้อมูลการทำงานของคณะกรรมการชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ คณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบันมีความพยายามที่จะปิดประกาศแจ้งเรื่องโครงการที่เข้ามาในชุมชน การใช้จ่ายเงินในการทำกิจกรรมบางกิจกรรม แต่เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องสถานที่ทำให้ต้องปิดประกาศบนกำแพงทางเดินเข้าชุมชน แผ่นปิดประกาศจึงชำรุดเร็ว และยังไม่มียระบบเปิดเผยชี้แจงการใช้งบประมาณพัฒนารายเดือนจากเขต ในชุมชนมีความขัดแย้งมายาวนาน ชาวบ้านที่อยู่คนละฝ่ายกันมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการทำงานของอีกฝ่าย

ในแง่ความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชุมชน ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาแบ่งเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายคณะกรรมการชุมชนในปัจจุบันและฝ่ายตรงข้าม และผู้นำแต่ละฝ่ายจะคานอำนาจกันเองผ่านการเป็นสมาชิกในกลุ่มหลัก ๆ และยังมีลักษณะกายภาพของพื้นที่ที่มีถนนตัดแบ่งกลางเป็นจุดแบ่งฝ่าย สำหรับชุมชนบางบัวนั้น เลือกว่าจะจัดการกับความขัดแย้งที่มาจากการแบ่งฝ่ายทางการเมืองด้วยการไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ต่างฝ่ายต่างเลือกที่จะทำงานคนละกลุ่มกันไป เช่นเดียวกันกับชุมชนพุนทรัพย์ นอกจากนี้ ในความเชื่อมโยงกับการเมืองระดับประเทศ แต่ละชุมชนไม่ขัดขวางและเปิดกว้างสำหรับความช่วยเหลือที่ไม่มีเงื่อนไขจากนักการเมืองจากพรรคต่าง ๆ การดำเนินงานหรือกิจกรรมภายในชุมชน รวมถึงกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการ ฯลฯ เป็นเรื่องภายในชุมชนเอง ไม่เกี่ยวข้องและไม่ได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองฝ่ายใด

คณะกรรมการชุมชนของชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์มีพื้นที่กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน มีห้องประชุมเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมระดมความเห็นชี้แจงข้อมูลสาธารณะ ชี้แจงข้อมูลโครงการที่เข้ามาพัฒนาในพื้นที่ ซึ่งต่างจากชุมชนหลังแฟลตที่ขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพ ไม่มีพื้นที่สำหรับการประชุม การจัดกิจกรรมการเผยแพร่ หรือประชาสัมพันธ์หรือชี้แจงข้อมูล ที่สื่อถึงความเป็นกลางเนื่องจากต้องพึ่งพาลานบ้านของลูกบ้านที่มีอยู่ติดทางเข้าออกของชุมชน และคนในชุมชนที่อยู่อีกฟากหนึ่งของถนนไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมประชุมให้ความเห็น

จะเห็นได้ว่า หากขาดความไว้วางใจหรือทุนทางสังคมที่จะนำไปสู่การรวมกลุ่มทำงาน (Collective action) การตรวจสอบและการถ่วงดุลแล้ว คณะกรรมการชุมชนซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองในระดับชุมชน ไม่สามารถทำหน้าที่ประสานความต้องการของคนในชุมชนกับองค์กรภาครัฐได้ ดังนั้นการสร้างระบบผู้แทนชุมชนที่สามารถเบิกใช้งบประมาณจากองค์กรภาครัฐ โดยไม่ได้สร้างระบบตรวจสอบภายในชุมชนหรือระบบถ่วงดุลมารองรับอาจส่งผลในทางลบต่อความไว้วางใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีความหลากหลาย และรัศมีความไว้วางใจมีลักษณะแคบหรือเฉพาะเจาะจงเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประสิทธิภาพและความโปร่งใสของคณะกรรมการชุมชนขึ้นกับตัวผู้นำหรือปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญซึ่งหมายความว่าโครงสร้างสถาบันทางการเมืองระดับชุมชนไม่สามารถกระจายอำนาจไปสู่ชุมชนได้จริง ปัญหานี้อาจแก้ได้ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้นำธรรมชาติคนอื่น ๆ เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อคนอำนาจคณะกรรมการชุมชน แต่การแก้ไขเช่นนี้สามารถทำได้เฉพาะในชุมชนที่มีทุนทางสังคมมากพอที่จะทำให้คนในชุมชนเต็มใจร่วมมือกับกิจกรรมสาธารณะ ดังนั้นแม้การช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในเชิงงบประมาณจะเป็นประโยชน์ แต่หากชุมชนไม่ได้มีทุนทางสังคมหรือไม่ได้มีระบบตรวจสอบหรือบรรยากาศที่เอื้อต่อการตรวจสอบเป็นทุนเดิม การใช้จ่ายเงินสนับสนุนจากภาครัฐโดยคณะกรรมการชุมชนอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สร้างความขัดแย้ง ทำลายความเข้มแข็งของสถาบันทางการเมืองและสถาบันทางวัฒนธรรมของชุมชนและทำลายโอกาสการสร้างธรรมาภิบาลในชุมชน

การวิเคราะห์สถาบันเศรษฐกิจ

ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนบางบัวเกือบทั้งหมดมีงานทำเป็นหลักแหล่ง มีอาชีพหลากหลาย ทั้งงานประจำและเป็นลูกจ้าง มีอาชีพสำคัญที่สร้างงานให้เยาวชนในชุมชนเป็นจำนวนมาก คือ งานช่างชุมชนหรือรับเหมาก่อสร้าง เพราะเป็นทักษะจากการสร้างบ้านให้คนในชุมชนเองในช่วงดำเนินโครงการบ้านมั่นคง คนกลุ่มนี้รับเหมาในพื้นที่ที่ไม่ไกลจากชุมชนมากนักและยังกลับเข้ามาอยู่ประจำในพื้นที่ คนในชุมชนไม่มีปัญหาในการเข้าถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน แม้จะยังมีกลุ่มรายได้น้อยอยู่บ้างและประสบปัญหาการผ่อนชำระหนี้สร้างบ้าน แต่สหกรณ์เคหสถานคลองบางบัวตระหนักถึง

ปัญหานี้และช่วยกันสร้างกลไกเพื่อรองรับ คนในชุมชนที่ประสบปัญหาตกงานซ้ำซากหรือขาดรายได้ตลอดมีน้อยและชาวบ้านสามารถเข้าถึงเงินทุนช่วยเหลือจากกองทุนสวัสดิการและกองทุนอื่นผ่านเครือข่ายสายคลอง มีศูนย์เด็กเล็กที่ช่วยดูแลบุตรหลานในเวลาที่พ่อแม่ออกไปทำงาน

สำหรับในพื้นที่ชุมชนพุนทรัพย์ คนส่วนใหญ่มีรายได้รายวันที่ไม่แน่นอน อาชีพหลักคือหาของเก่า ขายปลาทุ ทำพวงมาลัย เกือบทั้งหมดมีงานทำ โดยมีแหล่งทำมาหากินไม่ไกลพื้นที่ และกลุ่มอาชีพเดียวกันก็มีกอาศัยอยู่ในโซนเดียวกันหรือใกล้กัน ในชุมชนมีศูนย์เด็กเล็กที่ช่วยดูแลเด็กในชุมชน คนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาการเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นที่ และคนในชุมชนสามารถเข้าถึงเงินช่วยเหลือผ่านเครือข่ายและกองทุนสวัสดิการ ทั้งชุมชนบางบัวและพุนทรัพย์มีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยมากกว่าชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนา ในขณะที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนหลังแฟลตทำอาชีพรับจ้างทั่วไปและมีสัดส่วนจำนวนคนตกงาน หรือขาดรายได้มากกว่าอีก 2 พื้นที่ การเข้าถึงกองทุนต่าง ๆ ยังมีไม่มากนักและยังไม่มีกองทุนสวัสดิการของชุมชน การที่ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่รกร้างทำให้ประชาชนไม่ได้รับสิทธิ์ที่ชัดเจนในการรับความช่วยเหลือด้านสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปาหรือไฟฟ้า และไม่มีพื้นที่ศูนย์เด็กเล็กที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองที่ต้องทำงานทั้งวันได้

การที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนทั้ง 3 มีอาชีพที่พึ่งการหารายได้รายวันและมีรายได้ไม่มากทำให้ต้องทำงานทุกวันไม่เว้นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ประเด็นนี้ส่งผลต่อจำนวนคนที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน อย่างไรก็ดี การที่แหล่งทำมาหากินอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนักผนวกกับมีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยทำให้คนในชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์พักอาศัยอยู่ในพื้นที่จริง ๆ มีบ้านเช่าจำนวนน้อย การระดมความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมยังสามารถทำได้ ในขณะที่ชุมชนหลังแฟลตร่วมพัฒนาซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แออัด ปัญหาياهเสียดัดและปัญหาความไม่มั่นคงในสิทธิ์ ทำให้เจ้าของบ้านเดิมจำนวนหนึ่งได้ย้ายออกนอกพื้นที่ไปแล้วแต่ยังมีบ้านเช่าในชุมชนทำให้มีคนนอกเข้ามาอยู่ในชุมชนจำนวนมาก พื้นที่นี้จึงเผชิญปัญหาการมีส่วนร่วมมากที่สุด

ในแง่ของการเข้าถึงความช่วยเหลือเบื้องต้นจากภาครัฐ ซึ่งได้แก่ ความช่วยเหลือตั้งแต่เรื่องบุตรจนถึงกรณีการเสียชีวิตนั้น ทั้ง 3 ชุมชนสามารถเข้าถึงได้เท่าเทียมกันผ่านการลงทะเบียนกับสำนักงานเขต เช่น 1) เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เดือนละ 600 บาทที่จ่ายตรงเข้าบัญชีของผู้ปกครองจนบุตรอายุครบ 3 ปี 2) เบี้ยผู้สูงอายุที่เปิดให้ลงทะเบียนทุกเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งเบี้ยผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 600 บาทจนถึง 800 บาท ตามอายุที่เพิ่มขึ้น 3) เบี้ยผู้พิการเดือนละ 800 บาท ซึ่งต้องมีใบรับรองจากแพทย์ แจ้งลงทะเบียนเป็นการช่วยเหลือจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 4) เบี้ยผู้ด้อยโอกาส ซึ่งหมายถึง กลุ่มที่รายได้น้อย หรือผู้สูงอายุที่ไม่มีผู้ดูแล ซึ่งสามารถแจ้งกับสำนักงานเขตเพื่อขอความช่วยเหลือเบื้องต้นได้ 5) เงินฌาปนกิจศพสำหรับผู้เสียชีวิตที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ศพละ 2,000 บาทให้กับญาติผู้เสียชีวิตหากประธานชุมชนให้การรับรอง

สำหรับพื้นที่ที่พร้อมเช่น ชุมชนบางบัวและชุมชนพุนทรัพย์ มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและครูจากสำนักงานเขต 6) บ้านหนังสือ ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากเขตเช่นกัน

จะเห็นได้ว่าในกรณีที่คนในชุมชนสามารถลงทะเบียนขอความช่วยเหลือจากเขตได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านการเสนอชื่อจากคณะกรรมการชุมชน ประธานชุมชน หรืออาสาสมัครประจำชุมชนซึ่งเป็นพนักงานโครงการของสำนักงานเขต ทำให้คนในชุมชนเข้าถึงการช่วยเหลือหรือสวัสดิการจากภาครัฐอย่างเท่าเทียมกัน การมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่มีรายได้น้อยในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากคนในชุมชนจำนวนมากทำงานตั้งแต่เช้ามีติดจนค่ำ ชุมชนหลังแปดร่วมพัฒนาไม่สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานเหล่านี้เพราะขาดความพร้อม การขาดสาธารณูปโภคพื้นฐานช่วยเกื้อหนุน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ประเด็นสำคัญที่คนในชุมชนทั้ง 3 เห็นว่ามีผลกระทบอย่างมากต่อสภาพความเป็นอยู่ ความปลอดภัยในชุมชนและความไว้วางใจของคนในชุมชนคือ ปัญหายาเสพติด จากข้อมูลผลการประเมินความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในพื้นที่พบว่าชุมชนบางบัวมีปัญหาเรื่องน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับอีก 2 ชุมชน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของโครงการบ้านมั่นคงที่สามารถเปิดพื้นที่ชุมชนแออัด สร้างงานให้กับเยาวชนในชุมชน สร้างความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองและบุตรหลาน เมื่อปัญหายาเสพติดลดน้อยลง ความหวาดระแวงและความกลัวของคนในชุมชนก็น้อยลงตามไปด้วย ทำให้ความไว้วางใจในชุมชนและโอกาสการสร้างทุนทางสังคมเพิ่มขึ้นตามมา ในพื้นที่ชุมชนหลังแปดร่วมพัฒนาที่ปัญหายาเสพติดยังมีความรุนแรงมาก ส่งผลต่อความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในสังคม ความปลอดภัยและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะคนดั้งเดิมที่มีโอกาสจะพยายามย้ายออกนอกชุมชน ทำให้มีจำนวนบ้านเช่าในชุมชนและคนนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลทางลบต่อการสร้างการมีส่วนร่วมและทุนทางสังคมของชุมชน

จังหวัดนครราชสีมา

การวิเคราะห์สถาบันเชิงภูมิศาสตร์ นครราชสีมาเป็นเมืองที่สำคัญตั้งแต่อดีต มีถนนหนทางที่เชื่อมโยงภายในภายนอกจังหวัด มีการขยายของเมือง เป็นเมืองสำคัญของผู้คน ทำให้ประชาชนมีประสบการณ์การบริหารจัดการที่ซับซ้อน และกล้าเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลง นครราชสีมาจึงเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพสูงในการสร้างระบบและกลไกเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน แต่มีอุปสรรคที่สำคัญในเรื่องพื้นที่ของจังหวัดที่มีขนาดกว้างใหญ่และถนนที่ขรุขระทรุดโทรมมาก ทำให้การพัฒนา การเข้าถึงและความเชื่อมโยงระหว่างกันเป็นไปได้ยากและไม่ครอบคลุม

การวิเคราะห์สถาบันเชิงวัฒนธรรม

จังหวัดนครราชสีมามีสถาบันที่มีศักยภาพที่จะสามารถร่วมมือกันทำงานเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันได้ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นเชื้อชาติที่มีการผสมผสานเป็นกลุ่มเดียวกันและการนับถือศาสนาพุทธเกือบทั้งหมด ประชากรมีการกระจายตัวในหลายช่วงอายุ ส่วนใหญ่ทำงานภายในจังหวัด มีการจัดเทศกาลงานประเพณีบ่อย โดยประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในงานเหล่านั้น โดยอาจลงแรงหรือลงเงิน นอกจากนี้ ภาคประชาสังคมมีการรวมกลุ่มเฉพาะที่มีความหลากหลายและเข้มแข็ง ทั้งกลุ่มทางด้านเศรษฐกิจ สันทนาการและอื่น ๆ แม้ว่าการรวมกลุ่มจะมีจำนวนน้อยเมื่อคิดต่อจำนวนประชากรเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ก็ตาม นอกจากนี้ การแจ้งความคดีชีวิต ร่างกาย เพศและคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินมีจำนวน 42.5 คดีต่อประชากร 100,000 คน อยู่ลำดับที่ 10 จาก 77 จังหวัด แสดงให้เห็นถึงความปลอดภัยภายในจังหวัด ซึ่งย่อมส่งผลดีต่อความไว้วางใจและยกระดับทุนทางสังคมของจังหวัด

การวิเคราะห์สถาบันเชิงการเมือง

นักการเมืองท้องถิ่นรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะประกอบด้วยตัวแทนจากภาคประชาสังคมที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองระดับประเทศมากขึ้น หรือแม้จะมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองระดับชาติ แต่ก็มีอาการต่อต้านอำนาจกันและกัน โดยไม่ได้ยอมทำตามโดยง่ายเหมือนในอดีต อีกทั้งการตื่นตัวของภาคประชาชนในการทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้งบประมาณ และสื่อโซเชียลที่เข้ามาบีบคั้นมากขึ้น ก็มีผลช่วยลดการประพฤติมิชอบของนักการเมืองลงได้ ดังเห็นได้จากการชุมนุมประท้วงขับไล่ผู้ใหญ่บ้านที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของจังหวัด และการจับกุมต่อการแจ้งจับที่อยู่ในอัตราที่สูง แสดงให้เห็นถึงการบังคับใช้กฎหมายที่ดีในจังหวัดนครราชสีมา

การวิเคราะห์สถาบันเชิงเศรษฐกิจ

ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำภายในจังหวัดนครราชสีมาแนวโน้มดีขึ้นเรื่อยมาจากอดีต และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ แล้ว ถือว่า มีปัญหาในระดับปานกลาง โดยในเขตเทศบาลมีปัญหา มากกว่านอกเขตเทศบาล โครงสร้างการจ้างงานในจังหวัดนครราชสีมามีความหลากหลายในอาชีพ แม้ว่าการว่างงานในจังหวัดมีอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ กล่าวคือ จากรายงานการวิเคราะห์ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index-HAI) ปี 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ดัชนีความก้าวหน้าของคนด้านชีวิตการงาน ของจังหวัดนครราชสีมาจัดอยู่ลำดับที่ 66 จาก 77 เนื่องจากมีอัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ 1.77 จัดอยู่ลำดับที่ 69 เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศ นอกจากนี้จังหวัดนครราชสีมาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ และมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา

สำหรับสถานการณ์คอร์รัปชันในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีข้อกล่าวหา ร้องเรียน ต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) จำนวนมากที่สุดในประเทศไทย และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยหน่วยงานที่ถูกร้องเรียนมากที่สุดคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งปัญหาที่พบ ได้แก่ การใช้งบประมาณไม่โปร่งใส การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง การหาประโยชน์ให้พวกพ้อง การเรียกรับผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่รัฐ และการใช้อำนาจแต่งตั้งโยกย้ายในทางมิชอบ

จังหวัดน่าน

ทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่อำเภอบ่อเกลือทั้งสิ้น 3 ตำบล จำนวน 58 คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random sampling) ที่มีความแตกต่างกันทางเพศ อายุ ชาติพันธุ์ และพื้นที่ที่อาศัยอยู่ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน หลังจากที่ได้ข้อมูลมาครบถ้วนแล้ว ทีมวิจัยพื้นที่ได้นำข้อมูลที่ได้มาประมวลและวิเคราะห์ผล ก่อนที่จะสรุปเป็นผลของการศึกษา

การวิเคราะห์สถาบันเชิงภูมิศาสตร์

ทั้ง 3 พื้นที่ของอำเภอบ่อเกลือ เป็นพื้นที่สูงชัน เทือกเขาสลับซับซ้อน ด้วยภูมิประเทศที่เป็นทิวเขาสูงสลับซับซ้อน ทำให้การเดินทางจากอำเภอบ่อเกลือไปยังตัวจังหวัดน่านนั้นต้องอาศัยระยะเวลา จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน ในสมัยก่อนเมื่อการคมนาคมยังไม่สะดวก บ่อเกลือเป็นอำเภอที่ค่อนข้างปิดจากคนภายนอก การเดินทางไปต่างอำเภอแต่ละครั้งต้องใช้เวลาเป็นวัน ซึ่งตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์สถาบันแล้ว ลักษณะของพื้นที่เช่นนี้ถือว่ามีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดสถาบันที่เอื้อประโยชน์กับคนบางกลุ่ม (Extracting institutions) มากกว่าสถาบันที่เอื้อประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ (Inclusive institutions)

การวิเคราะห์สถาบันสถาบันเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะประชากรโดยภาพรวม พบว่า ชาวบ้านที่อาศัยในตำบลบ่อเกลือได้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนพื้นเมืองหรือที่เรียกว่า คนเมือง ซึ่งมีพื้นเพการอพยพมาจากอำเภอบัว อำเภอน้ำหนาว อำเภอเขียงกลาง และอำเภอทุ่งช้าง ส่วนกลุ่มรองลงมา คือ คนลาว ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พบการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยทางแถบภาคเหนือ และกลุ่มชาติพันธุ์ม้งซึ่งมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับประชากรสองกลุ่มแรก ความสัมพันธ์ของคนสามชาติพันธุ์ไม่ได้แปลกแยกจากกันเพราะแต่เดิมมีการติดต่อไปมาหาสู่กันอยู่แล้ว เช่น เอาพริกมาแลกข้าว เอาข้าวมาแลกเกลือ อีกทั้งชาวบ้านยังมีความกลมกลืนทางวัฒนธรรมด้วยคติความเชื่อเรื่องผีและศาสนาพุทธ

ด้านการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบในรายตำบล พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ่อเกลือได้มีการศึกษาสูงกว่า เข้าถึงการศึกษา และออกไปทำงานนอกพื้นที่จำนวนมากกว่าชาวบ้านในพื้นที่อื่น ขณะที่ตำบลภูฟ้ามีลักษณะของการรวมกลุ่มในพื้นที่มากที่สุด เข้มแข็งที่สุด รวมทั้งยังมีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการจัดกิจกรรม เข้าร่วมเทศกาลต่าง ๆ อีกด้วย ด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรม ทั้ง 3 พื้นที่ได้รับการสนับสนุนมาจากชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการ

การวิเคราะห์สถาบันสถาบันเชิงการเมือง

ทั้ง 3 พื้นที่ที่มีผู้นำเป็นคนในชุมชนหรือเป็นคนในพื้นที่บ่อเกลือ โดยที่ผ่านมามีตำบลบ่อเกลือได้มีการเปลี่ยนผู้นำบ้าง ขณะที่ตำบลดงพญาหมื่นผู้นำ อบต. เป็นคนเดิมไม่เคยเปลี่ยนแปลง และผู้นำ อบต. ตำบลภูฟ้ามีการหมุนเวียนเปลี่ยนคนใหม่ขึ้นมาเป็นผู้นำเรื่อย ๆ เมื่อโครงสร้างสถาบันการเมืองเป็นเช่นนี้ก็ส่งผลให้การตรวจสอบและลงโทษคนทำผิดในตำบลบ่อเกลือได้ทำได้ยากกว่าตำบลดงพญาหมื่นและตำบลภูฟ้า ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณและงบท้องถิ่น พบว่า ในตำบลบ่อเกลือได้ ชาวบ้านเกินครึ่งไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณและงบท้องถิ่น ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับทราบผลการดำเนินงานเป็นบางโครงการเท่านั้น ขณะที่ชาวบ้านในตำบลภูฟ้าไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบงบประมาณและงบท้องถิ่นมากที่สุดและไม่ได้รับทราบผลการใช้งบมากที่สุด

การวิเคราะห์สถาบันสถาบันเศรษฐกิจ

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของอำเภอบ่อเกลือที่เป็นที่สูงอยู่ใกล้ภูเขาข้างต้น ทำให้ทรัพยากรหลักในพื้นที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ ส่งผลให้การประกอบอาชีพของชาวบ้านและรายได้ภายในครอบครัวส่วนใหญ่จึงพึ่งพิงจาก 1-2 แหล่ง คือ จากภาคการเกษตรและรับจ้าง ในภาคการเกษตรชาวบ้านจะเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย เป็นหลักไว้ขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อ โดยวิธีการเลี้ยงจะเป็นแบบปล่อยให้สัตว์ดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ ส่วนการปลูกข้าวในอำเภอบ่อเกลือเป็นการปลูกเพื่อยังชีพเท่านั้น

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่ ป่าไม้ และลำน้ำ โดยลำน้ำนาง เป็นสายน้ำที่สำคัญที่หล่อเลี้ยงวิถีชีวิต วิธีการผลิต ของคนในอำเภอบ่อเกลือ เป็นฐานทรัพยากรที่มีคุณค่า ผูกโยงอยู่กับฐานความคิดและคติความเชื่อของชุมชน และยังเกี่ยวพันเศรษฐกิจในเรื่องการท่องเที่ยวอีกด้วย

ในแง่ของวิธีการผลิต ชาวบ้านใช้น้ำจากลำน้ำนางและลำห้วยสาขาในการเพาะปลูกพืช โดยเฉพาะการปลูกข้าวที่ชาวบ้านปลูกเพื่อให้เพียงพอต่อการยังชีพ โดยจะผันน้ำเข้าสู่ระบบฝาย ทั้งยังมีการจัดสรรน้ำให้เกิดความเท่าเทียมและเป็นธรรมด้วย นอกจากนี้ อำเภอบ่อเกลือมีชื่อเรื่องการผลิตเกลือ ชาวบ้านนำน้ำมาเป็นส่วนหนึ่งของกรรมวิธีผลิตเกลือภูเขา ทั้งการล้างและทำความสะอาด

กระทะและอุปกรณ์เครื่องมือ การแช่กระทะต้มเกลือ เพื่อขจัดตัวหินปูนและเกลือแข็งที่ติดอยู่ ด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสัมผัสกับบรรยากาศริมน้ำมางและธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากที่พัก ร้านอาหาร ร้านกาแฟ เป็นต้น ลำน้ำมางจึงมีความหมายในแง่เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชาวบ้านในพื้นที่ด้วย

ในแง่ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของลำน้ำมางเปรียบเสมือนแหล่งอาหารขนาดใหญ่ของชุมชน ชาวบ้านจับปลาและสัตว์น้ำมาเพื่อบริโภค ในขณะเดียวกันการมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับลำน้ำมาง ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญและช่วยกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำอีกด้วย ทรัพยากรในอำเภอบ่อเกลือทั้งลำน้ำกับป่าไม้จึงเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ด้านการประกอบอาชีพมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ในตำบลบ่อเกลือใต้มีชาวบ้านเข้าไปทำงานในภาคส่วนอื่นด้วย เช่น หมอ ครู รัฐบาลราชการ และมีการส่งลูกออกไปทำงานนอกพื้นที่ ในตำบลดงพญาชาวบ้านส่วนใหญ่ทำงานในภาคการเกษตรและรับจ้าง มีการส่งลูกออกไปทำงานนอกพื้นที่น้อย ส่วนในพื้นที่ตำบลภูฟ้าชาวบ้านทำงานในภาคการเกษตรและรับจ้าง และมีการส่งเสริมอาชีพตามแนวพระราชดำริให้กับชาวบ้าน อย่างไรก็ตามปัญหาด้านเศรษฐกิจใหญ่ที่ประชาชนในทุกพื้นที่เผชิญเหมือนกันก็คือ ปัญหาหนี้สินในครัวเรือน

12.7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อค้นพบที่น่าสนใจในแต่ละโครงการย่อยสามารถสรุปจำแนกตามพื้นที่ได้ดังนี้

1. โครงการย่อยพื้นที่กรุงเทพมหานคร จากการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่กรุงเทพมหานครร่วมกับมหาวิทยาลัยเกริก พบว่า ลักษณะของประชากรในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นประชากรที่ค่อนข้างมีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับคอร์รัปชันและกระบวนการทำงานงบประมาณที่ดีพอสมควร แต่การรวมกลุ่มหรือต่อสู้กับการคอร์รัปชันในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครมีความยากด้วยเหตุผลบางประการ ได้แก่

ประการแรก ประชากรในเขตกรุงเทพฯ มีค่าเสียโอกาสของการใช้เวลา เพื่อการต่อสู้กับคอร์รัปชันค่อนข้างสูงเพราะสภาพทางเศรษฐกิจที่มีรายได้รัดตัวและมีมูลค่าของการทำงานที่สูง ทำให้ประชากรเหล่านี้ใช้เวลากับการทำงานเป็นส่วนใหญ่และมีเวลาน้อยในการต่อสู้กับคอร์รัปชัน

ประการที่สอง ลักษณะของชุมชนของคนในเขตกรุงเทพมหานครเป็นชุมชนที่มีลักษณะของการผูกพันกันผ่านความสนใจมากกว่าการเป็นชุมชนทางภูมิศาสตร์ ยกตัวอย่างเช่น คนที่ทำงานในลักษณะเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกัน จะรู้จักมักคุ้นกันมากกว่าคนที่อยู่บ้านใกล้ ๆ กัน

ในขณะที่ความสัมพันธ์หรือกระบวนการงบประมาณที่เอื้อให้เกิดคอร์รัปชันนั้น มีลักษณะของชุมชนเชิงภูมิศาสตร์ จึงส่งผลให้การต่อสู้กับคอร์รัปชันที่มีลักษณะความครอบคลุมของชุมชนไม่เหมือนกันนั้นทำได้ยาก

ประการที่สาม ลักษณะการคอร์รัปชันจากงบประมาณที่เห็นได้ชัดมักจะอยู่กับชุมชนที่มีการย้ายถิ่นมาจากที่อื่น ซึ่งทำให้ชุมชนเหล่านี้มีความรู้และพลังในการต่อสู้กับการคอร์รัปชันน้อย จึงเป็นจุดที่ถูกเอาเปรียบได้ง่าย รวมทั้งมักจะมีอิทธิพลมาเกี่ยวข้องทำให้คนในชุมชนมีความยากในการรวมตัวเพื่อต่อสู้ร่วมกัน

2. โครงการย่อยพื้นที่น่าน จากการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับทีมวิจัยพื้นที่บ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่า ประชากรในชุมชนจังหวัดน่านมีความสามารถในการรวมตัวกันได้ง่ายและมีความเต็มใจในการทำงานร่วมกันค่อนข้างมาก อาจเนื่องมาจากความผูกพันระหว่างกันและกันเป็นชุมชน แต่ในการต่อสู้กับคอร์รัปชันนั้นชุมชนยังคงมีปัญหาบางประการ ได้แก่

ประการแรก ประชากรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน การถูกเอาเปรียบ หรือทางเลือกอื่นที่ถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาล กล่าวคือ มักได้รับข้อเสนอบางประการจากภาครัฐที่มีการคอร์รัปชันมาเกี่ยวข้อง แต่ชาวบ้านไม่ทราบว่ามีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า ทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคอร์รัปชันไปโดยปริยาย

ประการที่สอง ชาวบ้านมักให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ดังนั้น กระบวนการต่อสู้เพื่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนจะมีความเข้มแข็งมากกว่ากระบวนการต่อสู้ในเรื่องอื่น ยกตัวอย่างเช่น หากมีการคอร์รัปชันในการสร้างถนนก็จะได้รับความสนใจน้อยกว่าการรุกที่ป่า เป็นต้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องผิดปกติ เพียงแต่ในภาพรวมควรจะให้ชาวบ้านเห็นว่าการกิจกรรมของภาครัฐมีอะไรบ้างอย่างครอบคลุม

ประการที่สาม ลักษณะของนโยบายที่ถูกนำมาใช้กับชุมชนที่จังหวัดน่าน มักเป็นลักษณะของนโยบายจากบนลงล่าง กระบวนการนโยบายเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านขาดความสนใจในนโยบายของรัฐ เนื่องจากไม่มีความรู้สึกของการมีส่วนร่วมและไม่รู้สึกว่าตนเองสามารถเป็นผู้กำหนดนโยบายได้ผล ที่ตามมาก็คือยังเป็นนโยบายจากบนลงล่างมากเท่าไร โอกาสในการคอร์รัปชันของหน่วยงานราชการก็มีมากขึ้นเท่านั้น

3. โครงการย่อยพื้นที่นครราชสีมา จากการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับคณะวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พบว่า ประชากรในจังหวัดนครราชสีมา กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงจากการขยายตัวของทุนขนาดใหญ่ นั้นหมายความว่า มีทั้งประชากรท้องถิ่นอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพลังทางการเมืองจากการเลือกตั้ง และ

กลุ่มทุนนอกจังหวัดที่เข้าไปทำธุรกิจในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีพลังทางการเมืองจากเงินทุนขนาดใหญ่ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันในจังหวัดราชสีมานครราชสีมา นั้นทำได้ยากด้วยเหตุผลบางประการ ได้แก่

ประการแรก เนื่องจากนครราชสีมาเป็นประตูสู่ภาคอีสาน ทำให้มีประชากรจากหลากหลายพื้นที่เข้ามาทำธุรกิจ และเข้ามาดำเนินชีวิตอยู่ในจังหวัด ดังนั้น จึงมีทั้งประชากรท้องถิ่น และประชากรที่มาอาศัยอยู่ ผลก็คือนโยบายที่จะส่งผลให้ประชากรในท้องถิ่นได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อตนเองได้รับประโยชน์ทางการเมืองนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงประชากรที่มาจากพื้นที่อื่น ๆ ด้วย นั่นหมายความว่า ตัวนโยบายเองจะต้องคำนึงถึงประเด็นที่มากกว่าประชากรในพื้นที่ จึงส่งผลให้นโยบายมีความซับซ้อนและตรวจสอบได้ยาก

ประการที่สอง ในจังหวัดนครราชสีมา มีทั้งประชากรท้องถิ่น และประชากรจากเมือง โดยเฉพาะจากกรุงเทพฯ ไปแสวงหาผลประโยชน์ ทำให้มีลักษณะของประชากรที่แตกต่างกันสองกลุ่มอย่างชัดเจน ความร่วมมือกันระหว่างประชากรสองกลุ่มนี้ที่มีความคาดหวังต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไม่เหมือนกันของจังหวัด ทำให้เกิดความร่วมมือกันค่อนข้างยาก

ประการที่สาม เนื่องจากประชากรส่วนหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา เป็นประชากรพื้นถิ่น ซึ่งอยู่กันด้วยสายสัมพันธ์ที่ดีและเคารพในกันและกัน ตรงจุดนี้เองส่งผลให้เมื่อมีการใช้งบประมาณที่ไม่ถูกต้อง หน่วยงานรัฐบางแห่งจึงอาศัยการกระจายงบประมาณไปสู่หน่วยต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยย่อย ๆ จำนวนมาก หรืออาศัยการรับรองจากหน่วยย่อย ๆ ในการใช้งบประมาณดังกล่าว ทำให้การตรวจสอบคอร์รัปชันทำได้ยากขึ้น

บทที่ 13

สื่อกับการปลูกฝังความเข้าใจปัญหาการคอร์รัปชันในเด็ก

คอร์รัปชันเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบทางลบในวงกว้างต่อสังคม เนื่องจากการคอร์รัปชันทำลายระบอบประชาธิปไตย หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน บิดเบือนตลาด บ่อนเซาะคุณภาพชีวิตของผู้คน ทั้งนำไปสู่การก่ออาชญากรรม การก่อการร้าย รวมถึงเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงมนุษย์ (United Nations Office of Drugs and Crime, 2004) การคอร์รัปชันและผลกระทบของคอร์รัปชันพบได้ในทุกประเทศทั้งประเทศเล็กประเทศใหญ่ ประเทศยากจนและประเทศร่ำรวย ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้ว อย่างไรก็ตาม ประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่ยากจนมักจะได้รับผลกระทบที่รุนแรงกว่าในเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งแน่นอนว่าผลกระทบดังกล่าวส่งผลเหนี่ยวนำถึงความเติบโตและการพัฒนาของประเทศเหล่านั้น (Murphy, Shleifer and Vishny, 1993; Farida and Ahmadi-Esfahani, 2007; Elijah, 2007)

สาเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเกิดคอร์รัปชันมีความหลากหลายครอบคลุมทั้งปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ รวมถึงปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา Huberts (1998) ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านค่านิยมหรือระบบคุณค่าและปทัสฐานของนักการเมืองและข้าราชการเป็นสาเหตุร่วมสำคัญอันดับแรกของการคอร์รัปชันทั้งในประเทศรายได้สูงและรายได้ต่ำ ด้วยเหตุที่ปัจจัยด้านค่านิยมหรือระบบคุณค่าปทัสฐานของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมเป็นปัจจัยในเชิงนามธรรม จับต้องได้ยาก และเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาด้านจริยธรรม ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการคอร์รัปชันทั้งในประเทศร่ำรวยและยากจน อย่างไรก็ตาม Huberts (1998) พบว่าปัญหาเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำรวมถึงการที่ข้าราชการมีรายได้ต่ำ เป็นปัญหาเฉพาะอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการคอร์รัปชันในประเทศที่ยากจนซึ่งแตกต่างจากบริบทของประเทศร่ำรวย

ในกรณีของประเทศไทย Saxer (2014) ได้ศึกษาปัญหาการคอร์รัปชันของไทย พบว่าการคอร์รัปชันในไทยเป็นปัญหาในเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในสังคมเนื่องจากการคอร์รัปชันมีความเกี่ยวข้องกับระบอบอุปถัมภ์ของสังคมไทยที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีตจากวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความเกรงอกเกรงใจ และเน้นการรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่นในรูปแบบของผู้ใหญ่ที่ต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ จนทำให้เกิดเครือข่ายระบอบอุปถัมภ์ ด้วยเหตุที่ การคอร์รัปชันจึงมีทั้งสาเหตุร่วมระหว่างประเทศต่าง ๆ และสาเหตุเฉพาะของแต่ละประเทศดังที่ได้กล่าวข้างต้น McCusker (2006)

จึงเสนอว่าในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน แต่ละประเทศจำเป็นต้องค้นหาแนวทางการวางแผนทางจัดการปัญหาคอร์รัปชันที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศตนเองโดยพิจารณากำหนดให้การต่อต้านการคอร์รัปชันดังกล่าวเข้าไปบรรจุในวาระแห่งชาติ เนื่องจากปัญหาคอร์รัปชันส่งผลกระทบทางลบต่อผู้คนในวงกว้าง

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันประกอบไปด้วยสองส่วนสำคัญส่วนแรกเป็นส่วนของการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุและเน้นการลงโทษโดยใช้กฎหมายเพื่อปราบปรามการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นแล้วให้ลดน้อยลง และส่วนที่สองเป็นส่วนของการป้องปรามหรือป้องกันการเกิดคอร์รัปชันในอนาคตผ่านการให้การศึกษา สร้างความรู้ความเข้าใจ ซึ่งมุ่งเน้นไปที่เด็กและเยาวชนรวมถึงบุคคลทั่วไปในสังคม และครอบคลุมถึงการให้การศึกษาทั้งแบบเป็นทางการในระบบอย่างโรงเรียนและไม่เป็นทางการนอกระบบโรงเรียนผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ (Vertimai, 2006) การป้องปรามการคอร์รัปชันในอนาคตจึงเป็นการมุ่งเน้นไปที่การป้องปรามการคอร์รัปชันในระยะยาวซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยม คุณค่า และทัศนคติของผู้คนและสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญร่วมของการคอร์รัปชันของประเทศต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

องค์การสหประชาชาติให้ความสำคัญกับปัญหาคอร์รัปชันโดยมีข้อตกลงเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันร่วมกันระหว่างประเทศต่าง ๆ (United Nations Convention Against Corruption) จึงระบุในข้อตกลงข้อที่ 13 ถึงความสำคัญของการศึกษาในการป้องกันการคอร์รัปชัน เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อต้านการคอร์รัปชันและสนับสนุนหรือสร้างให้เกิดคุณธรรมหรือสำนึกที่ถูกต้องดีงาม (Culture of integrity) การศึกษาเพื่อป้องกันคอร์รัปชันอาจจะจัดเป็นการศึกษานอกหลักสูตร เป็นการเรียนรู้เชิงโต้ตอบ (Interactive learning) การจัดกิจกรรมเฉพาะเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน เช่น การแข่งขัน งานแฟร์ หรือ นิทรรศการ รวมถึงการใช้สื่อที่เข้าถึงเด็กได้ง่าย เช่น นิทานและการ์ตูนที่ภาพสีประกอบ กลไกการศึกษาเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันยังต้องประกอบไปด้วย การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน การทำให้คุณค่าหลักเข้มแข็ง การพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านการคิดอย่างวิพากษ์และการแก้ปัญหา (United Nation Office of Drugs and Crime, 2004)

ในขณะที่ Committee on Culture, Science, Education and Media (2017) ของสหภาพยุโรป เน้นว่า การให้การศึกษาแก่เยาวชนตั้งแต่เด็กเริ่มแรกในชั้นอนุบาลและการให้เยาวชนเป็นแกนนำ จะทำให้การต่อต้านคอร์รัปชันประสบผลสำเร็จได้มากขึ้นเนื่องจากเยาวชนจะมีความคิดสร้างสรรค์ วิสัยทัศน์ และคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการต่อสู้กับการคอร์รัปชันได้ดีกว่า การศึกษาเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันดังกล่าวเรียกว่า “Integrity studies” ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมถึงการสร้างคุณค่าส่วนบุคคลและพฤติกรรมที่มีจริยธรรมบนพื้นฐานของการคำนึงถึงสิทธิ

มนุษย์ชนจึงควรจัดเข้าไปอยู่ในหลักสูตรของทั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัย แม้ว่าเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทหลักในการสร้างสำนึกที่ถูกต้องดีงามในสังคม แต่ศักยภาพดังกล่าวของเยาวชนมีความเปราะบาง ด้วยเหตุนี้ ยุทธศาสตร์ในการเสริมอำนาจ การเน้นย้ำ หรือสร้างให้เกิดศักยภาพดังกล่าวในกลุ่มเยาวชนจึงเป็นเรื่องสำคัญโดยเฉพาะการรวมเอาเยาวชนเข้ามาเป็นผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญในยุทธศาสตร์การต่อต้านการคอร์รัปชัน

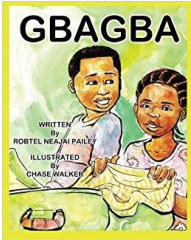
Transparency International เป็นองค์กรหนึ่งที่สนับสนุนให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในการต่อต้านคอร์รัปชันผ่านการสร้าง Anti-corruption kit เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนเยาวชนดังกล่าว กิจกรรมการต่อต้านคอร์รัปชันอย่างสร้างสรรค์ด้วยการใช้ การ์ตูน ภาพยนตร์ Board game และ กีฬา มาช่วยสนับสนุนเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทดังกล่าว (Committee on Culture, Science, Education and Media 2017)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในยุทธศาสตร์การต่อต้านการคอร์รัปชันอย่างยั่งยืนในระยะยาวอันเกี่ยวเนื่องกับค่านิยม คุณค่า และปทัสฐานของเยาวชนผู้ซึ่งจะเติบโตเป็นพลเมืองในอนาคต ในงานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทบทวนดูนิทานหรือวรรณกรรมรวมถึงสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการสร้างค่านิยม คุณค่า และปทัสฐานของเด็กวัย 0-7 ปี ทั้งในไทยและต่างประเทศเพื่อศึกษาเปรียบเทียบดูเนื้อหาและรูปแบบของสื่อดังกล่าว

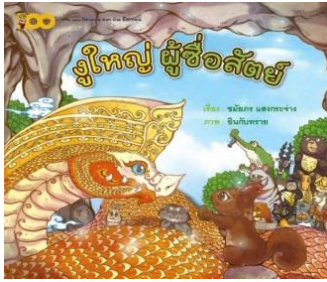
ผลการศึกษาพบว่าในปัจจุบันการศึกษาเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันเกี่ยวเนื่องกับการปลูกฝังค่านิยม คุณค่า และปทัสฐานมี 2 ส่วนคือ นิทาน วรรณกรรม และสื่อที่จัดทำขึ้นเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันโดยตรง และนิทาน วรรณกรรม และสื่อเพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์ รวมถึงคุณธรรมในรูปแบบอื่น ๆ ที่ช่วยในการปลูกฝังความซื่อสัตย์ ดังข้อมูลในตารางที่ 13-1

ตารางที่ 13-1 แสดงรีวิวนิทาน Animation และสื่อเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันสำหรับเด็ก

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
1. Bribe Busters 3 ตอน ในรูปหนังสือและ animation ของ Trace Internation	1. “โครงการ 80 นิทานไทยไทยสร้างสานคุณธรรม” (พ.ศ. 2550) ของกระทรวงศึกษาธิการ มีนิทานที่ส่งเสริม “ความซื่อสัตย์” ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักเรียน จำนวน 6 เรื่อง คือ

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
 ตอนที่ 1 ว่าด้วยการรับสินบนของเจ้าหน้าที่ ในการทำใบขับขี่ (เป็นการย้ายสถานที่) ตอนที่ 2 ว่าด้วยเหตุการณ์ตีกล่มในอินเดีย (เป็นการยื้อเวลาไปในอดีตและย้าย สถานที่) ตอนที่ 3 ว่าด้วยการสร้างถนนของหมู่บ้าน กับการคอร์รัปชันโดยผู้นำหมู่บ้าน (เป็นการ ย้ายสถานที่ และข้ามเวลาไปอนาคต)	 1. เด็กชายมะลิวัลย์ 2. พันท้ายนรสิงห์ 3. เทพารักษ์กับคนตัดไม้ 4. สาวตรี 5. ลักษณะวงศ์ 6. พระทิววงศ์
2. หนังสือ anti corruption สำหรับเด็ก ของประเทศไลบีเรียเรื่อง Gbagba เขียน โดย Robtel Neajai Pailey, วาด ภาพประกอบโดย Chase Walker และ จัดพิมพ์โดยOne Moore Book ในปี 2013 	2. "นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัส" จัดทำโดย สำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็ก (พ.ศ. 2557) เพื่อให้เด็ก และเยาวชนไทยน้อมนำพระราชดำรัสของในหลวง รัชกาลที่ 9 มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นคุณธรรม ประจำใจ ทั้งหมด 9 เล่ม ดังนี้ 1. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง การให้ 2. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง พูดจริงทำ จริง 3. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง ความเพียร 4. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง การ

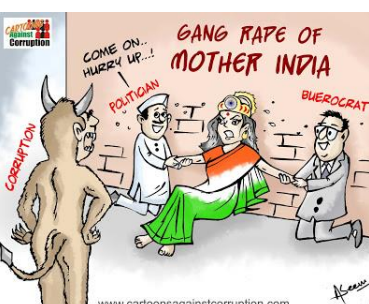
หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
	ประมาณตน 5. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง ความรับผิดชอบ 6. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง ความประหยัด 7. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง ความสามัคคี 8. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง ความซื่อสัตย์ 9. นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง ความพอเพียง
3. Animation ก้านกล้วยกับโตไปไม่โกง จำนวน 15 เรื่อง กับ 5 ประเด็นสำคัญที่ต้องการปลูกฝัง ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม ความรับผิดชอบ ความพอเพียง และการมีจิตสาธารณะ โดยมีตัวแสดงคือ ช้างก้านกล้วย เด็กชายซื่อสัตย์ เด็กหญิงเป็นธรรม เด็กชายรับผิดชอบ เด็กหญิงพอเพียง และเด็กชายจิตสาธารณะ รวมถึงเด็กชายแดงโม ประเด็นความซื่อสัตย์ มี 4 เรื่อง คือ 1. ก้านกล้วยกับโตไปไม่โกง ตอน "สินบน" 2. ก้านกล้วยกับโตไปไม่โกง ตอน "ของบริจาค" 3. ก้านกล้วยกับโตไปไม่โกง ตอน "ตุ๊กตัก"	3. โครงการสร้าง “ความซื่อสัตย์” ให้เด็กไทย ผ่านหนังสือนิทาน 3 เล่มของ บริษัทโออิชิ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) (พ.ศ. 2558) โครงการดังกล่าวโดยมุ่งหวังให้เด็กไทยได้รู้จักรักษาคำพูดและการไม่โกหกตัวเอง ทั้งนี้หนังสือดังกล่าวจะแจกให้กับห้องสมุด โรงเรียน สถาบัน และมูลนิธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศไทย หนังสือนิทานทั้ง 3 เล่ม ประกอบด้วย 3.1 นิทานเรื่อง “ดอกไม้ของไอจิ้ง” สำหรับเด็กวัยก่อน 6 ปี 3.2 นิทานเรื่อง “ปกติ” สำหรับเด็กวัย 7-12 ปี 3.3 นิทานเรื่อง “สาม” สำหรับเด็กวัย 13-15 ปี

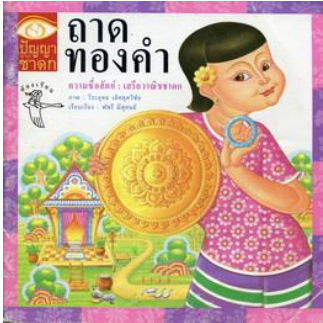
หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
อยู่ไหน" 4. ก้านกล้วยกับโตไปไม่โกง ตอน "หาเสียง"	
4. Animation นิมนต์ยัมเดลี คนดีไม่ คอร์รัปชัน ของ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติ จำนวน 24 ตอน โดยมีตัวแสดง คือ หลวงพ่อพอเพียง เณรปิ่น เณรธีร์ ตอนที่ 1 แย่งที่ พุดถึงเรื่องการติดสินบน เพื่อให้ได้เช่าที่ (ช่วงยุคอยุธยา) ตอนที่ 2 รับไม่ได้ พุดถึงเรื่องการติดสินบน เพื่อเสียงภาษี (ช่วงยุคอยุธยา) ตอนที่ 3 ทำบุญบูรณะวัด พุดถึงการติด สินบนพระเพื่อการให้พระช่วยพุดให้ ชาวบ้านขายที่ดินให้แลกกับการช่วยบูรณะ วัด (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 4 แป๊ะเจี๊ยะ พุดถึงการให้แป๊ะเจี๊ยะ เพื่อฝากลูกเข้าโรงเรียน (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 5 ส่งเสริมลูกน้อง พุดถึงการติด สินบนเพื่อให้ลูกน้องได้เข้ารับราชการทหาร (ช่วงยุคอยุธยา)	4. หนังสือนิทานภาพชุด “คุณตาป๋วย” (พ.ศ. 2559) 4.1 นกพิราบผู้เสียสละ 4.2 ครูใหญ่ ป.ปลา 4.3 งูใหญ่ผู้ซื่อสัตย์ 4.4 จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
ตอนที่ 6 ให้ใคร พูดถึงการติดสินบนเพื่อให้ ให้ผ่านการเกณฑ์ทหาร (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 7 ใบขับขี่ของลุงฉ่ำ พูดถึงการติด สินบนเพื่อให้ได้ใบขับขี่มา (ช่วงเวลา ปัจจุบัน) ตอนที่ 8 โดนใบสั่ง พูดถึงการติดสินบน จราจรเพื่อให้ไม่ให้เขียนใบสั่ง (ช่วงเวลา ปัจจุบัน) ตอนที่ 9 ขอไปก่อนได้ไหม พูดถึงการติด สินบนเจ้าหน้าที่เพื่อให้ตรวจนับสินค้า นำเข้าของตนก่อนคู่แข่ง (ช่วงยุคอยุธยา) ตอนที่ 10 ตัดสินให้หน่อย พูดถึงการติด สินบนเพื่อให้ชนะการแข่งขัน (ปัจจุบัน) ตอนที่ 11 เข้าแถว พูดถึงการโกงโดยรับ ของค่าจ้างซ้ำจากนายจ้าง (ช่วงเวลา ปัจจุบัน) ตอนที่ 12 คะแนนเต็ม พูดเรื่องการลอก ข้อสอบเพื่อน (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 13 ที่ลือก พูดเรื่องการติดสินบน เพื่อลือกที่ขายของในตำแหน่งที่ตนต้องการ (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 14 แบบอย่าง พูดถึงการโกงของ ผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้กับเด็ก (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 15 ลอกการบ้าน พูดถึงการลอก การบ้านของเด็ก (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 16 เก็บค่าที่ พูดถึงการทุจริตและ ช่วยกันปิดบังเรื่องการเก็บค่าที่ของวัด (ช่วงเวลาปัจจุบัน)	

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
ตอนที่ 17 ไข่มด พุดถึงการโกหกแม่และ ไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตัวเอง (ช่วงเวลา ปัจจุบัน) ตอนที่ 18 ป้ายจราจร พุดเรื่องการเอาที่ สาธารณะมาหาประโยชน์ให้กับตัวเอง (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 19 คุณภาพ พุดถึงการโกงโดยเอา ของด้อยคุณภาพมาขาย (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 20 ขอเกรด พุดถึงการติดสินบนครู เพื่อขอเกรด (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 21 เฝ้าร้าน พุดถึงการฉวยโอกาสเอา ของ ๆคนอื่นไปหาประโยชน์ต่อตัวเอง ไม่ ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ (ช่วงเวลาปัจจุบัน) ตอนที่ 22 ชนะประกวด พุดถึงการติด สินบนเพื่อให้ชนะการประกวด (ช่วงยุค อยุธยา) ตอนที่ 23 เวทีฟัง พุดถึงการเอาเงินหลวงไป หาผลประโยชน์ส่วนตัว (ช่วงยุคอยุธยา) ตอนที่ 24 ตัดไม้ทำลายป่า พุดถึงการรับ สินบนให้คนตัดไม้ และผลกระทบคือน้ำ ท่วม (ช่วงเวลาปัจจุบัน)	
5. โครงการโรงเรียนสีขาว หลักสูตร คบ เด็กสร้างชาติ “โตไปไม่โกง” ของศูนย์ สาธารณประโยชน์และประชาสังคม นิคม และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย ผ่านหลักสูตรและคู่มือหลักสูตร “โตไปไม่ โกง” ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6	5. นิทานชุดตามคำพ่อ โดย เครือข่ายสานต่อที่พ่อทำ (พ.ศ. 2560) ทั้งหมดรวม 7 เล่ม ประกอบไปด้วย เล่มที่ 1 นิทานใต้ใบบัว สะท้อนเนื้อหาพระบรม ราโชวาท พ.ศ. 2518 เรื่องความเข้มแข็งในจิตใจ เล่มที่ 2 นิทานในสวน สะท้อนเนื้อหาพระบรม ราโชวาท พ.ศ. 2526 เรื่องความดี และการทำสิ่งที่ดี เล่มที่ 3 นิทานบนท้องฟ้า สะท้อนเนื้อหาพระบรม

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
 "สำนักไทย ไมโคร" คู่มือหลักสูตร "โตไปไม่โกง" ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑	ราโชวาท พ.ศ. 2523 เรื่องการทำงานและความร่าเริง ใจจากการทำงาน เล่มที่ 4 นิทานบินได้ สะท้อนเนื้อหาพระบรมราโชวาท พ.ศ. 2533 เรื่องการหาความรู้ เล่มที่ 5 นิทานบนดิน สะท้อนเนื้อหาในพระบรม ราโชวาท พ.ศ. 2530 เรื่องการงานและการทำความดี เล่มที่ 6 นิทานในน้ำ สะท้อนเนื้อหาในพระบรม ราโชวาท พ.ศ. 2518 เรื่องความเพียร เล่มที่ 7 นิทานใต้ต้นไม้ สะท้อนเนื้อหาในพระบรม ราโชวาท พ.ศ. 2531 เรื่องความซื่อสัตย์
5. The iTeen Camp ของ Hong Kong Independent Commission Against Corruption (ICAC) ที่ผลิตเกมสื่อบนไลน์ที่ใช้ปลูกฝังทัศนคติที่ดีและคุณธรรมให้เยาวชน https://iteencamp.icac.hk/EngIntro/shows 	6. นิทานชุดเมล็ดพันธุ์แห่งความดี ของสำนักพิมพ์ บางกอก พลัปปลิซซิง (พ.ศ.2559) ขวณเด็ก ๆ เรียนรู้ คุณธรรมตามแนวพระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ 9 ประกอบไปด้วยนิทาน 6 เล่ม 1. เรื่องการรับใช้และการให้ ตอนข้าวต้มมัดของยาย 2. เรื่องความซื่อสัตย์ ตอนตาชั่งซื้อตรง 3. เรื่องความขยันหมั่นเพียร ตอนสวนเกษตรของลุง สุข 4. เรื่องความรับผิดชอบ ตอนเพื่อนใหม่ 5. เรื่องความพอเพียงและความประหยัด ตอนขยะ เป็นเงิน 6. เรื่องความสามัคคี ตอนห้องสมุดรวมใจ

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
   	
6. Cartoons Against Corruption โดย นักวาดการ์ตูนและนักเคลื่อนไหวเพื่อ เสรีภาพในการพูดชาวอินเดีย Aseem Trivedi 	7. สนุกรู้รอบ 10 นิทานอีสป ความซื่อสัตย์และ กตัญญู ของ สำนักพิมพ์ บงกชคิดส์ รวมเรื่องเอกจาก นิทานอีสป 10 เรื่อง ในหัวข้อ "ความซื่อสัตย์และความ กตัญญู" ได้แก่ ความซื่อสัตย์ 5 เรื่อง ได้แก่ 1. เด็กเลี้ยง แกะ 2. เทพารักษ์กับชายตัดไม้ 3. ม้ากับคนเลี้ยงม้า 4. นก สัตว์ป่า กับค่างคว 5. หมากับเนื้อ ความกตัญญู 5 เรื่อง ได้แก่ 6. แพะ ลูกแกะ และหมา ป่า 7. กวางป่ากับพุ่มไม้ 8. ชวานากับงู 9. คนเดินทาง กับต้นไม้ใหญ่ 10. หมาป่ากับนกกระเรียน

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
	
7. Corruption Eradication Commission (KPK) ของประเทศอินโดนีเซียและ Indonesian Cartoonist Association จัดให้มีการแสดงภาพ Anti-Corruption Cartoons ที่ Indonesian Museum of Records (MURI) ในเดือนกันยายน 2017 	8. ถาดทองคำ ความซื่อสัตย์: เสรีวาทนิษชาตค ของสำนักพิมพ์ห้องเรียน พ.ศ. 2547
8. International Cartoon Contest of Anti-corruption จัดโดย the United Nations Convention against Corruption, “Beijing Declaration against Corruption” adopted in the 26th session of ministerial meeting of APEC and “Code of Ethics of the	9. นิทาน เรื่อง ภารกิจของฟุฟุ ของ สำนักพิมพ์คิดบวก พ.ศ. 2559

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
Communist Party of China (CPC) Central Committee” 专题报道 阿米尼（伊朗）	
	10. นิทาน เรื่อง อ้า อ้า ผลไม้หวานฉ่ำ ของ พาส พับ ลิซซิง

หนังสือนิทาน Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อการต่อต้านการคอร์รัปชัน	นิทานและ Animation และสื่อต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์
	
	11. สูตรสำเร็จเด็กไทยดีมีคุณภาพ: ของ ซีเอ็ดดูเคชั่น (พ.ศ. 2559) มี 5 เล่ม ประกอบด้วย หนูเป็นเด็กดี มีศีลธรรม, หนูเป็นเด็กซื่อสัตย์, หนูรู้จักสามัคคีเพื่อส่วนรวม, หนูเป็นเด็กดีมีวินัย, หนูรู้จักแบ่งปัน, หนูรู้จักพอเพียง

ในส่วนของนิทานและ animation ซึ่งผลิตขึ้นเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันในต่างประเทศที่สำคัญมี 2 ชิ้นได้แก่ หนังสือนิทานของประเทศไลบีเรียเรื่อง **Gbagba** เขียนโดย Robtel Neajai Pailey นักศึกษาปริญญาชาวไลบีเรียจาก SOAS เป็นเรื่องของ 2 พี่น้อง Sunday God และ Sunday Mop ซึ่งอาศัยอยู่ที่เมืองท่าชื่อ Buchanan ในแถบตะวันตกของประเทศได้เดินทางไปเยี่ยมลุงกับป้าที่เมืองหลวงคือ Monrovia และได้เผชิญกับการให้สินบนตำรวจจราจร การขายของหมดอายุของเจ้าของร้านขายของกับพฤติกรรมของป้าซึ่งดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองที่มีต่อการคอร์รัปชัน กับ

การทำความเข้าใจนิยามคำว่า คอรัปชัน เนื้อหาหลักซึ่งเป็นจุดเด่นของหนังสือนิทานเรื่องนี้เป็นความพยายามทำให้เด็กคุ้นเคยกับคำว่าคอรัปชันในบริบทของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของสังคมไทย โดยชี้ให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบในทางลบของการคอรัปชันที่มีต่อชีวิตของเด็ก ๆ และผู้คนโดยทั่วไปในสังคมไทย รวมถึงสร้างความรู้สึกด้านลบต่อการคอรัปชัน นอกจากนี้ นิทานเรื่อง Gbagba จะอยู่ในรูปของหนังสือแล้ว ยังมีการแต่งเพลงโดยนำเอาเนื้อหาของหนังสือมาใส่ในเนื้อเพลงแร็ปเพื่อเผยแพร่ในอีกช่องทางหนึ่งด้วย¹

หนังสือนิทานและ animation ที่ผลิตเพื่อต่อต้านการคอรัปชันชิ้นที่สองผลิตโดยองค์กรระหว่างประเทศที่ต่อต้านการคอรัปชัน ชื่อว่า Trace International ในชื่อ Bribe Busters ซึ่งมีจำนวน 3 ตอน เป็นเรื่องของกลุ่มเด็ก 4 คนที่มีภารกิจในการต่อต้านการคอรัปชันเพื่อสร้างคุณธรรมให้กับเด็กที่เป็นผู้ใหญ่ในอนาคต กับเครื่อง T.R.A.C.E. (A Time Travel Teleportation Super-Computer) ที่พากลุ่ม Bribe Busters เดินทางข้ามสถานที่และเดินทางย้อนเวลาได้จุดเด่นของนิทานและ animation ชิ้นนี้ คือการสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากการคอรัปชันและสร้างสถานการณ์ counterfactual ว่าถ้าไม่เกิดการคอรัปชันขึ้นผลที่เกิดขึ้นจะต่างจากการมีคอรัปชันอย่างไร รวมถึงเสนอทางออกในการแก้ปัญหาการคอรัปชันจากทั้งปัจเจกบุคคลและผู้คนในชุมชนหรือสังคม โดยมีเด็กทั้ง 4 คนเป็นตัวแสดงสำคัญในการเดินเรื่อง

ส่วนนิทานและ animation ที่ผลิตขึ้นเพื่อการต่อต้านคอรัปชันในไทยชิ้นสำคัญมี 3 ชิ้น สองชิ้นแรกเป็น animation ที่ผลิตและเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์และเผยแพร่ข้ามผ่านสื่อออนไลน์ทางยูทูบ ทั้งสองชิ้นมีจุดเด่นคือใช้ animation ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของเด็กอยู่แล้ว ได้แก่ animation เรื่องก้านกล้วย แต่ปรับหรือสอดแทรกเนื้อหาการต่อต้านคอรัปชันเป็นเวอร์ชัน “ก้านกล้วยกับโตไปไม่โกง” และชุมชนนิมนต์ยิ้ม แต่ปรับเป็น “นิมนต์ยิ้มเดี๋ยวก่อนอย่าคอรัปชัน” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำหรับ animation ก้านกล้วยกับโตไปไม่โกงเน้นการปลูกฝังคุณธรรม 5 ด้านควบคู่กันไป ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม ความรับผิดชอบ ความพอเพียง และการมีจิตสาธารณะ ซึ่งคุณธรรมทั้ง 5 ด้านนี้มีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้ทำงานร่วมกันเพื่อค้ำจุนกับการคอรัปชัน ในขณะที่นิมนต์ยิ้มเดี๋ยวก่อนอย่าคอรัปชันนำเสนอคำสอนของศาสนาพุทธมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายเรื่องการคอรัปชัน โดยมี หลวงพ่อพอเพียง เณรปิ่น และเณรธีร์เป็นตัวดำเนินเรื่อง ทั้งยังมีการย้อนยุคไปถึงบริบทของสังคมไทยในอดีตของเมืองอยุธยาและเหตุการณ์ในช่วงเวลาปัจจุบัน

¹ ดูกลิ๊ปเพลง "Gbagba Is Corruption" by Takun J เพิ่มเติมได้ใน <https://www.youtube.com/watch?v=SA8OiyMp7I>

ส่วนนิทานและ animation ที่ผลิตขึ้นเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันในไทยขึ้นที่สามเป็นงานของโครงการโรงเรียนสีขาว หลักสูตร คบเด็กสร้างชาติ “โตไปไม่โกง” ของศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม นิด้า และองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทยเป็นหลักสูตรที่ใช้ในการให้การศึกษาแก่นักเรียนอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในหนังสือประกอบไปด้วยนิทานและกิจกรรมพร้อมกับคู่มือสำหรับครูผู้สอนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์และการไม่โกง จุดเด่นของงานชิ้นนี้เป็นงานที่ผลิตขึ้นมาโดยเฉพาะสำหรับการเรียนการสอนนักเรียนในหลักสูตรโตไปไม่โกงในโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวจึงมีคู่มือสำหรับการเรียนการสอนพร้อมกิจกรรมประกอบสำหรับเด็กในระดับชั้นต่าง ๆ ประกอบไปด้วย

อย่างไรก็ตาม นิทานและ animation สำหรับเด็กที่ผลิตขึ้นเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันโดยตรงมีน้อยขึ้นเมื่อเทียบกับนิทานและ animation สำหรับเด็กที่ผลิตขึ้นเพื่อปลูกฝังเรื่องความซื่อสัตย์ เนื่องจากการคอร์รัปชันเป็นประเด็นที่มีความสลับซับซ้อนทำให้ยากที่จะทำให้เด็กที่มีอายุน้อยเข้าใจได้ การปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์จึงเป็นอีกทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก สำหรับนิทานและ animation ที่ผลิตขึ้นเพื่อปลูกฝังความซื่อสัตย์ เริ่มจากหนังสือ **สนุกรู้รอบ 10 นิทานอีสป ความซื่อสัตย์และกตัญญู (2547)** ของ สำนักพิมพ์ บงกชคิดส์ รวมเรื่องเอกจากนิทานอีสป 10 เรื่อง ในหัวข้อ "ความซื่อสัตย์และความกตัญญู" สำหรับหัวข้อความซื่อสัตย์ประกอบไปด้วยเรื่อง 1.เด็กเลี้ยงแกะ 2.เทพารักษ์กับชายตัดไม้ 3.ม้ากับคนเลี้ยงม้า 4.นก สัตว์ป่า กับค่างควา 5. หมากับเนื้อ จุดเด่นของนิทานอีสปก็คือเป็นเรื่องราวสั้น ๆ เป็นที่คุ้นเคยของคนไทย ดำเนินเรื่องอย่างสนุกสนานและมีข้อคิดเตือนใจ

นอกจากนิทานอีสปซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทยแล้ว สำนักพิมพ์ห้องเรียน ยังได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง **ถาดทองคำ ความซื่อสัตย์: เสรีวาณิชชาดก (2547)** เป็นเรื่องราวของเรื่องราวของยายผู้ยากไร้ ที่อยากแลกถาดเก่า ๆ ที่มีอยู่มาเป็นกำไรให้หลาน โดยไม่รู้อาณาจริงเลยว่าถาดเก่า ๆ ใบนี้คือถาดทองคำล้ำค่า โดยมีพ่อค้าเสรีจะแสวงทำอุบายหลอกลวงเพื่อนำถาดทองคำมาครอบครองเป็นของตน จุดเด่นก็คือชาดกเรื่องนี้เป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันในสังคมไทยและนำเอาหลักคำสอนทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการอธิบาย

ในปีพ.ศ. 2550 กระทรวงศึกษาธิการยังได้จัดทำ **“โครงการ 80 นิทานไทยไทยสร้างสานคุณธรรม”** เพื่อแนะนำหนังสือหรือนิทานที่ส่งเสริมความซื่อสัตย์จำนวน 6 เรื่องได้แก่ 1. เด็กชายมะลิวัลย์ 2. พันท้ายนรสิงห์ 3. เทพารักษ์กับคนตัดไม้ 4. สาวิตรี 5. ลักษณะวงศ์ และ 6. พระทิดวงศ์ โดยในหนังสือจำนวน 6 เล่มนี้ สาวิตรี เป็นบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 ส่วนลักษณะวงศ์ และพระทิดวงศ์ เป็นเรื่องราวละครพื้นบ้านแบบจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่นอกจากจะเป็นเรื่องเล่าแล้วยังเคยนำมาสร้างเป็นละคร โดยเนื้อหาสะท้อนให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ระหว่างสามีและภรรยาหรือคู่รักที่ยอมสละ

ชีวิตหรือผ่านความทุกข์ยากเพื่อรักษาความซื่อสัตย์ในความรัก ส่วนเด็กชายมะลิวัลย์เป็นบทประพันธ์ของ ประภัสสร เสวิกุล ที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ประสบกับความบอบช้ำจากผลกระทบของสงคราม แต่ความสัมพันธ์ของผู้คนยังเปี่ยมล้นด้วยน้ำใจ มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ อีกสองเรื่องคือ พันท้ายนรสิงห์ เป็นเรื่องราวของนายท้ายเรือหรือพันท้ายนรสิงห์ของพระเจ้าเสือ ที่ทำความผิดตามกำหนดในบทพระอภัยการทำให้หัวเรือพระที่นั่งหัก แม้จะได้รับการอภัยโทษจากพระเจ้าเสือ แต่พันท้ายนรสิงห์ก็ยอมพลีชีวิตเพื่อ รักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ส่วนเรื่องเทพารักษ์กับคนตัดต้นไม้เป็นหนึ่งในนิทานอีสปซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทยที่สะท้อนให้เห็นความซื่อสัตย์ของคนตัดต้นไม้ที่ทำขวานเหล็กตกลงไปในน้ำและเมื่อเทพารักษ์เข้ามาช่วย คนตัดต้นไม้ก็แสดงความซื่อสัตย์ให้เทพารักษ์เห็น

นิทานที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์อีกเล่ม เป็นหนึ่งในหนังสือในชุด**"นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัส"** จัดทำโดยสำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็ก (พ.ศ. 2557) โดยนำเอาพระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและหนึ่งในพระราชดำรัสดังกล่าวเป็นประเด็นเรื่องความซื่อสัตย์เป็นเรื่องของเด็กชายมาตีที่แม่ชวนให้ไปซื้อของจากแม่ค้า แต่แม่ค้าทอนเงินเกินมาให้ ทำให้เด็กชายมาตีต้องต่อสู้กับความคิดที่จะนำเงินที่ได้เกินมาไปกินไอศกรีม หรือซื้อของเล่น แต่เมื่อนึกถึงเรื่องที่คุณพ่อเล่าให้ฟังเรื่องความซื่อสัตย์เด็กชายมาตีจึงเอาเงินที่ได้เกินมากลับไปคืนแม่ค้า และได้รับความชื่นชมว่ามีความซื่อสัตย์

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2558 บริษัทบริษัทโออิชิ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ยังได้จัดทำ**โครงการสร้าง “ความซื่อสัตย์” ให้เด็กไทย** ผ่านหนังสือนิทาน 3 เล่มสำหรับเด็กในแต่ละช่วงอายุเล่มแรกเป็น นิทานเรื่อง **“ดอกไม้ของไอจิ้ง”** สำหรับเด็กวันก่อน 6 ปี เขียนโดย นภพรรณ ทรงศิริไลเจ้าของนามปากกา รักชิตา และวาดภาพประกอบโดย แป้ง ภัทรีดา ประสานทอง นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำผิดพลาดของเด็ก ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ แต่มีความจริงใจที่จะแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดนั้น เล่มที่สอง นิทานเรื่อง **“ปกติ”** สำหรับเด็กวัย 7-12 ปี เขียนวาดภาพประกอบโดย เตอะดวง หรือ วีระชัย ดวงพลา นักเขียนการ์ตูนเจ้าของรางวัลรองชนะเลิศจากเวทีประกวดรางวัลการ์ตูนนานาชาติครั้งที่ 4 ที่ประเทศญี่ปุ่น บอกเล่ามุมมองความซื่อสัตย์จากมุมมองความรับผิดชอบต่อภาระทำของตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องทั่วไปที่เราอาจจะเห็นว่าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่สามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน เล่มที่ 3 นิทานเรื่อง **“สาม”** สำหรับเด็กวัย 13-15 ปี เขียนและวาดภาพประกอบโดย ตั้ม วิสุทธิ์ พรนิมิตร นำเสนอความซื่อสัตย์ 3 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ในเรื่องความรัก ความซื่อสัตย์ในเรื่องการรักษาสัญญา และความซื่อสัตย์ต่อทรัพย์สินของผู้อื่น ชุดนิทานดังกล่าวมีจุดเด่นที่มีวัตถุประสงค์ในการเขียนและตีพิมพ์เพื่อปลูกฝังความซื่อสัตย์โดยตรงและนำเอานักเขียน นักวาด

ภาพประกอบมืออาชีพมาช่วยในการผลิตเพื่อให้มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับเด็กในช่วงวัยต่าง ๆ นอกจากนี้ชุดนิทานดังกล่าวยังถูกแจกจ่ายออกไปสู่ห้องสมุดในโรงเรียนต่าง ๆ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย

ในปี พ.ศ. 2559 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับแผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) จัดทำหนังสือนิทานขึ้นเนื่องในโอกาสที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประกาศยกย่องให้ ศ.ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นบุคคลสำคัญของโลก ในวาระ 100 ปี ชาตกาล โดยหยิบยกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตของ ศ.ดร.ป๋วย มาเป็นฉบับนิทานภาพ **คุณตาป๋วย** ประกอบด้วย 4 เล่ม คือ เล่มแรก **นิทานเรื่อง “นกพิราบผู้เสียสละ”** เรื่องแต่งโดย ชไมพร แสงกระจ่าง ภาพโดย โอ้ม รัชเวทย์ สละนาคบำรุง คาริญย์ หักขุนทด และ จิรอร สงวนนาม เขียนถึงนกพิราบซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพ โดยนำมาจากตอนที่อาจารย์ป๋วยเข้าร่วมขบวนการเสรีไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเรื่องของนกพิราบผู้ซุกซ่อนนกอื่น ๆ ให้ต่อสู้กับกลุ่มนกเหยี่ยวสีขาวปากแดงซึ่งพยายามแย่งชิงอำนาจจากนกอินทรีที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเจ้าเวหาเพื่อความชอบธรรม จนตนเองได้รับบาดเจ็บกลายเป็นนกพิราบปีกเดียว นิทานเล่มนี้ยังสามารถหาอ่านออนไลน์เพิ่มเติมได้² เล่มที่สอง **นิทานเรื่อง “ครูใหญ่ป ปลา”** เรื่องแต่งโดย ชไมพร แสงกระจ่าง ภาพโดย สมบัติ คิ้วฮก เขียนถึงวาฬหลังค่อมซึ่งเป็นสัตว์น้ำที่ฉลาดและใจดีโดยใช้แรงบันดาลใจจากเรื่องราวตอนที่อาจารย์ป๋วยตอนที่เป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นเรื่องของปลาวาฬหลังค่อมที่พยายามจะสอนปลาตัวอื่น ๆ ในมหาสมุทรให้บินได้ แต่ถูกปลาฉลามขัดขวาง ในที่สุดปลาวาฬหลังค่อมก็สามารถพูดให้ปลาฉลามยินยอมและเรียนเพื่อบินด้วย จนปลาจำนวนมากสามารถพัฒนาตัวเองจนบินได้ ยกเว้นปลาฉลาม เล่มที่สาม **นิทานเรื่อง “งูใหญ่ผู้ซื่อสัตย์”** เรื่องแต่งโดย ชไมพร แสงกระจ่าง ภาพโดย อินกับทราย เขียนถึงงูใหญ่มีนัยมาจากปีเกิดของอาจารย์ป๋วย (ปีมะโรง) โดยได้แรงบันดาลใจมาจากเรื่องราวของอาจารย์ป๋วยในช่วงที่เป็นผู้ว่าราชการแห่งประเทศไทย ซึ่งได้แสดงต่อผู้นำของซึ่งเป็นเผด็จการของประเทศโดยไม่เกรงกลัวอำนาจ เป็นเรื่องของงูใหญ่ที่ได้รับความไว้วางใจจากสัตว์ต่าง ๆ ให้เป็นผู้ดูแลอาหารที่เหลือที่สัตว์ต่าง ๆ สามารถหามาได้ เพื่อมอบให้แก่สัตว์ที่เจ็บป่วยไม่สามารถออกไปหาอาหารเองได้ แต่สิงโตได้พยายามมาขออาหารที่งูใหญ่เป็นผู้เฝ้าและจัดสรรไปให้กับครอบครัวคือเมียและลูกของตน งูใหญ่จึงสั่งสอนสิงโตและยอมตายเพื่อรักษาหลักการและหน้าที่ จนในที่สุดสิงโตก็ละอายใจเดินหนีไป นิทานเรื่องนี้ยังถูกนำมาถ่ายทอดโดยเด็กและสามารถดูออนไลน์ได้³ เล่มที่สี่ **นิทานเรื่อง “จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน”** มีเนื้อหาเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานในชีวิตของผู้เขียนตั้งแต่อยู่ในครรภ์

² สามารถอ่านออนไลน์ได้ผ่าน https://issuu.com/75202/docs/pdf_dove

³ ดูเพิ่มเติมได้ใน น่องเทเลเล่าเรื่อง งูใหญ่ผู้ซื่อสัตย์ ใน <https://www.youtube.com/watch?v=PQRCiJohMC8>

จนถึงเสียชีวิตโดยหลักเป็นข้อเรียกร้องให้รัฐเข้ามาจัดการสวัสดิการเกี่ยวกับหลักประกันสังคมและคุณภาพชีวิตพื้นฐานที่คนคนหนึ่งพึงมี

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2559 สำนักพิมพ์บงกช พลัทธิขิง ยังได้จัดทำ **นิทานชุดเมล็ดพันธุ์แห่งความดี** จำนวน 6 เล่ม เพื่อให้เด็ก ๆ เรียนรู้คุณธรรมตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยนิทานเล่มที่สองเป็นเรื่องความซื่อสัตย์ ชื่อตอนว่า **ตาซังซื่อตรง** เป็นเรื่องของเด็กชายต้นกล้ากับเด็กหญิงข้าวหอมที่ตามแม่ไปจ่ายตลาดและพบกับแม่ค้าขายผลไม้ที่มีธัญญาสัยไม่ดี ไม่ยอมให้ลูกค้าเลือกสินค้า และโกงตาซังลูกค้าที่มาซื้อทำให้ลูกค้าหนีหาย ผลไม้เปรียบเทียบกับแม่ค้าที่ยั้มแย้มแจ่มใส มีธัญญาสัยดี ยอมให้ลูกค้าเลือกสินค้า และไม่โกงตาซังลูกค้าทำให้มีลูกค้ามากมาย

สำนักพิมพ์คิดบวกได้ตีพิมพ์นิทาน **เรื่อง ภารกิจของฟุฟุ** ในปี พ.ศ. 2559 เป็นเรื่องของ "ฟุฟุ" กระรอกน้อยซึ่งจับหมีอ้วนฟงโต ที่มาขโมยน้ำผึ้งได้ แม่ฟงโตจะเสนอผลไม้ให้ แลกกับการห้ามฟุฟุบอกใคร แต่ฟุฟุก็ไม่ได้ เพราะทำหน้าที่ด้วยใจที่ตั้งมั่นในความดีงาม นอกจากตัวเล่มนิทานแล้ว นิทานเรื่องนี้ยังเผยแพร่ผ่านยูทูบ⁴

ซีเอ็ดยูเคชั่น ได้ตีพิมพ์ชุดหนังสือเด็ก **สูตรสำเร็จเด็กไทยดีมีคุณภาพ** ในปี พ.ศ. 2560 มี 5 เล่ม ประกอบด้วย หนูเป็นเด็กดี มีศีลธรรม, หนูเป็นเด็กซื่อสัตย์, หนูรู้จักสามัคคีเพื่อส่วนรวม, หนูเป็นเด็กดีมีวินัย, หนูรู้จักแบ่งปัน, หนูรู้จักพอเพียง โดยเรื่อง **"หนูเป็นเด็กดีมีศีลธรรม"** พูดถึงหนูอิมกับหนูเอมที่ตามคุณแม่ไปจ่ายตลาด แต่คุณแม่จ่ายเงินให้แม่ค้าเกินไปเพราะธนบัตรติดกันอยู่ แม่ค้ามีความซื่อสัตย์จึงคืนเงินให้คุณแม่ เรื่องของหนูอิมที่เจอนาฬิกาที่ห้องน้ำในโรงเรียน และกำลังคิดว่าจะเก็บเอาไว้ใส่เอง แต่เมื่อคิดได้ว่าคนที่ทำนาฬิกาหายต้องเป็นทุกข์อย่างมาก จึงเอานาฬิกาไปคืนคุณครู หนูอิมจึงได้รับคำชมเชยจากคุณครู เพื่อน และพ่อแม่ และได้รับนาฬิกาเป็นรางวัลที่ซื่อสัตย์ ส่วนเรื่อง **"หนูเป็นเด็กซื่อสัตย์"** เป็นเรื่องของหนูอิมหนูเอมที่ไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าเปิดใหม่กับคุณพ่อคุณแม่ เด็กทั้งสองอยากได้ของเล่นมาก แต่ไม่มีเงินซื้อ เย็นนั้น พวกเด็ก ๆ เจอกระเป๋าสตางค์ของคุณแม่ตกอยู่ หนูเอมอยากเอาเงินไปซื้อของเล่น แต่คุณครูเคยสอนว่า การหยิบของของคนอื่นโดยไม่ขออนุญาตเป็นสิ่งไม่ดี ทำให้หนูเอมกับหนูอิมต้องเลือกระหว่างเอาชนะใจตนเอง ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ กับการหยิบของของคนอื่นและได้ของเล่นที่อยากได้

นอกจากนี้ พาส พลัทธิขิงยังได้ตีพิมพ์นิทานเรื่อง **อ้า อ้า ผลไม้หวานฉ่ำ** ที่แต่งโดย สิริลักษณ์ รัตนสุวัจน์ และภาพประกอบโดย ประชาธิป มากมุน เป็นเรื่องของผลไม้หวานฉ่ำ เทวดาสั่งไว้ให้กินเฉพาะผลที่หล่นเท่านั้น เจ้าลิงที่อยู่บ้านไกลมาไม่ทันผลไม้หล่นสักที จึงไม่มีโอกาสได้กินผลไม้ที่

⁴ ดูนิทานเรื่องภารกิจของฟุฟุเพิ่มเติมได้ใน <https://www.youtube.com/watch?v=8-0Qi0dwrZo>

หล่น ลิงจึงแอบปีนขึ้นไปเก็บกินบนต้น จนเกิดความเสียหายไปทั้งป่า นิทานเรื่องนี้ยังเผยแพร่ผ่านยูทูบ⁵

ในปีพ.ศ. 2560 เครือข่ายสานต่อที่พ่อทำ ได้จัดทำนิทานชุดตามคำพ่อ รวมทั้งหมด 7 เล่ม เพื่อให้เด็ก ๆ อายุ 4-6 ปี และอายุ 7-9 ปี ได้เรียนรู้พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พร้อมสร้างแรงบันดาลใจให้เด็ก ๆ สามารถนำข้อคิดและคติสอนใจไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป โดยเล่มที่ 7 “นิทานใต้ต้นไม้” เป็นเรื่องของเด็ก ๆ โรงเรียนเชิงเขาที่ร่วมกันปลูกและรดน้ำต้นมะม่วงในโรงเรียน โดยครูอนุญาตให้เด็ก ๆ เก็บมะม่วงไปได้คนละ 3 ผล แต่เด็กชายต้นน้ำอยากเก็บไปให้คุณยายข้างบ้าน และเด็กหญิงฟ้าอยากเก็บไปให้น้องฝนเพราะที่บ้านมี 4 คน อยู่ ๆ ก็มีมะม่วงร่วงลงมาจากต้น 1 ผล เด็กชายต้นน้ำและเด็กหญิงฟ้ารู้สึกว้าว ถ้าตนเก็บมะม่วงลูกนี้กลับบ้าน ก็จะไม่เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ จึงเอามะม่วงผลที่ 4 ไปให้คุณครู เนื้อหาสะท้อนเนื้อหาในพระบรมราโชวาท พ.ศ. 2531 เรื่องความซื่อสัตย์ โดยนิทานเรื่องนี้ยังได้เผยแพร่ในรูปแบบของ animation รูปแบบของแอนิเมชันผ่านเฟสบุ๊ก⁶

อย่างไรก็ตาม นิทาน และ animation ที่ปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ข้างต้นไม่สามารถดำรงอยู่อย่างโดด ๆ แต่จะต้องอิงอาศัยกับการปลูกฝังคุณธรรมในด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไป เช่น ความกตัญญู จิตสาธารณะ ความเป็นธรรม ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความพอเพียง ความสามัคคี ฯลฯ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันกับคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์

นอกจากหนังสือนิทาน animation ที่ผลิตขึ้นเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันหรือเพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์ จากการเก็บข้อมูลยังพบว่าองค์กรการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศต่าง ๆ ยังใช้สื่ออื่น ๆ เข้ามาช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจปัญหาการคอร์รัปชันในสังคม โดย Hong Kong Independent Commission Against Corruption (ICAC) ได้ใช้เกมส์คอมพิวเตอร์ในการปลูกฝังค่านิยม ทักษะที่ดี (positive values) เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม แก่เด็ก ผ่านหน้าเว็บที่เรียกว่า The iTeen Camp (iteencamp.icac.hk) โดยมี mascots 4 ตัวที่เป็นผู้สื่อสารและให้ข้อมูลด้านการสร้างทัศนคติที่ดีให้กับเยาวชน ชื่อของ mascots ทั้ง 4 ตั้งเลียนตามชื่อ I.C.A.C คือ iSir หรือ Issac , Cici, Acumen และ Cougar เกมส์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเว็บไซต์ของ ICAC เช่น เกมส์ Gee-dor-dor Party on Fairness เป็นเกมส์ที่เหมาะสมกับเด็กชั้นอนุบาล เป็นเกมส์ที่ให้เด็กจัดแบ่งน้ำหวานในงานปาร์ตี้ได้แก้ว 5 ใบ ให้อยุติธรรมและเท่าเทียมกัน เกมส์ All You Can Eat เป็นเกมส์ที่เหมาะสมกับเด็กชั้นประถม

⁵ นิทานเรื่อง อ้า อ้า ผลไม้หวานฉ่ำ ได้ที่ <https://www.youtube.com/watch?v=qASgYrT5yrc>

⁶ ดูเพิ่มเติมได้ที่ <https://www.facebook.com/fulfillingfatherslegacy/videos/1578615755496182/>

หนึ่งละสองเป็นเกมส์ที่สอนเรื่องความโลภที่สะท้อนผ่านการเล่นเกมส์กินเหรียญที่ผ่านเข้ามา เกมส์ Happy School Day ที่เหมาะกับเด็กชั้นประถมหนึ่งและสอง เป็นเกมส์ที่ให้กระโดดหลบสิ่งยั่วเย้าต่าง ๆ เช่น เหรียญเงินและของเล่น เกมส์ Responsible Builder ที่เหมาะกับเด็กชั้นประถมสามและสี่ เป็นเกมส์การก่อสร้างตึกที่ให้ผู้เล่นเลือกหลบวัสดุก่อสร้างที่ชำรุดไม่สมบูรณ์ เกมส์ Probity Homework ที่เหมาะกับเด็กประถมห้าถึงหก เป็นเกมส์ที่ให้ผู้เล่นเลือกรับหรือปฏิเสธที่จะช่วยเพื่อนทำการบ้านเมื่อมีของขวัญหรือสินบนเช่นท็อफी ของเล่น หรือเงินแนบมาด้วย

ในประเทศอินเดีย อินโดนีเซีย และจีน ยังมีการนำเอาการ์ตูนเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันโดยนักเขียนการ์ตูนในแต่ละประเทศมาจัดแสดงนิทรรศการโดยมีความเชื่อว่าการนำเอาการ์ตูนมาใช้จะทำให้ผู้คนโดยทั่วไปในสังคมและเด็กมีความเข้าใจถึงปัญหาการคอร์รัปชันได้มากขึ้น ในอินเดียนักเขียนการ์ตูนคนสำคัญที่เป็นผู้ริเริ่ม Cartoons Against Corruption ก็คือนักวาดการ์ตูนและนักเคลื่อนไหวเพื่อเสรีภาพในการพูดชาวอินเดียชื่อ Aseem Trivedi (VanVlie, 2012) ส่วนในประเทศอินโดนีเซีย องค์การต่อต้านการคอร์รัปชันที่ชื่อ Corruption Eradication Commission (KPK) และ Indonesian Cartoonist Association จัดให้มีการแสดงภาพ Anti-Corruption Cartoon ที่ Indonesian Museum of Records (MURI) เมื่อเดือนกันยายน ปี 2017 ส่วนในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน คณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์ก็จัดการประกวดการ์ตูนเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันร่วมกับองค์การสหประชาชาติขึ้นในปี 2016 และทำให้ประเด็นเรื่องการคอร์รัปชันเป็นวาระสำคัญแห่งชาติที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องการขจัดให้ลดน้อยลง (Xinhua. 2013) ด้วยเหตุนี้การ์ตูนจึงเป็นสื่อที่องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในหลายประเทศเลือกใช้ควบคู่ไปกับสื่ออื่น ๆ เช่น หนังสือและ animation ที่เผยแพร่ในรูปแบบหนังสือ คลิปวิดีโอ และสื่อออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบของการใช้สื่อเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันรวมถึงสื่อที่ต้องการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ในสังคมไทยจะพบว่าเนื้อหาหรือรูปแบบส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางแบบบนลงล่างโดยให้ครู พ่อแม่ หรือพระ เป็นตัวแสดงหลักและเน้นบทบาทหลักไปในเชิงการสั่งสอนอบรม ลงโทษ หรือให้รางวัล เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมหรือค่านิยมที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการนำเอาพระราชดำรัสของในหลวงรัชการที่ 9 ในประเด็นเรื่องความซื่อสัตย์เข้ามาใช้ในการอธิบาย รวมถึงยังมีการนำเอาชีวประวัติของบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงด้านความซื่อสัตย์ การไม่ยอมสยบต่อผู้มีอำนาจ และความซื่อตรงต่อหน้าที่ของตัวเองอย่าง ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เข้ามาประยุกต์ใช้ รูปแบบของสื่อที่ใช้ อยู่ในรูปของหนังสือ animation และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ หรือใช้สื่อหลายรูปแบบผสมผสานกัน โดยสื่อ animation ที่อิงกับ animation เดิมซึ่งเป็นที่รู้จักของเด็กอยู่แล้ว เช่น ก้านกล้วย และชุมชนนิมนต์ ยิ้ม เมื่อปรับมาใช้กับเนื้อหาเรื่องการต่อต้านการคอร์รัปชันจะเป็นสื่อที่เข้าถึงเด็ก ๆ ได้ง่ายกว่า และสามารถสอดแทรกเนื้อหาของการต่อต้านคอร์รัปชันรวมถึงการปลูกฝังความซื่อสัตย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และน่าสนใจ โดย Animation เรื่องก้านกล้วยยังมีจุดเด่นตรงมี ช้างก้านกล้วย เด็กชายชื่อสัตย์ เด็กหญิงเป็นธรรมชาติ เด็กชายรับผิดชอบ เด็กหญิงพอเพียง และเด็กชายจิตสาธารณะ ที่มีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนคุณธรรมในด้านต่าง ๆ เป็นตัวแสดงหลัก ทั้งนี้ animation ทั้งสองเรื่องถูกเผยแพร่ทั้งทางโทรทัศน์และ สามารถดูซ้ำได้ผ่านทางยูทูป ทำให้ช่องทางในการเผยแพร่ขยายวงกว้างออกไปได้อีก

ในขณะที่นิทานหรือ animation ที่ใช้ต่อต้านการคอร์รัปชันในต่างประเทศมักเน้นให้เด็กมีบทบาทสำคัญในการตั้งคำถามต่อการคอร์รัปชันหรือมีบทบาทในการช่วยกำจัดการคอร์รัปชัน โดยเฉพาะ animation เรื่อง Bribe Busters ของ Trace International มีจุดเด่นในการสะท้อนให้เห็นสาเหตุและผลกระทบของการคอร์รัปชัน รวมถึงการแก้ปัญหาการคอร์รัปชันโดยผู้คนในสังคมและชุมชนโดยชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันของส่วนต่าง ๆ พร้อม ๆ ไปกับสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหรือศักยภาพของเด็กในการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน ในขณะที่บางประเทศได้เริ่มมีการนำเอาสื่ออื่น ๆ เช่น เกมสคอมพิวเตอร์ และภาพยนตร์แบบการ์ตูนมาใช้ร่วมด้วย โดยสื่อทั้ง 2 ประเภทหลังนี้ยังไม่พบว่าได้มีการนำมาใช้ในประเทศไทย ในขณะที่ประเทศฮ่องกงซึ่งเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในด้านความสามารถในการลดการคอร์รัปชัน โดย Hong Kong Independent Commission Against Corruption ก็สร้างตัวแสดงเด็กขึ้นมา 4 คน เป็นตัวแทนของเด็กในการต่อต้านการคอร์รัปชัน คือ iSir, Cici, Acumen และ Cougar และนำเอาเกมสคอมพิวเตอร์ในรูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละช่วงอายุตั้งแต่ชั้นอนุบาลเป็นต้นไปพร้อมกับ ๆ สอดแทรกเนื้อหาการเรียนรู้คุณธรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความซื่อสัตย์ ความยับยั้งชั่งใจ ความรับผิดชอบ ให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้พร้อม ๆ ไปกับความสนุกสนานที่ได้รับจากการเล่นเกม ส่วนประเทศที่สนใจต่อต้านการคอร์รัปชันอย่าง อินเดีย อินโดนีเซีย และจีน ก็นำเอาการแข่งขันและจัดนิทรรศการภาพยนตร์แบบการ์ตูนเข้ามาเป็นเครื่องมือสื่อสารให้กับประชาชนทั่วไปและเยาวชน

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสื่อต่าง ๆ เช่น นิทานและ Animation ที่เป็นสื่อซึ่งใช้กันเป็นหลักในการปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์และการต่อต้านการคอร์รัปชันในไทยควรเน้นย้ำบทบาทของเด็กในการต่อต้านการคอร์รัปชันและสร้างสมดุลของแนวทางในการอบรมสั่งสอนแบบบนลงล่างโดยให้น้ำหนักกับการมี critical thinking หรือการคิดอย่างวิพากษ์และการแก้ปัญหาของเด็ก ดังที่ United Nation Office of Drugs and Crime (2004) เน้นย้ำ การให้ความสำคัญต่อการตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบต่อปัญหาหรือพฤติกรรมคอร์รัปชันหรือความไม่ซื่อสัตย์ ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้จากการใช้วิจารณญาณของตนเอง ผ่านการชี้ให้เห็นถึงสาเหตุ ทางเลือกต่าง ๆ ของการกระทำ และผลกระทบของการกระทำที่ไม่ซื่อตรงหรือคอร์รัปชันเมื่อเปรียบเทียบกับกรกระทำที่ซื่อตรงมีความรับผิดชอบ ส่วนบทบาทของผู้ใหญ่ก็คือการสร้างข้อถกเถียงและชี้ให้เห็นถึงทางเลือกและ

ผลกระทบอันหลากหลายของการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ เนื่องจากการคอร์รัปชันเป็นปัญหามีความสลับซับซ้อนครอบคลุมทั้งมิติทางด้านจริยธรรมซึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ปรัชญาการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางที่ผิดของรัฐ (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2560) และในหลายกรณีก็มีความเชื่อมโยงกับรากเหง้าของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางการสร้างการคิดวิพากษ์ดังกล่าวตั้งแต่เด็ก จะทำให้การต่อต้านการคอร์รัปชันเป็นไปอย่างยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้ อย่างยืดหยุ่นเท่าทันการเปลี่ยนแปลงไปของบริบทต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ

สำหรับแนวทางการสร้างการคิดวิพากษ์ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับต่อต้านการคอร์รัปชันให้กับเด็กไทย ผู้วิจัยเสนอว่าควรนำเอามิติวิธีคิดของพุทธศาสนาแบบที่เรียกว่า วิภังขวาท มาใช้ คำว่า วิภังขวาท มาจาก คำว่า “วิภังข” แปลว่า แยกแยะ แบ่งออก จำแนก หรือแจกแจง ไกล่เคียงกับคำว่าวิเคราะห์ ส่วนคำว่า “วาท” แปลว่า การพูด การแสดงคำสอน ดังนั้นคำว่า วิภังขวาท คือ การพูดแยกแยะ การพูดจำแนก หรือพูดแจกแจง พูดวิเคราะห์ ลักษณะสำคัญของความคิด และการพูดแบบนี้คือ การมอง และแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่มุมแต่ละด้านให้ครบทุกด้าน ไม่ใช่การจับเอาแง่มุมหนึ่งแง่มุมเดียวหรือบางแง่มุมขึ้นมาวินิจฉัยหรือประเมินคุณค่า ความดีความชั่วโดยถือเอาส่วนเดียวหรือบางส่วนเท่านั้น (พระพรหมคุณณาภรณ์, 2555) ด้วยเหตุนี้แนวทางการวิเคราะห์แบบวิภังขวาทซึ่งเป็นวิธีคิดที่มีอยู่แล้วในพุทธศาสนาและสังคมไทยจึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างวิจารณ์ญาณและประยุกต์ใช้กับการต่อต้านการคอร์รัปชัน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่าองค์กรการต่อต้านคอร์รัปชันในไทยควรเพิ่มเติมสื่อในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้เข้าถึงหรือเหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงอายุมากขึ้น เช่น เกมสื่อกอมพิวเตอร์ที่สอดแทรกเนื้อหาด้านการปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และต่อต้านการคอร์รัปชันสำหรับเด็กในแต่ละช่วงอายุ การใช้ศิลปะในรูปแบบอื่น ๆ เช่น เพลง ภาพวาดแบบการ์ตูน หรือการ์ตูนที่สอดแทรกเนื้อหาต่อต้านการต่อต้านคอร์รัปชันโดยอาจจะสร้างตัวแทนของเด็กในรูปแบบของ Mascot แบบที่องค์กรการต่อต้านคอร์รัปชันในฮ่องกงจัดทำเพื่อเสริมกับสื่อนิทานและ Animation ที่มีอยู่เพื่อให้สื่อในการต่อต้านการคอร์รัปชันมีความหลากหลายและเหมาะสมกับความสนใจของเด็กมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

การคอร์รัปชัน: แนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึก ค่านิยม และการมีส่วนร่วม” กรุงเทพฯ สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

เกวลิน ชุ่มช่างทอง 2559 ภารกิจของพ่อ/ กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์คิดบวก

เครือข่ายสานต่อที่พ่อทำ 2559 นิทานใต้ต้นไม้ ในชุดนิทานตามคำพ่อ
www.facebook.com/fulfillingfatherslegacy

ชนาภัทร พรายมี 2559 101 นิทานอีสป กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์เอ็มไอเอส

ชัยกร แสงกระจ่าง 2559 ครูใหญ่ ป ปลา กรุงเทพฯ ฐานการพิมพ์ จำกัด

ชัยกร แสงกระจ่าง 2559 งูใหญ่ ผู้ซื่อสัตย์ กรุงเทพฯ ฐานการพิมพ์ จำกัด

ชัยกร แสงกระจ่าง 2559 นกฟิราบผู้เสียสละ กรุงเทพฯ ฐานการพิมพ์ จำกัด

นภพรรณ ทรงศิริไธ 2558 ดอกไม้ของไอจิง กรุงเทพฯ โออีซี กรุป

ประภัสสร เสวิกุล 2558 เด็กชายมะลิวัลย์ กรุงเทพฯ แพรว สนพ.

ปรีดา ปัญญาจันทร์ 2557 นิทานคุณธรรมจากพระราชดำรัสเรื่อง ความซื่อสัตย์ กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์
แพรวเพื่อนเด็ก

ปวย อึ้งภากรณ์ 2559 จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอบ กรุงเทพฯ ฐานการพิมพ์ จำกัด

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว 2554 สวัสดิ์ กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร

พระพรหมคุณาภรณ์ 2555 พุทธธรรม (ฉบับปรับขยายความ) สืบค้นจาก

http://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/buddhadhamma_extended_edition.pdf

- พัชร มีสุคนธ์ 2547 *वादทองคำ ความซื่อสัตย์: เสรีวณิชาดก* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ห้องเรียน
- พัชร มีสุคนธ์ และพาริยา วิริยาสุวรรณ 2559 *ตาซังซื่อสัตย์* นิทานชุดเมล็ดพันธุ์แห่งความดี กรุงเทพฯ
สำนักพิมพ์วิระชัย ดวงพลา 2558 *ปกติ* กรุงเทพฯ โออิชิ กรุ๊ป
- วัฒนา ปัชชาบุตร 2556 *ลักษณะวงศ์ (ฉบับการ์ตูน)* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์อมรินทร์คอมมิกส์
- วิศุทธิ์ พรนิมิตร 2558 *สาม* กรุงเทพฯ โออิชิ กรุ๊ป
- สิริลักษณ์ รัตนสุวัจน์ 2559 *อ้าอ้า ผลไม้หวานฉ่ำ* กรุงเทพฯ พาส พับลิชชิง
- สุดธิดา เปลี่ยนสายสืบ 2559 *หนูเป็นเด็กซื่อสัตย์* กรุงเทพฯ ซีเอ็ดดูเคชั่น
- สุดธิดา เปลี่ยนสายสืบ 2559 *หนูเป็นเด็กดี มีศีลธรรม* ซีเอ็ดดูเคชั่น กรุงเทพฯ
- โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ 2560 *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการ “รากฐานทางจริยธรรมและปรัชญา
การเมืองของ*

Committee on Culture, Science, Education and Media 2017. *Youth against corruption* Available at <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=24013&lang=en>

Elijah, A. 2007. *Effects of Corruption and Economic Reforms on Economic Growth and Development: Lessons from Nigeria*. Available at http://www.uneca.org/sites/default/files/uploadeddocuments/AEC/2007/abiodun_elijah_obayelu_0.pdf

Farida, M. and Ahmadi-Esfahani, F. 2007. *Modelling Corruption in a Cobb-Douglas Production Function Framework*. Available at <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/10400/1/cp07fa01.pdf120>

Hong Kong Independent Commission Against Corruption 2017 *The iTeen Camp* Available At <https://iteencamp.icac.hk/EngIntro/Shows>

Huberts, L. W. J. C. 1998. What can be done against public corruption and fraud: expert views on strategies to protect public integrity. *Crime, Law & Social Change*, 29, 209–224.

International Cartoon Contest of Anti corruption 2016 Available at

<http://www.tabriztoons.com/english/441.aspx?t=International+Cartoon+Contest+of+Anti+corruption+2016>

McCusker, R. 2006. *Review of Anti-Corruption Strategies*. Technical and Background Paper No. 23. Australian Institute of Criminology. Available at

http://www.aic.gov.au/media_library/publications/tbp/tbp023/tbp023.pdf

Murphy, K. M., Shleifer, A. and Vishny, R. W. 1993. Why is rent-seeking so costly to growth? *The American Economic Review*, 83(2), 409-414.

Putri, Edira. 2017 *These Cartoonists Are Revolting Against Corruption in Indonesia*

Available at <https://theculturetrip.com/asia/indonesia/articles/these-cartoonists-are-revolting-against-corruption-in-indonesia/>

Saxer, Marc. 2014. *Fighting corruption in transformation societies*. Available at

<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/10744.pdf>.

United Nations Office of Drugs and Crime.2004, *United Nations Convention against Corruption*, Available at <https://muftah.org/aseem-trivedi-cartoonists-fight-corruption-censorship-intolerance/#.WgLc0v5rzVi>

VanVlie, Laura. 2012 *Cartoonist in India Campaigns Against Corruption and Censorship*. Available at

<http://www.sampsoniaway.org/blog/2012/03/07/cartoonist-in-india-campaigns-against-corruption-and-censorship/>

Vertimai, Metropolio (eds.) 2006 *Anti-Corruption Education at School*. Available at

https://www.stt.lt/documents/leidiniai/Anti_Corruption_Education_at_School.pdf

Xinhua. 2013. *China's disciplinarians turn graft into art* Available at

https://www.chinadaily.com.cn/china/2013-11/08/content_17091627.htm

บทที่ 14

การศึกษาการโกงข้อสอบด้วยการทดลองทางเศรษฐศาสตร์

14.1. บทนำ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเศรษฐศาสตร์เชิงทดลองเพื่อศึกษาพฤติกรรมการโกงข้อสอบของกลุ่มผู้ร่วมทดลองประมาณ 250 คน กลุ่มผู้ร่วมทดลองทั้งหมดเป็นนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการทดลองจะให้ผู้ร่วมทดลองทำข้อสอบบวกเลขเหมือนที่ทำในงานศึกษาของ Mazar, Amir & Ariely (2008) และได้รับคำตอบแทนตามคะแนนที่ได้ การทดลองจะเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมทดลองสามารถโกงได้ โดยการโกงที่จะเกิดขึ้นได้มี 2 ลักษณะคือ การให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ทำได้จริง และการลอกคำตอบของคนที่นั่งติดกัน

บทนี้จะแบ่งเป็นส่วน ๆ ดังนี้ ส่วนที่ 2 ศึกษากรณีศึกษากรณีการโกงข้อสอบที่เกิดขึ้นจริงในคณะเศรษฐศาสตร์จุฬาฯ โดยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เอกสาร การศึกษาในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการโกงข้อสอบ คือกลุ่มเพื่อนและการแข่งขัน ผู้วิจัยจึงออกแบบการทดลองเพื่อศึกษาผลของปัจจัยทั้งสองนี้ต่อพฤติกรรมการโกง ส่วนที่ 3 สำนัวจานศึกษาวิจัยเรื่องการโกงที่ใช้การทดลองเชิงเศรษฐศาสตร์

การออกแบบการทดลองถูกอธิบายในส่วนที่ 4 โดยการทดลองถูกออกแบบเพื่อศึกษาปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการโกง ได้แก่ การเตือนด้านศีลธรรม การแข่งขัน และกลุ่มเพื่อน ผลที่ได้จากการทดลองและจะถูกวิเคราะห์ในส่วนที่ 5 ส่วนที่ 6 สรุปผลการศึกษา

ผลจากการทดลองแสดงว่า ประมาณ 40 % ของผู้ร่วมทดลองโกงโดยการโกหกให้คะแนนตัวเองมากกว่าความเป็นจริง การเตือนทางด้านศีลธรรมไม่ช่วยลดการโกง และการแข่งขันทำให้มีการโกงเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าคนที่เรียนเก่งมีแนวโน้มที่จะโกงมากกว่าคนที่ไม่เก่ง

สำหรับการโกงโดยการลอกข้อสอบนั้น ผู้วิจัยพบว่าโอกาสที่ผู้ร่วมทดลองจะลอกข้อสอบคนที่นั่งติดกันจะสูงขึ้น ถ้าคนที่นั่งติดกันเป็นเพื่อนที่รู้จักกัน

14.2. การโกงข้อสอบ: กรณีศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

14.2.1 รูปแบบการโกงและปัจจัยที่สนับสนุน

พฤติกรรมการโกงข้อสอบของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ในหลาย ๆ ประเทศ จากข้อมูลของหน่วยกิจการนิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วง 7-8 ปีที่ผ่านมาการโกงข้อสอบภายในคณะเศรษฐศาสตร์มีความถี่สูงขึ้น และมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย และมีปัจจัยหลากหลายสนับสนุนให้เกิดการทุจริตข้อสอบ

จากข้อมูลของคณะเศรษฐศาสตร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2559 มีกรณีทุจริตการสอบภายในคณะ ทั้งหมด 20 กรณี โดยมีนิสิตที่ทำการทุจริตทั้งหมด 29 ราย นิสิตเกือบทั้งหมดที่ทุจริตศึกษาในระดับปริญญาตรีและส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ภาคภาษาอังกฤษ นิสิตมักโกงข้อสอบด้วยวิธีดั้งเดิม เช่น การแอบดูจากโพล์ ถามเพื่อนในห้องสอบ หรือแอบดูคำตอบของเพื่อน ในบางกรณีที่เป็นนิสิตผู้หญิง นิสิตจะขีดเขียนเนื้อหาบริเวณต้นแขนหรือขา เพื่อใช้แทนโพล์กระดาษ

รูปแบบการโกงที่พบบ่อยที่สุดคือการซ่อนโพล์หรือสมุดโน้ตในห้องน้ำ นิสิตจะใช้ประโยชน์จากการ ‘ขอเข้าห้องน้ำ’ เพื่อเข้าไปอ่านโพล์ที่ซ่อนเอาไว้ แต่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โทรศัพท์มือถือเป็นอุปกรณ์ที่ถูกใช้ในการโกงข้อสอบมากขึ้น เช่น นิสิตบางคนนำโทรศัพท์มือถือเข้าไปในห้องสอบหรือซ่อนไว้ในห้องน้ำ เมื่อตรวจสอบมักพบรูปภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสอบ นิสิตมักให้เหตุผลว่าไม่ได้มีเจตนาโกงและรูปภาพเป็นเพียงการแชร์โน้ตในกลุ่มเพื่อนนิสิต จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมโกงมีการวิวัฒนาการตามยุคสมัยและการพัฒนาการของเทคโนโลยี สำหรับกรณีการโกงข้อสอบด้วยโทรศัพท์มือถือที่ร้ายแรงที่สุด เป็นกรณีที่นิสิตของคณะฯ แอบถ่ายรูปข้อสอบและส่งไปยังติวเตอร์ของตนผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (Line) เพื่อให้ติวเตอร์เฉลยและส่งกลับมา โดยนิสิตเผยว่าได้เสียเงินให้ติวเตอร์เฉลยข้อสอบเป็นเงินประมาณ 2,000 บาท

นอกจากปัจจัยทางเทคโนโลยีที่สนับสนุนการโกงข้อสอบแล้ว ทักษะ (Attitude) และความรับรู้ (Perception) ที่สังคมมีต่อการโกงเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญ วัฒนธรรมของคนสมัยใหม่ที่มักอ้างว่า ‘ใคร ๆ ก็ทำกัน’ ทำให้มองเรื่องทุจริตเป็นเรื่องปกติ นิสิตมองว่าตนการทุจริตไม่ใช่เรื่องร้ายแรง หากไม่ถูกจับได้ นอกจากนี้อีกปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้เกิดการโกงคือ พฤติกรรมของผู้คุมการสอบ เช่น การทำงานอย่างอื่นระหว่างการคุมสอบ หรือออกไปคุยโทรศัพท์นอกห้องสอบ เป็นช่องโหว่ให้นิสิตสามารถทุจริตการสอบได้ง่าย

14.2.2 เหตุผลของการโกง

ลักษณะของนิสิตที่โกงข้อสอบมีความหลากหลาย นิสิตส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยสะสม (GPAX) น้อย โดยมีจุดประสงค์ในการโกงเพื่อไม่ให้ตก และมีนิสิตบางคนโกงเพราะกลัวไม่ได้เกียรตินิยม จะเห็นได้ว่าสาเหตุของการโกงมาจากค่านิยมของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับคะแนนเป็นหลัก นอกจากนี้นิสิตที่ลอกข้อสอบมักทำบนพื้นฐานของความเป็นเพื่อนกัน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือเพราะความสนิทสนมมากกว่าเพื่อคะแนนที่ดี อย่างไรก็ตามที่ยังมีนิสิตจำนวนหนึ่งช่วยแจ้งกับอาจารย์คุมสอบ ว่ามีคนกำลังโกงหรือส่อทุจริต

14.2.3 บทลงโทษและการแก้ไข

สำหรับบทลงโทษนั้น หากมีหลักฐานชัดเจนว่าทุจริตการสอบ นิสิตจะติด F ในรายวิชานั้น ๆ และถูกพักการเรียนเป็นระยะเวลา 2 เทอมการศึกษา ซึ่งนิสิตสามารถยื่นอุทธรณ์ได้ ในกรณีที่นิสิตส่อทุจริต หรือ ไม่มีหลักฐานชัดเจน (เช่น เป็นผู้ให้ลอกข้อสอบ) นิสิตมักได้รับการตักเตือนและไม่ได้รับบทลงโทษใด ๆ แต่หากนิสิตกระทำผิดซ้ำ ๆ บทลงโทษจะเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม การลงโทษเช่นนี้ทำให้นิสิตบางคนลาออกเพราะรู้สึกอับอาย ซึ่งเป็นเรื่องที่คณะฯ ไม่ได้ต้องการให้เกิดขึ้น

นโยบายที่คณะแก้ไขปัญหาดังกล่าวในการสอบ ได้แก่ การจัดทำระเบียบการสอบที่ชัดเจน การเพิ่มจำนวนผู้คุมสอบ การติดกล้องวงจรปิดเพื่อให้มีหลักฐานต่าง ๆ รวมทั้งการตัดสัญญาณอินเทอร์เน็ตในช่วงสอบ ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นมาตรการลดการทุจริตที่นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมักเสนอ เพราะเป็นการเพิ่มต้นทุนในการโกง แม้ว่ามาตรการดังกล่าวสามารถลดการทุจริตได้ นโยบายเหล่านี้มีต้นทุนทางการเงินและบุคลากรที่สูง อีกทั้งอาจทำให้นิสิตรู้สึกถูกคุกคามและนำไปสู่การถกเถียงถึงความเหมาะสมของนโยบายดังกล่าว

ผู้วิจัยจึงอยากเสนอแนะให้มีการศึกษาพฤติกรรมของการโกงข้อสอบของนิสิต โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมและการทดลอง (Behavioral and experimental economics) หากเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างการโกง (Cheating) และแรงจูงใจ (Motivations) ทั้งภายใน (Intrinsic) และภายนอก (Extrinsic) ก็จะสามารถลดการทุจริตทางการศึกษาได้โดยปราศจากการใช้บทลงโทษที่รุนแรง ซึ่งจะนำไปสู่ผลดีในหลายด้าน อาทิ นิสิตไม่รู้สึกถูกควบคุมโดยผู้คุมสอบจำนวนมาก การลดจำนวนนิสิตที่ถูกพักการเรียนหรือขอลาออกหลังการลงโทษ เป็นต้น

14.3. วรรณกรรมปริทัศน์

การทบทวนวรรณกรรมจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 14.3.1. นำเสนอแนวคิดทฤษฎีการรักษาแนวความคิดเกี่ยวกับตน (Theory of self-concept maintenance) จาก Mazar, Amir and Ariely (2008) เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกทางจิตของคนซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจโกง ส่วนที่ 14.3.2. นำเสนอผลการศึกษาเรื่องการโกงที่ใช้การทดลองทางเศรษฐศาสตร์ (Economic experiment) เป็นเครื่องมือในการวิจัย

14.3.1. ทฤษฎีการรักษาแนวความคิดเกี่ยวกับตน (Theory of self-concept maintenance)

เหตุผลที่ให้คนโกงเป็นเรื่องที่ซับซ้อนกว่าพฤติกรรมอื่น ๆ โดยทั่วไปคนมักจะเลือกและยอมรับในสิ่งที่เขากระทำ เช่น สมชายเลือกที่จะกินข้าวหมูแดงและยอมรับกับตัวเองว่าเขากินข้าวหมูแดง แต่ในทางกลับกันหากสมชายโกงข้อสอบหรือภาษี สมชายจะไม่ยอมรับกับตัวเองและผู้อื่นว่าเขาโกง และจะหาข้อแก้ตัวเพื่อยืนยันว่าเขาไม่ได้โกง

ตัวอย่างของสมชายแสดงให้เห็นว่าการโกงเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างจากพฤติกรรมอื่น ๆ โดยคนที่โกงมักไม่ยอมรับกับทั้งตนเองและผู้อื่นว่าโกง แต่หาเหตุผลมาเพื่ออธิบายว่าเขาไม่ได้โกง ทฤษฎีการรักษาแนวความคิดเกี่ยวกับตนอธิบายพฤติกรรมการโกงว่าเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะที่แตกต่างจากพฤติกรรมอื่น ๆ ดังนี้ ปกติมนุษย์จะเลือกพฤติกรรมใด ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1. เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ทางวัตถุ (material benefit) 2. เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ทางจิตใจ (psychological benefit) โดยผลประโยชน์ทางจิตใจที่ได้รับนี้ขึ้นอยู่กับว่าพฤติกรรมที่ทำนั้นสอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับตนหรือไม่

แนวความคิดเกี่ยวกับตนคือความเชื่อของแต่ละบุคคลเชื่อเกี่ยวกับตัวเอง คนโดยทั่วไปมักมีแนวความคิดเกี่ยวกับตนในทางที่บวก คนทั่วไปมักเชื่อว่าตัวเองเป็นคนดีมีความจริงใจและเสียสละต่อสังคม ดังนั้นหากบุคคลมีการกระทำที่สอดคล้องกับแนวความคิดเกี่ยวกับตนนี้ บุคคลนั้นก็จะรู้สึกดีกับการกระทำนั้น ๆ ในทางกลับกันหากบุคคลต้องกระทำสิ่งที่ขัดแย้งกับแนวความคิดเกี่ยวกับตน บุคคลนั้นก็จะรู้สึกแย่กับการกระทำนั้น ๆ

สำหรับพฤติกรรมการโกงนั้น บุคคลจะได้ผลประโยชน์ทางวัตถุจากการกระทำนั้น อย่างไรก็ตามการโกงนี้เป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับแนวความคิดเกี่ยวกับตนที่ว่าตัวเองเป็นคนดีของสังคม ดังนั้นบุคคลจะหาเหตุผลเพื่ออธิบายพฤติกรรมหรือแก้ตัว (Rationalization หรือ Justification) ว่าพฤติกรรมที่ตนได้กระทำลงไปนั้นไม่ใช่การโกงหรือไม่ใช่สิ่งที่ผิดและไม่ขัดแย้งกับแนวความคิดเกี่ยวกับตน ทฤษฎีนี้

แสดงว่าหากบุคคลสามารถหาข้อแก้ตัวหรือคำอธิบายเกี่ยวกับการโกงของตนเองได้ง่ายเท่าไร เขาก็จะโกงได้อย่างสบายใจมากขึ้นเท่านั้น ตารางที่ 14-1 แสดงตัวอย่างพฤติกรรมการโกงและการแก้ตัวแบบต่าง ๆ

ตารางที่ 14-1 แสดงการหาเหตุผลเพื่ออธิบายพฤติกรรมการโกง

ประเภทของการหาเหตุผล	ปัจจัย	ตัวอย่าง
การหาเหตุผลก่อนตัดสินใจโกง (Pre-violation justification)	(i) ความกำกวม (Ambiguity): หากสถานการณ์มีความไม่ชัดเจนหรือกำกวม คนมักตีความเข้าข้างตนเอง	สมหมายเดินทางกลับบ้านเกิดเพื่อติดต่อธุรกิจและแวะทานข้าวเย็นกับที่บ้าน โดยนำบิลมาเบิกเป็นค่าใช้จ่ายขณะออกทริปเพราะความกำกวมของทริป
	(ii) ทำความดีที่ไม่เดือดร้อนใคร (Self-serving altruism): หากการโกงก่อผลประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างชัดเจน แต่ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนแก่ใคร คนจะหาเหตุผลง่ายขึ้น	สมศรีโกหกเพื่อช่วยให้เพื่อนได้คะแนนเยอะขึ้น
	(iii) ใบอนุญาตทำชั่ว (Moral licensing): คนมักรักษาภาพลักษณ์ที่ดี (self-image) หากเพิ่งได้ทำความดีมา การทำความชั่วบางเล็กน้อยจะไม่มีผลกระทบกับภาพลักษณ์ของตน	หลังจากสมศักดิ์เดินสายทำบุญ 9 วัดเสร็จก็ได้แวะเวียนไปคาสิโนในต่างประเทศ
การหาเหตุผลหลังตัดสินใจโกง (Post-violation justification)	(i) การล้างบาป (Cleansing): หมายถึงการทำความดีหลังจากการโกงเนื่องจากความรู้สึกผิด	สมพรตั้งใจบวชเป็นเวลา 1 สัปดาห์หลังขับรถชนคนตาย
	(ii) การสารภาพ (Confessing): หมายถึงการสารภาพว่าได้ทำไม่ดีลงไป ซึ่งเปรียบเสมือนการกดปุ่ม ‘รีเซ็ต’ ภาพลักษณ์ของตนเอง	สมจิตรสารภาพการกระทำผิดศีลของตนต่อพระ
	(iii) การอ้างบรรทัดฐานทางสังคม (Distancing):	สมปราชญ์เห็นเพื่อน ๆ ลอกข้อสอบจึงทำตาม

ประเภทของการหาเหตุผล	ปัจจัย	ตัวอย่าง
	หมายถึงการหาเหตุผลว่าการโกงเป็นเรื่องธรรมดา ใคร ๆ ก็ทำกัน	

หมายเหตุ: อ้างอิงจาก Shalvi et al. (2015)

14.3.2 งานศึกษาเชิงเศรษฐศาสตร์การทดลองที่เกี่ยวกับการโกง

มีงานวิจัยในต่างประเทศจำนวนมากที่ศึกษาพฤติกรรมการโกงโดยใช้เศรษฐศาสตร์การทดลอง ในการออกแบบการทดลองเพื่อศึกษาพฤติกรรมการโกงนั้น ผู้ร่วมการทดลองจะได้รับมอบหมายภารกิจบางอย่าง เช่น ทอยลูกเต๋า โยนเหรียญ หรือทำโจทย์เลข (Matrix task) เมื่อภารกิจเสร็จสิ้น ผู้ร่วมการทดลองจะต้องแจ้งผลลัพธ์ซึ่งจะถูกนำมาคิดเป็นค่าตอบแทน ผลลัพธ์นี้จะไม่ถูกตรวจสอบเนื่องจากมีเพียงผู้ร่วมการทดลองเท่านั้นที่ทราบผลลัพธ์ที่แท้จริง ดังนั้น การออกแบบการทดลองเช่นนี้จะไม่ระบุตัวตน (Anonymous) ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมการทดลองสามารถตัดสินใจโกงได้ง่าย

สำหรับงานวิจัยที่ใช้วิธีโยนเหรียญ ผู้ออกแบบการทดลองจะกำหนดให้หน้าใดหน้าหนึ่ง (หัว หรือ ก้อย) เป็นหน้าที่ผู้เข้าร่วมการทดลองจะได้รับเงินสูงกว่าอีกหน้า โดยทางสถิตินั้น ผลของการโยนเหรียญควรได้หน้าทั้งสองด้านเท่า ๆ กัน เพราะแต่ละหน้ามีความน่าจะเป็นที่เท่ากัน Bucciol and Piovesan (2011) และ Houser, Vetter and Winter (2012) พบว่า 86% และ 74.5% ของกลุ่มตัวอย่างแจ้งว่าโยนเหรียญได้หน้าที่ได้เงินเยอะกว่า ซึ่งสูงกว่าค่าที่ควรจะเป็นในกรณีที่ไม่มีโกงมาก แม้ว่าการทดลองด้วยการโยนเหรียญจะไม่สามารถระบุได้ชัดเจนในระดับปัจเจกบุคคลได้ว่าใครโกง ผู้วิจัยยังสามารถตอบโจทย์เรื่องการโกงในภาพรวมได้อยู่ ซึ่งช่วยในการปกปิดข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างได้

อีกวิธีหนึ่งที่นิยมใช้ในการทดลองเรื่องการโกง คือการทอยลูกเต๋า กลุ่มตัวอย่างจะทอยเต๋า โดยค่าตอบแทนจะขึ้นอยู่กับหน้าที่ออก เช่นเดียวกับการทดลองที่ใช้การโยนเหรียญ กลุ่มตัวอย่างสามารถโกงได้เพราะนอกจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว ไม่มีใครเห็นหน้าที่ออก Fischbacher and Föllmi-Heusi (2013) ทดลองให้กลุ่มตัวอย่างทอยลูกเต๋า โดยกำหนดให้หน้าที่ 5 ได้เงินเยอะสุดและหน้าที่ 6 ไม่ได้รับเงินเลย ผู้วิจัยพบว่า 35% ของกลุ่มตัวอย่างได้หน้าที่ 5 และมีเพียง 6.4% เท่านั้นที่ได้หน้าที่ 6 ผลการทดลองดังกล่าวแตกต่างจากความน่าจะเป็นทางสถิติอย่างชัดเจน งานวิจัยสองประเภทนี้เป็นต้นแบบและได้รับการต่อยอดเพื่อศึกษาการโกงกับปัจจัยต่าง ๆ

งานวิจัยจำนวนหนึ่งศึกษาผลกระทบของการลดต้นทุนทางจิตวิทยา (psychological cost) ของการโกงกับการโกง Shalvi et al. (2011) ให้กลุ่มตัวอย่างทอยลูกเต๋า 3 ครั้ง แต่ต้องรายงานเพียงหน้าสุดท้ายเพื่อคิดค่าตอบแทน ซึ่งผู้วิจัยพบว่า การได้รับข้อมูลที่ขัดแย้งกับความจริงที่ตั้งขึ้น (counterfactual) นั้น จะทำให้คนโกงมากขึ้นเพราะเป็นการลดต้นทุนทางจิตวิทยาได้ นั่นหมายความว่า หากผู้เล่นทอยได้หน้าสูงในการทอยครั้งที่ 1 หรือ 2 การโกงกว่าได้หน้านั้นมีต้นทุนต่ำกว่าการโกงแบบที่ไม่ให้หน้านั้น เพราะอย่างน้อยก็เคยเห็นจริง ๆ งานวิจัยโดย Lewis et al. (2012) ศึกษาการลดต้นทุน

ทางจิตวิทยาโดยให้กลุ่มตัวอย่างทยอยเข้าเพื่อบริจาคค่าตอบแทนให้แก่องค์กรการกุศลแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยเผยว่า 24.5% ของกลุ่มตัวอย่างแจ้งว่าทยอยได้หน้าที่ 6 และ ประมาณ 10% แจ้งว่าทยอยได้หน้าที่ 1 หรือ 2 ผู้วิจัยสรุปว่า การทำเงินบริจาคเพื่อการกุศลสามารถลดต้นทุนของการโกหกได้ เพราะ การทำการกุศลเป็นเหตุผลแก้ตัวที่ดีซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการรักษาแนวความคิดเกี่ยวกับตน

งานวิจัยเรื่องการโกงส่วนหนึ่งได้ศึกษาผลกระทบของบรรทัดฐานทางสังคมกับระดับการโกง ในการทดลอง หากคนมองว่าการโกงเป็นเรื่องธรรมดาที่ ‘ใคร ๆ ก็ทำกัน’ ระดับการโกงจะสูงขึ้น Gino, Ayal and Ariely (2009) ศึกษาผลกระทบดังกล่าวโดยให้กลุ่มตัวอย่างทำโจทย์เลข (matrix task) ภายในเวลาจำกัด อย่างไรก็ตาม ในการทดลองแต่ละรอบจะมีผู้ช่วยซึ่งเป็นทีมงานของผู้วิจัยปลอมตัวอยู่ในกลุ่มตัวอย่าง ผู้ช่วยจะทำโจทย์ทั้งหมดเสร็จหลังเริ่มการทดลองเพียงชั่วคราว ซึ่งเป็นการสร้างบรรทัดฐานเกี่ยวกับการโกง ผลของการวิจัยพบว่าระดับการโกงสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดในที่เกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานทางสังคม ในอีกงานหนึ่ง Mazar, Amir and Ariely (2008) ทดสอบประสิทธิภาพของการใช้บัญญัติ 10 ประการเพื่อให้คนระลึกถึงแนวคิดทางศีลธรรมของตนเอง ก่อนทำโจทย์เลข (Matrix task) กลุ่มตัวอย่างจะต้องเขียนบัญญัติ 10 ประการ หรือ ชื่อหนังสือที่เคยอ่าน 10 เล่ม ซึ่งเป็นวิธีที่นักจิตวิทยาเรียกว่า ‘Priming’ กล่าวคือ การกระตุ้นแนวคิดทางจิต (Mental concept) โดยใช้สิ่งชี้นำทางอ้อม (Situational cue) ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการให้คนที่เขียนบัญญัติ 10 ประการนั้น ได้ระลึกถึงศีลธรรมและสะท้อนแนวคิดนั้นกับตนเอง ผลของการวิจัยพบว่า ระดับการโกงลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่เขียนชื่อหนังสือ ผู้วิจัยยังได้ทดลองโดยใช้หลักเกียรติยศ (Honor code) ซึ่งได้ผลที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่เขียนหลักเกียรติยศแจ้งคะแนนไม่ต่างจากคะแนนของกลุ่มตัวอย่างที่ถูกตรวจข้อสอบ จากผลงานวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่าการใช้สิ่งชี้นำทางอ้อมเพื่อกระตุ้นให้คนระลึกถึงศีลธรรม และภาพลักษณ์ที่ดีที่ตนปรารถนานั้นอาจเป็นหนึ่งวิธีที่จะช่วยลดการโกงในสังคมได้

นอกจากนี้ งานวิจัยบางส่วนได้ศึกษาผลกระทบของแรงจูงใจ (Incentive) กับพฤติกรรมการโกง Schwioren and Weichselbaumer (2010) ศึกษาผลกระทบของการการจ่ายค่าตอบแทนตามผลลัพธ์ของผู้เล่น (piece rate incentive) กับการจ่ายแบบทัวร์นาเมนต์ (Tournament incentive) ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ระดับการโกงของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ค่าตอบแทนแบบทัวร์นาเมนต์ สูงกว่าอีกกลุ่มอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ ในอีกการทดลองโดย Charness, Masclet and Villeval (2013) เผยให้เห็นว่า การจ่ายค่าตอบแทนแบบทัวร์นาเมนต์อาจนำมาซึ่งความแก่งแย่งกันเพื่อตำแหน่งที่สูงกว่า ซึ่งอาจกระตุ้นคนให้โกงหรือขัดขวางกันได้

สำหรับงานวิจัยเรื่องการโกงที่ศึกษาด้วยวิธีการทดลองในประเทศไทยนั้นมี 2 งาน Potipiti, Kulkolkarn, and Chaiwat (2017) ศึกษาบทบาทของสื่อกับพฤติกรรมการโกงของคนไทย ผู้วิจัยใช้วิธีให้ผู้ร่วมการทดลองทอยลูกเต๋าทันทีหมด 36 รอบ ซึ่งจะได้คำตอบแทนหากทอยได้หน้าตรงกับค่าที่ผู้วิจัยกำหนด อย่างไรก็ตาม เมื่อครบ 18 รอบแรก ผู้วิจัยประกาศค่าเฉลี่ยของการทอยลูกเต๋าของผู้เล่น 10 คนที่ทอยได้ตรงมากที่สุด (High report) หรือ ตรงน้อยที่สุด (Low report) จากนั้น ผู้ร่วมการทดลองจะเล่นต่ออีก 18 รอบ ซึ่งการออกแบบการทดลองจะสามารถทดสอบผลของการยึดติดกับข่าวสารที่ได้รับ (Anchoring effect) ผลของงานวิจัยพบว่า ประมาณ 30% ของกลุ่มตัวอย่างโกง การโกงมีการตอบสนองต่อผลตอบแทนที่ได้จากการโกง กล่าวคือ ผู้ร่วมการทดลองโกงในข้อที่ต้องถอยได้หน้าที่มีค่าสูงมากกว่าหน้าที่มีค่าต่ำ สำหรับผลกระทบของสื่อต่อการโกงนั้น ผู้วิจัยพบว่าการปรับพฤติกรรมการโกงเข้าหาระดับการโกงที่ประกาศ กล่าวคือ หากประกาศค่าสูง คนที่โกงน้อยใน 18 รอบแรก จะโกงมากขึ้นใน 18 รอบหลัง และหากประกาศค่าต่ำ คนที่โกงสูงใน 18 รอบแรก จะโกงน้อยลงใน 18 รอบหลัง ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า บทบาทของสื่อในการให้ข่าวเรื่องการโกงมีผลต่อระดับการโกงในสังคมมาก

งานศึกษาอีกชิ้นในประเทศไทยคือ บุญวรา สุมะโน เจนพิงพร และคณะ (2560) ศึกษาผลกระทบของการตรวจสอบติดตาม (Monitoring) และความโปร่งใส (Transparency) ต่อการตัดสินใจโกง ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่าง 425 คนตรวจหาคำผิด โดยมีทั้งหมดเพียง 10 จุด (กลุ่มตัวอย่างไม่ทราบข้อมูลนี้) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะได้รับคำตอบแทนพิเศษจุดละ 5 บาท การทดลองแบ่งออกเป็น 4 สถานการณ์โดยปรับระดับของปัจจัยทั้งสอง สำหรับการตรวจสอบติดตามสูง(ต่ำ) ผู้วิจัยจะสุ่มตรวจข้อสอบจากกลุ่มตัวอย่าง 60% (10%) จากทั้งหมด ในส่วนของความโปร่งใสสูง(ต่ำ) กลุ่มตัวอย่างจะต้องคืนข้อสอบกับผู้วิจัย(ใส่ลงในกล่อง) ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมนั้น มีเพียง 4% ของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีพฤติกรรมทุจริต และ 24% ของกลุ่มตัวอย่างโกงเพียงเล็กน้อยโดยการไม่ใช้เวลาตรวจข้อสอบอย่างรอบคอบ ในส่วนของปัจจัยนั้น พบว่าหากกลุ่มตัวอย่างคืนข้อสอบกับผู้วิจัย จะโกงน้อยลงเมื่อเทียบกับการคืนข้อสอบในกล่อง ซึ่งอาจเป็นเพราะการเผชิญหน้ากับผู้ว่าจ้างนั้นอาจก่อให้เกิดความกลัวว่าจะมีคนรู้ว่าตนทุจริต อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยไม่พบความแตกต่างระหว่างการทุจริตในตรวจสอบติดตามของทั้งสองระดับ

14.4. การออกแบบการทดลอง

14.4.1 การทดลองพื้นฐาน

การทดลองที่ใช้ในการศึกษาถูกปรับปรุงมาจากการทดลองในงานวิจัยของ Mazar, Amir & Ariely (2008) เป้าหมายของการทดลองคือเพื่อที่จะศึกษาและเข้าใจพฤติกรรมการโกงของกลุ่มตัวอย่าง และปัจจัยที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการโกง

ในการทดลองพื้นฐานที่เป็นส่วนหลักสำหรับแต่ละทริทเมนต์ ผู้ทำการทดลองจะให้ผู้ร่วมการทดลองทำข้อสอบ โดยในแต่ละ session มีผู้ร่วมทำการทดลองประมาณ 48 คน โดยมีทั้งหมด 5 session และผู้ร่วมการทดลองทั้งหมดประมาณ 250 คน ผู้ร่วมการทดลองแต่ละคนจะต้องทำข้อสอบ โดยการกากบาทจับคู่ตัวเลขที่รวมกันแล้วมีค่าเท่ากับสิบ จากตัวเลขทั้งหมด 12 ตัว ดังแสดงในรูปที่ 1 โดยคำตอบที่ถูกสำหรับโจทย์ในรูป คือ 5.72 กับ 4.28 โดยผู้ร่วมการทดลองต้องทำข้อสอบจำนวน 48 ข้อ โดยมีเวลาให้ทำข้อสอบทั้งหมด 10 นาที

ภาพที่ 14-1 แสดงตัวอย่างข้อสอบที่ใช้ในการทดลอง โดยให้กากบาทตัวเลข 2 ตัวที่มีผลรวมเท่ากับ 10

.22	.11	.97
.33	.78	.55
.48	.28	.72
.77	.70	.37

เมื่อหมดเวลาทำข้อสอบแล้ว ผู้ร่วมทดลองจะตรวจข้อสอบของและให้คะแนนตัวเอง (ยกเว้นในบางทริทเมนต์) และได้รับคำตอบแทนซึ่งขึ้นอยู่กับคะแนนนี้ ผู้ร่วมทดลองส่วนใหญ่จะไม่สามารถทำข้อสอบเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องภายใต้เวลาที่กำหนด ดังนั้นผู้ร่วมการทดลองจึงมีแรงจูงใจที่จะโกงโดยให้คะแนนที่ตัวเองทำได้มากกว่าคะแนนที่ทำได้จริง เช่น สมชายทำข้อสอบได้ 20 ข้อ แต่เขาสามารถโกงและให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ทำได้จริงและได้รับผลตอบแทนมากขึ้น

การไม่รู้ตัวตนของผู้ทดลองและความโปร่งใสของการทดลอง

เพื่อให้การทดลองนี้เหมือนการโกงที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง ผู้ทำการทดลองจะไม่สามารถรู้ตัวตนที่แท้จริงของผู้ร่วมทดลองแต่ละคนได้ โดยในการทดลองผู้ร่วมทดลองจะถูกอ้างอิงผ่านหมายเลขประจำตัวการทดลองเท่านั้น นอกจากนั้นเพื่อความโปร่งใสของการทดลองผู้ทำการทดลองไม่ทำการให้ข้อมูลเท็จแก่ผู้ร่วมการทดลอง¹

การโกง 2 แบบ: การโกหกให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ทำได้และการลอกคำตอบคนที่นั่งติดกัน

ในการทดลองนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาลักษณะการโกง 2 แบบ คือ การโกหกและให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ทำได้ และ การลอกคำตอบของผู้ร่วมทดลองที่นั่งติดกัน โดยการให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ตัวเองทำได้ สามารถวัดได้โดยตรง แต่การลอกคำตอบต้องวัดโดยใช้เทคนิคทางสถิติในการตรวจสอบ

14.4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการโกง

ในการทดลองนี้ หน่วยของการทดลอง (Experimental unit) คือผู้ร่วมการทดลอง และทรีทเมนต์ (treatment) ที่ถูกศึกษาที่ถูกศึกษาผ่านการทดลองโดยตรงมี 5 แบบดังนี้

1. การเดินทางศีลธรรม
2. เพื่อนที่นั่งติดกัน
3. การแข่งขัน
4. ความเหมือนกันของข้อสอบของคนที่นั่งติดกัน
5. การตรวจข้อสอบเอง

โดยแต่ละทรีทเมนต์มีสองแบบ ดังนั้นจำนวนทรีทเมนต์ทั้งหมดในการทดลองจะเท่ากับ $2 \times 2 \times 2 \times 2 = 32$ ทรีทเมนต์ เพื่อควบคุมผลของ Session และลดต้นทุนในการควบคุมการทดลอง การทดลองนี้ใช้การออกแบบแบบ Nested design โดยในแต่ละ Session มี ทรีทเมนต์หลายแบบ และลักษณะการให้ Treatment จะเป็นแบบ Random ผสมกับ Stratified โดยรายละเอียดของทรีทเมนต์แต่แบบเป็นดังนี้

¹ ในงานศึกษาเรื่องการโกงอื่น ๆ หลายงานผู้วิจัยอาจให้ข้อมูลเท็จบางอย่างในการทดลอง

การเดินทางศีลธรรม เพื่อศึกษาผลของการเดินทางศีลธรรมกับพฤติกรรมการโกง ผู้ร่วมการทดลองถูกแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ต้องเขียนศีลห้าก่อนการทำข้อสอบ และอีกกลุ่มต้องเขียนชื่อจังหวัดในประเทศไทย 5 จังหวัดก่อนเริ่มทำข้อสอบ

คนที่นั่งติดกัน เพื่อวิเคราะห์ผลของการอยู่กับเพื่อนกับการโกง การทดลองนี้รับสมัครผู้ร่วมทดลองเป็นคู่ โดยแต่ละคู่ที่เข้าร่วมการทดลองจะต้องเป็นเพื่อนที่รู้จักกัน บางคู่ที่สมัครร่วมการทดลองด้วยกันจะได้นั่งติดกัน แต่บางคู่จะนั่งแยกกัน ในห้องทดลองโต๊ะแต่ละตัวจะมีผู้ทำการทดลองทั้ง 2 คน โดยจะมีโต๊ะทำข้อสอบ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 จะเป็นโต๊ะซึ่งผู้ร่วมการทดลองในโต๊ะสมัครมาด้วยกัน และกลุ่มที่ 2 จะเป็นโต๊ะซึ่งผู้ร่วมการทดลองในโต๊ะไม่ได้สมัครมาด้วยกัน ดังนั้นผู้วิจัยสามารถเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้ร่วมทดลองที่นั่งติดและไม่ติดกับเพื่อนได้

วิธีการให้ค่าตอบแทนและการแข่งขัน: ค่าตอบแทนที่ผู้ร่วมการทดลองแต่ละคนได้รับขึ้นกับคะแนนและวิธีการคิดผลตอบแทน วิธีการให้ผลตอบแทนในการทดลองจะมี 2 แบบ วิธีการแบบที่ 1 จะให้ผลตอบแทนตามคะแนนที่ตัวเองได้ เช่น ผู้ร่วมการทดลองจะได้เงิน 10 บาท สำหรับแต่ละคะแนนที่ได้ สำหรับวิธีการแบบที่ 2 ให้ผลตอบแทนตามคะแนนลำดับของคะแนนที่ได้ เช่น ผู้ที่ได้คะแนนมาที่ลำดับที่ 1 จะได้ค่าตอบแทน 400 บาท ผู้ที่ได้คะแนนลำดับที่ 2 จะได้ค่าตอบแทน 380 ลดหลั่นกันลงไปเรื่อย ๆ ในแบบที่ 1 ผลตอบแทนที่ผู้ร่วมทดลองแต่ละคนได้จะขึ้นอยู่กับคะแนนของตัวเองเท่านั้น ในทางกลับกัน สำหรับแบบที่ 2 ผลตอบแทนที่ผู้ร่วมทดลองแต่ละคนได้จะขึ้นอยู่กับคะแนนของตัวเองเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนของคนอื่น ดังนั้นวิธีการแบบที่ 2 ทำให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างผู้ร่วมทดลอง

ความเหมือนของข้อสอบของคนที่นั่งติดกัน: เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของการโกงใน 2 รูปแบบ ซึ่งคือการให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ทำได้ กับการลอกคำตอบของคนที่นั่งติดกัน เช่น หากผู้ร่วมทดลองไม่สามารถโกงด้วยวิธีที่ 1 ได้แล้ว เขาจะโกงโดยวิธีที่ 2 มากขึ้นหรือน้อยลง เนื่องจากการลอกคำตอบคนที่นั่งติดกันจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ข้อสอบของคนที่นั่งติดกันเหมือนกัน ดังนั้น ข้อสอบของผู้ร่วมทดลองที่นั่งติดกัน (โต๊ะเดียวกัน) จึงมีทั้งเหมือนและต่างกัน

การตรวจข้อสอบ: ในทำนองเดียวกันเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของการโกงใน 2 รูปแบบ ผู้วิจัยออกแบบการทดลองโดยแบ่งผู้ร่วมการทดลองเป็น 2 กลุ่มโดย กลุ่มแรกตรวจข้อสอบของตัวเอง แต่สำหรับกลุ่มที่สองข้อสอบจะถูกตรวจโดยผู้ควบคุมการทดลอง โดยกลุ่มแรกสามารถโกงโดยการโกหกและให้คะแนนมากกว่าที่ตัวเองทำได้ แต่กลุ่มที่ 2 ไม่สามารถทำได้

14.5. ผลจากการทดลอง

14.5.1 ผู้ร่วมการทดลองและรอบการทดลอง

การทดลองทั้งหมดจัดขึ้นที่คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 โดยมีการทดลอง 5 รอบ ในแต่ละรอบมีผู้ร่วมทดลอง 48 คน มีผู้ร่วมทดลองทั้งหมด 240 คน ผู้ร่วมทดลองทั้งหมดศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี โดย 52 คน (คิดเป็น 22.5%) ศึกษาอยู่คณะเศรษฐศาสตร์ และ 90 คน (คิดเป็น 37.5%) เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ 20 ปี จากกลุ่มผู้ร่วมทดลองทั้งหมด 133 คน (คิดเป็น 55.4%) เคยร่วมการทดลองกับศูนย์เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมและการทดลองมาก่อน เกรดเฉลี่ยสะสม (หรือ GPAX) ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ 3.15 การทดลองใช้เวลาประมาณ 45 นาที โดยค่าตอบแทนเฉลี่ยอยู่ที่ 268 บาท ตารางที่ 14-2 แสดงรายละเอียดของรอบการทดลอง

ตารางที่ 14-2 แสดงรอบของการทดลองและรายละเอียดต่าง ๆ

รอบของการทดลอง	จำนวนตัวอย่าง	โกงแบบโกหก (Overstating)	โกงแบบลอก (Copying)
1	48	ได้	ได้
2	48	ได้	ไม่ได้
3	48	ได้	ไม่ได้
4	48	ได้	ได้
5	48	ไม่ได้	ได้

14.5.2 จำนวนผู้ร่วมทดลองที่โกหกและปริมาณการโกง

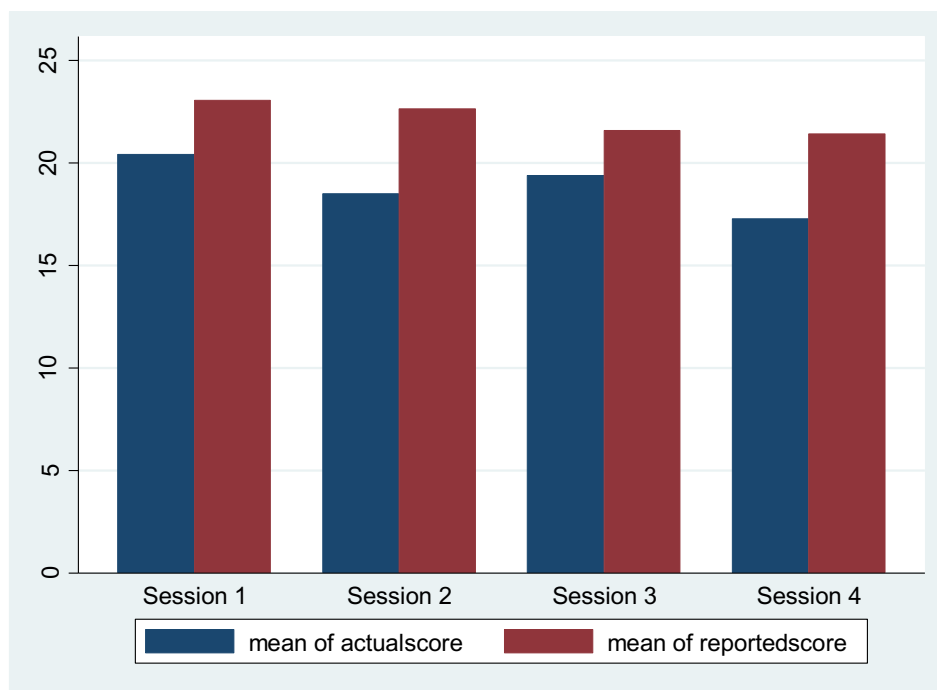
ส่วนนี้ศึกษาการโกงแบบโกหก ซึ่งสามารถคำนวณได้จากคะแนนที่กลุ่มตัวอย่างแจ้งว่าทำได้ (Reported score) และคะแนนที่ได้จริงที่ทำได้ (Actual score) ในการวิเคราะห์ในส่วนนี้จะไม่รวมข้อมูลในรอบการทดลองที่ 5 ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมทดลองโกหก ตารางที่ 14-3 จำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกงแบบโกหกตามรอบการทดลอง โดยเราจะนับว่าผู้ร่วมการทดลองโกหกถ้าหากเข้าแจ้งคะแนนของตัวเองมากกว่าคะแนนที่ได้จริง ตารางที่ 14-2 แสดงว่าผู้ร่วมการทดลอง 80 คน (41.7 %) จากทั้งหมด

192 โททก ตารางที่ 14-4 รายคะแนนปริมาณการโก่ง โดยปริมาณการโก่งวัดจาก คะแนนที่แจ้งว่าทำได้ – คะแนนที่ทำได้จริง ตารางนี้แสดงว่าโดยเฉลี่ยผู้ร่วมทดลองจะแจ้งคะแนนของตัวเองมากกว่าคะแนนที่ทำได้จริง 3.2 คะแนน

ตารางที่ 14-3 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกหกตามรอบการทดลอง

	รอบการทดลองที่				
	1	2	3	4	รวม
ผู้ร่วมทดลองที่ไม่โกหก	24	28	30	30	112
ผู้ร่วมทดลองที่โกหก	24	20	18	18	80
รวม	48	48	48	48	192

ภาพที่ 14-2 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จริงกับคะแนนที่แจ้งของ 4 รอบการทดลอง

ตารางที่ 14-4 แสดงค่าทางสถิติเบื้องต้นปริมาณคะแนนที่โก่ง

รอบการ ทดลอง	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ความเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S. D.)	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)
1	48	2.625	6.0726	0	29
2	48	4.125	8.5865	0	35
3	48	2.1875	5.0640	0	23
4	48	4.1041	8.7767	0	32
รวม	192	3.2604	7.2966	0	35

14.5.3 ผลของการเตือนทางศีลธรรม (Moral reminder)

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสองกลุ่ม โดยกลุ่มหนึ่ง ได้เขียนศีลห้า และกลุ่มที่สองเขียนชื่อจังหวัด 7 จังหวัด โดยเป้าหมายการเขียนศีลห้าเป็นวิธีที่ทำให้ผู้ร่วมทดลองระลึกถึงศีลธรรมและความดี ตารางที่ 4 แสดงจำนวนผู้ร่วมทดลองที่โกหกในกลุ่มที่เขียนศีลห้า และไม่ได้เขียนศีลห้า ตารางที่ 14-5 แสดงว่า มีผู้ร่วมทดลองโกหกจำนวน 61 คน ในกลุ่มผู้ร่วมทดลองที่ไม่ได้เขียนศีลห้า 96 คน และมีผู้ร่วมทดลองโกหกจำนวน 51 คน ในกลุ่มผู้ร่วมทดลองที่เขียนศีลห้า 96 คน อย่างไรก็ตามการทดสอบทางสถิติไม่พบความแตกต่างของจำนวนผู้ร่วมทดลองที่โก่งในสองกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ ในทำนองเดียวกันตารางที่ 14-6 เปรียบปริมาณการโก่งในผู้ร่วมทดลองทั้ง 2 กลุ่ม จากการเปรียบเทียบทางสถิติไม่พบความแตกต่างของปริมาณการโก่งระหว่างกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม ผลการทดลองนี้แสดงว่าการเตือนทางศีลธรรมไม่มีประสิทธิภาพในการลดการโก่ง

ตารางที่ 14-5 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกหกตามการเตือนทางศีลธรรม

	กลุ่มที่ไม่เขียนศีลห้า	กลุ่มที่เขียนศีลห้า	รวม
ผู้ร่วมทดลองที่ไม่โกหก	61	51	112
ผู้ร่วมทดลองที่โกหก	35	45	80
รวม	96	96	192

ตารางที่ 14-6 แสดงปริมาณการโกงแยกตามการเตือนทางศีลธรรม

	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ความเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S. D.)	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)
ผู้ร่วมทดลองที่ไม่ โกหก	96	2.9895	7.0449	0	35
ผู้ร่วมทดลองที่โกหก	96	3.5520	7.5656	0	32
รวม	192	3.2708	7.2962	0	35

14.5.4 ผลของการนั่งติดกับเพื่อน (Peer effect)

ตารางที่ 14-7 และ 14-8 วิเคราะห์ผลของการนั่งติดกับเพื่อนกับการโกหก การวิเคราะห์จากตารางทั้ง 2 ไม่พบผลของการนั่งติดกับเพื่อนกับการโกหกอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 14-7 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกหกตามการจัดที่นั่ง

	ผู้ร่วมการทดลองที่นั่ง ติดกับเพื่อน	ผู้ร่วมการทดลองที่ไม่ได้นั่งติด กับเพื่อน	รวม
ผู้ร่วมทดลองที่ไม่โกหก	57	55	112
ผู้ร่วมทดลองที่โกหก	39	41	80
รวม	96	96	192

ตารางที่ 14-8 แสดงปริมาณการโกงแบบโกหกกับการนั่งติดกับเพื่อน

	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ความเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S. D.)	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)
ผู้ร่วมการทดลองที่ไม่ได้นั่ง ติดกับเพื่อน	96	2.9479	7.1691	0	35
ผู้ร่วมการทดลองที่นั่งติด กับเพื่อน	96	3.5937	7.4446	0	29
รวม	192	3.2708	7.2962	0	35

14.5.5 วิธีการคิดค่าตอบแทนและการแข่งขัน

ดังที่ได้อธิบายในส่วนก่อนหน้านี้ การคิดค่าตอบแทนของกลุ่มตัวอย่างมีสองแบบ ได้แก่ แบบคิดตามคะแนนของตัวเอง และแบบคิดตามลำดับคะแนนของตัวเองเมื่อเทียบกับผู้ร่วมทดลองคนอื่น โดยการคิดคะแนนแบบที่ 2 ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างผู้ร่วมทดลอง

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ทดสอบว่า การคิดคะแนนทั้งสองแบบนี้ส่งผลต่อการโกงโดยการโกหกอย่างไร ตารางที่ 14-9 และ ตารางที่ 14-10 แสดงสัดส่วนของคนที่โกง และปริมาณการโกงในกลุ่มที่คิดต่างตอบแทนตามลำดับมีค่าสูงกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง อย่างไรก็ตามการทดสอบทางสถิติไม่พบความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 14-9 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่างที่โกหกตามวิธีคิดค่าตอบแทน

	วิธีคิดค่าตอบแทน		รวม
	คิดจากคะแนน	คิดจากลำดับของ คะแนน	
ผู้ร่วมทดลองที่ไม่โกหก	71	41	112
ผู้ร่วมทดลองที่โกหก	49	31	80
รวม	120	72	192

ตารางที่ 14-10 แสดงปริมาณการโกงแบบโกหกตามวิธีคิดคะแนน

วิธีคิด ค่าตอบแทน	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ความเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S. D.)	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)
คิดจากคะแนน	120	3.0166	6.5631	0	29
คิดจากลำดับ ของคะแนน	72	3.6944	8.4096	0	35
รวม	192	3.2708	7.2962	0	35

14.5.6. การโกงแบบลอกและการนั่งติดกับเพื่อน

ในส่วนนี้เราวิเคราะห์การโกงโดยการลอกคนที่นั่งติดกัน โดยเรามีสมมติฐานว่าการนั่งติดกับเพื่อนที่รู้จักกันจะทำให้เกิดการลอกมากขึ้น เพื่อการทดสอบสมมติฐานนี้ เราสร้างดัชนีความเหมือนของคำตอบของข้อสอบของผู้ร่วมทดลอง i, j ดังนี้

$$S_{i,j} = \sum_{k=1}^{42} s_{i,j}^k$$

โดย $S_{i,j}$ คือ ความเหมือน (similarity) ของข้อสอบของผู้ร่วมทดลอง i และ j

$s_{i,j}^k$ จะมีค่าเป็น 1 หากคำตอบในข้อ k ของผู้ร่วมการทดลอง i และ j เหมือนกัน และมีค่าเป็น 0 ในกรณีอื่น

ตารางที่ 14-11 แสดงผลของ regression ที่มี $S_{i,j}$ สำหรับ i, j ที่นั่งติดกัน โดยมีเป็นตัวแปรด้านซ้าย และตัวแปรด้านขวาของ regression คือ ตัวแปรหุ่น Nextpeer ซึ่งจะมีค่ากับ 1 หาก i, j เป็นเพื่อนที่มาร่วมการทดลองด้วยกัน โดยข้อมูลที่ใช้สำหรับ regression มาจาก Session ที่ 4 ซึ่งเป็น Session ที่ถูกออกแบบให้มีการลอกเกิดขึ้นได้ ผลจากตารางที่ 14-10 แสดงว่า ข้อสอบของคู่เพื่อนที่นั่งติดกัน จะต่างกับข้อสอบของคู่เพื่อนที่นั่งไม่ติดกันอย่างมีนัยสำคัญ ผลนี้แสดงว่ามีการลอกกันของคู่เพื่อนที่นั่งติดกัน

ในทำนองเดียวกันตารางที่ 14-12 แสดงผลของ Regression ของจำนวนข้อสอบที่ทำได้ กับ GPA และเพื่อนที่นั่งติดกัน และพบว่าผู้ร่วมทดลองที่นั่งติดกับเพื่อนจะได้คะแนนมากกว่าผู้ร่วมทดลองที่ไม่ได้นั่งติดกับเพื่อน ซึ่งทำให้อนุมานได้ว่าการลอกข้อสอบของเพื่อนที่นั่งติดกัน

ตารางที่ 14-11 แสดง OLS Regression (ตัวแปรตาม = Similarity index)

VARIABLES	Equation
Nextpeer	5.333* (3.105)
Constant	9.167*** (1.965)
Observations	24
R-squared	0.118

Robust standard errors in parentheses

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

หมายเหตุ: nextpeer = 1 ถ้านั่งติดกับเพื่อน

ตารางที่ 14-12 แสดง OLS Regression (ตัวแปรตาม = Actual Score)

VARIABLES	Equation
Gpa	1.710 (2.304)
Nextpeer	4.782** (2.194)
Constant	9.710 (7.448)
Observations	48
R-squared	0.105

Robust standard errors in parentheses

*** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

หมายเหตุ: gpa = เกรดเฉลี่ย, nextpeer = 1 ถ้านั่งติดกับเพื่อน

14.6. สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยในบทนี้ใช้เศรษฐศาสตร์เชิงทดลองเพื่อศึกษาพฤติกรรมการโกงข้อสอบของกลุ่มผู้ร่วมทดลองที่เป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการทดลองศึกษาการโกงข้อสอบ 2 แบบร่วมกัน คือ การโกงข้อสอบโดยการโกหกและให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ทำได้ และการโกงโดยการลอกข้อสอบคนข้าง ๆ

ผลจากการทดลองแสดงว่า ประมาณ 40% ของผู้ร่วมทดลองโกงโดยการโกหกให้คะแนนตัวเองมากกว่าความเป็นจริง การเตือนทางด้านศีลธรรมไม่ช่วยลดการโกง และการแข่งขันทำให้มีการโกงเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าคนที่เรียนเก่งมีแนวโน้มที่จะโกงมากกว่าคนที่ไม่เก่ง

สำหรับการโกงโดยการลอกข้อสอบนั้น ผู้วิจัยพบว่าโอกาสที่ผู้ร่วมทดลองจะลอกข้อสอบคนที่นั่งติดกันจะสูงขึ้น ถ้าคนที่นั่งติดกันเป็นเพื่อนที่รู้จักกัน

เอกสารอ้างอิง

- บุญวรา สุ่มะโน เจนพิงพร และคณะ. (2560). การวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม
ทุจริต : ศึกษากรณี การตรวจสอบติดตาม (Monitoring) และความโปร่งใส (Transparency).
รายงานฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. มิถุนายน 2560
- Buccioli, A., & Piovesan, M. (2011). Luck or cheating? A field experiment on honesty with
children. *Journal of Economic Psychology*, 32(1), 73–78.
<https://doi.org/10.1016/j.joep.2010.12.001>
- Charness, G., Masclet, D., & Villeval, M. C. (2013). The dark side of competition for status.
Management Science, 60(1), 38-55.
- Fischbacher, U., & Föllmi-Heusi, F. (2013). Lies in Disguise—An Experimental Study on
Cheating. *Journal of the European Economic Association*, 11(3), 525–547.
<https://doi.org/10.1111/jeea.12014>
- Gino, F., Ayal, S., & Ariely, D. (2009). Contagion and Differentiation in Unethical Behavior:
The Effect of One Bad Apple on the Barrel. *Psychological Science*, 20(3), 393–
398. <https://doi.org/10.1111/j>.
- Houser, D., Vetter, S., & Winter, J. (2012). Fairness and cheating. *European Economic
Review*, 56(8), 1645–1655. <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2012.08.001>1467-
9280.2009.02306.x
- Lewis, A., Bardis, A., Flint, C., Mason, C., Smith, N., Tickle, C., & Zinser, J. (2012). Drawing
the line somewhere: An experimental study of moral compromise. *Journal of
Economic Psychology*, 33(4), 718–725. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2012.01.005>
- Mazar, N., Amir, O., & Ariely, D. (2008). The Dishonesty of Honest People: A Theory of
Self-Concept Maintenance. *Journal of Marketing Research*, 45(6), 633–644.
<https://doi.org/10.1509/jmkr.45.6.633>

- Potipiti, T., Kulkolkarn, K. & Chaiwat, T. (2017) MEDIA AND CHEATING: AN EXPERIMENTAL STUDY IN THAILAND. Working Paper
- Schwieren, C., & Weichselbaumer, D. (2010). Does competition enhance performance or cheating? A laboratory experiment. *Journal of Economic Psychology*, 31(3), 241-253.
- Shalvi, S., Gino, F., Barkan, R., & Ayal, S. (2015). Self-Serving Justifications: Doing Wrong and Feeling Moral. *Current Directions in Psychological Science*, 24(2), 125–130.
<https://doi.org/10.1177/0963721414553264>

เอกสารอ้างอิงท้ายบทที่ 14

เอกสารคำสั่งสำหรับผู้ร่วมทดลอง (Experimental Instruction)

- ยินดีต้อนรับเข้าสู่การทดลองทางเศรษฐศาสตร์ และขอบคุณที่มาเข้าร่วมการทดลองครั้งนี้
- ผู้วิจัยขอรับรองว่า ข้อมูลส่วนตัวของผู้ร่วมการทดลองจะถูกเก็บเป็นความลับ ไม่มีข้อมูลใดจะนำไปสู่การระบุตัวตนของคุณได้ ดังนั้น **คุณสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ**
- ห้ามพูดคุยกันในระหว่างการทดลอง หากมีข้อสงสัยประการใดขอให้ยกมือขึ้น ผู้ดูแลการทดลองจะไปตอบคำถามของคุณ
- กรุณาทำการทดลองด้วยตนเองเท่านั้น
- ห้ามให้ใช้โทรศัพท์มือถือ หรือถ่ายรูปขณะทำการทดลอง
- ขอความร่วมมือปิดมือถือ หรือปิดเสียงขณะทำการทดลอง
- หากไม่ทำตามกติกาการทดลอง ผู้คุมการทดลองจะไม่จ่ายค่าตอบแทนให้แก่คุณ

ลำดับการทดลอง

- ลำดับที่ 1 คุณจะต้องทำแบบทดสอบความรู้ทั่วไป
- ลำดับที่ 2 คุณจะต้องตอบคำถามจับคู่ตัวเลข
- ลำดับที่ 3 คุณจะต้องตรวจคำตอบและแจ้งคะแนนโดยเขียนในสลิปจ่ายเงิน
- ลำดับที่ 4 คุณจะต้องตอบแบบสอบถาม
- ลำดับที่ 5 คุณจะได้รับค่าตอบแทน

คำอธิบายการทดลอง

- ในการทำข้อสอบ คุณจะต้องใช้ปากกาสีเขียวที่แจกให้เท่านั้น
- ในส่วนที่ 1 ของการทดลอง ข้อสอบของแต่ละคนอาจไม่เหมือนกัน คุณจะทำแบบทดสอบความรู้ทั่วไป โดยที่คุณมีเวลาเขียนคำตอบ 3 นาที ซึ่งในส่วนนี้ จะไม่นำมาคิดคะแนน
- เมื่อหมดเวลา ผู้คุมการทดลองจะเก็บเอกสาร และเราจะเข้าสู่ส่วนที่ 2 ของการทดลอง

- ในส่วนที่ 2 ของการทดลอง ข้อสอบของคุณกับคนข้าง ๆ ไม่เหมือนกัน คุณจะต้องตอบคำถามจับคู่ตัวเลข โดยมีทั้งหมด 42 ข้อ ภายในเวลา 10 นาที

- ภาพด้านล่างแสดงตัวอย่างโจทย์ที่คุณจะต้องทำ

.22	.11	.97
.33	.78	.55
.48	.28	.72
.77	.70	.37

- คุณจะต้องจับคู่เลขสองตัวที่รวมกันแล้วมีค่าเท่ากับ 10
- จากภาพด้านบน เลขสองตัวที่รวมกันแล้วมีค่าเท่ากับ 10 คือ 4.28 และ 5.72
- เพื่อให้ได้คะแนน คุณจะต้องกากบาทเลขสองตัวที่รวมกันได้ 10 ตามภาพ

ด้านล่างนี้

6.22	2.11	5.97
4.33	4.78	5.55
9.48	~~4.28~~	~~5.72~~
7.77	0.70	9.37

การนับคะแนน

- เมื่อหมดเวลา ผู้คุมจะเก็บปากกาสีเขียว
- จากนั้น คุณจะต้องตรวจคำตอบและนับคะแนนของคุณด้วยตัวเองภายในเวลา

4 นาที เพื่อใช้สำหรับคิดคำตอบแทน

- การนับคะแนนของคุณจะ**ไม่**ถูกตรวจสอบ และผู้คุมการทดลองจะใช้คะแนนนี้เพื่อคิดค่าตอบแทนของคุณ

- โดยในแต่ละข้อที่ถูกต้อง คุณจะได้ 1 คะแนน
- ตัวอย่าง หากตอบถูก 21 ข้อ จะได้ 21 คะแนน
- ค่าตอบแทนของคุณในวันนี้จะขึ้นอยู่กับคะแนนของคุณ

ค่าตอบแทนของคุณจะถูกคำนวณดังนี้

- คุณจะได้รับค่าตอบแทน 10 บาท ต่อ 1 คะแนน
- จากตัวอย่าง ถ้าคุณได้ 21 คะแนน ค่าตอบแทนของคุณเท่ากับ 210 บาท

หมายเหตุ: วิธีคิดค่าตอบแทนของผู้ร่วมทดลองบางคนอาจไม่เหมือนวิธีคิดค่าตอบแทนของคุณ

บทที่ 15

เครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย

15.1. บทนำ

“...การทุจริตคอร์รัปชันเป็นภัยสำคัญของประเทศไทย ทำให้ประเทศเจริญเติบโตช้า และเป็นต้นเหตุของหลายๆ ปัญหา รวมทั้งการไม่ยอมรับของต่างประเทศ **วันนี้ทุกคนต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน** เพื่อให้การแก้ไขปัญหาก่อเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม...”

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี
กล่าวในงานวันต่อต้านคอร์รัปชันแห่งชาติ 11 กันยายน 2559

“**สร้างเครือข่ายการทำงาน** ทั้งในระดับประเทศและระดับ สากลผ่านการ กระจายงาน การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด”

พันธกิจข้อหนึ่งขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)

“**พัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานร่วมมือกับเครือข่ายภาคีทุกภาคส่วนทั้งในประเทศ และต่างประเทศ**”

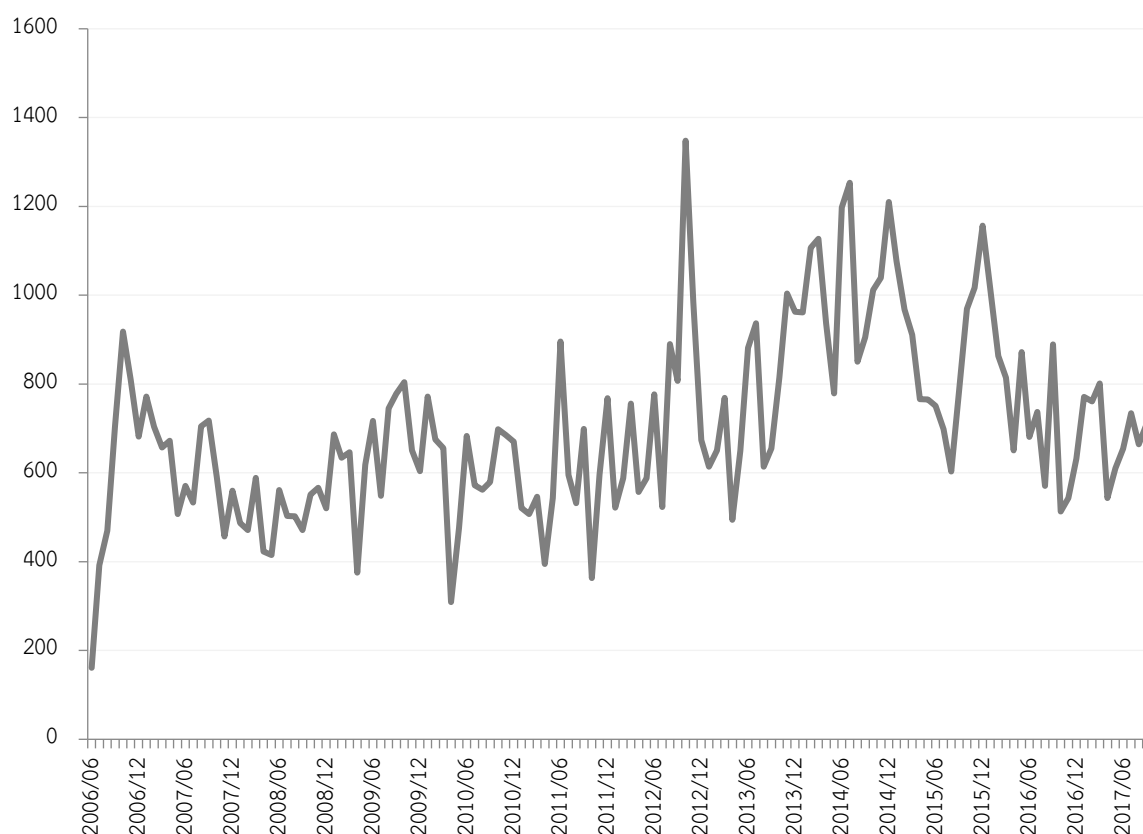
ยุทธศาสตร์ที่3
ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

การสร้างความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนนั้น เป็นประเด็นที่ถูกบรรจุอยู่ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ วาระ มาตรการ นโยบาย ปาฐกถา ที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ต่าง ๆ รวมไปถึงงานวิจัยและรายงานการศึกษานโยบายการป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชัน ก็ มักจะมีข้อสรุปตอนท้ายที่ชี้ไปถึงความสำคัญอย่างยิ่งยวดของประเด็นนี้

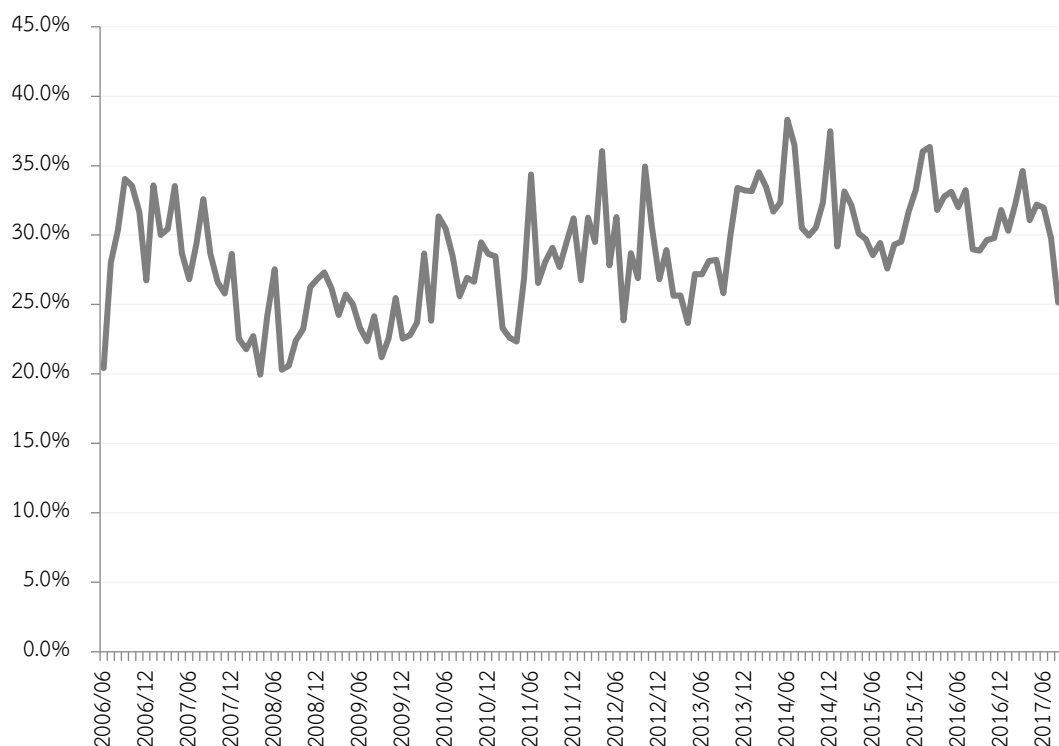
นอกจากการกำหนดอย่างเป็นทางการให้การสร้างความร่วมมือและการทำงานแบบ เป็นเครือข่ายอยู่ในพันธกิจและยุทธศาสตร์ขององค์กรแล้ว ประเด็นนี้ยังได้รับความสนใจอย่างมากใน ภาพรวมของความเข้าใจอย่างไม่เป็นทางการต่อการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยด้วย โดยการ

ตรวจสอบด้วยการนำข่าวหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยทั้งหมดที่ถูกเก็บไว้ในรูปแบบตัวอักษรที่คอมพิวเตอร์อ่านได้ (Computer readable text) มาทำการประมวลตัวอักษร (Text processing) เพื่อหาความถี่ของคำ (Word frequency) ในข่าวหนังสือพิมพ์เหล่านั้น โดยประมวลคำว่า "คอร์รัปชัน" หรือ "ทุจริต" และ "ร่วมมือ" หรือ "เครือข่าย" ได้เป็นผลข้อมูลดังภาพที่ 15-1 และเทียบอัตราส่วนข่าวดังกล่าวกับข่าวที่มีคำว่า “คอร์รัปชัน” หรือ “ทุจริต” ทั้งหมดดังรูปในภาพที่ 15-2

ภาพที่ 15-1 ผลข้อมูลความถี่ของข่าวที่มีคำว่า "คอร์รัปชัน" หรือ "ทุจริต" และ "ร่วมมือ" หรือ "เครือข่าย" ในหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2549 ถึง เดือนมิถุนายน 2560

ภาพที่ 15-2 อัตราส่วนข้อมูลความถี่ของข่าวที่มีคำว่า "คอร์รัปชัน" หรือ "ทุจริต" และ "ร่วมมือ" หรือ "เครือข่าย" กับ ข่าวที่มีคำว่า “คอร์รัปชัน” หรือ “ทุจริต” ทั้งหมด ในหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2549 ถึง เดือนมิถุนายน 2560

จากข้อมูลในภาพที่ 15-1 จะเห็นได้ว่าการกล่าวถึงการทุจริตหรือคอร์รัปชัน กับ การสร้างความร่วมมือหรือทำงานอย่างเป็นเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการนั้น ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เพิ่งพูดถึงกัน แต่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว และมีการพูดถึงอย่างบ่อยครั้ง โดยเฉลี่ยในแต่ละเดือนมีข่าวที่มีคำนี้อยู่ถึง 703.53 ข่าว ในเดือนที่มีข่าวประเภทนี้มากที่สุดคือเดือนตุลาคม 2555 นั้นมีถึง 1,348 ข่าว และในช่วง 4 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันยังไม่มีเดือนใดที่มีข่าวประเภทนี้น้อยกว่า 500 ข่าวเลย และเมื่อดูประกอบกับอัตราส่วนข่าวประเภทนี้กับข่าวที่กล่าวถึงการทุจริตหรือคอร์รัปชันทั้งหมดพบว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่น้อยเลยทีเดียว คืออยู่ในอัตราร้อยละ 20 ถึง 40 ตั้งแต่ปี 2549 มาจนถึงปัจจุบัน แม้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการประมวลตัวอักษรนี้จะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น เนื้อหาจริงของบางข่าวอาจไม่ใช่การสร้างความร่วมมือในการต่อต้านคอร์รัปชัน ทำให้ไม่สามารถยืนยันสมมติฐานได้อย่างสมบูรณ์ แต่ก็สามารถช่วยแสดงข้อมูลได้ในเบื้องต้นว่าการสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นเครือข่าวนั้น ได้รับการยกให้เป็นประเด็นสำคัญและอยู่ในความเข้าใจโดยทั่วไปสำหรับการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย

การให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือและทำงานเป็นเครือข่ายในการต่อต้านคอร์รัปชันนั้นนับเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากปัญหาคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่ใหญ่เกินกว่าองค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือ องค์กรเฉพาะภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งจะสามารถแก้ไขได้โดยลำพัง องค์กรรัฐที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงก็สามารถถูกแทรกแซงและสกัดกั้นจากผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองและราชการที่เหนือกว่า ส่วนองค์กรภาคประชาสังคมก็อาจขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทำให้ขาดแคลนทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นการต่อต้านคอร์รัปชันจึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนทั้งสังคม (อภิชัย พันธเสน, 2007)

อย่างไรก็ตาม แม้การสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นเครือข่ายจะได้รับการยอมรับและกำหนดอย่างเป็นทางการในพันธกิจและยุทธศาสตร์ขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันหลาย ๆ องค์กรแล้ว แต่ในความเป็นจริงยังเป็นข้อถกเถียงกันว่า ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนนั้นเกิดขึ้นในการต่อต้านการคอร์รัปชันในประเทศไทยหรือไม่ เนื่องจากการรวมตัวขององค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการต่อต้านคอร์รัปชันนั้นอาศัยความสมัครใจเป็นหลัก (บุญวรา สุมะโน เจนพิงพร et al., 2015) ไม่มีการพัฒนากลไกสร้างการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ขาดการเชื่อมโยงวาระของแต่ละองค์กร จึงยังไม่ไว้วางใจกันหรือเห็นความสำคัญของปัญหาในมุมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ที่ผ่านมาการร่วมมือกันทำงานผ่านโครงการต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ จึงมักเป็นงานชั่วคราวหรือโครงการระยะสั้น สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดสำคัญของการพัฒนากลยุทธ์การต่อต้านคอร์รัปชันอย่างบูรณาการตามที่หลายองค์กรยกขึ้นมาเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน (Anti-Corruption Social Lab Knowledge Management Team, 2016)

ทั้งนี้ เพียงเมื่อ 1-2 ปีที่ผ่านมา ได้เกิดความริเริ่มในการปรับกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมระหว่างองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย นำโดยองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) หรือ ACT และมูลนิธิเพื่อคนไทย ด้วยการจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชัน เมื่อวันที่ 22-24 เมษายน 2559 โดยเชิญตัวแทนจากองค์กรและหน่วยงานที่มีพันธกิจในการต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ มาร่วมกันกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงาน รวมถึงการร่วมออกแบบโครงการในระยะกลางและระยะยาวด้วย หลังจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในครั้งนั้น ก็มีการจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในลักษณะคล้ายกันโดยคณะผู้จัดเดียวกันอีก 3 ครั้งในช่วง 12 เดือนต่อมาและมีการสรุปประเมินผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งพบว่ามีความสำเร็จและข้อจำกัดหลายประการที่ควรนำมาศึกษาต่อ

ทั้งความสำเร็จ ข้อจำกัด และความพยายามในการปรับกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือเหล่านี้ นำมาสู่คำถามหลักของการศึกษานี้ว่า เครือข่ายขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งประกอบด้วยคำถามย่อยเช่น มีหน่วยงานไหนเกี่ยวข้องอยู่

บ้าง เกี่ยวข้องอย่างไร มีความสัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง แต่ละหน่วยงานมีจุดแข็งและจุดด้อยอย่างไร และมีอุปสรรคใดในการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อเป็นการจัดการองค์ความรู้ด้านเครือข่ายการทำงาน สำหรับนำไปพัฒนาศักยภาพของแต่ละหน่วยงาน เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย และพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของแต่ละโครงการอีกด้วย

15.2. พัฒนาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย

คอร์รัปชันนั้นมีความรุนแรงและกระจายตัวอย่างกว้างขวางในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ข้อกล่าวอ้างนี้ได้รับการยืนยัน จากดัชนีชี้วัดอัตราการคอร์รัปชันต่าง ๆ ทั้งที่ประเมินโดยสถาบันในไทยและในต่างประเทศ เช่น Corruption Perception Index (CPI) และ Global Corruption Barometer (GCB) ที่จัดทำโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International: TI) World Wide Governance Index (WGI) ที่จัดทำโดยธนาคารโลก (World Bank) ดัชนีสถานการณ์คอร์รัปชันไทย ที่จัดทำโดยมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และดัชนีความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ที่มีผลชี้วัดแง่มุมต่าง ๆ ของคอร์รัปชันในประเทศไทยไปในทางเดียวกัน

ภายใต้สถานการณ์คอร์รัปชันที่รุนแรงและกว้างขวางนี้ มีความพยายามจากภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการต่อต้านและแก้ไขปัญหาที่อยู่เรื่อยมา ด้านภาครัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการบริหารราชการแผ่นดินและบริหารงบประมาณของประเทศนั้น เริ่มจากการใช้ระบบกระบวนการทางกฎหมายทั่วไปในการดำเนินคดีกับกรณีทุจริตโดยไม่ได้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยตรงเช่นในปัจจุบัน ต่อมาได้มีการตั้งคณะกรรมการพิจารณาสอบสวนข้าราชการและพนักงานเทศบาล ผู้ประพฤติดีผิดวินัย หรือ หย่อนความสามารถ ตาม พ.ร.บ.กำหนดวิธีพิจารณาข้าราชการและพนักงานเทศบาลผู้ประพฤติดีผิดวินัยหรือหย่อนความสามารถ พ.ศ.2488 ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาโดยตรงเป็นครั้งแรก นับเป็นจุดเริ่มต้นของการมีหน่วยงานในการต่อต้านการคอร์รัปชันในประเทศไทยทีเดียว อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการนี้และ พ.ร.บ.ฉบับนี้ ไม่ได้มีอายุยืนยาวนักและไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เช่นเดียวกับคณะกรรมการอีกหลายชุดและกฎหมายลักษณะเดียวกันอีกหลายฉบับต่อมา จนถึงช่วงปี พ.ศ. 2518 เนื่องด้วยปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เช่น การขาดประสิทธิภาพในการทำงาน การขาดอำนาจในการดำเนินงาน และถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นผู้ใช้อำนาจโดยมิชอบเสียเอง (วิโรจน์ ฆ้องวงศ์, 2003; Kangsanant, 2003)

จุดเปลี่ยนต่อมาในการต่อต้านคอร์รัปชันโดยรัฐ คือการตรา พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.2518 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) ขึ้นตรงต่อคณะรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานที่มีความมั่นคงมากกว่าคณะกรรมการอย่างเดิม อย่างไรก็ตาม ป.ป.ป. ก็ยังประสบปัญหาหลายประการ ได้แก่ การขาดความเป็นอิสระเนื่องจากอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของฝ่ายบริหาร (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ et al., 2015) และการขาดอำนาจทำให้ไม่สามารถดำเนินการกับคดีทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งเห็นได้จากผลงานที่นำผิดหวังตลอดช่วงระยะเวลา 23 ปีของ ป.ป.ป.¹ (Kangsanant, 2003)

ด้วยสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ จึงเป็นที่มาของการกำหนดให้มีคณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2542 ให้เป็นองค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญเพื่อป้องกันการแทรกแซง และให้มีอำนาจหน้าที่อย่างเพียงพอต่อการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้มืองค์กรอิสระอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่โดยตรงหรือเกี่ยวข้องกับ การต่อต้านการคอร์รัปชัน ได้แก่ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะผู้ตรวจการแผ่นดิน (Torplus Yomnak, 2015) โดยในปัจจุบันมีหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่นี้อีกหลายหน่วยงาน เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) สำนักงานสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานอัยการ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น

ในด้านภาคเอกชนและประชาชนนั้น เริ่มจากการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชนเป็นหลัก มาตั้งแต่ช่วงพ.ศ.2500 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและจุดประสงค์การรวมกลุ่มและเคลื่อนไหวภาคประชาชนเพื่อต่อต้านโครงการภาครัฐนั้นเริ่มมีให้เห็นเด่นชัดในช่วง พ.ศ.2520 เรื่อยมาและเพิ่มจำนวนกลุ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 20 ปีต่อมา² อย่างไรก็ตาม การประท้วงต่าง ๆ ในช่วงนี้ที่เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการรัฐ โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ และนักวิชาการจากกรุงเทพมหานครยังไม่ได้มุ่งเป้าไปที่การคอร์รัปชันโดยตรง (Pasuk Phongpaichit and Baker, 2002)

จุดเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ภาคประชาสังคมเริ่มให้ความสนใจการต่อต้านคอร์รัปชันนั้นใกล้เคียงกับจุดเปลี่ยนของภาครัฐ นั่นคือการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2542 ที่ให้อำนาจประชาชน

¹ สถิติการดำเนินคดีของ ป.ป.ป. ตั้งแต่ พ.ศ.2518-2537 มีรับเรื่องร้องเรียน 1,399 กรณี เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐ 3,657 คน ป.ป.ป. สามารถชี้มูลความผิดได้ 39 คน ในจำนวนนี้มีเพียง 15 คนที่ถูกลงโทษ และมีเพียง 2 คนในนั้นที่ดำรงตำแหน่งในระดับสูง

² สถิติการชุมนุมประท้วงในปี พ.ศ.2521 มีทั้งสิ้น 48 ครั้ง และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 998 ครั้ง ในปี พ.ศ.2537

มากขึ้นในการรวมรายชื่อเสนอถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และสิทธิการขอให้เปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ อำนาจและสิทธิที่ประชาชนได้รับมานี้ทำให้ประชาชนเริ่มสนใจประเด็นปัญหาทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งนั่นก็รวมไปถึงปัญหาการคอร์รัปชันด้วย (Pathmanand, 2001) เรื่อยมาจนถึงในปัจจุบัน มีองค์กรภาคประชาสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันของหน่วยงานเอกชนและประชาชนที่มีพันธกิจโดยตรงและเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยกว่า 30 หน่วยงาน ดังแสดงโดยสังเขปในภาพที่ 15-3

ภาพที่ 15-3 แสดงตัวอย่างหน่วยงานรัฐและประชาสังคมที่มีพันธกิจโดยตรงหรือเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย แบ่งตามบทบาทหน้าที่และสถานะ

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก Torplus Yomnak (2015)

15.3. การประเมินข้อจำกัดและข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันในไทย

แม้ประเทศไทยจะมีการจัดตั้งองค์กรรัฐ องค์กรอิสระ และองค์กรประชาสังคมที่มีพันธกิจโดยตรงและเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันขึ้นมามากมาย แต่สถานการณ์คอร์รัปชันในไทยก็ยังคงมีความรุนแรงและกว้างขวาง และไม่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นี้อย่างมีนัยสำคัญ ดังข้อมูลที่อธิบายข้างต้น เหตุผลหนึ่งที่อธิบายความไม่สอดคล้องกันของสถานการณ์นี้คือ รูปแบบองค์กรของรัฐที่มีการจัดในลักษณะเชิงเดี่ยว คือมีหน้าที่ดำเนินภารกิจตามที่ได้กำหนดไว้โดยมีการ

ควบคุมดูแลจากสายบังคับบัญชาโดยตรงแบบอำนาจรวมศูนย์ ในขณะที่สภาพความเป็นจริงของสังคมนั้นมีความสลับซับซ้อนมาก ทำให้รูปแบบการปกครองหรือบังคับบัญชาแบบอำนาจรวมศูนย์นั้นกลับกลายเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มเล็ก แทนที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศอย่างแท้จริง สภาพการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการทำงานขององค์กรรัฐและอิสระที่ทำหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต 3 ประการ หนึ่ง เมื่อกลุ่มคนที่มีอำนาจรัฐเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ขนาดเล็กกระทำการทุจริตและถูกตรวจสอบโดยองค์กรต่อต้านทุจริตต่าง ๆ ก็จะสามารถแทรกแซงการทำงานขององค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ได้โดยง่าย สอง องค์กรรัฐและอิสระเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันเหล่านี้ก็ถูกจัดตั้งขึ้นมาภายใต้กรอบแนวคิดองค์กรเชิงเดี่ยว เช่นเดียวกัน ประสิทธิภาพการทำงานจึงขึ้นอยู่กับสายการบังคับบัญชานั้น ๆ มาก หากผู้บังคับบัญชาในสายนั้นไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริตหรือไม่ได้ตั้งใจให้งานบรรลุผลจริง ก็จะกระทบประสิทธิภาพของการต่อต้านคอร์รัปชันอย่างรุนแรงได้ และสาม เมื่อแต่ละองค์กรเป็นองค์กรเชิงเดี่ยว ที่ผ่านมาจึงยังไม่ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบประสานงานและเชื่อมโยงการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ทั้ง ๆ ที่การทำงานเรื่องการต่อต้านคอร์รัปชันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมตรวจสอบเรื่องการใช้อำนาจรัฐโดยทุจริตต้องอาศัยการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างมาก (อภิชัย พันธเสน, 2007) ซึ่งวิธีการแก้ไขอุปสรรคนี้ก็คือการลดการทำงานแบบอำนาจรวมศูนย์ ด้วยการเปิดประตูองค์กรให้องค์กรอื่น ๆ ทั้งรัฐและประชาสังคมเข้ามาร่วมทำงานด้วยและเพื่อออกไปร่วมงานกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะนอกเหนือจากเป็นการเพิ่มการตรวจสอบองค์กรและแบ่งภาระงานตามความถนัดแล้ว ยังเป็นการรับองค์ความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์จากสังคมที่มีความสลับซับซ้อนอย่างมากนี้ด้วย

ข้อวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาประเมินการทำงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยการต่อต้านคอร์รัปชัน โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ที่สรุปว่าแม้องค์กรเหล่านี้จะได้รับความเป็นอิสระ มีอำนาจเพียงพอ และหน้าที่ชัดเจน แต่ก็ยังประสบกับปัญหาในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทั้งด้านโครงสร้าง การดำเนินงาน และความรับผิดชอบ ทั้งนี้ข้อเสนอแนะสำคัญประการหนึ่งคือการพัฒนาการทำงานในลักษณะของเครือข่าย ร่วมกับภาคีและองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันอื่น ๆ รวมถึงการเพิ่มบทบาทของประชาชน ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ขององค์กรด้วย (เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ et al., 2015)

สำหรับองค์กรภาคประชาสังคมนั้น จากที่มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการรื้อฟื้นพลังต่อต้านคอร์รัปชัน ที่มีตัวแทนจากองค์กรที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชันจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม หน่วยงานวิจัย องค์กรสื่อ องค์กรภาคเอกชน และตัวแทนกลุ่มผู้ผลักดันนโยบายขององค์กรกำกับดูแลมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการต่อต้านคอร์รัปชันใน

ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องพัฒนาการสร้างความร่วมมือกันและทำงานเป็นเครือข่ายอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยังไม่เห็นกันในปัจจุบัน 16/06/61 9:26:00

จากการประเมินข้อจำกัดต่าง ๆ ในข้างต้น พบว่าปัญหาสำคัญหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันขององค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ อีสระ และภาคประชาชน ทำให้ไม่สามารถขยายผลกระทบทางสังคมได้อย่างกว้างขวาง คือ การไม่สามารถสร้างความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพมีประสิทธิผลและยั่งยืน ดังนั้นข้อเสนอแนะทางออกก็คือ การสร้างระบบการทำงานแบบเครือข่าย ที่จะสนับสนุนและให้องค์กรต่าง ๆ ในทุกภาคส่วนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความเชี่ยวชาญ และเปิดโอกาสให้ได้ทำงานร่วมกัน เพื่อเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่มีความเกี่ยวข้องกันได้ ตามที่ถูกกำหนดอย่างเป็นทางการในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ของหลายองค์กรอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะทางทฤษฎีซึ่งเป็นนามธรรม ในทางปฏิบัติพบว่าองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันจำนวนมาก ทั้งภาครัฐ อีสระ และประชาสังคม มีลักษณะอยู่ 2 ประการที่ส่งผลให้การดำเนินงานแบบเครือข่ายความร่วมมือไม่ประสบความสำเร็จ นั่นคือ หนึ่ง ขาดผู้ประสานงาน องค์กรต่าง ๆ มักขาดส่วนที่ทำหน้าที่หลักในการประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ แต่ละส่วนในองค์กรทำงานตามความรับผิดชอบของตนเป็นหลักซึ่งเป็นเรื่องภายในองค์กร ทำให้การทำงานร่วมกับองค์กรอื่น ๆ เกิดขึ้นได้ยาก สอง ขาดระบบประสานงาน ขาดการสร้างระบบการดำเนินงานแบบเครือข่ายความร่วมมือ ไม่มีโครงสร้างสนับสนุนการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น และไม่มีวิธีการหรือช่องทางในการประสานความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด ทรัพยากร บุคลากร หรือเครื่องมือระหว่างองค์กร (อภิชัย พันธเสน, 2007)

ลักษณะขององค์กรข้อแรกนั้น สามารถแก้ไขได้โดยง่าย คือการมอบหมายส่วนงานใด ส่วนงานหนึ่งให้ทำหน้าที่ประสานงานเป็นหลัก ส่วนข้อสองนั้น มีความท้าทายในการออกแบบระบบอย่างมาก เพราะจะต้องออกแบบให้ระบบนั้นสามารถผลักดันการแสวงหาและยอมรับความร่วมมือ เอื้ออำนวยให้การทำงานร่วมกันเป็นไปโดยสะดวก ขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมกว้างขวางขึ้นเรื่อย ๆ และรักษาเครือข่ายที่เกิดขึ้นให้มีความยั่งยืน ซึ่งในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการรื้อพลังต่อต้านคอร์รัปชัน นั้น ได้มีการระดมความคิดเรื่องความมุ่งหวังของการสร้างความร่วมมือเพื่อกำหนดกรอบแนวทางการออกแบบเครือข่ายเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย โดยสรุปได้ออกมาเป็นข้อสังเกตในการทำงานเป็นเครือข่ายไว้ 4 ประการ คือ

1. ต้องเน้นการบริหารเครือข่ายมากกว่าบริหารเนื้อหา
2. มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ร่วมกัน แต่จะต้องกำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้ชัด
3. เครือข่ายต้องมีกิจกรรม (จะทำอะไร) มีทิศทาง (ไปทางไหน) และต้องมีความไว้วางใจกัน (Trust)
4. เครือข่ายนี้ต้องมีโครงสร้างแบบแยกกันดี (Divergence) หรือ เป็นการกระจายตัวแบบบูรณาการ (Integrated Distribution) มากกว่าการรวมตัวกัน (Convergence) ซึ่งอาจทำให้ “ตายหมู่” (Anti-Corruption Social Lab Knowledge Management Team, 2016)

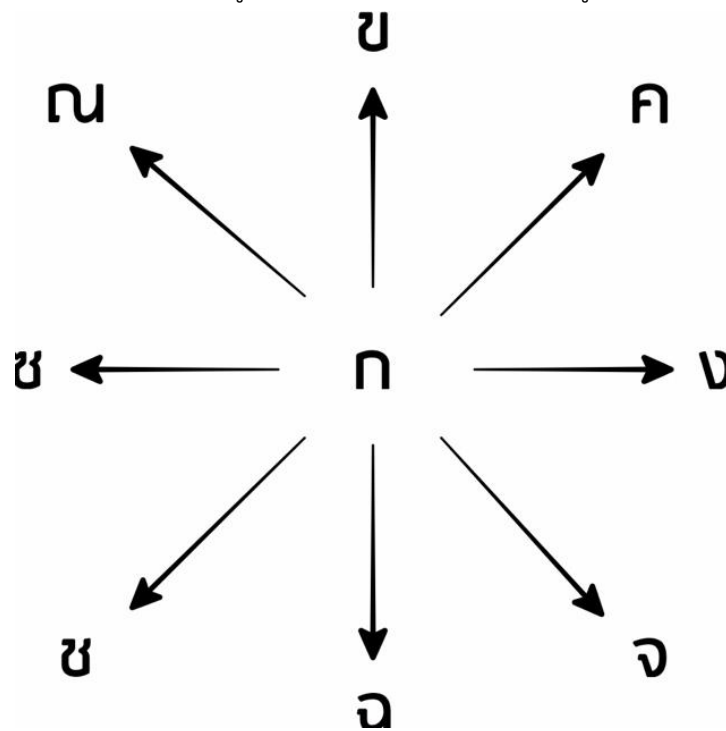
ข้อหนึ่งนั้น เป็นแนวทางที่สามารถกำหนดได้ตั้งแต่เริ่มต้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ข้อสองก็เช่นเดียวกัน โดยเป้าหมายใหญ่ของเครือข่ายคือการต่อต้านคอร์รัปชันและอาจกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมได้ โดยในวงสัมมนาเชิงปฏิบัติการนี้ได้สรุปเป้าหมายร่วมคือ การสร้างพื้นที่หรือกลไก (Platform) สำหรับพลเมืองนักตรวจสอบ (Active citizen) สำหรับข้อสามและข้อสี่คือการกำหนดกิจกรรมและทิศทางของเครือข่ายเพื่อสร้างความไว้วางใจกัน และ การออกแบบโครงสร้างของเครือข่ายให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องศึกษา วางแผน และออกแบบเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนั้นจึงต้องศึกษาลักษณะเครือข่ายขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยในปัจจุบัน เพื่อทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมของเครือข่ายในปัจจุบัน สำหรับนำไปสู่การออกแบบเครือข่ายที่เหมาะสมต่อไป

15.4. แนวความคิดเรื่องเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative network)

เพื่อตอบโจทย์พันธกิจและยุทธศาสตร์ขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ ในไทย และข้อสังเกตจากงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชัน จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวความคิดเรื่องเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network) ซึ่งโดยทั่วไปสามารถจำแนกแบบได้ 5 ประเภทด้วยกัน (Starkey, 1997; พฤษ ेमมานูเอล ไบระหมาน, 2009)

แบบที่ 1 คือ เครือข่ายแบบรวมศูนย์และไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง โดยมีองค์กรหลักเป็นศูนย์กลางอยู่เพียงองค์กรเดียวที่ควบคุมและถ่ายทอดข้อมูลให้องค์กรอื่น ๆ เป็นการสื่อสารเพียงทางเดียว ไม่มีการรับข้อมูลกลับมา ข้อดีของเครือข่ายนี้คือความมีเอกภาพในการดำเนินการ โดยองค์กรกลางสามารถควบคุมการทำงานของเครือข่ายได้ทั้งหมด แต่ข้อเสียก็คือทำให้ขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และทรัพยากร ทำให้ไม่เกิดความร่วมมืออย่างเต็มที่ประสงค์ของเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันในไทย

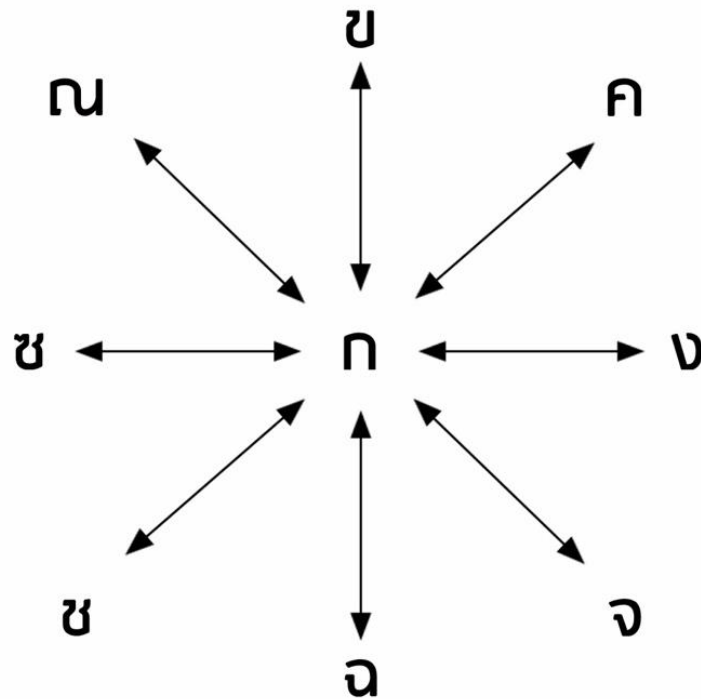
ภาพที่ 15-4 แสดงเครือข่ายแบบรวมศูนย์และไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง

ที่มา: ดัดแปลงจาก Starkey (1997)

แบบที่ 2 คือ เครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง มีลักษณะคล้ายกับแบบที่ 1 แต่แตกต่างกันที่องค์กรรายรอบสามารถสื่อสารกลับสู่องค์กรกลางได้ เป็นการสื่อสารสองทาง ข้อดีของเครือข่ายลักษณะนี้คือ หนึ่ง มีเอกภาพในการควบคุมเครือข่าย เหมือนแบบที่ 1 สอง องค์กรกลางสามารถรับรู้ข้อมูลจากองค์กรรายรอบได้ และเป็นตัวกระจายข้อมูลได้ด้วย อย่างไรก็ตาม ข้อเสียหลักคือ ไม่มีการสื่อสารระหว่างองค์กรรายรอบด้วยกันเอง ทำให้การกระจายข้อมูลเป็นไปได้ยากและล่าช้า เพราะต้องผ่านองค์กรตัวกลางทั้งหมด

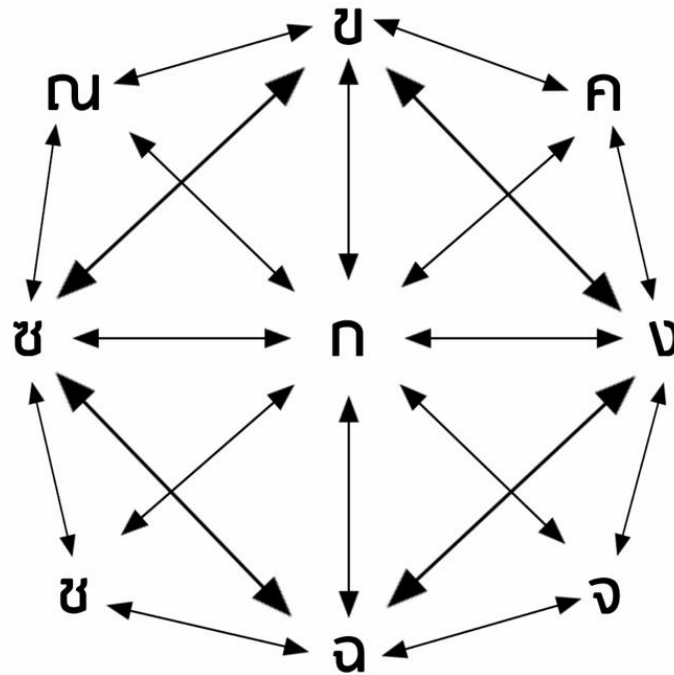
ภาพที่ 15-5 แสดงเครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง

ที่มา: ดัดแปลงจาก Starkey (1997)

แบบที่ 3 คือ เครือข่ายแบบรวมศูนย์ แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันเอง ทำให้เกิดการบูรณาการระหว่างองค์กรรายรอบมากขึ้น การสื่อสารระหว่างกันไม่จำเป็นต้องผ่านองค์กรกลางทั้งหมด แม้การเชื่อมโยงจะไม่ครบ เครือข่ายลักษณะนี้มีข้อดีหลายประการ กล่าวคือ หนึ่ง มีองค์กรกลางเป็นเป็นผู้บริหารเครือข่าย สอง มีการกระจายตัวของข้อมูลได้สะดวก รวดเร็วมากขึ้น สาม สามารถออกแบบให้เกิดขึ้นได้ไม่ยาก เนื่องจากไม่ต้องเชื่อมโยงทุกองค์กรเข้าด้วยกัน และมีองค์กรกลางคอยสนับสนุน

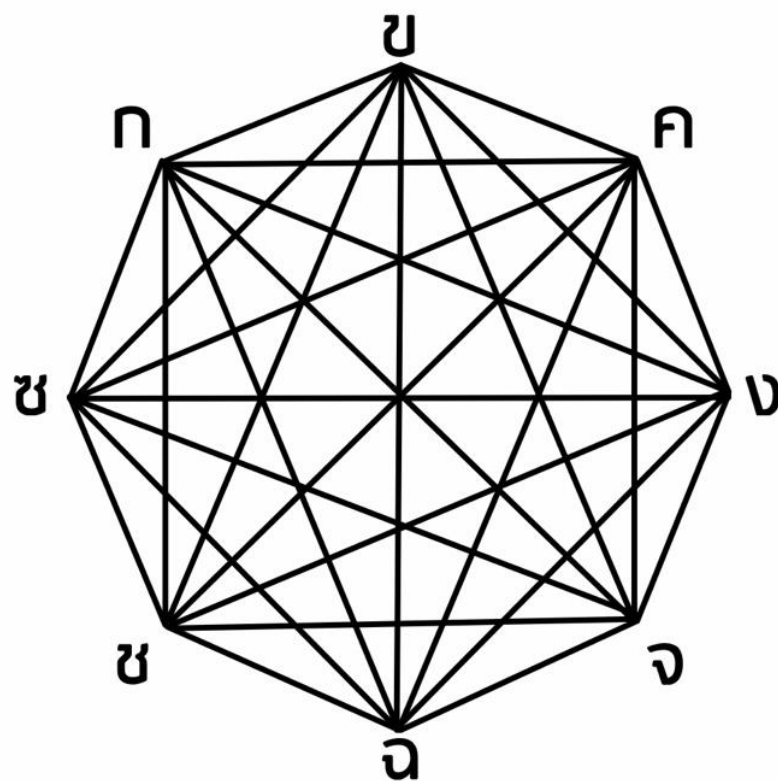
ภาพที่ 15-6 เครือข่ายแบบรวมศูนย์ แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันเอง

ที่มา: ดัดแปลงจาก Starkey (1997)

แบบที่ 4 เครือข่ายสมบูรณ์แบบตามหลักทฤษฎี คือการที่องค์กรทั้งหมดเชื่อมโยงกัน
อย่างเสรี โดยไม่ต้องมีองค์กรกลางมาบริหารจัดการเครือข่าย ซึ่งตามหลักทฤษฎีแล้ว เป็นเครือข่าย
ลักษณะที่สมบูรณ์ที่สุด แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นเครือข่ายในอุดมคติที่สุดด้วย เนื่องจากการเชื่อมกัน
อย่างสมบูรณ์นั้น ทำให้เกิดขึ้นได้ยาก

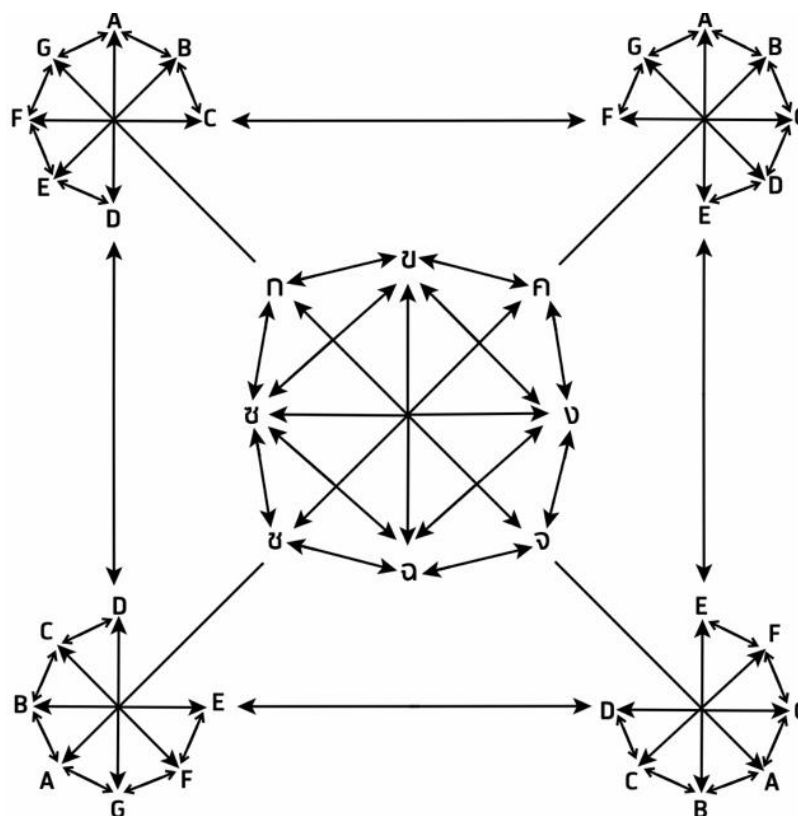
ภาพที่ 15-7 แสดงเครือข่ายสมบูรณ์แบบตามหลักทฤษฎี

ที่มา: ดัดแปลงจาก Starkey (1997)

แบบที่ 5 เครือข่ายแบบการกระจายอำนาจ มีลักษณะคล้ายแบบที่ 4 กล่าวคือ มีการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยไม่ต้องมีองค์กรกลางมาบริหารจัดการเครือข่ายมากไปกว่านั้น บางองค์กรรายรอบยังมีเครือข่ายของตนเองต่อไปอีก ทำให้สามารถเกิดการกระจายตัวแบบบูรณาการได้

ภาพที่ 15-8 แสดงเครือข่ายแบบการกระจายอำนาจ

ที่มา: ดัดแปลงจาก Starkey (1997)

15.5. สมมุติฐานงานวิจัย

จากเครือข่ายทั้ง 5 ลักษณะที่กล่าวมา เมื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมจาก หนึ่ง พันธกิจหลักและยุทธศาสตร์ขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันหลายองค์กรที่ต้องการเป็นองค์กรตัวกลางสร้างความร่วมมือ สอง ข้อสังเกตการทำงานเป็นเครือข่ายจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชันว่าควรมีลักษณะแยกกันดีและกระจายตัวแบบบูรณาการแล้ว และสาม ความเป็นไปได้ในทางรูปธรรม แบบเครือข่ายที่เหมาะสมสำหรับการทำงานต่อต้านคอร์รัปชันในไทยจึงควรมีลักษณะแบบที่ 3 คือ เครือข่ายแบบรวมศูนย์ แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันเอง และแบบที่ 5 เนื่องจากในแบบที่ 1 นั้น เป็นการสื่อสารทางเดียวออกจากองค์กรกลาง ให้องค์กรกลางเป็นผู้กำหนดทิศทางทั้งหมด ขัดกับความต้องการกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ร่วมกัน แบบที่ 2 นั้น ขาดการสื่อสารกันระหว่างองค์กรรายรอบ ทำให้การกระจายข้อมูลไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เกิดการบูรณาการกัน และแบบที่ 4 ถึงแม้จะมีความสมบูรณ์ที่สุด แต่ทำให้เกิดขึ้นได้จริงยาก

ในทางทฤษฎี เครือข่ายแบบที่ 3 นั้น สนับสนุนพันธกิจและยุทธศาสตร์ของหลายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในไทยที่ต้องการเป็นองค์กรตัวกลางทำหน้าที่เชื่อมโยงการทำงานของเครือข่ายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสอดคล้องกับข้อสังเกตจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชันให้มีการบริหารเครือข่ายและสามารถทำงานอย่างแยกกันดี โดยมีการแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถเป็นจุดเริ่มต้นสู่การพัฒนาเป็นแบบที่ 5 ที่สนับสนุนให้เกิดการกระจายตัวอย่างบูรณาการ และองค์กรตัวกลางซึ่งมีหลายองค์กรสามารถบริหารเครือข่ายย่อยของตนได้ด้วย โดยไม่ทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน

เมื่องานวิจัยนี้ได้มีสมมุติฐานเบื้องต้นตามกรอบแนวคิดเรื่องเครือข่ายความร่วมมือบนข้อมูลพันธกิจและยุทธศาสตร์องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ ในไทยและข้อสังเกตเป้าหมายการทำงานของเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันชี้ว่าเครือข่ายแบบที่ 3 และ 5 นั้นจะทำให้การทำงานของเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุดแล้ว การที่ข้อมูลบ่งชี้ว่าสถานการณ์จริงในปัจจุบันการทำงานของเครือข่ายนี้ยังประสบอุปสรรคหลายประการทำให้ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่วางเป้าหมายไว้ จึงได้สมมุติฐานหลักของงานวิจัยชิ้นนี้ นั่นคือในปัจจุบันเครือข่ายการทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยไม่มีการบริหารจัดการกันอย่างเป็นระบบ และไม่ได้มีลักษณะเครือข่ายแบบที่ 3 หรือ แบบที่ 5 ตามแบบจำลองของ Starkey (1997)

15.6. ระเบียบวิธีวิจัย

อย่างไรก็ตามสมมุติฐานข้างต้นนี้ยังไม่สามารถเป็นข้อสรุปเพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะได้ หากไม่เข้าใจสถานการณ์ความเชื่อมโยงในเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ ในประเทศไทยและรูปแบบการทำงานของแต่ละองค์กร รายงานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเป้าศึกษาประเด็นนี้เพื่อนำข้อมูลข้อเท็จจริงมาเปรียบเทียบกับพันธกิจและยุทธศาสตร์ที่แต่ละองค์กรวางไว้ และยืนยันความถูกต้องและเหมาะสมของข้อสังเกตจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชันสำหรับวิเคราะห์ยืนยันหรือปฏิเสธสมมุติฐานเบื้องต้นที่วิเคราะห์ไว้

โดยระเบียบวิธีการวิจัยของรายงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นลักษณะผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis: SNA) ซึ่งจะแสดงให้เห็นโครงสร้างและรูปแบบความสัมพันธ์ของเครือข่ายหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันในปัจจุบัน ส่วนเชิงคุณภาพนั้นผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพันธกิจและยุทธศาสตร์ของแต่ละองค์กรจากเอกสารเผยแพร่ทั่วไป ทั้งที่ตีพิมพ์และออนไลน์ และศึกษาผลสรุปความเห็นองค์กรต่าง ๆ ในเรื่องการสร้างความร่วมมือผ่านการเข้าร่วมการสัมมนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและรายงาน

สรุปผลการประชุมการสัมมนานั้น ๆ หลังจากนั้น ข้อมูลเหล่านี้จะถูกเปรียบเทียบเพื่อยืนยันจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งออกแบบ (Semi-structured interview) กับตัวแทนแต่ละองค์กร ที่เป็นผู้เล่นหลัก (Key actor) ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความร่วมมือขององค์กรนั้น ๆ ตามหลักการการสัมภาษณ์ผู้เล่นหลักของ Tansey (2007) จะสามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับคำถามวิจัยได้อย่างเหมาะสม

15.7. ข้อมูลเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม

การวิเคราะห์เครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย นั้น ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการประเมินตนเองของผู้แทนหน่วยงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชัน จำนวน 34 คน จาก 27 หน่วยงานด้วยการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทำการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ผู้ให้สัมภาษณ์สังกัดอยู่และองค์กรอื่น ๆ ในรายชื่อ โดย 1 หมายถึงมีความสัมพันธ์ร่วมกันน้อยที่สุด เช่น โทรศัพท์ติดต่อกัน ไปจนถึงระดับ 10 คือมีความสัมพันธ์ร่วมกันมากที่สุด เช่น ดำเนินโครงการด้วยกันอย่างมีส่วนร่วมทั้งสองฝ่าย เป็นต้น รายละเอียดองค์กรและผู้ถูกสัมภาษณ์ตามตารางที่ 15-1

ตารางที่ 15-1 แสดงหน่วยงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยที่งานวิจัยนี้ศึกษารวบรวม

	ชื่อย่อ	ชื่อองค์กร	ชื่อตัวแทนที่เข้าสัมภาษณ์	ตำแหน่ง
1	ACT	องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)	ดร.มานะ นิมิตรมงคล	เลขาธิการ
2	CAC	โครงการการสร้างแนวร่วมปฏิบัติของภาคเอกชนไทยในการต่อต้านการทุจริต	กุลเวช เจนวัฒนวิทย์	ที่ปรึกษาโครงการ
3	HAND	แฮนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม	สุภอรรถ โบสุวรรณ	ผู้ร่วมก่อตั้งและกรรมการผู้จัดการ
4	PNET	มูลนิธิองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย	พลีธรรม ตริยะเกษม	เลขาธิการและกรรมการ
5	SIAM lab	Social Integrity Architecture and Mechanism design lab โครงการวิจัยสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน (เศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ x สกว.)	ผศ.ดร.ธานี ชัยวัฒน์	ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐศาสตร์พฤติกรรมและการทดลอง (CBEE)

	ชื่อย่อ	ชื่อองค์กร	ชื่อตัวแทนที่เข้าสัมภาษณ์	ตำแหน่ง
6	SocialTech	Social Technology Institute	ไกลก้อง ไวทยการ	ผู้อำนวยการ
7	TDRI	Thailand Development Research Institute Foundation มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย	ชิปไตร แสละวงศ์	นักวิจัยอาวุโส
8	TPD	Thailand Political Database	ดร.อรรถสิทธิ์ พานแก้ว	ผู้ดูแล, อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง
9	Transparency Thailand	มูลนิธิองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย	ดร.กนกกาญจน์ อนุแก่นทราย	ผู้ช่วยเลขาธิการ
10	UNDP	United Nations Development Programme โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ	วิสุทธิ์ ตันตินนท์	หัวหน้าแผนกส่งเสริมธรรมาภิบาล
11	FightAgainstCorruptionTogether	ชมรมรู้ทันกันโกง	ผศ.นพ.มล.ทยา กิตติยากร	ผู้ก่อตั้ง
12	KTF	มูลนิธิเพื่อคนไทย	ปิยวัฒน์ ประยุกต์ศิลป์	ผู้อำนวยการ
13	ACF	มูลนิธิต่อต้านการทุจริต	ศาสตราจารย์พิเศษวิชา มหาคุณ	ประธานกรรมการ
14	FACT	มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด	นายแพทย์จักรธรรม ธรรมศักดิ์	ประธานกรรมการ
15	BoonmeeLab	บริษัท บุญมีแล็บ จำกัด	ฐิติพงษ์ เหลืองอรุณเลิศ	ผู้ก่อตั้ง
16	Isara	สำนักข่าวอิศรา	ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์	ผู้อำนวยการบริหาร สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย

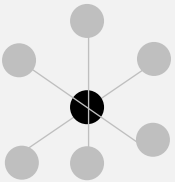
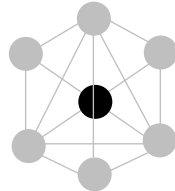
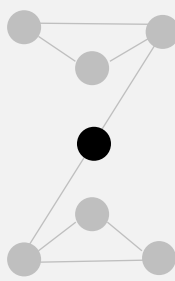
	ชื่อย่อ	ชื่อองค์กร	ชื่อตัวแทนที่เข้าสัมภาษณ์	ตำแหน่ง
17	OpenDream	บริษัท โอเพนดรีม จำกัด	ปฏิพัทธ์ สุธาภา	ผู้ร่วมก่อตั้งกับ กรรมการผู้จัดการ
18	ThaiPublica	บริษัท ไทยพับลิก้า จำกัด (สำนัก ข่าวออนไลน์ไทยพับลิก้า)	บุญลาภ ภูสุวรรณ	บรรณาธิการบริหาร
19	Thainocorrupt	สุจริตไทย	จิตประภา สุพันธ์ะ	ผู้จัดการเครือข่าย สุจริตไทย
20	EGA (สรอ.)	สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) Electronic Government Agency (Public Organization)	ดร.พนชิต กิตติปัญญางาม	ผู้อำนวยการฝ่าย นวัตกรรม
21	OPDC (ก.พ.ร.)	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา ระบบราชการ	ดร. โชติมา สงวนพันธุ์ เวช พร	นักพัฒนาระบบ ราชการชำนาญการ พิเศษ
22	CGD	กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง	รัตนาวลี โรจนารุณ	ผู้อำนวยการกลุ่ม นโยบายโดยรัฐ ระหว่างประเทศ
23	ACC คตช.	คณะกรรมการต่อต้านการทุจริต แห่งชาติ	รศ.ดร.ต่อตระกูล ยมนาค	ประธานอนุกรรมการ คณะกรรมการ ต่อต้านการทุจริต แห่งชาติ
24	NACC สำนักงาน ป.ป.ช.	สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	อุทิศ บัวศรี	ผู้ช่วยเลขาธิการ คณะกรรมการ ป.ป.ช. สำนักงาน ป.ป.ช.
25	PACC ป.ป.ท.	สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตใน ภาครัฐ	ฉวีวรรณ นิลวงศ์	ผู้อำนวยการกอง ยุทธศาสตร์และ แผนงาน
26	TRF สกว.	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ วิจัย	รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล	รองผู้อำนวยการ งานวิจัยเชิง วิทยาศาสตร์
27	OAG สตง.	สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน	ประจักษ์ บุญยัง	รองผู้ว่าการตรวจเงิน แผ่นดิน

	ชื่อย่อ	ชื่อองค์กร	ชื่อตัวแทนที่เข้าสัมภาษณ์	ตำแหน่ง
28	โครงการร้อยพลังฯ	โครงการร้อยพลังเปลี่ยนประเทศ	พัตชา มหาพุ่มะรัตน์	รองผู้อำนวยการ
29	โครงการหมาเฝ้าบ้าน	โครงการหมาเฝ้าบ้าน องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)	สาธิต พลกุล	ผู้จัดการโครงการ
30	IP	ข้อตกลงคุณธรรม (Integrity Pact)	วิชัย อัครัสกร	รองประธานต่อต้านชาติคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)
31	นักวิชาการอิสระ	นักวิชาการอิสระ	ดร.สุทธิ สุนทรานุรักษ์	นักวิชาการอิสระ
32	มูลนิธิครอบครัวพอเพียง	มูลนิธิครอบครัวพอเพียง	วาสนา สุทธิเดชาชัย	รองประธานกรรมการ
33	ACT	องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)	รชยาทิพย์ ฉันทกร ขยานันท์	ผู้อำนวยการ
34	ACT - youth 2020	โครงการเยาวชนไทยไร้คอร์รัปชัน องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)	กฤตนันท์ โรจนะหัสติน	ผู้ดูแลโครงการ

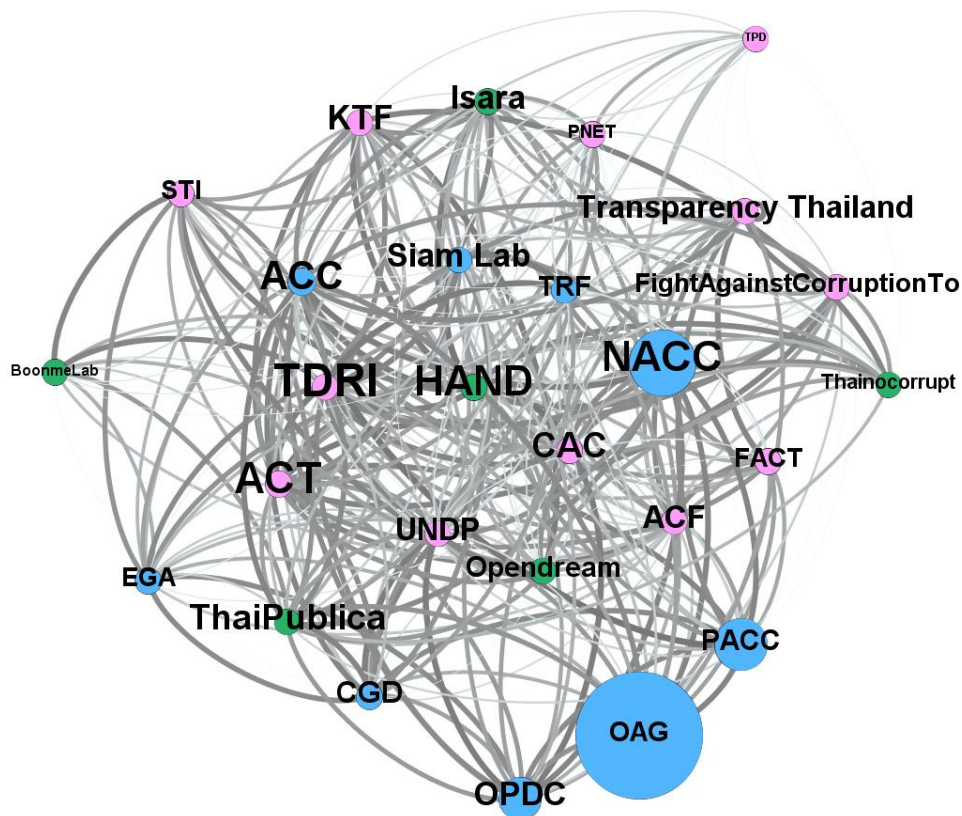
15.7.1 การวิเคราะห์โครงสร้างทั้งหมดของเครือข่าย

การวิเคราะห์เครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยนั้น งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis: SNA) โดยให้แต่ละหน่วยงานประเมินความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ในเครือข่ายทั้งหมดด้วยมาตราประมาณค่า 10 ระดับ จากนั้นจึงนำค่าที่หน่วยงานต้นทาง (Source) และปลายทาง (Target) ประเมินกันเอง มาหาค่าเฉลี่ยเพื่อใช้เป็นค่าแทนความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานทั้งสองหน่วยงานได้ผลการวิเคราะห์ดังภาพที่ 15-9 จากนั้นจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาคำนวณทางสถิติหาค่าความเป็นศูนย์กลาง 3 ประเภท ได้แก่ Degree Centrality, Closeness Centrality, และ Betweenness Centrality/Structural holes ซึ่งค่าความเป็นศูนย์กลางแต่ละประเภทมีความหมาย ข้อดี และข้อจำกัดตามตารางที่ 15-2

ตารางที่ 15-2 แสดงค่าความเป็นศูนย์กลางทั้งสามประเภทที่จะใช้ในการศึกษาโครงสร้างเครือข่าย

ประเภท	คำอธิบาย	ภาพ
Degree centrality	จำนวน tie ของ node ที่เชื่อมต่อกับ node อื่น	
Closeness centrality	การเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายทั้งหมด	
Betweenness centrality / Structural holes	มีเครือข่ายที่เชื่อมโยงระหว่างคนอื่น ๆ ซึ่งหากขาดไปแล้วคนอื่น ๆ จะติดต่อกันไม่ได้	

ภาพที่ 15-9 แสดงเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย

ขนาดของวงกลม (Node) แปรผันตามขนาดขององค์กร ประเมินจากจำนวนบุคลากรในองค์กรนั้น ๆ

สีของวงกลม หมายถึง สังกัดขององค์กร โดย

สีชมพู หมายถึง องค์กรภาคประชาสังคม (Civil society organisations)

สีฟ้า หมายถึง องค์กรภาครัฐ (Government organisations)

สีเขียว หมายถึง องค์กรภาคเอกชน (Private organisations)

ขนาดและความเข้มของเส้นความสัมพันธ์ (Edge) แปรผันตามระดับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรตามผลการประเมิน

ขนาดตัวอักษร แปรผันตามค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Weighted Degree

ตารางที่ 15-3 แสดงค่าความเป็นศูนย์กลางจากการวิเคราะห์เครือข่ายความร่วมมือขององค์กร
ต่อต้านคอร์รัปชัน (เรียงลำดับองค์กรที่มีค่า Degree จากมากไปน้อย)

ลำดับ	อักษรย่อ	ชื่อองค์กร	สังกัด	ขนาด	Degree	Weighted Degree	Closeness	Betweenness
1	HAND	แฮนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม	เอกชน	7	26	174.5	1	0.01
2	CAC	โครงการแนวร่วมปฏิบัติของภาคเอกชนไทยในการต่อต้านการทุจริต	ประชาสังคม	5	26	150.5	1	0.01
3	Opendream	บริษัท โอเพนดรีม จำกัด	เอกชน	19	26	118.5	1	0.01
4	SIAM Lab	โครงการวิจัยสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน (เศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ x สกว.)	รัฐ	3	26	137.5	1	0.01
5	TDRI	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย	ประชาสังคม	10	26	194.5	1	0.01
6	TRF	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)	รัฐ	20	26	116.5	1	0.01
7	UNDP	United Nation Development Programme	ประชาสังคม	10	26	131	1	0.01
8	ACC	คณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ ด้านการป้องกันการทุจริต	รัฐ	54	26	166	1	0.01
9	ACF	มูลนิธิต่อต้านการทุจริต	ประชาสังคม	5	25	132	0.96	0.01
10	NACC	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)	รัฐ	1200	25	180	0.96	0.01
11	ACT	องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)	ประชาสังคม	30	24	185	0.93	0.01

ลำดับ	อักษรย่อ	ชื่อองค์กร	สังกัด	ขนาด	Degree	Weighted Degree	Closeness	Betweenness
12	FACT	มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด	ประชาสังคม	5	23	104.5	0.9	0
13	KTF	มูลนิธิเพื่อคนไทย	ประชาสังคม	5	23	142	0.9	0.01
14	PNET	มูลนิธิองค์กรกลาง	ประชาสังคม	3	23	73.5	0.9	0.01
15	ThaiPublica	Thaipublica	เอกชน	5	23	146	0.9	0.01
16	Transparency Thailand	มูลนิธิเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย	ประชาสังคม	3	23	129.5	0.84	0
17	CGD	กรมบัญชีกลาง	รัฐ	15	22	127	0.87	0
18	Isara	สำนักข่าวอิศรา	เอกชน	8	22	141	0.87	0
19	FightAgainst Corruption Together	ชมรมรู้ทันกันโกง	ประชาสังคม	1	21	106.5	0.84	0
20	PACC	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.)	รัฐ	800	21	122.5	0.84	0
21	EGA	สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (สรอ.)	รัฐ	20	20	108.5	0.81	0
22	OAG	สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน	รัฐ	3000	20	117	0.81	0
23	OPDC	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา ระบบราชการ (ก.พ.ร.)	รัฐ	500	19	136	0.79	0
24	STI	Social Technology Institute	ประชาสังคม	3	19	106	0.79	0
25	TPD	TPD	ประชาสังคม	3	17	48	0.74	0
26	BoonmeeLab	บุญมีแล็บ	เอกชน	9	16	69	0.72	0
27	Thainocorrupt	สุจริตไทย	เอกชน	3	16	87	0.72	0

จากตารางที่ 15-3 แสดงให้เห็นว่า ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Degree Centrality (Degree) มีค่าอยู่ระหว่าง 16 ถึง 26 หมายความว่าจากการประเมิน หน่วยงานที่มีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นน้อยที่สุดและสูงที่สุดคือ 16 หน่วยงาน และ 26 หน่วยงานตามลำดับ โดยความร่วมมือในที่นี้หมายถึงรวมถึงความร่วมมือทุกระดับตั้งแต่ระดับต่ำสุด คือระดับ 1 ไปจนถึงระดับสูงสุดคือระดับ 10 จากการประเมินตนเองขององค์กรต่าง ๆ ค่าความเป็นศูนย์กลาง ประเภท Degree Centrality มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 22.59 และค่ามัธยฐานอยู่ที่ 23 มีความใกล้เคียงกัน แสดงว่าโดยเฉลี่ยแล้ว องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันอื่น ๆ ประมาณ 23 หน่วยงาน

ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Weighted degree centrality (Weighted Degree) มีค่าอยู่ระหว่าง 48 ถึง 194 แสดงถึงผลรวมของน้ำหนักความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแต่ละแห่งกับองค์กรอื่น ๆ ค่าเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 127.78 และมัธยฐานเท่ากับ 129.50 แสดงว่าระดับความสัมพันธ์และจำนวนความสัมพันธ์แปรผันไปในทิศทางเดียวกัน เพราะค่ามัธยฐานไม่แตกต่างจากค่าเฉลี่ยมากจนมีนัยสำคัญทางสถิติ

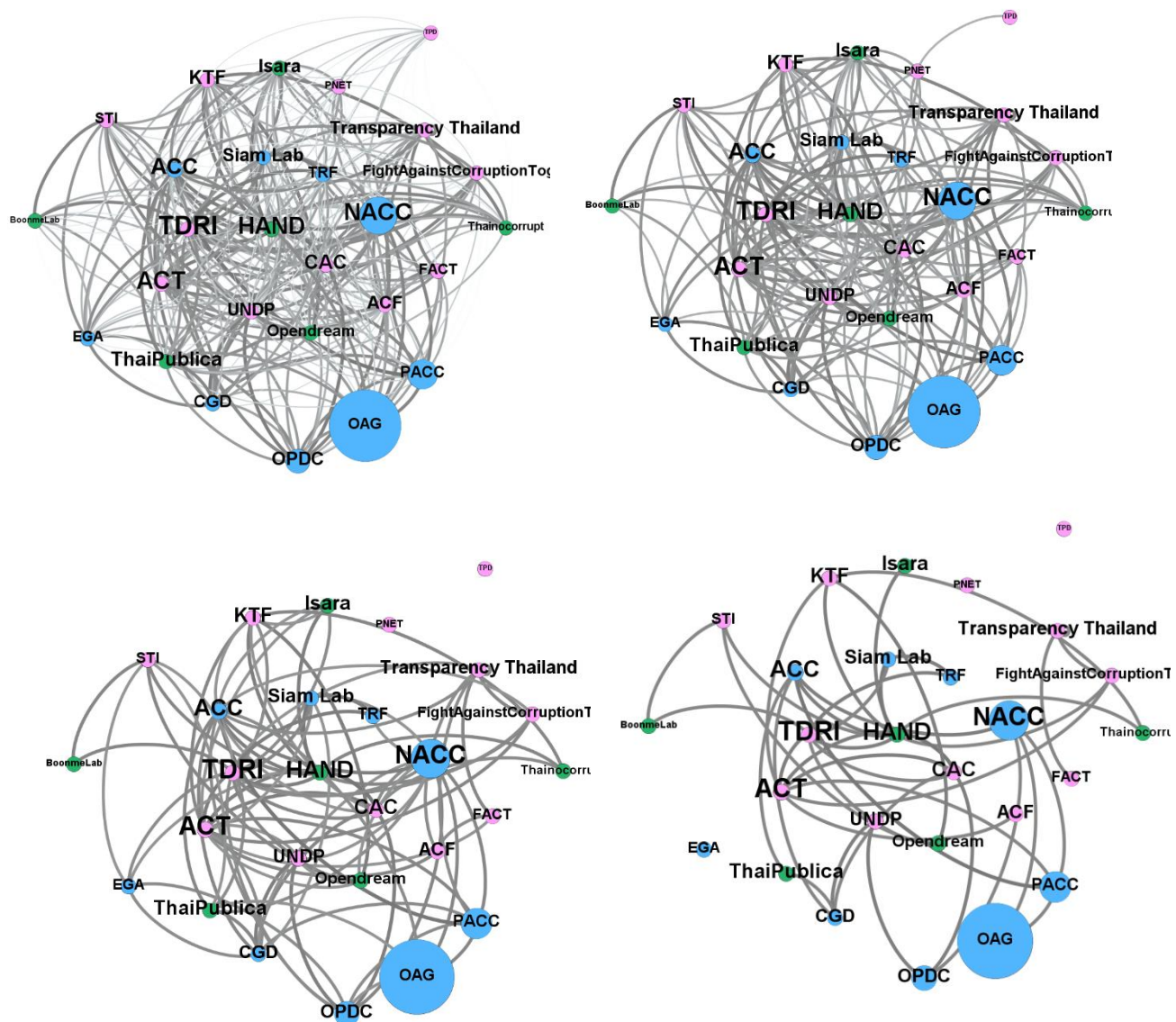
ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Closeness centrality (Closeness) อยู่ระหว่าง 0.72 – 1 ซึ่งเป็นค่าที่ถูกปรับน้ำหนักให้อยู่ในช่วง 0 – 1 สะท้อนให้เห็นการรวมกลุ่มของเครือข่าย โดยหน่วยงานที่มีค่า Closeness Centrality สูงที่สุดคือหน่วยงานที่สามารถติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้โดยตรง โดยใช้ความสัมพันธ์ที่มีอยู่ก่อน ซึ่งมีอยู่ 8 หน่วยงานที่สามารถเชื่อมโยงโดยตรงกับองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันอื่น ๆ ได้ทั้งหมด ในขณะที่หน่วยงานที่สามารถเชื่อมโยงตนเองร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้น้อยที่สุด ยังคงมีค่าความเป็นศูนย์กลางอยู่ในระดับ 0.72 แสดงว่าสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้ค่อนข้างดี และเครือข่ายนี้มีลักษณะเข้าใกล้เครือข่ายสมบูรณ์คือทุกองค์กรในเครือข่ายสามารถติดต่อกันได้โดยไม่ต้องมีตัวกลางในการประสาน

ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Betweenness centrality อยู่ระหว่าง 0.09 – 0.01 โดยค่านี้นสะท้อนให้เห็นถึงค่าความเป็นศูนย์กลางของหน่วยงานที่จะสามารถเชื่อมโยงหน่วยงานอื่น ๆ ให้ร่วมมือกันได้ในอนาคต ค่า Betweenness ถูกปรับน้ำหนักให้อยู่ในช่วง 0 – 1 ซึ่งค่านี้นพบว่าไม่มีหน่วยงานใดที่มีค่าสูงโดดเด่นเป็นพิเศษ เพราะหน่วยงานส่วนใหญ่เชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึง จึงไม่มีหน่วยงานใดที่เป็นตัวกลางระหว่างหน่วยงานอื่น ๆ เพียงหน่วยงานเดียว สามารถมีหน่วยงานอื่น ๆ ทำหน้าที่ทดแทนได้เสมอ อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่มีค่าสูงกว่าหน่วยงานอื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะได้รับข้อมูลและเป็นตัวกลางได้ดีกว่าหน่วยงานที่มีค่าน้อยกว่า

15.7.2 การกรองความสัมพันธ์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างหลักของเครือข่าย

การวิเคราะห์เครือข่ายข้างต้นเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความสัมพันธ์ที่มีทั้งหมดในระบบ ทำให้เห็นภาพรวมของเครือข่าย แต่ยังไม่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพโครงสร้างหลักของเครือข่ายได้ชัดเจนมากนัก เพราะมีการนำความสัมพันธ์ที่ไม่แข็งแรงเข้ามาวิเคราะห์ด้วย ในการวิเคราะห์ต่อไปนี้จะทำการกรองความสัมพันธ์ที่ไม่แข็งแรงออก เพื่อให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริงของเครือข่ายชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพที่ 15-10 แสดงเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย

ภาพถ่ายบน แสดงเครือข่ายทั้งหมด

ภาพขวาบน แสดงเครือข่ายความสัมพันธ์ระดับ 6 เป็นต้นไป

ภาพซ้ายล่าง แสดงเครือข่ายความสัมพันธ์ระดับ 8 เป็นต้นไป

ภาพขวาล่าง แสดงเครือข่ายความสัมพันธ์ระดับ 9 เป็นต้นไป

ขนาดของวงกลม ผันตามขนาดขององค์กร ประเมินจากจำนวนบุคลากรในองค์กรนั้น ๆ

สีของวงกลม หมายถึง สังกัดขององค์กร โดย

สีชมพู หมายถึง องค์กรภาคประชาสังคม (Civil society organisations)

สีฟ้า หมายถึง องค์กรภาครัฐ (Government organisations)

สีเขียว หมายถึง องค์กรภาคเอกชน (Private organisations)

ขนาดและความเข้มของเส้นความสัมพันธ์ (Edge) แปรผันตามระดับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรตามผลการประเมิน

ขนาดตัวอักษร แปรผันตามค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Weight degree

ตารางที่ 15-4 แสดงค่าความเป็นศูนย์กลางจากการวิเคราะห์เครือข่ายความร่วมมือขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน เมื่อกรองความสัมพันธ์ระดับต่ำกว่า 8 ออกจากการวิเคราะห์ (เรียงลำดับองค์กรที่มีค่า Degree จากมากไปน้อย)

ลำดับ	อักษรย่อ	ชื่อองค์กร	สังกัด	ขนาด	Degree	Weighted Degree	Closeness	Betweenness
1	TDRI	TDRI	ประชาสังคม	10	16	140	0.75	0.19
2	ACT	องค์กรต่อต้าน คอร์รัปชัน (ประเทศไทย)	ประชาสังคม	30	13	113	0.69	0.14
3	ACC	คตช.	รัฐ	54	12	104.5	0.65	0.07
4	NACC	ป.ป.ช.	รัฐ	1200	12	102	0.63	0.06
5	HAND	แฮนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม	เอกชน	7	11	102.5	0.65	0.06

ลำดับ	อักษรย่อ	ชื่อองค์กร	สังกัด	ขนาด	Degree	Weighted Degree	Closeness	Betweenness
6	CAC	โครงการแนวร่วม ปฏิบัติของภาคเอกชน ไทยในการต่อต้านการ ทุจริต	ประชา สังคม	5	9	80	0.62	0.03
7	CGD	กรมบัญชีกลาง	รัฐ	15	9	78	0.6	0.03
8	OPDC	ก.พ.ร.	รัฐ	500	8	70	0.57	0.02
9	KTF	มูลนิธิเพื่อคนไทย	ประชา สังคม	5	8	69.5	0.6	0.02
10	Transparenc y Thailand	มูลนิธิเพื่อความ โปร่งใสในประเทศ ไทย	ประชา สังคม	3	8	69.5	0.55	0.04
11	PACC	ป.ป.ท.	รัฐ	800	7	62.5	0.55	0.02
12	SIAM Lab	SIAM Lab	รัฐ	3	6	52.5	0.57	0.01
13	Opendream	Opendream	เอกชน	19	6	51.5	0.57	0.01
14	STI	STI	ประชา สังคม	3	6	51	0.53	0.02
15	ThaiPublica	Thaipublica	เอกชน	5	6	51	0.53	0.01
16	FightAgainst Corruption Together	ชมรมรู้ทันกันโกง	ประชา สังคม	1	5	43.5	0.56	0
17	UNDP	UNDP	ประชา สังคม	10	5	43	0.52	0.01
18	OAG	สดง.	รัฐ	3000	5	42.5	0.51	0
19	Isara	สำนักข่าวอิศรา	เอกชน	8	5	42	0.56	0
20	EGA	สำนักงานรัฐบาล อิเล็กทรอนิกส์ (สรอ.)	รัฐ	20	5	41.5	0.53	0.01
21	TRF	สกว.	รัฐ	20	3	27	0.5	0
22	Thainocorru pt	สุจริตไทย	เอกชน	3	3	26.5	0.44	0

ลำดับ	อักษรย่อ	ชื่อองค์กร	สังกัด	ขนาด	Degree	Weighted Degree	Closeness	Betweenness
23	ACF	มูลนิธิต่อต้านการทุจริต	ประชาสังคม	5	3	26	0.44	0
24	FACT	มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด	ประชาสังคม	5	3	25.5	0.44	0
25	BoonmeeLab	บุญมีแล็บ	เอกชน	9	2	18	0.44	0
26	PNET	มูลนิธิองค์กรกลาง	ประชาสังคม	3	0	0	0	0
27	TPD	TPD	ประชาสังคม	3	0	0	0	0

จากตารางการวิเคราะห์ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภทต่าง ๆ หลังจากทำการกรองความสัมพันธ์ระดับต่ำกว่า 8 จากการวิเคราะห์ พบว่า ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Degree centrality มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 16 หมายความว่าจากการประเมิน มีหน่วยงานบางหน่วยงานที่ไม่ได้ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นอย่างเหนียวแน่น ผูกพันในขณะที่มีหน่วยงานที่มีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นอย่างเหนียวแน่นสูงสุดถึง 16 หน่วยงาน ค่าความเป็นศูนย์กลาง ประเภท Degree centrality มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 6.52 และค่ามัธยฐานอยู่ที่ 6 มีความใกล้เคียงกัน แสดงว่าโดยเฉลี่ยแล้วองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันอื่น ๆ อย่างเหนียวแน่นประมาณ 6 หน่วยงาน

ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Weight degree centrality มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 140 มีนัยยะหมายถึงผลรวมของน้ำหนักความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแต่ละแห่งกับองค์กรอื่น ๆ ค่าสถิติแสดงความสอดคล้องกับค่า Degree centrality เพราะได้กรองให้เหลือเฉพาะความสัมพันธ์ระดับ 8 เป็นต้นไป จึงให้ผลที่สามารถตีความหมายได้ใกล้เคียงกัน

ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Closeness centrality อยู่ระหว่าง 0 – 0.75 ซึ่งเป็นค่าที่ถูกปรับน้ำหนักให้อยู่ในช่วง 0 – 1 สะท้อนให้เห็นการรวมกลุ่มของเครือข่าย โดยหน่วยงานที่มีค่า Closeness Centrality สูงที่สุดคือหน่วยงานที่สามารถติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้โดยตรง หรือผ่านหน่วยงานอื่นน้อยที่สุด ซึ่งหน่วยงานที่มีค่าสูงสุดอยู่ในระดับ 0.75 แสดงว่าความสมบูรณ์ของ

เครือข่ายอยู่ในระดับปานกลางทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานบางหน่วยงานได้โดยตรง หรือบางหน่วยงานไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้

ค่าความเป็นศูนย์กลางประเภท Betweenness centrality อยู่ระหว่าง 0.0 – 0.19 โดยค่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นศูนย์กลางของหน่วยงานที่จะสามารถเชื่อมโยงหน่วยงานอื่น ๆ ให้ร่วมมือกันได้ในอนาคต ค่า Betweenness ถูกปรับน้ำหนักให้อยู่ในช่วง 0 – 1 ซึ่งค่านี้พบว่าเมื่อเครือข่ายถูกกรอง ส่งผลให้คุณสมบัติของเครือข่ายลดลง จึงมีหน่วยงานที่แสดงบทบาทหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานอื่นมากขึ้น ค่า Betweenness ของบางองค์กรจึงเพิ่มสูงขึ้น เพราะทำหน้าที่แทนเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ถูกกรองทิ้งไป

15.7.3 การวิเคราะห์จุดเด่นและข้อจำกัดขององค์กรที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางสูง 5 อันดับแรกในแต่ละประเภท

เมื่อได้ผลลัพธ์ค่าความเป็นศูนย์กลางของแต่ละองค์กรในโครงสร้างหลักของเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยแล้ว จึงสามารถนำมาวิเคราะห์จุดเด่นและข้อจำกัดขององค์กรที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางสูงสุด 5 อันดับแรกสำหรับค่าความเป็นศูนย์กลางแต่ละประเภทได้ตามตารางที่ 15-5

ตารางที่ 15-5 แสดงจุดเด่นและข้อจำกัดขององค์กรที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางแต่ละประเภทสูง

ประเภทค่าความเป็นศูนย์กลาง	องค์กรที่ได้รับ 5 อันดับแรก	จุดเด่น	ข้อจำกัด
Degree centrality	● TDRI ● องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ● คตช. ● ป.ป.ช. ● แอนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม	เข้าถึงข้อมูล ความรู้ ทรัพยากรได้ง่าย	หากมีเครือข่ายมากเกินไป อาจทำให้สิ้นเปลืองเวลา
Closeness centrality	● TDRI ● องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ● คตช.	● ได้รับความไว้วางใจมาก ● มีความรู้มาก	● อาจถูกกำหนดให้ต้องวางตัวตามแบบแผนที่คนรอบข้างต้องการ

ประเภทค่าความเป็นศูนย์กลาง	องค์กรที่ได้รับ 5 อันดับแรก	จุดเด่น	ข้อจำกัด
	• แอนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม • ป.ป.ช.	• เป็นตัวกลางในการแก้ปัญหา • เข้าถึงสมาชิกเครือข่ายได้ง่าย	• เป็นเป้าหมายของการจู่โจม
Betweenness centrality / Structural holes	• TDRI • องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) • คตช. • แอนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม • ป.ป.ช.	• เป็นผู้คุมกฎแฉ มีอำนาจในการควบคุมความสัมพันธ์ • มีอิทธิพลต่อคนอื่น ๆ ได้รับข่าวสารข้อมูลมาก • เป็นผู้มีศักยภาพในการสร้างสรรค์นวัตกรรม	• หากเครือข่ายมีผู้ที่มี Betweenness centrality สูงไม่กี่คนจะทำให้เครือข่ายเสียหายได้ง่าย • มักได้รับความไว้วางใจน้อยกว่าคนในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

จากข้อมูลการวิเคราะห์ในตารางที่ 15-5 จะเห็นได้ว่ามี 5 องค์กรที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางแต่ละประเภทสูงเป็น 5 อันดับแรก โดยมีลำดับสลับกันบ้างสำหรับค่าความเป็นศูนย์กลางแต่ละประเภท ได้แก่ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), คณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ ด้านการป้องกันการทุจริต, แอนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม, และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

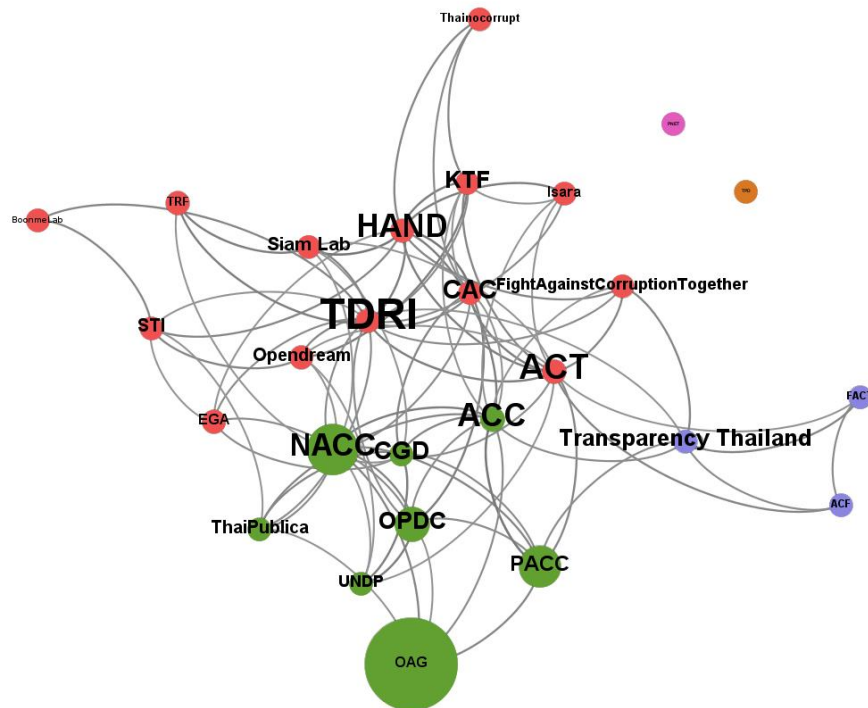
การวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นโอกาสที่ทั้ง 5 องค์กรนี้มีคุณสมบัติในการเป็นตัวกลางของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยได้ โดยสามารถเลือกใช้กลยุทธ์การบริหารเครือข่ายจากจุดเด่นของแต่ละประเภทค่าความเป็นศูนย์กลาง และหลีกเลี่ยงหรือป้องกันไม่ให้เครือข่ายนั้นหรือองค์กรตัวเองไปสู่ข้อจำกัดของแต่ละประเภทค่าความเป็นศูนย์กลาง

15.7.4 การวิเคราะห์รูปแบบของเครือข่าย

หลังจากทำการจัดรูปแบบของเครือข่ายที่กรองข้อมูลให้คงเหลือเฉพาะโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น สามารถพิจารณาารูปแบบเครือข่ายโดยภาพรวมได้ว่ามีลักษณะเป็นเครือข่ายแบบกระจายอำนาจ โดยมีกลุ่มย่อยทั้งหมด 3 กลุ่มเชื่อมโยงกัน แต่ละกลุ่มมีศูนย์กลางของตนเอง โดยเมื่อทำการวิเคราะห์กลุ่มย่อยโดยใช้ค่า Modularity (Lambiotte et al., 2008) พบว่า

สามารถแบ่งเครือข่ายออกเป็นกลุ่มย่อยได้ 4 กลุ่ม ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันของไทยในปัจจุบัน ดังนี้

ภาพที่ 15-11 แสดงกลุ่มเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย

1. กลุ่มที่ 1 ได้แก่ มูลนิธิต่อต้านการทุจริต, มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด, และองค์กรเพื่อความโปร่งใสประเทศไทย โดยในกลุ่มนี้มีสมาชิกเพียง 3 องค์กร จึงไม่มีองค์กรใดเป็นศูนย์กลางของกลุ่มย่อย กลุ่มนี้เป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านป้องกัน ปลุกฝัง และมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย

2. กลุ่มที่ 2 ได้แก่ องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), บุญมีแล็บ, สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์, ชมรมรู้ทันกันโกง, แชนด์ วิสาหกิจเพื่อสังคม, โครงการแนวร่วมปฏิบัติของภาคเอกชนไทยในการต่อต้านคอร์รัปชัน, สำนักข่าวอิสรာ, มูลนิธิเพื่อคนไทย, บริษัท โอเพ่นดรีม จำกัด, SIAM lab, Social Technology Institute, TDRI, สุจริตไทย, และ สกว. โดยกลุ่มนี้มี TDRI เป็นศูนย์กลางของกลุ่มย่อย กลุ่มนี้คือกลุ่มองค์กรที่สนับสนุนด้านเทคโนโลยี ทั้งยังผลิตองค์ความรู้ มีเครือข่ายมากและยังสื่อสารกับสาธารณะชนด้วย

3. กลุ่มที่ 3 ได้แก่ ก.พ.ร., ป.ป.ท., คตช., สตง., ป.ป.ช., กรมบัญชีกลาง, ThaiPublica และ UNDP โดยมี ก.พ.ร. เป็นศูนย์กลางของกลุ่มย่อย องค์กรส่วนใหญ่เป็นองค์กร

ภาครัฐที่มีพันธกิจในการป้องกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีอำนาจด้านการออกนโยบายพร้อมทั้งจับตาสถานการณ์คอร์รัปชัน เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มที่ทำงานเชื่อมโยงกับการปราบปราม

4. กลุ่มโดดเดี่ยว (isolation) คือองค์กรที่ไม่เชื่อมโยงกับองค์กรอื่นอย่างเหนียวแน่น ได้แก่ Thailand Political Database และ มูลนิธิองค์กรกลาง

เมื่อเปรียบเทียบภาพเครือข่ายทั้ง 4 ข้างต้นกับแบบจำลองของ Starkey (1997) แล้วจะพบว่าเครือข่ายของหน่วยงานต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยในปัจจุบันมีลักษณะแบบที่ 5 คือมีลักษณะเป็นเครือข่ายแบบกระจายอำนาจ เป็นแบบที่ทฤษฎีเสนอว่าจะทำให้การทำงานเครือข่ายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด ซึ่งการค้นพบนี้ขัดแย้งกับสมมุติฐานเบื้องต้นของงานวิจัยนี้ว่า ปัจจุบันเครือข่ายการทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยไม่มีการบริหารจัดการกันอย่างเป็นระบบ และไม่ได้มีลักษณะเครือข่ายแบบที่ 3 หรือ แบบที่ 5 ตามแบบจำลองของ Starkey (1997)

ทว่าข้อมูลที่อธิบายชี้แจงไปในข้างต้นบ่งชี้ว่าสถานการณ์คอร์รัปชันในประเทศไทยยังมีความรุนแรงอย่างกว้างขวาง และปัจจัยหนึ่งที่เป็นสาเหตุของสถานการณ์นี้คือความไม่มีการบริหารจัดการกันอย่างเป็นระบบของเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย นี่จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คณะผู้วิจัยต้องศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมด้วย เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยนี้ไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ทางสังคมได้ตามที่ควรจะเป็นตามทฤษฎี

15.8. ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์

หลังจากได้ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของเครือข่ายเชิงสถิติแล้ว เพื่อที่จะอธิบายลักษณะของการเชื่อมโยงและการแบ่งกลุ่มต่าง ๆ ตามผลวิเคราะห์ข้างต้นจึงจำเป็นต้องศึกษาลักษณะองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยต่าง ๆ เหล่านี้ในเชิงลึก งานวิจัยนี้จึงนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในเชิงลึกมาวิเคราะห์เพิ่มเติม โดยคำถามที่คณะผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์สำหรับการวิเคราะห์ในส่วนนี้ประกอบไปด้วยคำถามหลักสามข้อ ได้แก่ หนึ่ง พันธกิจขององค์กร สอง การสร้างความร่วมมือและอุปสรรคในการทำงานร่วมกันกับภาคส่วนต่าง ๆ และสาม ทรัพยากรที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละองค์กร

15.8.1 พันธกิจขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย

ผู้วิจัยนั้นจำแนกองค์กรตัวอย่างจำนวน 30 องค์กรที่มีพันธกิจเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชัน โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทตามที่มาของแหล่งทุน ได้แก่ องค์กรภาครัฐบาล องค์กรภาคเอกชน

และองค์กรภาคประชาสังคม สามารถแบ่งกลุ่มคำตอบออกมาได้เป็น 11 กลุ่มหลัก ๆ ตาม พันธกิจที่องค์กรเหล่านี้มีร่วมกัน ได้แก่ (1) การป้องกันทำให้คอร์รัปชันไม่เกิดขึ้น (2) มีอำนาจปราบปราม (3) ปลุกฝังและเสริมสร้างจิตสำนึกหรืออบรมให้ความรู้ (4) พัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม (5) สนับสนุนด้านเนื้อหาวิชาการหรือองค์ความรู้ (6) มุ่งเน้นการเลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจของทั้งพลเมืองและประเทศ (7) เป็นศูนย์รวมของเครือข่ายที่สามารถส่งต่อทรัพยากรต่อไปยังเครือข่ายได้ (8) กับสาธารณชน (9) เปิดโปงการทุจริต (10) สืบสวนและเฝ้าจับตา (11) มีอำนาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับนโยบาย

15.8.1.1. ผลการสัมภาษณ์

ตารางที่ 15-6 แสดงพันธกิจขององค์กรตัวอย่าง

องค์กร หน่วยงาน/พันธกิจ		ป้องกัน	ปราบปราม	ปลูกฝังและเสริมสร้าง	เทคโนโลยีหรือนวัตกรรม	วิชาการหรือองค์ความรู้	เลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจ	มีเครือข่ายและแบ่งปัน	สื่อ	เปิดโปง	สืบสวนและเฝ้าจับตา	ออกนโยบายหรือ
1	ACT	•		•				•	•	•		•
2	CAC	•			•			•				•
3	PNET			•	•			•			•	
4	SIAM lab	•				•		•	•			
5	STI				•			•				
6	TDRI				•	•	•					
7	TPD				•	•				•		
8	Transparency Thailand	•		•		•		•				•
9	UNDP	•				•	•	•				•
10	ชมรมรู้ทันกันโกง	•							•			
11	มูลนิธิเพื่อคนไทย	•				•		•				
12	มูลนิธิครอบครัวพอเพียง	•		•								
13	มูลนิธิต่อต้านการทุจริต	•		•								
14	มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด	•		•								•

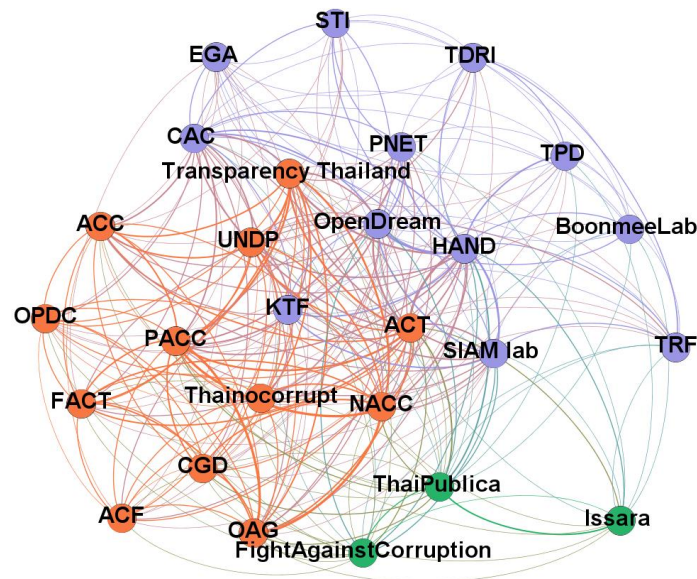
องค์กร หน่วยงาน/พันธกิจ		ป้องกัน	ปราบปราม	ปลูกฝังและเสริมสร้าง	เทคโนโลยีหรือนวัตกรรม	วิชาการหรือองค์ความรู้	เลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจ	มีเครือข่ายและแบ่งปัน	สื่อ	เปิดโปง	สืบสวนและเฝ้าจับตา	ออกนโยบายหรือ
15	ร้อยพลังเปลี่ยนประเทศ							•				
16	หมาเฝ้าบ้าน	•		•						•	•	
17	BoonmeeLab				•				•			
18	HAND	•		•	•	•		•	•	•		
19	Isra								•	•	•	
20	OpenDream	•		•	•			•	•			
21	ThaiPublica	•							•	•	•	
22	สุจริตไทย	•		•		•						
23	EGA				•							•
24	ก.พ.ร.	•										•
25	กรมบัญชีกลาง	•									•	•
26	คตช.	•						•				•
27	ป.ป.ช.	•	•	•		•					•	•
28	ป.ป.ท.	•	•	•				•			•	•
29	สกว.					•	•		•			

องค์กร หน่วยงาน/พันธกิจ		ป้องกัน	ปราบปราม	ปลูกฝังและเสริมสร้าง	เทคโนโลยีหรือนวัตกรรม	วิชาการหรือองค์ความรู้	เลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจ	มีเครือข่ายและแบ่งปัน	สื่อ	เปิดโปง	สืบสวนและเฝ้าจับตา	ออกนโยบายหรือ
30	สดง.	●	●	●							●	●

*ช่องสีเหลือง หมายถึง องค์กรภาคประชาสังคม ช่องสีเขียว หมายถึง องค์กรภาคเอกชน ช่องสีฟ้า หมายถึง องค์กรภาครัฐ

เมื่อนำพันธกิจขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันมาใช้ในการจัดกลุ่ม ด้วยเทคนิค Bipartite network projection โดยทำการเปรียบเทียบความเหมือนความต่างของพันธกิจระหว่างองค์กรแต่ละคู่ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแต่ละคู่ตามความเหมือนของพันธกิจองค์กร จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์แยกกลุ่มด้วยวิธี Modularity class ในการวิเคราะห์กลุ่มเครือข่ายทางสังคม (Lambiotte et al., 2008) พบว่าสามารถจัดกลุ่มองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันตามพันธกิจขององค์กรได้เป็น 3 กลุ่ม แสดงด้วยสีเขียว สีฟ้า และสีส้มตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 12

ภาพที่ 15-12 แสดงพันธกิจขององค์กรตัวอย่างที่วิเคราะห์ด้วยเครือข่ายทางสังคม

15.8.1.2 ผลการวิเคราะห์พันธกิจขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน

ในภาพรวมแล้ว เมื่อวิเคราะห์เครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันตามพันธกิจ จะเห็นได้ว่าสามารถแบ่งกลุ่มองค์กรออกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะการดำเนินงานขององค์กร กลุ่มแรกแทนด้วยสีฟ้า เป็นกลุ่มที่มีพันธกิจด้านเทคโนโลยีและองค์ความรู้ และยังเป็นองค์กรที่เป็นศูนย์รวมของเครือข่ายกลุ่มที่สองแทนด้วยสีเขียว มีพันธกิจในการสื่อสารกับสาธารณชน นอกจากนี้ยังมีพันธกิจด้านการเปิดโปง สืบสวนและเฝ้าจับตา กล่าวคือทำงานโดยอ้อมด้านการปราบปราม กลุ่มที่สามแทนด้วยสีส้ม เน้นการทำงานด้านปลูกฝัง พร้อมกันนั้นก็มีความสามารถในการออกนโยบายด้วย ซึ่งภาพเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันตามพันธกิจนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาพเครือข่ายย่อยที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าความเป็นศูนย์กลางของแต่ละองค์กร นั่นแสดงให้เห็นว่าพันธกิจขององค์กรน่าจะมีผลต่อความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรในเครือข่าย

พันธกิจหลักในการป้องกัน ในที่นี้หมายถึงมีการริเริ่มโครงการของตนเองที่มีจุดประสงค์ในการป้องกันการเกิดคอร์รัปชันโดยตรงมิใช่การเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงหรืออำนวยความสะดวก องค์กรที่มีพันธกิจด้านนี้มีจำนวนมากที่สุดในองค์กรทุกภาคส่วน โดยเกินครึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคม ตารางนี้แสดงว่าเครือข่ายการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยให้ความสำคัญกับการป้องกันไม่ให้เกิดการคอร์รัปชันมากกว่าจะให้เกิดคอร์รัปชันแล้วจึงปราบปราม ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนองค์กรที่ทำโครงการ

“ปลูกฝังและเสริมสร้างศักยภาพ” ซึ่งอาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็นการ “ป้องกัน” ในระดับจิตสำนึกระยะยาว ซึ่งมีจำนวนรองลงมาจากโครงการป้องกัน กล่าวคือในจำนวน 20 องค์กรที่มีพันธกิจด้านป้องกัน มี 11 องค์กรที่มีพันธกิจด้านปลูกฝังด้วย ซึ่งโครงการทั้งสองประเภทมีลักษณะทับซ้อนกันมากที่สุด จนหลายครั้งส่งผลให้ประชาชนเกิดการสับสน และอาจมีส่วนทำให้งบประมาณถูกใช้ไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

ในทางตรงกันข้ามกับด้านการป้องกัน พันธกิจด้านปราบปรามมีจำนวนน้อยที่สุด เนื่องจากอำนาจทางกฎหมายที่จำกัดอยู่ในองค์กรภาครัฐบางองค์กรเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกัน บางองค์กรในภาคประชาสังคมและเอกชนที่ไม่ได้ทำงานด้านปราบปรามโดยตรงก็ดำเนินงานในด้านเปิดโปง สืบสวนและเฝ้าจับตา กลุ่มนี้ถือได้ว่าทำงานใกล้ชิดกับด้านปราบปราม แม้บางองค์กรจะมีการเชื่อมต่องานกับองค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดีทางกฎหมายอย่างเป็นทางการ แต่ก็ยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่มักเป็นไปอย่างไม่เป็นทางการหรือเชื่อมโยงผ่านสื่อ ดังนั้นการเชื่อมต่อจึงยังมีช่องว่างอยู่มาก

การใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการทำงานนั้นยังเกิดขึ้นน้อย โดยมีจำนวนเพียง 8 จาก 30 องค์กรเท่านั้น จากการเปรียบเทียบพบว่าเมืองครีที่มีโครงการป้องกันเพียง 1 องค์กร และองค์กรที่มีโครงการปลูกฝังและเสริมสร้างศักยภาพ 2 องค์กรเท่านั้นที่มีเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม องค์กรภาครัฐบาลที่นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เกิดนวัตกรรมมีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่นำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคแล้วจึงนำมาประยุกต์เข้ากับประเด็นทางสังคม

ในภาคประชาสังคมมีการสร้างเครือข่ายและแบ่งปันทรัพยากรซึ่งกันและกันมากกว่า องค์กรภาครัฐบาลเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรมาก ส่วนใหญ่จะสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงวิชาการความรู้ เครื่องมือ นวัตกรรม วิธีการใหม่ ๆ ระหว่างกัน ส่วนภาครัฐมีการสร้างเครือข่ายและแบ่งปันทรัพยากรเกิดขึ้นน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด ส่วนงานด้านวิชาการหรือองค์ความรู้นั้นจะเน้นที่การผลิตงานวิจัยของตัวเอง

ในจำนวนองค์กรทั้งหมดมีองค์กรจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้ให้ความสนใจเฉพาะประเด็นคอร์รัปชันเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับประเด็นการเลื่อนสถานภาพทางเศรษฐกิจในภาพใหญ่ ซึ่งการทำงานภายในองค์กรจะประกอบด้วยประเด็นทางสังคมอื่น ๆ ด้วย เช่น การศึกษา การพัฒนาเยาวชน เป็นต้น

สำหรับองค์กรที่มีหน้าที่ในการออกนโยบายหรือมีอิทธิพลในการโน้มน้าวการออกนโยบายนั้น แทบทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับรัฐบาลซึ่งทำให้เห็นว่าองค์กรภาคประชาสังคมและเอกชนมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยในการออกแบบนโยบาย

โดยสรุปแล้วความโดดเด่นขององค์กรภาคประชาสังคมคือการดำเนินงานโครงการเกี่ยวกับการป้องกัน ปลูกฝัง งานที่เกี่ยวกับองค์ความรู้และงานเครือข่าย ส่วนในภาคเอกชนคือการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรม และในภาครัฐบาลคือการปราบปรามโดยใช้อำนาจทางกฎหมายและการออกนโยบาย

15.8.2 อุปสรรคในการสร้างความร่วมมือ

อุปสรรคในการทำงานร่วมมือแบ่งได้เป็น 5 ด้านหลัก ๆ โดยดัดแปลงจาก Inter-organizational Collaborative capacity model ได้แก่ ด้านกลยุทธ์ (Strategy) ด้านโครงสร้าง (Structure) ด้านแรงจูงใจ (Incentives) ด้านกลไกระหว่างองค์กร (Lateral mechanism) และด้านบุคคล (People) ซึ่งรายละเอียดของอุปสรรคแยกย่อยไปอีกในแต่ละหมวดหมู่ (Hocevar et al., 2011) ผู้วิจัยคัดเลือกอุปสรรคตามประเภทที่เกิดขึ้นบ่อยหรือมีส่วนร่วมมากที่สุดออกมาได้เป็น 10 ประเภทได้แก่

ด้านกลยุทธ์

1. การมีเป้าหมายร่วม
2. ความตั้งใจที่จะร่วมมือ

ด้านโครงสร้าง

3. ความเข้าใจระบบ
4. ความชัดเจนในขอบเขตงานและความรับผิดชอบ
5. ระบบในองค์กร
6. การลงทุนทรัพยากร

ด้านแรงจูงใจ

7. แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือ

ด้านกลไกระหว่างองค์กร

8. การมีความเห็นไม่ตรงกัน หรือมีความขัดแย้ง

ผลประโยชน์

9. พื้นที่หรือบุคคลที่เป็นตัวกลางในการแนะนำ

เครือข่ายความร่วมมือ

10. ความเป็นที่รู้จัก

ด้านบุคคล

11. ทักษะของคนในองค์กร

ตารางที่ 15-7 แสดงสัญลักษณ์แทนอุปสรรคที่พบในการสร้างความร่วมมือ

ด้านกลยุทธ์	①	การมีเป้าหมายร่วม
	②	ความตั้งใจที่จะร่วมมือ
ด้านโครงสร้าง	③	ความเข้าใจระบบ
	④	ความชัดเจนในขอบเขตงานและความรับผิดชอบ
	⑤	ระบบในองค์กร
	⑥	การลงทุนทรัพยากร
ด้านแรงจูงใจ	⑦	แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือ
ด้านกลไกระหว่างองค์กร	⑧	การมีความเห็นไม่ตรงกัน หรือมีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์
	⑨	พื้นที่หรือบุคคลที่เป็นตัวกลางในการแนะนำเครือข่ายความร่วมมือ
	⑩	ความเป็นที่รู้จัก
ด้านบุคคล	⑪	ทัศนคติของคนในองค์กร

15.8.2.1 ผลการสัมภาษณ์

องค์กรหรือหน่วยงาน	อุปสรรค		
	ในภาคประชาสังคม	ในภาคเอกชน	ในภาครัฐ
ACT	⑥ ⑦	⑦	③ ⑦ ⑪
CAC			
PNET	⑪ ⑤		⑧
SIAM lab	⑨	⑨	⑨ ④ ⑤
STI			⑤
TDRI			② ⑤
TPD	⑤ ⑦ ⑧	⑤ ⑦ ⑧	⑤ ⑦ ⑧
Transparency Thailand	① ⑦	① ⑦	① ⑦
UNDP	⑥ ⑨	⑨	⑤ ⑨
ชมรมรู้ทันกันโกง	⑩	⑩	⑩
มูลนิธิเพื่อคนไทย	② ⑨	② ⑧ ⑨	② ⑧ ⑨
มูลนิธิครอบครัวพอเพียง	⑩	⑩	⑩
มูลนิธิต่อต้านการทุจริต			

องค์กรหรือหน่วยงาน	อุปสรรค		
	ในภาคประชาสังคม	ในภาคเอกชน	ในภาครัฐ
มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด			② ⑤
โครงการร้อยพลังฯ	②	⑧	⑤
โครงการหมาเฝ้าบ้าน	②	②	② ⑧
BoonmeeLab			⑩
HAND	② ③ ④ ⑤ ⑥ ⑦ ⑪	② ③ ⑤ ⑥	① ② ③ ⑤ ⑥ ⑦
Isra			⑤
OpenDream	① ⑨	① ⑨	⑧ ① ⑨
ThaiPublica	④ ⑤	④ ⑤	④ ⑤ ⑧
สุจริตไทย	①	①	①
EGA	①		① ⑤
ก.พ.ร.			⑤
กรมบัญชีกลาง			
คตช.			④ ⑤
ป.ป.ช.			
ป.ป.ท.	⑤ ⑦	⑤ ⑦	⑤ ⑦
สกว.			
สตง.			④

* ช่องสีเหลืองหมายถึงองค์กรภาคประชาสังคม ช่องสีเขียวหมายถึงองค์กรภาคเอกชน ช่องสีฟ้าหมายถึงองค์กรภาครัฐ

15.8.2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือระหว่างองค์กร

ด้านกลยุทธ์

1) การมีเป้าหมายร่วม: จากผลการสัมภาษณ์พบว่ามีปัญหาระหว่างกันในทุกภาคส่วน แม้ว่าในท้ายที่สุดองค์กรต่าง ๆ จะมีปลายทางเดียวกันคือการลดปัญหาคอร์รัปชัน กลับพบว่าการทำงานที่ผ่านมาเป็นการนำเป้าหมายของทุกฝ่ายมารวมกันแล้วแยกย้ายกันทำงานของตนเองมากกว่า จะร่วมกันตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน เจาะจงและออกแบบการทำงานด้วยกัน นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังชี้ว่าเป้าหมายขององค์กรภาครัฐจะถูกจำกัดด้วยกฎระเบียบมากกว่าภาคส่วนอื่น ๆ

2) ความตั้งใจที่จะร่วมมือ: องค์กรต่าง ๆ มีความตั้งใจและมีความต้องการสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น แต่หลายครั้งเมื่อมีความพยายามสร้างความร่วมมือ พบว่าหลายองค์กรองค์กรไม่มีการส่งผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจมาเพื่อออกแบบการทำงานร่วมกัน กล่าวคือขาดการร่วมมือและพันธสัญญา (commitment) อย่างเป็นทางการ ซึ่งอุปสรรคด้านนี้มีน้ำหนักเท่ากันในทุกภาคส่วน

ด้านโครงสร้าง

3) ความเข้าใจระบบ: การไม่เข้าใจกระบวนการการทำงานขององค์กรภาครัฐเป็นอุปสรรคหนึ่งที่ทำให้การร่วมมือเกิดขึ้นได้ยากเนื่องจากไม่สามารถออกแบบวิธีการทำงานระหว่างกันได้อย่างเหมาะสม การเข้าหาหรือขอข้อมูลก็เป็นไปได้ยากขึ้น หรือทำให้เกิดช่องว่างมากมายเกิดขึ้นที่เอื้อให้เกิดคอร์รัปชันที่คนภายนอกไม่สามารถช่วยตรวจสอบได้เนื่องจากความไม่รู้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าภาครัฐเป็นภาคส่วนเดียวที่มีปัญหานี้

4) ความชัดเจนในขอบเขตงานรับผิดชอบ: เมื่อมีการสร้างความร่วมมือพัฒนาโครงการหรือแนวคิดใหม่ ๆ ขึ้น การทำงานหลังจากนั้นมักมีลักษณะเป็น project-based คือ ยึดตัวโครงการเป็นหลัก ไม่ได้พัฒนาเป็น vision-based คือยึดวิสัยทัศน์เป็นหลัก ส่งผลให้ผู้ประสานงานในแต่ละองค์กรที่ต่างมีความรับผิดชอบอยู่เดิมต้องรับภาระงานเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากงานเดิม งานที่เกิดจากความร่วมมือจึงได้รับความสำคัญเป็นอันดับรองหรือเกิดช่องว่างความรับผิดชอบขึ้น ปัญหานี้เกิดขึ้นกับทุกภาคส่วนและมักนำไปสู่การดำเนินโครงการแบบระยะสั้นที่ใช้ตัวชี้วัดอย่างง่าย ไม่มีการประเมินงานในเชิงลึกและพัฒนาต่ออย่างจริงจัง

5) ระบบในองค์กร: ระบบการดำเนินงานที่มีอยู่ไม่อำนวยความสะดวกในการร่วมมือเป็นไปได้ง่าย เช่น กระบวนการขออนุญาตเข้าถึงเอกสาร กระบวนการอนุมัติงานหรือวัฒนธรรมองค์กรที่ไม่เอื้อให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เนื่องจากยังมองการทำผิดพลาดเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นไม่ได้ องค์กรขนาดใหญ่มีการสื่อสารสิ่งใหม่ ๆ ได้ยากลำบาก มีวิธีการแบ่งโครงสร้างการทำงานในองค์กรที่นอกจากจะไม่เอื้อให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรภายนอกแล้วยังไม่เอื้อให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรภายในอีกด้วย เช่น การทำงาน แบบ Silo (การทำงานแบบแยกส่วน) ซึ่งยังมีอยู่แม้ประเทศจะเข้าสู่ยุคที่ต้องปรับตัวไวและสิ่งต่าง ๆ เชื่อมโยงกันมากขึ้น อุปสรรคข้อนี้พบในทุกภาคส่วน แต่พบมากที่สุด ในภาครัฐบาล และยังพบอีกว่า องค์กรที่มีการจัดระบบตามลำดับชั้นสูง (Hierarchy) จะทำให้มีโครงสร้างทางอำนาจที่ไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง

6) ความพร้อมและตั้งใจที่จะลงทุนด้านทรัพยากร: อุปสรรคข้อนี้พบเฉพาะการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมเท่านั้น สาเหตุเป็นเพราะการมีทรัพยากรที่จำกัดมากในการทำงาน โดยเฉพาะทรัพยากรทางการเงินและบุคลากรที่เป็นทรัพยากรที่จำกัดที่สุด ผนวกกับการที่ประเทศ

ไทยมีข้อจำกัดด้านการขอรับเงินทุนจากต่างประเทศมาก ทำให้ขาดทรัพยากรมาสนับสนุนการรวบรวมองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายในประเทศและต่างประเทศ

ด้านแรงจูงใจ

7) การขาดแรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือ: การทำงานประสานระหว่างองค์กรทำให้บุคลากรต้องลงทุนด้านเวลาหรือกำลังมากขึ้น ทรัพยากรการเงินและบุคคลเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วง บุคลากรต้องรับผิดชอบงานระหว่างองค์กรที่นอกเหนือจากหน้าที่หลักในองค์กรตนเอง แต่ไม่ได้มีการเสนอการตอบแทนเพื่อให้ผู้ที่ทำงานมีแรงจูงใจในการทำงานหนักมากขึ้น หรือตั้งดัชนีชี้วัดผลงานหรือความสำเร็จของงาน (KPI) ที่เหมาะสมเพื่อรวมเป็นหนึ่งในผลงาน ผลต่อเนื่องมาคือทำให้ดึงดูดทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพมาร่วมงานได้ยาก การขาดทรัพยากรทางการเงินก็ทำให้การสร้างความร่วมมือที่กำลังเกิดขึ้นหยุดชะงัก ไม่สามารถพัฒนาต่อได้ อย่างไรก็ตามอุปสรรคดังกล่าวนี้ไม่เกิดขึ้นกับภาคเอกชนมีรายละเอียดหน้าที่งาน (Job description) ที่ชัดเจนและทรัพยากรที่พร้อม

ด้านกลไกระหว่างองค์กร

8) การมีความเห็นไม่ตรงกันหรือมีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์: ความขัดแย้งนี้เกิดระหว่างบุคคลน้อยมาก ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในระดับองค์กร เช่น เรื่องระบบการทำงานที่มีความยืดหยุ่นไม่เท่ากันหรือเกิดจากข้อบังคับและค่านิยมขององค์กรหนึ่ง ๆ ที่ทำให้องค์กรอื่นไม่สามารถเข้ามาใช้ทรัพยากรขององค์กรนั้น ๆ ไปในทางที่มีประโยชน์ได้ เช่น การขอข้อมูลจากภาครัฐ เป็นต้น ดังนั้นในหลายครั้งที่ต้องมีการทำงานสร้างความร่วมมือจึงต้องมีการพิจารณาสมดุลผลประโยชน์และต้นทุนอย่างรอบคอบ ปัญหานี้เกิดกับการทำงานระหว่างกันของทุกภาคส่วน แต่ภาครัฐไม่ได้สะท้อนว่ามีอุปสรรคนี้เมื่อทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ

9) การขาดพื้นที่หรือบุคคลที่เป็นตัวกลางในการแนะนำเครือข่ายความร่วมมือ: ภาครัฐเป็นภาคส่วนเดียวที่สะท้อนว่าไม่มีอุปสรรคนี้ในการทำงานกับภาคส่วนอื่น ๆ พื้นที่หรือบุคคลตัวกลางมีเกิดขึ้นบ้างแต่ไม่ต่อเนื่องหรือไม่เป็นทางการ ทำให้การสื่อสารและกลไกตัวกลางดำเนินไปได้ไม่เต็มที่ความร่วมมือส่วนใหญ่เกิดจากความบังเอิญหรือเกิดจากเครือข่ายที่รู้จักกันอยู่แล้วในวงจำกัด ซึ่งมักจะมีปัญหาเรื่องการผลักดันให้เกิดโครงการจริงในระยะยาว และการไม่มีระบบที่สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือและช่วยสื่อสารทำให้การที่ทำให้การทำงานซ้ำซ้อนกันเกิดได้ง่าย

10) ความเป็นที่รู้จัก: มีผลต่อความน่าเชื่อถือขององค์กร รวมทั้งความเข้าใจในระบบและพันธกิจหรืองานขององค์กรนั้น ๆ โดยอุปสรรคด้านความเป็นที่รู้จักนี้เกิดขึ้นเท่า ๆ กันทั้ง 3 ภาคส่วน

ด้านบุคคล

11) ทักษะของคนในองค์กร: ทักษะที่องค์กรที่เป็นภาคี ตัวบุคคลหรือระบบในภาคี บางองค์กรไม่สนใจทำงานสร้างความร่วมมือเพราะมีทรัพยากรที่ครบถ้วนสม่ำเสมอทำให้ไม่มีแรงกดดันหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนางานหรือแบ่งปันทรัพยากรร่วมกับองค์กรอื่น อีกทั้งทัศนคติความกลัวที่จะสร้างความร่วมมือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่เนื่องจากบางองค์กรมีความยึดหยุ่นในการทำงานน้อยมาก คนในองค์กรกลัวความผิดจนไม่กล้าเริ่มทำอะไรใหม่ ๆ โดยส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับองค์กรภาครัฐ อุปสรรคข้อนี้ไม่เกิดขึ้นในภาคเอกชนที่สามารถปรับตัวได้เร็ว ทำงานเร็ว ตื่นตัวและมีทัศนคติกล้าเสี่ยงมากกว่า อีกประเด็นหนึ่งของภาครัฐคือการมีข้าราชการในระดับสูงจำนวนมากที่ยึดติดกับอำนาจและบทบาทของสถาบันราชการ มีบางองค์กรสะท้อนถึงภาครัฐเป็นพิเศษ เช่น ภาคประชาสังคมลงเลที่จะคุยกับภาครัฐแม้ว่าจะมีตัวอย่างดี ๆ ในการปฏิรูปนโยบาย ส่วนรัฐก็ไม่ไว้วางใจหรือสนใจจะทำงานกับภาคประชาสังคม เป็นต้น อุปสรรคด้านทัศนคตินี้มักเกิดขึ้นกับองค์กรภาคประชาสังคมเมื่อทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคมด้วยกันเองและร่วมกับภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม ยังมีบางองค์กรที่สะท้อนว่าไม่มีอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนใดเลยส่วนใหญ่เป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ เป็นที่รู้จักอยู่แล้วมายาวนาน

อุปสรรคต่อการสร้างความร่วมมือเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. ระบบในองค์กร
2. แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือและพื้นที่หรือบุคคลที่เป็นตัวกลางในการแนะนำเครือข่ายความร่วมมือ
3. การมีเป้าหมายร่วม และการมีความเห็นไม่ตรงกันหรือมีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์
4. ความตั้งใจที่จะร่วมมือ และ ความชัดเจนในขอบเขตงานและความรับผิดชอบ
5. ความเป็นที่รู้จัก
6. ทักษะของคนในองค์กร
7. ความเข้าใจระบบ

15.8.3 ทรัพยากร

ทรัพยากรที่องค์กรในภาคส่วนต่าง ๆ เห็นว่าเป็นจุดแข็งของตนเองหรือเป็นสิ่งที่องค์กรตนต้องการเพิ่มเติมโดยหลักมี 5 ประการ ได้แก่ หนึ่ง ทรัพยากรด้านเครือข่าย สอง การเงิน สาม

บุคลากร สื่อนวัตกรรม และทำ องค์ความรู้หรือข้อมูล โดยใช้สัญลักษณ์ตามตารางที่ 15-9 เพื่อแสดงผลในตารางที่ 15-10

ตารางที่ 15-9 แสดงทรัพยากรที่เป็นจุดแข็งขององค์กรและที่องค์กรต้องการเพิ่มเติม

	ด้านเครือข่าย
	ด้านการเงิน
	ด้านบุคลากร
	ด้านนวัตกรรม
	ด้านองค์ความรู้หรือข้อมูล

15.8.3.1 ผลการสัมภาษณ์

ตารางที่ 15-10 แสดงทรัพยากรขององค์กรตัวอย่าง* ช่องสีเหลือง แทนองค์กรภาคประชาสังคม ช่องสีเขียว แทนองค์กรภาคเอกชน ช่องสีฟ้า แทนองค์กรภาครัฐ

องค์กรหรือหน่วยงาน	ทรัพยากร	
	จุดแข็ง	ต้องการเพิ่มเติม
ACT		
CAC		
PNET		
SIAM lab		
Social Technology Institute		
TDRI		
TPD		
Transparency Thailand		
UNDP		
ชมรมรู้ทันกันโกง		
มูลนิธิเพื่อคนไทย		 **

องค์กรหรือหน่วยงาน	ทรัพยากร	
	จุดแข็ง	ต้องการเพิ่มเติม
มูลนิธิครอบครัวพอเพียง		
มูลนิธิต่อต้านการทุจริต		
มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด		
โครงการร้อยพลังฯ		
โครงการหมาเฝ้าบ้าน		
BoonmeeLab		
HAND		
Isra		
OpenDream		
ThaiPublica		
สุจริตไทย		
EGA		
ก.พ.ร.		
กรมบัญชีกลาง		
คตช.		
ป.ป.ช.		
ป.ป.ท.		
สกว.		
สตง.		

** แสดงทรัพยากรบุคลากรด้านจำนวน

15.8.3.2 ทรัพยากรที่ส่งผลต่อความร่วมมือระหว่างองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน

1) ทรัพยากรด้านเครือข่าย เป็นทรัพยากรที่โดดเด่นโดยเฉพาะในองค์กรที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรเงินจำกัดมาก ซึ่งองค์กรเหล่านี้สามารถจัดการทรัพยากรที่มีจำกัดนั้นได้ดีขึ้นจากการขยายเครือข่ายความร่วมมือ จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลุ่มองค์กรที่มีเครือข่ายเป็นทรัพยากรที่โดดเด่นคือองค์กรภาคประชาสังคม

2) องค์กรที่มีจุดแข็งด้านการเงินมีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นองค์กรของภาครัฐหรือเป็นองค์กรที่ก่อตั้งและได้รับทุนสนับสนุนเป็นประจำจากองค์กรระหว่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันเงินทุนเป็นปัจจัยที่ขาดแคลนในองค์กรจำนวนมากโดยเฉพาะภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ทำให้งานที่ทำไม่เกิดความต่อเนื่องพอที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงได้เท่าที่คาดหวังและต้องเสียทรัพยากรบุคคลและเวลาไปในการหาเงินสนับสนุนการทำงานที่ละโครงการ การขาดแคลนเงินทุนนี้อาจจะนำไปสู่หรือเกิดพร้อมกับการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลด้วย

3) บางองค์กรมีจุดแข็งด้าน “ความเชี่ยวชาญ” ของทรัพยากรบุคคลแต่มีจุดอ่อนที่ “จำนวน” และบางองค์กรก็เกิดเหตุการณ์ตรงกันข้าม (อ้างอิง ** ในตาราง 15-10 เพื่อดูข้อมูลทรัพยากรด้านบุคคลที่เป็นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน) ซึ่งองค์กรทั้งภาครัฐและประชาสังคมที่มีจุดอ่อนด้านจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอคือองค์กรที่ทำหน้าที่ปราบปราม-ตรวจสอบ

4) ด้านนวัตกรรม องค์กรที่มีจุดแข็งด้านนวัตกรรมมีเพียง 5 องค์กร ซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้สื่อและเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการทำงานเป็นพื้นฐาน โดยส่วนใหญ่จะไม่ได้มีความต้องการเพิ่มเติมในด้านอื่น มีหนึ่งองค์กรที่ต้องการทรัพยากรด้านการเงิน และมีหนึ่งองค์กรที่ต้องการองค์ความรู้หรือข้อมูลเพิ่มเติมเนื่องจากเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมากกว่าเชิงประเด็น ในขณะเดียวกันพบว่าจุดแข็งด้านการใช้นวัตกรรมมีมากในองค์กรที่บริหาร โดยคนรุ่นใหม่หรือเป็นองค์กรเกิดใหม่ที่มีความคล่องตัวและมีองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีมาตั้งแต่เริ่มต้น สิ่งที่น่าสนใจคือแม้ว่าการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้โครงการต่อต้านคอร์รัปชันมีระดับความเป็นนวัตกรรมเพิ่มขึ้นนั้นจะเป็นสิ่งสำคัญในยุคดิจิทัล แต่กลับมีเพียงองค์กรเดียวที่ยอมรับว่ามีจุดอ่อนเรื่องนี้

5) องค์กรที่ขาดแคลนทรัพยากรด้านองค์ความรู้หรือข้อมูลนั้นเป็นองค์กรที่ไม่ได้ทำงานเชิงประเด็นแต่เป็นเชิงเทคนิคเป็นหลัก จากผลการศึกษาจะพบว่าองค์ความรู้หรือข้อมูลมักจะมาพร้อมกับทรัพยากรเครือข่าย ภาคประชาสังคมมีความโดดเด่นเรื่ององค์ความรู้และข้อมูลใหม่ ๆ ที่มีแนวคิดสอดคล้องและสะท้อนจากความต้องการของประชาชนขึ้นมามากกว่าภาครัฐ นอกจากการมีเครือข่ายที่สร้างให้เกิดองค์ความรู้และข้อมูลใหม่ ๆ แล้ว ภาคประชาสังคมยังมีความโดดเด่นด้านองค์ความรู้เฉพาะด้าน ซึ่งเกิดจากการเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล จัดทำสื่อ ทำงานวิจัย ซึ่งล้วนต้องอาศัยทักษะความสามารถและข้อมูลจำนวนมาก

จากการสัมภาษณ์พบว่าองค์กรส่วนใหญ่ในทุกภาคส่วนยังไม่เคยวิเคราะห์ทรัพยากรเพื่อเสาะหาความร่วมมือและแบ่งปันอย่างจริงจังเป็นระบบ เมื่อวิเคราะห์องค์กรภาครัฐแล้วพบว่าแม้บางองค์กร เช่น องค์กรที่ทำงานด้านปราบปราม-สืบสวนสอบสวนจะขาดแคลนทรัพยากรบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาก แต่องค์กรอื่น ๆ โดยเฉพาะที่ก่อตั้งมานานแล้วไม่ประสบปัญหาขาดแคลน

ทรัพยากร และยังมีทรัพยากรต่าง ๆ มากอย่างโดดเด่นอีกด้วย ได้แก่ องค์ความรู้หรือข้อมูล จำนวนบุคลากร และทรัพยากรเงินทุน ซึ่งความโดดเด่นนี้เองกลับเป็นปัจจัยลดแรงจูงใจในการพึ่งพิงเครือข่ายองค์กรภายนอกในการทำงาน นี่จึงเป็นเหตุผลอธิบายว่า องค์กรภาครัฐมีทรัพยากรมาก แต่กลับมีการทำงานร่วมกับเครือข่ายที่จำกัด

ในทางกลับกัน ภาคประชาสังคมขาดทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรเงินทุนมากที่สุด และมีจุดแข็งในด้านองค์ความรู้หรือข้อมูลเช่นเดียวกับภาครัฐ แต่มีจุดแข็งด้านเครือข่ายมากกว่า

ภาคเอกชนยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและองค์ความรู้หรือข้อมูลในเชิงประเด็น รวมทั้งขาดทรัพยากรเงินด้วย

15.8.4 การบูรณาการผลการวิเคราะห์ด้านพันธกิจ อุปสรรค และทรัพยากร

ข้อมูลจากทั้ง 3 ด้านสามารถนำมาสกัดและสรุปอุปสรรคของการทำงานสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันได้ดังนี้

15.8.4.1 ด้านระบบ-โครงสร้าง

- ระบบราชการ: อุปสรรคที่มักเกิดขึ้นในการร่วมมือกับภาครัฐ ได้แก่ ปัญหาเชิงระบบ ซึ่งมีผู้เห็นตรงกันจำนวนมากอย่างมีนัยสำคัญ การมีความเห็นไม่ตรงกันหรือมีความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ และความชัดเจนในขอบเขตงานและความรับผิดชอบ
 - วัฒนธรรมองค์กรไม่สามารถทำให้ดำเนินงานโดยทั่วไปเกิดขึ้นได้เร็ว เพราะมีโครงสร้างที่ใหญ่และมีระเบียบขั้นตอนเข้มงวด ซึ่งเป็นข้อกีดขวางให้เกิดการคอร์รัปชันได้ด้วย ทั้งยังมีวิธีการแบ่งโครงสร้างการทำงานในองค์กรที่นอกจากจะไม่เอื้อให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรภายนอกแล้วยังไม่เอื้อให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรภายในอีกด้วย เช่น การทำงานแบบแยกส่วน
 - ไม่มีความสนใจที่จะทำงานสร้างความร่วมมือเพราะมีทรัพยากรที่ครบถ้วนสม่ำเสมอทำให้ไม่มีแรงกดดันหรือกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา
 - ระบบไม่เอื้อให้คนในองค์กรสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เนื่องจากความผิดพลาดมีต้นทุนสูง

- เอกชน: อุปสรรคที่มักเกิดขึ้นในการร่วมมือกับภาคเอกชน คือ แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือ และพื้นที่หรือบุคคลที่เป็นตัวกลางในการแนะนำเครือข่ายความร่วมมือ

- แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือ อาจแก้ไขได้โดย
 - ตั้งดัชนีวัดผลสำเร็จ หรือ KPI (Key Performance Indicator) ที่ไม่กระทบเวลาทำงานเดิม
 - เสนอเพิ่มผลตอบแทนสำหรับงานที่ผู้ปฏิบัติงานต้องใช้เวลาหรือรับภาระมากขึ้น
- ขาดระบบการมีตัวกลาง โดยหากมีระบบตัวกลางแล้ว อาจเกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้
 - เมื่อมีการเชื่อมต่อสื่อสารระหว่างกันสม่ำเสมอ งานก็就会有ความต่อเนื่อง
 - มีการจับคู่ความร่วมมือ (Identification of partners) ที่เหมาะสมและรวดเร็ว
 - การแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีทำงานระหว่างกัน

- ประชาสังคม: อุปสรรคที่มักเกิดขึ้นในการร่วมมือกับภาคประชาสังคม คือ ขาดการมีเป้าหมายร่วม การตั้งเป้าหมายและการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน

- การทำงานมักมีลักษณะเป็น project-based คือ ยึดตัวโครงการเป็นหลัก ไม่ได้พัฒนาเป็น vision-based คือยึดวิสัยทัศน์เป็นหลัก ตามที่องค์กรภาคีได้ออกแบบภาพที่ต้องการเห็นร่วมกัน
- การร่วมมือมักเกิดจากการสั่งการจากผู้มีอำนาจ ที่บางครั้งทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความรู้สึกอึดอัด
- ขาดการแสดงพันธสัญญาหรือความตั้งใจ (commitment) ที่จะร่วมมืออย่างเป็นทางการ เนื่องจากผู้มีอำนาจในการตัดสินใจไม่ให้ความสำคัญในการออกแบบการทำงานร่วมกัน
- การทำงานไม่ได้เกิดจากออกแบบการทำงานร่วมกันตั้งแต่แรกเริ่ม แต่เกิดจากการนำงานของแต่ละหน่วยงานมารวมกัน จึงไม่เกิดประสิทธิภาพในการทำงานแบบเครือข่าย

- องค์กรที่มีลำดับชั้นบังคับบัญชา (hierarchy) สูงจะทำให้มีโครงสร้างทางอำนาจที่ไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง
- องค์กรแทบทั้งหมดที่มีหน้าที่ในการออกนโยบายหรือมีอิทธิพลในการโน้มน้าวการออกนโยบายเป็นหน่วยงานรัฐ ทำให้เห็นว่าองค์กรภาคประชาสังคมและเอกชนมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยในการออกแบบนโยบาย

15.8.4.2 ด้านทัศนคติ-วิธีคิด

- ความเชื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรม (Mindset) ในการทำงานร่วมกันในแต่ละภาคส่วนหลายครั้งมองภาคส่วนอื่นไม่อยู่ในระนาบเดียวกัน
- วัฒนธรรมองค์กรที่ไม่เอื้อให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ผิดพลาดไม่ได้
- ข้าราชการไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง
- ความระแวงในการทำงานร่วมกัน เช่น ภาคประชาสังคมลังเลที่จะคุยกับภาครัฐแม้ว่าจะมีตัวอย่างดี ๆ ในการปฏิรูปนโยบาย ส่วนรัฐก็ไม่ไว้วางใจหรือสนิทใจจะทำงานกับภาคประชาสังคม เป็นต้น
- ระบบการทำงานที่มีความยืดหยุ่นไม่เท่ากันที่เกิดจากข้อบังคับและค่านิยมขององค์กรหนึ่ง ๆ ทำให้องค์กรอื่นไม่สามารถเข้ามาใช้ทรัพยากรขององค์กรนั้น ๆ

15.8.4.3 ด้านการใช้ทรัพยากรและการแบ่งปันทรัพยากร

- การใช้เทคโนโลยีและการขับเคลื่อนด้วยข้อมูลยังอยู่ในระดับต่ำ เครื่องมือเทคโนโลยีที่ใช้ง่ายและตรงจุดประสงคมีน้อย
- องค์กรความรู้ เช่น งานวิจัย องค์กรความรู้จากทั้งในและต่างประเทศ ยังถูกนำไปใช้จริงน้อย
- โครงการป้องกันและปลูกฝังทักษะอันกันจำนวนมาก และมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรน้อย
- การร่วมมือของงานปราบปราม เปิดโปง และเฝ้าระวังยังมีช่องว่าง
- ภาคประชาสังคมที่โดดเด่นด้านโครงการป้องกัน-ปลูกฝัง มักมีจุดแข็งด้าน “ความเชี่ยวชาญ” ของบุคลากร แต่ขาดแคลนเงินและบุคลากร ต้องเสียทรัพยากรบุคคลและเวลาไปในการ

หาเงินสนับสนุนการทำงาน การขาดแคลนเงินทุนนี้มักนำไปสู่หรือเกิดพร้อมกับการขาดแคลนทรัพยากรบุคคล

- ภาครัฐที่โดดเด่นเรื่องปราบปรามขาดแคลนเครือข่ายแต่มีเงินทุนและบุคลากร
- องค์กรยังไม่รู้จัก ไม่เข้าใจระบบ และไม่รับรู้ทรัพยากรที่องค์กรอื่น ๆ สามารถแบ่งปันได้

15.8.4.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- การเปิดเผยข้อมูล หรือ Open data เป็นประเด็นแรกที่ต้องสร้างการร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพราะจะสามารถสร้างผลกระทบต่อเนื่องได้มากที่สุด โดยเฉพาะต่อสื่อที่มีแนวโน้มเป็นวารสารศาสตร์เชิงข้อมูล (data journalism)
- การทำงานต่อต้านคอร์รัปชันควรให้ความสำคัญกับคอร์รัปชันในท้องถิ่นมากขึ้น โดยสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนไหวของคนในพื้นที่ในปัญหาที่ใกล้ตัว เช่น การศึกษา สิ่งแวดล้อม เป็นต้น แล้วจึงเชื่อมโยงปัญหาที่ใกล้ตัวนั้นกับเรื่องคอร์รัปชัน รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้คนที่มีความรู้เฉพาะทางในมิติต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมด้วย
- มีกลไกหรือพื้นที่สนับสนุนความตื่นตัวของประชาชน ที่สามารถวัดจำนวนผู้ที่ตื่นตัวเรื่องคอร์รัปชันได้ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นว่าการต่อต้านคอร์รัปชันนั้นมีประโยชน์จริง ๆ และเป็นเรื่องใกล้ตัว
- การวัดผลลัพธ์โครงการมักเน้นเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ยังไม่ได้วัดผลกระทบทางสังคมอย่างจริงจัง
- ตัวอย่างความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือ เช่น โครงการระบบจัดซื้อจัดจ้างโดยความร่วมมือระหว่าง UNDP, ก.พ.ร. และ กรมบัญชีกลาง, โครงการข้อตกลงคุณธรรม (Integrity pact) เป็นต้น
- ควรสร้างให้ประชาชนเข้าใจว่าการต่อต้านคอร์รัปชันไม่ใช่เรื่องป้องกันการจ่ายสินบนเท่านั้น แต่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของรัฐโดยรวม และการสร้างความโปร่งใส

15.9. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การทำงานร่วมกันอย่างมีระบบเป็นเครือข่ายนั้นเป็นสิ่งที่องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ ในประเทศไทย ทั้งรัฐ เอกชน และประชาสังคมให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก มีการระบุให้ประเด็นนี้

อยู่ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และภารกิจอย่างเป็นทางการของหลายหน่วยงาน และเป็นประเด็นที่สื่อและประชาชนให้ความสนใจด้วยเช่นกัน ซึ่งตามทฤษฎีแล้ว การสร้างความร่วมมือและทำงานอย่างเป็นเครือข่ายนั้น หากบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีกลยุทธ์ ก็จะสามารถพัฒนางานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้

เมื่องานวิจัยนี้ได้เก็บข้อมูลจากตัวแทนองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมจำนวน 34 คน จาก 27 องค์กร มาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยเครื่องมือวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis: SNA) แล้วพบว่ามีองค์กรจำนวนหนึ่งที่มีคุณสมบัติในการเป็นตัวกลางสร้างความเชื่อมโยงและบริหารจัดการเครือข่ายนี้ได้มีประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยได้เสนอแนะกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายที่เหมาะสมแก่แต่ละองค์กรตามค่าความเป็นศูนย์กลางทั้งสามประเภท และพบว่าโดยภาพรวมโครงสร้างหลักของเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยนั้น มีลักษณะเป็นเครือข่ายแบบกระจายอำนาจ ซึ่งตามสมมุติฐาน ควรจะมีความเหมาะสมในการสร้างเครือข่ายที่สนับสนุนให้งานต่อต้านคอร์รัปชันมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทว่าสถานการณ์คอร์รัปชันที่รุนแรงอย่างกว้างขวาง และประสบการณ์ความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์การทำงานร่วมมือแบบเป็นเครือข่ายนี้ ยังไม่สามารถสนับสนุนงานต่อต้านคอร์รัปชันให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ตามทฤษฎี

จากนั้น เพื่ออธิบายความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้นระหว่างสมมุติฐานเบื้องต้นและสิ่งที่ค้นพบจริง งานวิจัยนี้จึงทำการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับตัวแทนองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อทำความเข้าใจ จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์องค์กรต่าง ๆ ในเชิงเดี่ยวและเชิงความเชื่อมโยง ตามประเด็นด้านพันธกิจ อุปสรรคในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในเครือข่าย และทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละองค์กร จึงสามารถสรุปลักษณะการเชื่อมโยงและรูปแบบปัญหาหลักในด้านระบบ-โครงสร้าง ทักษะ-วิธีคิด การใช้ทรัพยากร และอื่น ๆ ที่ทำให้การทำงานร่วมมืออย่างเป็นระบบในเครือข่ายนี้ยังไม่เกิดขึ้นจริง และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเบื้องต้นเพื่อการสร้างและบริหารจัดการเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยได้ดังนี้

1. ควรมีตัวกลางที่ชัดเจนทำงานเชื่อมโยงองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการทำงานระหว่างกันเกิดขึ้นได้จริง โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ใช้หลักเกณฑ์ทางสถิติภายใต้หลักการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis: SNA) เป็นตัวกำหนดองค์กรที่มีคุณสมบัติในการเป็นตัวกลางความเชื่อมโยงที่ดี และเป็น

เกณฑ์ชี้วัดผลการปฏิบัติงาน โดยระบบการทำงานนั้นควรคำนึงถึงข้อเด่นและข้อจำกัดขององค์กรที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางประเภทต่าง ๆ สูงด้วย

- องค์กรตัวกลางควรอำนวยความสะดวกให้เกิดการตั้งเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน โดยแต่ละองค์กรยึดพันธกิจหรือวิสัยทัศน์ขององค์กรเป็นหลัก (Vision-based) ในการมีส่วนร่วมดำเนินงานในแผนนั้น ไม่ใช่โอนเอนตามลักษณะโครงการ (Project-based) เพื่อสนับสนุนให้แต่ละองค์กรทำสิ่งที่ถนัด ใช้ทรัพยากรได้มีประสิทธิภาพ และทำให้ความร่วมมือนั้นไม่กลายเป็นภาระเพิ่มเติมขององค์กร

- องค์กรตัวกลางควรสนับสนุนให้เกิดการจับคู่หรือกลุ่ม (Partner identification) ที่เหมาะสม โดยควรแบ่งลักษณะการจับกลุ่มการทำงานเป็น 3 กลุ่ม ตามพันธกิจขององค์กร ไม่ใช่ตามภาคส่วนรัฐ เอกชน ประชาสังคม โดยอาจแบ่งเป็น (1) งานป้องกันเชิงระบบ (2) งานปลูกฝังหรือให้ความรู้ และ (3) งานปราบปราม ฝ่าจับตา

- หลังจากมีการออกแบบการทำงานร่วมกันแล้ว องค์กรตัวกลางควรจัดให้มีการสร้างพันธสัญญา (Commitment) ที่เป็นทางการ มีผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและทีมระดับทำงานร่วมออกแบบด้วยกัน

- องค์กรตัวกลางควรทำหน้าที่รักษาพลวัต (Dynamic) การทำงานระหว่างองค์กรให้ต่อเนื่อง ช่วยเชื่อมต่อสื่อสารระหว่างองค์กรต่าง ๆ และช่วยวัดประเมินความคืบหน้าในการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งควรสร้างบรรยากาศและปรับทัศนคติให้การทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนอยู่ในระนาบเดียวกันและเพิ่มความเชื่อมั่น (Trust) ในการทำงานร่วมกัน

- องค์กรตัวกลางควรช่วยแก้ปัญหาระหว่างทาง เช่น ปัญหาอันเกิดจากความยืดหยุ่นการทำงานไม่เท่ากัน ข้อบังคับ ค่านิยม และวิธีการทำงานที่แตกต่างกันระหว่างองค์กรในเครือข่าย

- สำหรับกลุ่มเครือข่ายโครงการย่อย องค์กรตัวกลางควรเลือกเชื่อมโยงโครงการขององค์กรต่าง ๆ อย่างมีกลยุทธ์ เช่น เชื่อมโครงการที่มีทรัพยากรนั้นเป็นจุดเด่นกับอีกองค์กรหนึ่งที่ขาดแคลนเข้าด้วยกัน หรือ สร้างกลุ่มโครงการที่สามารถนำผลมาขยายต่อยอดกันเองได้ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการในภาพรวม

2. การแบ่งปันทรัพยากร (Capacity sharing)

- ควรมีการจัดตั้งพื้นที่การแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากร โดยองค์กรตัวกลางเป็นผู้บริหารจัดการ ทั้งนี้ควรใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยการบริหารจัดการด้วย เช่น สร้างเป็นพื้นที่ดิจิทัล (Digital platform) เพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว และประสิทธิภาพในการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นระบบ

- องค์กรตัวกลางควรสนับสนุนให้องค์กรต่าง ๆ ใช้พื้นที่แบ่งปันทรัพยากรนี้อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดเป็นระบบนิเวศน์ที่มีข้อมูลไหลเวียนตามธรรมชาติ

3. ในด้านการวัดผลความสำเร็จ เพื่อกระตุ้นให้แต่ละองค์กรต้องการสร้างความร่วมมือมากขึ้นในการขยายผลความสำเร็จโครงการ ควรนำแนวคิดเรื่องการประเมินผลกระทบทางสังคม (Social impact assessment) มาประยุกต์ใช้วัดผล เพื่อเปลี่ยนแนวคิดของคำว่า “ความสำเร็จ” จากการทำงานให้ “เสร็จ” กลายเป็น “ทำให้ก้าวหน้า”

ทั้งนี้ผลลัพธ์สำคัญหนึ่งของงานวิจัยนี้ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น คือการแสดงศักยภาพของเครื่องมือวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (SNA) ในการวิเคราะห์และวัดผลความร่วมมือกันของเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันได้อย่างชัดเจน ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับบทวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในด้านต่าง ๆ ของแต่ละองค์กรแล้ว สามารถนำมาใช้วัดผลการพัฒนาความร่วมมือในเครือข่ายนี้เป็นระยะ ๆ ต่อไปได้ โดยงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ภาพความเชื่อมโยงและลักษณะเบื้องต้นของเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ ในประเทศไทยเป็นหลัก เพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบกับ การสร้างและการบริหารจัดการเครือข่ายด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในต่างประเทศที่มีตัวอย่างความสำเร็จ การทำงานร่วมมืออย่างเป็นเครือข่ายแล้ว เพื่อนำไปสังเคราะห์เป็นกระบวนการผลักดันให้เครือข่ายนี้ในประเทศไทยประสบความสำเร็จ สามารถสนับสนุนให้งานต่อต้านคอร์รัปชันมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้นได้อย่างแท้จริง

สำหรับข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งขนาดข้อมูล กระบวนการออกแบบคำถาม การคำนวณทางสถิติ และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ที่อาจเกิดขึ้นจากอคติในการประเมินและความคลาดเคลื่อนจากสภาพความเป็นจริงในเก็บข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ที่ให้บุคลากรในองค์กรแต่ละแห่งทำการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและหน่วยงานอื่น และทำการตรวจสอบโดยนำค่าที่ได้มาเปรียบเทียบกับค่าที่หน่วยงานอื่นประเมินย้อนกลับมา ควรจะได้รับการวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงสำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ในระยะต่อไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เดือนเด่น นิคมบริรักษ์, วีรวัลย์ ไพบูลย์จิตต์อารี, ธารทิพย์ ศรีสุวรรณเกศ, ธิปไตร แสละวงศ์, 2015. โครงการประเมินองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยการต่อต้านคอร์รัปชัน - ค้นหาด้วย Google. Thailand Development Research Institute (TDRI), กรุงเทพฯ, ประเทศไทย.
- บุญวรา สุ่มะโน เจนพิงพร, เดือนเด่น นิคมบริรักษ์, นิสากร เลิศพัชรานนท์, 2015. การศึกษากลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทย (Full Report for the Thailand Research Fund). Thailand Development Research Institute (TDRI), Bangkok, Thailand.
- พฤษ อมมานูเอล ไบระหมาน, 2009. การสร้างความร่วมมือเพื่อต่อต้านการค้ำแรงงานทาสบนเรือประมง. Faculty of Political Science, Thammasat University.
- วิโรจน์ ฮ่องวงศ์, 2003. การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. Faculty of Law, Thammasat University, Bangkok, Thailand.
- อภิชัย พันธเสน, 2007. โครงการวิจัยการศึกษาแนวทางการร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ประเทศไทย.
- Anti-Corruption Social Lab Knowledge Management Team, 2016. รายงานสรุปผลการจัดกระบวนการ โครงการ “ร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชัน.” Anti-Corruption Social Lab.
- Hocevar, S.P., Jansen, E., Thomas, G.F., 2011. Inter-organizational collaboration: Addressing the challenge. *Homel. Secur. Aff.* 7.
- Kangsanant, K., 2003. Organization Development and Capacity-Building of the Office of the National Counter Corruption Commission. The National Anti-Corruption Commission, Bangkok, Thailand.
- Lambiotte, R., Delvenne, J.-C., Barahona, M., 2008. Laplacian dynamics and multiscale modular structure in networks. *ArXiv Prepr. ArXiv08121770*.

- Pasuk Phongpaichit, Baker, C.J., 2002. Thailand, economy and politics. Oxford University Press Oxford.
- Pathmanand, U., 2001. Globalization and democratic development in Thailand: the new path of the military, private sector, and civil society. *Contemp. Southeast Asia* 24–42.
- Starkey, P., 1997. Networking for development. *Intermediate Technology*.
- Tansey, O., 2007. Process tracing and elite interviewing: a case for non-probability sampling. *PS Polit. Sci. Polit.* 40, 765–772.
- Torplus Yomnak, 2015. Corruption in Thailand: A Study of Corruption and Anti-Corruption Reforms in Thailand's Construction Sector (PhD thesis). University of Cambridge, Cambridge, UK.

บทที่ 16

ใจบันดาลแรงสู่แรงบันดาลใจ เพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน

16.1. บทนำ

การคอร์รัปชันมีความรุนแรงและกระจายตัวอย่างกว้างขวางในสังคมไทยทั้งในภาครัฐและเอกชน คำกล่าวอ้างนี้เป็นที่ประจักษ์ได้ทั่วไป และได้รับการยืนยันจากดัชนีชี้วัดการคอร์รัปชันระดับธรรมาภิบาล และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน (Corruption Perception Index: CPI) และ Global Corruption Barometre (GCB) ที่จัดทำโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International: TI) World Wide Governance Index (WGI) ที่จัดทำโดยธนาคารโลก (World Bank) ดัชนีสถานการณ์คอร์รัปชันไทย (Corruption Situation Index: CSI) ที่จัดทำโดยมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และดัชนีความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ ที่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ที่มีผลชี้วัดแง่มุมต่าง ๆ ของคอร์รัปชันในประเทศไทยไปในทางเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน จึงมีการพัฒนาระบบ โครงการ หลักสูตร และการณรงค์ต่าง ๆ เพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง เริ่มต้นจากภาครัฐที่มีการพัฒนาระบบป้องกันและปราบปรามการทุจริตมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การใช้ระบบการดำเนินคดีตามกฎหมายโดยทั่วไปในอดีต จนถึงปัจจุบันที่มีการตั้งองค์กรอิสระขึ้นมาหลายองค์กรเพื่อทำหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตด้วยเครื่องมือ แง่มุม และระดับของปัญหาที่แตกต่างกันไป เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และผู้ตรวจการแผ่นดิน ภาคเอกชนและประชาชนก็มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นชมรม องค์กร สถาบันที่ดำเนินงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันด้วยรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันออกไปเช่นเดียวกัน (Kangsant, 2003; วิโรจน์ ฮ่องวงศ์, 2003; Torplus Yomnak, 2015)

หนึ่งในรูปแบบโครงการที่ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชันให้ความสนใจและจัดให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ โครงการด้านการปลูกฝังจิตสำนึกด้านองค์กรประชาสังคมอย่างองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) หรือ ACT ยกการปลูกฝังเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ 3 ปี ที่ประกอบด้วย ปลูกฝัง ป้องกัน และเปิดโปง ในการขับเคลื่อนพันธกิจขององค์กร โดยให้คำนิยามการปลูกฝังนี้ว่าคือการ “ปลูกฝังค่านิยมใหม่ในสังคมโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและ

เยาวชน สนับสนุนให้เกิดการยกย่องคนดีมีศีลธรรม” (ACT, n.d.) ด้านภาครัฐ องค์การอิสระอย่าง ป.ป.ช. ก็มีการบรรจุประเด็นนี้ไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564) โดยกำหนดพันธกิจว่า “สร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต ยกระดับธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ และปฏิรูปกระบวนการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทั้งระบบ ให้มีมาตรฐานสากล” และได้อธิบายพันธกิจนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า “..โดยเริ่มจากการวางรากฐานทางความคิดของประชาชนที่นอกจากตนเองจะไม่กระทำการทุจริตแล้ว จะต้องไม่อดทนต่อการทุจริตที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอีกต่อไป ประชาชนไทยต้องก้าวข้ามค่านิยมอุปถัมภ์และความเพิกเฉยต่อการทุจริตประพฤติดิบ...” ซึ่งกลยุทธ์ในการบรรลุยุทธศาสตร์นี้มุ่งไปที่การปลูกฝังผ่านการส่งเสริมการเรียนรู้ (ป.ป.ช., 2017)

จากการสำรวจในเบื้องต้นตามรายละเอียดในตารางภาคผนวกท้ายบท พบว่ามีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึก คุณธรรม ศีลธรรม เพื่อต่อต้านคอร์รัปชันที่มีการประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลายตลอดเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 – 2560 จำนวนทั้งสิ้น 15 โครงการ แบ่งเป็นโครงการที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐ 7 โครงการ และดำเนินงานโดยหน่วยงานเอกชนหรือประชาสังคม 8 โครงการ ในแง่กลุ่มเป้าหมาย มี 3 โครงการเจาะจงกลุ่มเป้าหมายวัยทำงาน อีก 3 สำหรับคนทั่วไปไม่ได้เจาะจงวัย และมีถึง 9 โครงการที่เจาะจงกลุ่มเป้าหมายที่จะปลูกฝังเยาวชน ใน 9 โครงการเพื่อเยาวชนนี้ 8 โครงการมุ่งอบรมเยาวชนในสถานศึกษาโดยตรง

รูปแบบการดำเนินงานโครงการประเภทนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะหลัก ๆ ตามปฏิสัมพันธ์ของผู้ปลูกฝังและผู้รับการปลูกฝัง ได้แก่ หนึ่ง ปลูกฝังทางตรง ผ่านการสัมมนา การจัดกิจกรรมพิเศษ หรือ การเข้าค่าย สอง ปลูกฝังทางอ้อม ผ่านนวัตกรรมตัวกลาง เช่น บทเรียนออนไลน์ เกมบนโทรศัพท์ หรือบอร์ดเกม ทั้งนี้สังเกตได้ว่า โครงการในลักษณะแรกที่เป็นการปลูกฝังทางตรงมีจำนวนมากกว่าลักษณะที่สองมาก และมีการจัดมาเป็นเวลานานแล้ว ในขณะที่โครงการทางอ้อมที่ใช้ นวัตกรรมเพิ่งจะเริ่มเกิดขึ้นหลังปี พ.ศ.2556 นี้เอง นอกจากนี้ จากการศึกษาลงไปรายละเอียดพบว่าโครงการส่วนใหญ่ในทั้งสองลักษณะเน้นใช้แนวความคิดเรื่อง “ศีลธรรม” “คุณธรรม” และ “ความดี” เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงานโครงการ

สำหรับจำนวนประมาณการโดยคร่าวของผู้ที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการทั้ง 15 โครงการ ในช่วงปี พ.ศ. 2556 – 2560 มีทั้งหมด 3,309,310 คน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามปฏิสัมพันธ์ของผู้ปลูกฝังและผู้รับการปลูกฝัง ดังนี้

1. ผู้ผ่านการอบรมโดยตรง แบ่งย่อยได้อีกเป็น 2 ประเภทย่อยตามระยะเวลาการอบรม คือ

1.1 ผู้ผ่านค่ายหรือการอบรมสัมมนาระยะสั้นจำนวน 179,447 คน

1.2 ผู้ผ่านค่ายหรือการอบรมสัมมนาระยะยาว 3,057,040 คน ซึ่งรวมถึงประชาชนที่คาดว่าจะได้รับความรู้ระยะยาวจากการร่วมโครงการโรงเรียนสุจริตผ่านโครงการโรงเรียนสุจริตคิดฐานสอง จำนวน 96,480 คน

2. ผู้ผ่านการอบรมโดยอ้อมผ่านนวัตกรรม เช่น เกมออนไลน์ จำนวน 72,823 คน

นอกจากนี้ยังมีจำนวนผู้เข้าร่วมที่ไม่สามารถวัดจำนวนได้ คือนักเรียนที่ได้รับการอบรมจากครูที่เข้าร่วมโครงการ โตไปไม่โกง เนื่องจากโครงการไม่สามารถระบุจำนวนนักเรียนที่ได้เข้าร่วมทั้งหมดได้

จากจำนวนผู้ผ่านการเข้าร่วมโครงการทั้งหมดนี้ เมื่อจำนวนตามช่วงอายุ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงคือ ผู้ใหญ่ 264,117 คน เด็กและเยาวชน 2,972,370 คน และทั่วไปไม่เจาะจงวัย 72,823 คน

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการดำเนินงานโครงการประเภทปลูกฝังจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม เพื่อต่อต้านคอร์รัปชันมาเป็นเวลานานมากแล้ว ส่งผลให้โครงการมีจำนวนมาก และมีการกระจายตัวอย่างกว้างขวาง ที่สำคัญคือทำให้มีคนไทยที่ผ่านการปลูกฝังจิตสำนึก คุณธรรม และจริยธรรมมาแล้วจำนวนมาก ดังนั้นหากโครงการเหล่านี้ประสบความสำเร็จจริงจนทำให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาดังเช่นเป็นที่ประจักษ์ตามข้อมูลนี้ ประเทศไทยควรจะมีคนที่มีศีลธรรม คุณธรรม และเป็นคนดีจำนวนมากพอที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงในด้านการต่อต้านคอร์รัปชันได้ หรือมีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active citizen) พร้อมเข้าร่วมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันอื่น ๆ อย่างเพียงพอ ถึงแม้จะมีข้อโต้แย้งว่าโครงการเกินกว่าครึ่งหนึ่งมุ่งเจาะจงปลูกฝังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน ซึ่งยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเข้าร่วมโครงการต่อต้านคอร์รัปชันประเภทอื่น ๆ จึงต้องใช้ระยะเวลานานกว่าจะเห็นผลลัพธ์ แต่จากตัวเลขสถิติที่แสดงในข้างต้น มีผู้ผ่านการเข้าร่วมโครงการที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่กว่า 264,117 คน ซึ่งสามารถเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ทันที

อย่างไรก็ตาม ระดับการคอร์รัปชันในประเทศไทยที่ผ่านมา โดยการวัดผลด้วยดัชนีชี้วัดต่าง ๆ ทั้งโดยองค์กรในและต่างประเทศ ยังไม่เคยมีการปรับตัวลดลงอย่างมีนัยสำคัญอย่างต่อเนื่องมากไปกว่านั้นบางดัชนี เช่น ดัชนี CPI และ ดัชนี CSI ในปีล่าสุดยังชี้ว่าสถานการณ์คอร์รัปชันในประเทศไทยมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วเสียอีก ประเด็นนี้ ป.ป.ช. ได้วิเคราะห์ไว้อย่างชัดเจนในแผนแม่บทบูรณาการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-

2579) ว่า “ภารกิจการสร้างจิตสำนึกยังไม่มีประสิทธิภาพ” และ “ขาดการสร้างค่านิยมร่วมต่อต้านการทุจริตที่เป็นเอกภาพ” เป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนที่มีอิทธิพลสูงต่อการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย (ป.ป.ช., 2016) นอกจากนี้สถานการณ์ที่ไม่พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นนี้ ยังสะท้อนให้เห็นจากความยากลำบากในการดึงความร่วมมือจากประชาชนจำนวนมากเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันขององค์กรภาคประชาสังคมด้วย ดังที่การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “ร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชัน” เมื่อวันที่ 22-24 เมษายน 2559 ที่มีตัวแทนหรือผู้บริหารองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชันจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม หน่วยงานวิจัย องค์กรสื่อ/ผู้ผลิตสื่อ องค์กรภาคเอกชน และกลุ่มผู้ผลักดันนโยบายขององค์กรกำกับดูแล มีความเห็นร่วมกันว่าอุปสรรคสำคัญหนึ่งของการต่อต้านคอร์รัปชัน คือ การขาดพลเมืองตื่นรู้ (Active citizen) หรือ พลเมืองนักตรวจสอบที่มากเพียงพอ และมีความเห็นว่าการปลูกพลังประชาชนขึ้นมาจะเป็นคานาจุดสำคัญในการต่อต้านคอร์รัปชันอย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการกำหนดเป้าหมายร่วมในการสร้างพื้นที่หรือกลไก (Platform) สำหรับพลเมืองตื่นรู้หรือพลเมืองนักตรวจสอบที่จะต้องปลูกขึ้นมาจำนวนอย่างน้อย 1 ล้านคน ภายในเวลา 1 ปี (Anti-Corruption Social Lab Knowledge Management Team, 2016) เป้าหมายนี้หากประเมินจากตัวเลขจำนวนผู้ผ่านโครงการปลูกฝังจิตสำนึกต่าง ๆ แล้ว ควรจะเป็นเป้าหมายที่คาดหวังได้จริง อย่างไรก็ตามจนถึงปัจจุบันที่เลยระยะเวลาที่กำหนด 1 ปีมาแล้ว เป้าหมายดังกล่าวก็ยังไม่บรรลุผล

แน่นอนว่าการที่ระดับคอร์รัปชันในประเทศไทยไม่ปรับตัวดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญนั้นอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยอื่น ๆ ได้อีกหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความผูกขาดทางอำนาจและทางการค้าของการเมือง รัฐ และเอกชน การเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถใช้ดุลยพินิจได้อย่างอิสระโดยขาดระบบการตรวจสอบที่ดี การขาดระบบสร้างความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง หรือ ความขาดประสิทธิภาพของโครงการต่อต้านคอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือโครงการด้านการปลูกฝังจิตสำนึก (พีระพงษ์ เตชะทัตตานนท์, 2017) แต่สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่อธิบายมาข้างต้นที่ชี้ให้เห็นความไม่สอดคล้องกันอย่างชัดเจนระหว่างโครงการปลูกฝังจิตสำนึกที่มีการดำเนินงานอย่างแพร่หลายมาอย่างต่อเนื่อง สามารถผลิตผู้เข้าร่วมโครงการไปแล้วจำนวนมาก กับความขาดพลเมืองตื่นรู้หรือพลเมืองนักตรวจสอบที่มากพอและความคงตัวหรือเพิ่มขึ้นของระดับการคอร์รัปชันในประเทศไทย ความไม่สอดคล้องนี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่นำมาซึ่งคำถามต่อประสิทธิภาพของโครงการปลูกฝังจิตสำนึกต่อการต่อต้านคอร์รัปชัน และเป็นที่มาของรายงานวิจัยชิ้นนี้ที่มุ่งศึกษาว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผล กระตุ้น หรือหล่อหลอมให้คนพร้อมมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน

16.2. กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ประเด็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผล กระตุ้น หรือหล่อหลอมให้คนนั้นตัดสินใจกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในศาสตร์มานุษยวิทยามีข้อถกเถียงสำคัญที่เกี่ยวข้อง ว่ามนุษย์ตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ โดยการกำหนดจากโครงสร้างบางอย่าง หรือ มนุษย์ตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยปัญญาชนผู้หนึ่งที่ได้ศึกษาประเด็นนี้อย่างลึกซึ้งคือ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ปัญญาชนฝรั่งเศสผู้มีผลงานทางด้านปรัชญา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยาจำนวนมาก ชีวิตของบูร์ดิเยอในวัยแรกเริ่มมีอิทธิพลทางความคิดต่องานทางวิชาการของเขาอย่างมาก นอกเหนือจากกระแสความคิดทางปรัชญาในฝรั่งเศสช่วงทศวรรษ 1970 แล้ว การที่ถูกเกณฑ์ให้เป็นทหารร่วมกองทัพบฝรั่งเศสในสงครามปลดแอกอัลจีเรียเป็นระยะเวลาสองปี ทำให้บูร์ดิเยอสนใจชุมชนแห่งหนึ่งในอัลจีเรีย กล่าวคือ คาบิลี (Kabylie หรือ Kabylia) ซึ่งได้กลายมาเป็นห้องทดลองที่มีชีวิต (living laboratory) ที่บูร์ดิเยอทำการทดลองทางญาณวิทยาและศึกษาชุมชนนั้นจนสามารถผลิตงานวิชาการได้จำนวนหนึ่ง งานหลายชิ้นได้ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษและมีอิทธิพลทางความคิดไปอย่างกว้างขวาง เช่น *Outline of a Theory of Practice* (1977), *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste* (1979) และ *The Logic of Practice* (1980) ซึ่งงานทั้งสามชิ้นเป็นการนำเสนอแนวคิด Habitus ในการอธิบายและหาข้อยุติของข้อโต้แย้งนี้ (Goodman and Silverstein, 2009)

16.2.1. การพัฒนาแนวความคิด Habitus

การถกเถียงแนวคิด Habitus สามารถสืบค้นไปได้ถึงสมัยอริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีก เมื่อถ่ายเสียงเป็นภาษาอังกฤษแล้วในยุคนั้นมีการพูดถึง Hexis ซึ่งถือว่าเป็นคำที่มีความสำคัญในทางปรัชญาและเป็นรากฐานของ Habitus ในยุคปัจจุบัน โดย Hexis สามารถเทียบเคียงได้กับคำว่า Disposition ในภาษาอังกฤษ ที่จะเป็นตัวกำหนดลักษณะ (Character) ทั้งลักษณะนิสัย ความรู้สึก และการกระทำของมนุษย์ อันเป็นผลมาจากสภาวะจิตทางด้านคุณงามความดีทางศีลธรรมและคุณงามความดีทางปัญญา (Bell et al., 2013, p. 23) ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วเหมือนกับอารมณ์หรือความรู้สึก ในยุคของอริสโตเติลเป็นการถกเถียงถึงคุณลักษณะของมนุษย์ที่มีจริยะ (Ethical Character) กล่าวคือ มนุษย์ที่มีจริยธรรม/คุณธรรมควรมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจเป็นอย่างไร โดยอริสโตเติลต้องการที่จะทดสอบว่าใครที่มีจิตใจกล้าหาญพร้อมเสียสละกับบุคคลทั่วไป สิ่งที่ค้นพบ คือ ความกล้าหาญเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ปรับพฤติกรรมจนเคยชิน (Non-Cognitive Habituation Process) แต่ความกล้าหาญดังกล่าวก็ไม่มีอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งอาจจะมีผลผิดพลาด (*ibid*, p.29-30)

นอกเหนือจากอริสโตเติลแล้วก็มีความพยายามในการวิเคราะห์สิ่งที่มีรากฐานทางความคิดคล้ายกับ Habitus เรื่อยมา ซึ่งงานศึกษาชิ้นสำคัญที่ร่วมสมัยชิ้นหนึ่งคืองานของปีแอร์ บูร์ดิเยอ ที่ได้ตีความความหมายในทางเทคนิคของ Habitus อย่างครอบคลุมและนำไปใช้ในงานหลายชิ้นในงานเขียนของบูร์ดิเยอมีทั้งการใช้ Habitus และ Hexis ที่ปรากฏในงานของอริสโตเติล แต่ก็ไม่ได้อธิบายว่าเหตุใดจึงใช้ทั้งสองคำอย่างชัดเจน บูร์ดิเยอเลือกใช้แนวคิด Habitus ในการหาลักษณะความแตกต่างระหว่างสังคมที่ไม่มีความเหมือนกันทางเชื้อชาติ ความแตกต่างระหว่างช่วงวัย อาชีพการงานที่ต่างกัน และลักษณะของสังคม เช่น สังคมเกษตรกรรม สังคมอุตสาหกรรม เพื่อพยายามค้นหาธรรมชาติของมนุษย์ที่แฝงฝังอยู่ภายในและแสดงออกมา รวมไปถึงต้องการที่จะปิดจุดอ่อนในการศึกษาปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) ของนักคิดคนอื่น ๆ เช่น ฌอง ปอล ซาทร์ (Jean Paul Sartre) ที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกมากเกินไป จนละเลยไปว่าความปรารถนาของปัจเจกถูกสร้างขึ้นโดยประสบการณ์ทางสังคมที่มีโครงสร้างร่วมกันบางอย่างในทางสากล หรือนักคิดอย่าง โคลด์ เลวี สเตราส์ (Claude Levi-Strauss) ที่ลดทอนปัจเจกในฐานะผู้มีอำนาจกระทำการ โดยมองว่าปัจเจกเพียงแต่กระทำการตามโครงสร้างหรือแบบแผนทางสังคม (Bell et al., 2013, pp. 272–273)

บูร์ดิเยอ มองว่า ปฏิบัติการต่าง ๆ ของมนุษย์ที่มีการผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงได้ยาก เกิดจาก Habitus ซึ่ง Habitus เกิดจากการหล่อหลอมสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เกี่ยวข้องแล้วประกอบขึ้นมาสสิ่งแวดล้อมดังกล่าวบูร์ดิเยอได้ยกตัวอย่างถึงลักษณะและเงื่อนไขของความเป็นชนชั้น ที่จะหล่อหลอมให้คนเหล่านั้นปฏิบัติการดังกล่าว เมื่อคนหนึ่งกระทำต่ออีกบุคคลหนึ่ง ปฏิกริยาสนองตอบอาจจะไม่ได้เป็นไปตามกลไกเชิงโครงสร้างก็ได้ ผู้กระทำต่างก็เป็นผลผลิตจากวันวานที่ต้องผลิตและผลิตซ้ำความหมายเชิงโครงสร้าง เพราะฉะนั้นบูร์ดิเยอจึงมองว่า Habitus เป็นผลผลิตทางประวัติศาสตร์ที่ผลิตวิธีปฏิบัติการ (Modus operandi) ของระดับปัจเจกและปฏิบัติการร่วม เป็นสิ่งที่อยู่กึ่งกลางระหว่างโครงสร้างและปัจเจกที่แฝงฝังอยู่ในวิธีปฏิบัติการของแต่ละบุคคล นอกจากนั้นปฏิบัติการยังก่อให้เกิดหลักการ (Principle) ที่เกิดจากภายในตัวปัจเจกเองและสิ่งที่ปัจเจกให้ความสำคัญภายนอก อีกทั้งยังมีสิ่งพื้นฐานที่ทำหน้าที่ควบคุม Habitus คือ โลกของสามัญสำนึก (Commonsense world) ซึ่งถือเป็นฉันทามติที่มีความพยายามในการทำให้ตัวการมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากมีการแสดงออกและรับเอาผ่านพื้นที่แลกเปลี่ยน (Bourdieu, 1977, pp. 78–80)

จากกรอบแนวคิดด้วยปฏิบัติการของบูร์ดิเยอ มาเธียส วอลเธอร์ (Matthias Walther) ได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวมาใช้ศึกษาแรงงานเยอรมันและฝรั่งเศสที่มีทักษะขั้นสูงในบริษัทผลิตโทรศัพท์ต่างประเทศโดยเปรียบเทียบกับแรงงานชาวต่างชาติที่ทำงานในประเทศตัวเอง เพื่อทำความเข้าใจความเหมือนและความต่างในอาชีพที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ทุนในอาชีพการงาน (Career capital) และค้นหาว่าอะไรเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จในการดึงแรงงานที่ทำงานในต่างประเทศกลับสู่

ตลาดแรงงานในประเทศตัวเอง วอลเธอร์มองว่าทฤษฎีว่าด้วยปฏิบัติการของบูร์ดิเยอมีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัย แต่ต้องไม่วิเคราะห์เพียงแค่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต้องพยายามหาความเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ บนพื้นที่ทางสังคม ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็มีความแตกต่างกัน เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจพื้นที่ในฐานะที่เป็นเค้าโครงภาพใหญ่ อันจะแสดงถึงโครงข่ายของตำแหน่งแห่งที่ของผู้กระทำการที่อาจจะมีอำนาจขึ้นหรือถูกขึ้นน้ำก็เป็นได้ แต่ก็ได้หมายความว่าผู้กระทำจะสามารถปฏิบัติการได้ตามใจชอบเสมอไป แต่ Habitus มักตอบสนองต่อสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ด้วยลักษณะเดิม (Walther, 2014, pp. 7-9)

วอลเธอร์ ยังมองว่า Habitus เกิดจากการกล่อมเกลาทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ หนึ่ง Habitus ที่เกิดจากการกล่อมเกลาทางสังคมจากครอบครัวในวัยเด็ก ปฏิบัติการและความรู้ ในช่วงวัยดังกล่าวจะถูกถ่ายทอดผ่านการศึกษาที่เชื่อมโยงกับตำแหน่งแห่งที่ในพื้นที่ทางสังคมของผู้ปกครอง หรือที่เรียกว่า การซึมซับสิ่งเร้าภายนอกสู่ปัจเจก (Internalizing the external) ที่เด็กจะเรียนรู้วิธีคิด วิธีปฏิบัติของผู้ปกครองที่นำมาสู่การสร้าง Habitus ของเด็ก สิ่งนี้บูร์ดิเยอเรียกว่า Class habitus ที่จะสะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างผู้คนในสังคม อันนำมาสู่ความแตกต่างของการใช้ชีวิต จริต (taste) และผลประโยชน์ และ สอง Habitus ที่เกิดจากการกล่อมเกลาผ่านประสบการณ์ ซึ่งต่อเนื่องจากการกล่อมเกลาในวัยเด็กอันเป็นผลจากการเรียนในสถาบันการศึกษาและประสบการณ์ชีวิตของบุคคลรอบข้าง โดยที่ Habitus แบบนี้สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความรู้ได้ บูร์ดิเยอได้สรุปปฏิสัมพันธ์ระหว่าง พื้นที่ทางสังคม ทุน และ Habitus ไว้เป็นสมการอย่างง่าย คือ (Walther, 2014, pp. 13-14)

$$[(\text{habitus}) (\text{capital}) + \text{field}] = \text{practice}$$

แม้การทฤษฎีคอร์รัปชันถือเป็น Habitus อย่างหนึ่งที่แฝงฝังในสังคมหลายชั่วอายุคน (Susan and Budirahayu, 2018, p. 20) แต่การที่สังคมหนึ่งมีบริบทเช่นนี้ก็มิได้หมายความว่าทั้งสังคมจะมีแต่คนที่มี Habitus ที่คอร์รัปชัน โดยจะมีคนกลุ่มหนึ่งที่ให้ความสำคัญกับความไม่เป็นธรรม และการต่อสู้กับการทุจริตซึ่งมีความเสี่ยงต่าง ๆ นานา ปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องทั้งที่ดูเหมือนจะเป็นไปไม่ได้ ซึ่งแนวคิด Habitus ของบูร์ดิเยอสามารถนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางสังคมและปฏิบัติการของปัจเจกได้ลึกซึ้งมากขึ้น (De Graaf, 2007, p. 69)

16.2.2. อัตวิสัย และ กาววิสัย ในแนวคิด Habitus

ในการแสวงหาความรู้ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ พยายามหาคำตอบให้กับการถกเถียงว่า อะไรคือตัวกำหนดกระทำของมนุษย์ ระหว่างโครงสร้างทางสังคม หรือ เจตจำนงของปัจเจก ซึ่งคำตอบของบูร์

ดิเยอ คือ เป็นทั้งคู่ กล่าวคือ เป็นทั้งอัตวิสัย (Subjectivity) ที่ปัจเจกก็มีส่วนในการกำหนดการกระทำของตนเอง และเป็นภาววิสัย (Objectivity) ที่โครงสร้างทางสังคมมีส่วนในการกำหนด Habitus ของปัจเจก บุรดิเยอ จึงให้ความสำคัญกับโครงสร้างและตัวบุคคล ซึ่งโครงสร้างนั้นเป็นโครงสร้างที่ไม่ได้เป็นปัจจัยกำหนดปัจเจกอย่างสมบูรณ์ และตัวบุคคลก็ไม่ได้มีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตัวเองอย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นการทำความเข้าใจ Habitus จึงต้องทำความเข้าใจทั้งสองอย่างไปพร้อมกัน เพราะทั้งสองอย่างมีความเชื่อมโยงในการประกอบสร้างปฏิบัติการทางสังคม ดังนั้นจะต้องวิเคราะห์โครงสร้างของแต่ละสังคมว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ลักษณะดังกล่าวมีอิทธิพลต่อปัจเจกในการต่อสู้เรื่องคอร์รัปชันอย่างไร และตัวบุคคลเองมีบาดแผลหรือประสบการณ์จากลักษณะโครงสร้างทางสังคมตั้งแต่วัยเยาว์มาจนถึงปัจจุบันอย่างไร ซึ่งต้องศึกษาลึกลงไปยังโครงสร้างทางจิตใจ (Mental Structure) ที่ทำให้บุคคลเหล่านี้มีความพยายามอย่างกล้าหาญที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางภาววิสัย (Barrett et al., 2007, p. 267)

นอกจากนั้น Habitus ยังถือเป็นโครงสร้างของลักษณะนิสัยที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก สามารถส่งต่อได้โดยการรับรู้ การตัดสินใจ และการแสดงออก ดังนั้นโครงสร้างดังกล่าว ลักษณะนิสัยดังกล่าว จะมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกับผู้อื่นที่มีประสบการณ์ร่วมกัน แม้ผู้นั้นจะมีความเป็นปัจเจกที่แตกต่างจากคนอื่นก็ตาม เช่น ปัจเจกที่มีสัญชาติหรือชนชั้นเดียวกัน จะมีความรู้สึกได้ทันทีที่ประหนึ่งอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน แต่ถึงแม้ปัจเจกจะไปอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมใหม่ ๆ ก็ไม่อาจมองข้ามข้อจำกัดทางประสบการณ์ในอดีตได้ ดังที่บุรดิเยอ กล่าวว่า “เป็นผลิตผลของโครงสร้าง เป็นผู้สร้างปฏิบัติการ และเป็นผู้ผลิตซ้ำโครงสร้าง (the product of structure, producer of practice, and reproducer of structure)” บุรดิเยอยังมองว่า Habitus มีความต่อเนื่องและความไม่ต่อเนื่องทางสังคม ในแง่ที่มีความต่อเนื่อง คือ Habitus ได้สะสมพลังทางสังคมไว้ในตัวปัจเจก พร้อมทั้งส่งผ่านพลังทางสังคมแบบข้ามเวลาและสถานที่ ส่วนไม่ต่อเนื่องเพราะ Habitus สามารถถูกปรับแต่งให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยใหม่ได้ อาจจะด้วยการกระตุ้นจากนวัตกรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคม แม้จะเปลี่ยนได้ยากก็ตาม (Barrett et al., 2007, p. 268)

16.2.3. ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยด้วยกรอบแนวคิด Habitus

วิธีวิทยาแบบวิภาษวิธีที่เชื่อในเรื่องคู่ตรงข้าม ทำให้การศึกษาแรงบันดาลใจผ่าน Habitus ต้องศึกษาโครงสร้างทางสังคมและปัจเจกบุคคลไปพร้อมกัน อีกทั้งคนที่เติบโตในสังคมเดียวกันและสนใจเรื่องคอร์รัปชันเหมือนกันก็อาจจะมี Habitus ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งการต่อสู้กับคอร์รัปชันเป็นทั้งผลิตผลของโครงสร้างทางสังคมและเป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นกับตัวปัจเจกเอง ซึ่งอาจจะเคยมี

ประสบการณ์ร่วมกันในระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่ม หรือระดับชุมชนชั้นเดียวกัน (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2010, p. 85) ระดับปัจเจกบุคคล Habitus อาจจะเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเด็กเริ่มมีการเรียนรู้ในครอบครัวหรือในบ้านที่เติบโตขึ้นมา โดยที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมในสมัยนั้น ซึ่งอาจจะดูได้จากบาดแผลในวัยเด็กที่เกี่ยวกับการถูกทุจริตทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ระดับกลุ่มสังคม Habitus จะเห็นได้จากตำแหน่งหรือสถานภาพที่มี ทั้งสถานภาพโดยกำเนิดและสถานภาพที่ได้มาทีหลัง ซึ่งอาจจะดูได้จากการรวมกลุ่มในการต่อสู้คอร์รัปชันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2010, p. 114)

การศึกษาข้างต้นจะนำมาซึ่งคำตอบต่อคำถามที่ว่าคนกลุ่มหนึ่งที่ทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ได้แรงบันดาลใจในการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมและคอร์รัปชันในสังคมอย่างไร และเมื่อได้รับแรงบันดาลใจแล้วบุคคลเหล่านี้แปรเปลี่ยนแรงใจของตนให้เป็นแรงกายขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่องได้อย่างไร ผ่านการศึกษา Habitus ของแต่ละบุคคล

16.2.4. ระเบียบวิธีวิจัย

จากกรอบแนวความคิด Habitus ดังกล่าว สรุปได้ว่าการศึกษาว่าปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดกระตุ้น หรือหล่อหลอมการกระทำและการตัดสินใจของมนุษย์ จะต้องศึกษาโครงการทางสังคมและปัจเจกบุคคลไปพร้อมกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าโครงสร้างทางสังคมที่บุคคลนั้น ๆ อยู่มีอิทธิพลต่อเขา และโครงสร้างจิตใจของปัจเจกนั้นเป็นอย่างไรถึงทำให้ปัจเจกนั้นเป็นพลเมืองตื่นรู้ที่พร้อมทำงานและให้ความร่วมมือในโครงการต่อต้านคอร์รัปชัน และเมื่อเป้าหมายของงานวิจัยนี้คือการสร้างสังคมที่มีคอร์รัปชันในระดับต่ำหรือไร้การคอร์รัปชันหากเป็นไปได้จริง ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาโครงสร้างสังคมแวดล้อมบุคคลนั้น และโครงสร้างจิตใจ ประสบการณ์ และแนวความคิดของปัจเจกจึงควรเป็นบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันมาเป็นเวลานาน มีความรู้ความเชี่ยวชาญเชิงประเด็นนี้อย่างลึกซึ้ง และมีประสบการณ์อย่างมากมายในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับการคอร์รัปชันและการต่อต้านคอร์รัปชัน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยบุคคลหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เพื่องานวิจัยชิ้นนี้มีรายชื่อตามตารางที่ 16-1

คำถามที่คณะผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบไปด้วยคำถามหลัก 3 ข้อ ได้แก่ หนึ่ง แรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันของท่านมีอะไรบ้าง เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การลงมือทำงานด้านนี้ มีรายละเอียดคำถามย่อย ๆ เช่น บุคคลที่เป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นแบบอย่างในการ

ทำงาน เล่าถึงเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนให้มาทำงานเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชัน หรือ เหตุการณ์สำคัญในเรื่องนี้ที่จำได้ไม่เคยลืม สอง เนื่องจากท่านได้ทำงานด้านคอร์รัปชันมายาวนาน รูปแบบการคอร์รัปชันที่ท่านได้สัมผัสและพบเห็นบ่อยครั้งในสังคมไทยมีรูปแบบอย่างไรและมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร มีคำถามย่อย เช่น ให้คำนิยามคอร์รัปชันอย่างไร และเหตุการณ์อะไรที่ เรียกว่าคอร์รัปชัน กระบวนการคอร์รัปชันที่เคยพบ จากการทำงานที่ผ่านมา พบปัญหา อุปสรรค หรือ แรงกดดันอะไรบ้าง และสาม หากจะแก้ปัญหาคอร์รัปชันในประเทศไทย ท่านคิดว่าเรื่องที่มีโอกาส สำเร็จและสามารถทำได้ทันทีคือเรื่องอะไร และอยากให้คนรุ่นต่อไปมาสานต่อหรือสนใจในเรื่องไหน เพื่อศึกษาว่าผลใดจากการทำงานที่ผลักดันให้ผู้ทรงคุณวุฒิยังมีใจที่จะทำงานด้านนี้ต่อไป คำถาม เหล่านี้นำมาซึ่งคำตอบที่น่าสนใจอย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์ในงานวิจัยชิ้นนี้

ตารางที่ 16-1 แสดงรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่สัมภาษณ์

ลำดับ	รายชื่อ	บทบาทด้านการต่อต้านคอร์รัปชัน
1	ศ.(พิเศษ) วิชา มหาคุณ	อดีตรองกรรมการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) / คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
2	รศ.ดร.สิริลักษณ์ คอมันตร์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ ป.ป.ช. / อดีตคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3	ดร.มานะ นิมิตรมงคล	เลขาธิการองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)
4	ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร	อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5	ดร.เดือนเด่น นิคมบริรักษ์	ผู้อำนวยการวิจัย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
6	ศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ	คณบดีคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)
7	คุณประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์	ผู้อำนวยการสำนักข่าวอิศรา
8	รศ.ดร.นวลน้อย ตรีรัตน์	อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9	ผศ.ดร.บุญชู แก้วส่อง	ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
10	คุณสมชาติ ภาระสุวรรณ	รักษาการ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน)

ลำดับ	รายชื่อ	บทบาทด้านการต่อต้านคอร์รัปชัน
11	รศ.ดร.ปัทมาวดี โกชนกุล	รองผู้อำนวยการด้านการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ และ รักษาการรองผู้อำนวยการฝ่ายชุมชนและสังคม สกว. / อดีตคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12	รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ	กรรมการคณะกรรมการต่อต้านทุจริตแห่งชาติ (คตช.) / กรรมการคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (พ.ศ.2558)
13	ดร.บัณฑิต นิจราร	กรรมการผู้อำนวยการ สถาบันกรรมการบริษัทไทย
14	รศ.ดร.เสาวณีย์ ไทยรุ่งโรจน์	อธิการบดีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

16.3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างโดยมีแบบคำถามตามที่ได้อธิบายไป
ในส่วนระเบียบวิธีวิจัยนั้น เมื่อนำมาอธิบายภายใต้แนวความคิด Habitus ในเรื่องแรงบันดาลใจแล้ว
สามารถแบ่งประเด็นของผลการสัมภาษณ์ออกมาได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ หนึ่ง แรงบันดาลใจสู่
จุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน สอง แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้าน
คอร์รัปชัน และสามผลของแรงบันดาลใจสู่ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การคอร์รัปชันในอนาคต

16.3.1. แรงบันดาลใจสู่จุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน

ผลการสัมภาษณ์ประเด็นแรกที่จะนำมาอธิบายคือ แรงบันดาลใจของผู้ทรงคุณวุฒิที่
นำมาสู่การเริ่มต้นทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชัน ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มคำตอบออกมาได้เป็น 4 กลุ่ม
ใหญ่ ๆ ได้แก่ หนึ่ง ผลจากการปลูกฝังในวัยเด็กและชีวิตในวัยเด็ก สอง ความสงสัยใคร่รู้และความ
สนุกในการค้นหาคำตอบส่วนตัว สาม องค์กรความรู้หรือแรงกระตุ้นจากการศึกษา และสี่ ความรู้และ
ประสบการณ์จากการทำงาน รายละเอียดตามข้อมูลในตารางที่ 16-2

ตารางที่ 16-2 แสดงผลสรุปแรงบันดาลใจสู่จุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน

การปลูกฝังในวัยเด็ก/ชีวิตในวัยเด็ก	ความสงสัยใคร่รู้/ความสนุกในการค้นหาคำตอบ
อ.จรี : “ตั้งแต่เล็กถูกสอนให้รังเกียจความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำ” คุณสมชาติ : “คุณพ่อเป็นตำรวจ ก็จะสอนในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริตตรงไปตรงมา คุณพ่อเป็นคนตรง พูดตรง สอนลูกๆ เรื่องความซื่อสัตย์ อันนี้เป็นต้นทุนเดิมในการที่ทำให้เราไม่ชอบในเรื่องของการทุจริต”	อ.จรี : “สนใจปัญหาสังคม (Social Study)” อ.ผาสุก : “แรงบันดาลใจที่เกิดจากความสงสัย เช่น การศึกษาระหว่างรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งและรัฐประหาร รัฐบาลไหนคอร์รัปชันมากกว่ากัน” คุณประสงค์ : “ความสนุกจากการทำข่าว” คุณสมชาติ : “การตั้งคำถามจากโครงการที่พบเจอว่าส่อเค้าไปในทางทุจริต”
องค์ความรู้/แรงกระตุ้นจากการศึกษา	ความรู้/ประสบการณ์จากการทำงาน
อ.วิชา : “เรียนด้านกฎหมายแล้วเล็งเห็นถึงการใช้อำนาจรัฐในทางที่ผิด” คุณสมชาติ : “ย้อนไปสมัยนักศึกษาที่เห็นเรื่องการเมืองเกี่ยวกับคอร์รัปชัน เรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมโดยเฉพาะคนที่มีอำนาจไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง ข้าราชการอะไรก็แล้วแต่ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ควรทำ” อ.จรี : “อาจารย์จะประทับใจกับงานวิชาการของท่าน ดร.อคิน รพีพัฒน์¹ ตั้งแต่เรียนอยู่ที่ต่างประเทศแล้วได้อ่านงานของท่าน ที่เป็นวิทยานิพนธ์ของท่านแล้วได้รับรางวัล ท่านเขียนเกี่ยวกับเรื่องระบบอุปถัมภ์ ที่นี้การกลับมาที่ประเทศไทยมาศึกษาปัญหาต่าง ๆ ก็รู้สึกเห็นชัดเลยว่ารากเหง้าของปัญหาสังคมต่าง ๆ ในสังคมที่ลึกซึ้งจริง ๆ ก็คือระบบอุปถัมภ์”	อ.นวลน้อย : “แรงผลักดันมาจากการได้เริ่มทำงานวิจัยด้านคอร์รัปชัน” ดร.บัณฑิต : “มีความตั้งใจในการสร้างธรรมาภิบาล เช่น คอร์รัปชันเป็นตัวสร้างความเสียหายในเรื่องการธรรมาภิบาลอย่างชัดเจน” ดร.เตือนเด่น : “ทำวิจัยเชิงนโยบายเศรษฐกิจแล้วพบว่าข้อเสนอไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง งานไม่เดินหน้าเพราะไม่สอดคล้องกับแรงจูงใจของระบบราชการ” ดร.มานะ : “ทำงานกับหอการค้าเกี่ยวกับ Good Governance” อ.บัญญัติ : “เริ่มจากงานดูแลการวิจัยท้องถิ่น และอยากผลักดันขับเคลื่อนการแก้ปัญหาคอร์รัปชันจากข้างล่าง (โครงสร้างส่วนล่าง)” อ.เสาวณีย์ : “เมื่อครั้งที่เรียนจบมาใหม่ ๆ สมัยนั้นต้องการนักเศรษฐศาสตร์เพื่อเข้าไปช่วยหอการค้า

¹ ร้อยตำรวจเอก รองศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ หม่อมราชวงศ์อคิน รพีพัฒน์ เป็นอดีตอาจารย์คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิชุมชนไทย ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติ ผลงานวิชาการดีเด่น TFF Award ประจำปี 2551 จากมูลนิธิโตโยต้าแห่งประเทศไทย ด้วยหนังสือชื่อ “วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ”

	ไทย โดยเฉพาะเรื่องของ risk of doing business หรือเรื่องของ trade facilitation ก็เข้าไปทำหลายเรื่องแต่พบว่าเรื่องที่เป็นอุปสรรคสำคัญของภาคธุรกิจและเป็นอันที่ hidden คือต้นทุนทำธุรกิจมันประมาณการไม่ได้เพราะไม่รู้ว่าจะต้องจ่ายกี่เปอร์เซ็นต์ เป็นต้นทุนที่เสียเพิ่มขึ้นเรียกว่า extra money” อ.บรรเจิด : “แรงบันดาลใจเริ่มจากกลุ่มนักวิชาการ การใช้พลังทางวิชาการ ในการขับเคลื่อน โต้แย้งอำนาจรัฐที่ไม่ถูกต้อง และนำไปสู่คดีต่าง ๆ อีกมาก เป็นผลสืบเนื่องจากการทำงานในช่วงนั้น ประเด็นใหญ่เป็นประเด็นเชิงการเมือง ที่เข้ามาครอบงำราชการ” อ.สิริลักษณ์ : “ได้รับการเชิญชวนให้มาทำงานที่ ป.ป.ช. ที่แรกคุยกันว่าอาจจะทำแค่ 6 เดือนก็ได้ แต่ไป ๆ มา ๆ ตอนนี้ก็ทำมา 10 ปีแล้ว” อ.ปัทมาวดี : “เริ่มจากการทำงานกับคนในพื้นที่ (ชุมชน) ตั้งแต่เรียนจบ...แต่ความคิดเรื่องเกษตรเป็นเรื่องภาคการผลิตอย่างเดียว อธิบายไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้าไปแล้วทำไมยังแก้ปัญหา “โง่ จน เจ็บ” ไม่ได้ จึงหันมาเรียนเศรษฐศาสตร์...ตอนไปช่วย TDRI ลงพื้นที่ทำวิจัยก็จะมีมิติอื่น ๆ เข้ามา”

ในประเด็นแรงบันดาลใจที่นำมาสู่จุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชันนี้ ยังมีคำถามอีกข้อหนึ่งที่ได้รับผลคำตอบที่น่าสนใจ คือ บุคคลที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นเป็นแรงบันดาลใจของตนเองในการทำงานด้านนี้ ดังนี้

อ.บรรเจิด : “*ท่านสัญญา ธรรมศักดิ์* ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้พิพากษา เป็นประธานศาลฎีกา ท่านเป็นตัวอย่างในหลายเรื่อง เพื่อให้เห็นถึงความสุจริต ความซื่อสัตย์ ในการทำหน้าที่ต่าง ๆ กับอีกท่านหนึ่งคือ *ท่านจิตติ ติงศภัทิย์* คือวิถีของท่านคือวิถีพอเพียง และมีความมั่นคงทางคุณธรรม”

อ.จรี : “*พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่เก้า* หนีไม่พ้นเลยเพราะท่านทรงเป็นบุคคลที่ให้ความคิดรอบด้านทุกอย่าง จะเรียกว่าเป็น spiritual leader ของโลกก็ได้ ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดิฉันคิดว่ามีพลังสูงมาก ถ้าหากเราออกมาใช้อย่างถูกต้องแล้วใช้อย่างจริงจังเต็มที่ เรื่องของจริยธรรมที่ท่านทรงพูดถึง มีความรู้คู่คุณธรรม ถ้าไม่มี คุณธรรม ไม่แบ่งปันสังคมจะได้อะไร **ท่านอานันท์ ปันยารชุน** ที่เป็นประธานมูลนิธิของอาจารย์ เคารพนับถือท่านเพราะท่านเป็นคนที่เน้นความโปร่งใส เน้นว่าทุกอย่างต้องโปร่งใส หากมีความโปร่งใสแล้วทุกอย่างที่ชั่วร้ายก็จะหายไป เป็นความคิดที่ดีมาก ๆ อีกท่านคือ **ท่านอาจารย์ประเวศ วะสี** ก็พูดถึงความสมดุลของสังคม”

อ.วิชา : “*มหาตมะ คานธี* ที่ท่านต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียและต่อต้าน [การล่า]อาณานิคมอังกฤษ ท่านเป็นนักกฎหมายที่จบจากประเทศอังกฤษ แต่ท่านเป็นกบฏต่ออังกฤษ และกลับมาใช้พลังในการขับเคลื่อน เป็นการรวมพลังจาก บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนและใช้หิงสา **ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์** อดีตประธานศาลฎีกา และเคยเป็น อาจารย์สอนวิชากฎหมาย ท่านให้แนวที่ดึงมาที่ถือหลักในการเป็นนักกฎหมายที่ดีในการที่จะยืนหยัดต่อสู้ ท่านกล่าวว่า ยุติธรรมต้องคู่กับความบริสุทธิ์ หากจิตใจไม่บริสุทธิ์ก็อ้างว่าทำเพื่อความยุติธรรมไม่ได้ ท่านใช้คำว่า บริสุทธิ์ ยุติธรรม หากจะให้ความยุติธรรมกับใคร ตัวคุณเองต้องสะอาดบริสุทธิ์ด้วย”

อ. สิริลักษณ์ : “*คนธรรมดา*เป็นแรงบันดาลใจในการทำงานด้านนี้ ยกตัวอย่างเช่น พนักงานชั้นล่างของ ป.ป.ช. ที่ชั้นรถเมล์มาทำงาน เค้าทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่อยากได้ของคนอื่นโดยมิชอบ หรือ *แม่ค้าที่ขายของในตลาด* แสดงถึงความจริงใจกับเรา จึงทำให้เห็นว่าบุคคลเหล่านี้เป็นคนที่พอใจในสิ่งที่มี ทำงานด้วยความสุจริต”

อ. ผาสุก : “*สื่อและภาคประชาสังคม*ที่ให้การตอบรับด้านบวก”

คุณมานะ : “*คุณประมนต์ สุธีวงศ์, คุณวิเชียร พงศธร, คุณกอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร* นี้หลัก ๆ ที่ผมคลุกคลี ใกล้ชิด ซึ่งแต่ละท่านก็มีลักษณะต่างกัน เวลาที่ผมไปนั่งคุยกับ **อาจารย์ผาสุก** **อาจารย์นวลน้อย** ก็จะเห็นจุดยืนของท่านอีกอย่างหนึ่งซึ่งเราก็ต้องเก็บมา ซึ่งชื่อแรก ๆ ที่ผมเอ่ยมาถึงแม้จะไม่ได้เรียนศึกษาจบปริญญาามมากมาย แต่ทำด้วยความเสียสละจริง ๆ”

คุณสมชาติ : “*อาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม* แบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สมณะ ท่านก็เคยทำงานอยู่อมสืน ท่านมักจะพูดถึงบ่อย ๆ ว่าให้ยึดประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก การดำเนินชีวิตแบบท่านเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ในแง่การใช้ชีวิตที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ เรียบง่าย มันเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเจ้าหน้าที่นี้ คือตัว พช. (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) เราตั้งมาตั้งแต่ปี 2543 แล้วท่านเป็นส่วนสำคัญในการริเริ่มแนวคิดก่อตั้งองค์กรนี้ ท่านมีประสบการณ์เยอะ แต่ใช้ชีวิตเรียบง่าย ท่านมาทำงาน

เข้า กลับตึก ถ้ามองเรื่องการคอร์รัปชั่นเล็ก ๆ น้อย ๆ แทบจะไม่เห็น เพราะท่านไม่ใช่เข้าขามเย็นขามเป็นคนตั้งใจทำงาน”

อ.เสาวณีย์ : “ได้มีโอกาสทำงานกับ **คุณดุสิต นนทะนาคร** ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ เป็นคนที่ลุกขึ้นมาต่อสู้จริง ๆ ประกาศตัวว่าคอร์รัปชั่นต้องหมดไปจากประเทศไทย แล้วก็เป็นคนที่ทำให้ภาคเอกชนลุกขึ้นมาต่อสู้กับคอร์รัปชั่น เป็นคนแรกในประเทศไทยคู่กับ **คุณชาญชัย [จารุวัตร]** สองท่านนี้มาเสียชีวิตพร้อมๆกัน ตอนทำงานกับคุณดุสิตทำให้เรามีความหวัง ได้ไปที่เกาะฮองกงกันได้ไปคุยกับ ป.ป.ช. ของฮองกงและเชิญเขามา อีกไม่กี่เดือนต่อมาท่านก็เสียชีวิต ท่านเป็นคนที่ทำให้เกิดวันต่อต้านคอร์รัปชั่น วันต่อต้านคอร์รัปชั่นเป็นวันที่คุณดุสิตเสียชีวิต ท่านเป็นลูคีเมีย ก็ทิ้งรากเหง้าไว้ ท่านเป็นลูคีเมีย ระหว่างนั้นท่านก็รักษา ทำเคมีกลับมาก็ก่ผลัดดันเรื่องนี้ วันที่มีเวทีใหญ่ที่พลาซ่า แอททีนี ก็จองห้องข้างบนไว้ ท่านดุสิตก็ให้ยาอยู่ที่นั่น พอถึงเวลาที่ท่านจะลงมาพูดก็ make up หน้าลงมาพูด ก็ทำกันมาตั้งแต่นั้นจนเป็นองค์กรต่อต้านคอร์รัปชั่นในปัจจุบัน นี่ก็เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เราได้ทำงานมา แต่ท่านก็ได้ข้อมูลจากงานวิจัยเราด้วย”

อ.นวลน้อย : “เราก็ได้เจอคนหนึ่งที่เราประทับใจอย่างมากคือ **คุณดาวัล [จันทร์หัสดี]** เป็นคนที่ต่อต้านเรื่องคลองด่าน ตอนนั้น อาจารย์ทำวิจัยชิ้นหนึ่งให้กับ ป.ป.ช. เรื่องการทุจริตคอร์รัปชั่นในภาครัฐ และช่วงนั้นมีไปต่างจังหวัด ช่วงเช้า ๆ จะเปิดดูรายการก็มีการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (ผู้ชาย) พูดถึงเรื่องของคลองด่าน ที่จริงเราไม่รู้เรื่องคลองด่าน เราก็ฟังแค่สัมภาษณ์จึงคิดถึงงานวิจัยที่เราอยากเลือก Case study ซึ่งพอฟังแล้วมันมีเรื่องของ การซื้อที่ดินทำสนามกอล์ฟ เรา รู้สึกว่ามีหลายเรื่องมาพัวพันจึงเสนออาจารย์ผาสุก ตอนที่เริ่มทำแล้วเข้าไปศึกษาก็พบว่ามียุทธศาสตร์ NGO ทำอยู่ ก็มีการคุยกัน คุณดาวัล จะบอกว่าเขาเป็น NGO ก็ไม่ใช่ เขามาจากชาวบ้านธรรมดา ก็ได้คุยกันเรื่องความเป็นมาในการต่อต้านคลองด่าน เขาก็ถามคำถามเราว่า ควรจะไปร้องเรียนที่ไหนบ้าง ซึ่งจริงๆเขาไปมาหลายที่แล้ว และยังถามว่า ควรจะไปศาลปกครองไหม ต้องทำอะไร คือพอฟังจากที่เขาทำแล้วพบว่าเค้าไปหลายที่แล้วถูกปฏิเสธกลับมา ตั้งแต่นั้นมาเราก็รู้สึกว่าคุณนี้เป็นชาวบ้านตัวจริง ๆ ที่ต่อสู้เพื่อท้องถิ่นตัวเองจริง ๆ ก็ครั้งนี้ เราประทับใจที่เขาไม่ยอมแพ้และต่อสู้ทุกวิถีทางที่จะให้มีการตรวจสอบโครงการ”

จากผลการสัมภาษณ์ในประเด็นแรงบันดาลใจสู่จุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชั่นของผู้ทรงคุณวุฒินี้ หรือ ตามกรอบแนวคิด Habitus คือปัจจัยที่กระตุ้นให้ตัดสินใจใช้แรงทำงานเรื่องนี้ มีข้อสังเกตอยู่ 2 ประการด้วยกัน ได้แก่ หนึ่ง จุดกำเนิดหรือแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจที่ส่งผลให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชั่นมาเป็นเวลานาน ด้วยความกล้าหาญและเสียสละ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การปลูกฝังจิตสำนึกในวัยเด็กหรือการอบรมผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านศีลธรรม จริยธรรมเพียงเท่านั้น แต่มาจากลักษณะภายในของปัจเจก เช่น ความใฝ่รู้และความช่าง

สงสัย และมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมอย่างหลากหลายที่ประกอบเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ให้แก่ปัจเจก ซึ่งแรงบันดาลใจที่เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกเหล่านี้ มีความครอบคลุมที่กว้างมากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึกเพียงเท่านั้น สอง นอกเหนือจากแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจตามตารางข้างต้นแล้ว สิ่งสำคัญที่ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีร่วมกันคือ ความมีคุณธรรมภายใน เจตนาที่ดี จิตสาธารณะ และความสุจริต ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่สามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัด ที่ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเสียสละและกล้าหาญอย่างมากในการทำงานอย่างไม่ท้อถอย และ สาม จากผลการสัมภาษณ์เรื่องบุคคลตัวอย่างที่เป็นแรงบันดาลใจของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน เหตุผลที่แต่ละท่านให้สำหรับการเลือกนั้น ไม่ใช่เป็นแรงบันดาลใจเพราะผลงานเป็นหลัก แต่เป็นแรงบันดาลใจในการเป็นบุคคลตัวอย่างของความเป็นคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม

16.3.2. แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชัน

ประเด็นที่สองของผลการสัมภาษณ์คือ แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชัน ผลการสัมภาษณ์ประเด็นนี้ได้มาจากสมมุติฐานหนึ่งของผู้วิจัยว่า การทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการขัดผลประโยชน์ของผู้ที่กระทำการทุจริต ดังนั้นผู้ทำงานด้านนี้จึงมีความเสี่ยงต่อการต่อต้านจากผู้ที่เกี่ยวข้องที่เสียผลประโยชน์นั้น ๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน ซึ่งสมมุติฐานข้อนี้ได้รับการยืนยันจากคำถามข้อหนึ่งในประเด็นนี้ ซึ่งสรุปอุปสรรคในการทำงานต่อต้านคอร์รัปชันของผู้ทรงคุณวุฒิได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ หนึ่ง การวิจารณ์เชิงลบ สอง การข่มขู่ สาม การกลั่นแกล้งทางกฎหมาย และสี่ ความยากลำบากที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ดังรายละเอียดในตารางที่ 16-3

ตารางที่ 16-3 อุปสรรคประเภทต่าง ๆ ในการทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันของผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิจารณ์เชิงลบ	การข่มขู่
อ.จรี : “คำวิจารณ์ว่า “ทำไปทำไม คุณทำไปก็ไม่ได้ผลหรอก คุณทำซะเกือบแยะหลายปีแล้ว เด็กก็ยังมิพฤติกรรมที่ไม่ดี” คิดดูบางทีเราก็ออ” อ.นวลน้อย : “หนึ่ง มีคนโทรเข้ามา [ต่อ]ว่า ในขณะที่เรากำลังสนทนาอยู่ สอง ไปทำเรื่องคอร์รัปชันในหน่วยงานหนึ่งและเราก็ออไป”	อ. ผาสุก : “มีตำรวจนอกเครื่องแบบไปที่โรงเรียนของลูก อาจารย์สังคิต แล้วถามว่าลูกท่านคือคนไหน แล้วก็มีการตรวจนอกเครื่องแบบไปที่บ้านด้วย สร้างความตึงเครียดแล้วก็มีคนบอก อาจารย์ผาสุกว่าห้ามกลับบ้านตอนเย็นดึก ๆ คนเดียว ห้ามขับรถกลับบ้านคนเดียว ให้นั่ง

ออกไป ต่อมาก็มีคนเชิญให้เราไปพูดให้ฟัง พอเราไปถึงก็เจอคนในหน่วยงานนั้น คนที่เชิญเราก็มืออืด ร้องอืดระดับ และเจ้าหน้าที่ระดับสูงหลายท่านประมาณ 20 กว่าคน สรุปลงไปถึงเราไม่ได้พูด แต่เราถูกคุกคามแล้วเลย หว่าเราไปทำลายชื่อเสียง” ดร.มานะ : “โจมตีเขียนตำราในโซเชียลมีเดียครั้งที่เราไปพาดพิงคนที่เขาชื่นชม”	รถแท็กซี่กลับ และอย่ากลับเวลาเดียวกันทุกวัน เพราะวิธีการก็คือเขาจะให้รถสับล้อชนแล้วหนี แล้วก็จับใครไม่ได้ เรื่องนี้กินเวลาหลายเดือน และที่ศูนย์ชั้น 5 คณะเราก็มียกส่ง fax เป็นรูปปั้นมา ส่วน รปภ. ก็มาบอกว่ามีตำรวจนอกเครื่องแบบมาวนเวียนอยู่หน้าคณะแบบผิดปกติ ให้ อาจารย์ระวังตัว” คุณประสงค์ : “ก็มีคนเข้ามาเป็นลูกน้อง [ของผู้มีอิทธิพลคนหนึ่ง] มาคุย มาพร้อมกับพวกนักเลง โทรมาข่มขู่ มันเป็นการแก่งแย่ง” ดร.มานะ : “พอเราไปแตะใครคนที่รักใครชอบใครเขาก็ด่า ได้รับโทรศัพท์จากตำรวจอยู่เป็นครั้งคราวว่าคุณไปพาดพิงคนนี้เขาจะมาแจ้งความคุณ ที่บ้านผม เคยมีคนขับรถมาแล้วเอาธงทำปาเข้าบ้าน ในช่วงหนึ่งที่สถานการณ์ทางการเมืองหนัก ๆ ผมรู้สึกว่ามันกำลังตกอยู่ในอันตราย มีช่วงหนึ่งต้องมีกำลังทหารมาคุ้มครองที่บ้านผมเป็นเวลา 3 เดือนครึ่ง”
การกลั่นแกล้งทางกฎหมาย	ความยากลำบากจากโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม
อ.ผาสุก : “ทำเรื่องบ่อนทำลายผู้ที่ดำเนินการเป็นภรรยาของนายตำรวจใหญ่ คงไม่เคยมีนักวิจัยคนใดที่มี National Seminar แล้วพูดถึงการรับส่วย และมีการประเมินเป็นมูลค่าของ GDP เข้าใจว่าปฏิกิริยาตอบกลับก็รุนแรงพอสมควร โดยอธิบดีกรมตำรวจในขณะนั้นก็บอกว่า “ผมไม่มีปัญหา แต่ถ้าตำรวจท่านใดรู้สึก ว่าโดนหมิ่นประมาท ก็ให้ไปดำเนินการได้” เขาก็เลยแจ้งความ 22 สถานีตำรวจ นี่ก็คือการขู่และสร้างความยุ่งยากให้”	อ.บัญชา : “อุปสรรค โครงการมีเกี่ยวข้องกับผู้หลักผู้ใหญ่ มีใน ระบบคอร์รัปชันไม่รู้ยุติตรงจุดไหน มีความพัวพันกันเยอะมาก” ดร.มานะ : “ไม่ได้รับความร่วมมือ” คุณสมชาติ : “อุปสรรคคือเรื่องของวัฒนธรรมในสังคมไทย เช่น วัฒนธรรมอำนาจ ระบบอุปถัมภ์ ความเกรงใจกัน”

ดร.เตือนเด่น : “เคยถูกฟ้องหมิ่นประมาทจากการไปเขียนบทความวิจารณ์บางหน่วยงาน”	

ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งคือ ศ.ดร.บรรเจิด สิงคนดี ที่กล่าวถึงอุปสรรคในเชิงที่แตกต่างจากท่านอื่นไว้ว่า “การทำงานเรื่องเหล่านี้ ถ้าต้นทุนเราไม่สูงก็จะลำบาก ถ้าเรามีแผล เราก็จะถูกขุดคุ้ย กล่าวหา เพราะมันไปสื่อกับอำนาจทางการเมือง ต้องเชื่อมั่นตัวเองว่าไม่มีบาดแผล สอง คือมีภูมิที่หนักแน่นหมายความว่าการทำงานนี้เราอาจจะถูกหยีบยิ้นผลประโยชน์ให้ คือเราต้องปราศจากความกลัว ความชอบ ความไม่กล้า ต้องกล้าที่จะปฏิเสธผลประโยชน์ที่ถูกหยีบยิ้นให้ มันเป็นพื้นฐาน และยากถ้าขาดสิ่งเหล่านี้ การเผชิญกับผู้ที่มีอำนาจ ถ้าเราไม่กล้าก็ฝ่าไปไม่ได้ หรือถ้าเราหวั่นไหวต่อผลประโยชน์ก็ฝ่าไปไม่ได้ สิ่งเหล่านี้คือต้องการบุคลากรที่ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งต่าง ๆ เพราะถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้ ผมเรียกว่า มันก็จะไม่มีเรื่องเข้าสำนวน มันไม่ปรากฏในสำนวนเพื่อไปขึ้นสู่ศาลได้”

จากข้อมูลเรื่องอุปสรรคประเภทต่าง ๆ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิประสบมาจะเห็นได้ว่าหลายอุปสรรคเป็นความเสี่ยงต่อชีวิต ทรัพย์สิน และจิตใจของการทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันจริงตามสมมติฐานของผู้วิจัย ซึ่งนั่นนำมาสู่ข้อสนใจหลักของประเด็นแรงบันดาลใจประเด็นนี้คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ได้รับหรือมีแรงบันดาลใจอะไรที่ทำให้สามารถฝ่าฟันอุปสรรคที่เป็นความเสี่ยงต่อชีวิต ทรัพย์สิน และจิตใจ ในการทำงานต่อต้านคอร์รัปชันอย่างกล้าหาญ เสียสละ และไม่ย่อท้อ โดยคำตอบที่ได้รับสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นแรงบันดาลใจ หรือ ผลการจากแรงกระทำใดที่ผลักดันให้เกิดใจในการทำงานต่อ ได้ 4 ประเด็น ได้แก่ หนึ่ง การตอบรับในเชิงบวกและกำลังใจจากผู้อื่น สอง การสนับสนุนและความหวังจากคนรุ่นใหม่ สาม การรับรู้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงของคอร์รัปชันที่ยังคงอยู่ในประเทศไทย และสี่ แรงกระตุ้นจากประสบการณ์ชีวิต ตามข้อมูลในตารางที่ 16-4

ตารางที่ 16-4 แสดงแรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชัน

การตอบรับในเชิงบวกและกำลังใจจากผู้อื่น	การสนับสนุนและความหวังจากคนรุ่นใหม่
อ.ผาสุก : “การตอบรับจากภาคประชาสังคม สาธารณะชน สื่อ เป็นการตอบรับที่เป็นทางบวก” อ.นวลน้อย : “สิ่งที่สำคัญมากกว่าที่เราได้คือการ support เพราะจริง ๆ แล้วสังคมไทยรู้ว่ามีเรื่องพวกนี้ แต่ก็ไม่มีความสนใจอย่างที่เป็นระบบว่ามันเกิดอะไรขึ้น พอมีคนให้กำลังใจ	อ.จรี : “มันก็มีเรื่องที่ทำให้เราชื่นใจ อย่างเช่นคนรุ่นใหม่ที่ดีอยากจะทำหน้าที่ให้สังคม มันก็เป็นอะไรที่ทำให้ใจชื่นเพราะว่าเราแก่แล้วพวก New generation ที่ทำงานให้กับอาจารย์เป็นคนรุ่นใหม่ที่ทำให้เราใจชื่นเพราะเขามีความกระตือรือร้น ความเก่งที่ต้องการทำนู่นทำนี่”

เยอะและมีคนด่ามาบ้าง เราก็รู้สึกว่่าส่วนที่ไ้ทางด้านบวกมันก็ไปกลบส่วนที่ไ้ทางด้านลบ เพราะถ้าไ้แต่ด้านลบอย่างเดียวนะ อาจารย์อาจจะเลิกไปแล้ว พอเราได้ด้านบวกมาด้วยเราก็มักกำลังใจว่า สิ่งที่เราทำมันเป็นประโยชน์”	อ.ผาสุก : ตอนนั้ก็มีนักวิชาการรุ่นใหม่ในจุฬาฯ ที่มาทำเรื่องนั้ เป็นการรับลูกต่อจากเรา และมีวิธีการใหม่ ๆ ที่จะหาวิธีป้องกัน ไม่ได้ประเภติดิสทักหน้าแบบที่เราทำไป อันนั้ก็เป็นความภาคภูมิใจ แล้วก็ยังตอกย้ำว่า มันต้องมีการทำอย่างต่อเนื่อง”
รับรู้สถานการณ์คอร์รัปชันที่ยังคงรุนแรง	แรงกระตุ้นจากประสบการณ์ชีวิต
อ.ผาสุก : “ตราบดีที่ยังไม่สำเร็จเรากียังคงต้องทำต่อไป” อ.เสาวนีย์ : “เรามาเจอครั้งแรกเราจะรู้สึกว่ามันจะท้อถอยหรือรู้สึกว่่าเลิกทำดีไหม แต่พอผ่านไปแล้วเรารู้สึกว่่าปัญหามันยังไม่ถูกแก้ ในความที่เป็นความทุกข์ยากกับความน่าสนใจของหัวข้อกับผลกระทบที่เราสื่อสารคน ทำให้เรายังไม่เลิกทำ”	อ.นวนน้อย : “ตอนอาจารย์เด็ก ๆ อาจารย์เป็นเด็กต่างจังหวัดเรียกว่าเด็กบ้านนอกก็ว่าได้ ถ้าจะเข้า กทม. ต้องนั่งเรือ สมัยนั้นไม่มีรถไม่มีถนน เราจึงโตมาจากการที่เราไ้เห็นคนจนมากพอสมควร คนที่ไ้รับผลกระทบกับดินฟ้าอากาศแล้วผลผลิตไม่ดี บ้าน อาจารย์ไม่ใช่เกษตรกร แต่เป็นร้านค้า แต่บางที่พอเค้ามาซื้อของเค้าก็ร้องไห้ไปด้วย ไ้ยินเค้าบ่นเราเป็นเด็กเรากียังไม่เข้าใจอะไรแต่ก็รู้ว่่าเค้าลำบาก อันนั้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พอเรามาเรียนหนังสือเรากียังเห็นชีวิตที่มีความแตกต่าง”

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นนี้มีความน่าสนใจที่เป็นจุดสังเกตอยู่ 3 จุด ได้แก่ หนึ่ง แรงบันดาลใจนั้น นอกจากจะเป็นตัวจุดประกายในการผลักดันให้ปัจเจกเริ่มตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง กรณีนี้คือการเข้ามาทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันแล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้ปัจเจกสามารถฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะงานที่มีความท้าทายในหลายด้านอย่างการต่อต้านคอร์รัปชัน สอง จุดกำเนิดหรือแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจเหล่านี้ บางประการเหมือนกับที่มาของแรงบันดาลใจสู่จุดเริ่มต้นการตัดสินใจ แต่หลายประการเป็นส่วนเพิ่มเติมขึ้นมาจากเดิม เป็นการยืนยันข้อสังเกตก่อนหน้านี้ว่า แรงบันดาลใจนั้นมีความครอบคลุมที่กว้างมากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึก หรือ การปลูกฝังจิตสำนึกนั้นเป็นเพียงจุดกำเนิดหรือที่มาประการหนึ่งของแรงบันดาลใจเท่านั้น และ สาม จุดกำเนิดหรือแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจนั้น มาจากทั้งสภาพโครงสร้างทางสังคมและตัวปัจเจกเอง ตามแนวความคิด Harbitus ซึ่งเป็นกรอบแนวความคิดของงานวิจัยนี้

16.3.3. ผลของแรงบันดาลใจสู่ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในอนาคต

การสัมภาษณ์ในเรื่องผลของแรงบันดาลใจสู่ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในอนาคตนี้เป็นการสำรวจความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องการส่งต่อแรงบันดาลใจที่แต่ละท่านได้รับมา หรือมีอยู่ไปสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต และที่สำคัญคือเป็นการย้อนไปตรวจสอบความเข้าใจต่อแรงบันดาลใจที่ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านได้รับมาหรือมีอยู่ว่าแรงบันดาลใจนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องส่งต่อเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในอนาคตหรือไม่ อย่างไร โดยสามารถสรุปแนวทางข้อเสนอได้เป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ หนึ่ง การสร้างความคิดใหม่ ในด้านความรู้และจิตสำนึก และสอง การสร้างเครื่องมือ เช่น กฎหมาย ข้อมูล เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ตามรายละเอียดในตารางที่ 16-5

ตารางที่ 16-5 แสดงผลของแรงบันดาลใจสู่ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในอนาคต

ความคิด: ความรับรู้ ทักษะ	เครื่องมือ: กฎหมาย ข้อมูล เทคโนโลยี และโครงสร้าง
อ.จรี : “ปลูกฝังจิตสำนึก ความมีจิตสาธารณะ ความพอเพียง ความเป็นมนุษย์ที่ดีมีคุณค่า” อ.ผาสุก : “ความเชื่อในหลักการเท่าเทียมและทำตามฝัน มีความตั้งมั่นที่จะทำให้มันเกิดขึ้น” อ.เสาวณีย์ : “ร่วมกันกระตุ้น awareness ของคนไทยให้รู้ว่าปัญหานี้เป็นเรื่องใกล้ตัว สั่งสอนให้ลูกหลานมีคุณธรรม” อ.วิชา : “หนึ่ง การสร้างให้เด็กมี Integrity (public mind) สอง ต้องทำให้ประชาชนมี mindset ที่จะไม่เห็นว่าการทุจริตเป็นผลดี แม้ว่าตนเองจะได้รับประโยชน์ ไม่ทนต่อการทุจริต และไม่นิ่งเฉยต่อการทุจริต ถ้าทัศนคตินี้แพร่หลายไปทั่ว แล้วคนส่วนใหญ่มีความคิดอย่างนี้ มันก็จะทำให้คนทุจริตไม่มีที่ยืนในสังคม”	อ.จรี : “โครงการโตไปไม่โกง ใช้ Activity เป็นตัวนำ ใช้ครูเป็น Facilitator, Technology ยุคปัจจุบันที่การสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว มี Social media ใช้ Technology ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม” อ.ผาสุก : “เมื่อโรงเรียนดีมีจำกัด สิ่งนี้เป็นสาเหตุของปัญหาสินบนโรงเรียน ทางที่จะช่วยแก้คือสร้างคุณภาพของโรงเรียนให้ดีเท่าเทียมกัน” ดร.เดือนเด่น : “การเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ และกฎหมายต้องมีคุณภาพกับสังคมอย่างเท่าเทียม” อ.นวลน้อย : “ให้ข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐเป็นประโยชน์ที่ประชาชนเข้าถึงได้ และเน้นการช่วยกันป้องกันมากกว่าการปราบปราม” อ.เสาวณีย์ : “หนึ่ง ประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายในการปราบปรามทุจริต

ความคิด: ความรับรู้ ทักษะ	เครื่องมือ: กฎหมาย ข้อมูล เทคโนโลยี และ โครงสร้าง
คุณสมบัติ : “สร้างจิตสำนึกพลเมือง และ ประชาชนร่วมกันมีบทบาททุกระดับ เปลี่ยน การบ่นเป็นการกระทำ” อ.บรรเจิด : “ช่วยกันวางจริยธรรมของสังคม” อ.บัญชา : “การปฏิรูปจากข้างล่าง (ประชาชน ทั่วไป)” ดร.มานะ : “ความตื่นตัวภาคประชาชน ด้าน หนึ่งมันคือพลัง Support พวกเราในการทำงาน ต่อต้านคอร์รัปชันให้เกิดความชอบธรรม ให้เกิด การเร่งพูดเร่งทำ หรือเมื่อประชาชนตื่นตัว ทำ ให้เกิดการรณรงค์เปลี่ยนแปลงทัศนคติและ ความเชื่อใหม่ จะเกิดการยอมรับมากขึ้น” ดร.บัณฑิต : “หนึ่ง ความตระหนักว่าเป็นปัญหา ร่วมกัน สอง ภาคธุรกิจมีบทบาทช่วยสร้างสังคม ให้มีคอร์รัปชันที่ลดลงได้ ฉะนั้น ภาคธุรกิจต้อง เปลี่ยนพฤติกรรม เช่น ไม่ยอมจ่ายสินบน มี หลักการร่วมกันในการปฏิเสธการจ่ายสินบน” อ.ปัทมาวดี : “สิ่งที่คิดว่าควรมองคือในเชิง วัฒนธรรม ว่ามองระหว่างเรื่องส่วนตัวและ ส่วนรวมอย่างไร ถ้าชาวบ้านรู้ว่ามันมีผลกระทบ ภาพใหญ่อย่างไร ก็อาจทำให้ชาวบ้านตระหนัก เรื่องการคอร์รัปชันมากขึ้น โครงการที่ทำจึงต้อง ไปดูว่าการจะชวนชาวบ้านทำหรือคิดอะไรนั้น ถูกลง position ไว้อย่างไร เพราะว่าส่วนตัว แล้วคิดว่าการโกงเป็นพฤติกรรมแต่มาจากสอง ส่วนใหญ่ ๆ คือทัศนคติหรือค่านิยม และตัว ระบบเอง ที่ผ่านมามีความพยายามแก้ปัญหา เชิงระบบมาก แต่ระบบคุมยาก หากค่านิยม หรือวัฒนธรรมไม่เปลี่ยน ต้องทำทั้งสองส่วน”	ประสิทธิภาพกฎหมายในการคุ้มครองประชาชน เช่น กลุ่ม Whistle blower สอง Technology จับโกง และการใช้ tech ในการสื่อถึงปัญหาและ วิธีแก้ เช่น game online” อ.วิชา : “หนึ่ง กฎหมายคุ้มครองพยาน เช่น มาตรา 63 และกลไกอำนวยความสะดวกแก่ ประชาชนผู้แจ้งสอง กฎหมายยกระดับความ เป็นพลเมือง (citizenship)” คุณสมบัติ : “หนึ่ง พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสาร หน่วยงานราชการต้องเปิดเผยข้อมูลแก่ ประชาชน (ช่องทางรับเรื่อง และตรวจสอบ และ แจ้งกลับ มันก็จะทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง) สอง แก่ไขกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ สาม Technology ให้ชาวบ้านเรียนรู้การใช้กฎหมาย และสื่อ” อ.บรรเจิด : “หนึ่ง ประสิทธิภาพในการบังคับใช้ กฎหมาย ไม่ใช่การกำหนดบทลงโทษหนัก แต่ การบังคับใช้ต้องได้ผล เช่น ภายใน 3 เดือน 7 เดือน สองแก้ปัญหาโครงสร้างทางการเมือง สาม ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามา สิ่งเหล่านี้มันจะปรับวิธี คิดของคนรุ่นใหม่ มันทำให้ความคิดของคนรุ่น ใหม่ต่างกันคนรุ่นเก่า รวมถึงอาชีพการงานนะ แต่ก่อนจะเป็นราชการเป็นหลัก อนาคตจะมี อาชีพอิสระ ซึ่งฐานคิดเหล่านี้มันจะนำไปสู่การ พึ่งพิงระบบน้อยลง การอุปถัมภ์ก็จะคลายลง” อ.บัญชา : “ใช้สื่อให้เป็นประโยชน์ในการ ปลุกฝังคุณค่าและคุณธรรม สร้างเครือข่าย ประชาชน”

ความคิด: ความรับรู้ ทักษะ	เครื่องมือ: กฎหมาย ข้อมูล เทคโนโลยี และ โครงสร้าง
	ดร.มานะ : “หนึ่ง พ.ร.บ. อำนวยความสะดวกฯ สอง ช่วยกันสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง สาม ภาคประชาชนมีฐานข้อมูลและความโปร่งใสมากขึ้น” ดร.บัณฑิต : “หนึ่ง การบังคับใช้กฎหมาย สอง ระบบโปร่งใส สาม นโยบายเศรษฐกิจแข่งขันตามกลไกตลาด” คุณประสงค์ : “เรื่องการเปิดเผยข้อมูล ต้องสอนและให้ความรู้ชาวบ้าน วิธีการดูงบประมาณ ต้องสอนให้ชาวบ้านเป็นหมาเฝ้าบ้านตัวเอง ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องชาวบ้านอยากดู อยากรู้แน่นอน โครงการหมาเฝ้าบ้านเริ่มจากเรื่องใกล้ตัว ถ้ามีผลกระทบเขาย่อมอยากดูจากเรื่องใกล้ตัว ต้องเปิดข้อมูลให้คนเข้าถึงง่าย ให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับการดูพวกนี้ ควรสอนในโรงเรียนเลยด้วยซ้ำว่าดูข้อมูลอย่างไร”

จากผลของแรงบันดาลใจสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงของผู้ทรงคุณวุฒิมีผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่หลากหลาย นำไปสู่ข้อสังเกต 3 ประการดังนี้ หนึ่ง จากการที่สามารถแบ่งข้อเสนอการสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ออกมาเป็นสองประเภทคือแนวคิดและเครื่องมือ สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์คอร์รัปชันนั้นมีหลายวิธีการ และไม่สามารถมุ่งใช้วิธีการใดวิธีการเดียวได้ ต้องใช้ประสานพร้อมกัน และ สอง เมื่อเจาะศึกษาในส่วนความคิด ความรับรู้ ทักษะนั้นพบว่ามีแนวคิดที่หลากหลาย เช่น จิตสำนึก จิตสาธารณะ ความเท่าเทียม ความตื่นตัว ความสุจริต จริยธรรมของสังคม และความเข้าใจเชิงระบบ ที่สำคัญกว่านั้นคือมีการกล่าวถึงช่องทางในการถ่ายทอดความคิดเหล่านี้หลากหลายด้วย เช่น การอบรม การรณรงค์ การเปลี่ยนพฤติกรรม ภาคเอกชน การสร้างความเข้าใจ เป็นต้น และ สาม เมื่อนำข้อมูลผลของแรงบันดาลใจเหล่านี้ย้อนไปตรวจสอบกับแรงบันดาลใจที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับมาหรือมีอยู่ จะพบว่ามีความสอดคล้องกันในเชิงความหลากหลายของความคิดและช่องทางการถ่ายทอดความคิดเหล่านั้น เป็นการยืนยันอย่างชัดเจนว่าแรงบันดาลใจที่ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยได้รับมา มีอยู่และต้องการจะ

ถ่ายทอดต่อเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันนั้นมีความครอบคลุมที่กว้างขวางมากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึก

16.4. บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

ตามข้อสังเกตสำคัญที่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า แรงบันดาลใจนั้นมีความครอบคลุมที่กว้างกว่าการปลูกฝังจิตสำนึกนั้น เพื่ออธิบายอย่างเป็นรูปธรรม งานวิจัยจึงสรุปแรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน ซึ่งประกอบไปด้วยแรงบันดาลใจสู่จุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน และ แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชัน ได้ทั้งหมด 8 ประการ ได้แก่ หนึ่ง ผลจากการปลูกฝังในวัยเด็กและแรงกระตุ้นจากประสบการณ์ชีวิต สอง ความสงสัยใคร่รู้และความสนุกในการค้นหาคำตอบส่วนตัว สาม องค์ความรู้หรือแรงกระตุ้นจากการศึกษา สี่ ความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน ห้า การตอบรับในเชิงบวกและกำลังใจจากผู้อื่น หก การสนับสนุนและความหวังจากคนรุ่นใหม่ เจ็ด การรับรู้สถานการณ์ความรุนแรงของคอร์รัปชันที่ยังคงอยู่ในประเทศไทย และแปด บุคคลตัวอย่างของควมมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อมูลในตารางที่ 16-6

ตารางที่ 16-6 แสดงบทสรุปแรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันของผู้ทรงคุณวุฒิ

	การปลูกฝังในวัยเด็กและประสบการณ์ชีวิต	ความสนใจใฝ่รู้/ความสนใจในการค้นคว้าตอบ	องค์ความรู้หรือแรงบันดาลใจจากการศึกษา	ความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน	การตอบรับในเชิงบวกและกำลังใจ	การสนับสนุนและความหวังจากคนรุ่นใหม่	รับรู้ว่าการคอร์รัปชันยังอยู่	บุคคลตัวอย่าง
อ.วิชา		1						1
อ.สิริลักษณ์			1					1
ดร.มานะ			1					1
อ.ผาสุก	1			1	1	1		1
ดร.เดียนเตน			1					
อ.บรรเจิด			1					1
คุณประสงค์	1							
อ.นวนน้อย	1		1	1				1
อ.ปัญชร			1					
คุณสมชาติ	1	1	1					1
อ.ปัทมาวดี			1					
อ.จรี	1	1	1		1			1
ดร.บัณฑิต			1					
อ.เสาวณีย์			1			1		1
ผลรวม	3	4	3	9	2	2	2	9

จากข้อมูลตามตารางที่ 16-6 เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์รวมกันแล้ว สามารถวิเคราะห์สรุปผลได้ 4 ประการดังนี้ หนึ่ง แรงบันดาลใจที่ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นเริ่มเข้ามาทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันและผลักดันให้ฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาได้นั้นมีความหลากหลายมาก และการปลูกฝังจิตสำนึกในวัยเด็กหรือการอบรมเฉพาะเรื่องศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นกลยุทธ์หลักของโครงการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยจำนวนมาก เป็นเพียงหนึ่งในหลายประเด็นของแรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันเท่านั้น

สอง ความหลากหลายของประเด็นแรงบันดาลใจเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันนั้น มีการกระจายตัวอยู่ในบุคคลแต่ละบุคคลด้วย หมายความว่าปัจเจกไม่ได้มีเพียงแรงบันดาลใจเดียวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง การตัดสินใจในทางเดียวกันนั้นไม่จำเป็นต้องมาจากแรงบันดาลใจประเด็นเดียวกัน และไม่จำกัดว่าแต่ละคนได้รับแรงบันดาลใจที่ประเด็นด้วย ดังนั้นการปลูกฝังแรงบันดาลใจให้ปัจเจกจึงควรมีการปลูกฝังหลายประเด็น เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมสามารถเลือกรับแรงบันดาลใจในประเด็นที่เหมาะสมกับตัวปัจเจก

สาม รูปแบบการรับมาซึ่งแรงบันดาลใจประเด็นต่าง ๆ นั้น มีความหลากหลายด้วยเช่นกัน บัณฑิตอาจได้รับแรงบันดาลใจนี้จากการฝึกอบรม เข้าค่าย สัมมนาเหมือนกับลักษณะโครงการต่อต้านคอร์รัปชันที่จัดกันเป็นจำนวนมาก หรือ มาจากประสบการณ์ตรงจากการทำงานในพื้นที่ การเห็นผู้อื่นถูกเอารัดเอาเปรียบ องค์ความรู้จากการศึกษาวิชาการสาขาต่าง ๆ ความสามารถและโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชัน การได้รับการตอบรับในเชิงบวกและกำลังใจจากคนรอบข้าง และที่สำคัญคือการรับแรงบันดาลใจมาจากบุคคลตัวอย่างที่มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจที่ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวถึงมากที่สุด

สี่ กลยุทธ์ที่ควรนำมาประยุกต์กับโครงการต่อต้านคอร์รัปชันประเภทปลูกฝังแรงบันดาลใจนั้นคือ การสร้างความรับรู้แรงบันดาลใจหลากหลายประเภท และ รับรู้จากกระบวนการหลากหลายรูปแบบ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเบื้องต้นในตารางที่ 7 กลยุทธ์ที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษคือ การใช้บุคคลตัวอย่างที่มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม การสอดแทรกข้อมูลเรื่องการคอร์รัปชันผ่านความรู้และประสบการณ์ในการทำงานในวงการต่าง ๆ และการสนับสนุนให้คนไทยมีความสงสัยใคร่รู้และเกิดความสุขในการค้นหาคำตอบ

ข้อวิเคราะห์สรุปผลทั้ง 4 ข้อดังกล่าว อยู่ภายใต้ข้อจำกัดหลายประการในการทำงานวิจัยนี้ ได้แก่ หนึ่ง ระยะเวลาที่สั้นของการทำวิจัย เป็นข้อจำกัดต่อจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะผู้วิจัยติดต่อขอไปสัมภาษณ์ได้ ทำให้ข้อมูลประเด็นและที่มาของแรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันอาจจะไม่ครบถ้วน อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดและผลของข้อจำกัดนี้ ไม่ได้ส่งผลให้สมมุติฐานและการยืนยันความถูกต้องของสมมุติฐานนี้เปลี่ยนไป เพียงแต่ประเด็นแรงบันดาลใจอาจไม่ครบสำหรับข้อแนะนำในกลยุทธ์โครงการต่อต้านคอร์รัปชันที่สมบูรณ์ สอง ข้อจำกัดของการศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์ ซึ่งแม้จะมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับหรับงานวิจัยรูปแบบใหม่ในระยะเริ่มต้นอย่างงานวิจัยนี้ที่ทำให้ได้รับข้อมูลที่กว้างและครอบคลุม แต่ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ชัดเจนในประเด็นที่สนใจ เช่น การเปรียบเทียบความสำคัญของประเด็นแรงบันดาลใจระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคน ซึ่งในระยะต่อไปสามารถนำเครื่องมือการสืบค้นข้อมูลด้วยคำเพื่อนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเชิงลึกได้ สาม สืบเนื่องจากข้อหนึ่งและสอง คือเมื่อมีเป้าหมายผู้สัมภาษณ์มากในระยะเวลาอันกระชั้น และเป็นงานวิจัยเรื่องใหม่ในระยะเริ่มต้น ทำให้ประเด็นคำถามไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะดึงความคิดและความเข้าใจที่แท้จริงต่อแรงบันดาลใจของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนออกมาได้อย่างครบถ้วน และสี่ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาแรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันในเบื้องต้น ผลวิเคราะห์ที่สรุปได้เป็นข้อเสนอแนะในเชิงกลยุทธ์และโครงสร้างของโครงการต่อต้านคอร์รัปชันเท่านั้น ยังไม่ได้ลงลึกถึงรายละเอียดและรูปแบบ

โครงการ ข้อจำกัดเหล่านี้จึงเป็นข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในระยะต่อไปเพื่อนำไปสู่โครงการต่อต้านคอร์รัปชันที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

16.5. บทสรุป

เพื่อตอบคำถามการวิจัยว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผล กระตุ้น หรือหล่อหลอมให้คนมีใจและมีแรงพร้อมมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน งานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดเรื่อง Habitus เพื่อศึกษาโครงสร้างทางสังคมและลักษณะของปัจเจกบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันมาเป็นเวลานาน มีความรู้ความเชี่ยวชาญเชิงประเด็นนี้อย่างลึกซึ้ง และมีประสบการณ์อย่างมากมายในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับการคอร์รัปชันและการต่อต้านคอร์รัปชัน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) จำนวน 14 คน

ข้อมูลการศึกษาเบื้องต้นและจากวรรณกรรมปริทัศน์ทำให้เกิดสมมุติฐานเบื้องต้นว่าการต่อต้านคอร์รัปชันด้วยโครงการปลูกฝังจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม นั้นแม้มีความสำคัญ แต่ยังขาดประสิทธิผลในการสร้างพลเมืองตื่นรู้ที่เพียงพอต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในประเทศไทย ซึ่งนำไปสู่คำถามการวิจัยว่า ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผล กระตุ้น หรือหล่อหลอมให้คนพร้อมมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน

เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิด Habitus จะสามารถอธิบายเหตุผลของสมมุติฐานเบื้องต้นได้ว่าที่โครงการประเภทปลูกฝังจิตสำนึกด้วยคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมขาดประสิทธิผลนั้น เนื่องจากประเด็นการปลูกฝังด้วยคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมนี้เป็นเพียงประเด็นหนึ่งในหลาย ๆ ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับหรือมีเป็นแรงบันดาลใจในการเข้าสู่การทำงานต่อต้านคอร์รัปชันหรือช่วยผลักดันให้ฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานนี้ไปได้ ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มีที่มาหลากหลายทั้งจากโครงสร้างสังคม วัฒนธรรมที่ปัจเจกนั้นมีประสบการณ์ด้วย และ ลักษณะภายในของปัจเจกนั่นเอง ซึ่งผลักดันให้ปัจเจกมีใจที่จะเริ่มทำงานต่อต้านคอร์รัปชันและมีผลกลับมาผลักดันให้ปัจเจกมีแรงทำงานต่อเนื่องแม้พบเจออุปสรรค ซึ่งงานวิจัยนี้เรียกประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้รวมกันว่า “แรงบันดาลใจ”

ข้อมูลของงานวิจัยนี้สรุปได้ว่า แรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน มีความครอบคลุมกว้างขวางในเชิงประเด็น และหลากหลายในที่มา โดยจากข้อมูลสัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้มีอยู่ 8 ประเด็น ได้แก่ หนึ่ง ผลจากการปลูกฝังในวัยเด็กและแรงกระตุ้นจากประสบการณ์ชีวิต สอง ความสงสัยใคร่รู้และความสนุกในการค้นหาคำตอบส่วนตัว สาม องค์กรความรู้หรือแรงกระตุ้นจากการศึกษาสี่ ความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน ห้า การตอบรับในเชิงบวกและกำลังใจจากผู้อื่น หก การ

สนับสนุนและความหวังจากคนรุ่นใหม่ เจ็ด การรับรู้สถานการณ์ความรุนแรงของคอร์รัปชันที่ยังคงอยู่ในประเทศไทย และแปด บุคคลตัวอย่างของควมมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม จึงเห็นได้ว่า การปลูกฝังจิตสำนึก ซึ่งเป็นกลยุทธ์หลักของโครงการต่อต้านคอร์รัปชันหลายโครงการนั้น เป็นเพียงแค่ประเด็นหนึ่งในแรงบันดาลใจเหล่านี้เท่านั้น

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้แล้ว พบว่าสามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการต่อต้านคอร์รัปชันที่มีประสิทธิผลมากขึ้นได้ว่า ควรขยายของเขตประเด็นที่โครงการนั้นสร้างกับผู้เข้าร่วมให้กว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้นตามประเด็นแรงบันดาลใจในงานวิจัยนี้ และเพิ่มรูปแบบการรับรู้แรงบันดาลใจเหล่านี้จากกระบวนการต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกรับแรงบันดาลใจที่ตนรับรู้ได้เหมาะสมที่สุดมาบังดาลให้เกิดเป็นแรงในการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ป.ป.ช., 2017. ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564). สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, Bangkok, Thailand.
- ป.ป.ช., 2016. แผนแม่บท บูรณาการป้องกัน ปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579). สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, กรุงเทพฯ, ประเทศไทย.
- พีระพงษ์ เตชะทัตตานนท์, 2017. สมการคอร์รัปชัน : แก่โจทย์ บวก ลบ คูณ หาย ในสังคมไทย. Thailand Development Resarch Institute (TDRI), Bangkok, Thailand.
- วิโรจน์ ฮ่องวงศ์, 2003. การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. Faculty of Law, Thammasat University, Bangkok, Thailand.
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2010. แนวความคิดฮาบิทัสของปิแอร์ บูร์ดิเยอ กับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, กรุงเทพฯ.
- ACT, n.d. ยุทธศาสตร์ 3ป. ขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย).
- Anti-Corruption Social Lab Knowledge Management Team, 2016. รายงานสรุปผลการจัดกระบวนการ โครงการ “ร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชัน.” Anti-Corruption Social Lab.
- Barrett, M., Barth, L., Benton, T., Blackshaw, T., Cohen, I.J., HERITAGE, J., Holton, R., Hughes, J., Jessop, B., Martin, K., 2007. Key sociological thinkers. Palgrave Macmillan.
- Bell, J., Crossley, N., Stephens, W.O., Sullivan, S., Leary, D., Watkins, M., Miner, R., Lockwood, T., MacMullan, T., Fosl, P., 2013. A history of habit: From Aristotle to Bourdieu. Lexington Books.
- Bourdieu, P., 1977. Outline of a Theory of Practice. Cambridge university press.
- De Graaf, G., 2007. Causes of corruption: Towards a contextual theory of corruption. Public Adm. Q. 39–86.

- Goodman, J.E., Silverstein, P.A., 2009. Bourdieu in Algeria: colonial politics, ethnographic practices, theoretical developments. U of Nebraska Press.
- Kangsanant, K., 2003. Organization Development and Capacity-Building of the Office of the National Counter Corruption Commission. The National Anti-Corruption Commission, Bangkok, Thailand.
- Susan, N., Budirahayu, T., 2018. Village Government Capacity in the Implementation of Village Law No. 6 of 2015 in Indonesia, in: Sustainable Future for Human Security. Springer, pp. 17–27.
- Torplus Yomnak, 2015. Corruption in Thailand: A Study of Corruption and Anti-Corruption Reforms in Thailand's Construction Sector (PhD thesis). University of Cambridge, Cambridge, UK.
- Walther, M., 2014. Repatriation to France and Germany: A comparative study based on Bourdieu's theory of practice. Springer.

ภาคผนวกท้ายบทที่ 16

ตารางที่ 1 สรุปโครงการที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึก คุณธรรม ศีลธรรม เพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน

ลำดับ	โครงการ	องค์กรที่รับผิดชอบ	ปีที่ดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	เป้าหมายของโครงการ	จำนวนผู้เข้าร่วม	ลักษณะการอบรม
1	นยปส. (นักบริหารยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปราม การทุจริตระดับสูง)	ป.ป.ช.	2553-ปัจจุบัน	วัยทำงาน (ข้าราชการ)	1. สร้างผู้นำในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง รวมทั้งการพัฒนากลไกและแนวทางการดำเนินการยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์สำนักงาน ป.ป.ช. 2. สร้างผู้นำ/ผู้บริหารต้นแบบที่มีวิธีคิดดิจิทัล (Digital Thinking) ในการแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม มีคุณธรรม จรรยาบรรณ และใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กร 3. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดพลังร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในทุกภาคส่วนให้สัมฤทธิ์ผล 4. สร้างความเข้าใจในบทบาทภารกิจของกรมการ ป.ป.ช. สำนักงาน ป.ป.ช. และบทบาทภาคีการป้องกันและปราบปรามการทุจริต	560	โดยตรง-ระยะยาว
2	หลักสูตร "การเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ" โดยสถาบันการป้องกันและปราบปรามการ		2558, 2559	วัยทำงาน (ข้าราชการ)	1. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ ITA (Integrity Transparency Assessment) 2. การยกระดับคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐในด้านวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร: การจัดทำและกรณีศึกษาวัฒนธรรมคุณธรรม, กระบวนการกำกับติดตามคุณธรรมและจริยธรรม, วัฒนธรรมความอาย, การกำหนดแนวทางด้านทุจริตในองค์กร 3. การยกระดับคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐในด้านคุณธรรมการทำงานในหน่วยงาน	560	โดยตรง-ระยะสั้น

ลำดับ	โครงการ	องค์กรที่รับผิดชอบ	ปีที่ดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	เป้าหมายของโครงการ	จำนวนผู้เข้าร่วม	ลักษณะการอบรม
	ทุจจริตแห่งชาติ สัญญา ธรรมศักดิ์						
3	โครงการโรงเรียน สุจริต		2556- ปัจจุบัน	เยาวชนใน สถานศึกษา	ปลูกฝังเยาวชนให้มีคุณลักษณะ 5 ประการของโรงเรียนสุจริต ประกอบด้วย 1. ทักษะกระบวนการคิด 2. มีวินัย 3. ซื่อสัตย์สุจริต 4. อยู่อย่างพอเพียง 5. จิตสาธารณะ	2,960,000	โดยตรง- ระยะยาว
				วัยทำงาน (ข้าราชการ)		157,873	โดยตรง- ระยะสั้น
				วัยทำงาน		96,480	โดยตรง- ระยะยาว
4	ยุวทูต ป.ป.ช.		2557- 2560	เยาวชนใน สถานศึกษา	คัดเลือกยุวทูต ป.ป.ช. ซึ่งจะเป็นตัวแทนในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสำนักงาน ป.ป.ช. และการรณรงค์ต่อต้าน การทุจริต ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และปลูกฝังจิตสาธารณะโดยมุ่งเน้นในการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน มีความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม	200	โดยตรง- ระยะสั้น
5	ค่ายเยาวชนสัมพันธ์		2551- 2558	เยาวชนใน สถานศึกษา	1. เพื่อส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ และประสานให้เกิดการปลูกจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม 2. เพื่อเสริมสร้างทัศนคติค่านิยมในความซื่อสัตย์สุจริต พื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่การสร้างสังคมโปร่งใส 3. เพื่อกระตุ้นเตือนให้คนรุ่นใหม่ ตระหนักในผลเสียร้ายแรงที่เกิดขึ้นจากการทุจริตคอร์รัปชัน 4. เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และภารกิจของสำนักงาน ป.ป.ช. ตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง	1,350	โดยตรง- ระยะสั้น

ลำดับ	โครงการ	องค์กรที่รับผิดชอบ	ปีที่ดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	เป้าหมายของโครงการ	จำนวนผู้เข้าร่วม	ลักษณะการอบรม
					5. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริต ร่วมกับ ป.ป.ช. 6. เพื่อสร้างกลุ่มเครือข่ายป้องกันการทุจริต		
6	ลูกสาวของแผ่นดิน รวมพลังสร้าง สังคมไทยใสสะอาด	มูลนิธิประเทศไทยใสสะอาด และกรมกิจการสตรีและ สถาบันครอบครัว	2558	เยาวชนใน สถานศึกษา	เรียนรู้เกี่ยวกับ พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ ของสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, วัฒนธรรม ความเป็นไทย เช่น ขนบธรรมเนียม และดนตรีไทย, ความกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด, เรียนรู้ในการ ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเกี่ยวกับการดำรงชีวิต อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม, เรียนรู้โครงการพระราชดำริ	100	โดยตรง- ระยะสั้น
7	โตแล้วอย่าโกง โต แล้วไม่โกง	กทม. ร่วมกับ ศูนย์ สาธารณประโยชน์และประชา สังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร ศาสตร์ และมูลนิธิองค์กร เพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย	2557	วัยทำงาน (ข้าราชการ)	ยึดหลักคุณธรรม 5 ประการ ประกอบด้วย 1. ซื่อสัตย์ 2. รับผิดชอบ 3. รักใน ความเป็นธรรม 4. พอเพียง 5. ทำเพื่อส่วนรวม นำมาเป็นกรอบประพฤติปฏิบัติ ตน ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกในคุณธรรม	400	โดยตรง- ระยะสั้น
8	Youth 2020 : เยาวชนไทย ไร้ คอร์รัปชัน	ACT	2557- ปัจจุบัน	เยาวชนใน สถานศึกษา	ปลูกฝังคุณค่าหลัก 6 ประการ ที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ได้แก่ 1. ความซื่อสัตย์ สุจริต 2. จิตสาธารณะ 3. ความเป็นธรรมทางสังคม 4. เป็นอยู่อย่างพอเพียง 5. ภาวะ ผู้นำ 6. การปฏิเสธคอร์รัปชัน	360	โดยตรง- ระยะสั้น
9	โครงการผู้นำ นักศึกษารุ่นใหม่ไร้ คอร์รัปชัน	ACT ร่วมกับมหาวิทยาลัย หอการค้าไทยและสมาคม สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่ง ประเทศไทย	2560	เยาวชนใน สถานศึกษา	ปลูกฝังคุณค่าหลัก 6 ประการ ที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ได้แก่ 1. ความซื่อสัตย์ สุจริต 2. จิตสาธารณะ 3. ความเป็นธรรมทางสังคม 4. เป็นอยู่ อย่างพอเพียง 5. ภาวะผู้นำ 6. การปฏิเสธคอร์รัปชัน	60	โดยตรง- ระยะสั้น

ลำดับ	โครงการ	องค์กรที่รับผิดชอบ	ปีที่ดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	เป้าหมายของโครงการ	จำนวนผู้เข้าร่วม	ลักษณะการอบรม
10	เยาวชนอารยะ ดี เก่ง กล้า อาสา พัฒนาสังคมไทย	ACT ร่วมกับสมาคมสยามอารยะ	2558	เยาวชนในสถานศึกษา	ปลูกฝังคุณค่าหลัก 6 ประการ ที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ได้แก่ 1. ความซื่อสัตย์ สุจริต 2. จิตสาธารณะ 3. ความเป็นธรรมทางสังคม 4. เป็นอยู่อย่างพอเพียง 5. ภาวะผู้นำ 6. การปฏิเสธคอร์รัปชัน	300	โดยตรง-ระยะสั้น
11	โตไปไม่โกง	มูลนิธิองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย ร่วมกับ CPCS (ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) และ กทม	2553-ปัจจุบัน	เยาวชนในสถานศึกษา (*โดยผ่านการอบรมครู)	สาระสำคัญของหลักสูตรได้แก่ 1. ความซื่อสัตย์สุจริต 2. จิตสาธารณะ 3. ความเป็นธรรมทางสังคม 4. กระทำอย่างรับผิดชอบ 5. พอเพียง เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดอย่างมีเหตุผลและซึมซับคุณค่าแห่งความเป็นธรรมชาติ และสร้างความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี ภูมิใจในการทำความดี รังเกียจคนโกงและคนเก่งแต่โกง	8,244*	โดยตรง-ระยะสั้น
12	เยาวชนไทยหัวใจใสสะอาด	สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กรมในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	2556-ปัจจุบัน	เยาวชน	ส่งเสริมให้สภาเด็กและเยาวชนทุกระดับ เครือข่ายเด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเฝ้าระวังการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน มีจิตสำนึกค่านิยม ในความซื่อสัตย์สุจริต และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน	10,000	โดยตรง-ระยะสั้น
13	บอร์ดเกม The Trust	นักพัฒนาเกมอิสระ โดยการสนับสนุนจาก TDRI	2560	บุคคลทั่วไปทุกวัย	ผู้เล่นได้เข้าใจว่าการตรวจสอบจะช่วยให้การทุจริตน้อยลง แม้การตรวจสอบจะมีราคาก็ตาม	1,200	โดยอ้อม
14	หลักสูตรสุจริตไทย	สุจริตไทย	2558	บุคคลทั่วไปทุกวัย	ปลูกจิตสำนึก ให้ความรู้ กระตุ้นให้คนกล้าการกระทำทุจริตและให้แนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมเพื่อจะไม่กระทำการคอร์รัปชัน เนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือสร้างความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมมนุษย์ที่เสี่ยงต่อการคอร์รัปชัน จากนั้นจึงให้ศึกษากรณีศึกษา และสุดท้ายสมมุติเหตุการณ์ เพื่อทดสอบความเข้าใจพร้อมมีเฉลยเพื่อเป็นแนวทางของผู้เรียนให้นำไปปรับใช้เมื่อเผชิญปัญหาจริง	4,623	โดยอ้อม

ลำดับ	โครงการ	องค์กรที่รับผิดชอบ	ปีที่ดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	เป้าหมายของโครงการ	จำนวนผู้เข้าร่วม	ลักษณะการอบรม
15	Corrupt: Games on iOS and Android	OpenDream	2560	บุคคลทั่วไป ทุกวัย	ผู้เล่นได้ฝึกการเลือก ว่าถ้าเห็นเหตุการณ์คอร์รัปชัน จะเลือกเพิกเฉยหรือเข้าไปหยุดยั้ง	67,000	โดยอ้อม

*จำนวนผู้ผ่านการอบรมที่เป็นครูเท่านั้น ไม่มีข้อมูลจำนวนนักเรียน

บทที่ 17

บทสังเคราะห์งานวิจัยเชิงการสื่อสาร

17.1. บทนำ

การสื่อสารเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ ทั้งนี้เนื่องจากโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคม ทำให้มนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา การสื่อสารเกิดขึ้นในแทบทุกกิจกรรมของการดำรงชีวิต ทั้งกับบุคคลในครอบครัว เพื่อนฝูง ผู้ร่วมงาน หรือแม้กระทั่งคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น จากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสาร โดยใช้สื่อต่าง ๆ อาจเป็นการพูด การเขียน สัญลักษณ์อื่นใด การแสดงหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อันมีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมาในทิศทางที่ผู้ส่งสารต้องการ

ดังนั้นการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ย่อมทำให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้ และประพฤติปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งสารต้องการ ในที่นี้ย่อมหมายถึงรวมถึงการสื่อสารเพื่อไขว่คว้าปัญหาการคอร์รัปชันด้วย โดยออกแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพตามแต่ละกลุ่มเป้าหมายแล้ว ย่อมจะทำให้ผู้รับสารมีการรับรู้ที่เกี่ยวกับการคอร์รัปชันเกิดขึ้น อันจะนำมาสู่การสร้างความตระหนักถึงปัญหาการคอร์รัปชัน รวมไปถึงสร้างความตระหนักถึงผลกระทบจากพฤติกรรมและสังคมที่เต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน ที่จะเกิดขึ้นทั้งกับตนเอง สังคมและประเทศ ในท้ายที่สุด การสื่อสาร รวมไปถึงการสร้างสื่อที่เหมาะสมจะทำให้เกิดการสร้างความร่วมมือกันในสังคมเพื่อให้เกิดการต่อต้านการคอร์รัปชันเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

17.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน โดยการสร้างการเรียนรู้จากกรณีศึกษาทุจริตคอร์รัปชันในโครงการขนาดใหญ่ การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์คอร์รัปชันระดับครัวเรือน และการแบ่งปันประสบการณ์ร่วม

17.3. ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา

1. เนื่องจากในการผลิตสื่อใช้ต้นทุนในการผลิตค่อนข้างสูง งานวิจัยชิ้นนี้จึงเน้นการผลิตสื่อออกมาเป็นต้นแบบ เพื่อทำการทดสอบการรับรู้เพื่อสามารถทำการทดสอบการรับรู้ของผู้รับสื่อได้เท่านั้น และจะนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

2. การผลิตสื่อแต่ละประเภทมีความเหมาะสมกับผู้รับสื่อที่แตกต่างกัน ซึ่งยังไม่มีงานวิจัยที่ชี้ชัดเจนว่าสื่อที่เกี่ยวข้องกับคอร์รัปชันนั้น กลุ่มเป้าหมายไหนควรใช้สื่อแบบใด งานวิจัยครั้งนี้จึงเน้นการทดลองและการนำเสนอสื่อแบบที่เคยปฏิบัติมาเป็นหลักก่อน จากนั้นจึงทำการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงในอนาคต

17.4. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาในเรื่องของการสื่อสารด้านการคอร์รัปชันในงานวิจัยชิ้นนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ แนวทางการกำหนดเนื้อหาให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และการกำหนดรูปแบบของสื่อในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

แนวทางการกำหนดเนื้อหาให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายจะอาศัยเทคนิค “STP Marketing” ซึ่งถูกมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งกลุ่มความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค และตอบสนองได้อย่างถูกต้อง โดย Segmentation หมายถึง การแบ่งส่วนตลาดสามารถเลือกแบ่งได้เป็นหลายแบบตามรูปแบบสินค้าหรือบริการ Targeting หมายถึง การเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนโดยเลือกจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจากการแบ่ง Segmentation และ Positioning หมายถึง ตำแหน่งหรือจุดยืนของสินค้าหรือบริการของเราว่ายืนอยู่บนตำแหน่งไหน จุดนี้จะสามารถบอกได้ว่าสินค้าหรือบริการของเราแตกต่างจะคนอื่นอย่างไร

การแบ่ง Segmentation จะช่วยให้การวางแผนการสื่อสารสามารถทำได้ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร โดยแนวคิดนี้ในทางการตลาดนั้น สามารถแยกวิธีการแบ่งได้ออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. Demographic segmentation การแบ่งตามหลักประชากรศาสตร์ โดยแบ่งจาก อายุ เพศ รายได้ โสัดหรือแต่งงาน เป็นต้น
2. Psychographic segmentation การแบ่งตามหลักจิตวิทยา หรือตัวอย่างเช่น แบ่งตามสิ่งที่ชอบ Lifestyle รสชาติอาหารที่ชอบ หรือแม้กระทั่ง ชนชั้นทางสังคม

3. Geographic segmentation การแบ่งตามพื้นที่ที่อยู่ อาจจะแบ่งได้ตาม ภาค จังหวัด ประเทศ หรือ ขนาดบ้านพัก

4. Behavioral segmentation การแบ่งตามพฤติกรรม ยกตัวอย่างเช่น แบ่งตามเคยใช้สินค้าประเภทนี้บ่อยครั้งแค่ไหน หรือ เวลาในการซื้อของ ซึ่งในการแบ่ง segmentation เพื่อการสื่อสารการคอร์รัปชั่น จะใช้วิธีการแบ่งตามพฤติกรรม

17.5. วิธีการศึกษา

สำหรับวิธีการศึกษาของงานวิจัยในส่วนของสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

แนวทางการกำหนดเนื้อหาให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย จะใช้การทดลองทางเศรษฐศาสตร์ (Economic experiment) เพื่อศึกษาการตัดสินใจ พฤติกรรมและการตอบสนองของกลุ่มทดลองต่อรูปแบบการโกงแบบต่างๆ เพื่อพิจารณารูปแบบการโกงที่เชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมาย อันจะนำมาสู่การออกแบบเนื้อหาในการสื่อสารการคอร์รัปชั่น

ขณะที่การกำหนดรูปแบบของสื่อในแต่ละกลุ่มเป้าหมายจะใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิจัยเอกสาร การทำปริทรรศน์วรรณกรรม และการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาความเหมาะสมหรือ/และนำเสนอแนวทางการสร้างเนื้อหาในสื่อแต่ละรูปแบบ

17.6. ผลการศึกษา

17.6.1. สื่อกับการปลูกฝังความเข้าใจปัญหาการคอร์รัปชั่นในเด็ก

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบของการใช้สื่อเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชั่น รวมถึงสื่อที่ต้องการปลูกฝังคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ในสังคมไทย จะพบว่าเนื้อหาหรือรูปแบบส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางแบบ “จากบนลงล่าง” โดยให้ครู พ่อแม่หรือพระ เป็นตัวแสดงหลักและเน้นบทบาทหลักไปในเชิงการสั่งสอนอบรม ลงโทษหรือให้รางวัล เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมหรือค่านิยมที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการนำเอาพระราชดำรัสของในหลวงรัชการที่ 9 ในประเด็นเรื่องความซื่อสัตย์เข้ามาใช้ในการอธิบาย รวมถึงยังมีการนำเอาชีวประวัติของบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงด้านความซื่อสัตย์ การไม่ยอมสยบต่อผู้มีอำนาจ และความซื่อตรงต่อหน้าที่ของตนเอง อาทิ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร ทั้งนี้รูปแบบของสื่อมีทั้ง หนังสือ Animation และสื่อออนไลน์ ต่าง ๆ หรือใช้สื่อหลายรูปแบบผสมผสานกัน โดยสื่อ Animation ซึ่งเป็นที่รู้จักของเด็กอยู่แล้ว เช่น ก้านกล้วย และชุมชนนิมนต์ยิ้ม เมื่อถูกปรับมาใช้กับเนื้อหาเรื่องการต่อต้านการคอร์รัปชั่น จึงกลายเป็นสื่อที่เข้าถึงเด็ก ๆ ได้

ง่าย และสามารถสอดแทรกเนื้อหาของการต่อต้านคอร์รัปชัน รวมถึงการปลูกฝังความซื่อสัตย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจ โดย Animation เรื่องก้านกล้วยมีจุดเด่น คือ มีช้างก้านกล้วย เด็กชายซื่อสัตย์ เด็กหญิงเป็นธรรม เด็กชายรับผิดชอบ เด็กหญิงพอเพียง และเด็กชายจิตสาธารณะ ที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่สะท้อนคุณธรรมในด้านต่าง ๆ เป็นตัวแสดงหลัก ทั้งนี้ Animation ทั้งเรื่องก้านกล้วย และ ชุมชนนิมนต์ยังถูกเผยแพร่ทั้งทางโทรทัศน์และสามารถดูซ้ำได้ผ่านทางยูทูบ ทำให้ช่องทางในการเผยแพร่ขยายวงกว้างออกไปได้อีก

ในขณะที่นิทานหรือ Animation ที่ใช้ต่อต้านการคอร์รัปชันในต่างประเทศมักเน้นให้เด็กมีบทบาทสำคัญในการตั้งคำถามต่อการคอร์รัปชันหรือมีบทบาทในการช่วยกำจัดการคอร์รัปชัน โดยเฉพาะ Animation เรื่อง Bribe busters ของ Trace International ที่มีจุดเด่นในการสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุและผลกระทบของการคอร์รัปชัน รวมถึงการแก้ปัญหาการคอร์รัปชันโดยผู้คนในสังคม และชุมชน เป็นการชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันของส่วนต่าง ๆ พร้อม ๆ ไปกับสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหรือศักยภาพของเด็กในการแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน ในขณะที่บางประเทศได้เริ่มมีการนำเอาสื่ออื่น ๆ เช่น เกมคอมพิวเตอร์ และภาพยนตร์แบบการ์ตูนมาใช้ร่วมด้วย โดยสื่อทั้ง 2 ประเภทหลังนี้ยังไม่พบว่าได้มีการนำมาใช้ในประเทศไทย ในขณะที่ประเทศฮ่องกงซึ่งเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในด้านความสามารถในการลดการคอร์รัปชันได้เริ่มนำเอาสื่อประเภทเกมคอมพิวเตอร์ และภาพยนตร์แบบการ์ตูนมาใช้ โดย Hong Kong Independent Commission Against Corruption ได้สร้างตัวแสดงเด็กขึ้นมา 4 คน เป็นตัวแทนของเด็กในการต่อต้านการคอร์รัปชัน นั่นคือ iSir , Cici, Acumen และ Cougar และนำเอาเกมคอมพิวเตอร์ในรูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละช่วงอายุ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลขึ้นไปมาใช้ พร้อมกันนั้นได้สอดแทรกเนื้อหาการเรียนรู้คุณธรรมด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความซื่อสัตย์ ความยับยั้งชั่งใจ ความรับผิดชอบ ให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้พร้อม ๆ ไปกับความสนุกสนานที่ได้รับจากการเล่นเกมด้วย ส่วนประเทศที่สนใจต่อต้านการคอร์รัปชันอย่าง อินเดีย อินโดนีเซียและจีน ก็ได้นำเอาการแข่งขันและการจัดนิทรรศการภาพยนตร์การ์ตูนเข้ามาเป็นเครื่องมือสื่อสารให้กับประชาชนทั่วไปและเยาวชน

จากผลการศึกษาดังกล่าว งานวิจัยจึงเห็นว่าสื่อต่าง ๆ เช่น นิทานและ Animation ซึ่งเป็นสื่อหลักที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์และการต่อต้านการคอร์รัปชันในประเทศไทย ควรเพิ่มการเน้นย้ำบทบาทของเด็กในการต่อต้านการคอร์รัปชันและสร้างสมดุลของแนวทางในการอบรมสั่งสอนแบบบนลงล่าง โดยให้น้ำหนักกับการมี Critical thinking หรือการคิดอย่างวิพากษ์และการแก้ปัญหาของเด็ก ดังที่ United Nation Office of Drugs and Crime (2004) ได้เน้นย้ำ การให้ความสำคัญต่อการตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบต่อปัญหาหรือพฤติกรรมการคอร์รัปชันหรือความไม่ซื่อสัตย์ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้จากการใช้วิจารณญาณของตนเอง ผ่านการชี้ให้เห็นถึงสาเหตุ

ทางเลือกต่าง ๆ ของการกระทำและผลกระทบของการกระทำที่ไม่เชื่อตรงหรือคอร์รัปชันเมื่อเปรียบเทียบกับกระทำที่เชื่อตรงและมีความรับผิดชอบ ส่วนบทบาทของผู้ใหญ่ควรเน้นไปที่การสร้างข้อถกเถียงและชี้ให้เห็นถึงทางเลือกและผลกระทบอันหลากหลายของการเลือกที่จะทำการคอร์รัปชันหรือไม่ทำ เนื่องจากการคอร์รัปชันเป็นปัญหามีความสลับซับซ้อนครอบคลุมทั้งมิติทางด้านจริยธรรมซึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และปรัชญาการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางที่ผิดของรัฐ (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2560) และในหลายกรณีก็มีความเชื่อมโยงกับรากเหง้าของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย งานวิจัยเห็นว่าแนวทางการสร้างการคิดวิพากษ์ดังกล่าวตั้งแต่เด็ก จะทำให้การต่อต้านการคอร์รัปชันเป็นไปอย่างยั่งยืนและประยุกต์ใช้ได้อย่างยืดหยุ่นเท่าทันการเปลี่ยนแปลงไปของบริบทต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ

สำหรับแนวทางการสร้างการคิดวิพากษ์ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับต่อต้านการคอร์รัปชันให้กับเด็กไทย งานวิจัยเสนอว่าควรนำเอามิติวิถีคิดของพุทธศาสนาแบบที่เรียกว่า “วิรัชชวาท” มาใช้ คำว่า วิรัชชวาท มาจาก คำว่า “วิรัชช” แปลว่าแยกแยะ แบ่งออก จำแนกหรือแจกแจง ไกล่เคียงกับคำว่าวิเคราะห์ ส่วนคำว่า “วาท” แปลว่า การพูด การแสดงคำสอน ดังนั้นคำว่า วิรัชชวาท คือ การพูดแยกแยะ การพูดจำแนกหรือพูดแจกแจง พูดวิเคราะห์ ลักษณะสำคัญของความคิดและการพูดแบบนี้คือ การมองและแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้านให้ครบทุกด้าน ไม่ใช่การจับเอาแง่หนึ่งแง่เดียวหรือบางแง่ขึ้นมาวินิจฉัยหรือประเมินคุณค่าความดีความชั่วโดยถือเอาส่วนเดียวหรือบางส่วนเท่านั้น (พระพรหมคุณณาภรณ์, 2555) ด้วยเหตุนี้แนวทางการวิเคราะห์แบบวิรัชชวาทซึ่งเป็นวิถีคิดที่มีอยู่แล้วในพุทธศาสนาและสังคมไทย แนวทางการวิเคราะห์แบบนี้จึงเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างวิจารณ์ญาณและประยุกต์ใช้กับการต่อต้านการคอร์รัปชันในสังคมไทย

นอกจากนี้ งานวิจัยยังเห็นว่าองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในไทยควรเพิ่มเติมสื่อในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงและสื่อมีความเหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงอายุมากขึ้น เช่น เกมสื่อบอร์ดที่สอดแทรกเนื้อหาด้านการปลูกฝังคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์และต่อต้านการคอร์รัปชันสำหรับเด็กในแต่ละช่วงอายุ การใช้ศิลปะในรูปแบบอื่น ๆ เช่น เพลง ภาพวาดแบบการ์ตูนหรือการ์ตูนที่สอดแทรกเนื้อหาต่อต้านการคอร์รัปชัน โดยอาจจะสร้างตัวแทนของเด็กในรูปแบบของ Mascot แบบที่องค์กรการต่อต้านคอร์รัปชันในฮ่องกงจัดทำ โดยนำไปเสริมกับสื่อนิทานและ Animation ที่มีอยู่ เพื่อทำให้สื่อในการต่อต้านการคอร์รัปชันมีความหลากหลายและเหมาะสมกับความสนใจของเด็กมากยิ่งขึ้น

17.6.2. การทดลองทางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการโกงข้อสอบ

การทดลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ถูกพัฒนาจากการทดลองในงานวิจัยของ Mazar, Amir & Ariely (2008) เป้าหมายของการทดลอง คือ เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจในพฤติกรรมการโกงของกลุ่มตัวอย่าง และปัจจัยที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมการโกง

ในการทดลองพื้นฐานที่เป็นส่วนหลักสำหรับแต่ละทริทเมนต์ ผู้ทำการทดลองจะให้ผู้ร่วมการทดลองทำข้อสอบ โดยในแต่ละ session มีผู้ร่วมทำการทดลองประมาณ 48 คน โดยมีทั้งหมด 5 session และมีผู้ร่วมการทดลองทั้งหมดประมาณ 250 คน ผู้ร่วมการทดลองแต่ละคนจะต้องทำข้อสอบ โดยกากบาทจับคู่ตัวเลขที่รวมกันแล้วมีค่าเท่ากับสิบ จากตัวเลขทั้งหมด 12 ตัว ดังแสดงในรูปที่ 1 โดยคำตอบที่ถูกสำหรับโจทย์ในรูป คือ 5.72 กับ 4.28 โดยผู้ร่วมการทดลองต้องทำข้อสอบจำนวน 48 ข้อ โดยมีเวลาให้ทำข้อสอบทั้งหมด 10 นาที

ภาพที่ 17-1 แสดงตัวอย่างข้อสอบที่ใช้ในการทดลอง โดยให้กากบาทตัวเลข 2 ตัวที่มีผลรวมเท่ากับ 10

.22	.11	.97
.33	.78	.55
.48	.28	.72
.77	.70	.37

เมื่อหมดเวลาทำข้อสอบแล้ว ผู้ร่วมทดลองจะตรวจข้อสอบของตัวเองและให้คะแนนตัวเองด้วย (ยกเว้นในบางทริทเมนต์) และจะได้รับคำตอบแทนโดยขึ้นอยู่กับคะแนนนี้ ผู้ร่วมทดลองส่วนใหญ่จะไม่สามารถทำข้อสอบเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องภายใต้เวลาที่กำหนด ดังนั้นผู้ร่วมการทดลองจึงมีแรงจูงใจที่จะโกงโดยให้คะแนนที่ตัวเองทำได้มากกว่าคะแนนที่ทำได้จริง เช่น สมชายทำข้อสอบได้ 20 ข้อ แต่เขาสามารถโกงและให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ทำได้จริงและได้รับผลตอบแทนมากขึ้น

งานวิจัยในส่วนนี้ใช้เศรษฐศาสตร์เชิงทดลองเพื่อศึกษาพฤติกรรมการโกงข้อสอบของกลุ่มผู้ร่วมทดลองที่เป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการทดลองศึกษาการโกงข้อสอบ 2 แบบร่วมกัน

คือ การโกงข้อสอบโดยการโกหกและให้คะแนนตัวเองมากกว่าที่ทำได้ และการโกงโดยการลอกข้อสอบคนข้าง ๆ

ผลจากการทดลองแสดงให้เห็นว่า ประมาณ 40% ของผู้ร่วมทดลองโกงโดยการโกหกให้คะแนนตัวเองมากกว่าความเป็นจริง การเตือนทางด้านศีลธรรมไม่ช่วยลดการโกง และการแข่งขันทำให้มีการโกงเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าคนที่เรียนเก่งมีแนวโน้มที่จะโกงมากกว่าคนที่ไม่เก่ง

สำหรับการโกงโดยการลอกข้อสอบนั้น งานวิจัยพบว่าโอกาสที่ผู้ร่วมทดลองจะลอกข้อสอบคนที่นั่งติดกันจะสูงขึ้น ถ้าคนที่นั่งติดกันเป็นเพื่อนที่รู้จักกัน

17.6.3. การสื่อสารระหว่างเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย

การทำงานร่วมกันอย่างมีระบบเป็นเครือข่ายนั้นเป็นสิ่งที่องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ ในประเทศไทย ทั้งรัฐ เอกชนและประชาสังคมให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก มีการระบุให้ประเด็นนี้อยู่ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และภารกิจอย่างเป็นทางการของหลายหน่วยงาน และเป็นประเด็นที่สื่อและประชาชนให้ความสนใจด้วยกัน ซึ่งตามทฤษฎีแล้ว การสร้างความร่วมมือและทำงานอย่างเป็นเครือข่ายนั้น หากบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีกลยุทธ์ ก็จะสามารถพัฒนางานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้

งานวิจัยนี้ได้เก็บข้อมูลจากตัวแทนองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม จำนวน 34 คน จาก 27 องค์กร มาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยเครื่องมือวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis: SNA) พบว่ามีองค์กรจำนวนหนึ่งที่มีคุณสมบัติในการเป็นตัวกลางสร้างความเชื่อมโยงและบริหารจัดการเครือข่ายนี้ได้มีประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยได้เสนอแนะกลยุทธ์การบริหารจัดการเครือข่ายที่เหมาะสมแก่แต่ละองค์กรตามค่าความเป็นศูนย์กลางและพบว่าโดยภาพรวมแล้วโครงสร้างหลักของเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยนั้น มีลักษณะเป็นเครือข่ายแบบกระจายอำนาจ ซึ่งตามสมมติฐาน ควรจะมีความเหมาะสมในการสร้างเครือข่ายที่สนับสนุนให้งานต่อต้านคอร์รัปชันมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทว่าสถานการณ์คอร์รัปชันที่รุนแรงอย่างกว้างขวาง และประสบการณ์การร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์การทำงานร่วมมือแบบเป็นเครือข่ายนี้ ยังไม่สามารถสนับสนุนงานต่อต้านคอร์รัปชันให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ตามทฤษฎี

จากนั้น เพื่ออธิบายความไม่สอดคล้องที่เกิดขึ้นระหว่างสมมติฐานเบื้องต้นและสิ่งที่ค้นพบจริง งานวิจัยจึงทำการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับตัวแทนองค์กรต่าง ๆ

เหล่านี้ เพื่อทำความเข้าใจ จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์องค์กรต่าง ๆ ในเชิงเดี่ยวและเชิงความเชื่อมโยงตามประเด็นด้านพันธกิจ อุปสรรคในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในเครือข่าย และทรัพยากรที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของแต่ละองค์กร ทำให้สามารถสรุปลักษณะการเชื่อมโยงและรูปแบบปัญหาหลักในด้านระบบ-โครงสร้าง ทักษะคิด-วิธีคิด การใช้ทรัพยากร และอื่น ๆ ที่ทำให้การทำงานร่วมมืออย่างเป็นระบบในเครือข่ายนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเบื้องต้นเพื่อการสร้างและบริหารจัดการเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย ดังนี้

1. ควรมีตัวกลางที่ชัดเจนทำงานเชื่อมโยงองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการทำงานระหว่างกันเกิดขึ้นได้จริง โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ควรใช้หลักเกณฑ์ทางสถิติภายใต้หลักการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis: SNA) เป็นเครื่องมือในการกำหนดองค์กรที่มีคุณสมบัติในการเป็นตัวกลางความเชื่อมโยงที่ดี และใช้เป็นเกณฑ์ชี้วัดผลการปฏิบัติงาน โดยระบบการทำงานนั้นควรคำนึงถึงข้อเด่นและข้อจำกัดขององค์กร ที่มีค่าความเป็นศูนย์กลางประเภทต่าง ๆ ด้วย

- องค์กรตัวกลางควรอำนวยความสะดวกให้เกิดการตั้งเป้าหมายและวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน โดยแต่ละองค์กรควรยึดพันธกิจหรือวิสัยทัศน์ขององค์กรเป็นหลัก (Vision-based) ในการมีส่วนร่วมดำเนินงานในแผนนั้น ไม่ควรโอนเอนตามลักษณะโครงการ (Project-based) เพื่อสนับสนุนให้แต่ละองค์กรทำสิ่งที่ถนัด ใช้ทรัพยากรได้มีประสิทธิภาพ และทำให้ความร่วมมือนั้นไม่กลายเป็นภาระเพิ่มเติมขององค์กร

- องค์กรตัวกลางควรสนับสนุนให้เกิดการจับคู่หรือกลุ่ม (Partner identification) ที่เหมาะสม โดยควรแบ่งลักษณะการจับคู่การทำงานเป็น 3 กลุ่ม ตามพันธกิจขององค์กร ไม่ใช่ตามภาคส่วนรัฐ เอกชน ประชาสังคม โดยอาจแบ่งเป็น (1) งานป้องกันเชิงระบบ (2) งานปลูกฝังหรือให้ความรู้ และ (3) งานปราบปราม ฝ่าจับตา

- หลังจากมีการออกแบบการทำงานร่วมกันแล้ว องค์กรตัวกลางควรจัดให้มีการสร้างพันธสัญญา (Commitment) ที่เป็นทางการ ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและทีมระดับทำงานควรเข้าไปมีส่วนร่วมออกแบบด้วย

- องค์กรตัวกลางควรทำหน้าที่รักษาพลวัต (Dynamic) การทำงานระหว่างองค์กรให้ต่อเนื่อง ช่วยเชื่อมต่อสื่อสารระหว่างองค์กรต่าง ๆ และช่วยวัดประเมินความคืบหน้าในการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งควรสร้างบรรยากาศและปรับทัศนคติให้การทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนอยู่ในระนาบเดียวกันและเพิ่มความเชื่อมั่น (Trust) ในการทำงานร่วมกัน

- องค์การตัวกลางควรช่วยแก้ปัญหาระหว่างทาง เช่น ปัญหาอันเกิดจากความยืดหยุ่นในการทำงานไม่เท่ากัน ข้อบังคับ ค่านิยม และวิธีการทำงานที่แตกต่างกันระหว่างองค์กรในเครือข่าย
- สำหรับกลุ่มเครือข่ายโครงการย่อย องค์การตัวกลางควรเลือกเชื่อมโยงโครงการขององค์กรต่าง ๆ อย่างมีกลยุทธ์ เช่น ควรเชื่อมโครงการที่มีทรัพยากรชนิดหนึ่งเป็นจุดเด่น กับอีกโครงการหนึ่งที่ขาดแคลนทรัพยากรชนิดเดียวกันนี้เข้าด้วยกัน หรือสร้างกลุ่มโครงการที่สามารถนำผลมาขยายต่อยอดกันได้ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการในภาพรวม

2. การแบ่งปันทรัพยากร (Capacity sharing)

- ควรมีการจัดตั้งพื้นที่สำหรับการแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากร โดยองค์การตัวกลางเป็นผู้บริหารจัดการ ทั้งนี้ควรใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยการบริหารจัดการด้วย เช่น สร้างเป็นพื้นที่ดิจิทัล (Digital platform) เพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็วและประสิทธิภาพในการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นระบบ
- องค์การตัวกลางควรสนับสนุนให้องค์กรต่าง ๆ ใช้พื้นที่แบ่งปันทรัพยากรนี้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดเป็นระบบนิเวศที่มีข้อมูลไหลเวียนตามธรรมชาติ

3. ในด้านการวัดผลความสำเร็จ เพื่อกระตุ้นให้แต่ละองค์กรต้องสร้างความร่วมมือมากขึ้นเพื่อขยายผลความสำเร็จโครงการ ควรนำแนวคิดเรื่องการประเมินผลกระทบทางสังคม (Social impact assessment) มาประยุกต์ใช้วัดผล เพื่อเปลี่ยนแนวคิดของคำว่า “ความสำเร็จ” จากการทำงานให้ “เสร็จ” กลายเป็น “ทำให้ก้าวหน้า”

ทั้งนี้ผลลัพธ์สำคัญหนึ่งของงานวิจัยชิ้นนี้ ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น คือ การแสดงศักยภาพของเครื่องมือวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (SNA) ในการวิเคราะห์และวัดผลความร่วมมือกันของเครือข่ายต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับบทวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในด้านต่าง ๆ ของแต่ละองค์กรแล้ว สามารถนำมาใช้วัดผลการพัฒนาความร่วมมือในเครือข่ายนี้เป็นระยะ ๆ ต่อไปได้ โดยงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ภาพความเชื่อมโยงและลักษณะเบื้องต้นของเครือข่ายองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ต่าง ๆ ในประเทศไทยเป็นหลัก เพื่อนำไปสู่การเปรียบเทียบกับ การสร้างและการบริหารจัดการเครือข่ายด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในต่างประเทศที่มีตัวอย่างความสำเร็จการทำงานร่วมมืออย่างเป็นเครือข่าย อันจะนำไปสังเคราะห์เป็นกระบวนการผลักดันให้เครือข่ายนี้ในประเทศไทยประสบความสำเร็จ สามารถสนับสนุนให้งานต่อต้านคอร์รัปชันมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้นได้อย่างแท้จริง

สำหรับข้อจำกัดต่าง ๆ ทั้งขนาดข้อมูล กระบวนการออกแบบคำถาม การคำนวณทางสถิติ และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ที่อาจเกิดขึ้นจากอคติในการประเมินและความ

คลาดเคลื่อนจากสภาพความเป็นจริงในเก็บข้อมูล ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ที่ให้บุคลากรในองค์กรแต่ละแห่งทำการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและหน่วยงานอื่น และทำการตรวจสอบโดยนำค่าที่ได้มาเปรียบเทียบกับค่าที่หน่วยงานอื่นประเมินย้อนกลับมา ควรจะได้รับการวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงสำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ในระยะต่อไปด้วย

17.6.4. การสร้างแรงบันดาลใจจากคนที่ทำงานด้านการคอร์รัปชัน

เพื่อตอบคำถามการวิจัยว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผล กระตุ้นหรือหล่อหลอมให้คนมีใจและมีแรงพร้อมมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน งานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้กรอบแนวคิดเรื่อง Habitus ในการศึกษา เพื่อศึกษาโครงสร้างทางสังคมและลักษณะของปัจเจกบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันมาเป็นเวลานาน มีความรู้ความเชี่ยวชาญเชิงประเด็นนี้อย่างลึกซึ้ง และมีประสบการณ์อย่างมากมายในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับการคอร์รัปชันและการต่อต้านคอร์รัปชัน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) จำนวน 14 คน

ข้อมูลการศึกษาเบื้องต้นและจากวรรณกรรมปริทัศน์ทำให้เกิดสมมติฐานเบื้องต้นว่า การต่อต้านคอร์รัปชันด้วยโครงการปลูกฝังจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม นั้นแม้มีความสำคัญ แต่ยังขาดประสิทธิผลในการสร้างพลเมืองที่ตื่นรู้เพียงพอในการสร้างความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในประเทศไทย ซึ่งนำไปสู่คำถามการวิจัยว่า ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผล กระตุ้นหรือหล่อหลอมให้คนพร้อมมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน

เมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิด Habitus ทำให้สามารถอธิบายเหตุผลของสมมติฐานเบื้องต้นได้ว่า ที่โครงการประเภทปลูกฝังจิตสำนึกด้วยคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมขาดประสิทธิผลนั้น เนื่องจากประเด็นการปลูกฝังด้วยคุณธรรม ศีลธรรม และจริยธรรมนี้ เป็นเพียงประเด็นหนึ่งในหลาย ๆ ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับหรือเป็นแรงบันดาลใจในการเข้าสู่การทำงานต่อต้านคอร์รัปชันหรือช่วยผลักดันให้ฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานนี้ไปได้ ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มีที่มาหลากหลายทั้งจากโครงสร้างสังคม วัฒนธรรมที่ปัจเจกนั้นมีประสบการณ์ด้วย และลักษณะภายในของปัจเจกนั่นเอง ซึ่งผลักดันให้ปัจเจกมีใจที่จะเริ่มทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน และมีผลกลับมาผลักดันให้ปัจเจกมีแรงทำงานต่อเนื่องแม้พบเจออุปสรรค ซึ่งงานวิจัยนี้เรียกประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้รวมกันว่า “แรงบันดาลใจ”

ข้อมูลของงานวิจัยนี้สรุปได้ว่า แรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน มีความครอบคลุมกว้างขวางในเชิงประเด็น และหลากหลายในเชิงที่มา โดยจากข้อมูลสัมภาษณ์แรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน ประกอบไปด้วย 8 ประเด็น ได้แก่ หนึ่ง ผลจากการปลูกฝังในวัยเด็กและ

แรงกระตุ้นจากประสบการณ์ชีวิต สอง ความสงสัยใคร่รู้และความสนุกในการค้นหาคำตอบส่วนตัว สาม องค์ความรู้หรือแรงกระตุ้นจากการศึกษา สี่ ความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน ห้า การตอบรับในเชิงบวกและกำลังใจจากผู้อื่น หก การสนับสนุนและความหวังจากคนรุ่นใหม่ เจ็ด การรับรู้สถานการณ์ความรุนแรงของคอร์รัปชันที่ยังคงอยู่ในประเทศไทย และแปด บุคคลตัวอย่างของความมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่า การปลูกฝังจิตสำนึก ซึ่งเป็นกลยุทธ์หลักของโครงการต่อต้านคอร์รัปชันในหลายโครงการนั้น เป็นเพียงแค่ประเด็นหนึ่งในแรงบันดาลใจเหล่านี้เท่านั้น

17.7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การศึกษาในโครงการย่อย Folk tale ซึ่งทำการสำรวจวรรณกรรมปริทัศน์ของนิทานในสังคมไทย พบว่า นิทานที่มีคำสอนหลักเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตและการมีจิตสาธารณะนั้น มีอยู่น้อยมาก นอกจากนี้ นิทานส่วนใหญ่ที่มีการสอนเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต มักจะอยู่ใน 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือ ความซื่อสัตย์สุจริตที่มีต่อพระมหากษัตริย์ เช่น พันท้ายนรสิงห์ และกลุ่มที่ 2 คือ ความซื่อสัตย์สุจริตของภรรยาหรือผู้หญิงที่มีต่อสามีหรือชายคนรัก ไม่ให้มีการนอกใจ ซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตในความหมายของทั้งสองกลุ่มนั้น ไม่ใช่ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตในเชิงจิตสาธารณะหรือผลประโยชน์สาธารณะที่ไม่ก่อให้เกิดการโกง อย่างไรก็ตาม ในยุคหลังมีความพยายามสร้างนิทานหรือตัวการ์ตูนที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตและจิตสาธารณะเพิ่มสูงขึ้น แต่จากการสำรวจก็ยังไม่พบการรับรู้ของเด็กที่ได้เรียนรู้จากนิทานเหล่านี้มากนัก

2. การศึกษาในโครงการย่อย Behavioral economics โดยการใช้การทดลองในห้องทดลองที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมทดลองสามารถโกงได้ พบว่า ผู้เข้าร่วมการทดลองจำนวนร้อยละ 30 เลือกที่จะโกงเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นค่ามาตรฐานที่สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม หากเพิ่มระบบกำกับดูแลเข้าไปในห้องทดลองจะพบว่า ผู้เข้าร่วมการทดลองมีการโกงลดลงอย่างเห็นได้ชัด นั่นหมายความว่า กระบวนการกำกับดูแลที่มีความชัดเจนสามารถลดพฤติกรรมโกงได้

3. การศึกษาในโครงการย่อย Viral clip ชี้ให้เห็นว่าปัญหาประการหนึ่งของการต่อต้านคอร์รัปชัน คือ องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันนั้นมีหลากหลาย และมักจะไม่ได้ทำงานร่วมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานหรือกลุ่มคนที่ตัดสินใจคอร์รัปชัน จะมีการทำงานร่วมกันได้ดีกว่า ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการผลิตคลิปขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันต่าง ๆ และได้นำเสนอไปในบางส่วนแล้วนั้น เป็นการผลิตคิดที่เพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการต่อต้านการคอร์รัปชัน

และสร้างความรู้จักกันเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในอนาคต นอกจากนี้ ยังได้ให้การช่วยเหลือ HAND ENTERPRISE ในการสร้างแพลตฟอร์มเพื่อการติดต่อสื่อสารร่วมกันของหน่วยงานที่ทำงานต่อต้านคอร์รัปชันระหว่างกันในอนาคต

4. การศึกษาในโครงการย่อย Inspiring Book โดยใช้การสัมภาษณ์ถึงแรงบันดาลใจของคนที่ทำงานเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชัน เนื่องจากการทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันไม่ใช่งานที่เป็นความฝันของเด็กและไม่มีใครเกิดมาพร้อมกับความฝันที่จะกลายเป็นคนต่อต้านคอร์รัปชัน จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเพราะอะไรบุคคลเหล่านี้ จึงตัดสินใจเข้ามาทำงานต่อต้านคอร์รัปชันอย่างเต็มตัว

การสัมภาษณ์คนที่ทำงานด้านคอร์รัปชันจำนวน 20 คน พบว่า ส่วนใหญ่ตัดสินใจเข้ามาทำงานคอร์รัปชัน เนื่องจากมีความเจ็บปวดหรือ Pain บางอย่างในใจ ซึ่งอาจจะเป็นความเจ็บปวดที่เกิดจากตนเองหรือความเจ็บปวดที่ได้เห็นคนอื่นถูกรังแก จึงตัดสินใจเข้ามาทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน ประกอบกับมักจะเริ่มจากการทำงานต่อต้านคอร์รัปชันที่เป็นเรื่องเล็ก ๆ และประสบความสำเร็จก่อน จึงจะขยายต่อมาเป็นเรื่องที่ใหญ่ขึ้น สังเกตประสบการณ์ ทำให้ความกล้าในการต่อสู้มากขึ้น ดังนั้น การสนับสนุนให้คนต่อสู้กับคอร์รัปชันในเรื่องเล็ก ๆ และเอาชนะให้ได้ จึงเป็นเรื่องสำคัญในการสร้างคนที่จะต่อสู้กับคอร์รัปชันในภาพใหญ่ต่อไป